

เยาวชน กับ ศิลธรรม

เยาวชน กับ ศิลธรรม

คำบรรยายประจำวันเสาร์
ที่ลานหินโค้ง ณ สวนโมกขพลาราม ไซยา
ภาควิสาขบูชา พ.ศ.๒๕๒๐

ของ

พุทธทาสภิกขุ

ธรรมทานมูลนิธิ

จัดพิมพ์ด้วยเงินบริจาคของ ทานบดี ลูกหลาน คุณพ่อสวัสดิ์ คุณแม่สุคนธ์ สระตันต์
เป็นการพิมพ์ครั้งที่ ๒ ของหนังสือชุดธรรมโฆษณ์ หมวดปกครองพิเศษ
หมายเลข ๑๘ ง. บนพื้นแถบสีแดง จำนวนพิมพ์ ๓,๐๐๐ เล่ม
พ.ศ. ๒๕๓๗

(ลิขสิทธิ์ไม่สงวนสำหรับการพิมพ์แจกเป็นธรรมทาน, สงวนเฉพาะการพิมพ์จำหน่าย)

มูลนิธิธรรมทาน ไชยา
จัดพิมพ์

พิมพ์ครั้งที่หนึ่ง

๒๗ ธันวาคม

พ.ศ. ๒๕๑๖

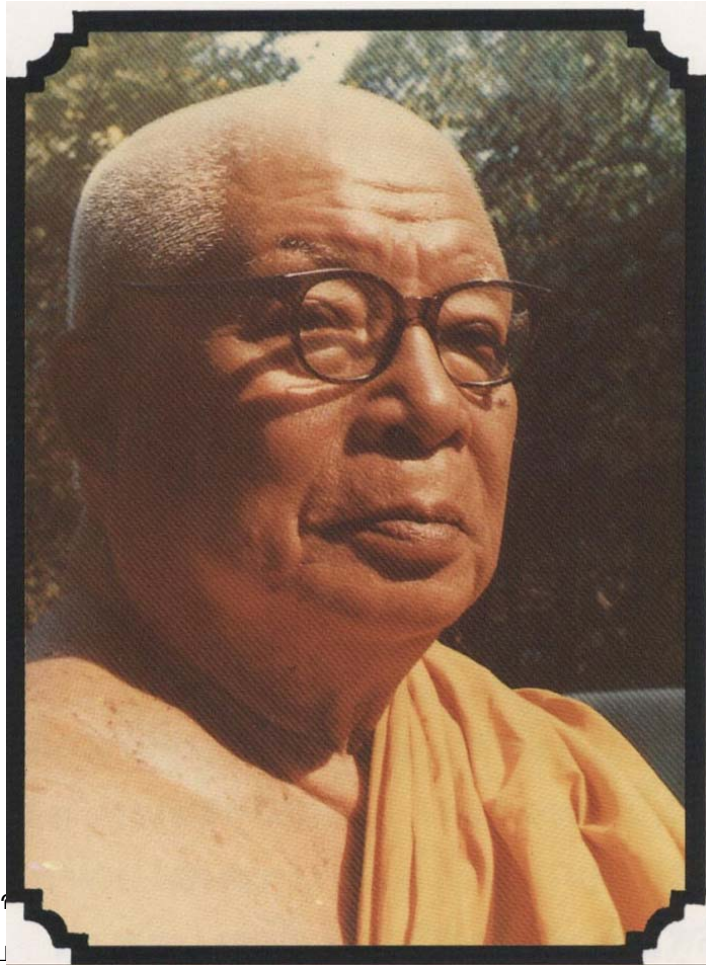
จำนวน ๑,๕๐๐ เล่ม

พิมพ์ครั้งที่สอง

๑๗ กันยายน

พ.ศ. ๒๕๓๗

จำนวน ๓,๐๐๐ เล่ม

พุทธทาส จักก

นั้นไม่ตาย
อย่างหน

หลังร่างกายเป็น ร่างกายไป ไม่ลำบาก ด้วยธรรมโฆษณ์ ตามที่วาง ไม่อย่างเคย มีอะไร มาเหยียดได้ ให้
กันฟังนั้นเป็นเพียงสิ่งเปลี่ยนไป ในเวลา. โอ้เพื่อนเอ๋ย มองเห็น ไหม อะไรตายๆ เหมือนฉันนี่ ร่วมด้วย
ช่วยชี้แจงพุทธทาส คงอยู่ไป ไม่มีตาย แม้ฉันตาย กายลับ ไปหมดแล้ว ทำกับฉัน อย่างกะฉัน
ไม่ตายเกิดถึงดีราย ก็จะไม่อยู่ คู่ศาสนา แต่เสียงดัง ยังแจ้ว แว่วหูสหาย ย่อมจะเกิด ผลสนอง
หลายแขนงสมกับมอบ กายใจ รับใช้มา ว่าเคยพลอด กันอย่างไร ไม่เสื่อมคลาย ทุกวันนัด สนทนา
อย่าเลิกแล้งตามบัญญัติ องค์พระพุทธรูป ไม่หยุดเลย. ก็เหมือนฉัน ไม่ตาย กายธรรมยังทำให้แจ้ง ที่สุดได้
เลิกตายกันๆ

พุทธทาส อินทปญโญ

อนุไพทกาท

พระมหากษัตริย์ไทย ได้มีพระราชโองการ
 แก่พระอัครราชทูตไปขอพระบรมราชูปถัมภ์
 มาในครั้งนั้น ซึ่งสมเด็จพระอนุไพทกาท ทั้งโดย
 ส่วนตัว และในนามของพระองค์ มีที่นับ นลาฬ,
 ในขณะนั้นเป็นพระอัครราชทูตไปขอพระบรมราชูปถัมภ์
 โลกมนุษย์ ในนามที่โลกนี้คือ ต่อบทการธรรมะ
 เป็นอย่าง ยี่สิบ.

อดีตโลก ยังไม่สามารถตั้งอยู่ในฐานะ
 พหุภพสันตวิภพของโลกได้ แต่กลายเป็นวิภพ
 ยี่สิบอย่างมีกษัตริย์ เสด็จตามได้ไปเยี่ยมแก่กัน และกันเสีย
 มากกว่า. ตำนานเหล่านี้ยังเป็นที่ยัง ตำนานสุดท้าย
 นี้จะเป็นความลับ หรือที่ลับ ของโลก, แต่ก็มี
 ไม่เป็นที่เข้าใจกัน อย่างเพียงพอพอ; ยี่สิบต่อยี่สิบ
 ตามเข้าใจกัน และประสาธนาแก่กัน อีกมาก. กิจ-
 กรรมธรรมไม่ว่า มีตามขุบหมาย ส่วนลึก เพื่อ
 แก่มีวิภพยี่สิบ.

ทุกศาสนา ล้วนแต่มีธรรมะเป็นแก่นใจ ซึ่ง
 ทำหน้าที่รักษาใจไว้ได้ ก็เลยได้ใจดีทุกยุคทุก
 โลกได้. พระมหากษัตริย์โลก มี ตำนาน เป็นสิ่งอันเป็น
อย่างหนึ่ง แห่งยุคสมัยนั้น. ตำนานของแต่ละศาสน
 มา ละดับแห่งอื่นแก่กันแท้ แห่งศาสนา ของตน

ถ้าหากเรามีธรรมทั้ง ๓ อย่างนี้; สิ่งนี้ในทางโลก ก็
ให้บุญ = มากัดทั้ง ๓ ให้มันมีบุญธรรมะ แทนการ
บุญ อย่างนั้น ก็มิได้เพื่อ ทานทาน! นี่แหละ ทาน-
อรรถ อันใด อันใด อันใด, โลก อันใด อันใด อันใด
เพื่อ อันใด อันใด อันใด และวิธีกรรมวิธีใดก็ตาม
รวม อันใด อันใด อันใด อันใด อันใด อันใด อันใด
การกรรม ธรรมนิยาม อันใด อันใด อันใด อันใด
อันใด อันใด อันใด อันใด อันใด อันใด อันใด
อันใด อันใด อันใด อันใด อันใด อันใด อันใด
อันใด อันใด อันใด อันใด อันใด อันใด อันใด
อันใด อันใด อันใด อันใด อันใด อันใด อันใด
อันใด อันใด อันใด อันใด อันใด อันใด อันใด

อันใดให้คนมาร่วมมือ แก่กิจกรรมที่ มากน้อย
เพียงไร ก็ย่อมทำอยู่ในฐานะ อันใด อันใด อันใด
แก่คนของเรา อันใด อันใด อันใด อันใด อันใด อันใด
อันใด อันใด อันใด อันใด อันใด อันใด อันใด
อันใด อันใด อันใด อันใด อันใด อันใด อันใด
อันใด อันใด อันใด อันใด อันใด อันใด อันใด
อันใด อันใด อันใด อันใด อันใด อันใด อันใด

อันใดให้ท่านผู้เป็นทนายดี มีธรรมทั้งปวงอยู่ที่
อันใดรับผลกมลอันใด อันใด อันใด อันใด อันใด
อันใด อันใด อันใด อันใด อันใด อันใด อันใด
อันใด อันใด อันใด อันใด อันใด อันใด อันใด
อันใด อันใด อันใด อันใด อันใด อันใด อันใด
อันใด อันใด อันใด อันใด อันใด อันใด อันใด

ในกมลธรรม โชน

พุทธมอริยธรรม

คำปรารภ

(ในการพิมพ์ครั้งที่ ๒)

ท่านอาจารย์พุทธทาสได้ละสังขารเมื่อ ๘ กรกฎาคม ๒๕๓๖ พุทธศาสนิกชน และศิษยานุศิษย์พร้อมใจกันจัดงานฌาปนกิจสงเคราะห์ของท่านอาจารย์ ตามเจตนารมณ์ของท่านในวัน ขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๑๐ ซึ่งตรงกับวันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๓๖ และได้ร่วมใจกันจัดงานวันพุทธทาสสรีรณานุสรณ์ขึ้นในวันครบรอบปีแห่งการฌาปนกิจสงเคราะห์ของท่าน ซึ่งตรงกับวันที่ ๑๗ กันยายน ๒๕๓๗ เพื่อเป็นการระลึกถึงพระคุณอันหาที่เปรียบมิได้ของท่านอาจารย์

ตลอดชีวิตของท่านอาจารย์พุทธทาสได้อุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา ได้ศึกษาพระไตรปิฎก ค้นคว้าธรรมะ และนำธรรมะที่ละเอียดอ่อนในพระพุทธศาสนา มาสอนพวกเรา ธรรมะที่ท่านสอนนั้นมิใช่เป็นเพียงทฤษฎีเท่านั้น หากเป็นทฤษฎีที่ท่านทดลองปฏิบัติอย่างเห็นผลแล้ว เป็นคำสอนที่เป็นแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา เป็นคำสอนที่นำมาประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตประจำวัน และเป็นประโยชน์สูงสุดแก่ชีวิตของทุกคน ผลงานเขียนและงานพูดที่สำคัญของท่านได้รับการตีพิมพ์ออกมา ในหนังสือชุดธรรมโฆษณ์ ซึ่งท่านอาจารย์พุทธทาสได้กล่าวว่า หนังสือชุด “ธรรมโฆษณ์” เป็นสิ่งแทนตัวท่าน

ท่านอาจารย์พุทธทาสได้ให้เขียนข้อความ “ศีลธรรมของยุวชนคือสันติภาพของโลก” ติดไว้ที่หน้าศาลาธรรมโฆษณ์ ในวันก่อนที่ท่านจะล้มป่วยครั้งสุดท้ายเพียง ๒-๓ วันเท่านั้น น่าจะถือเป็นมรดกชิ้นสุดท้ายที่ท่านได้ฝากไว้กับพวกเราทุกคน เพื่อเตือนพวกเราให้นึกถึงความสำคัญเรื่องศีลธรรมของเยาวชนให้มากถึงขนาดให้เกิดสันติภาพแก่โลกได้ อนาคตของมนุษย์จะเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับเยาวชน แต่แนวความคิดและการดำเนินชีวิตของเยาวชนซึ่งเป็นความหวังของเรานั้นขึ้นอยู่กับสังคมและผู้ใกล้ชิด ได้แก่ บิดา มารดา ผู้ปกครอง ครู อาจารย์ ฯลฯ ดังนั้น การสร้างเยาวชนให้เป็นอนาคตบุตรจึงเป็นงานที่มีความจำเป็น และ ทำทายเป็นอย่างยิ่ง

คณะเจ้าภาพมีความภูมิใจและปีติปราโมทย์เป็นอย่างยิ่ง ที่มีโอกาสแสดงความกตัญญูกตเวทิตาต่อท่านอาจารย์พุทธทาส ในวันพุทธทาสสรีรณานุสรณ์ ๒๕๓๗ ด้วยการพิมพ์หนังสือชุดธรรมโฆษณ์ อันเป็นมรดกทางปัญญาของท่าน เพื่อให้พุทธศาสนิกชนมีหลักยึดและมองเห็นภาพพจน์ที่สามารถปฏิบัติได้ โดยเฉพาะเรื่อง “เยาวชนกับศีลธรรม” ซึ่งเป็นเรื่องที่ท่านอาจารย์ให้ความสำคัญยิ่ง และเป็นเรื่องที่สอดคล้องกับข้อความซึ่งน่าจะถือได้ว่าเป็นมรดกชิ้นสุดท้ายที่ท่านอาจารย์พุทธทาสได้ฝากไว้กับพวกเราทุกคน

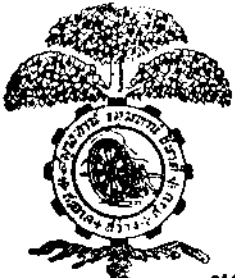
คณะเจ้าภาพมีความประสงค์ที่จะแสดงการระลึกถึงพระคุณอย่างที่สุด ของ บิดา มารดา ปู่ ย่า ตา ยาย ที่ล่วงลับไปแล้ว ซึ่งใคร่ขอกล่าวนามในที่นี้คือ

คุณพ่อสวัสดิ์ คุณแม่สุคนธ์ สระตันดี

คุณปู่สม คุณย่าขาว สระตันดี

คุณตาเทียม คุณยายแดง ศิริจันทร์

ผลานิสงส์ได้ในการพิมพ์หนังสือธรรมโฆษณ์เล่มนี้ คณะเจ้าภาพขออุทิศแก่บุคคลที่กล่าวนามมาแล้ว ตลอดจนบรรพบุรุษตระกูลวงศ์ และเพื่อนมนุษย์ผู้เกิด แก่ เจ็บ ตาย ทุกท่าน

อนโมทนา.

ข้าพเจ้า ขออโนมทนา ในทวารที่ตณะกรรมทวาร แห่งชาวมกาทน-
 มลฉวี และผู้ปกครองอื่น ๆ ได้มีความดีใจคนตกละร่วมมือกัน จัด
 ตั้งทุนที่มีชื่อเก่า "ทุนธรรมทานปรีชาธรรม" นี้ขึ้น เพื่อสนับสนุนการ
 คิดพิมพ์หนังสือ หรือ ขงธรรมในธรรม เพื่อผู้ที่มีสติปัญญา. ทุนนี้ แม้จะ
 มีชื่อที่สั้นอยู่แล้ว, แปลกไปจากชื่อทุนต่างๆ ที่ได้มีตั้งขึ้นไว้ ตาม
 ชื่อบุคคล หรือชื่อสกุลอื่นๆ ก็ตาม, แต่ตาม และผู้ตั้งทุนที่ข้าพเจ้า มี
 อยู่ในสังคมชน-ได้โปรดกัน ใดๆ แก่.

ทุนนี้ นอกจากจะมีประโยชน์เป็นอย่างมาก ในทวารช่วยให้อุปหา-
 ความบรรณาธิกรณ หรือชื่อธรรมต่างๆ ในพระมหากษัตริย์ชาติ ที่ควรคิด
 พิมพ์ออกมามีเผยแพร่ ได้มีใจศรัทธาอุทิศมาเผยแพร่มากขึ้น และโดย
 เร็วขึ้นขึ้น เป็นแน่แท้. อีกเหตุผลหนึ่ง ก็เป็นโอกาสให้ผู้บริจาคทรัพย์
 รายย่อยๆ แต่มีความประสงค์มุ่งหมาย ให้ได้ใช้ไปในสังคมธรรม-
 ทานที่ควรใช้ทุนมาก โดยตรง, ละได้รับความพอใจ สมใจความ. และ
 อีกเหตุผลหนึ่ง เห็นควรสมควรแก่การตั้งเป็นโอกาสการตั้งของมลฉวี นี้
 เอง ในทวารรวบรวมเงินที่ได้รับมา จากทวารคำขมขมหรือชื่อของ
 ขอบเขตไว้รอบ มารวมไว้ในทุนนี้ เพื่อทวารพิมพ์ที่พิมพ์ไว้แล้ว
 ตั้งขึ้น การปรีชาธรรมในที่นี้ ชื่อมีใช้ปรีชาธรรมแต่ก่อน หากแต่เป็น
 การปรีชาธรรมของธรรม นี้เผยแพร่ มีดังต่อไปนี้ ขอบเขตของปรีชาธรรม
 รวบรวมโลก แห่งสมมติ.

โลกสมมตินี้ ทำคือชุดธรรม โดยเนื้อหาในขั้นต้นธรรม ด้วย
 หอสมุดต่างๆ กัน; ซึ่งเกิดทวารระสังระสาย, แล้วก็ได้แก้ไขรูปธรรมที่
 หลากหลายเหล่านี้ใหม่ได้ : ชุดที่ใหม่ไว้รอบ ทั้งภายในและนอก และจะ-
 แล่งออกไป. วิถีทางต่างๆ ในโลกที่ ตั้งขึ้นมา แก้ไขปัญหาใหม่ประ-
 เทาศน์หนึ่ง ไม่ได้ และทวารวิสัย, แม้จะเป็นวิธีที่ขาดที่ ตั้งขึ้น
 ด้ ก็ยังมีความหมายอันมีค่าแก่การเปลี่ยนแปลง ทั้งขึ้นมาตั้งไว้ในสังคม
 แห่งนั้นเอง, โปรดทราบด้วย. เราจะตั้งชื่อเรียกชื่อเรียกชื่อ

และสิ่งที่มีที่ทุกคนเข้าใจกันนั้นมา ครอบงำหมด เราจักได้ธรรม,
พระศาสดา หรือพระศาสดาโลก นี้พระองค์อยู่ด้วยดีคือธรรม, ที่
เขียนโดยโดยธรรม, ที่พระองค์เขียนโดยธรรม, ที่นี้สมกับชื่อ
"สัตว์" กับขลุ่ย เป็นเหมือนนกที่เกาะเกาะไว้ด้วยดี ด้วยกันทั้งหมด
ทั้งสิ้น" มิใช่เกิดมาเพื่อเอาไร้อาชีพรับกัน และกันไว้ โดยวิธี
เสรีประชาธิปไตย นั้นโดย. สอนนั้นแหละ การผลิตกันไว้
ซึ่งขาด ในลักษณะแห่งการล้นเหลือที่จะตั้ง ออกจากสิ่งๆ เช่นนั้น ก็
จะหมดไปจากโลกใบนี้.

ท่านเล่า มีเวลาเขียนว่า ธรรมทานประเสริฐที่สุด ที่เขียนไว้
โดยองค์พระในหมู่มนุษย์ เท่านั้น ที่พระองค์ให้ไว้แก่คนๆ หนึ่งตาม
ใจที่คิดเอง และใจที่คิดอื่น แล้วเข้าใจโลกนี้ส่วนรวมกับหมด
ได้ในที่สุด, สอนพระองค์นี้ทุกคนมีพระใจอยู่ ในธรรม, มีวิชา
มีธรรมะ อยู่ในโลก ภาวะที่มีศีลธรรมอยู่ทั่วไป นี้เองและเวลา
อย่างนี้ละ สอนไว้สอนมาส่วนตัว หรือสอนส่วนๆ นี้มา มิได้โดย,
และสามารถได้ บัญชีของๆ อย่างนี้ก็ได้โดยอยู่กันอยู่ในโลก,
นี้ ได้โดยพร้อมเพรียงกัน เหมือนคนๆ หนึ่ง, มิใช่ได้โดย
หรือธรรมะอันใดๆ อันจะอันสอนไว้ในลักษณะอย่างนี้.

โลกนี้คือโลกของสัตว์โลกนี้ ที่แยกธรรมหรือศาสนา ออกจาก
การตั้งกันไว้, แยกกันออกจากกันไว้ด้วย, แยกกันออกจากกัน
เขียนไว้ด้วยบุคคล หรือแม้แต่คนเป็นของสัตว์ : มิใช่การตั้งกัน
ที่นี้ไว้ให้เกิดขึ้นมีมาโดยโดย มิใช่สิ่งๆ หนึ่ง มีศีลธรรมกันโดย
ซึ่ง ย่อมเกิดขึ้นจากส่วนๆ หนึ่ง และที่นี้ ตั้งขึ้นแล้ว สอนไว้
ตามปกติ; หรือตั้งขึ้นโดยธรรม เป็นที่ตั้งศีลธรรม เราสอน
กันกับกัน มีที่นี้สอนมาโดยคนๆ หนึ่ง ซึ่งที่นี้ให้มันไว้
กับคนๆ หนึ่ง สอนไว้ด้วย ธรรมะ; และหากันกันคนๆ หนึ่ง
ในเมื่อ มีธรรมะอันใดที่ปรารถนาไว้ศีลธรรม. ทุกคน มีอันนี้ไว้
ก่อนโดยวิธีอันนี้ แห่งความดีที่อันใด อย่างโดย; ธรรมะ
สอนกันไว้ มีอันนี้สอนไว้ นอกจากที่สอนกันคนๆ หนึ่ง
ที่เขียนความดีอันใดอย่างหนึ่ง ! แต่แล้วไว้ที่นี้สอน ไว้โดย
อันใดอันใดอันใดอันใด อันนี้สอนไว้โดยอันนี้ เขียนโดย

อะไรคือ...? หรือได้ไม่ได้อบรมพระ...? มี
โลกทั้งโลก...? หรือได้ไม่ได้อบรมพระ...? มี
โลกทั้งโลก...? หรือได้ไม่ได้อบรมพระ...? มี

โลก...? หรือได้ไม่ได้อบรมพระ...? มี
โลกทั้งโลก...? หรือได้ไม่ได้อบรมพระ...? มี
โลกทั้งโลก...? หรือได้ไม่ได้อบรมพระ...? มี

หรือได้ไม่ได้อบรมพระ...? มี
โลกทั้งโลก...? หรือได้ไม่ได้อบรมพระ...? มี
โลกทั้งโลก...? หรือได้ไม่ได้อบรมพระ...? มี

หรือได้ไม่ได้อบรมพระ...? มี

หรือได้ไม่ได้อบรมพระ...? มี

คำปรารภ

(ในการพิมพ์ ครั้งที่ ๑/๒๕๒๒)

ธรรมโฆษณฉบับ “เยาวชนกับศีลธรรม” นี้ ผู้จัดพิมพ์ได้เลือกคำบรรยายภาคมาฆบูชาของท่านอาจารย์ พุทธทาสภิกขุ บรรยายระหว่างวันเสาร์ที่ ๑ มกราคม ๒๕๒๐ ถึงวันเสาร์ที่ ๒๖ มีนาคม ๒๕๒๐ ณ สวนโมกขพลาราม อำเภอไชยา; นำมาจัดพิมพ์ไว้ในพุทธศาสนา เป็นชุดธรรมโฆษณาลำดับที่ ๑๘ ง. บนพื้นแถบสีแดงประเภทเกี่ยวกับส่งเสริมศีลธรรม ซึ่งองค์ท่านบรรยายแสดงเจตนาบรรยายเพื่อเรียกร้อง หรือวิงวอน ขอให้เพื่อนผู้ร่วมทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย มีความเข้าใจ, รู้สึก, ในคุณค่าของศีลธรรมแล้ว จักได้มุ่งมั่น บากบั่น ช่วยกันทำให้ตนและเพื่อนมนุษย์ ดำรงชีพก่อปรด้วยศีลธรรม.

ถ้าพยายามเป็นอยู่ก่อปรด้วยศีลธรรมแล้ว ปัญหาเลวร้ายนานาประการจะค่อยคลาย, บรรเทา, กระทั่งสูญสิ้นไปได้ สันติภาพย่อมจักมีได้แก่ชาวโลก ผู้มีศีลธรรม.

ธรรมโฆษณชุดส่งเสริมศีลธรรมนี้ โดยเฉพาะที่จัดพิมพ์แล้ว รวมไว้ ณ ห้องสมุด “กระท่อมธรรมโฆษณ” รวม ๕ เล่ม คือ ศีลธรรมกับมนุษยโลก, อริยศีลธรรม, การกลับมาแห่งศีลธรรม, ธรรมสังขสเคราะห์, ธรรมะกับการเมือง, เล่มที่พิมพ์เสร็จเป็นปัจจุบันคือ **เยาวชนกับศีลธรรม**; รวมเป็นชุดส่งเสริมศีลธรรม ๖ เล่ม.

ธรรมโฆษณชุดส่งเสริมศีลธรรมทั้งหมด มีข้อความน่าคิดน่าค้น เพื่อปลูกฝังศีลธรรม อย่างที่มองเห็นภาพพจน์อันสามารถปฏิบัติได้ สำหรับผู้ที่มีกำลังใจจะปฏิบัติ; และมีแนวเสนอนั้นๆ เพื่อการปรับปรุง เสริมสร้างศีลธรรม โดยมีต้องแห่งใจ ดังที่มีผู้บ่นเปรยๆ หนึ่งๆว่า “ข้างแล้งแหล่งหนังสือประเภทส่งเสริมแนวปฏิบัติศีลธรรมเสียเหลือเกิน”. ขอแต่ให้แต่ต้อง มองดู และพิสูจน์เกิด ผลจะมีดุจคำพังเพยที่ว่า “จงเคาะเกิด แล้วประตูจะเปิด” ฉนั้นนั่น นั่นเทียว.

คำบรรยาย “เยาวชนกับศีลธรรม” มีคุณค่าดังกล่าวข้างต้น ควรจะออกมาได้เร็ว แต่ต้องล่าช้าอยู่เพราะภาวะความเปลี่ยนแปลงตามหลักอภิปัจจยตา ทำให้ค่าวัสดุทุกอย่างเพิ่มสูงขึ้น จนฝ่ายผู้จัดพิมพ์ขลุกขลักอยู่ในเรื่องค่าใช้จ่ายเพื่อการนี้. แต่ด้วยบารมีแห่งพระรัตนตรัย ทำให้ท่านผู้เป็นทานบดียินดีเสียสละ บริจาคทุนทรัพย์เต็มจำนวน สำหรับจัดพิมพ์ “เยาวชนกับศีลธรรม” ให้สำเร็จ ตามโครงการของ “ธรรมทานมูลนิธิ” จนได้. ท่านผู้เป็นทานบดีครั้งนี้ คือ **แพทย์หญิง เสริมทรัพย์ ดำรงรัตน์** แห่งโรงพยาบาล จังหวัดสระบุรี กับ **ญาติพี่น้อง** ได้บริจาคค่าพิมพ์ตั้งเป็นทุนหมุนเวียนไว้ ณ สวนอุศุมมูลนิธิ เพื่อจักได้ดำเนินงานตามโครงการ “**กระท่อมธรรมโฆษณ์ ของ พุทธทาสภิกขุ**” ต่อไปได้อีกด้วย.

การดำเนินงานจัดพิมพ์, จัดแจก, และจำหน่าย, คงจัดตามหลักการในแนวธรรมทานปวิวรรตน์ของธรรมทานมูลนิธิ. เงินรายได้จากการรับบริจาคสมทบก็ดี หรือจากการจำหน่ายหนังสือธรรมโฆษณ์เล่มนี้ ในราคา ที่เอากุศลเป็นกำไร นี้ก็ดี สวนอุศุมจักได้รวบรวมไว้เป็นทุนสำหรับพิมพ์หนังสือธรรมโฆษณ์ชุดอื่นๆ ของท่าน “**พุทธทาสภิกขุ**” ต่อไป.

ขออานุภาพคุณพระศรีรัตนตรัย เป็นแรงบันดาลใจให้ทั้งท่านผู้สร้างและผู้ใช้นี้ ได้ประสบเห็นคุณค่าอันเป็นประโยชน์ยิ่ง แล้วเป็นกำลังใจให้ร่วมมือกันนำศีลธรรมกลับมาใช้เป็นที่พึ่ง ในชีวิตประจำวันสำหรับตนเอง และส่งเสริมผู้อื่นตามความสามารถให้ได้มีศีลธรรม แต่ละชั้นละตอนแห่งวิวัฒนาการของแต่ละชีวิตเกิด, เพื่อสันติภาพจักไม่เป็นหมัน.

สวนอุศุมมูลนิธิ

๗๗ หมู่ ๖ ต. หนองบอน

ถนนสุขุมวิท ซอย ๑๐๓

กรุงเทพฯ ๑๑

เขาวชน กับ ศิลธรรม

คำบรรยายประจำวันเสาร์

ที่ลานหินโค้ง ณ สวนโมกขพลาราม ไชยา

ภาคมาฆบูชา ๒๕๒๐

ของ

พุทธทาสภิกขุ

สารบาญ

เยาวชน กับ ศีลธรรม

๑. ปัญหาทั่วไปเกี่ยวกับเยาวชน	หน้า	๑
๒. เยาวชนอภิชาติบุตร	”	๒๘
๓. การสร้างเยาวชนแห่งยุคปัจจุบัน	”	๗๘
๔. ศาสตร์ในการสร้างเยาวชน	”	๑๒๑
๕. ตริวัตนศาสตร์สากล	”	๑๖๕
๖. พุทธศาสตร์สำหรับเยาวชน	”	๒๐๕
๗. ธรรมศาสตร์สำหรับเยาวชน	”	๒๕๘
๘. สังคมศาสตร์สำหรับเยาวชน	”	๓๑๐
๙. ไทยตรียางคศาสตร์สำหรับเยาวชน	”	๓๖๒
๑๐. ศีลธรรมแห่งการต่อสู้สำหรับเยาวชน	”	๔๐๐
๑๑. ทางเขวและทางตรงของเยาวชน	”	๔๓๕
๑๒. ศีลธรรมเกี่ยวกับความมั่นคงของชนชาติไทย	”	๔๘๙

โปรดดูสารบาญละเอียดในหน้าต่อไป

สารบัญละเอียด

เขาวชน กับ ศีลธรรม

หน้า

๑. ปัญหาทั่วไปเกี่ยวกับเขาวชน

ปรารภเรื่องการบรรยายธรรมภาคแรก พ.ศ. ๒๕๒๐	๑
การบรรยายแต่ละภาคมุ่งหมายชี้แจงให้มีการปฏิบัติธรรมประจำใจ	๒
พุดเกี่ยวกับศีลธรรมสืบมาแต่ครั้งก่อน ๆ ชุดนี้ชื่อ เขาวชนกับศีลธรรม	๓
ปัญหาต่าง ๆ ในปัจจุบันมาจากเขาวชน	๔
โลกจะดีหรือเลวขึ้นอยู่กับเขาวชน	๕
ทุกครัวเรือน มีปัญหาเรื่องเขาวชน, เขาวชนคือปัญหา	๖
เขาวชนหมายถึง "อ่อนต่อโลก" จึงเป็นปัญหา	๗
เขาวชนมีความหมาย ๒ ระดับ : ภาษาคนกับภาษาธรรม	๘
ภาษาคน = อายุน้อย, ภาษาธรรม = คุณธรรมน้อย	๙
จุดปลายทางของเขาวชน คือสันติสุขหรือความสงบ	๑๐
สันติสุขนั้นหมายถึง ศีลธรรม ถ้ามีสิ่งนี้ก็ถึงสันติ	๑๑
ความหมายของศีลธรรมมี ๓ คือ ๑. ปฏิบัติให้เกิดความสงบ		
๒. ความสงบที่เกิดขึ้นแล้ว ๓. ความสงบตามธรรมชาติ	๑๒
ต้องช่วยกันทำให้มีการปฏิบัติไปตามคลองของความ	๑๓
ทางเดินของเขาวชนยอมเป็นไปตามเหตุตามปัจจัย	๑๔
เพราะเขายังอ่อน เปรียบดังหน่อของพืช; ต้องมีวิวัฒนาการไปทางดี	๑๕
เราจึงต้องทำให้เขาวชนมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น	๑๖

ปัญหาจึงตกอยู่ที่พ่อแม่ต้องช่วยระวังให้หน่อเป็นไปในทางดี	๑๗
ต้องดึงเยาวชนเข้าสู่ทางธรรมะ, อย่าแพ้แก่วัตถุ, จึงจะสงบ	๑๘
ธรรมะหรือศาสนาจะช่วยโลกสู่ทางสงบได้	๑๙

ปัญหาเกี่ยวกับเยาวชนโดยเฉพาะ

ข้อ ๑. เยาวชนไม่ได้รับการแวดล้อมที่ถูกต้องมาตั้งแต่เกิด	๒๐
" ๒. การศึกษาอบรมไม่ถูกต้อง, หลงอยู่แต่เรื่องกิน กาม เกียรติ	๒๑
" ๓. ไม่ได้ร่วมมือหรือโอกาสแห่งความถูกต้อง ไปเป็นเหยื่อของกิเลสเสีย	๒๒

ปัญหาเยาวชนที่แก้กันอยู่แล้วนั้นยังแก้ไม่ได้ เช่น :-

ระบบจัดให้มีการเรียน, ลูกเสือ, เยาวชน, เยาวพุทธ, สามเณร	๒๓
พุทธบริษัทพึงพยายามช่วยให้เกิดอภิชาติบุตรยิ่ง ๆ ขึ้นไป	๒๕
อย่าให้เข้าใจว่า จุดหมายปลายทาง ต้องทำให้เยาวชนดีกว่าพันธุ์เดิม	๒๖

๒. เยาวชนอภิชาติบุตร

ทบทวนสรุปคำบรรยายครั้งที่ ๑	๒๘
พิจารณาความรู้สึกของทุกคนในเรื่องเยาวชน	๒๙
พุทธบริษัทควรช่วยกันสร้างเยาวชนให้เป็นคนดี	๓๐
"จิตคิดจะให้สบายกว่าจิตที่คิดจะเอา"	๓๑
เยาวชนเป็นผู้สร้างโลกอนาคต :-	๓๒
โลกแผ่นดิน, โลกการเป็นอยู่, โลกจิตใจ	๓๒
ลักษณะของเยาวชนในหลักพุทธศาสนา มี ๓ ชั้น	๓๓
บัณฑิตปรารถนาบุตร อภิชาติ, อนุชาติ, ไม่ต้องการ อวชาติ	๓๔
ต้องการอภิชาติบุตรก็ต้องมีบิดามารดาเป็นพันธุ์	๓๕

สร้างอริชาตบุตรได้ก็จะเป็นโลกแห่งมนุษย์ผู้เป็นอริชาตบุตร	๓๖
ถ้าสร้างอริชาตบุตรได้ ความสงบสุขของมนุษย์จักมีได้	๓๗
ปัญหาในการอบรมเด็กให้เป็นอริชาตบุตร	๓๘
สมัยนี้เด็กดีขึ้นในแง่อนามัย, ความรู้, ฉลาด, สามารถ	๓๙
ในแง่ของศีลธรรม เด็กดีกว่าบิดามารดาหรือไม่ ? ยังเป็นปัญหา		๔๐
พิจารณาคุณศีลธรรมของคนสมัยปัจจุบัน	๔๑
เขาเหยียดหยามขนบธรรมเนียมประเพณี ศีลธรรม วัฒนธรรม	๔๒
เขาเกลียดขนบธรรมเนียมที่ดี เพราะไม่รู้จักและเข้าใจผิด	๔๓
เขาไม่มีความรู้ความหมายในศาสนา, บิดามารดา, บุญบาป, โลกอื่น		๔๔
เขาไม่รู้จักบุญ-บาป-โลกอื่น; รู้แต่เรื่องกิน – กาม – เกียรติ	๔๕
เขารู้จักแต่เรื่องเงิน; รู้จักโลกอื่นที่ดีกว่าเสียบ้าง จิตใจจะไม่มี	๔๖
โลกอื่น หมายถึงทำจิตใจให้มีภาวะสะอาด สว่าง สงบ ก็ได้	๔๗
ยิ่งศึกษามาก ยิ่งชอบทำบาป, ชอบยาเสพติด	๔๘
เด็กสมัยโบราณกับสมัยใหม่; ไหนทำให้พ่อแม่หนักใจมาก ?	๔๙
เขาขาดความรู้อันเป็นสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับมนุษย์	๕๐
เพราะเขาไม่รู้ว่าเกิดมาทำไม, ไม่รู้ว่าจะปฏิบัติอย่างไร ?	๕๑
ต้องเร่งสอนให้รู้ว่าเกิดมาทำไม; จะได้มีความคิดเป็นสัมมาทิฐิ	๕๒
เขาไม่รู้ความหมายถูกต้องของคำว่า "พ่อแม่, บุญบาป, นรกสวรรค์"		๕๓
ปัจจุบันหลงแต่เรียนหนังสือ, ไม่ถ่ายถอดศีลธรรมจากบิดามารดา		๕๔
คนฉลาดต้องไม่ทำบาป ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น	๕๕
อริชาตบุตรต้องสร้างสรรค์ความสุข, ไม่ทำลายตนหรือผู้	๕๖
บิดามารดาต้องไม่เข้าใจผิดว่าประพฤติธรรมะแล้วไม่รวย	๕๗
ความต้องการอริชาตบุตรควรเป็นอุดมคติมันใจ; ไม่ใช่เพื่อฝัน	๕๘
อริชาตบุตรต้องจัดรากฐานโลก ๓ ประการที่กล่าวข้างต้นให้ดีขึ้น		๕๙

ทุกวันนี้ความเจริญถูกทางยังไม่มี เพราะไม่มีอริชาตบุตร	๖๐
เด็ก ๆ ถูกทำให้เมาต่อความนิยมผิด ๆ เช่น เอาเปรียบ, ไม่สุจริตต่าง ๆ	๖๑
เรากำลังสูญเสียดีลธรรมบริสุทธิ; มีแต่ฉลาดคอบโกย	๖๒
มีศีลธรรมบริสุทธิ ไม่ฉลาดสามารถก็ได้; แต่จิตใจต้องถูกตรง	๖๓
เพื่อปฏิบัติตามสมัย ควรจะมีศีลธรรมที่เรียกว่า "สมบุรณ์แบบ"	๖๔
ศีลธรรมสมบุรณ์แบบได้แก่เว้นข้อที่ควรเว้น, ทำสิ่งที่ควรทำ	๖๕
ที่ควรเว้นได้แก่ ๖ ขอบายมุข ๖ และศีล ๕	๖๕-๖๘
ช่วยกันเผยแผ่พระธรรม เพื่อชวนกันเป็นอริชาตบุตร	๖๙
ทุกคนพึงทำตนให้เป็นอริชาตบุตรมีศีลธรรมสมบุรณ์แบบ	๗๐
แล้วช่วยกันสร้างชั้นลูกให้เป็นอริชาตบุตร	๗๑
ทุกคนพยายามให้ถึงพระนิพพาน; ถ้าทำไม่ได้ก็เป็นอริชาตบุตร	๗๒
อริชาตบุตรต้องกล้าหาญที่จะปฏิบัติจนถึงชั้นพระอรหันต์	๗๓
เท่าที่ปรากฏมักไม่เป็นอริชาตบุตร; มีแต่อยากสมบุรณ์ด้วยวัตถุ	๗๔
โลกเจริญด้วยวัตถุ; ยิ่งต้องปรับปรุงความเป็นอริชาตบุตรให้ทันกัน	๗๕
ต้องไม่หลงวัตถุนิยม, ช่วยกันทำให้ศีลธรรมกลับมา	๗๖-๗๗
๓. การสร้างเยาวชนแห่งยุคปัจจุบัน			๗๘
คำปรารภและบทพวน	๗๘ - ๘๗
ปัญหาที่จะสร้างเยาวชนสมัยนี้มีเหยื่อของกิเลสมาก	๘๘
เด็ก ๆ ถูกมอมเมาจนเพื่อในเรื่องเสรีภาพและวัตถุนิยม	๘๙
เขาหลงรสอร่อยของวัตถุ, พร้อมทั้งเอาเปรียบ, เห็นแก่ตัว	๙๐
ฝ่ายพ่อแม่ผู้แก่จะต้องมีสัมมาทิฐิและสมรรถภาพเพียงพอ	๙๑
ถ้าผู้รับผิดชอบเรื่องนี้ขาดสัมมาทิฐิจะแก้ยาก; ดูตัวอย่างที่ยกมา	๙๒-๙๕

การสร้างเขาวงกตขึ้นมีอุปมาดังปลุกต้นไม้	๙๖
มี ๓ ข้อ : พันธุ์ดี, ต้องบำรุงรักษา, ต้องตัดแต่ง	๙๗
พิจารณาคุณการอบรมขัดเกลาของคนโบราณบ้าง	๙๙
อุบายฝึกคนของพระพุทธเจ้ามีทั้งหยาบและละเอียด	๑๐๑

อุบายละเอียด ข้อ ๑. คือการศึกษาต้องให้มีทั้งกายและใจ	๑๐๔
เขาวงกตควรรู้อะไรเรื่องศีลธรรม, วัฒนธรรม, ศาสนา, ที่ช่วยให้เราอยู่รอด	๑๐๖
ข้อ ๒. ต้องอบรมปฏิบัติให้กระทำใด ๆ มีสติสัมปชัญญะ	๑๐๗
ข้อ ๓. ต้องช่วยระวังสิ่งแวดลอม : วัตถุ, บุคคล, เหตุการณ์	๑๐๙
ข้อ ๔. ให้โอกาสได้ศึกษา, ปฏิบัติ, และแสดงผลงาน	๑๑๑
ข้อ ๕. มีสิ่งกระตุ้น เช่น รางวัล, สรรเสริญ, ปลอดภัย ฯลฯ	๑๑๒

อุบายหยาบ หรือที่เรียกว่าพระเดช

ข้อ ๑. ตักเตือน, ตีเตือน, ทำให้ละอาย	๑๓๓
ข้อ ๒. คาคัดคั้นข่มขู่จะลงโทษ	๑๑๓
ข้อ ๓. การลงโทษซึ่งมีหลายวิธี	๑๑๓
ข้อ ๔. ให้เปิดเผยความผิดต่อหน้าธารกำนัล	๑๑๔
ข้อ ๕. ฆ่าเสียตามวิธีของอริยวินัยคือไม่ยุ่งด้วย	๑๑๔
การวัดผลต้องวัดดูว่าได้ผลมากน้อยเพียงไร	๑๑๕
ปัญหาสำหรับพ่อแม่ที่ตั้งใจจะสร้างเขาวงกตต้องรู้คือ :-	๑๑๖
ข้อ ๑. เด็ก ๆ ขาดความรู้อันถูกต้องในเรื่องชาติ, ศาสนา, พระมหากษัตริย์	๑๑๗
ข้อ ๒. ขาดความรู้ความเห็นในเรื่องความรอดอันแท้จริง	๑๑๗
ข้อ ๓. เขาเสียนิสัยในเรื่องเสรีภาพ, ประชาธิปไตย	๑๑๗
ข้อ ๔. เขาเสียนิสัยที่ถูกรับรองว่า ผู้อื่นต้องตามใจเขา	๑๑๗
ข้อ ๕. เขาอยู่ในท่ามกลางสิ่งเย้ายวนมากเกินไป	๑๑๘

๔. ศาสตร์ในการสร้างเยาวชน	๑๒๑
คำปรารภและบทพวน	๑๒๑-๑๒๕
เครื่องมือที่จะสร้างเยาวชนเพื่อสันติสุขของโลก	๑๒๖
ต้องศึกษาให้เข้าใจความหมายของคำว่า "ศาสตร์"	๑๒๗
ศาสตร์ที่ใช้กันยังพื้นเผื่อ; แท้จริงแปลว่าเครื่องตัด	๑๒๘
คำพูดของมนุษย์มีความหมายเลื่อนสูงขึ้นไปได้	๑๒๙
มีตัวอย่างเช่นความหมายของ มรรค ผล นิพพาน	๑๓๐
"ศาสตร์" ความหมายเดิม คือของมีคมตัดได้ทุกอย่าง	๑๓๑
ต้องนำ "ศาสตร์" มาใช้ตามความหมายที่ถูกต้อง	๑๓๒
ผลที่เราประสงค์จะได้จากคำว่า "ศาสตร์" มี ๕ อย่าง:-	๑๓๓
๑. สัจจะคือความจริง หรือธรรมสัจจะ	๑๓๔
๒. ความดีอันเป็นอริยะทำลายข้าศึกได้	๑๓๔
๓. ความงาม คือ สะอาด บริสุทธิ์ ไม่รกรุกรกตา	๑๓๕
๔. มีความถูกต้องเพื่อจะมีสันติทั้งส่วนบุคคลและสังคม	๑๓๕
๕. มีความเป็นธรรมถูกต้องตามธรรมชาติ	๑๓๕
ทั้ง ๕ ประการต้องเป็นธรรมไม่ใช่ของกิเลส	๑๓๖
คำว่า "ศาสตร์" ต้องคงความหมายเดิม สำหรับตัด	๑๓๗
ศาสตร์ของพุทธบริษัทควรมี ๓ : พุทธศาสตร์, ธรรมศาสตร์, สังฆศาสตร์	๑๓๘
พุทธศาสตร์สำหรับรู้, ธรรมศาสตร์สำหรับปฏิบัติ, สังฆศาสตร์สำหรับผูกพันกัน	๑๓๙
เรียกชื่อใหม่ว่า พุทธิศาสตร์, จริยศาสตร์, สัมพันธศาสตร์ก็ได้	๑๔๐
คำทั้ง ๓ เราประยุกต์มาจาก พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์	๑๔๑
ทั้ง ๓ ศาสตร์จะเป็นศาสตราตัดปัญหาได้	๑๔๒

ศาสตร์ที่ยกขึ้นมาใหม่นี้รวมศาสตร์ทั้งหมดในโลก	๑๔๓
ทั้ง ๓ ศาสตร์จะสมบูรณ์ทั้งรูปธรรมนามธรรมเหมาะแก่ยุคปรมาณู	๑๔๔
ปรมาณูก็ประกอบด้วยส่วนสามเช่นเดียวกับศาสตร์ทั้ง ๓	๑๔๕
ศาสตร์ในโลกมีมาก ถ้าแบ่งสัก ๓ อย่างจะมีประโยชน์กว่า	๑๔๖
ยุคปรมาณูมีกิเลสมาก; มีศาสตร์ทั้ง ๓ จึงจะตัดได้	๑๔๗
ถ้ามีศาสตร์ที่จำเป็นคือ รู้, ปฏิบัติ, สัมพันธ์กันถูกต้อง, จะแก้ปัญหาได้	๑๔๘
จะเป็นสุขถ้าอยู่กันตามกฎธรรมชาติเรียกว่าสังฆศาสตร์	๑๔๙
รายละเอียดสำหรับพุทธศาสตร์เกี่ยวกับวิธีที่จะรู้	๑๕๐-๑๕๑
พุทธบริษัทควรถือหลัก "วิชาจรรณสัมปันโน" เป็นธรรมศาสตร์	๑๕๒
สังฆศาสตร์นั้นต้องผูกพันกันกับผู้อื่นเป็นหมู่คณะด้วยดี	๑๕๓
อยู่ในโลกด้วยสันติต้องถือหลักทำประโยชน์ตน, ผู้อื่น, และทั้ง ๒ ฝ่าย	๑๕๔
ศาสตร์ทั้ง ๓ จะเป็นไปเพื่อดับทุกข์ดังตัวอย่าง อริยสัจ ๔	๑๕๕
ธรรมะในพุทธศาสนา ในรูปของสัมพันธศาสตร์มีหลายหมวด	๑๕๖-๑๕๗
ตัวอย่างเรื่องปัจจุสมุปบาท จะได้ผลต้องใช้ทั้ง ๓ ศาสตร์	๑๕๘ -๑๖๐
ทั้ง ๓ ศาสตร์ต้องสัมพันธ์กันในทุกกรณีจึงจะแก้ปัญหาได้	๑๖๑
ต้องรู้จักความกำกวมของคำพูดจึงจะเข้าใจธรรมะ	๑๖๒
ต้องช่วยให้เขาวชนมีศาสตร์ทั้ง ๓ จึงจะทันสมัยยุคปรมาณู	๑๖๓

๕. ตรีรัตนศาสตร์สากล ๑๖๕

คำปรารภและบททวน	๑๖๕-๑๖๗
เหตุผลที่ใช้คำใหม่ เพราะต้องการให้ทันสมัยและประหยัด	๑๖๘
ที่ใช้คำ "ตรี" เพราะสำเร็จประโยชน์ทั้งฝ่ายพุทธและอื่น ๆ	๑๗๐

อินดูมี ตรีมูรติ, คริสต์มี ตรินิตี, พุทรมี ตรีรัตนะ	๑๗๑
แต่ละศาสนามีสิ่งสูงสุดในลักษณะเป็นสาม ๆ	๑๗๒
ถ้าเรามีตรีเอกานุภาพร่วมกันทุกศาสนาใช้เป็นศาสตร์ตัดปัญหาได้	๑๗๓
พิจารณาดูความศักดิ์สิทธิ์ขององค์สามเป็นดูจะไม่สามขาพิงกันได้	๑๗๔
ตัวอย่างพระพุทธรูปประธานความรู้, ให้ปฏิบัติ, แล้วพระสงฆ์ช่วยให้ทำได้	๑๗๕
ศึกษาตรีเอกานุภาพของทุกศาสนาไว้บ้าง	๑๗๖
ถ้าใช้คำ "ตรีรัตนะ" ใจความจะลงกันได้ทุกศาสนา	๑๗๘
ดูตรีรัตนศาสตร์ของพุทธบริษัทจะแก้ปัญหาคำนี้ได้หมด	๑๘๐
พุทธบริษัทต้องแก้ปัญหาคำนี้ได้ก่อน แล้วจึงช่วยผู้อื่น	๑๘๓
ต้องปรับปรุงให้มีการถึงการเข้าใจในพระรัตนตรัยอย่างแท้จริง	๑๘๔
คนสมัยนี้ไม่ชอบทำอะไรยาก ๆ จึงต้องหาอุบายให้เขาทำได้ง่าย	๑๘๕
พุทธบริษัทยังมองอะไรข้าม ๆ, จำเป็นต้องหยิบมามองกันใหม่	๑๘๖
เรานับถือพระพุทธรูปเจ้ากันอย่างไร ? ต้องเข้าถึงให้ถูกต้อง	๑๘๗
เรานับถือพระธรรมกันอย่างไร ? ต้องปฏิบัติให้ได้ไม่ใช่สวดแต่ปาก	๑๘๘
เรานับถือพระสงฆ์กันอย่างไร ? ต้องดูตัวธรรมะที่ทำให้สงฆ์อยู่ร่วมกันได้	๑๙๐
ที่จริงศาสตร์ทั้ง ๓ มิใช่เป็นคำตั้งใหม่ แต่มีอยู่แต่ดั้งเดิมทีเดียว	๑๙๑
ถามตนเองดูว่า เมื่อไรจะเข้าถึงตัวรัตนตรัยตัวจริง	๑๙๒
เมื่อใช้ตรีรัตนศาสตร์สากลได้สำเร็จจะมีรัตนตรัยจริง	๑๙๓
สำหรับเด็ก ๆ เข้าถึงปรมาตถสัจจะไม่ได้ ก็ถือเอาสมมติสัจจะไปก่อน	๑๙๔
ให้ถือเอาประโยชน์ตรงที่แก้ทุกข์ได้ตั้งแต่ขั้นต่ำขึ้นไป	๑๙๕
ถ้ารู้จักพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์จริงรวมกันจะตัดปัญหาได้	๑๙๖
เราจำเป็นต้องปรับปรุงตรีเอกานุภาพมารวมกันทุกศาสนาเพื่อช่วยแก้ปัญหา	๑๙๗
ปัญหาปัจจุบัน เราจะต้องมี ระบบศีลธรรม ใหม่มาให้ผู้ไม่ต้องการ	๑๙๘
ปัญหาแวดล้อมทำให้เด็กเกลียดศีลธรรมโดยไม่รู้สีกตัว	๒๐๐

จำเป็นต้องมีระบบตรรกศาสตร์สากลมาใช้จึงจะแก้ได้	๒๐๑
เมื่อก้าวเรื่องใดเป็นศาสตร์ต้องศึกษาพิจารณานำมาใช้เป็นศาสตร์ได้				๒๐๒
ต้องใช้ศาสตราของทุกศาสนาเพื่อให้มีเยาวชนอภิชาติบุตรมาแก้ปัญหา				๒๐๓

๖. พุทธศาสตร์สำหรับเยาวชน ๒๐๕

คำปรารภและบทพจน	๒๐๕-๒๒๓
ให้ความรู้ความหมายของ "พุทธศาสตร์" คือ รู้ว่าอะไรเป็นอะไร	๒๒๔
และจะต้องทำกับสิ่งนั้นอย่างไร; แล้วก็ตั้งใจปฏิบัติ	๒๒๕
คำว่า "รู้" มีหลายระดับ เรียกชื่อต่าง ๆ กัน	๒๒๖
หลักทั่วไปในเบื้องต้น; จำง่าย คือ รู้กิน, รู้อิ่ม, รู้สบาย	๒๒๗
ที่มาของความรู้ : จากการเรียน, จากการผ่านสิ่งนั้น ๆ มา	๒๒๘
การศึกษาที่เพียงพอต้องแก้ปัญหาได้, ไม่ใช่สูญเปล่า	๒๒๙
เรายังขาดความรู้แห่งการร่วมมือกันได้	๒๓๐
การศึกษาที่สูญเปล่า เช่น เรียนแล้วไม่รู้จักค่าของความเป็นไทย	๒๓๑
เรียนแล้วไปหลงไหลในกามารมณ์, ดีแต่ประท้วงเรียกร้อง	๒๓๒
เรียนแล้วไม่มีใครอยากทำงานด้วยแรง, ไม่อยากออกเหงื่อ	๒๓๓
การศึกษาที่จัดตามเขาไม่เหมาะกับตัว; นี้ต้องรอการพิสูจน์	๒๓๔
ยิ่งเรียนยิ่งเป็นข้าศึกแก่ศาสนา, ไม่รู้จักบุญคุณ; นี้สูญเปล่า	๒๓๕
พุทธศาสตร์จริงต้องไม่เพื่อไม่สูญเปล่า, ควรแยกสัก ๒ อย่าง	๒๓๖
คือศิลปศาสตร์ - รู้เพื่ออาชีพ , วิชาญาณศาสตร์ - มีสติปัญญาไม่ให้เป็นทุกข์					๒๓๗
ศิลปศาสตร์ที่ ๑ รู้ตามธรรมดา, ที่ ๒ รู้จักเลี้ยงชีพ ๒ ประการ	๒๓๘
หมวด ๑. หาเลี้ยงชีพได้เหมาะสมแก่ตน	๒๓๙

หมวด ๒. ดำรงชีพ : กินอยู่หลับนอนเหมาะสม	๒๔๐
เราต้องทำให้เยาวชนรู้จักทดสอบความถูกต้องประจำวัน	๒๔๑
หมวด ๓. ให้รู้จักภาวะที่ปราศจากอันตรายของชีวิต	๒๔๒
หมวด ๔. ให้รู้จักปฏิบัติเพื่อสังคมอยู่รอด	๒๔๒
หมวด ๕. รู้จักใช้โลกนี้ให้เป็นประโยชน์โดยไม่ทำลาย	๒๔๓
หมวด ๖. ต้องรู้จักหน้าที่และสิทธิของมนุษย์	๒๔๔
เยาวชนขาดความรู้ศิลปศาสตร์ดังกล่าวจึงสร้างปัญหายุ่ง	๒๔๕
พุทธศาสตร์ประเภทที่ ๒ วิชาญาณศาสตร์นี้เกี่ยวกับจิต	๒๔๖
ควรจะมีอุดมคติตามหลักศาสตร์ทั้ง ๓ :-			
๑. ต้องรู้ว่าเกิดมาทำไม, อย่างไรจึงจะดี	๒๔๗
ให้รู้จักปรารถนาส่วนดีที่ไม่มีโทษ	๒๔๘
๒. ทำอย่างไรจึงจะดีเช่นดำรงชีพตามหลักสัปปุริสธรรม	๒๔๙
๓. จะร่วมมือกันอย่างไรจึงจะได้สิ่งนั้นมา	๒๕๐
วิชาญาณศาสตร์มีอานุภาพทำให้ศิลปศาสตร์ไม่ขาด-เกิน	๒๕๑
เพื่อประโยชน์ในการศึกษาปฏิบัติต้องรู้จักคำสำคัญ	๒๕๒
คำที่ ๑. รู้จักคำว่าธรรมที่เป็นแม่บทแล้วแยกไปเช่น ศาสนา, ธรรมสังฆะ, สังฆธรรม ฯลฯ	๒๕๒
คำที่ ๒. รู้จักคำว่า ชีวิต	๒๕๐
คำที่ ๓. รู้จักคำว่า ชาติ	๒๕๒
คำที่ ๔. รู้จักคำว่า พัฒนา	๒๕๒
หมวดชีวิตก็ต้องรู้จักอุดมคติของชีวิตให้ถูกต้อง	๒๕๓-๒๕๕
อย่าออกชื่อพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์แต่ปาก, จะบาป	๒๕๖-๒๕๗

๗. ธรรมศาสตร์สำหรับเยาวชน	๒๕๘
คำปรารภและบทพจน	๒๕๙ - ๒๖๖
ตรีรัตนศาสตร์แยกกันไม่ได้	๒๖๗
พุทธศาสตร์ กับ ธรรมศาสตร์ต้องแฝดกันอยู่	๒๖๘
พิจารณาคุณวิภัติคุณของธรรมศาสตร์สำหรับเยาวชน	๒๖๙
ความรู้ประเภทศิลปศาสตร์ก็ยังไม่ปฏิบัติไม่ครบถ้วน	๒๗๐
ต้องแก้ปัญหา : ทำให้มีความรู้พอและปฏิบัติได้	๒๗๑
ความรู้ทางพุทธศาสตร์ต้องใช้ดับทุกข์ได้	๒๗๒
ไม่รู้พุทธศาสตร์โดยแท้จริงจะมีความผิดพลาดมากขึ้น	๒๗๓
ต้องระวังคำว่า "ก้าวหน้า" อย่าก้าวหน้าไปหลงเหว	๒๗๔
ธรรมศาสตร์ต้องลงถึงการปฏิบัติ ควรรู้รายละเอียดบ้าง	๒๗๕
๑. คำว่าธรรมศาสตร์ อย่าให้เป็นสักว่าคำสอน	๒๗๕
๒. อย่าถืออย่างงมงายต้องปฏิบัติตามสัจจะของธรรมนั้น ๆ	๒๗๕
ต้องปฏิบัติให้ถูกต้อง อย่าถือเอาในรูปปรัชญา (philosophy)	๒๗๖
๓. ต้องปฏิบัติได้จริง แล้วตัดปัญหาที่ปฏิบัติไม่ได้มันเสีย	๒๗๘
การปฏิบัติต้องสมบูรณ์ทั้งวิชาการและวิธีการ	๒๗๙
คำว่า "ปฏิบัติ" ต้องดูว่าเป็นสิ่งที่ปฏิบัติอย่างไร ดังเช่น :-				
ข้อ ๑. การปฏิบัติเพื่ออาชีพ ให้อยู่รอดในโลก	๒๘๐
ข้อ ๒. ต้องมีการปฏิบัติถูกต้อง เพื่ออยู่เหนือโลกได้	๒๘๑
ข้อ ๓. ปฏิบัติให้สำเร็จ เพื่อมนุษย์อยู่ร่วมกันได้	๒๘๑
ต้องวัดดูว่าถ้ารู้จักปัญหาถูกต้องแล้ว ปัญหาจะไม่มีเหลือ	๒๘๒
ธรรมศาสตร์เป็นศาสตร์ที่มีคมจะตัดปัญหาได้แก่ :-				
๑. แก้ปัญหาสำเร็จในกิจการที่กำลังเป็นปัญหา	๒๘๓
๒. จะต้องทำให้สำเร็จตามอุดมคติที่ตั้งไว้	๒๘๓

๓. เพราะเป็นศาสตร์แห่งการกระทำจึงต้องทำอย่างเข้มแข็ง	๒๘๔
๔. งานที่เนื่องกับผู้อื่นต้องรู้จักทำให้ถูกต้อง ๒๘๕
ลำดับของเทคนิคหรือระเบียบงานที่จะแก้ปัญหาก็มีเช่น :-	๒๘๕
ระดับที่ ๑. ต้องมีการกระทำถูกต้องโดยอาศัยหลักกาลามสูตร ฯลฯ	๒๘๖
ระดับที่ ๒. อาศัยหลักกรรมหมวดที่เป็นพลังงานแข็งแกร่ง ๒๘๗
ระดับที่ ๓. ต้องมีกรรมหมวดช่วยควบคุมจิต เช่น โภชนังค ๒๘๗
ระดับที่ ๔. ต้องมีกรรมหมวดที่ทำให้เป็นอยู่ชอบ ๒๘๘
คุณสมบัติของศาสตร์ยังมีความสับสนเข้าใจยากบ้าง ๒๘๙
ตัวอย่าง : เรื่องปัจจุสมุปบาทเป็นทั้งหลักความรู้และปฏิบัติ ๒๙๐
อริยสัจ ๔ ก็เป็นทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ ๒๙๑
ในรูปปฏิบัติอริยสัจต้องทำให้รู้, แล้งละ, ทำให้แจ้ง, แล้วทำให้มี ๒๙๒
บททวนดูตัวการปฏิบัติในเรื่องปัจจุสมุปบาท, อริยสัจ, มรรค ๒๙๔
การปฏิบัติครอบจักรวาลคือ "สติ" มีสติที่สมบูรณ์จะไม่ผิดพลาด ๒๙๕
สติเป็นข้อปฏิบัติสำคัญต้องศึกษาวิธีปฏิบัติให้ละเอียด ๒๙๖
แบ่งได้ ๒ ประเภท : พวกหนึ่งรู้สึกตัวก่อนทำ - พุด - คิด ๒๙๗
๑. ก่อนทำใด ๆ ต้องรู้สึกตัว ไม่ทำหัด ๆ เป็นนิสัย ๒๙๗
๒. ก่อนทำต้องรำลึกถึงความชัดเจนที่ผ่านมา ๒๙๗
๓. สามารถกำจัดอุปสรรคที่จะเกิดขึ้นทันที่ ๒๙๗
พวกที่ ๒ สติควบคุมความรู้สึกในขณะที่กำลังทำอยู่ ๒๙๘
เมื่อจะทำสิ่งใดต้องสามารถกำจัดนิวรณ์และใช้ธรรมะขณะนั้น ๒๙๙
ต้องฝึกฝนสติครอบจักรวาลไว้เป็นปกติวิสัยทุกอิริยาบถ ๓๐๐
มีพระบาลีกล่าวไว้ให้มีสติควบคุมจนเป็นนิสัยทุกกรณี ๓๐๑
สติครอบจักรวาลจะคุ้มครองทั้งก่อนทำ, กำลังทำ, ทำแล้ว ๓๐๒
สรุปแนวการอบรมเยาวชนให้รู้จักตรัสรู้ธรรม ๓๐๓

- ต้องมีความรู้ถูกต้อง เพื่อไม่เห็นแก่ตัว	๓๐๔
- มีความรู้ถูกต้องจะปฏิบัติไม่ผิด	๓๐๕
- ความรู้ที่ถูกต้องต้องเป็นไปตามกฎธรรมชาติ	๓๐๕-๓๐๖
- ต้องช่วยให้เยาวชนปฏิบัติศีลธรรมแทนแก่การทำลาย	๓๐๗
- ต้องช่วยให้เขาเรียนรู้จนปฏิบัติได้	๓๐๘
ศาสตร์ทั้ง ๓ นี้จะเป็นไตรสรณาคมน์ของเยาวชนอนาคต	๓๐๙

๘. สังขศาสตร์สำหรับเยาวชน ๓๑๐

คำปรารภและบททวน	๓๑๐-๓๑๕
ดูปัญหาเกี่ยวกับสังขศาสตร์เพื่อแก้ได้ผล	๓๑๖
ปัญหาข้อ ๑. เราอยู่ร่วมกันในหมู่เราเองดีที่สุดสุดอย่างไร ?	๓๑๗
ปัญหาข้อ ๒. เราอยู่ร่วมโลกกับพวกมีอุดมคติต่างกันอย่างไร	๓๑๗
ปัญหาข้อ ๓. เยาวชนไม่เข้าใจความหมายของ "การเข้ากันได้"	๓๑๘
พิจารณาสังขศาสตร์ในแง่ต่าง ๆ ตามกฎของธรรมชาติ	๓๒๐
ให้รู้จักอำนาจความดึงดูดของธรรมชาติที่ต้องการร่วมกัน	๓๒๑
ความรวมกันอยู่ได้คือสังขะนี้เป็นความลับของธรรมชาติ	๓๒๒
พิจารณาดูลักษณะของคำว่า "หมู่" โดยพยัญชนะ	๓๒๓
ภาษาบาลี สังขะ แปลว่า ผูก หรือ หมู่คณะ	๓๒๔
คำว่า "หมู่" ในบาลีมีอีกมาก ความหมายล้วนแต่ "รวมกัน"	๓๒๕
ดูความสำคัญของคำ "ร่วมมือกัน"	๓๒๖
การร่วมมือกันเป็นรากฐานอันเป็นกฎของพระเจ้า	๓๒๗
การร่วมมือกันทำให้ดำรงหรือเป็นไปได้อย่างตลอดเวลา	๓๒๘
สังขศาสตร์เป็นศาสตร์แก้ปัญหาได้ทุกรูปแบบ	๓๒๙
ดูลักษณะที่ต้องสัมพันธ์กันของสังขศาสตร์หลายแบบ	๓๓๐

สังฆศาสตร์ที่มีอยู่แต่ละกลุ่มเริ่มแต่ความเป็นครอบครัว	๓๓๑
สังฆศาสตร์กับวัดเป็นแหล่งร่วมมือกันกระทั่งประเทศ	๓๓๒
สังฆศาสตร์กับการบำรุงพระศาสนานี้คือการช่วยสร้างโลก	๓๓๓
สังฆศาสตร์ไม่พูดอย่างบุคคลก็คือการปกครองโลก	๓๓๔
สังฆศาสตร์ในแง่สามัคคีจะแก้ปัญหาในการไม่สามัคคีกัน	๓๓๕
โดยหลัก ๓ ประการ : ๑. ความรักต่อเพื่อนผู้ร่วมทุกข์เกิด - แก่ - เจ็บ - ตาย	๓๓๖
๒. มีความสมัครใจของตนเองที่จะผูกพันสามัคคีกัน	๓๓๗
๓. ความสำนึกในหน้าที่ที่จะต้องร่วมมือกับผู้อื่น	๓๓๗
ลักษณะของสามัคคีศาสตร์ในแง่ศิลปะที่สมคัลล์ยธรรมชาติ	๓๓๘
ธรรมชาติไม่มีอะไรหลอกลวง, ทุกคนจึงควรเข้ากันได้ตามธรรมชาติ	๓๓๙
ธรรมชาติต้องการให้คนอยู่อย่างเป็นเพื่อนกัน, ไม่ใช่รักแต่ตัวเอง	๓๔๐
ความรักที่ฉลาดต้องรักผู้อื่นด้วย เพราะอยู่ในโลกคนเดียวไม่ได้	๓๔๑
สำนึกในหน้าที่ที่ต้องรักผู้อื่นจะรู้สึกว่าคุณคนก็รักเรา	๓๔๒
อุปสรรคที่รักกันไม่ได้เพราะเห็นแก่ตัว, มีอุดมคติของกิเลส	๓๔๓
จำเป็นต้องแก้ไขอุดมคติของเยาวชนให้ถูกต้องตามธรรม	๓๔๔
การแก้ไขอุดมคติให้ถูกต้องใช้วิญญานศาสตร์	๓๔๕
ดูความขาดวิญญานศาสตร์ในแง่ที่เกี่ยวกับประชาธิปไตยกันก่อน	๓๔๕
ความเป็นไทยที่แท้จริงประกอบอยู่ด้วยศาสตร์ทั้ง ๓ แต่เขาหลงผิด	๓๔๖
เขาไม่มีสังฆศาสตร์จึงสามัคคีแต่ในทางปลุกกระดม	๓๔๗
การช่วยเหลือกันเพื่อสามัคคี แต่เขาทำไม่ถูกต้อง	๓๔๗
ตัวอย่างที่ถูกเช่น :- คนจนได้รับความช่วยเหลือจากคนมี	๓๔๗
- คนอ่อนแอรับกำลังจากคนแข็งแรง	๓๔๗
- คนโง่รับสติปัญญาจากคนฉลาด	๓๔๗
เข้าถึงวิญญานแห่งสังฆศาสตร์แล้วจะร่วมกันทุกประการ	๓๔๘

พิจารณาอุสังขศาสตร์เกี่ยวกับพระสงฆ์	๓๔๙
เยาวชนควรจะเข้าใจถูกต้องว่า พระสงฆ์คืออะไร ?	๓๕๐
พระสงฆ์มาบวชเพื่อทำประโยชน์แก่มนุษยทั้งโลก	๓๕๑
พระสงฆ์ขาดสังขศาสตร์มีตัวกู่มากไปจึงทำให้ถูกมองต่ำ	๓๕๒
พระเณรยังไม่รู้จักกรรมะเหมือนกินมังคุดไม่เป็น, จึงมีปัญหา	๓๕๓
ถ้าเป็นสงฆ์จริงต้องมีสังขศาสตร์: ดูตัวอย่างเรื่องความเคร่ง ๆ	๓๕๔
สรุปความทั้ง ๓ ศาสตร์ แม้ต่างกันก็ต้องสัมพันธ์กัน	๓๕๘
พุทธศาสตร์ใช้คิดนึก, ธรรมศาสตร์ใช้กำลัง, สังขศาสตร์ร่วมมือกัน	๓๕๙
ทั้ง ๓ ศาสตร์ต้องสัมพันธ์อิงกันอยู่, แยกกันไม่ได้	๓๖๐
เยาวชนอภิชาติบุตรต้องรู้ความสำคัญของศาสตร์ทั้ง ๓ ดังกล่าวมา	๓๖๑

๙. ไทยตรียางคธรรมสำหรับเยาวชน ๓๖๒

คำปรารภและบททวน	๓๖๒-๓๗๑.
องค์ประกอบสำหรับความเป็นไทยจะเรียกไทยตรียางคธรรม	๓๗๒
ต้องดูตัวปัญหาซึ่งพบว่า เยาวชนกำลังทำลายความเป็นไทย	๓๗๓
แต่ละคนจะมีสัจจาภิเนวสคือทิวฐิที่ทั้งธรรมะ	๓๗๔
เมื่อมีสัจจาภิเนวสแล้วยอมปฏิเสชการแก้ไขทั้งปวง	๓๗๕
เขากำลังมีสัจจาภิเนวสถือลัทธิไม่มีชาติ	๓๗๖
เพราะยึดมั่นอุตมคติเลิกร้างธรรมะ, ชอบเผด็จการตามใจตนเอง	๓๗๗
เขากำลังถือศาสนาเนื้อหนัง: เข้าใจว่าศาสนาเป็นยาเสพติด	๓๗๘
ที่แท้เนื้ออกที่แยกไปจากศาสนาต่างหากเป็นยาเสพติด	๓๗๙
เยาวชนถือศาสนาของเขาเอง, เป็น "ศาสนาเนื้อหนัง"	๓๘๐
เขามีสัจจาภิเนวสแรงขึ้น ชักชวนกันเกลียดระบบกษัตริย์	๓๘๑

ระบบกษัตริย์ยังถูกต้อง แต่พาลหาเรื่องตั้งระบบใหม่	๓๘๒
จะไม่พูดทางการเมือง: จะพิจารณาระบบองค์สาม	๓๘๓
ความเป็นไทยต้องประกอบด้วย ชาติ ศาสนา มหากษัตริย์	๓๘๕
เปรียบร่างกายต้องประกอบด้วยองค์สาม : กาย-จิต-อำนาจควบคุม	๓๘๖
เปรียบเรือต้องมีลำเรือ, เครื่องจักร, กัปตัน	๓๘๗
ชาติ-รูปธรรม ต้องมีธรรมะหรือเอกลักษณ์ของชาติ	๓๘๘
ศาสนาไม่ใช่วัตถุ, ต้องถือเอาความรู้ถูกต้อง แก่ความทุกข์ได้	๓๘๙
เยาวชนต้องรู้ระบบมหากษัตริย์อย่างถูกต้อง	๓๙๓
ต้องให้เขารู้จัก "ทศพิธราชธรรมของพระราชา" อย่างถูกต้อง	๓๙๔
สิ่งที่ไม่ถูกตามกฎธรรมชาตินะพินาศ, จึงต้องเข้าใจระบบ ๓ ประการ	๓๙๖
วัตถุนิยมกำลังครองโลก ไทยตริยางครวมจะแก้ปัญหาได้	๓๙๗
ต้องช่วยกันสะสางความหลงผิดดังกล่าว, มนุษย์จะอยู่รอด	๓๙๘
ขอให้สนใจไทยตริยางครวม จะยังไม่สายเกินไป	๓๙๙

๑๐. ศิลธรรมแห่งการต่อสู้สำหรับเยาวชน ๔๐๐

คำปรารภและบทวน, และคำกลอนสรุปตริยางครวม	๔๐๑-๔๐๕
พิจารณาดูศีลธรรมในความหมายเป็นการต่อสู้	๔๐๖
การต่อสู้ด้วยศีลธรรมจริงจะทำให้เข้าศึกแพภัยตัวเอง	๔๐๗
ต่อสู้แบบธรรมะต้องทำความเข้าใจกันดูภาวะในครอบครัว	๔๐๘
ต่อสู้ทางธรรมะต่อสู้กับกิเลสภายในก่อนแล้วจึงสู้ภายนอก	๔๐๙
การต่อสู้ภายในสำคัญกว่าภายนอก	๔๑๐
ชนะการสู้ภายในได้คือทางกาย, ทางจิต แล้วจะชนะภายนอกได้	๔๑๑
ต่อสู้ทางกายหมายถึงให้ดำรงชีวิตชนะอุปสรรคทางกายได้	๔๑๒

ต่อสู้อย่างจิตมี ๒ ระดับ : ควบคุมจิต, ควบคุมกิเลส	๔๑๓
วิธีต่อสู้ภายในต้องใช้ธรรมสังฆจะเฉพาะของแต่ละกรณี	๔๑๔
การต่อสู้ภายนอกได้แก่ธรรมชาติ, และบุคคล	๔๑๕
ธรรมชาติแบ่งได้เป็น ๒ : อยู่ในอำนาจแก้ได้, กับควบคุมมันไม่ได้	๔๑๖
ชนิดควบคุมได้ต้องพัฒนาให้ถูก, ที่ควบคุมไม่ได้ต้องแก้ไขเรา	๔๑๗
ต่อสู้กับบุคคลจะมีทั้งฝ่ายรักและเกลียด, หรือกลาง ๆ	๔๑๘
ประเภทที่ ๑ บุคคลภายในเช่นครอบครัวต้องมีธรรมสังฆจะเฉพาะกรณีนี้	๔๑๙
บุคคลประเภทที่ ๒ ข้าศึก แม้ทางการเมืองเป็นสงครามเย็น	๔๒๐
ต้องต่อสู้โดยทางธรรม	๔๒๑
ประเภทที่ ๓ ใช้สงครามร้อนก็จำเป็นต้อง "รบกลางแลกธรรมะพลง"	๔๒๒ - ๔๒๔	
ดูความหมายคำ "สงคราม" ไม่ใช่จับอาวุธมาฆ่ากัน	๔๒๕
ดูตัวอย่างชาดกเรื่อง "ธรรมาธรรมสงคราม"	๔๒๖
เข้าใจคำว่า "สงคราม" แล้วควรประกอบด้วยศีลธรรมได้	๔๒๗
ประเภทที่ ๔ ต่อสู้กับสังคมิวิปริตปราศจากศีลธรรม	๔๒๘
ต้องแก้ไขด้วยหลักธรรมที่ตัวเรา	๔๒๙
สิ่งที่จะต่อสู้ทั้งภายในภายนอก คือสัมมาทิฏฐิ	๔๓๒
พุทธบริษัทมีทางรอดได้โดยประการทั้งปวงด้วยธรรมะ	๔๓๓
ขอให้มีความหวังว่า "สัตว์ทั้งหลายเป็นเพื่อนทุกข์เกิดแก่เจ็บตาย	๔๓๔
๑๑. <u>ทางเขวและทางตรงของเขวชน</u>	๔๓๕
คำปรารภและทบทวน	๔๓๕-๔๓๗
ปัญหาอันเป็นเหตุให้เขวชนเดินทางเขว	๔๓๘
ข้อ ๑. เขากำลังตาม ๆ กันไปในทางทำลายโลก	๔๓๙

ข้อ ๒. หลงตามผู้อื่นจนไม่รู้จักสถาบันทั้ง ๓	๔๓๙
คุณลักษณะของการเขว :				
๑. เขวโดยธรรมชาติ	๔๔๐
๒. เขวทางศีลธรรม เพราะเมาวัตถุนิยม	๔๔๑
๓. เขวทางการเมือง, กลายเป็นเรื่องแย่งอำนาจ	๔๔๒
เขวรุนแรงเช่นเห็นว่า เศรษฐกิจไม่ดีอาชญากรรมจึงมี	๔๔๓
เวลาแห่งการเขว :				
ระยะ ๑. เขวโดยธรรมชาติ, ไม่รู้จักมาแต่เด็ก	๔๔๔
ระยะ ๒. ตามใจกิเลสมากขึ้นตามวัยคนหนุ่มสาว	๔๔๖
ระยะ ๓. เขวตามระยะที่ประติษฐวัตถุนิยมเกินธรรมชาติ	๔๔๘
พิจารณาดูเรื่องเขวเป็นเหตุให้เกิดปัญหา :-	๔๔๙
๑. เรื่องซ้ายจัดขวาจัดที่เนื่องด้วยระบบเศรษฐกิจ	๔๕๐
๒. เรื่องประชาธิปไตยที่ว่าประชาชนเป็นใหญ่	๔๕๑
๓. เข้าใจผิดประชาธิปไตยว่า ไม่มีภาวะความสูงต่ำ	๔๕๔
๔. เขวชนไม่มีความรู้ในคำพูดทางธรรมหรือศาสนา	๔๕๙
มูลเหตุแห่งการเขว				
๑. สิ่งแวดล้อมในการขยายตัวของสติปัญญาตามธรรมชาติ ไม่ถูกต้อง	๔๖๒
๒. การศึกษาป้องกันความเขวไม่ได้, ไม่รู้จักตัวเอง	๔๖๔
๓. การศึกษาส่งเสริมการเขวคือทำให้โลกพินาศ	๔๖๕
๔. ความรู้ในเรื่องการเมืองผิดพลาด กำลังระบอบ	๔๖๖
๕. มีระบบการปกครองผิดพลาด เพราะไม่มองหาศีลธรรม	๔๖๗
๖. มีมหรสพผิดพลาด, เพราะประโลมใจไปในทางผิด	๔๗๑
รูปโครงของมหรสพอันเป็นประโยชน์แยกได้ ๒ ประเภท	๔๗๔
๑. มหรสพตามปกติควรจะเป็นอย่างบริสุทธิ์	๔๗๕
๒. มหรสพทางวิญญาณ สิ่งแรก คือ พระธรรม	๔๗๖

สิ่งที ๒	ธรรมศิลป์ เช่น ภาพ, ปฏิมากรรม ฯลฯ	๔๗๗
สิ่งที ๓	ธรรมสาธิต : การแสดงต่าง ๆ เพื่อสอน. โฆษณา	๔๗๗
สิ่งที ๔	สภาวะความสุขที่เกิดจากจิตว่าง	๔๗๘
มูลเหตุที ๗	ความเข้าใจผิดเกี่ยวกับศิลปลามกอนาจาร	๔๗๙

ผลแห่งการเขวทำให้เกิดปัญหาหลายประการ:-

ข้อ ๑.	โลกสูญเสียมนุษยธรรมไปสู่มีคส์ยัญญี	๔๘๐
ข้อ ๒.	วิกฤติการณ์อันถาวรคือความทุกข์ยาก	๔๘๑
ข้อ ๓.	ทำให้มีอาชญากรรมท่วมโลก	๔๘๑
ข้อ ๔.	ชาติกำลังรวนเร, ไม่มีใครรักชาติจริง	๔๘๑

วิธีแก้ไขตามหลักการของพระพุทธเจ้า:-

๑.	ต้องทำให้มีการกลับมาของศีลธรรมหรือศาสนา	๔๘๒
โดยเฉพาะประเทศไทยต้องให้ความเป็นไทยกลับมา			 ๔๘๓
๒.	ต้องฝังใจแน่นในเรื่อง "สัตว์ทั้งหลายเป็นเพื่อนทุกข์เกิดแก่เจ็บตาย"	๔๘๔
๓.	ต้องประกอบด้วยสติปัญญาทางกายและทางวิญญาณ			
(= มีความ ๒ ตัว : ตัวกำลังกับตัวปัญญาทางวิญญาณ)				๔๘๕
๔.	สร้างสรรค์ยอดของทุกศาสนา คือ เห็น-แก่-ผู้-อื่น	๔๘๖
การสร้างสรรค์โดยใช้หัวใจของพุทธศาสนาเป็นมัชฌิมาไม่เขว			 ๔๘๗
สรุปวิวัฒนาการแห่งความเขว			 ๔๘๙

๑๒. ศีลธรรมเกี่ยวกับความมั่นคงของชนชาติไทยสำหรับเยาวชน.....๔๘๙

คำปรารภและบททวน ๔๙๐-๔๙๓

เยาวชนไทยควรเข้าใจศีลธรรมเพื่อรักษาความมั่นคงของชาติ :-

ข้อ ๑.	มีความสำนึกในบุญคุณของชาติ	๔๙๓
ข้อ ๒.	ความมั่นคงของสถาบันทั้ง ๓ เนื่องกันอยู่กับศีลธรรม	๔๙๕
ข้อ ๓.	ต้องเข้าใจคำสอนที่ว่า "บุคคลล่วงทุกข์ได้เพราะสัมมาทิฐิ"	๔๙๖

เด็ก ๆ ต้องเชื่อฟังโดยลำดับเริ่มแต่บิดามารดากระทั่งพระศาสนา	๔๙๗
ข้อ ๔. สิ่งใดสามารถพิสูจน์ว่ามีประโยชน์ จึงจะชื่อว่าถูกต้อง		๕๐๐
ข้อ ๕. ศาสนามีไว้เพื่อแก้ปัญหทางใจ ; ไม่ใช่ยาเสพติด	๕๐๒
ข้อ ๖. ศึกษาให้เข้าใจว่ามนุษย์เหลือมล้ำกันตามกฎหมายของกรรม		๕๐๗
ข้อ ๗. ให้เข้าใจถ้อยคำที่เป็นความจริงโดยภาษาธรรม	๕๐๘
ตัวอย่างความอ้อยที่ ๑ ในเรื่องอาหารการกิน	๕๐๙
อ้อยที่ ๒ เรื่องทางกามารมณ์	๕๑๐
อ้อยที่ ๓ เรื่องมานะและทิฏฐิ	๕๑๐
ข้อ ๘. การเลิกสร้างสิ่งอันไม่พึงปรารถนา; โดยมีศีลธรรม	๕๑๑
เช่น นายทุน กับ ชนกรรมาชีพควรจะมีศีลธรรมต่อกัน		๕๑๒
ธรรมะสำหรับมนุษย์ควรจะใช้ "วิหิงสา" ไม่เบียดเบียน		๕๑๓
ข้อ ๙. เยาวชนควรรู้จักค่าของเทคโนโลยี	๕๑๔
เพราะไหลไปตามกระแสเทคโนโลยีคนจึงมีจิตผิดปกติมาก		๕๑๕
ข้อ ๑๐. รัฐบาลกับประชาชนไม่ควรเป็นปรปักษ์	๕๑๗
ข้อ ๑๑. เรื่องของประเทศไทยไม่ควรหวังเป็นมหาอำนาจ	๕๒๐
ข้อ ๑๒. มีปัญหาว่าศีลธรรมกับโลกปัจจุบันจะเข้ากันได้หรือไม่		๕๒๑
ข้อ ๑๓. ประชาธิปไตยควรจะมีประโยชน์ของประชาชนเป็นใหญ่		๕๒๔
ข้อ ๑๔. เยาวชนควรยินดีรับการอบรมสั่งสอน	๕๒๖
สรุปว่าเรามีแต่การสั่งสอนแต่ขาดการอบรมชุดเกลา	๕๒๘
เยาวชนทะนงตัวอยู่ไม่มีโอกาสสู้อิสระสั่งเวช	๕๒๙
สรุปการบรรยายทั้งหมดรวม ๑๒ ครั้ง	๕๓๑

.....

เขาวชนกับศีลธรรม

-๑-

พินิจ ๑ ม.ค. ๒๐

ปัญหาทั่วไปเกี่ยวกับเขาวชน

ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย,

(คำปรารภ)

การบรรยายวันนี้ เป็นวันเสาร์แรกของภาคมาฆบูชา ตามที่เราตกลงกันมาหลายปีว่าจะมีบรรยายเป็นภาค ๆ; ปีหนึ่งมีเพียง ๓ ภาค คือ ภาคมาฆบูชา วิสาขบูชา และอภินิหารบูชา, ส่วนอีกภาคหนึ่งนั้นเป็นฤดูฝน ต้องงดการบรรยาย.

บัดนี้ฤดูฝนก็ได้ผ่านไปแล้ว ก็มาถึงภาคมาฆบูชา มีอยู่ ๓ เดือน คือ เดือนมกราคม กุมภาพันธ์ และมีนาคม ตามปกติก็มักจะบรรยายได้ ๑๓ ครั้งต่อหนึ่งภาค. ถ้าท่านทั้งหลายเป็นผู้สังเกต ก็จะได้เห็นแล้วว่า มีการกระทำอย่างนี้มาตามลำดับ. บัดนี้เป็นปีใหม่ ขึ้นภาคแรกของปีใหม่ จะได้ทำการบรรยายกันต่อไป ในลักษณะเดียวกัน.

ที่นี่ ทำไมเราจะต้องบรรยายวันเสาร์ กันเช่นนี้ ? บางท่านก็ทราบ, และบางท่านก็ยังไม่ทราบ, แม้ที่ทราบแล้วก็ควรจะทราบให้ถึงที่สุด; อย่างน้อยก็ต้องทราบว่า สิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนานี้ ยังไม่อยู่ในฐานะที่น่าพอใจ พุทธบริษัทยังไม่เป็นพุทธบริษัทที่สมบูรณ์, หรือจะเรียกว่า ไม่สมบูรณ์แบบ, ยังเป็นพุทธบริษัทที่ล้มตา หรือล้มตาก็น้อยเกินไป เป็นสิ่งที่น่าวิตก

เมื่อพุทธบริษัทยังไม่ล้มตา แล้วจะให้ใครล้มตา โลกนี้เป็นโลกที่ไม่ปลอดภัย ไม่น่าไว้ใจ; **พุทธศาสนาก็อยู่ในฐานะที่ไม่ปลอดภัย**, ไม่น่าไว้ใจ คือมันจะสาปสูญไปก็ได้. อย่างดีก็จะเหลืออยู่แต่ตัวหนังสือเป็นตู้ ๆ ; **ส่วน ความรู้ที่แท้จริงในหัวใจของคนนั้น มันไม่มี.** ฉะนั้น การที่จะดึงเอาของมีค่าในตู้พระไตรปิฎก มาใส่ไว้ในหัวใจของคนนี้ มันต้องมีการกระทำอีกขั้นตอนหนึ่ง คือ มาพูดกันให้รู้เรื่อง พยายามชี้แจงกัน ให้มีการปฏิบัติจนกว่าจะมีธรรมะอยู่ในหัวใจของมนุษย์; **พระธรรม หรือพระศาสนาจึงจะเป็นประโยชน์แก่มนุษย์;** มิฉะนั้น ก็อยู่ในตู้หนังสือไม่เท่าไรก็จะเป็นประโยชน์แก่มอด แก่ปลวก ที่มันจะกินกระดาษเหล่านั้น.

เอาละ, เป็นอันว่า **เราจะต้องทำกันโดยแน่นอน** ในการที่จะทำให้ **พระธรรมมาอยู่ในหัวใจของคนเรา;** และให้ทันแก่เหตุการณ์ในโลก ที่กำลังหมุนไปหาความล่มจม หรือความวินาศ ที่เรียกว่า มิคส์ัญญี ยิ่งขึ้นทุกที, คือ มนุษย์ไม่มีธรรมะแล้ว ก็ประหัตประหารกัน อย่างไม่มีความหมายอะไรเลย ก็เกิดมาตายเปล่า ๆ.

นี่แหละคือ ความมุ่งหมายส่วนใหญ่ ของการที่จะมีการบรรยายธรรม; ไม่ว่าจะที่นี่ หรือที่ไหน ถ้ามีการบรรยายธรรมโดยแท้จริงแล้ว ก็จะต้องมีการกระทำ

ที่มุ่งหมายอย่างนี้ด้วยกันทั้งนั้น; ไม่เชื่อก็ขอให้ไปสังเกตดู ว่าถ้าสักแต่ว่า พุด ๆ กัน อย่างเครื่องจักร มัน ก็ไม่ได้ผล อะไรมากไปกว่า ที่ว่าทำกันอย่างละเมอๆ. ดังนั้น จึงต้องขอร้อง ให้ท่านทั้งหลายกระทำกัน อย่างที่เรียกว่า มีความรู้สึกตัวทั่วพร้อม มีสติปัญญา ที่จะใช้ความรู้เหล่านี้ ให้เป็นประโยชน์แก่ตนเองก่อน, ก่อนคนอื่น; จึงค่อยมีประโยชน์ที่ขยายออกไปถึงคนอื่น คือที่เราสามารถจะทำได้ในเมื่อเราสามารถ จะช่วยตัวเองได้แล้ว

ที่นี้ ดูเรื่องที่จะบรรยายต่อไปว่าจะบรรยายเรื่องอะไรกันดี; มีคนถามอาตมาเรื่อย ๆ มา นี่เป็นความจริง จนกระทั่งเมื่อวานนี้ จนกระทั่งเมื่อคืนนี้ ก็บอกว่ายังนึกไม่ออก; ว่าจะพุดเรื่องอะไรดี. นี่ก็เป็นความจริง ที่มันไม่ใช่นึกไม่ออก; มันนึกออกมากจนไม่รู้ว่า จะพุดเรื่องอะไรดี ในที่สุด ก็เพิ่งจะแน่ใจเมื่อเข้านี้ ว่าเราจะต้องพุด เรื่องที่เกี่ยวกับศีลธรรมกัน อีกสักชุดหนึ่ง เป็นอย่างน้อย.

พอดพุดว่า "ศีลธรรม" หลายคนก็ที่เป็นขาประจำ คงจะรู้สึกเวียน เหมือนกับจะอาเจียนออกมาแล้ว; เพราะว่าได้พุดเรื่องศีลธรรมนี้ มาเกือบ ๑๐๐ ครั้งแล้ว, และที่พุดโดยเจาะจง ก็มีอยู่ ๓ ชุด ชุดละ ๑๓ ครั้ง; คิดดูเถอะว่า มันจะตั้ง ๓๙ ครั้ง หรือ ๔๐ ครั้งเรื่องศีลธรรมโดยเจาะจง. วันนี้ จะมาพุดเรื่องศีลธรรมกันอีก; อาจารย์นี่จะเป็นบ้าแล้วหรืออย่างไร เพราะว่าคนทั้งหลายเขาคงจะเวียนเรื่องศีลธรรมกัน.

อาตมาคิดว่า คนที่เวียนเรื่องศีลธรรมนั้นแหละ คือคนที่ไม่มีศีลธรรม; ไม่เชื่อก็ขอให้ฟังดู จะพุดให้เห็นว่า คนที่รู้สึกเวียนเรื่องศีลธรรมนี้ จะไม่มีศีลธรรมเลย เพราะว่า เขาไม่รู้จักศีลธรรม. ถ้าอย่างนั้น ขอตั้งต้นทุรังพุดเรื่องศีลธรรมอีก ทั้งที่มีคนเวียนจะให้คำบรรยายชุดนี้ว่า "เขาวชนกับ

ศีลธรรม" , และสำหรับครั้งแรก เป็นครั้งที่ ๑ นี้ จะพูดโดยหัวข้อว่า "ปัญหาทั่วไปเกี่ยวกับเยาวชน". ขอให้ท่านฟังให้ดีว่า "ปัญหาทั่วไปกับเยาวชน" ในฐานะเป็นเรื่องแรก ของการบรรยายชุดที่เรียกว่า "เยาวชนกับศีลธรรม".

คนโดยมาก คงจะมีความคิดว่า จะเอาข้อความอะไรมาพูดกัน เรื่องเยาวชนกับศีลธรรม นี่เป็นสิบ ๆ ครั้ง คงจะเพ้อเจ้อเต็มที่แล้ว อย่างนี้ก็ได้อีก; แต่อาตมมาก็คงยืนยันว่า มันยังมีที่เหลืออยู่ ที่นั่งไม่ได้พูด, หรือจะพูดแล้วไม่ชัดเจน, หรือพูดแล้วไม่เข้าใจในจิตใจของผู้ฟัง, ก็ต้องพูดกันต่อไปจนกว่าจะเป็นเรื่องที่แจ่มแจ้ง. ฉะนั้น โดยหัวข้อสั้น ๆ ว่า "เยาวชนกับศีลธรรม"ซึ่งอยู่ในขอบเขตอันจำกัดนี้ ยังจะพูดกันได้อีกหลายครั้ง.

[เริ่มการบรรยายตามหัวข้อครั้งนี้]

ที่นี้ ในวันนี้จะพูดโดยหัวข้อว่า **ปัญหาทั่วไปเกี่ยวกับเยาวชน.**

ขอให้ทุกคนนึกถึงความหมายของคำว่า เยาวชน หรือ ถึงสิ่งที่เรียกว่า "เยาวชน" กันก่อนก็แล้วกัน ว่าเยาวชน นั้น มันคืออะไร? ท่านคงเห็นแก่ตัวมากเกินไป จนไม่ได้มองดูไปยังสิ่งที่เรียกว่า "เยาวชน".

อาตมมาอยากจะปรารภกว้าง ๆ ทั่วไปก่อนว่า "เยาวชน" นั้นแหละ คือ **โลกของเราในอนาคต**; โลกของเราในอนาคตนี้ ไม่มีอะไรนอกจากเยาวชน เขาจะสร้างขึ้นมา, ไม่เท่าไร เราก็ตาย สำหรับคนเก่า ๆ แล้วเหลืออยู่แต่เยาวชน เขาก็จะสร้างโลกอะไรชนิดหนึ่งของเขาขึ้นมา คือ นั่นเป็นอย่างไร โลกนี้ก็เป็นอย่างนั้น. เพราะฉะนั้นขอให้มองกันในแง่ ที่ว่า เยาวชนนั้น คือโลกในอนาคต; ใน

ระยะเวลาอันใกล้นี้แหละ ไม่ถึง ๑๐๐ ปีหรือ สัก ๔๐ - ๕๐ ปีก็ได้ โลกนี้จะเป็นโลกของเขวาชนรุ่นใหม่ ที่ออกจะประหลาด ๆ จนไม่รู้จะทำนายกันว่าอย่างไร.

[ปัญหาเกี่ยวกับเขวาชนที่จะต้องสนใจอย่างยิ่ง]

ที่นี้ ถ้าจะมองกันอีกแง่หนึ่ง เขวาชนนั่นแหละ คือปัญหาในปัจจุบัน ; ปัญหาต่าง ๆ ในปัจจุบันนี้จากเขวาชนที่เราควบคุมเขาไม่ได้ ที่เขากำลังจะแตกแยกออกไป ตามความคิดความเห็นของเขา; เพราะว่า ความโง่เขลาของผู้ใหญ่ที่ไม่สอนให้เขวาชนรู้จักสิ่งที่ควรระวัง และอยู่ในร่องในรอย ผลออกไปนิดเดียว ไม่ได้ทำการสอนการอบรม เขวาชนให้เพียงพอ, เขาก็มีความคิดเห็นอีกแบบหนึ่งแทบจะตรงกันข้าม กับความคิดความเห็น หรือการประพฤติ การกระทำของบรรพบุรุษ; เลยทำให้สิ่งที่ดีงาม ที่มีค่าสูงสุด ของบรรพบุรุษนั้นเป็นหมันไป; ก็ต้องมาปะทะหน้ากันกับเขวาชน ที่มีความคิดอีกแบบหนึ่งต่างหาก. อย่างนี้ก็เป็นข้อเท็จจริง ซึ่งควรจะมอง ควรจะมองให้เห็นว่า เขวาชนนั่น คือปัญหาในปัจจุบัน.

ที่นี้ ถ้าจะขยับ มองออกไปอีกสักแง่มุมหนึ่ง มุมหนึ่ง ก็พบว่า เขวาชนนั่น คือความหวังของเรา. นี้พูดถึงการมีโลก การอยู่ในโลก หรือว่าการหายใจกันอยู่ในโลก ยังไม่ตายนี้; เขวาชนนั่นคือความหวังของเรา; จะหวังได้ หรือไม่ได้มัน มันอีกเรื่องหนึ่ง แต่ว่ามันเป็นความหวังของเรา

โลกนี้ จะดี จะเลว จะวิनाศ หรือจะเจริญรุ่งเรือง ก็คือ แล้วแต่ว่าเขวาชนเขาจะกระทำอย่างไร เราจะไปหวังผีตางเทวดาที่ไหน ก็โง่เต็มที; อย่าไปมัวอ้อนวอนเทวดาที่ไหนอยู่เลยว่าจะให้ช่วยให้เป็นอย่างนั้น ช่วยให้เป็นอย่างนี้;

สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สุด มันจะอยู่ที่การกระทำของเขาวชน ในอนาคตอันใกล้
 นี้เอง; ,มันควรจะหวังกันที่นี่ คือเอาใจใส่กับเขาวชนของเราให้ดี หรือถูกต้อง;
 แล้วเขาสามารถทำโลกนี้ให้มันน่าอยู่ หรือปลอดภัย. **ความหวังของเราอยู่ที่**
เขาวชน ไม่ใช่อยู่ที่ผีสิงเทวดา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ในสากลโลกที่ไหน; ลองทำให้ผิด
 ในเรื่องเขาวชนเถอะ **โลกนี้ก็จะวินาศ** อย่างที่พระเจ้าก็ช่วยไม่ได้

เพียงเท่านั้น ก็พอเป็นเครื่องสังเกต โดยย่อๆ แล้วกระมัง ว่าเรื่องของ
 เขาวชน หรือ **ปัญหาของเขาวชนนั้น มันสำคัญเพียงไร**

แม้ที่สุดแต่ในบ้านเรือนหนึ่งๆ ครอบครัวยุคหนึ่งๆ ปัญหาเขาวชน
มีอยู่ก็มากน้อย : บิดามารดากำลังมีจิตใจร้อนผ่าวเป็นไฟ วิตกกังวลทั้งวันทั้งคืน;
 คุณจะเป็นปัญหาเรื่องเขาวชนเสียมากมาย. แม้คนที่ไม่เชื่อ ก็ยังมีหลาน มีเหลน;
 มีอาการที่ไม่น่าไว้วางใจมากขึ้น. บิดามารดาก็อยู่ด้วยความร้อนใจ ยิ่งหวังจะให้ดีมาก
 มันก็ยิ่งมีวิตกกังวลมาก. ที่พูดกันไม่รู้เรื่องอยู่ในบ้านในเรือนนี้ กำลังเป็นเหมือนกับ
 ยักษ์มาร ที่ทำอันตรายบิดามารดา; หรือเป็นผู้ที่ทำให้บิดามารดาร้อนใจเหมือนกับ
 ตกอยู่ในนรก ก็เพราะเขาวชนในบ้านเรือน ที่อบรมไม่ถูกต้อง.

อาตมาคิดว่าเพียงเท่านั้น ก็พอแล้วสำหรับเป็นเหตุผล หรือเป็นน้ำหนัก
 ที่เราจะต้องสนใจปัญหา ที่เกี่ยวกับเขาวชน ซึ่งจะขอทบทวนอีกครั้งหนึ่งว่า เขาวชน
นั้น คือโลกของเราในอนาคต, จะเป็นอย่างไรก็ขึ้นอยู่กับเขาวชน

เขาวชนนั้น คือปัญหาในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันนี้
 และโดยเฉพาะแม้ **ในประเทศไทยเรานี้**; **ปัญหากำลังเกิดอยู่เนื่องมาจากเขาวชน** ที่

กำลังมุ่ง หรือพุ่ง จะทำอะไรสักอย่างหนึ่ง. และเขาวชนนั้น คือความหวังของเราในอนาคต; จะหวังให้โลกนี้เป็นอย่างไร ก็แก้กันที่เขาวชนนั่นแหละ.

นี่สรุปความว่า ปัญหาที่เกี่ยวกับเขาวชนนี้ เป็นปัญหาที่ควรสนใจเป็นอย่างยิ่ง

.... ..

ดูความหมายของ"เขาวชน".

ที่นี้ขั้นต่อไป จะดูที่ ความหมายของคำว่า "เขาวชน" อาตมาอยากจะใช้คำว่า "เขาวชน" ให้มันชัด เป็นภาษาไทย ซึ่งแปลว่า ผู้เยาว์. ถ้าภาษาบาลีมันมีว่า "ยุ-ว" ไม่ใช่ "เยา-ว"; ยุ-ว นี้แปลว่า ยังหนุ่ม ยังสาว คือ วัยรุ่น. ยุวา เป็นเพศชาย, ยุวดี เป็นเพศหญิง; นี้เราเรียกว่า คนหนุ่มสาว.

แต่ถึงอย่างไรก็ดี คำว่า "ยุว" นั้น ก็ยังแปลว่า "อ่อน" อยู่ นั่นแหละ, อย่างน้อย ก็อ่อนต่อโลก; เกิดมาในโลกไม่กี่ปี มันยังอ่อนต่อโลก มันยังพร้อมที่จะทำผิดอยู่เรื่อย เมื่อบิดามารดาไม่ประคับประคองให้ดี. ความอ่อนต่อโลก ของเขานั้นแหละ จะเป็นปัญหาขึ้นมา จะทำลายตัวเขาเองด้วย, และมันย่อมจะทำลายบิดามารดาเป็นธรรมดา; นี้แหละความหมายของคำว่า "เขาวชน" มันน่ากลัวอย่างนี้

คำว่า "ยุ-ว" ก็แปลว่า "อ่อน" ความหมายคาบเกี่ยวไปถึงคำว่า "พา-ล", พา-ล ก็แปลว่า "อ่อน"; **อ่อนยิ่งไปกว่า "ยุ-ว"** เสียอีก. เด็กทารกนอนแบเบาะอยู่ที่นี่ เขาเรียกว่า "พา-ล" ซึ่งมาเป็นภาษาไทยว่า "คนพาล" หรือ "พา-ล" พาลนั่นแหละ

คำว่า "พาล" นั้นแปลว่า "อ่อน" เป็นชื่อของเด็กทารกแบเบาะ; แต่เดี๋ยวนี้เอามาใช้เป็นชื่อของคนโต ๆ **ที่อ่อนด้วยสติปัญญาอย่างมาก จึงเรียกว่า "พา-ล" หรือ "คนพาล"; ถ้ามากเกินไป ก็เลยเรียกว่า "อันทพาล" ไปเสียเลย.**

มีอีกคำหนึ่ง คือ คำว่า "มัน-ท" มอ ม้า ไม่ผิด นอ หนู ทอ ทหาร; มันท อย่างนี้ ก็แปลว่า "อ่อน" คือ **เขลาเพราะอ่อนด้วยสติปัญญา** เหมือนกัน แต่ถ้าไปเทียบกับคำว่า "อันท" ที่ ธอ ธง อยู่ท้าย; แล้วนั่นก็คือ **มืดบอด หรือ ตาบอด; มันอ่อนจนไม่มีปัญญาเหลืออยู่เลย** มันก็เหมือนกับตาบอด, เหมือนกับมืดที่ปราศจากแสงสว่าง.

อย่างไรก็ดี จะ **สรุปใจความ** ของคำว่า "ยุ-ว" ได้ จากคำเหล่านี้ ก็คือ "อ่อน" : ร่างกายก็อ่อน **จิตใจก็อ่อน สติปัญญาก็อ่อน** อะไรมันก็อ่อน, ยังอ่อน. **อ่อนนี้เป็นอันตรายง่าย**, แล้วอ่อนนี่คือไหวไปง่าย; ไหวทางผิด มันก็ผิดมาก เพราะมันไหวง่าย. **นี่คือความหมายตามตัวหนังสือของคำว่า "เขาวชน" หรือ ใครจะเรียกว่า "ยุวชน" ก็ได้ แล้วแต่ถนัด.**

ที่นี้ คำว่า "ยุวชน" หรือ เขาวชน" ก็ดี มันมีความหมายอยู่ ๒ ระดับ ระดับภาษาคนนี้อย่างหนึ่ง, ระดับภาษารวมนี้อย่างหนึ่ง.

อาตมาอยากจะขอรับรองว่า ท่านทั้งหลาย **จงกำหนดจดจำหลักที่เกี่ยวข้องกับภาษาคน และภาษาธรรม** นี้ไว้ให้ดี ๆ; มันจะช่วยได้มากในการที่จะเข้าใจอะไร. พอจะวินิจฉัยคำใด หรือสิ่งใด ก็ตั้งปัญหาขึ้นมาก่อนว่า ในภาษาคนว่าอย่างไร? ในภาษาธรรมว่าอย่างไร?

ในการนี้ คำว่า **"ยุวชน"** ในภาษาคน หมายถึง **คนอายุน้อย**; แต่ในภาษาธรรม คำว่า **"ยุวชน"** หมายถึง **อ่อนด้วย** คุณสมบัติ.

สรุปอีกทีหนึ่งว่า ถ้า **ภาษาคน** นี้ เขาถือเอาตามอายุ ตามวัย; **วัยน้อยอายุน้อย** ก็เรียกว่า **"ยุวชน"**. ถ้าเป็น **ภาษาธรรม** ก็ถือเอาตามคุณสมบัติ ถ้า **คุณสมบัติน้อย** ก็เป็น **ยุวชน** ตามภาษาธรรม; ฉะนั้น **ยุวชน** ตาม**ภาษาธรรม**นี้ อาจจะเป็นคนแก่ หัวงอก ฟันหัก อยู่แล้วก็ได้. เข้าใจเอาเองก็แล้วกันว่า หัวงอกแล้ว ฟันหักแล้ว หนังก่อนแล้ว มันก็ยังเป็น **"ยุวชน"** อยู่, เป็น**"เขาวชน"** อยู่ ในความหมายของภาษาธรรม

คิดดูให้ดี แล้วเดี๋ยวนี้ปัญหามันก็จะเข้ามาถึงพวกเรา ที่นั่งอยู่ที่นี้**หัวงอกแล้ว ไม่มีคุณสมบัติเพียงพอ** มันยังเป็น **"ยุวชน"** หรือ **"เขาวชน"**; เพราะฉะนั้นการที่อาตมาเอาปัญหาของเขาวชนขึ้นมาพิจารณานี้ มันเหมาะสมแล้วแก่โอกาส; เพราะว่า คนหลายคน อาจจะทำลั้งเป็นเขาวชนอยู่แล้ว ทั้งที่หัวงอกแล้วก็ได้.

เป็นอันว่า เขาวชน ในความหมายของภาษาคน ก็คือคนอายุน้อย, ความหมายใน **ภาษาธรรม** ก็คือคนที่ยัง **มีคุณธรรมน้อย**.

ที่นี้เอาจมา **เปรียบเทียบกันดู** ความหมายก็ยิ่ง **เหมือนกัน** คือมันยัง **น้อยอยู่ด้วยสิ่งที่ควรจะมี**. มันยังน้อยด้วยสิ่งที่ควรจะมี, เด็กมันก็น้อยอยู่ ด้วยสิ่งที่ **ควรจะมี**, คนแก่ที่ไม่รู้อะไร ที่เป็นเขาวชนผมหงอกนี้ ก็ยังน้อยด้วยสิ่งที่**ควรจะมี**; ความหมายเลยเหมือนกัน ว่ามันยังน้อยอยู่ ต่อสิ่งที่**ควรจะมี**. พูดตรง ๆ ก็คือว่า **น้อยด้วยวิชาความรู้** หรือ **ความสามารถ**; เราจึงถือเอาเป็น**ปัญหาสำหรับ** พิจารณากัน จะได้ถึงว่าอายุ**น้อย** หรือ**คุณค่า**น้อย. ปัญหา มันก็ยังเป็นปัญหา เดียวกัน เพราะว่า **คนที่มีอะไรน้อยนี้ มันทำอะไรไม่ได้**

.... ..

ดูจุดหมายปลายทางของ "เขาวชน"

เ้า, ที่นี้ ก็ดูว่า **เขาวชนทั้งหลาย** นี้ มัน **มีจุดหมายปลายทางที่** ไหนกัน : **เขาวชนที่ยังเด็ก ๆ** โดยภาษาคนนี้ มันจะหายไปไหน, และคนแก่ ๆ หัวหงอก **แล้วยังไม่รู้อะไร** นี้ มันจะไปไหน. มัน **คงจะไปที่เดียวกันอีก** คือ **จะไปยังที่** **ที่จะหมดปัญหา**, ไปยังที่ที่จะทำให้รู้อะไร แล้วก็หมดปัญหา; เกิดเป็นผลขึ้นมา คือ **ความสงบสุข**. ทุกเรื่องมัน **จบไม่ได้** ถ้ามันยังไม่ถึงความสงบสุข.

นี่ขอให้ช่วยกันสังเกตดูให้ดี ๆ, ช่วยกำหนดกันไว้ให้ดี ๆ; **ทุกเรื่อง** **มันหยุดไม่ได้** ถ้ามันมันยังไม่ไปถึง**ความสงบสุข**; มันจะเดินอยู่เรื่อย, มันจะต่อสู้อยู่เรื่อย, มันจะสร้างปัญหาเรื่อย, มันจะยุ่งเหยิงไปหมด; จนกว่าเมื่อไรมัน จะไปถึงจุดจุดหนึ่ง คือ **สันติ** หรือ **ความสงบสุข**

มนุษย์โดยทั่วไป ก็มีจุดหมายปลายทางที่นั่น : ยังเป็นเด็กอยู่ เป็นเขาวชนอยู่ ก็มีจุดหมายปลายทางอยู่ที่นั่น; แต่เขายังไม่รู้จัก เขาก็มุ่งหมายอย่างอื่นไปก่อน : มุ่งหมายเรื่องสวย เรื่องรวย เรื่องงาม เรื่องกิน เรื่องกาม เรื่องเกียรติ เรื่องอะไรก็ตามใจเขา. เขายังมองเห็นเพียงเท่านั้น; แต่ว่ามันจบไม่ได้ จนกว่าเมื่อไรเขาจะไปถึงสันติ คือความสงบ.

เขาวชนแก่ ๆ จนจะเข้าโลงอยู่แล้ว นี่ก็เหมือนกัน ไปที่อื่นไม่ได้ มันไม่รู้จะไปอย่างไร มันก็**ต้องไปหาจุดสงบ**; จะทันแก่เวลาหรือไม่ มันก็อีกเรื่องหนึ่ง. ถ้าเขาเก่งจริง เขาก็ทำได้ทันแก่เวลา; ถ้าเขาได้รับการแนะนำสั่งสอนที่ดี อาจจะได้ไฉนินาที่สุดท้าย ที่จะดับสังขารร่างกาย นั้นก็ได้

จุดหมายปลายทางของมัน คือ **สันติสุข** ซึ่งมีอยู่เป็นชั้น, เป็นชั้น, หลายระดับ หลายชั้น, **นี่แหละคือความหมายของคำว่า "ศีลธรรม"**; บางทีเขาอาจจะเรียกว่า "สันติสุข" ก็ได้, เรียกว่า "สันติ" เฉย ๆ ก็ได้; **สันติ** ก็แปลว่า "สงบ", **สันติสุข** ก็ **สุขเกิดมาจากความสงบ**. ถ้าได้สิ่งนี้ มันก็พอ; และมันจะจบ มันจะหยุดของมันเอง.

ที่นี้ คำว่า "ศีล" ก็แปลว่า **ปรกติ**; **คุณค่าก็เหมือนกับความสงบ, ศีลธรรม - ธรรมคือความสงบ**

คำว่า "**ศีลธรรม**" คำนี้ อาตมาขอรับรองให้ท่านทั้งหลาย จดจำไว้อย่าง **แม่นยำที่สุด**; ถ้าใครลืมแล้ว ก็ช่วยฟื้นความจำขึ้นมาใหม่ ว่า มัน**มีความหมาย** **ได้ ๓ ประการ:-**

(๑) ศีลธรรม ในฐานะที่เป็นเหตุ คือ การประพฤติปฏิบัติ ที่จะทำให้เกิดความสงบ น้อย่างหนึ่ง.

(๒) ศีลธรรม ในฐานะที่เป็นผล ก็คือ ตัวความสงบที่เกิดขึ้นแล้ว เพราะการประพฤติปฏิบัติอย่างถูกต้อง น้อย่างหนึ่ง.

ที่นี้ อีกอย่างหนึ่งที่เป็นอย่างสุดท้าย (๓) ก็คือ ภาวะปรกติตามธรรมชาติ ตามธรรมดา ที่มันจะเป็นอยู่ของมันเองตามธรรมชาติ จนกว่าจะมีอะไรไปกวน; บางทีมนุษย์นี้แหละไปรบกวน ไปรื้อถอน ความปรกติหรือความสงบของธรรมชาติ.

ย้ำอีกทีหนึ่งว่า : -ศีลธรรม คือ เหตุแห่งความสงบ. -ศีลธรรม คือ ผล ที่เป็นความสงบ. -ศีลธรรม คือ ความสงบอยู่ตามธรรมชาติ. จะใช้คำว่าสงบ ก็ได้จะใช้คำว่า ปกติก็ได้.

.... ..

ต้องช่วยให้เยาวชนทั้งเด็กและคนแก่รู้จักเดินทางสงบ.

ที่นี้ ก็ดูให้ดี เด็ก ๆ เยาวชน เด็ก ๆ อายุน้อย ๆ เขาก็มีความปกติ หรือ ความสงบ ไปตามแบบของเขา. อย่าไปตัดบทเสียว่า เด็ก ๆ นี้มันไม่รู้จักความสงบ. มันจำเป็นจะต้องมีความสงบ. ถ้าคิดอย่างนี้แล้วคนแก่จะโง่เอง; คือ

จะสร้างความวุ่นวายขึ้นมาในครอบครัว, หรือในวงแห่งความรับผิดชอบเกี่ยวข้องของตัวนั้นแหละ; เพราะไปเห็นเสียว่าเด็ก ๆ ไม่ต้องการความสงบ, ให้เด็ก ๆ มันต้องการความวุ่นวาย.

เราจะต้องมองเห็น และยอมรับว่า **เด็ก ๆ เขามีความเป็นปกติ, หรือความสงบไปในระดับของเด็ก.** ถ้าเด็กมันดี มันก็จะเป็นอย่างนั้นได้จริง, และก็ค่อยสูงขึ้นตามลำดับกว่าจะถึงระดับสูงสุด.

เรื่องนี้ ขอให้เปรียบเทียบกับคำว่า **"นิพพาน"** ซึ่งแปลว่า **"เย็น"** : นิพพาน ของวัตถุสิ่งของก็มี, นิพพานของสัตว์เดรัจฉานก็มี, และนิพพานของคนก็มีอยู่ตั้งหลายระดับ กว่าที่จะถึงนิพพานสูงสุดตามหลักของพระพุทธศาสนา; ก็เพราะว่า **เย็น - เย็น นี้มันมีหลายระดับ** หลายความหมาย หลายทิศทาง

เรื่องปกติ หรือเรื่อง **สงบ** นี้ ก็เหมือนกัน; **เด็กก็จะสงบได้** ปกติได้ ในระดับของเด็ก. ฉะนั้นเรา **จะต้องพยายามให้เยาวชนนี้ เดินเข้ามาสู่คลองของความปกติ หรือความสงบ,** หรือพูดอีกอย่างหนึ่งคือ **ความถูกต้อง** ซึ่งเป็นเหตุเป็นปัจจัยของ**ความปกติ หรือความสงบ.**

หลักเกณฑ์อย่างนี้ เคยพูดมาแล้วหลายครั้ง แต่กลัวจะลืมเสีย ก็เอามาพูดอีก. วันนี้ก็ต้องเอามาเน้นกันอีก; เพราะว่ามันเป็นปัญหา ที่เกี่ยวกับเยาวชน, และเขียบออกไปว่า **ขอให้ช่วยกันพยายามทำให้เยาวชน เดินมาในคลองของความปกติ;** อย่าออกไปสู่ความวุ่นวาย ซึ่งมันไม่ใช่ทำนองคลองธรรม.มันต้องมาสู่ความเป็นปกติ ตามความมุ่งหมายของวิวัฒนาการของความเป็นมนุษย์ ที่จะสูงขึ้นไปตามลำดับ จนเป็นพระอรหันต์.

เดี๋ยวนี้ยังเป็นพระอรหันต์ไม่ได้; แต่ไม่ได้หมายความว่า เราจะไม่สนใจกับเรื่องของพระอรหันต์. ถ้าเราจะไม่สนใจในเรื่องของพระอรหันต์ เราก็จะพลัดลงไป ในเหวของพญามาร ของกิเลสเป็นแน่นอน ; **ควรจะรู้ทิศทางของพระอรหันต์ คือยอดสุดของมนุษย์** กันไว้ให้ทุกคน และช่วยดูแลซึ่งกันและกัน **ให้เดินไปตามทางนั้น**. และให้ดูแลเด็ก ๆ ของเราเป็นพิเศษ, รวมทั้งเด็กวัยอ่อน และเด็กหัวหงอกด้วย; **ว่าให้เขารู้จักเดินไปตามทิศทางของความปกติ หรือความสงบ.**

อ้าว, ที่นี้ วันนี้ จะพูดกันแต่ปัญหาทั่ว ๆ ไป, หรือพูดกันอย่างคร่าว ๆ พูดกันแต่หัวข้อ ไม่พูดโดยรายละเอียด เพราะเป็นวันแรก.

ทางเดินของเยาวยชนที่กำลังพุ่งเร็ว.

ที่นี้ ก็ดูต่อไปถึงว่า **ทางเดินของเยาวยชน** โดยเฉพะเยาวยชนที่อ่อนด้วยอายุ. **เยาวยชนนี้เป็นของอ่อน** เป็นเหมือนกับหน่ออ่อน ที่เจริญงอกงามไปตามเหตุ ตามปัจจัย.

ขอให้สังเกตความต่างกัน ที่ตรงนี้หน่อยหนึ่งว่า "ของที่มันยังอ่อนนั้นมันจะมันงอกเร็ว." ไปดูหน่อไม้ที่ในกอไผ่; พอมันเริ่มออกมาเป็นหน่อไผ่นี้ ขณะที่ยังเป็นหน่อไผ่นี้ มันยาวเร็วมาก.อาตมาเคยวัดดู บางวันยาวตั้งฟุตหนึ่งก็มี, วันหนึ่งคืนหนึ่งยาวตั้ง ๒ ฟุตก็มี, ในบางระยะที่หน่อไผ่มันพุ่งออกไป; แต่พอมันเป็นต้นไผ่ที่แก่แล้ว มันทำอย่างนั้นไม่ได้.

ฉะนั้น ความที่งอกออกไปเร็ว นั้นเป็นอยู่ในขณะที่มันกำลังเป็นหน่ออ่อน, จะเป็นหน่อของอะไรก็ได้. ถ้ามันยังเป็นหน่ออ่อนแล้ว มันก็พุ่งเร็วมาก; เพราะฉะนั้นจึง เป็นระยะที่อันตราย เพราะมันอ่อน มันถูกทำลายได้ง่าย, เพราะมันอ่อนมันพุ่งเร็ว มันอาจจะผิดทางก็ได้.

ที่นี้ ทางเดินของเขาวงกตที่ยังอ่อนนี้ มันก็จะเร็วไปตามประสาของความอ่อน; นี่จะต้องระวังให้ดี แต่มันมีความลับ หรือ **สิ่งที่ต้องรู้** มากไปกว่านั้นอีก ก็ **ตรงที่ความอ่อน** นั้นแหละ มันจะเป็นความอ่อนที่ไปถูกทาง หรือไม่ มันจะเป็นความอ่อน ที่ตัดแปลงได้หรือไม่ ถ้าว่ากันโดยที่แท้แล้ว **ความอ่อนนี้ เป็นสิ่งที่ตัดแปลงได้**, ถ้าแข็งมันตัดแปลงไม่ได้; แต่ถึงอย่างนั้นมันก็ต่างกันแล้วแต่เหตุปัจจัยอย่างที่กล่าวมานั้น. เราต้องการความเปลี่ยนแปลงไปในทางดี ที่เรียกกันว่า "วิวัฒนาการ" - เปลี่ยนแปลงไปในทางดี.

ที่นี้ เราก็ดูว่า **อย่างไรมันเปลี่ยนแปลงได้มาก**; จะดูตัวอย่างที่เมล็ดพืช หรือ พืชที่จะใช้ทำพันธุ์.

พืชที่เราจะใช้ทำพันธุ์นี้ ตามปกติทั่วไป เราก็จะเห็นได้ว่า เราใช้หน่อก็มี, เราใช้เมล็ดก็มี. อย่างเราจะปลูกต้นไม้ บางทีเราก็ปลูกด้วยหน่อของมัน, บางทีเราก็ปลูกด้วยเมล็ด; แต่ปลูกด้วยหน่อ หรือ ปลูกด้วยเมล็ดนี้ ไม่เหมือนกัน.

ปลูกด้วยหน่อ เช่น หน่อกล้วย ตัดออกมา แล้วปลูก มันก็จะเหมือนเดิม; แต่ถ้าเราเอา **เมล็ดกล้วย** มาปลูก นี่มันก็อาจ จะต่างไปจากเดิมมากทีเดียว.

ถ้า กิ่งตอน เราตอนมาจากต้นไม้ต้นไหนมาปลูก มันก็ยังเหมือนต้นแม่ของมัน; แต่ถ้าเราเอา เมล็ดมาเพาะ มาปลูกแล้ว มัน ต่างไปได้มาก : ในทางดีขึ้นก็ได้ ในทางเลวขึ้นก็ได้.

ฉะนั้น การเปลี่ยนแปลงพืชพันธุ์ ให้ดีขึ้นนี้ ; จะเป็นเรื่องดอกไม้กล้วยไม้ ผลไม้ อะไรไม้ก็ดี; เขาจึง มีการผสมพันธุ์ ที่ทำให้เกิดเมล็ดใหม่ขึ้นมา แล้วเพาะเมล็ดนั้น แล้วก็ได้พันธุ์ใหม่ที่มีคุณค่าดีไปกว่า ตามที่ต้องการ. ถ้าเอากิ่งตอนมาปลูก เอาหน่อมาปลูก มันก็เท่าเดิม มันก็เหมือนเดิมอยู่นั่นแหละ.

ที่นี้ เยาวชน ของเรา เรา ต้องการให้เขามีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น; ฉะนั้น เราจะทำกับเขาเหมือนกับว่า เมล็ดที่มี การผสมพันธุ์มาอย่างดี: ให้พ่อมันดีให้แม่มันดี แล้วลูกมันคงจะออกมาดีกว่าเดิม; เพราะมัน ๒ ตีรวมกัน; เหมือนกับต้นไม้ที่เอาเมล็ดต่างต้นมาผสมกัน มันได้พันธุ์ที่แปลกออกไป และดีกว่าเดิม, มันเป็นการถ่ายเทกัน ทำให้มนุษย์ดีกว่าเดิมยิ่ง ๆ ขึ้นไป, หรือที่เลวอยู่ ก็จะพลอยหายไป จะหมุนไปแต่ในทางดี. เช่น แม่มันบ้า ๆ บอ ๆ ; ถ้าพ่อมันดี ลูกออกมามันจะเป็นไปในทางที่ดี มากกว่าที่จะเป็นไปในทางบ้า ๆ บอ ๆ. ฉะนั้น ผสมกันหลายครั้งเข้า ; มันก็จะเป็นไปในทางดีมากขึ้น.

ที่นี้ เยาวชนของเรา เราจะทำให้ดียิ่งกว่าพันธุ์ เราก็ ต้องดูแลกันให้ดี; จะให้ลูกให้หลานให้เหลนแต่งงานนั้น ก็ต้องดูแลให้ดี ให้มีผลเหมือนกับว่า เอาพันธุ์ที่ดีมาผสมกัน แล้วให้เกิดพันธุ์ที่ดีกว่า. เหมือนกับว่าเราเพาะเมล็ด ที่ผสมพันธุ์มาดีแล้ว; อย่าให้คงที่ตายตัว เหมือนกับว่าเอากิ่งตอนมาปลูก. แต่ถึงอย่างไรก็ดี

กึ่งตอนมันก็เปลี่ยนแปลงได้ ไปในทางดีเหมือนกัน; แต่มันเปลี่ยนช้ามาก ไม่เหมือนกับการผสมพันธุ์ใหม่ทางเมล็ด; เพราะว่า ทั้งสองอย่างนี้ มันขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัยอีกทีหนึ่ง. เหตุปัจจัยอย่างอื่น มันจะช่วยให้เร่งให้ดีขึ้นด้วย ก็ได้; แต่ที่ดีแล้ว ก็ควรจะเลือกพันธุ์ให้ดี แล้ว ๒พันธุ์ดี มาผสมกัน ก็จะกลายเป็นดียิ่งขึ้นไป.

เราจะดูแลเขาวชนของเราอย่างนี้ได้ไหม? คือว่าให้มีพันธุ์ดี ถ้าเป็นผู้ที่ผสมพันธุ์ คือ เป็นพ่อเป็นแม่ ที่จะจัดให้ลูกหลานแต่งงานให้มีพันธุ์ดี.

ที่นี้ เมื่อมีพันธุ์ดีออกมาแล้ว ก็แวดล้อมให้มันได้เจริญงอกงามอย่างดีในดินดี น้ำดี อากาศดี, หรือวิธีการที่เป็นเคล็ดลับอย่างใดอย่างหนึ่ง ที่เราสามารถทำให้มันดียิ่งขึ้นไปกว่า. เช่น เขามีวิธีที่จะทำให้ ต้นไม้มันหวานมากขึ้น ให้เมล็ดมันหายไปจนไม่มีเมล็ดเป็นต้น; มันล้วนแต่ทำได้ทั้งนั้น. มันเป็นเหตุเป็นปัจจัยที่เราควรจะทำได้กับคนเรานี่แหละ คือ ทำได้เหมือนกับที่ทำแก่ต้นไม้ หรือแก่สัตว์.

ที่นี้ เราจะทำแก่คน ทำให้เขาวชนของเรามันดีขึ้น ๆ นี้แหละคือ **ทางเดินของเขาวชน** ที่จะเป็นไปในทางที่ดีขึ้น ๆ. เพราะฉะนั้นระวัง, พ่อแม่ทั้งหลาย แม้จะเป็นเขาวชนหัวหงอก ก็ช่วยกัน ระวัง - ระวัง - **ระวังให้มาก** ที่จะให้หน่อของเรา นี่ มันเป็นไปในทางดี **ให้ลูกหลานออกมาดีกว่าพันธุ์เดิม.**

ที่นี้ ปัญหา ก็จะไปอยู่ที่คำว่า "**ดีกว่า**" นั้น **คืออย่างไร** ถ้าดีกว่าจริง ก็**ต้องไม่มีปัญหา**, ต้องไม่มีความทุกข์ยากลำบากอะไรเกิดขึ้น, จึงจะเรียกว่า ดีกว่า. ถ้าทำผิด มันก็ไปในทางตรงกันข้าม, ถ้าทำถูก ก็ดีกว่าได้จริง ๆ .

เราเป็นเหมือนกับว่า เป็นกัปตัน ถือท้ายเรือ ให้เรือมันแล่นไปถูกทาง ;
นี่คือ ให้เขาวชน ของเราในโลกนี้ มัน **เดินไปถูกทาง**. มันก็ **จะไม่มีปัญหา** มัน
จะลดปัญหา, มันจึงจะมีความเจริญอกงาม ก้าวหน้าได้ ตามที่เราควรจะต้องการ ;
คือจะเป็นเขาวชนที่สร้างความสงบสุข สันติสุขยิ่ง ๆ ขึ้นไป.

แต่เดี๋ยวนี้ปัญหาอื่นมันมาแทรกแซง คือว่า **คนทั้งโลก** เขา**ไม่ต้องการ**
ความสงบสุข หรือปกติสุขที่แท้จริง; เขาต้องการความสนุกสนาน ความเอร็ด
อร่อย ทางวัตถุ ทางเนื้อ ทางหนัง ละทิ้งศาสนา ละทิ้งธรรมะ; แม่พ่อแม่ก็เป็น
อย่างนั้น, ลูก ๆ ก็จะเป็นอย่างนั้น. โลกนี้ทั้งโลกก็จะเป็นโลกของเนื้อหนังไปหมด
คือเห็นแก่ความสุขทางวัตถุ ทางเนื้อทางหนัง; มันก็จะเพิ่มความเห็นแก่ตัว. เมื่อ
ความเห็นแก่ตัวมากพอแล้ว มันก็จะทำลายซึ่งกันและกันให้วินาศ. นี่เป็นปัญหาที่
เผชิญหน้าอยู่ เป็นปัญหาสำหรับพุทธบริษัทโดยเฉพาะ.

เราเป็น **พุทธบริษัท** เรา **ต้องการเรื่องที่ถูกต้องตามทางธรรมะ**;
แต่เมื่อ **คนส่วนใหญ่ในโลก** เขา**ไม่ ต้องการ** อย่างนั้น; เขาต้องการเรื่องทางวัตถุ
ทางเนื้อทางหนัง. เขาก็ทำไปในลักษณะที่มันตรงกันข้าม; หรือว่าที่มันขัดขวาง
กันกับความประสงค์ของเรา. นี่ปัญหาเฉพาะหน้า ของพวกเราที่จะถือธรรมะ, หรือ
พวกที่ถือศาสนา มันเผชิญกันอยู่กับการกระทำของพวกที่เขาไม่ถือศาสนา ไม่ถือธรรมะ.

ทีนี้ เรือมันก็จะไปอยู่ที่ว่า แล้วแต่เขาวชนของเราจะสร้างขึ้นมาใหม่ได้
สำเร็จหรือไม่. ถ้าเราดึงเขาวชนกลับมาสู่ทางธรรมะได้ ก็มีหวังที่จะให้
โลกนี้ มันมีความสุข; ถ้าเราสู้ไม่ได้ มันพ่ายแพ้แก่เรื่องทางวัตถุ ทางเนื้อหนัง
แล้ว โลกนี้มันก็จะวินาศ. แต่เราก็มีทางออก ตรงที่เรามีธรรมะสำหรับจะ**ไม่มีความ**

ทุกข์เลย; แม้ว่าโลกนี้มันจะบ้าบออย่างไร จะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร จะผิดจะเลวร้ายอย่างไร เราก็ยังมีธรรมะสำหรับดำรงจิตใจของเรา ไม่ให้มีความทุกข์ได้. นี่แหละคือ ประโยชน์ของพระศาสนา หรือประโยชน์ของธรรมะ มันเป็นอย่างนี้.

สรุปอีกทีหนึ่งว่า ประโยชน์ของ **ธรรมะ** หรือ **ศาสนา** นั้น จะช่วยโลกให้ดำเนินไปในทางของความสงบ. ทีนี้ถ้าว่า ทำไม่ได้เพราะโลกเขาไม่เอากัน; เราก็อยู่ได้ตามลำพังของเรา ไม่ต้องเป็นทุกข์ไปตามเขา; แม้ว่าจะต้องตายลงไป ก็ไม่มี ความทุกข์. เพราะมีจิตใจที่ได้ฝึกฝนไว้ดีแล้ว; มันทุกข์ไม่ได้, มันทุกข์อีกไม่เป็น. นี่ประโยชน์ของธรรมะ มันเป็นอย่างนี้.

ทีนี้ เราถือกันอย่างที่กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า เยาวชนเป็นความหวังของเรา. เราช่วยกันสร้างเยาวชน ให้ถูกต้องเสียแต่เดี๋ยวนี้; ความหวังของเรามันก็จะ อยู่ในลักษณะที่สมหวังได้. ขอให้ช่วยกันเอาใจใส่เยาวชนเถิด; ให้พ่อแม่ทั้งหลาย เอาใจใส่เยาวชน แก้ปัญหาของเยาวชนให้ได้.

.... ..

ปัญหาเกี่ยวกับเยาวชนโดยเฉพาะ

เฮ้า, เวลาเหลืออีกเล็กน้อย นี้ ก็พูดถึงเรื่องถัดไป คือว่า **ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเยาวชน โดยเฉพาะ**. ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเยาวชนโดยเฉพาะ ที่มีอยู่ในเวลานี้ อยากพูดอย่างคร่าว ๆ ว่า :-เยาวชนไม่ได้รับการแวดล้อมที่ถูกต้อง, - เยาวชนไม่ได้รับการศึกษาอบรมที่ถูกต้อง, - เยาวชนไม่ได้รับการร่วมมือหรือโอกาสที่ถูกต้อง

ข้อแรก ที่ว่า **เยาวชนไม่ได้รับการแวดล้อมที่ถูกต้อง** หมายความว่า พ่อเด็ก ๆ คลอดออกมาจากท้องแม่ ลืมตาขึ้นมาในโลกนี้ การแวดล้อมไม่ถูกต้อง; คือไม่เป็นไปในทางที่ให้เด็ก ๆ นั้น มีธรรมะได้ง่าย, โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ตามหลักของธรรมะในพุทธศาสนา.

สิ่งที่แวดล้อมเด็ก ๆ นับตั้งแต่วันแรกคลอดออกมาเนี่ย มันเป็นไปในทางที่จะให้เห็นแก่ตัว ให้ยึดถือตัวกู, ยึดถือของกู นี้ ยิ่งขึ้นไป-ยิ่งขึ้นไป; นั่นก็คือ *ลงรากให้แก่กิเลส ผังรากให้แก่กิเลส*, กว่าจะโตเนี่ยมันก็ผังรากแน่นหนาในทางที่จะมีตัวกู – ของกู; นี้เราเรียกว่า เยาวชนไม่ได้รับการแวดล้อมที่ถูกต้อง: ไม่ได้มีคำพูดจา หรือขนบธรรมเนียมประเพณี อะไรที่จะทำให้เด็ก ๆ นี้มีความคิดนึก รู้สึกขึ้นมา ในลักษณะที่ไม่เห็นแก่ตัว.

เราแวดล้อมเขาแต่ในทางให้เห็นแก่ตัว : แม่ของกู พ่อของกู บ้านของกู, เรือนของกู เงินของกู, อะไรอย่างนี้ มันกรอกหูเด็ก ๆ มาตั้งแต่แรก ๆ ที่เดียว; นี้เราเรียกว่า "สิ่งแวดล้อม"; ไม่ใช่ตั้งใจจะอบรมสั่งสอน. แต่มันเป็นการแวดล้อมที่มันเป็นมาเอง จะเรียกว่า ขนบธรรมเนียมประเพณี ก็ไม่เชิง; มันยิ่งกว่าขนบธรรมเนียมประเพณีเสียอีก เพราะมันทำไปอย่างนั้น. ฉะนั้นลูกเด็ก ๆ จึงเจริญขึ้นมาในโลกนี้ ด้วยความคิดประเภทตัวกูและของกู, นี้เป็นข้อแรก ว่า "แวดล้อมไม่ถูกต้อง"; ไม่มีความคิดว่า ทุกอย่างเป็นของธรรม หรือของพระเจ้า.

.... ..

ที่นี้ **ข้อที่สอง** การศึกษาอบรมไม่ถูกต้อง ก็หมายความว่า เด็วยุนี้ เจตนาจะสั่งสอน จะอบรม จะดัดแปลง จะแก้ไข; แล้วมันก็ไม่ถูกต้อง.

เราให้เรียนกันแต่ในเรื่องที่จะให้เห็นแก่ตัว ให้ติดในความเอร็ดอร่อย สบายงาม ซึ่งเรียกกันว่า กามารมณ์นี้; แม้ยังไม่มีหมายแก่เด็ก ๆ แต่ก็ได้แวด ล้อมมาในทำนองนั้น. ให้เขาหลงไหลในเรื่องกิน ในเรื่องกาม ในเรื่องเกียรตินี้; จำง่าย ๆ ว่า สาม ก. คือ กิน กาม เกียรติ; ยิ่งวันจะยิ่งติดแน่น หรือหลงไหล ใน ๓ เรื่องนี้; ไม่อบรมธรรมะ สำหรับควบคุมสิ่งทั้ง ๓ นี้.

ดูการศึกษาชั้นอนุบาล ดูการศึกษาชั้นประถม ดูการศึกษาชั้นมัธยม ดูการศึกษาชั้นวิทยาลัย ชั้นมหาวิทยาลัย; หรือถ้ามันจะมีอีก เป็นบรมมหาวิทยาลัยอะไร ก็ตามใจ. มันก็เป็นเรื่องให้ลุ่มหลง ในเรื่องกิน กาม เกียรติทั้งนั้น; อย่าง ดีที่สุดก็ให้สามารถในอาชีพ ก็ได้อาชีพแล้ว ได้เงินแล้ว ให้ทำอะไร? ให้ไปบูชา เรื่องกิน เรื่องกาม เรื่องเกียรติ มันไม่มีอะไรไปกว่านี้. นี่แหละคือ การศึกษา ที่โลกนี้ให้แก่เขาวงกต ทุกประเทศในโลกก็ว่าได้. ประเทศไทย เรายัง ไปตาม กันเขา เป็นประเทศเล็ก ก็เลยตามกันประเทศใหญ่ ๆ เพราะฉะนั้น ก็จึงเป็นเหมือนกับประเทศใหญ่ ๆ : เรียนไป เพื่อไปบูชาเรื่องกิน กาม เกียรติ.

ที่นี้ คนทุกคนก็เลยเป็นทาสของกิเลสตัณหา; พุดอย่างอุปมา ก็ว่า ไป เข้าพอกับพญามาร หรือซาตาน, ไม่มาอยู่กับพระธรรม หรือพระเจ้าเสียเลย. นี่การศึกษามันไม่ถูกต้อง นี่เป็นปัญหาใหญ่ที่เราจะต้องพุดกันในวันต่อไป; เพราะ เดียวนี้ เรากำลังจะช่วยกันปรับปรุง แก้ไข การศึกษาของเขาวงกต ให้ประกอบไปด้วย ศีลธรรม ให้ยิ่งขึ้น.

.... ..

ที่นี้ **ข้อที่สาม** อีกข้อหนึ่ง เป็นข้อสุดท้าย ก็ว่า **เขาวชนไม่ได้รับการร่วมมือ หรือโอกาส ที่ถูกต้องและเหมาะสม.**

เขาไม่ได้รับโอกาส หรือความร่วมมือ ที่ให้เป็นไปในทางที่ถูกต้อง; โอกาสนั้นมันมีแต่ในทางที่จะให้ทำผิด. ความร่วมมือจากบิดามารดา ครูบาอาจารย์ ก็ล้วนแต่จะผลักดันเขาไปในทางที่ไม่รู้จักสิ่งที่ควรรู้จัก, ก็คือ ไปเป็นเหยื่อของกิเลส อีกนั่นเอง, หาโอกาสยาก ที่ได้เขาจะพลัดออกมารู้จักความถูกต้องเหล่านี้; ความร่วมมือ แนะนำ ชักจูง สนับสนุน มันก็ไม่มีในรูปแบบอย่างนี้; เลยทำให้เด็ก ๆ ของเรา ไม่มีโอกาสที่จะดำเนินไปในคลองของพระธรรม หรือของศีลธรรม

ฝากไว้ให้เอาไปคิดดู และช่วยกันแวดล้อมเด็ก ๆ ของเรา ให้มีความคิดนึก รู้สึกที่ถูกต้อง, ให้การศึกษาอบรมที่อบรมที่ถูกต้อง, ให้ความร่วมมือ หรือโอกาส ที่มันถูกต้อง, สำหรับจะเป็นผู้ที่มีธรรมะ หรือมีศีลธรรม

.... ..

มุ่งหมายแก้ปัญหาเขาวชน แต่ยังไม่แก้ไม่ได้

เอาละ, ที่นี้ ก็จะทำให้ดูไปเสียว่า มันมี ระบบอะไรบ้าง ที่เราจัดกัน ขึ้นมาแล้วในโลกนี้ที่เกี่ยวกับเขาวชน. มันก็มีอยู่แล้วหลายระบบ ล้วนแต่มุ่งหมายจะแก้ปัญหาของเขาวชน แต่มันยังไม่แก้ไม่ได้; คือมันทำไปอย่างหลับตา มันก็เลยไม่มีผลเกิดขึ้นตามที่เราปรารถนา.

ดูตั้งแต่ว่า ระบบนักเรียน, จัดให้มีการเรียน เป็นนักเรียน แล้วก็ไม่ประสบความสำเร็จในการที่จะให้นักเรียนมีศีลธรรม. นักเรียนมีศีลธรรมอยู่บ้าง ในชั้นอนุบาล สอนง่ายพูดง่าย มีศีลธรรมอยู่บ้าง; พอขึ้นมาชั้นประถมก็ชักจะรวนเร; พอถึงชั้นมัธยม แล้วก็ศีลธรรมที่เคยมีอยู่ในระบบอนุบาลนั้นหายไปหมด; พอขึ้นระดับมหาวิทยาลัยแล้ว เป็นอิสระแก่ตัวเต็มที่ ไปทางไหนก็เหลือที่จะกล่าว. แต่ที่กล่าวได้ ก็คือว่าไปในทางที่มีตัวกู - ของกู อย่างแข็งกร้าว. นี้เรียกว่า ระบบนักเรียนยังไม่ประสบความสำเร็จ.

ที่นี้ ระบบลูกเสือ จัดขึ้นในโลกสำหรับจะแก้ปัญหานี้ ก็ยังไม่ประสบความสำเร็จ; และก็หันเหไปในทางที่จะส่งเสริมกิเลสโดยไม่รู้ตัวเหมือนกัน. ทั่วโลกมีระบบลูกเสือ แต่ยังไม่ประสบความสำเร็จ; พิสูจน์ได้ง่ายๆ ตรงที่ว่า มันไม่ได้เกิดสันติสุขขึ้นมาจากระบบลูกเสือ.

ที่นี้ ยังมี ระบบ ยูวชน ยูวนารี. ยูวชนนี้ก็ดูเป็นเรื่องทางการเมืองเสียมากกว่า; ก็เลยไม่เกี่ยวกับศีลธรรม.

ที่นี้ มีระบบเขาวงกต : ยูวพุทธ ยูวพุทธิกสมาคม ก็มีอยู่ในศาสนาพุทธ ทั่วทั้งโลก, และศาสนาอื่นเขาก็มี ยูวศาสนิกนี้ ของเขาก็มีเหมือนกัน; แต่ก็ยังไม่ได้ผลอย่างเดียวกัน ยังจะต้องปรับปรุงกันอีกมาก อย่าให้เป็นเพียงสักว่าพิธี หรือ เหนือ ๆ ไปตาม ๆ กันไป.

อ้อ, ที่นี้ ก็มาถึง ระบบยูวชนที่ออกจะประหลาดสักหน่อย ที่อยากจะเรียกว่าระบบสามาเณรของพระพุทธเจ้า นี้พุทธบริษัททุกคนก็ฟังออกแหละ ว่า ระบบสามเณร แล้วก็ของพระพุทธเจ้า คือมันของในพระพุทธศาสนา.

พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้บวชเณร; นี่แปลว่า พระองค์ทรงแก้ไขระบบโบราณบ้าง. ระบบโบราณนั้น เขาเป็นนักบวชกันแต่คนแก่ที่ผ่านโลกไปแล้ว ทั้งนั้นแหละ; พอผ่านโลก จบโลก จบเรื่องโลกมีชีวิตในโลกพอแล้ว คนแก่ก็ไปเป็นนักบวช.

เดี๋ยวนี้ พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้ เด็ก ๆ บวชเณรได้; คล้าย ๆ กับว่า ปฏิวัติ หรือ ปฏิรูปอะไรบางอย่าง เพื่อให้เยาวชนที่เขามีโอกาสที่จะเข้าสัมผัสธรรมะได้โดยง่าย จึงมีระบบสามเณร สามเณรี แล้วแต่จะเรียก. แต่ผลก็ยังไม่ได้ตามที่เราหวังกัน; จะไปโทษใครก็โทษไม่ได้.

พระพุทธเจ้าท่านก็ทรงวางระบบไว้ดีแล้ว แต่คนปฏิบัติมันปฏิบัติไม่ได้ นี่มันก็คาราซังกันอยู่; ระบบสามเณรสมัยนี้ ก็เลย เป็นเรื่องธรรมดาสามัญไป. เหมือนกับเด็กนักเรียนอะไรชนิดหนึ่งเสียโดยมาก. ทางศาสนา ก็ไม่ค่อยได้ศึกษา; อยากรจะศึกษาทางโลก เหมือนกับเด็ก ๆ ทั่วไป; ระบบสามเณรของพระพุทธเจ้า ก็ไม่เกิดผลอะไรแปลกออกมา.

ฉะนั้น จึงขอให้พ่อแม่ พี่น้องทั้งหลายนึกถึงข้อนี้บ้าง ให้เณรของเรานี้เป็นเณร, เป็นสามเณรที่ถูกต้องขึ้นมา; ช่วยกันสนับสนุน ผลักไส เข็นไปให้เป็นสามเณรที่ดีในพระพุทธศาสนา.

นี่ยกมาเป็นตัวอย่าง : ระบบนักเรียน ในโรงเรียน ระบบลูกเสือ ระบบยุชนยุวนารี ระบบยุวพุทธ กระทั่ง ระบบสามเณรของพระพุทธเจ้า นี่สำหรับประเทศไทยของเรา.

รวมความแล้ว ก็คือว่า เราต้องการให้มีอภิชาตบุตร คือ "บุตรที่ดีกว่าบิดามารดา". คำนี้มีอยู่ในพระคัมภีร์ ในพระบาลี ในพระพุทธานุชาต เรียกว่า "อภิชาตบุตร" - คือบุตรที่ดีกว่าบิดามารดา, อนุชาตบุตร - บุตรที่เสมอบิดามารดา อวชาตบุตร - บุตรที่เร็วกว่าบิดามารดา. นี่เรามีระบบอภิชาตบุตร ที่จะสร้างบุตรให้ดีกว่าบิดามารดา ยิ่ง ๆ ขึ้นไปตามขั้นตอน.

เหมือนกับว่า เราผสมเมล็ดพันธุ์ให้ดี แล้วก็เพาะพันธุ์ให้ออกมาเป็นพืชพันธุ์ที่ดีกว่าเดิม, เหมือนเราประสบความสำเร็จ ในการที่มนุษย์รู้จักทำให้มีทุเรียนพันธุ์ดีเกิดขึ้นมาในโลก. ข้อนี้ก็ยอมรับได้ว่า ก่อนนี้ ทุเรียนพันธุ์นี้ ไม่เคยมีในโลก; โดยน้ำมือของมนุษย์ พยายามจนกระทั่งว่า ทุเรียนพันธุ์ดีที่สุด ที่มันมีอยู่ในโลกเวลานี้, มันได้เกิดขึ้นมาในโลก. ไปเทียบกับทุเรียนป่าพันธุ์เดิม ๆ ในป่าแต่ดีก็ตามแต่ แล้วมันผิดกันลิบ มันไม่มีการจะเปรียบเทียบกันได้. นี่มนุษย์ประสบความสำเร็จ ในทางวัตถุอย่างนี้; แต่ในทางวิญญาณ เรายังไม่เคยประสบความสำเร็จอย่างนี้.

นี่ขอฝากไว้ ว่าถ้าอย่างไรเสีย ก็ขอให้พุทธบริษัททั้งหลาย พยายามที่จะให้เกิดความสำเร็จในการปฏิบัติ ในการปฏิบัติจิตใจของมนุษย์เรา โดยเฉพาะเขาวงกตของเรา ให้มีความเจริญก้าวหน้าดี ในอัตราที่เทียบกันได้กับการที่เราสามารถ ทำให้เกิดผลไม้พันธุ์ดี ดอกไม้พันธุ์ดี อะไรพันธุ์ดี ขึ้นมาในโลก ด้วยน้ำมือของมนุษย์แท้ ๆ ; คือ ให้เกิดอภิชาตบุตร - บุตรที่ดีกว่าบิดามารดา ยิ่ง ๆ ขึ้นไป ยิ่ง ๆ ขึ้นไป ยิ่ง ๆ ขึ้นไป ไม่มีที่สิ้นสุด.

ที่นี้จะมีวิธีสร้างอย่างไรจะสร้างอภิชาตบุตรนั้น เอาไว้พูดกันในโอกาสต่อไปในวันแรกนี้ โดยเฉพาะวันนี้ ไม่ใช่โอกาสเสียแล้ว เห็นได้ว่าผ่านมันคุกคามแล้ว เราจะพูดกันต่อไปอีกก็คงจะไม่สนุกแล้ว

.... ..

[ทบทวน]

อาตมาก็ขอยุติในเรื่องที่จะบรรยายเป็นครั้งแรกเริ่มนี้ ไว้แต่เพียงเท่านั้นก่อน ซึ่งจะขอ ทบทวนว่า เรามีปัญหาเรื่องเขาวชน; เขาวชนนั้นคือโลกในอนาคต; เขาจะสร้างโลกในอนาคต; และเดี๋ยวนี้เขากำลังเป็นปัญหาในปัจจุบัน เราไม่มีที่หวังอย่างอื่น นอกจากกระทำของเขาวชนที่ถูกต้อง.

เรามี เขาวชนที่เป็นปัญหา คือเด็กอ่อนทั้งหลาย, และคนแก่ที่ยังมีไอคิว(I.Q.) ต่ำ มีความรู้สึกอะไรเหมือนเด็ก ๆ ก็ต้องเรียกว่าเขาวชนด้วย; คือถ้าพูดตามทางธรรมทางศาสนาแล้ว ถ้ายังไม่บรรลุนิยามบรรคอรียผล อยู่เพียงไร ก็เรียกว่า ยังเป็นเขาวชน อยู่เพียงนั้น, คือบุุชทั้งหลายยังเป็นเขาวชนอยู่เพียงนั้น. แม้แต่ห้วงอก พันหัก แล้ว ยอมรับเสียดี ๆ ดีกว่า; จึงเป็นอันว่า เรามีเขาวชนเต็มโลกไปหมดทั้งโลก จะได้แก้ไขกัน.

จุดหมายปลายทาง คือสันติสุข หรือ ปกติสุข เราจะให้เขาวชนของเราเป็นพันธุ์ใหม่ ดีกว่าพันธุ์เดิม; เหมือนกับเราเพาะเมล็ดพันธุ์ใหม่ ภายหลังที่มีการผสมพันธุ์ที่ดีแล้ว. จึงหวังว่ามนุษย์นี้จะประสบความสำเร็จ สักวันหนึ่ง, คือเป็นมนุษย์ที่ประเสริฐที่สุด ไม่มีปัญหาเหลืออยู่.

ขอให้ปรับปรุงการแวดล้อม, หรือว่าการอบรมสั่งสอน, หรือว่าโอกาสสนับสนุนแก่เยาวชนนั้น ให้ถูกต้อง. ให้ช่วยกันจัดระบบนักเรียน ระบบลูกเสือ ระบบยุวชน ระบบยุวพุทธ แม้กระทั่งระบบสามเณรของพระพุทธเจ้า ในพระพุทธศาสนา นี้ ให้ถูกต้อง.

นี่คือสิ่งที่ปรารถนาอย่างคร่าว ๆ ทั่ว ๆ ไป ในวันแรกของการบรรยาย โดยหัวข้อว่า ปัญหาทั่วไปเกี่ยวกับเยาวชน เป็นการบรรยายครั้งแรกของชุด "เยาวชนกับศีลธรรม". ขออย่าเพ่อร์ู้สึกเฉยกันเลย

ขอยุติการบรรยายในวันนี้ ด้วยความสมควรแก่เวลา ขอโอกาสให้พระคุณเจ้าทั้งหลาย ท่านได้สวดบทสาธยาย ที่จะช่วยส่งเสริมกำลังใจ ของพุทธบริษัทให้กล้าหาญ ให้เข้มแข็งในหน้าที่ของตน ๆ สืบต่อไป.

เขาวชฌกั๑ศึลธรรม

- ๒ -

หึนคั๑ง ๘ ม.ค. ๒๐

เขาวชฌนอภึชฌตบุดร

ทฌนสฌรชฌน ผู้มึความสนใจในธรรม ทั๑งหลฌย,

การบรรยฌยวันเสฌร ๑ุด "เขาวชฌนกั๑ศึลธรรม" เป็นคั๑งที่ ๒ นึ้
อฌตมฌจะดึ๑กั๑ลฌวโดยห้ว๑อ๑ย๑ยวฌ "เขาวชฌนอภึชฌตบุดร" หฌมฌยถึ๑ง เขาวชฌนที่ดึ
กั๑วฌบรรพบุรชฌ.

[คั๑ปรฌรฌก และทบทวฌนจนถึ๑งห้ฌน ๓๔]

ขอห้ทบทวฌนถึ๑งการบรรยฌยคั๑งที่แล้ฌวมา เราดึ๑พุดถึ๑งป้ญหฌท้ว ๑
ไป ที่ถึ๑กั๑วกับเขาวชฌน;ห้ความหฌมฌยของคั๑ว "เขาวชฌน" กั๑วฌงมาก จนถึ๑งกั๑บวฌ
ถึ๑ยั๑งอ๑นดึ๑วยป้ญญฌ แล้ฌวยั๑งถึ๑ยกั๑ว "เขาวชฌน" ทั๑งนึ้. แม้จะแก้จนพ้ฌนห้กั๑ ห้วหฌงอ

แล้วก็ตาม ยังคงเรียกว่า "เยาวชน" แต่ในที่นี้เราไม่ประสงค์ถึงอย่างนั้น จะประสงค์เอาเยาวชนเด็ก ๆ ที่มีอายุยังน้อย ยังมีโอกาสที่จะอบรมได้มาก.

เมื่อปรารภเยาวชน ในฐานะที่จะเป็นผู้สร้างโลกในอนาคต คือว่า โลกในอนาคตจะเป็นอย่างไร มันก็ขึ้นอยู่กับเยาวชน ในบัดนี้; คนแก่ ๆ ก็ตายไป เด็ก ๆ หรือคนหนุ่ม ๆ ก็ขึ้นมาแทน; เขาก็สร้างโลกของเขา ตามแบบของเขา, แล้วแต่ว่าเขาจะพอใจอย่างไร.

การที่เขาจะพอใจอย่างไร มันก็ขึ้นอยู่กับข้อที่ว่า เขามีความรู้อย่างไร, เขามีความชอบใจอย่างไร, ก็ทำไปอย่างนั้น; ฉะนั้นโลกในอนาคตก็อยู่ในกำมือของเยาวชน โดยไม่มีใครเปลี่ยนแปลงได้ ไม่มีใครต้านทานได้, โดยไม่ต้องรู้สึกตัวก็ได้ คือ มันจะเป็นไปเอง, โลกในอนาคตจะดีขึ้น หรือจะเลวลง, จะน่าดู หรือจะไม่น่าดู มันก็อยู่ที่เยาวชนในวันนี้.

พอเรามองกันอย่างนี้ ปัญหาที่จะเขยิบเข้ามาถึงเยาวชนในปัจจุบันนี้ ว่าเราจะจัดการกับเยาวชนในปัจจุบันนี้อย่างไร? เขาจึงจะเป็นผู้สร้างโลกในอนาคตที่ดี; เมื่อเรามีความแน่ใจในข้อนี้ ความหวังของเราก็มุ่งไปยังเยาวชนทั้งหลายในปัจจุบัน.

จิตใจของเราควรคิดถึงเยาวชนเพียงไร

ที่นี้ ก็มาดู ข้อเท็จจริง ในจิตใจ ในความรู้สึก ของเราทุกคนอีก ว่าเรากำลังคิดอย่างนี้หรือไม่? หรือว่าเรากำลังคิดถึงแต่เรื่องของตัวเอง ไม่คิดถึงมนุษย์

หรือโลกมนุษย์ในอนาคต. แต่อาตมาเชื่อว่าอย่างน้อยที่สุด **คนทุกคนจะคิดถึงเยาวชนสองสามคน ซึ่งเป็นลูกเป็นหลาน**; แต่เขาจะคิดมากอย่างที่เรากำลังพูดอยู่นี้ หรือหาไม้นั้น มันก็เป็นอีกปัญหาหนึ่ง; เพราะว่าคนธรรมดาสามัญ ปุถุชนนี้แม้จะมีกิเลส จะมีความเห็นแก่ตัวอย่างไร ก็คงจะอดคิดถึงลูกหลานไม่ได้, และก็หวังอะไรในลูกหลานมากที่สุดทีเดียว. แต่จะไม่ได้หวังกว้างขวาง หรือระเกบไปด้วยธรรม อย่างที่ได้กล่าวมาแล้ว, คือรู้สึกร่วมกันทั้งโลก ช่วยกันสร้างโลก ด้วยการสร้างเยาวชนที่ดี.

ที่นี้ทำไมจึงต้องมาคิดถึงเรื่องนี้? ก็เพราะว่า **พุทธบริษัท นี้ไม่ได้ใจแคบ** ไม่ได้คิดอะไรสั้น ๆ เฉพาะตัว; **คิดเพื่อผู้อื่นทั้งหมด มากกว่าตัวเสียอีก**

ถ้าใครยังคิดถึงแต่เรื่องของตัว บุคคลนั้นจะมีจิตใจชนิดหนึ่ง ซึ่งเหมาะสำหรับจะถูกกิเลสกลุ้มรุม; **กิเลสกลุ้มรุมจิตใจ** ของบุคคลผู้มีความเห็นแก่ตัวส่วนเดียว นั้นแหละมากขึ้น ๆ หลายปี ๆ หนักเข้า ๆ ก็จะยุ่งไปหมด สางไม่ออก; เพราะมันมีความเห็นแก่ตัวมากเกินไป; ในลักษณะที่จิตใจไม่เบิกบาน, จิตนี้ไม่ได้ถูกปล่อยให้ออกไปกว้าง ๆ ไปทั่ว ๆ โลก.

จิตนี้มันหมกมุ่น มันม้วนเข้ามา, ม้วนเข้ามา; **รวมจุดอยู่ที่ตัว** ตัวเดียว. มันไกลกันมากจากจิตของพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นพระศาสดาของเรา; คือท่านมีจิตที่แผ่กว้างออกไป, กว้างออกไป, ไกลออกไป ถึงผู้อื่น จนลิ้มนึกถึงพระองค์เอง คือ ไม่รู้เรื่องเหน็ดเหนื่อย ลำบาก ในการที่จะไปเที่ยวสอนผู้อื่น. นี่แหละเรียกว่า นึกถึงแต่ผู้อื่นจนลืมเรื่องของตัว.

ที่นี้ ถ้าอีกคนหนึ่ง มันตรงข้าม มันนึกถึงแต่เรื่องของตัวเอง มารวม
จุดอยู่ที่ตัว มันต้องมีการแปลกกันอย่างมากมาย : **แม้เรื่องของตัวเองแท้ ๆ ก็จะไม่
ไม่ได้** เพราะมันสลับซับซ้อนเกรอะกรังมากเกินไป.

นี่เราไม่พูดถึงยุวชน อะไรก็ได้ พูดแต่หลักกลาง ๆ ว่าเราจะต้องนึกถึง
ผู้อื่น; **เมื่อนึกถึงผู้อื่น ก็นึกไกลไปถึงโลกในอนาคต.** เมื่อนึกถึงโลกใน
อนาคต มันก็ไปหาเยาวชน; เพราะเยาวชนมันจะเป็นผู้จัดโลกในอนาคต.

ถ้าใครคิดอย่างนี้ จะรู้สึกสบายขึ้นมาทันที; การไม่นึกถึงตัว แต่นึกไป
ถึงผู้อื่นนั้น จะรู้สึกสบายขึ้นมาทันที; เหมือนกับที่เคยบอกมันมาแล้วว่า **"จิตที่คิด
จะให้ นั้นสบายกว่าจิตที่คิดจะเอา".** แต่คงฟังยากสำหรับบางคน; *เขาไม่เคยมีจิตที่คิดจะให้โดยบริสุทธิ์ มันก็ไม่ได้รู้รสของจิตชนิดนี้, และมันก็รู้รสของ
"จิตที่จะเอาอยู่ตลอดเวลา"* คำนวนไม่ถูก.

แต่ถ้าพยายามที่จะฝึกฝน ให้มีจิตใจชนิดนี้ ที่จะให้ที่จะสละอยู่บ่อย ๆ แล้ว
ก็จะเข้าใจได้ไม่ยาก ว่า "จิตชนิดนี้สบายกว่าจิตที่จะเอา" หรือจะยึดถือไว้. ถ้า
ไม่ชอบคำว่า "ให้" ก็ควรจะชอบคำว่า "สละ" **จิตที่สละอะไรออกไปได้นั้น มัน
สบายกว่าจิตที่จะเอาอะไรเข้ามายึดถือไว้;** นั่นแหละเป็นเหตุให้ "จิตที่คิดจะให้
นั้น มันสบายกว่าจิตที่คิดจะเอา", **จิตที่คิดจะเอามันจะมีความหนัก มีความทุกข์
อะไรหลาย ๆ อย่าง.**

ที่นี้ เราก็อ้อเอาเป็นอุบาย **การที่จะคิดสละคิดให้**นั้น คิดถึงเยาวชน
ในอนาคต เพื่อโลกในอนาคต เราจะได้กำไรเพิ่มขึ้นหลายเท่า. นี่เป็นเหตุให้คิดถึง
เยาวชน ผู้จะสร้างอนาคต; แล้วเราจะช่วยเขาอย่างไร.

เมื่อญาติว่า เขาวชนเป็นผู้สร้างโลกในอนาคต แน่แล้ว ก็มองดูโลก
ในอนาคตกันบ้าง ว่ามันที่โลกไหนบ้าง?

๑. **อันดับแรกที่สุด** เราจะมองดู **โลกแผ่นดิน** นี้ก็ได้, แผ่นดินแท้ ๆ.

ถ้าเขาวชนมันดี ในอนาคต มันจะสร้างแผ่นดินนี้ให้ดี ให้มีประโยชน์ได้: ไม่เป็นไปเพื่อทำลายเล่นเสีย, หรือว่าเห็นแก่ตัว แล้วทำลายเสีย โดยไม่ต้องคิดว่า คนนอกนั้นเขาจะได้ประโยชน์บ้าง; คือ **โลกแผ่นดินที่เป็นโลกที่ต้องช่วยกันพัฒนา** หรือสร้างสรรคให้มันดีขึ้น.

๒. **ที่นี่ อันดับที่สอง** **โลกถัดมาอีก** ก็เป็น **โลกการเป็นอยู่**.

การเป็นอยู่ ในบ้าน ในเรือน ในเมือง, หรือกระทั่งเรื่องของการเมือง การปกครอง นี้จะเรียกว่า **โลกการเมือง** ก็ได้. การกระทำของมนุษย์ทั้งหมดในโลกนี้ **จะอยู่กันอย่างไรว** นี่มัน **ก็ต้องทำให้ดีขึ้นด้วย** เหมือนกัน. เขาวชนเขาจะต้องทำหน้าที่อันนี้.

๓. **และที่ยังมีอันดับที่สาม** ก็คือ **โลกจิตใจ** หรือว่า **โลกธรรมะ** บางทีจะเรียกว่า **โลกพุทธจักร** ก็ได้.

อาณาจักรของจิตใจที่ประกอบไปด้วยความรู้ัน มันเป็นอีกโลกหนึ่ง ซึ่งมันสูง มันละเอียด ประณีต; แต่ถึงอย่างนั้น ก็อยู่ในวิสัยที่ **เขาวชนจะต้องรู้จัก** และทำการ **สร้างให้มันดีขึ้น** ด้วยเหมือนกัน.

ที่นี้ ถ้าคนแก่ ๆ ไม่ช่วยให้เขา รู้จักครบทั้ง ๓ โลกนี้ เขาก็ไม่สามารถที่จะรู้ หรือจะสร้างมันอย่างไรได้; ก็จะมีแต่ความเห็นแก่ตัว มุ่งหมายจะพัฒนาเรื่องของตัว. เช่นเดียวกับคนแก่ ๆ ที่กำลังเป็นอยู่มากในเวลานี้ จนถึงกับจะต้องเรียกคนแก่ ๆ เหล่านี้ ว่าเป็นเขาวชนด้วยเหมือนกัน; คือ ไม่รู้เรื่อง ที่ควร จะรู้ให้มันสมกัน ฉะนั้นขอให้ ระวังสำหรับ **คนแก่ ว่าต้องรู้เรื่องเหล่านี้ และก็สอนลูกหลานให้เขาทำถูกต้อง เรื่องเหล่านี้;** ถ้ามี ฉะนั้น ก็จะกลายเป็นเขาวชนเสียเอง.

โลกอนาคตสรุปเป็น ๓ โลก คือ โลกแผ่นดิน, แล้วก็โลกการบ้านการเมือง แล้วก็โลกพุทธจักรทางธรรม : สามโลก. หวังว่าเขาวชนในอนาคตจะช่วยกันสร้างให้ดี.

[เริ่มการบรรยายตามหัวข้อครั้งนี้]

เมื่อเรามองกันคร่าว ๆ ในเบื้องต้นอย่างนี้ ความคิดมันก็จะแล่นไปถึง **เขาวชนที่ดีกว่า,** คือ เขาวชนที่ดีกว่าคนที่ล่วงมาแล้ว. พูดตรง ๆ ก็ว่า **ต้องดีกว่าบิดามารดา;** ฉะนั้นเราจึงเรียกชื่อเขาวชนประเภทนี้ว่า **"เขาวชนอภิชาต-บุตร".**

เกี่ยวกับกับคำคำนี้ ถ้าเคยฟังเทศน์ ฟังธรรมมามากแล้ว ก็น่าจะพบหรือเคยฟัง มาแล้ว ว่าในหลักพุทธศาสนานี้ แจกบุตร หรือ ลูก ออกเป็น ๓ ชั้น : ชั้นที่หนึ่ง **อวชาตบุตร บุตรที่เกิดเร็วกว่าบิดามารดา.** ชั้นที่สอง **อนุชาตบุตร บุตรที่เกิดเสมอกันกับบิดามารดา.** แล้วก็ชั้นที่สาม **อภิชาตบุตร บุตรที่เกิดยิ่ง ดียิ่งไปกว่าบิดา มารดา.**

พระพุทธเจ้าท่านตรัสว่า **บัณฑิตทั้งหลาย** ไม่ปรารถนาอวิชาตบุตร; แต่ว่าเขา**ยอมปรารถนาอวิชาตบุตร** คือ บุตรที่ดียิ่งไปกว่าบิดามารดา, หรืออย่างน้อยก็อนุชาตบุตร บุตรที่เสมอบิดามารดา.

ขอแทรกเสียดอนี้หน่อยหนึ่งว่า พุทธศาสนานี้ ถูกคนสมัยใหม่กล่าวหาว่า เป็นเรื่องถอยหลังเข้าคลอง ไม่นิยมความก้าวหน้า; เขาดูถูก. แต่เมื่อเราดู**พระพุทธานุภาพ** ข้อนี้แล้วก็จะเห็นได้ว่า พุทธศาสนาก็นิยม **หลักความก้าวหน้า ความเจริญรุ่งเรือง**; หากแต่ว่า ต้องเป็นไปอย่างถูกต้อง. ความเจริญก้าวหน้าที่ไม่เป็นไปอย่างถูกต้อง ก็มี มันกลายเป็นการทำลาย, กลายเป็นการทำให้รกรุงรัง ยิ่งขึ้นไปเสียอีก; ไม่ใช่ความสงบสุข

เมื่อพูดถึงความก้าวหน้า **ต้องเป็นเรื่องก้าวหน้าอย่างถูกต้อง**, และเป็นไปเพื่อความสงบสุข. **ขอให้รับรู้**, แล้วก็ **รับรอง**, แล้วก็ถือเป็นหลัก ว่า **พุทธศาสนาก็ต้องการความก้าวหน้า**. อย่าเข้าใจผิด, อย่าหา, **อย่ากล่าวหา**, พุทธศาสนาไปในแง่ร้าย.

อวิชาตบุตร บุตรที่ยิ่งกว่าบิดามารดา มันก็ยอมแสดงว่า มีความก้าวหน้าอยู่ในตัว. อภิตตบุตรยิ่งกว่าบิดามารดา ก็ต้องเอาความให้มันกว้าง ว่ายิ่งไปกว่า ที่เป็นมาแต่หนหลัง. เราต้องใช้คำรวม ๆ กันว่า "อภิตตบุตรทุกคนในโลกนี้"; ไม่ใช่เฉพาะลูกหลานของเราคนสองคน.

อวิชาตบุตรทั้งหลายในโลกนี้ ต้องทำความก้าวหน้าในโลกนี้ ให้มีความก้าวหน้า; แต่เนื่องจากว่ามันทำโดยบุคคล มันจึงต้องก้าวหน้าในส่วนบุคคล,

แล้วจึงมารวมกันเป็นวงศ์สกุล, แล้วจึงมารวมกันเป็นประเทศชาติ, แล้วจึงมารวมกันเป็นโลกมนุษย์ทั้งโลก. เราจะเอาใจใส่ให้ลูกหลานแต่ละคนนั้น ให้มันมีความก้าวหน้า; แล้วก็กล่าวได้ว่า วงศ์สกุลนั้นมันก็จะก้าวหน้า เป็นวงศ์สกุลของอภิชาตบุตร.

ข้อนี้ ให้นึกถึงคำที่เคยพูดมาแล้ว เรื่องการแตกหน่อ; ถ้ามันแตกหน่อจากต้นเดิม เหมือนกับตัดกิ่งตอนของต้นไม้ไปปลูก มันก็มักจะเท่าพันธุ์เดิม มันไม่ค่อยก้าวหน้า. ฉะนั้นก็ **ต้องมีการผสมพันธุ์ใหม่** คือเพาะเมล็ดที่ผสมพันธุ์ใหม่ คือพ่อก็ดีกว่า แม่ก็ดีกว่า; แล้วลูกมันก็ดีกว่ายิ่งขึ้นไปอีก. แต่หน่อที่แตกออกไปจากการผสมพันธุ์ใหม่นั้น ๆ นะ มันเปลี่ยนไปมาก :ถ้าทำผิด มันเลวมาก, ถ้าทำถูก มันดีมาก; ไม่เหมือนกับหน่อที่เกิดจากการตัดกิ่งตอนออกไป ซึ่งมักจะคงเดิม. ฉะนั้นเราจะเอาใจใส่ ในการที่จะผสมพันธุ์.

ใช้คำว่า "ผสมพันธุ์" กับมนุษย์ กับคนนี่ ดูมันหยาบคายอยู่สักหน่อย; แต่มันก็พูดได้ ว่า **ต้องเลือกบิดามารดาที่ดี** เป็นพ่อพันธุ์ แม่พันธุ์ที่ดี แล้วก็ มีหน่อออกมา ก็จะได้บำรุงรักษาให้มันดี ก็**จะเกิดอภิชาตบุตร** ขึ้นในสกุลนั้น ๆ ในวงศ์ตระกูลนั้น ๆ แล้วมันจะอยู่ของมันรอดและเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป.

ที่นี้เมื่อหลาย ๆ วงศ์สกุลในประเทศนี้ มันก้าวหน้า มันเจริญ ประเทศมันก็จะก้าวหน้า; ก็เป็นประเทศอภิชาตบุตรขึ้นมาอีกขั้นหนึ่ง คือในประเทศนั้นมันเต็มไปด้วยอภิชาตบุตร จนเป็นประเทศที่ก้าวหน้า. แต่ไม่อาจจะยกตัวอย่างประเทศไหนนะ; เพราะดูมันยังมีดมัวนัก, จะยกตัวอย่างประเทศไหนที่มันก้าวหน้าเป็นอภิชาตบุตร เดี่ยวค่อยพูดกัน.

ในที่นี้พูดแต่เพียงหลัก หลักการ หรือ **หลักเกณฑ์** **ที่เราต้องสร้าง** **เยาวชนที่ก้าวหน้าเป็นอนาคตบุตรโดยถูกต้อง**; แล้วสกุลก็จะเป็นสกุลอภิชาติ-บุตร, ประเทศก็จะเป็นอภิชาติบุตร; ในที่สุดโลกทั้งโลก หรือมนุษยชาติทั้งหมด ก็จะเป็นโลกแห่งมนุษย์ผู้เป็นอภิชาติบุตร โลกนี้ก็จะดีกว่าโลกที่แล้มาแล้ว.

คำว่า “**มนุษยชาติ**” มีความหมายถึง**มนุษย์ทุกคน มีความรู้สึก****รับผิดชอบร่วมกัน** จะต้องเจริญด้วยกัน. *บางคนเข้าใจผิด* *กล่าวคำว่า “มนุษยชาติ”*; ถึงกับพูดว่า *ถ้าถือหลักเพื่อมนุษยชาติ ก็จะกลายเป็นคอมมิวนิสต์ไป* อย่างนี้ก็มี

อย่าต้องกลัวว่าถ้าเห็นแก่มนุษยชาติแล้ว จะกลายเป็นคอมมิวนิสต์. **เราจะต้องมีจิตใจกว้าง** เห็นแก่สิ่งที่มีชีวิตทั้งหมด **ด้วยจิตที่ประกอบไปด้วยธรรม**; อย่างนี้ไม่ใช่คอมมิวนิสต์. และก็ไม่ได้ทำให้เสื่อม หรือละเลยประเทศชาติของตัวเอง; เพราะว่าเป็นประเทศชาติของตัวเอง มันรวมอยู่ในคำว่า “**มนุษย์ทั้งหมด**” หรือ “**มนุษยชาติ**” อยู่แล้ว. ฉะนั้น พุทธบริษัทจะมุ่งหมายทำอะไรเพื่อมนุษยชาติทั้งหมดได้ไม่ผิด ไม่เป็นภัย ไม่ให้โทษอะไร; แต่จะเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ประเทศชาติ และแก่คนทุกคน แต่ละคนๆ ในประเทศชาตินั้นด้วย

ฉะนั้น เมื่อเรามีความหวังในยุวชน หรือ ว่า **ยุวชนเป็นความหวังของเรา** เราก็หวังกันอย่างนี้แหละ; **หวังว่าให้เยาวชนของเราเป็นอภิชาติบุตร สร้าง****สรุความเจริญให้ยิ่งขึ้นไป** **ในวงศ์สกุลของตน** **ก็ดี** **ในประเทศชาติของตน** **ก็ดี** **และในมนุษยโลก** **มนุษยชาติ** **ทั้งหมดก็ได้**; ทำอยู่อย่างนี้ ก็ **เป็นพุทธบริษัทเต็มที** **ปฏิบัติธรรมะเต็มที**. แล้วมันกว้าง, กว้างอย่างคำนวณไม่ได้; คือมันเห็นแก่คนทุกคน แทนที่จะมานั่งเห็นแก่ตัวคนเดียว อะไรดีคนเดียว เป็นสุขคนเดียว ไปอยู่สวรรค์คนเดียว อะไรอย่างนี้; นั่นมันแคบไป.

ตามที่พูดนี้ ฟังดูมันออกจะเป็นเรื่องธรรมะธัมโม เป็นเรื่องศาสนา; ไม่เกี่ยวกับเรื่องชาวบ้าน, ไม่เกี่ยวกับเรื่องโลก; แต่ที่จริงนี้แหละคือ มันเกี่ยวกับเรื่องชาวบ้าน หรือเรื่องโลก. เพราะว่า ถ้าชาวบ้านหรือชาวโลก ไม่คิดกัน อย่างนี้ แล้วโลกมันก็เป็นอย่างนี้ไม่ได้ แล้วศาสนามันก็เป็นมันเอง.

ศาสนาเป็นมัน ในเมื่อโลกคนในโลกมันไม่เห็นแก่ผู้อื่น, ไม่ทำเพื่อผู้อื่น, ไม่ทำเพื่อส่วนรวมคือมนุษย์ทั้งหมด. เพราะฉะนั้น อาตมาจึงหยิบเอาคำนี้ขึ้นมาพูด และมานั่งมาก ในเรื่องคำว่า "อภิชาตบุตร" บุตรที่ยิ่งกว่าบิดามารดา; ให้ทุกคนช่วยกันสร้างบุตรชนิดนี้ ด้วยความหวังอันกว้างขวาง ไม่มีขอบเขต ดังที่กล่าวมาแล้ว.

เอาไปคิดดูเถอะ ว่า บิดามารดาทั้งหลาย ไม่มีอะไรอื่นดีกว่านี้ หรือน่าทำกว่านี้; "กว่านี้" คือ กว่าการสร้างอภิชาตบุตรขึ้นมาในโลกนี้ ในวงศ์สกุลก็ได้ ในประเทศไทยนี้ก็ได ในโลกนี้ทั้งหมดก็ได้. ให้บิดามารดาทั้งหลาย เอาไปคิดดู ถ้าเราทำงานอันนี้สำเร็จ ปัญหาเรื่องสันติภาพหรือความสงบสุขของมนุษย์ มันก็จะสำเร็จแหละ ไม่ต้องสงสัย.

ฟังดูคล้ายกับว่า มันเป็นของแปลกไม่มีในคัมภีร์ ไม่มีในขอบเขตแห่งความต้องการของเรา; นั่นเพราะว่า เรามันไม่นึกไม่คิดเอง. ฉะนั้น ขอให้นึกกันขึ้นมาเสีย; อย่าปล่อยให้มันเจียบหายอยู่ หรือมันจมมิดอยู่ในความไม่รู้ ว่าหน้าที่ของเรานั้น มีอยู่ อย่างสำคัญ อีกอย่างหนึ่ง ก็คือว่า ช่วยกันสร้างอภิชาตบุตร.

เป็นฆราวาส อยู่บ้านเรือน ก็ทำให้มีลูกหลานที่เจริญกว่าบิดามารดา. ที่เป็นบรรพชิตอยู่วัด ก็พยายามสร้างลูกศิษย์ สร้างสังฆวิহারิก อันเตวาสิก นี่ให้มันดียิ่งขึ้นไปกว่าอุปัชฌาย์ อาจารย์; ก็เรียกว่า"อภิชาตบุตร" ได้เหมือนกัน. ลูกศิษย์ หรือ สังฆวิহারิก ก็เป็นเหมือนกับบุตร ของบิดามารดา คืออุปัชฌาย์อาจารย์. แปลว่าในด้านบ้านเรือนก็สร้างให้มันดีกว่า, ในด้านบรรพชิต ไม่เกี่ยวกับบ้านเรือนนี้ ก็ยังมีทางสร้างให้ดีด้วยเหมือนกัน. นี่คือปัญหาเกี่ยวกับอภิชาตบุตร.

.... ..

ปัญหาการอบรมเด็กให้เป็นอภิชาตบุตร

ที่นี้ก็มาถึง ประเด็นสำคัญที่ถัดไปอีก เราก็จะมองดูว่า **เราเคยคิดถึง อภิชาตบุตรกันหรือเปล่า?**

อาตมาารู้สึกว่า เท่าที่สังเกตดูนี้ รู้สึกว่า **เราคงไม่คิด**; เพราะเราไปเชื่อเสียว่าเด็ก ๆ มันดีขึ้นเป็นแน่นอน เพราะเราให้เรียนมาก ให้อะไรมากกว่าที่แล้วมา, เด็ก ๆ มันดีขึ้นเป็นแน่นอน; ฉะนั้น เราจึงไม่คิดเรื่องอภิชาตบุตร.

ขอให้พ่อแม่พี่น้องทุกคนนี้ **มองดูจิตใจของตน** มองดูความรู้สึกของตน ว่า **เราคิดถึงเรื่องอภิชาตบุตร โดยหยิบขึ้นมาเป็นปัญหาหรือเปล่า?** ดูเหมือนจะเปล่า; เพราะเราไปเชื่อว่า มันดีแล้ว มันดีแน่, เราก็ไม่ต้องคิดอะไร, นอกจากจะเชื่อเสียว่า มันดีแล้ว มันดีแน่. เพราะเราลงทุนให้เขาเรียนมากกว่า, ดีกว่า;

แล้วโลกนี้มันก็ก้าวหน้าอยู่แล้ว ในการศึกษาในสิ่งต่าง ๆ ในโลกนี้. มันก็เลยไม่ได้หยิบขึ้นมาให้ละเอียด ว่าเด็ก ๆ ของเราเป็นอภิชาตบุตรหรือเปล่า? เราถือเสียว่าเด็กมันดีขึ้นมาแล้วเป็นแน่ ๆ ก็เลยไม่คิดอะไรอีก.

ที่นี้ ปัญหามันก็จะมีย่อทำขึ้นมาอีกว่า **เด็ก ๆ ของเราดีขึ้นในทุก ๆ แ่งทุก ๆ มุมหรือเปล่า?** นี้บิดามารดาที่ฉลาดสักหน่อย ก็คงจะมองเห็นว่า มันน่าจะไม่ใช่ทุกแ่งทุกมุม.

ที่เราเห็นถนัดเชื่อแน่ว่า **เด็ก ๆ ของเราดีขึ้นในแง่ของอนามัย.** ลูกเด็ก ๆ สมัยนี้ดีขึ้นกว่าสมัยเก่ามาก; เกิดมาแล้ว ตายน้อย; เจริญในทางร่างกาย รูปร่างสวยงามกว่าแต่ก่อน, เติบโตกว่าแต่ก่อน, สบายกว่าแต่ก่อน; นี่มันดีแน่ในทางอนามัย.

ในทางความรู้ ความฉลาด ความสามารถ มันก็ ดีกว่าแต่ก่อนมาก; เพราะการศึกษามันจัดดี ให้เด็กมีความรู้ ความฉลาด และความสามารถ.

ที่นี้ **เด็กของเราหาเงินได้** ก็มีเงินมากกว่าบิดามารดาที่ยังขึ้นทุกที.

ข้อนี้มีอะไรนิดหน่อยที่จะแนะนำให้สังเกตว่า อย่าเพิ่งเอาจำนวนเป็นประมาณนัก. เด็ก ๆ นี้เขามีเงินมากก็จริง แต่เงินสมัยนี้ มันมีค่าน้อยลง; บางอย่างมันลดต่ำลงไปตั้ง ๑๐๐ เท่า ๒๐๐ เท่าก็มี, ของมีราคา ๑ สตางค์ สมัยโน้น เดียวนี้มีราคาตั้ง บาท ๒ บาท ฉะนั้นเขาจะมีเงินมาก ๑๐๐เท่า ๒๐๐ เท่า ก็ยังไม่พุดได้ว่า มีเงินมากกว่าบิดามารดาสมัยโน้น ซึ่งค่าของเงินมันแพง.

ถ้าลูกหลานสมัยนี้ได้เงินเดือน ๑,๕๐๐ บาท มันก็เท่ากันแหละ, พ่อดีกัน แหละกับบิดามารดาสมัยโน้นได้เงินเดือน ๑๕ บาท คือมัน ๑๐๐ เท่า; แต่เอาละ, เป็นอันว่า มีหลายอย่างที่แสดงว่า เขาหาได้มากกว่า. เมื่อเทียบกันโดยจำนวน เทียบ ส่วนอย่างนี้ ก็ยังหาได้มากกว่า; ก็เลยลืมไป เลยถือเสียว่าเด็ก ๆ ของเราเก่งกว่าพ่อแม่ เพราะเขามีเงินมากกว่า.

หรือจะพูดรวม ๆ กันว่า **เรื่องกิน เรื่องกาม เรื่องเกียรติ** นี้ **เด็กสมัยนี้ เขามีมากกว่า**; เขามีได้อย่างประณีต สุขุมกว่า : กินดีกว่า, เรื่องกามคุณ ก็ประณีตกว่า อะไรกว่า, เรื่องเกียรติก็ดูแผ่ว่างขวางกว่า ซึ่งสมัยโบราณนั้นจะมี เกียรติไปทั่วโลกสักทีนี้ ก็ยาก สมัยนี้อาจจะมีเกียรติไปทั่วโลกได้ไม่ยาก; อย่างนี้เป็นต้น.

เมื่อบิดามารดามองกันเสียอย่างนี้ แล้วก็ตายใจว่า **เอ้อ, ลูกของ เรามันดีกว่าเรามากมายแล้ว**; เราก็จะไม่เป็นห่วงอะไรอีกแล้ว. ถ้ารู้เรื่องอภิ-ชาติบุตรมาบ้าง ก็จะทำให้คิดว่าลูกของเราเป็นอภิชาติบุตรอย่างยิ่งแล้ว เราอายุมันแล้ว ก็เลยไม่ห่วง

เข้า, ทีนี้ ก็มามีปัญหาต่อท้ายเข้ามาอีกว่า **เมื่อดูกันในแง่ศีลธรรม หรือภาวะทางจิตใจเล่า มันเป็นอย่างไร? เด็ก ๆ ของเราสมัยนี้ ดีกว่า สูงกว่า เจริญกว่าบิดามารดาหรือไม่? พอดีปัญหาขึ้นมาอย่างนี้ บิดามารดาคนนั้น ก็ชัก จะรวนเร. อยากจะให้บิดามารดาบางคนถามตัวเองดูว่า ลูกของเราจะมันดีกว่าเรา หรือไม่? เรายอมรับไหมว่า ลูกของเรามันดีกว่าเรา?**

ถ้าบิดามารดาเป็นคนมีสติปัญญาปรกติ คงจะฉงนทีเดียว ว่าแม้มันจะมีอะไรมาก หรือทำอะไรมากมันก็ไม่ดี ไม่ดีกว่าเรา; เราไม่อาจจะยอมรับว่า ลูกของเราเนี่ยมันดีกว่าเรา. หรือบางทีเราจะไม่ยอมรับว่า เราจะดีเหมือนอย่างลูกของเรา; เราก็ยังมีอะไรเป็นข้อยกเว้นที่ว่า ยอมรับไม่ไหว, **ยอมรับไม่ไหวว่าลูกของเรา มันดีกว่าเรา**, หรือว่าให้เราดีกว่าลูกของเรา เราก็เอา. นี่ไปคิดดูเถอะ อย่าต้องให้มันใช้สติปัญญา เหตุผล อย่างนักปราชญ์อะไรมากมายเลย; เอาความรู้สึกสามัญสำนึก ก็พอรู้สึกได้ ว่าเรารู้สึกว่าลูกของเรามันดีกว่าเราหรือไม่.

.....

พิจารณาคุณศีลธรรมของคนสมัยนี้

ข้อนี้ อาตมาอยากจะให้สังเกตเรื่องต่าง ๆ ที่เราเคยพูดกันมากมายมาแล้วจนเอียนแล้วนั่นแหละ. ขอภัยที่ต้องพูดอย่างนี้ คืออาตมาพูดจนท่านทั้งหลายเอียนไม่อยากฟังอยู่แล้ว; เลยไปดู **ในแง่ของศีลธรรมของคนสมัยนี้**.

ในที่นี้ เราจะดูกันในส่วนที่มันเกี่ยวกับเขาวชน คือ ลูก หลาน ของเรา. อาตมาก็มีอายุเพียง ๗๐ ปี ๗๐ กว่าปี จำอะไรได้ สังเกตอะไรได้ ก็ไม่เกิน ๖๐ ปี; นี่ก็ทบทวนถอยหลังเมื่อสัก ๖๐ ปีมาแล้วเด็ก ๆ เป็นอย่างไร. รวมทั้งตัวเองด้วย ก็เคยเป็นเด็กเหมือนกัน, แล้วมาเดี๋ยวนี้เด็กๆ เขากำลังเป็นอย่างไร. เราก็เป็นคนโตแล้ว มันสังเกตเห็นได้ชัดหลายอย่างหลายประการ; ที่พอเห็นแล้วก็ตกใจ. เมื่อไม่คิด ก็ไม่เห็น เมื่อไม่เห็น ก็ไม่ตกใจ; พอคิดแล้วเห็นแล้วมันก็ตกใจ,

เด็กสมัยนี้มันว่องไว หรือ เปรี้ยวลม อย่างที่เรียกว่า เปรี้ยวลม; มันก็ปลิวลมไปอย่างลม **ว่องไวในการที่จะทำทลายต่อวัฒนธรรม และศีลธรรมของบรรพบุรุษ.**

เขาทำอะไรอย่างทำทลาย คือ ไม่นับถือ, แล้วก็ทำทลายด้วย เหยียดด้วย ต่อวัฒนธรรม ต่อศีลธรรมของบรรพบุรุษ และเขาทำอย่างเรียกว่า "ว่องไว", ความหมายยิ่งกว่าว่องไว ใช้คำว่า "เปรี้ยวลม" เขาพร้อมที่จะเป็นอย่างนั้นอย่างยิ่งเลย.

ถ้าเป็นเด็กสมัยเก่าแล้ว มันทำไม่เป็น ที่จะทำทลายหรือเหยียดหยามวัฒนธรรม ศีลธรรมของบรรพ-บุรุษ ของคนเฒ่าคนแก่ บิดามารดา ครูบาอาจารย์. เด็กสมัยนี้เขาเรียนกันมาตามแบบของเขาแหละ ในที่สุดเขาก็พร้อมที่จะทำทลาย จะเหยียดหยาม ขนบธรรมเนียมประเพณี ศีลธรรม วัฒนธรรม; ฉะนั้นเราจึงเห็นเด็ก ๆ ไม่ยอมรับ วัฒนธรรม หรือศีลธรรมที่ดีงาม. แม้ที่สุดแต่ วัฒนธรรม ที่ช่วยให้ประเทศไทยรอดมาได้จนถึงทุกวันนี้ละ เขาไม่เห็น, และไม่ยอมรับ นับถือ

ประเทศไทย รอดปากเหยี่ยวปากกา มาได้ **ไม่เป็นเมืองขึ้นของประเทศอื่น** เหมือนประเทศรอบๆบ้านเรา; **เพราะวัฒนธรรมของไทย ซึ่งอาศัยหลักพระพุทธศาสนาเป็นแกน หรือเป็นราก หรือเป็นอะไรกัน ทำให้ประเทศไทยรอดมาได้.**

เด็กสมัยนี้ เขายังทำทลายต่อวัฒนธรรมชนิดนี้ อยากจะเปลี่ยน; เพราะเขาไปรู้อย่างอื่นมา แล้วก็รู้อย่างที่มีอยู่แล้ว ว่ามันเป็นอย่างไร. แล้วข้อนี้จะ

โทษเด็ก ๆ นักก็ไม่ได้; ก็ **ต้องโทษผู้ใหญ่** บิดามารดา ครูบาอาจารย์ หรือว่า แม้แต่รัฐบาลผู้จัดการศึกษาเอง ก็ไม่ได้สอนให้เด็ก ๆ รู้จักสิ่งนี้นะ.

นี่เอาตามขอทำทนายยื่นยันในที่นี้ว่า รัฐบาลผู้จัดการศึกษา, บิดามารดา, ครูบาอาจารย์ทั้งหลาย, ก็ไม่ได้สอนให้เด็กมองเห็น **ของดีของวิเศษ แห่งวัฒนธรรมศีลธรรมของไทย ที่ทำให้ประเทศไทยรอดมาได้**; กลับให้เด็ก ๆ เขาไปเรียนอย่างอื่นมากไป จนเขามองข้ามของดีที่มีอยู่แล้ว. ฉะนั้น จึงเกิดการปั่นป่วนขึ้นในทางวัฒนธรรม และก็เลยไปถึงเรื่องการเมือง; อย่างที่กำลังเป็นปัญหาอยู่ว่า เด็ก ๆ เป็นช้ายมาก **นิยมคอมมิวนิสต์หมดนี้ เพราะมันไม่ได้รับการสั่งสอนให้รู้** ให้เห็น **ว่า ที่มันมีอยู่แล้วมันดีกว่า.**

ก็เป็นอันว่า **เด็กเดี๋ยวนี้ เขาก็ทำทนาย ศีลธรรมและวัฒนธรรมของบรรพบุรุษ** อยากจะเลิกล้างด้วยซ้ำไป : ถ้าถามว่า ดีกว่าบรรพบุรุษหรือไม่? ก็ตอบได้ทันทีว่า มันดีกว่าไปไม่ได้ และมันจะไม่ใช้วัฒนธรรมที่จะทำให้ชาติไทยรอดอยู่ได้ด้วย.

ที่นี้ ถัดไปอีก ก็คือว่า **เด็กเขากลับจะเกลียดขนบธรรมเนียมประเพณี ที่เคยดี เคยมีประโยชน์** ไม่รู้จักสิ่งที่ดีมีประโยชน์ ไม่รู้จักสิ่งที่เคยช่วยให้ตัวรอดมา จึงถึงกับเกลียด; หว่าครีคระ "ไดโนเสาร์ เต่าล้านปี"

เขาเกลียด และเขาเหยียด เพราะว่าเขาไม่รู้จักรัก; ถ้าคนที่มันหลงมันก็หลงว่าเด็กเหล่านี้มันเก่ง มันดี, มันเจริญด้วยวิชา ความรู้มาก ถึงกับคุณแก่เป็น "ไดโนเสาร์ เต่าล้านปี" แหละ. คนที่มองเป็นมองดูเป็น รู้จักเข้าใจดี มันก็รู้ว่า **เด็ก ๆ นี้เข้าใจผิดเสียแล้ว.**

ที่นี้ ดูให้มันละเอียดต่อไปอีก ว่า เด็ก ๆ สมัยนี้ไม่มีคำว่า "ศาสนา" ไม่มีคำว่า "บิดามารดา" ไม่มีคำว่า "บุญ" ว่า "บาป" ไม่มีคำว่า "โลกอื่น" นอกจากโลกนี้

นี่ก็เคยพูดมาแล้วเรื่องนี้ พูดจนผู้ฟังจะเอียนอยู่แล้วเหมือนกัน ว่า *คนสมัยนี้ไม่มีคำว่า "ศาสนา"*; หมายความว่า *ในใจเขาไม่มีศาสนา ไม่ชอบศาสนา ไม่พอใจศาสนา. ปากก็พูด ไปอย่างนั้นเอง ว่าถือศาสนาพุทธ แต่ใจไม่รู้จักรศาสนา* จนถึงกับรัก หรือพอใจ หรือเลื่อมใส ยึดถือด้วยจิตใจมันไม่มี; อย่างนี้เราเรียกว่า ไม่มีศาสนา, ไม่มีคำว่า ศาสนา ที่มีความหมายเช่นนั้น สำหรับเด็ก ๆ สมัยนี้. เพราะว่า ผู้ใหญ่ไม่สอนเขา, หรืออะไรก็ตามเถอะ ใครก็ตามเถอะ ไม่สอนเขา, เขาจึงไม่มีความรู้ข้อนี้.

และเขาไม่มีความรู้ ต่อความหมายของคำว่า "บิดามารดา" มาก เหมือนคนสมัยโน้น.

นี้หมายความว่า ความรัก ความเคารพนับถือ ความกตัญญูตเวทีต่อบิดามารดาของเด็กสมัยนี้ มีไม่มากเท่ากับสมัยโน้น; เพราะว่า *เด็กสมัยโน้น มันถูกอบรมตั้งแต่คลอดออกมา โดยไม่รู้ตัวไม่รู้สึกรู้สีกตัว. แต่มันเป็นไปในทางที่ทำให้รักบิดามารดา ซื่อสัตย์ กตัญญูอะไรต่อบิดามารดา.*

เด็กสมัยนี้เขาอบรมกันไปอีกแบบหนึ่ง ตามแบบใหม่ ๆ ของเขา ซึ่งเขามันดีที่สุดในนะ, จนเด็ก ๆ ไม่รู้คุณของบิดามารดา ไม่มีความหมายสำหรับคำว่า "บิดามารดา" จึงเคารพรัก นับถือบิดามารดาน้อยมาก; บางคนก็เกือบจะไม่รู้เอาเสียเลย.

เด็ก ๆ ไม่รู้จักคำว่า "บุญ" หรือ "บาป" หมายความว่า เด็กสมัยโบราณ พอได้ยินคำว่า "บาป" มันหัดมือ, หรือมันสะดุ้ง; แต่เด็กสมัยนี้ไม่สะดุ้ง. พอได้ยินคำว่า "บุญ" มันก็หัวเราะเยาะ ไม่ได้ต้องการบุญ ไม่ได้ถูกอบรมมาตั้งแต่อ่อนแต่ออก จนเกลียดบาปและรักบุญ. คำว่า "บาป" และ "บุญ" **ไม่มีความหมายสำหรับเด็กสมัยนี้**; เขามุ่งแต่วัตถุ มุ่งแต่เงิน มุ่งแต่ความสุขทางวัตถุ ทางเนื้อ ทางหลัง เอริดอรรอย ทางอายตนะทั้งหก.

และเด็กสมัยนี้ไม่มีคำว่า "โลกอื่น"; คำนี้มีปัญหามาก คำว่า "โลกอื่น" นะ.

สัมปรายภพ ที่มักจะแปลกันว่า**โลกอื่น**, มักจะแปลกันแต่ว่า หลังจากตายแล้วไปเกิดเป็นอะไร นั้นนะ ก็เรียกว่า "โลกอื่น"; แม้แต่จะไปเกิดเป็นมนุษย์อีก ก็เรียกว่า "โลกอื่น" **นี่มันไม่ถูก**

คิดดูให้ดีเถอะว่า เอ้า, เกิดเป็นมนุษย์อยู่ที่นี่ ตายแล้วไปเกิดเป็นมนุษย์อย่างนี้อีก แล้วก็เรียกว่า "โลกอื่น" นี่มันโง่หรือมันฉลาด? ถ้ามันเกิดเป็นมนุษย์อีก **อย่างนี้อีก, อย่างนี้อีก, แล้วมันจะอื่นไปอย่างไรละ มันก็ เดียว** นั้นแหละ.

ฉะนั้น คำว่า "โลกอื่น" นั้นไม่จำเป็นจะต้องตายแล้วไปเกิดที่ไหนก็ได้, หรือว่าตายแล้วไปเกิดที่ไหนอีกก็ได้ แต่ว่ามันต้องผิด จากที่เป็นอยู่ในโลกนี้; เพราะฉะนั้นเราถือเอาความหมายว่า **ถ้ามันผิดไปจาก มนุษย์ธรรมดาสามัญที่เขาเห็น เขาเป็น เขารู้สึกกันอยู่ แล้วก็ต้องเรียกว่า "โลกอื่น"**. ถ้าเป็นไปตามธรรมดา: ที่คนธรรมดา มนุษย์ธรรมดา เขาเป็น เขารู้สึก นี่เรียกว่า "โลกนี้", พุดง่าย ๆ ก็เรียกว่า **โลกนี้มันก็รู้จัดแต่เรื่องกิน เรื่องกาม เรื่องเกียรติ**.

สรุปดูอีกที มันก็รู้จักแต่เงิน, ยิ่งเดี๋ยวนี้แล้ว ยิ่งมีความหมายอยู่แต่ที่เงิน; เพราะว่าเงินสำเร็จประโยชน์แก่เขาในทุกอย่างที่ต้องการ ยิ่งกว่าสมัยโบราณ. ฉะนั้นโลกสมัยนี้มันก็มาสำเร็จอยู่ที่เงิน; เพราะอย่างนั้นจิตใจของเขาจึงรู้จักแต่เงิน ซึ่งจะได้สิ่งที่เขาต้องการ. ถ้าจิตใจของเขาเป็นอย่างนี้ เราเรียกว่าเขาอยู่ในโลกนี้, อยู่ในโลกนี้ไปจนตาย.

ถ้าจิตใจของเขาเปลี่ยนไปเป็นอย่างอื่น เห็นเงินนี้ไม่มีความวิเศษ วิโสอะไร; **สู่ความสงบสุขแห่งจิตใจไม่ได้** แล้ว เขาก็ไม่บูชาเงินอีกต่อไป. ไปบูชาความสงบแห่งใจ นั่นแหละเรียกว่า เขาอยู่ในโลกอื่น. แม้เขานั่งอยู่ที่นี้เหมือนอย่างเดี๋ยวนี้; ถ้าจิตใจ ของเขา รู้จักและพอใจภาวะอย่างอื่น, ผิดไปจากที่คนธรรมดาในโลกนี้รู้; นั่นเรียกว่า เขาอยู่ในโลกอื่น. เขารู้จักโลกอื่นโดยไม่ต้องตายเข้าโลง แล้วไปเกิดใหม่ก็ได้. หรือถ้าสมมุติว่าเขา ตายแล้วไปเกิดใหม่ **ในลักษณะที่มันผิดไปจากนี้** ก็จะได้ พอลเรียกว่า "โลกอื่น" ได้.

นี่มันยังไกลเกินไป มันยังมีติดอยู่มีไหนก็ไม่รู้ เอาที่นี้กันดีกว่า ว่า **คนจะต้องรู้จักโลกอื่น** ทั้งที่ตัวมันนั่งอยู่ในโลกนี้ ที่เคยหลงไหลมาตั้งแต่อ่อนแต่ออกอย่างไร. เดียวนี้รู้จักกันแล้ว ไม่หลงไหลแล้ว ไปเข้าใจ พอใจ ยินดีกับสภาวะอย่างอื่น ; อย่างนี้เรียกว่า โลกอื่น ทั้งนั้น. แม้ว่ามันจะตรงกันข้ามกลับไปในทางที่เลวกว่า; ก็ต้องเรียกว่า โลกอื่น แต่เป็นโลกอื่นในทางเลวกว่า.

ที่ในโลกอื่นที่ควรปรารถนานั้น คือโลกอื่นในทางที่ดีกว่า, ดีกว่าอย่างที่คุณหลงอยู่ด้วยเรื่องกินเรื่องกิน เรื่องเกียรตินี้. เดียวนี้เด็ก ๆ ของเราไม่รู้จักโลกอื่น; นอกจากโลกเรื่องกิน กามเกียรติ ที่สำเร็จมาจากเงิน. ถ้า

มีเงินแล้วมีกิน มีกาม มีเกียรติ; เขารู้จักเท่านี้. ฉะนั้นจึงรู้จักแต่โลกเงิน และที่ฟังที่เขาก็คือเงิน.

มีคำล้อ พูดว่า เขาถือศรัทธาตามแบบของเขาว่า สติงค์ สรรณัง คัจฉามิ. ขอถือเอาสตางค์เป็นสรณะ; ไม่ถือ พระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ ว่าเป็นสรณะ. แทนที่จะว่า พุทฺธัง สรรณัง คัจฉามิ; ก็ว่า สตางค์ สรรณัง คัจฉามิ. จริงไม่จริง ไปคิดดู ไปลองสังเกตดู. คนสมัยนี้เขารู้จักแต่ถือ สตางค์ สรรณัง คัจฉามิ; ฉะนั้นก็เลยไม่มีจิตที่สูงไปกว่านี้. มันมีแต่จิตชนิดที่จะวนเวียนอยู่ที่นี้; ก็เลยไม่ใช่โลกอื่น.

ที่นี้อยากจะแนะ เพิ่มเติมสักหน่อยหนึ่งว่า เขาเป็นว่า, บางครั้งบางครั้งก็ยังมีดี, โดยมากก็มีจิตใจวนเวียนอยู่ที่ในโลกนี้แหละ; แต่ในบางครั้งบางครั้งบางเวลา มีจิตใจออกไปเสียจากโลกนี้บ้าง. อย่างหลงในเรื่องกิน กาม เกียรติ นี้ตลอดเวลา; ไปพอใจในความสงบ ความสะอาด สว่างสงบกันบ้าง เวลานั้นก็เรียกว่า "โลกอื่น" แล้ว. วันหนึ่ง ๆ นี้ ไปอยู่ในโลกอื่นสักครึ่งชั่วโมงก็ยังมีดี, ก็จะมีโลกอื่น. นี่หมายความว่า "โลกอื่น" เด็ก ๆ สมัยนี้ เขาไม่มีความหมาย หรือไม่มีถ้อยคำ ว่า "โลกอื่น" ใช. เขารู้จักแต่สิ่งนี้อย่างเดียว คือ เรื่อง กิน กาม เกียรติ.

นี่แหละตัวอย่างที่จะเป็นเครื่องเปรียบเทียบให้เห็นว่า มันมีอะไรที่เยา-
ชนของเราไม่รู้ และไม่รู้อย่างขึ้น และก็ไม่เอาใจใส่ยิ่งขึ้น; ในเมื่ออีกทางหนึ่งนะ เขามันรู้มากขึ้น รู้มากขึ้น คือฝ่ายอื่น เขารู้มากขึ้น เจริญมากขึ้น, แต่อีกฝ่ายหนึ่ง เขารู้น้อยลง จนเกือบจะไม่รู้เอาเสียเลย.

จะดูอย่างอื่นต่อไปอีกนะ เช่นว่า **ยิ่งเรียนก็ยิ่งกลายเป็นโง่มาก.**

ยิ่งเรียนยิ่งโง่และ **มีความโง่ขึ้นในความฉลาดที่เรียนมาก.** เช่น **ปัญหาในระดับโลกเวลานี้** ก็คือ **เรื่องยาเสพติด;** นี่เป็นสิ่งที่น่ากลัว น่าหวาด น่าสงสาร ก็น่าสงสาร ซึ่งมนุษย์จัดการศึกษาอย่างไรก็ไม่รู้; เรียกว่า การศึกษาเจริญมาก แต่แล้วก็มีปัญหาเรื่องคนติดยาเสพติด จนเป็นปัญหาใหญ่เดือดร้อนกันทั่วโลก. ปัญหาอย่างนี้ไม่มี ในสมัยที่โลกยังเจริญ, ที่การศึกษายังไม่เจริญ ไม่มีปัญหาอย่างนี้.

เดี๋ยวนี้มันมีปัญหายาเสพติด; คิดดูเถอะ มันน่าสงสารว่า ผู้จัดการศึกษาของโลกสมัยนี้ จัดอย่างไร จนพอเรียนได้มากแล้ว ก็ไปติดยาเสพติด, จนเป็นปัญหาที่เรียกร้องของความร่วมมือช่วยเหลือกันทั่วโลก; เป็นปัญหาที่เอาไปพูดกันในสหประชาชาติระหว่างชาติ. นี่เป็นตัวอย่างว่า การศึกษาที่จะให้เยาวชนของเราไปเป็นอย่างไร ซึ่งเมื่อก่อนนี้มันก็ไม่มี. จะเรียกว่าในแง่ของศีลธรรมมันดีขึ้น หรือเลวลง?

แล้วดูใกล้ ๆ กันว่านะแหละ เขยิบออกไปอีกนิด ก็เห็นว่า **ทำไมยิ่งเรียนยิ่งศึกษา ยิ่งชอบบ้าบิ่น ชอบวัฒนธรรมบ้าบิ่น;** เช่นชอบไว้ผมยาว ชอบมรรยาทชิบปี้ ชอบอะไรต่าง ๆ ของสมัยใหม่ ที่เพิ่งจะเกิดเมื่อมีการศึกษาเจริญแล้วทั้งนั้น.

เมื่อก่อนนี้เขาเกลียด ให้คนมีผมยาวเป็นคนบ้า, คนผมรุงรังเป็นกระเซิง มอมแมม ไม่ค่อยจะได้ชำระล้างร่างกาย ว่าเป็นคนบ้า. **เดี๋ยวนี้กลายเป็นคนดี** จนเอาอย่าง; และเอาอย่างกันในหมู่นักศึกษา ที่เขาว่า เรียนมาก.

นี่เยาชนของเรามีหลักเกณฑ์ในเรื่องนี้ เปลี่ยนไปอย่างนี้; เรียกว่า ชอบวัฒนธรรมบ้านนี้, ยิ่งเรียนยิ่งชอบวัฒนธรรมบ้านนี้.

จะพูดไป มันก็ไม่รู้จบ ก็ปิดอันสุดท้ายว่า **เด็กสมัยไหน ทำให้พ่อแม่ น้ำตาตกในมากกว่ากัน?**

เด็กสมัยโบราณกับเด็กสมัยนี้นะ เด็กสมัยไหนทำให้พ่อแม่ น้ำตาตกในมากกว่ากัน; หมายความว่า **ทำให้อึดอัด หนักอึ้ง** ก็พอแล้ว เรียกว่า น้ำตาตกในได้เหมือนกัน. สมัยไหนทำให้น้ำตาตกในมากกว่ากัน; ไปคิดเอาเอง.

เรื่องลูก **ใช้เงินเปลือง**, ลูก **เป็นเจ้าของตั้งแต่เล็ก**, ลูกไม่เอาถ่าน, ลูกไม่เอาการเอางานนี้, สมัยไหนมันมีมากกว่ากัน. หรือว่า เขารีดนาทาเร้น ให้พ่อแม่หาเงินมาให้ ให้เรียนไม่รู้จักจบ ไม่มีขอบเขตนี้ จนเหมือนกับจับพ่อแม่ได้นรก ที่มันไม่เคยมี มันก็มีขึ้นมา. และในสมัยไหนละมันมีมากกว่ากัน; ก็ไปลองคิดดู.

นี่เป็นตัวอย่างบางประการเพียงให้มาพิจารณาดูว่า **อภิชาตบุตรของเรา นั้นเป็นอย่างไร?** อภิชาตบุตรของเรานี้ ก้าวหน้ามากในเรื่องอนามัย เรื่องความคิด เรื่องการศึกษา เรื่องมีเงินมาก อะไร; แต่ในที่สุดมองดูอีกทางหนึ่ง มันก็สู้ไม่ไหว มันไม่มีความหมายแห่งอภิชาตบุตรเลย.

เป็นอันว่าที่พูดนี้ ก็ทำให้รู้จักอภิชาตบุตรดีขึ้นบ้าง ชัดเจนขึ้นบ้าง ว่ามันเป็นอย่างไร,

อ้อ, ที่นี้ เวลามันไม่มากพอที่จะมาพูดกันแต่เรื่องฝอยๆ อย่างนี้ ก็พูดกันต่อไปอีกว่า **ทำไมเยาวชนหรือเด็ก ๆ ของเรา ยิ่งมีการศึกษามาก แล้วมันยิ่งเกิดปัญหาอย่างนี้มาก?** เมื่อก่อนไม่ค่อยได้ศึกษา ก็ไม่ค่อยเกิดปัญหาอย่างนี้; เดี่ยวนี้มีการศึกษามาก ระดับมหาวิทยาลัยจะเต็มไปหมดทั้งบ้านทั้งเมือง แต่มันกลับมีปัญหาย่างนี้. คำตอบมันก็คล้ายกับกำปั้นทุบดิน ว่า**เพราะเขาขาดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ถูกต้องของมนุษย์.**

ฟังดูแล้วมันสับสน มันฟังยาก ว่าเด็กสมัยนี้ **เรียนมาก** เรียนท่วมหัวท่วมหัว; แต่มันกลับขาด**ความรู้** ที่เป็นรากฐานของ**ความเป็นมนุษย์.** ส่วนเด็กสมัยโบราณไม่ได้เรียนมากเหมือนอย่างสมัยนี้; บางที่ไม่รู้หนังสือเลยก็มี; แต่กลับไม่ขาด**ความรู้** ชนิดที่เป็นรากฐานของมนุษย์ เช่นเดี๋ยวนี้. **เดี๋ยวก็ได้พิจารณากัน.**

เรามา **พูดกันถึงเรื่องความรู้ขั้นรากฐานของมนุษย์กันก่อน** : **ความรู้** ที่เป็นพื้นฐาน หรือเป็นรากฐาน หรือ **แก่น** **แก่น**ของมนุษย์นี้ มันคือ**ความรู้**ที่ว่า **เราเกิดมาทำไมกัน?** นี่ฟังดูแล้วน่าหวัหวั **ความรู้**นี้ มีบทสรุปได้สั้น ๆ ว่า **เราเกิดมาทำไมกัน.**

ที่นี้ คือมันจะแตกกระจายออกไปได้ จากปัญหาข้อเดี๋ยวนี้ ว่า **อะไร** คือ **สิ่งที่ดีที่สุดสำหรับมนุษย์;** เราก็ไม่รู้. ก็คือเราไม่รู้ว่า **เกิดมาทำไมกัน** นั้นแหละ. **ถ้าเรารู้ว่าเกิดมาทำไม** **เราก็จะรู้ว่า** **นั่นแหละ** คือ**สิ่งที่ดีที่สุดของมนุษย์** เดี่ยวนี้มัน **ไม่รู้ว่า** **เกิดมาทำไมก็คือไม่รู้ว่าจะไรดีที่สุดสำหรับมนุษย์.**

นี่ ปัญหาแรกนะ ว่า **ไม่รู้ว่าจะเกิดมาทำไมกัน** : ถึงคนแก่ ๆ เหล่านี้ ก็ลองคิดดูเถอะว่าเรารู้ไหมว่าเราเกิดมาทำไมกัน.

พิจารณาดูให้ละเอียดแล้ว มันก็เกิดเห็น **ข้อเท็จจริงบางอย่าง** ซ้อนขึ้นอีกว่า ;บางทีเราก็**ไม่รู้ดอกว่า** เราเกิดมาทำไม แต่มันกลายเป็นว่าเราทำถูกต้องหมด ตามที่**ที่ควร**จะรู้ว่า เราเกิดมาทำไม.

ถ้าเราเกิดมา**ในวงศ์สกุลที่ดี** ในวงศ์สกุลที่ดีคือที่เป็นสัตบุรุษ; แม้จะไม่ได้สอนกันในเรื่องนี้ ว่าเกิดมาทำไม; แต่เด็ก ๆ ในวงศ์สกุลเช่นนั้น จะประพฤติกระทำถูกต้องหมด ในลักษณะที่ว่าเราเกิดมาทำไม. นี่คือ ถ้าเด็ก ๆ **ประพฤติตามบิดามารดาที่เป็นตัวอย่างที่ดีอยู่ตลอดเวลาแล้ว** เด็ก ๆ เหล่านั้นก็**ประพฤติถูกต้องตรงตามที่ว่าเราเกิดมาทำไม**, โดยที่เขาเองก็**ไม่รู้ว่าจะเกิดมาทำไม**. ถ้ามหา ก็ตอบไม่ได้.

นี่แหละคือ ข้อที่ว่า **ทำไมเด็ก ๆ สมัยโบราณ มันไม่ทำความผิดเหมือนเด็กสมัยนี้ซึ่งเรียนมากและรู้มาก**; **เพราะว่าเขาเดินตามหลังบิดามารดาเรื่อยไป** ถ่ายทอดกันมาเป็นชั่วอายุคน ๆ. มันถูกต้องไปหมด; มันก็มีผลเท่ากับ**รู้ว่าเกิดมาทำไม**.

ครั้นถึงสมัยที่ไม่ยอมรับการเดินตามกันบิดามารดา**นี้**, **โดยไปหาวิชาความรู้กันใหม่ อะไรงันใหม่ แยกแนวออกไป**; มันเลย**ไม่รู้ว่าจะเกิดมาทำไมด้วย**, แล้ว **ไม่รู้ว่าจะปฏิบัติอย่างไร** จึงจะเดินตรงไปตามรอยนั้นด้วย.

นี่คือ ภาวะที่เป็นอยู่จริงของ **เด็ก ๆ สมัยนี้ ที่ไม่รู้ว่าเกิดมาทำไม** แล้ว ก็ทำเอาตามความคิดนี้ ก็ **รู้สึกของตัวเอง คือ เป็นทาสอายตนะ** : หลงใหล เรื่อง เอร์็ดอ่อย ทาง ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจไปหมด, **ไม่รู้ว่าเกิดมาทำไม**.

ขอให้มองดูให้ดีเถอะ จะเข้าใจที่เอาตมากำลังพูด ว่าเด็กสมัยโน้นแม่ไม่ได้ สอนกรอหว่า "เกิดมาทำไม"; แต่เขาก็ประพฤติอย่างถูกต้องว่า "เกิดมาทำไม" เพราะเขาทำตาม **วัฒนธรรมประเพณี** อะไร **ที่บิดามารดาแสดงให้เห็นอยู่**นี้ด้วย **ศรัทธา**. พอมาถึง **สมัยนี้ ทั้งศรัทธาหมด** มีปัญญาของตัวเองแล้วก็ไปเลือกเอาเอง แล้วมันกลายเป็นไม่ตรงจุดที่ว่า "เกิดมาทำไม"

ที่นี้ **การศึกษา** ในโลกปัจจุบันนี้ ระดับไหนก็ตามเถอะ มัน **ไม่สอนว่าเกิดมาทำไม** : โรงเรียนอนุบาล โรงเรียนประถม โรงเรียนมัธยม วิทยาลัย มหาวิทยาลัย ไม่มีใครเคยสอนเลยว่าเกิดมาทำไม; ปล่อยให้รู้เอาเองว่า ต้องการอะไร ก็เอาสิ, แล้วเกิดมาเพื่อสิ่งนั้นแหละ; แล้วเขาก็เรียนอาชีพหาเงินได้มากก็เอาเงินนั้นไปซื้ออะไรตามต้องการที่เขาต้องการ. มันกลายเป็นเกิดมาเพื่อบำรุงบำเรอเนื้อหนังของตัวเอง บำรุงกิเลสของตัวเอง เกิดมาเพื่อสร้างสิ่งนั้น; แล้วสิ่งที่ดีที่สุดของมนุษย์ก็คือสิ่งนั้น ได้อันนั้นมากกว่า เป็นมนุษย์ที่โง่คดีไปเลย.

นี่เราขาด **ความรู้ข้อที่ว่าเกิดมาทำไม** ซึ่งบัดนี้เป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะ **ต้องรีบสอน** ในโรงเรียน **ให้เด็กเขารู้ว่า เกิดมาทำไม**. แล้วเขาจะได้ไปเป็นเยาวชนที่มีความคิดนี้ก็เป็นสัมมาทิฐิ, แล้วก็เป็นอริชาตบุตรได้ไม่ยาก. เดี่ยวนี้ไม่รู้ว่าเกิดมาทำไม เลยมีข้อปลีกย่อยประกอบกันอีกมาก; อย่างเช่น เขาไม่รู้ว่าความ

หมายขอคำสำคัญ ๆ ที่ประกอบกันขึ้นเป็นวัฒนธรรม เป็นศีลธรรม เป็นอะไรอย่าง
ที่มนุษย์ควรจะต้องมี.

คำพิเศษที่สุด ที่อาตมาเห็น มองเห็น และรู้สึก คำพิเศษวิเศษ เลิศ
ประเสริฐที่สุด คำแรก ก็คือคำว่า "พ่อ แม่"

คำว่า "พ่อ แม่" มีความหมายพิเศษมาก เกินกว่าที่เด็ก ๆ จะรู้ได้เอง.
เมื่อก่อนนี้มันไม่รู้ โดยมันสอนให้ในตัวอย่างอัตโนมัติ อย่างที่ได้ว่ามาแล้ว ไม่ต้องบอก
กันตรง ๆ ; เด็กก็เกิดการประพฤติกะทำถูกต้องว่าพ่อแม่คืออะไร.

เดี๋ยวนี้เขาเลิกขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างนั้น ; เด็ก ๆ สมัยนี้ ก็ไม่รู้
ว่า พ่อ แม่ นี่คืออะไร, ไม่รู้ความหมายของคำว่า พ่อ แม่ นี่คืออะไร. เขา
ก็เอาตามความรู้สึกสามัญสำนึก ว่า พ่อ แม่ นี่คือผู้ที่เกิดลูกมาแล้วจะต้องเลี้ยงลูก, แล้ว
จะต้องเอาใจใส่ลูก, จะต้องเอาอกเอาใจลูก ให้ลูกได้เรียนดี ได้มีหน้ามีตาแก่วงศ์ตระกูล,
พ่อแม่คืออย่างนี้. มองดูแล้วก็คือเป็นทาสของลูกนั่นเอง; ต้องเกิดลูกมาด้วยความ
ยากลำบาก, แล้วก็ต้องช่วยเหลือทุกอย่างทุกประการ ให้มันมีหน้ามีตาสำหรับวงศ์ตระกูล.
ฉะนั้นคำว่า "พ่อ แม่" เป็นคำแรก เป็นคำสำคัญที่สุดคำแรกที่ลูกจะต้องรู้.

แล้วก็มีคำถัดไป เป็นลำดับต่อไป อีก เช่นคำว่า "บุญ" ว่า "บาป"
ว่า "นรก" ว่า "สวรรค์" อะไรก็ตามเถอะ; ล้วนแต่มีความหมายที่เด็กสมัย
นี้ไม่รู้ หรือรู้ผิด, รู้ผิดก็เท่ากับไม่รู้: เพราะฉะนั้นจึงไม่มีการประพฤติกะต้อง
ต่อสิ่งเหล่านี้.

นี่สรุปความกันตอนนี้เสียทีหนึ่งว่า สมัยโบราณเด็ก ๆ แม้ไม่รู้หนังสือ, แต่กลับรู้ หรือมีความรู้อย่างนี้ โดยอัตโนมัติ โดยที่เขาไม่รู้. เขาทำอะไร ที่มันเป็นข้อดี แก่ความถูกต้อง; เขาทำถูกต้องทั้งที่ไม่ต้องรู้หนังสือ; เขารู้ว่าเกิดมาทำไม ทั้งที่ไม่รู้หนังสือ.

เดี๋ยวนี้หลงหนังสือกัน เพราะหนังสือเป็นเครื่องมือให้มิชชาที่สูง และก็ได้เงินมาก; พอได้เงินมาก แล้วก็ไม่มีอะไรเป็นปัญหา. สมัยโบราณนั้นไม่ต้องรู้หนังสือ มันก็ถ่ายทอดกันโดยกิริยาอาการ หรือกระทำให้ดู; แล้วเขาก็กระทำถูกต้องไปในทางของความสงบ เป็นสุข และสงบ ทั้งส่วนตนและส่วนผู้อื่น : ส่วนตน ก็คือกิเลสไม่เกิด ไม่รบกวน ไม่เผาผลาญ, ส่วนผู้อื่นก็ไม่ไปเบียดเบียนเขา.

ถอยหลังขึ้นไปประมาณ ๓๐๐ ปีนี้เองแหละ จะหาคนรู้หนังสือ ทำยาหยอดตาก็ทั้งยาก, หรือเมื่อสัก ๑๐๐ กว่าปีมานี้ ก็หาคนรู้หนังสือไม่ง่าย. ถ้าต้องถอยหลังไป ๓๐๐-๔๐๐ ปี ก็แทบจะหาคนรู้หนังสือไม่ได้ เขาไม่ได้เรียนกันนัก ไม่เรียนกันก็คนหรรอก; เขาถ่ายกันมาทางอาการกิริยา ทางรูปภาพ ทางการกระทำอะไรต่าง ๆ แม้ครั้งพระพุทธเจ้าในประเทศอินเดีย ก็หาคนรู้หนังสือยาก; แต่เป็นพระอรหันต์ได้มาก. ฉะนั้นมันไม่ได้ขึ้นอยู่กับหนังสือ.

ในสมัยโบราณนี้ ในประเทศไทยเรา ไม่กี่ร้อยปีมานี้ เด็ก ๆ เขาก็มีวัฒนธรรม มีศีลธรรมได้ โดยถ่ายทอดออกไปจากบิดามารดา ในบ้านในเรือน

ที่เต็มไปด้วยสัตว์บุรุษ มีวัฒนธรรมกันอยู่ที่เนื้อตัว. เด็กโบราณมีความรู้ทางศีลธรรมดีกว่าเด็กสมัยนี้ ซึ่งเรียนเป็นบัณฑิตนักปราชญ์ จนเมา จนติด เหมือนกับเมาสิ่งเสพติด; เลยไม่รู้วัฒนธรรมและศีลธรรม.

แม้ว่าเราจะพูดเขยิบออกไปนิดหนึ่ง ถึงคำว่า "ฉลาด" ; ความฉลาดนี้ก็สำคัญ เด็กสมัยโบราณไม่ฉลาด เท่าเด็กสมัยนี้ แต่เขาก็มีศีลธรรม มีวัฒนธรรม ดีกว่า เด็กสมัยนี้ ซึ่งฉลาดที่สุด เพราะเรียนมาก; ฉะนั้น ความรู้ที่ดี ความฉลาด ความสามารถ สมรรถภาพ อะไรก็ดี ไม่เกี่ยวกับศีลธรรม. เขาไม่มีศีลธรรม ทั้งที่มีความรู้ ความฉลาด ความสามารถ และสมรรถภาพต่างๆ; แต่โบราณเขามีศีลธรรมได้ โดยที่จะต้องมีส่วนเหล่านี้ หรือไม่ก็ตาม.

แต่เรามองเห็นอยู่อย่างหนึ่งว่า เขาตีความหมายของคำต่างกัน, เขาให้ค่านิยามต่างกัน ให้รสนิยมต่างกัน; เช่น ถ้าพูดว่า "ฉลาด" เขาหมายถึง ไม่ทำบาป นั่นคือฉลาด; ไม่ใช่เฉลียวฉลาดในทางสติปัญญา อย่างคนสมัยนี้ คือ คนไม่ต้องมีสติปัญญาอย่างคนสมัยนี้; แต่ฉลาดในการที่จะไม่ทำบาป ไม่เบียดเบียนผู้ใด ไม่เบียดเบียนตนเองด้วย. นี่คือ คนฉลาด มันเป็นเสียอย่างนี้; ฉะนั้นคนฉลาดนั้นไม่รู้หนังสือสักตัวหนึ่ง ก็ได้, และมีอยู่มากทีเดียว.

อภิชาตบุตรเพราะมีศีลธรรมวัฒนธรรม

ที่นี้ก็มาถึงปัญหาที่เราต้องการแล้ว, อันไหนล่ะ จะเป็นอภิชาตบุตร? เด็กที่เรียนมาก ฉลาดมาก เก่งกล้าสามารถมาก แล้วก็ไม่มี

ศีลธรรม, กับ เด็กที่เขามีศีลธรรม แต่ไม่มีความรู้ ความฉลาดสามารถอะไร
นัก; จะถือว่าอันไหนเป็นอภิชาตบุตร, หรือควรจัดไว้เป็นอภิชาตบุตร, หรือเป็น
อภิชาตบุตรที่เราควรปรารถนา. เราจะต้องการเด็ก ๆ ที่มันเก่ง ปูดยปาด เปียวจัด
อะไรทำนองนั้น หรือว่าเราจะต้องการเด็กที่มีศีลธรรม มีวัฒนธรรม. เราจะปรารถนา
อภิชาตบุตรชนิดไหนกัน? ควรจะดูกันต่อไป.

ที่นี้จะมาพูดกันถึงคำว่า "อภิชาตบุตร" โดยตรง. ถ้าเราเอาตัวอย่าง เอา
หลักเกณฑ์อย่างที่พูดมาแล้วข้างต้นว่า เรื่องที่เขาจะทำวงศ์ตระกูลให้ก้าวหน้า, ทำ
ประเทศชาติให้ก้าวหน้า, ทำโลกให้ก้าวหน้า นั่นมันก้าวหน้าทางไหน? ถ้าก้าวหน้า
ทางวัตถุ ทางส่งเสริมกิเลส สู้ไม่ไหว, คือ ไม่อาจเรียกว่า อภิชาตบุตร. มัน
ต้องก้าวหน้าในทางสร้างสรรค์ความสงบสุข : ไม่ส่งเสริมกิเลส ไม่ทำลายตนเอง, ไม่
ทำลายผู้อื่น. หรือว่าถ้าจะมองกันที่โลกแผ่นดิน; เขาก็ไม่ทำลายโลกแผ่นดิน,
เขาก็ไม่ทำลายโลกการเป็นอยู่ในบ้านเรือน หรือการเมือง, เขาไม่ทำลายโลกของ
พระธรรม หรือว่าโลกทางจิตใจ.

ฉะนั้นจึงสรุปความได้ว่า มันต้องเป็นไปเพื่อความสงบสุข ที่มนุษย์
ควรปรารถนากันจริง ๆ เท่านั้นแหละ จึงจะเรียกว่าเป็นเรื่องของ "อภิชาตบุตร"

ที่นี้ พอมาพูดถึงคำว่า "อภิชาตบุตร" อย่างที่เราพูดกันมาแล้วนี้ ก็ จะมีผู้
สงสัยขึ้นมาว่าอภิชาตบุตร อย่างที่ว่ามันนะ มันเป็นเพียงอุดมคติเท่านั้นกระมัง,
เป็นอุดมคติที่พูดเพื่อ ๆ กันไปเท่านั้นกระมัง. มันไม่ใช่เรื่องที่ประพจน์ได้ กระทำได้
เสียแล้วกระมัง.

ถ้าคนสมัยนี้ เขาตั้งคำถามอย่างนี้ เขาก็รู้ได้ทันทีว่า คนคนนั้นมันไม่เคยรู้เรื่องอะไรเสียเลย, **ไม่เคยรู้เรื่องของพระพุทธรูป** ที่เคยเป็นมาแล้ว ด้วยอุดมคติอันนั้น ซึ่งเขาไม่ได้เรียกว่า "อุดมคติ", ไม่ได้พูดว่า อุดมคติ; ไม่ได้สอนกันอย่างสอนอุดมคติ. แต่เขาทำให้ทุกคนในบ้านเรือนมันมีการประพฤติกระทำ ที่เป็นอุดมคติ และเป็นมนุษย์อุดมคติ; และก็ไม่มีปัญหาเรื่องการดับทุกข์.

ฉะนั้น มันเรื่องอภิชาตบุตรที่แท้จริง ไม่ใช่เรื่องอุดมคติเพื่อ ๆ ไป สำหรับพูดกันเท่านั้น; มันเป็นเรื่องที่ทำได้, แล้วมันยังเป็นสิ่งที่ปรับปรุงให้ดี ยิ่งขึ้นไปอีกได้ จึงเรียกว่า "อุดมคติ" ที่แท้จริง และสำหรับคำว่า "อภิชาตบุตร". ฉะนั้น คำว่า "อภิชาตบุตร" ยังไม่ทันสมัย, ยังล้าสมัย, ยังหยิบขึ้นมาพิจารณา ศึกษาปรับปรุง แก้ไขอยู่ได้เรื่อย.

ขอให้ผู้ที่เป็นบิดามารดา กำหนดจดจำหลักเกณฑ์อันนี้ไว้ให้แม่นยำ; จะได้มีโอกาสไปทำ **ไปปรับปรุง** ลูกเล็ก ๆ ตาตา ๆ นั้นแหละ ให้มันเดินมาในทางของอภิชาตบุตร. มิฉะนั้นมันก็จะย่ำเท้าอยู่ในที่เดิม ซึ่งทนทุกข์ทรมานด้วยกันทุกฝ่าย, ไม่ปลดเปลื้องความทุกข์ทรมานออกได้.

เดี๋ยวนี้ เรากลัวอยู่แต่ว่า **บิดามารดาจะเข้าใจผิดเสียเอง** ว่าถ้ามา **ประพฤติธรรมะ มีวัณนธรรม มีศีลธรรม** กันแล้ว มันไม่รวย, มันคิดอย่างนี้ มันไม่รวย; ถ้ามาถือธรรมะแล้ว มันไม่รวย. เขาพูดกันไปทั้งบ้าน ทั้งเมือง ทั้งโลก ว่าไปมัวถือธรรมะ ถือศาสนาอยู่แล้ว มันไม่รวย; เพราะมันเอาเปรียบใครไม่ได้, เพราะมันหลอกหลวงไม่ได้ และเพราะมันไม่.....; หรือว่ายิ่งกว่านั้น มัน

ไม่ต้องการมากเกินไป, มันไม่ต้องการให้มันเกินความจำเป็น. เพราะฉะนั้น มันจึงไม่รวย มันจะต้องการความสงบสุข ประโยชน์ที่แท้จริงเสียมากกว่า. ถ้ามันมีมากขึ้นมาเหลือใช้ มันก็แจกคนอื่นเสียหมดนี่; มันไม่ต้องการจะรวยจะทำอย่างไรละ.

ข้อนี้ต้องคิดเสียให้ตกกว่า เราจะเอารวย หรือว่าเราจะเอาถูกต้องดี ประเสริฐ? ถ้าเป็น อภิชาตบุตร มันก็ต้องสร้างความสำเร็จสำหรับมนุษย์ แต่ก็ไม่ใช่ยากจนคนแค่นั้น; ต้องไม่ลำบาก และมันยากจนไม่ได้หรอก คนที่ดีแล้ว มันยากจนไม่ได้หรอก มันมีแต่คนรัก มีคนสงสาร มีคนช่วยเหลือ. แต่จะให้รวยเป็นมหาเศรษฐี มันก็เป็นไปไม่ได้เหมือนกัน เพราะมันต้องการนี่.

เมื่อยุติว่า ความเป็นอภิชาตบุตรนี้ มันเป็นเรื่องจริง ไม่ใช่อุดมคติเพื่อฝัน ขอให้สนใจกันให้มากเป็นพิเศษ สำหรับนักศึกษาต่อไปข้างหน้า. วันนี้พูดได้แต่เค้าเรื่อง รูปโครงของเรื่อง.

ที่นี้ เมื่อพูดถึงว่า ความเป็นอภิชาตบุตรสำหรับยุคปัจจุบันนี้ หรือว่า โดยเฉพาะในประเทศไทยเรา นี้ จะต้องวกไปหาพื้นฐาน ๓ อย่าง ๓ ประการ ที่ได้ว่ามาแล้วนั่นอีกครั้งหนึ่ง, เพื่อเป็นเครื่องเปรียบเทียบนะ.

พื้นฐานที่รองรับ ในการที่จะประพฤติปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องนี้ละ เราวางไว้ ๓ ชนิด;

พื้นฐานคือแผ่นดิน หรือโลกแผ่นดินนี้ก็ต้องดีขึ้น เพราะผีไม้ลายมือของพวกอภิชาตบุตร.

ที่**นี้บ้านเมือง** : การเป็นอยู่ในบ้านในเรือน การปกครอง การเมือง ก็ตาม จะต้องดีขึ้นเพราะฝัไม้ลายมือของพวกอภิชาติบุตร.

ที่**นี้เรื่องทางจิตวิญญาณ** คือ ศีลธรรม เป็นต้น ก็ต้องดีขึ้นเพราะ ฝัไม้ลายมือของพวกอภิชาติบุตร.

โดยใจความย่อ ๆ แล้วก็มองเห็นได้ แล้วก็เกี่ยวกับอยู่กับสิ่งที่มีอยู่จริง ซึ่งควรจะมองกันบ้างพอเป็นตัวอย่างว่า **แผ่นดินนี้** มัน **ต้องไม่ถูกกระทบการเทือน, ต้องไม่ถูกทำลาย.**

เดี๋ยวนี้ธรรมชาติถูกทำลายมากเกินไป โดยไม่จำเป็น. สิ่งมีค่าในแผ่นดินถูกทำลายมากเกินไป; นับตั้งแต่ป่าไม้ ที่อยู่บนผิวดิน, นับตั้งแต่โลหะธาตุ ที่มีอยู่บนใต้ดินนี้ มันถูกทำลายมากเกินไปโดยไม่จำเป็น

อย่างที่เรา**ขุดน้ำขึ้นมาใช้ ใส่รถยนต์** แล้วก็**วิ่งไปเที่ยว** โดยไม่จำเป็นจะต้องไปเที่ยวกัน นี้เรียกว่า "ความเจริญ" หรือว่า "ความเสื่อม"; คิดดู ถ้ามันเกินไปแล้ว มันคงเป็นความฉิบหาย; ของมีค่าในแผ่นดินขุดขึ้นมา ทำเครื่องมือสำหรับรบราฆ่าฟันกันมันก็มากเหลือเกิน แล้วก็ทำสำหรับเที่ยวหาความสนุกสนาน สำเร็จสำราญนี้ก็มากเหลือเกิน.

ยกตัวอย่างที่วัดนี้ดีกว่ากระมังว่า พวกที่ขี่รถมาเที่ยววัดนี้ให้เปลืองน้ำมันรถยนต์; กลับไม่ได้อะไรเลยนั้นมีมาก มีมากขึ้น ๆ อาตมาสังเกตเห็นว่ามันมากขึ้นทุกปี; มากขึ้นทุกที เปลืองน้ำมันรถยนต์เปล่า ๆ โดยไม่ได้ประโยชน์อะไร

คุ้มกันนะ มากขึ้นทุกปี ๆ ถ้าอย่างนี้ มันก็ทำไม่ได้สำหรับอภิชาตบุตร เขาจะไม่ใช้สิ่งที่จำเป็นจะต้องใช้ ให้มันหมดเปลืองไป; เขาจะใช้น้ำมันสักหยดหนึ่ง ก็ต้องเป็นประโยชน์เต็มที.

เรื่องจะต้องทำแผ่นดินให้มันวิปริต ผิดแปลกไป มันก็ต้องเกิดประโยชน์เต็มที และเป็นประโยชน์ในทางสันติสุข: ไม่ใช่ประโยชน์ในทางส่งเสริมกิเลสให้บ้า กิเลส เรื่องกิน กาม เกียรติ เหมือนอย่างที่เขาทำกันอยู่เดี๋ยวนี้. ที่เขาเรียกว่า พัฒนา - พัฒนา มันเรื่องทำลายทั้งนั้น; สร้างสถานที่บำรุงบำเรอกิเลสทั้งนั้นแหละ, ที่เขาเรียกว่า พัฒนา. **อย่างนี้ไม่ใช่อภิชาตบุตร, ไม่ใช่**งานของอภิชาตบุตร. ในระดับบุคคลที่ดี ในระดับรัฐบาลที่ดี ในระดับอะไรก็ตามเถอะ มันไม่ใช่อภิชาตบุตร.

เรามีสิ่งที่เรียกว่า ความเจริญ; **ความเจริญ**; แต่เนื้อแท้ของมัน คือ **ความพินาศ**, ความพินาศ; เพราะว่าเราไม่มีอภิชาตบุตรที่แท้จริง มันไม่รู้ว่าจะอะไร เป็นอะไร

นี่ตัวอย่างสำหรับโลกแผ่นดิน เราทำมันเสียจนจะหมดค่า, ไม่มีอะไรที่มีค่า เหลืออยู่ในดิน.

ที่นี่ มาถึงเรื่องบ้านเมือง **เรื่องการบ้านการเมือง** หรือเรียกว่า การเมือง; เราไม่ได้ดีขึ้น **ไม่ได้เจริญขึ้น** โดยฝีมือลายมือของพวกอภิชาตบุตร.

พูดโดยสรุปรวมให้มันสั้น ๆ ทันเวลา แล้วก็ว่า **เดี๋ยวนี้เราสูญเสียระเบียบ การเป็นอยู่** ที่กินง่าย อยู่ง่าย มีความสุข เหลือประมาณ เรากลายเป็นทำให้

มันกินอยู่ยาก กินอยู่แพง, กินอยู่แพงมากขึ้น, แล้วก็ให้ลำบากมากขึ้น. แล้วก็ไม่ใช่ไปเพื่อความสงบเลย, ไม่ใช่ความสงบสุขเลย, แต่โบราณกาลนั้น ยิ่งกินอยู่ง่าย เป็นอยู่ง่าย ไม่แพง, แล้วก็ล้วนแต่เป็นไปเพื่อความสงบสุข.

เดี๋ยวนี้มันตรงกันข้ามอย่างยิ่ง ยิ่งขึ้นทุกทีนะ. จะแพงมาก จะยุ่งยากมาก แล้วไม่มีความสงบเลย; เพราะ**ว่าสิ่งที่ปรับปรุงขึ้นมากินนั้น มันกลายเป็นสิ่งกระตุ้นในความไม่สงบเสียเอง.** อย่างที่เรียกว่า มันไม่ใช่เจริญขึ้น; และถ้าใครมาทำให้ใครเกิดลักษณะอาการอย่างนี้ขึ้น เราไม่เรียกว่าอภิชาตบุตร เพราะว่าเราทำความฉิบหายให้เกิดขึ้นในโลกนี้ แต่เด็ก ๆ ของเราก็กำลังลุ่มหลงที่จะทำอย่างนี้

เด็ก ๆ ของเรา, ไปสังเกตดูเถอะ ดูหน้าตา ดูจิตใจ ดูอะไรของเขา เขากำลังเรียนศึกษามุ่งหมายอย่างไร? ตัวเล็ก ๆ นั้นแหละ ตัวโตขึ้นจะทำอะไร? คือ เขาถูกทำให้**มันมีนม เหม หลงไหล เคลิบเคลิ้มไป ตามความนิยมอย่างใหม่** คือ จุดมุ่งหมายของการเป็นอยู่ระบบใหม่; ก็น่าสงสาร.

ที่นี้ มา **มีระบบตลบตะแลงเกิดขึ้นแทน.** ระบบตลบตะแลงก็หมายความว่า ต่างฝ่ายต่างใช้อุบายตลบตะแลง ให้เราได้เปรียบคนอื่นไว้ เพื่อเราจะไ้รวย ยังไงละ, เพื่อเราจะไ้ก้าวหน้ากว่า มีโอกาสกว่า; ไม่เอาความถูกต้องเป็นหลัก เอาประโยชน์ของเราเป็นหลัก; ฉะนั้นจึงต้องคดโกง หลอกหลวง ตลบตะแลง ระบบนิยมความตลบตะแลง มันก็เข้ามาแทนที่ ; ระบบการเมืองที่บริสุทธิ์ ก็หายไป, ระบบการเมืองที่ตลบตะแลงก็เข้ามาแทนที่. โลกนี้กำลังเป็นอย่างนี้ และเป็นกันทั้งโลก; ไม่มีใครว่าใครผิด, ไม่มีใครติเตียนในข้อนี้.

เราสูญเสียระบบที่เป็นไปเพื่อความสงบสุข; มาได้รับระบบที่ต่างคนต่างตลบตะแลงจะเอาเปรียบซึ่งกันและกัน. ก็เป็นอันว่าไม่มีอภิปชาตบุตรเหลืออยู่ในโลกเวลานี้; เพราะว่าการทำอย่างนั้น มันทำให้โลกนี้วินาศ ล่มจม ทรุดโทรมลงไป.

เอาละ ทีนี้ ก็มาพื้นฐานที่ ๓ ที่เรียกว่า **โลกศีลธรรม** **โลกจิต** **โลกวิญญาน**. เรากำลังสูญเสีย ความมีศีลธรรม ความที่จิตใจมีศีลธรรม กำลังสูญเสียไป, สูญเสียไป; มีแต่ความรู้ ความฉลาด ความสามารถ ที่จะกอบโกยจะแสวงหาเข้ามาแทนที่ในจิตใจของคน.

อยากจะมีคำพูดสักคำหนึ่ง สำหรับจำได้ง่ายๆ คำว่า "**ศีลธรรมบริสุทธิ์**". ศีลธรรมบริสุทธิ์ บริสุทธิ์ ในที่นี้ไม่เกี่ยวกับฉลาด รอบรู้อะไร. คำภาษาอังกฤษมีอยู่คำหนึ่ง คือคำว่า *ไม่เดียงสา* – *innocent* แปลว่า *ไม่เดียงสา*. คำนี้แหละเขาเอาไปใช้เป็นคำบริสุทธิ์ของพระอรหันต์ ของผู้จบการประพฤติปฏิบัติ เป็นผู้สำเร็จเป็นพระอรหันต์; ใช้คำว่า "บริสุทธิ์" อย่างไม่เดียงสา

ฟังดูแล้วมันก็น่าหวั่น บางทีก็เข้าใจยาก เช่น เด็กมันอยู่ในห้องบริสุทธิ์มาก "ไม่เดียงสา" เด็กคลอดออกมา ๒-๓ วันมันก็บริสุทธิ์มาก; แต่บริสุทธิ์อย่างไม่เดียงสา คือรู้อะไร. มันบริสุทธิ์อย่างไม่เดียงสา จนกว่าเด็ก ๆ นี้มันจะเกิดความรู้จักอร่อย ไม่อร่อย หวาน ขม อะไรขึ้นมา, **รู้จักสุขเวทนาขึ้นมา** มันจึงจะเริ่ม **สูญเสียความบริสุทธิ์** คือ มันเดียงสาขึ้นมา.

พอ "เตียงสา" ขึ้นมา แล้วมันก็จะรู้จักเลือกเอาที่อร่อย, มันเป็นทาสของความอร่อย, มันก็จะเอาความอร่อย. มันก็จะรู้จักโกรธขึ้นมา เมื่อไม่ได้; มันก็จะรู้จักรักหรือหลงใหลเมื่อมันได้. เมื่อมันโตขึ้น โตขึ้นมา มันก็ยังมี ความไม่บริสุทธิ์ คือ มันยังเตียงสาขึ้นมาเท่าใด มัน ยังไม่มีความบริสุทธิ์มากเท่านั้น.

ศีลธรรมบริสุทธิ์ นั้นแหละ เราก็จะเอาความหมายคล้าย ๆ นั้น หรือทำนองนั้น; คือว่า **จิตใจ** มัน **บริสุทธิ์** มันไม่ฉลาดและสามารถ ปราดเปรื่องเป็นนักปราชญ์ วิเศษอะไรที่ไหนมา. แต่มันบริสุทธิ์ มันมีจิตใจตรงไปตรงมา และบริสุทธิ์; มันไม่รู้หนังสือก็ได้, อยู่ในปากก็ได้ ไม่มีอะไรจะประดับประดาตกแต่งให้หรูหราสวยงามก็ได้, อาจจะถูกอย่าง ฤาษีชีไพร อะไรคนหนึ่งก็ได้, มีจิตใจที่บริสุทธิ์ มีศีลธรรมอย่างบริสุทธิ์.

นี้ควรจะนึกถึงก่อน เรียกว่า "**พื้นฐาน ศีลธรรมบริสุทธิ์**" เพื่อจะเปรียบเทียบกับ**ศีลธรรมคดโกง** คือศีลธรรมของคนที่มีมันเฉลียวฉลาด เป็นทาสของกิเลส มันจะมีศีลธรรมคดโกง และมันอยู่กันแต่พวกมัน. มันก็บัญญัติว่า "นี่แหละถูกต้อง"; ศีลธรรมคดโกงนี้แหละคือ ข้อถูกต้องแล้ว, กระทั่งเลยเถิดไปถึงกับว่า มือใครยาวสาวได้, มันก็ถูกต้องแล้ว มันก็ยุติธรรมแล้ว อย่างนี้เป็นต้น

ฉะนั้น**ศีลธรรมของตนเถโก คดโกง** มันก็อย่างหนึ่ง มีปัญญามาก เรียนหนังสือมาก และรู้มาก; แต่มีศีลธรรมคดโกง. นี่ศีลธรรมอย่างนี้มันไม่น่าดู.

ศีลธรรมอีกรูปหนึ่งแบบหนึ่ง คือ **ศีลธรรมบังคับ** ถูกบังคับให้กระทำ, หรือความจำเป็นบังคับ หรือถูกจ้างถูกสอน ให้มีศีลธรรม, นี่มันก็ยังไม่ค่อยน่าดู.

ที่นี่ เราจะมีศีลธรรมที่เรียกว่า **ไม่เตียงสา** นั้นแหละกันก่อน แล้วก็ระวังความไม่เตียงสาไว้ให้ดี ๆ มันผิดไม่ได้. อย่างน้อย มันก็ผิดไม่ได้; แล้วค่อยปรับปรุงให้มันมีความรู้ มีสติปัญญามากขึ้น แต่ต้องไม่เฉโกง คือไม่ใช่ปัญญาฉลาดชนิดที่จะเอาเปรียบ.

ฉะนั้น เรามีคำอีกสักคำหนึ่งเกิดขึ้นมา คือคำว่า **"ศีลธรรมที่สมบูรณ์แบบ"** เพื่อจะใช้กับสมัยนี้ **ศีลธรรมสมบูรณ์แบบ** ก็ต้องรวมคำว่า **"ศีลธรรมบริสุทธิ์"** ของผู้ไม่เตียงสา **ไว้ด้วย**. แต่จะไม่เตียงสาอยู่จนโตนั้น มันไม่ได้ดอก; มันถูกเอาเปรียบ หรือว่ามันถูกข่มขู่ ถูกเบียดเบียน จนทนอยู่ไม่ได้. มัน**ต้องเป็นศีลธรรมที่รู้เตียงสากันเสียบ้าง** ที่เตียงสาขึ้น แต่ว่ามันไม่เป็นไปในทางของกิเลส, มันเป็นไปในทางของสติปัญญา.

เพราะว่าสมัยนี้มันไม่ใช่สมัยเมื่อพันปี หมื่นปีมาแล้ว, มัน**เป็นสมัยนี้**; มัน **มีการศึกษาเล่าเรียน** ทำให้คนมี**สติปัญญา**. มันก็เลยมีศีลธรรมแบบหนึ่งซึ่งเหมาะสำหรับคนที่มีสติปัญญาเป็น**ศีลธรรมที่บริสุทธิ์** เหมือนกับศีลธรรมไม่เตียงสา แต่**ว่าประกอบด้วยสติปัญญา** เหมาะสมแก่เหตุการณ์ แก่สมัยปัจจุบัน นี้เราเรียกว่า **"ศีลธรรมสมบูรณ์แบบ"**

.....

ศีลธรรมสมบูรณ์แบบต้องมีลักษณะเป็นทิฏฐธรรม.

ศีลธรรมสมบูรณ์แบบมีหัวข้อง่าย ๆ ว่า**ให้รู้จักที่ควรจะเว้น และรู้จักที่ควรจะประพฤติ** หรือ**กระทำ** **ได้แก่ระบบศีลธรรมทั้งหลาย** อย่างที่พระ

พุทธเจ้าท่านได้ตรัสไว้. เอยขึ้นมาแต่หัวข้อก็พอแล้ว : คือว่าเรามีความรู้สำหรับ จะมีความถูกต้อง ตามธรรมดา ตามระดับธรรมดา ของมนุษย์ธรรมดากันเสียมีหนึ่งก่อน.

มนุษย์ธรรมดาควรจะมี ความถูกต้องอย่างไร, เป็นอยู่อย่างไร, รู้กัน เสียทีหนึ่ง **ชั้นหนึ่งก่อน**; เรียกว่า มีผลทิฏฐิธรรม. **ทิฏฐิธรรม** ก็แปลว่า ที่คนธรรมดาทั่วไปมองเห็น, ที่คนธรรมดาทั่วไปมองเห็น; เราเรียกว่า **ทิฏฐิธรรม**. ในทิฏฐิธรรมนี้ทุกคนเข้าใจได้ ทุกคนมองเห็น ทุกคนยอมรับว่าเราจะต้องทำอะไร. มันก็คือ กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่วางไว้ในพระศาสนา; **ข้อที่ควรเว้น ก็เว้น, ข้อที่ควรทำ ก็ทำ** แล้วเกิดความสงบสุขตามธรรมดาสามัญ ที่มนุษย์จะพึงมีตามธรรมดา. เป็นประโยชน์ในทิฏฐิธรรมเป็นอย่างนี้.

เว้นอบายมุข ๖ ประการ ซึ่งเดี๋ยวนี้ไม่มีใครชอบเว้น; กลับจะส่งเสริม เสียอีก : ดื่มน้ำเมา เที่ยวกลางคืน ดูการเล่น เล่นการพนัน คบคนชั่วเป็นมิตร เกียจคร้านทำงาน; หกประการนี้ท่านตรัสเรียกว่า **"อบายมุข"** - ปากทางแห่ง **อบาย**; ต้องเว้นหรือปิด. **ต้อง "เว้น"** หรือ **ต้อง "ปิด"** กันเด็ดขาด. **เดี๋ยวนี้ เขาไม่เว้นนี้; เขาไปส่งเสริม** เขามีอะไรก็เป็นเพื่ออบายมุขเสียหมด:-

ข้อที่ ๑ ดื่มน้ำเมา เขาว่าเป็นของไม่บาป เป็นของควรกระทำ และ ก็ประดิษฐ์ประดอยน้ำเมาให้มันชวนกินยิ่งขึ้น. รัฐบาลส่วนมากเก็บภาษีน้ำเมาเป็นรายได้ เสียเอง เป็นประโยชน์ เป็นรายได้เสียเอง.

และ **ข้อที่ ๒ เที่ยวกลางคืน** ก็ดูสิ เขาส่งเสริม การเที่ยวกลางคืน อย่างที่ว่าไม่เคารพเชื่อฟังคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า รายละเอียดไม่ต้องพูด เชื่อว่า เข้าใจกันดีอยู่แล้ว

แล้ว ดูการเล่นนะ ข้อที่ ๓ ดูการเล่น; เดี่ยวนี้คำพูดที่ไม่ได้ยิน หรือภาพที่ไม่ควรได้เห็น ปรากฏอยู่ในจอโทรทัศน์ทุกบ้านทุกเรือน แม้แต่ในวัดในวา. สิ่งนี้ที่เรียกว่า มหรสพ ซึ่งควรรณาน ๆ จะมีครั้ง; เดี่ยวนี้มีจนเฟ้อ มีทั้งวันทั้งคืน.

ทุกบ้านทุกเรือน ที่เขามีโทรทัศน์ หรือมีอะไรอย่างนั้น เขามีข้อแก้ตัว : เขามีโทรทัศน์เพื่อจะเผยแพร่ความรู้; นั่นถูกแล้ว เพราะมีความรู้ที่เผยแพร่อยู่จริง ๆ แต่ห้ามมองดูไม่ว่า ส่วนที่ไม่ใช่ความรู้ ที่ทำให้คนเสียนั้นก็มีอยู่ ; และคนที่มีกิเลส มันไม่สนใจกับวิชาความรู้, มันสนใจในเรื่องส่งเสริมกิเลสท่าเดียว.

ก็กลายเป็นว่าเดี๋ยวนี้ การดูการเล่น หรือมหรสพที่ส่งเสริมกิเลส นั้น มันเพื่อเกินไป; ไม่เหมือนสมัยก่อน ซึ่งหาดูได้เพียงครั้ง ๆ คราว ๆ; เดี่ยวนี้ เขามาประดิษฐ์ให้มันดูเป็นศิลปะเสีย. นั่นคือหลอกดวงอย่างยิ่งชนิดหนึ่ง เอลาถามกอนาจารย์มากระทำให้เป็นรูปศิลปะเสีย, แล้วก็แสดงในที่ทุกหนทุกแห่งทุกเวลา ก็คือมีอบายมุขขึ้นไปกว่ามากมาย.

ข้อ ที่ ๔ นี้เล่นการพนัน ก็หาที่ประณีต ละเอียด ไม่ผิดกฎหมายอะไร มากขึ้นไปอีก.

ข้อที่ ๕ คบคนชั่วเป็นมิตร ก็หมายความว่า เมื่อมันชั่วกันทั้งโลกแล้ว มันก็คือ ไม่ต้องมีข้อยกเว้นแล้ว, มันชอบกิเลส ชอบอะไร เหมือน ๆ กันทั้งโลก, ก็เรียกว่าคบคนชั่วเป็นมิตรกันทั้งโลกดีกว่า. ไม่มีใครเหนียวรั้งมาในทางของพระศาสนา. การเผยแพร่พระศาสนาทำไม่ได้ ทุกศาสนาทำไม่ได้ เพราะว่ามันคบคนชั่วเป็นมิตรกันเสียทั้งโลก, ดังไปหาเรื่องของกิเลส.

ข้อที่ ๖ ข้อสุดท้ายที่หน้าหัวมาก ก็คือ **เกียจคร้านทำงาน** *ทำไม* พระพุทธเจ้าจะต้องตรัสเรื่องนี้ *ว่าอย่าเกียจคร้านทำงาน?* ก็ **เพราะว่าคนมันไม่ชอบทำงาน**; มันเหนื่อยหรือมันลำบากหรือมันสกปรก หรือมันก็เป็นที่ไม่น่าปรารถนาไปทุกอย่าง ในการการทำงาน. คนจึงไม่อยากทำงานนอกจากจะจำเป็น, ความจำเป็นบังคับ; เมื่อจะได้เงินรางวัล หรือค่าจ้างเงินเดือน ก็ต้องทำงาน ก็ทำเท่านั้นแหละ. ทำเท่าที่ความจำเป็นมันบังคับ; โดยเนื้อแท้แล้วไม่ได้ชอบทำงาน.

ที่ถูก เราควรจะถือว่า **การทำงานนั้นแหละคือการศึกษา** ที่ควรจะทำให้สนุกสนาน, ควรจะสนุกสนานในขณะที่ทำงานอย่างเพลิดเพลินไคล่ไคล่ย้อย นั้นมากกว่า. เดียวนี้เราเกลียดเหลือใจไคล่ไคล่ย้อย. เราอยากจะไปเล่นหัว ไปกินไปพักผ่อน, ไม่อยากจะทำแต่ต้องทำงาน.

ไปคิดดูให้ดี **ใครบ้างชอบทำงาน?** ถ้าคนนั้นชอบทำงานจริง; บุคคลนั้นพิเศษมาก เป็นคนพิเศษมาก ที่ชอบทำงาน. ฉะนั้น **ควรจะจัดจิตใจกันเสียใหม่** ปรับปรุงจิตใจกันเสียใหม่ **ให้สนุกสนานในการทำงาน**. ถ้าประโยชน์ของตนมันไม่มีแล้ว ก็ทำให้ผู้อื่น ให้สนุกสนานไปเสีย.

ให้ถือตัวอย่างเหมือน **พระอรหันต์** หรือ **พระพุทธเจ้า** เรื่องของท่านไม่มีแล้ว; ก็ทำเรื่องให้ผู้อื่น ช่วยเหลือผู้อื่น; เพราะไม่อยากจะขี้เกียจทำงาน เห็นว่า **การทำงานนั้นมันสนุก** มันมี **ค่าสมกับที่ร่างกายมันจะเคลื่อนไหว** ให้เหลือออก มันมีค่า ควรที่จะใช้เรี่ยวแรงร่างกายนี้ทำไป.

นี่อบายมุข ๖ ประการ มันเป็นอย่างนี้. เราต้องเว้น. เว้นอบายมุข ๖ ประการ ก็คือเว้นพื้นฐานทั่ว ๆ ไปได้.

ที่นี้ มันก็ จะเว้น **คิลห้า** หรือ **เวรห้า**นี้ **อะไรได้ง่าย** : เว้น **ปาณาติ-
บาต** **อทินนาทาน** **กาเมสุมิจฉาจาร** **มุสาวาท** **ดื่มน้ำเมา** **อะไรได้ง่าย**. **ดื่มน้ำ
เมา** ก็มีในอบายมุข แล้ว มันยังเหลือ **อีก ๔ อย่าง** ก็เว้นได้ง่าย: ถ้าเว้นอบายมุข
มาแล้ว ไม่ประทุษร้ายชีวิตร่างกายเขา. ไม่ประทุษร้ายทรัพย์สินสมบัติของเขา. ไม่ประทุษ
ร้ายของรักของเขา. ไม่ประทุษร้ายประโยชน์ของเขาด้วยวาจา, ก็เป็นการเว้นสมบุรณ์.

นี้แหละ คือ **ศีลธรรมสมบุรณ์แบบ อย่างทิฏฐุธรรม** **ที่มนุษย์ธรรม-
ดาสามัญจะต้องมี** ใครทำกันก็จะเป็น "มนุษย์ธรรมดาที่มีศีลธรรมสมบุรณ์แบบ".

.... ..

อภิชาติบุตรรู้จักโลกอื่น และโลกุตระด้วย

อ้อ, ที่นี้ ถ้าเห็นออกจากนี้ แปรไปจากนี้ **พ้นไปจากนี้**อีก ก็ต้องเรียกว่า
"โลกอื่น" อีกแล้ว. ใช้คำว่า **"โลกอื่น"**, **สัมปรายิกัตถะ** - ประโยชน์อย่างอื่น
- อย่างอื่นที่เดียว, คือมันต้องไกลไปกว่านี้.

นี่ไม่ต้องการความสุขอย่างโลก ๆ, แต่ต้องการความสุขชนิดอื่น
ที่เหนือไปกว่านั้น ยิ่งไปกว่านั้น; **ฉะนั้น** จึง**ประพฤติธรรมะ**ที่สูงขึ้นไป **ประเภท**

ศีล สมาธิ ปัญญา บรรลุมรรค ผล นิพพาน ที่เรียกว่า "โลกุตตระ" สูงไปกว่าโลกธรรมดา เหนือไปกว่าธรรมดาสามัญมนุษย์ที่เขามี ๆ กันอยู่. นี้ ก็ต้องทำให้ได้.

เพราะว่ามนุษย์ทำได้, เพราะว่ามีไว้สำหรับมนุษย์; ไม่ได้มีไว้สำหรับสุนัขและแมว, หรือไม่ได้มีไว้สำหรับใครที่โหด; มีไว้สำหรับมนุษย์จะต้องทำให้ได้. เมื่อเราทำได้อย่างที่มนุษย์ธรรมดาสามัญควรจะทำแล้ว; เราก็ทำสูงขึ้นไปถึงที่มนุษย์ธรรมดาทำไม่ได้, คนธรรมดาทำไม่ได้ ; ก็จะได้เป็นคนที่สูงระดับขึ้นไป เป็นอริยบุคคล หรือ อริยมุขย์นั้น.

สรุปว่าความสั้นๆ ว่า เป็นมนุษย์ธรรมดาให้เต็มที่แล้ว ก็เลื่อนขึ้นไปเป็นอริยมุขย์. ระบบศีลธรรมสมบุรณ์แบบมันเป็นเป็นอย่างนี้.

ที่นี้ ถ้าว่ามนุษย์คนไหนจัดทำให้ได้อย่างนี้ ก็ต้องเรียกว่า เขาเป็นอภิชาตบุตร : จัดให้ตัวเอง ก็เป็นอภิชาตบุตร, จัดให้คนอื่น ก็เป็นอภิชาตบุตร, จัดให้โลกทั้งโลกมันเป็นอย่างนี้ได้ ก็เป็นอภิชาตบุตรสูงสุด.

เพราะฉะนั้น เราช่วยกันเผยแผ่พระธรรม คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เพื่อให้เขามีความรู้ความเข้าใจถูกต้อง แล้วก็เลื่อนการประพฤติกะทำขึ้นไป ให้มันมีความก้าวหน้า. เราทุกคนก็จะได้ทำหน้าที่ของอภิชาตบุตร คือ ดีกว่าที่แล้วมาแต่หนหลัง จนกว่าจะถึงที่สุด จนดีไปอีกไม่ได้. เดียวนี้มันยังมีที่ดีให้ขึ้นไปอีกมากมาย; เพราะมันยังอยู่ในสภาพที่ตกต่ำมาก ฉะนั้น ชวนกันเป็นอภิชาตบุตร คือ ทำหน้าที่อันนี้ และอบรมลูกหลานของเราให้สามารถ ในการทำหน้าที่อันนี้

นี่แหละเรียกว่า **ช่วยกันสร้างอภิชาตบุตร** : สร้างตัวเราเองก่อน เพราะเราถ้าจะเป็นเยาวชนอยู่เหมือนกัน ยังไม่ค่อยมีราคาอะไรนัก ทำให้ได้เสียก่อน. เมื่อเราได้แล้วก็ทำเด็ก ๆ ของเราให้เป็นอภิชาตบุตร; เขาจะได้ช่วยกันสร้างโลกนี้ ให้มีความประเสริฐยิ่งขึ้นไป คือ ทำให้มี**ศีลธรรมชนิดที่แท้จริง มีศีลธรรมสมบูรณ์แบบ มีศีลธรรมที่บริสุทธิ์** ถูกต้องตามความหมาย ของคำว่า "ศีลธรรม" เป็นหน้าที่ของอภิชาตบุตรทุกคน ไม่ว่าจะเป็นคนกุศล หรือเป็นบรรพชิต; จงทำตนให้เป็นอภิชาตบุตร.

ขอให้นึกถึงพระพุทธภาษิต ที่เกี่ยวกับเรื่องนี้อีกทีหนึ่ง ว่า พระพุทธเจ้าท่านตรัสว่า **บัณฑิตต้องการอภิชาตบุตร** ไม่ต้องการอชาตบุตร. หรือ **อนุชาตบุตร**; คือบุตรที่เลวกว่าบรรพบุรุษ, หรือบุตรที่พอเสมอบรรพบุรุษ". ต้องการอภิชาตบุตร ปรับปรุงพันธุ์อันใหม่ขึ้นมา ให้มันก้าวหน้า.

ถ้าเราเป็นพุทธบริษัทเราควรจะสนองพระพุทธประสงค์นะ; ถ้ายังอยาก จะเรียกตัวเองหรืออ้างตัวเองว่าเป็นพระพุทธบริษัท. **เราควรจะสนองพระพุทธประสงค์** คือเป็น**บัณฑิต** **แล้วก็ต้องการอภิชาตบุตร** คือทำตัวเองให้เป็นอภิชาตบุตร อบรมลูกหลานให้เป็นอภิชาตบุตร. นี้เรียกว่า **สนองพระพุทธประสงค์**.

แล้วก็อย่างลืมหืมที่พูดไปเมื่อตะกี้ที่ว่า เกี่ยวกับลูกของเรา. ถ้ามความจริงใจของตัวเองดูทุกคนว่า เรากำลังรู้สึก ว่า ลูกของเราดีแล้วจริงหรือ? เอาข้อนี้ก่อน! พ่อแม่ทุกคนที่กำลังรู้สึก ว่า ลูกของเราดีแล้วจริง ๆ หรือ?

และที่นี้จะถามต่อไปอีกที่ว่า เรากำลังรู้สึกว่าคุณของเราดีกว่าเราจริง ๆ หรือ? ใครมีลูกจะทำได้ง่าย; เพราะมันรู้จักดีอยู่. ลูกของเราดีกว่าเราจริง ๆ หรือ? ถ้าสมมุติว่ามันเงินเดือนมาก มีเกียรติยศมาก มีอะไรมาก มันก็ยังดีกว่าเราจริง ๆ หรือ? ดูในแง่อะไรทุกๆ แ่ง บางบางที่เราจะไม่ยอมรับกรรมัง.

แม้ว่า พ่อแม่กำลังไถนาอยู่กลางนา; ลูกไปเป็นอะไรอยู่ที่กรุงเทพฯ ไฉน. คงไม่ยอมรับว่า ลูกคนนี้นั้นดีกว่าเรา; มันยังมีอะไรที่เหลือสำหรับตะขิดตะขวงใจว่า ลูกของเรานี้นั้นยังไม่บริสุทธิ์ว่าอย่างนั้นเถอะ; เรายังจะบริสุทธิ์เสียกว่า. หรือว่าที่ดียิ่งกว่าลูกของเราดีนะ เราอยากจะเป็นดีอย่างนั้นบ้างหรือ? เราก็คงจะสิ้นหัว.

เมื่อเรามองเห็นอย่างนั้นแล้ว เราก็ จะรู้สึกเองว่า ลูกของเรายังไม่ **เป็นอภิชาตบุตร**. เราจะต้องช่วยกันสร้างลูกของเราให้เป็นอภิชาตบุตร จนกระทั่งเรายอมรับได้สนิทใจว่า ลูกของเรามันดีแล้วจริงๆ. เรายอมรับสนิทใจว่า ลูกของเรา มันดีกว่าเราที่เป็นพ่อแม่จริง ๆ, หรือว่าเราจะพอใจถ้าเราได้เป็นอย่างที่ลูกของเราเป็น อย่างนี้ เป็นต้น.

นี่แหละพูดกันด้วยเรื่องจริง ด้วยความรู้สึกจริง ๆ ไม่ใช่พูดตามแบบ หรือตามตัวหนังสือแล้ว. ที่นี้อาตมาอยากจะทำตามแบบของตัวเองอีกทีหนึ่ง; ใครจะว่าบ้างว่าบอกก็ตามใจ; คืออย่างที่พูดมาแล้วบ่อยๆ ว่า **มนุษย์นี้มันจะเดินไปนิพพาน**.

ชีวิตทุกชีวิต แม้ยังไม่เป็นมนุษย์ มันก็ต้องการจะวิวัฒนาการเพื่อมาเป็นของที่สูงกว่า; เป็นมนุษย์ แล้วไปจบกันที่นิพพาน, ดินทางไปสู่นิพพาน. เมื่อ

พ่อแม่ของมันไปไม่ได้ ตายเสีย; ลูกของมันเดินต่อไป, ลูกคนนั้นมันยังไม่ถึง; ตายเสีย. ลูกของมันเดินต่อไป, ลูกของมันเดินต่อไป, จนถึงวันหนึ่งนะ จะมีมนุษย์ที่ไปถึงจุดนั้น คือถึงนิพพาน. นี่ถ้าใครยอมรับเรื่องนี้ ข้อนี้ ก็เข้า, ก็คิดดูต่อไปว่า **เดี๋ยวนี้ ลูกของเราสามารถจะเดินทางต่อไป จากเราเพื่อไปถึงนิพพานได้หรือไม่?**

ถ้าเรามันไม่เชื่อตรงต่อพระพุทธเจ้า ไม่อยากไปนิพพาน ก็ตามใจ; เลิกกัน ไม่ต้องพูดกัน. แต่ถ้าเรายังเชื่อตรงต่อพระพุทธเจ้า ยังมีอุดมคติเพื่อนิพพานอยู่แล้ว; เราก็ต้องคิดนึกถึงข้อที่ว่า ลูกหลานของเรามันจะช่วยเดินต่อไปจากเรา เพื่อให้มนุษย์ถึงนิพพานจนได้.

เรานี้ก็พยายามเต็มที่แล้ว ที่จะให้ถึงพระนิพพาน แม้ในขณะที่จะดับจิต วาระสุดท้าย ก็ยังดี. แต่เดี๋ยวนี้ลูกของเรา, เราไม่อยากจะให้เขาหนีไปเสียทางอื่น. ไม่อยากให้เขาถอยหลังไปเสียทางอื่น; ให้เขาเดินต่อไป และให้เขาทำไปในนามมนุษย์ทุกคน. เขามนุษย์ทุกคนมารวมกันเป็นคนเดียว. แล้วมนุษย์นี้ต้องไปถึงนิพพานให้ได้ ถ้าคนนี้เดินไม่ถึง, คนนั้นก็เดินต่อ, คนโน้นก็เดินต่อ, จนในที่สุดกล่าวพูดได้ว่า มนุษย์แหละมันไปถึงนิพพาน.

ที่นี้ เราก็มาดูลูกหลานของเราปัจจุบันนี้ว่า ลูกของเราจะสามารถเดินทางต่อจากเราไปถึงนิพพานได้หรือไม่? พอเรามองดูเข้าจริง ๆ แล้วก็ใจหายวาบได้; คือลูกของเรามันเล่นไม่เชื่อแล้ว มันจะไม่เดินตามทางของนิพพาน มันจะหลอกเดินไปในทางที่ตรงกันข้าม. นี่แหละคือความหมายชัดเจนที่สุดของคำว่า "อวิชาตบุตร" คือบุตรที่เร็วกว่าพ่อแม่; มันไม่สืบต่อการกระทำของพ่อแม่, มันกลับกระทำไปในทางตรงกันข้าม หรือเร็วกว่า, ก็เป็นอวิชาตบุตร บุตรที่เร็วกว่าบิดามารดา.

ที่นี้ถ้าว่า มันเป็นบุตรดีกว่านั้น ; มันชื่อตรงต่ออุดมคตินี้ มันก็พยายามเดิน เดิน เดินเท่าที่บิดามารดาพยายามจะเดิน. ถ้าอย่างนี้ก็เรียกว่า "อนุชาตบุตร" ได้, บุตรที่ทำพอเสมอกันกับบิดามารดา.

ที่นี้ มาดูอีกทีหนึ่ง บุตรอีกคนหนึ่ง อีกพวกหนึ่ง เขาทำเก่งกว่าเรามาก เก่งกว่าพ่อแม่มาก กำลังก้าวหน้าพรวดพราดไปยังพระนิพพานทีเดียว อย่างนี้ต่างหากถึงจะเรียกว่า "อภิชาตบุตร" อภิชาต, อภิชาตะ แปลว่า เกิดมายิ่งกว่าบิดามารดา.

เมื่อมีอภิชาตบุตรขึ้นมาแล้ว ผลมันก็น่าชื่นใจ. อภิชาตบุตรที่แท้จริงย่อมจะต้องทำตามหน้าที่ คือ ชีวิตของเราก้าวหน้าเรื่อยไป ไปตามทางของนิพพาน, และก็ช่วยเหลือผู้อื่นให้เป็นอย่างนั้นด้วย. ลูกหลานของเขาก็จะเป็นอย่างนั้นมากขึ้น, วงศ์ตระกูลของเขาก็จะเป็นวงศ์ตระกูลที่ประกอบด้วยธรรมะ, หรือศีลธรรมยิ่งขึ้น.

นี่ก็เป็นเครื่องวัดที่มองเห็นได้ง่าย ๆ ว่า วงศ์ตระกูลของเรา มีลูกหลานที่หนักแน่นในศีลธรรมมากยิ่งขึ้นหรือเปล่า ? ถ้ามันเป็นอย่างนั้น ก็เรียกว่า สกุลนี้ล้วนแต่เป็นอภิชาตบุตร เขากลับที่จะเป็นอริยบุคคล. พูดอย่างนี้คล้ายกับอวดดี หรือสอนคนให้อวดดี หรือดูหมิ่นพระอริยเจ้า; ไม่ได้ต้องการอย่างนั้น, ไม่ได้แนะนำอย่างนั้น.

ต้องการจะบอกว่า ผู้ที่เป็นอภิชาตบุตรนี้ จะกล้าหาญในการที่จะไปเป็นพระอริยเจ้า; มันไม่กลัว มันไม่ละอาย มันไม่สงสัย มันไม่ลังเล มันบากบั่นเพื่อความเป็นอริยบุคคล นี้ในส่วนตัวของเขาเอง เขาเป็นอย่างนั้น; ที่นี้ใน

ส่วนสังคมเขาก็ช่วยสังคม ให้มันเป็นอย่างนั้น; เขาเป็นอย่างไรเขาก็สร้างสังคมอย่างนั้น.

นี่คือพวกอภิชาตบุตร ที่เป็นมหาบุรุษที่เกิดมาในโลกนี้ เพื่อทำโลกนี้ให้ได้รับประโยชน์เต็มที่สุด. นี่จบเรื่องของอภิชาตบุตรโดยเค้าเงื่อน.

....

เรากำลังเป็นอภิชาตบุตรเพียงไรหรือไม่

ทีนี้ เราละ เป็นอย่างไร? เอละในที่สุดมันก็จะกันด้วยการ **ทดสอบตัวเองในปัจจุบันนี้ว่าเรากำลังเป็นอย่างไร?** เราไม่ประสีประสาต่อเรื่องนี้เสียเลยใช่ไหม? หรือว่าเรากำลังสนใจอย่างยิ่ง. เราต้องการความเป็นอย่างนี้. เราต้องการจะเป็นเสียเอง **หรือว่าไม่ต้องการซึ่งความเป็นอภิชาตบุตร.**

เท่าที่สังเกตเห็นแล้ว มันเห็นไปในทางที่ว่า **เรายังไม่รู้จักสิ่งนี้** ยังไม่ประสีประสาต่อสิ่งนี้; เราไม่ต้องการจะเป็นอภิชาตบุตร, ไม่ต้องการอภิชาตบุตรด้วย และไม่ต้องการจะเป็นอภิชาตบุตรด้วยตนเองด้วย; เพราะเราไม่รู้สิ่งนี้ว่า "อภิชาตบุตร" เป็นอย่างไร? **เราอยากจะสมบูรณ์ไปด้วยเรื่องวัตถุปัจจัย** เรื่องกิน กาม เกียรติ; เราต้องการให้ลูกของเรา ก็เป็นอย่างนั้น, ให้หลานเราก็เป็นอย่างนั้น, เพราะเรามองให้ไกลไปจากนั้นไม่เป็น มองไม่เห็น มองไม่ได้ มันก็เลยติดตันกันอยู่ที่นี่.

เดี๋ยวนี้ เรียกว่า ทั้งโลกก็แล้วกัน. **ทั้งโลก** เรา**ไม่ประสีประสาต่อ** การ**ก้าวหน้าไปหาสิ่งสูงสุด** ซึ่งจะเรียกว่า "พระเป็นเจ้าของเจ้า" หรือเรียกอะไรก็สุดแท้. ตัวเขาเองก็**ไม่ต้องการอภิชาตบุตร** **ไม่ต้องการลูกหลานให้เป็นอภิชาตบุตร**, ตัวเขาเองก็**ไม่ต้องการอภิชาตบุตร** ด้วยตนเอง. เรื่องมันก็จบกันอย่างเป็นอยู่ในโลกนี้ ในเวลานี้; โลกนี้ก็**มีแต่ความยุ่งเหยิง** **มีความโกลาหล** **วุ่นวาย**. ที่เขาเรียกกันเดี๋ยวนี้ ก็เรียกว่า **มีแต่ความยุ่งยาก** **ความวุ่นวาย**, เป็น**วิกฤติการณ์** คือ **ความไม่ปกติ** **มีแต่ความทุกข์ร้อน**.

สรุปความว่า ขอให้ท่านได้พิจารณารายละเอียดเหล่านี้ ซึ่งอธิบายคำว่า "อภิชาตบุตร" คือ คนที่เกิดมาแล้ว ได้ทำอะไรมากยิ่งขึ้นไปกว่า ที่บิดามารดาได้เคยกระทำไว้ในทางของความสงบสุข และอย่าได้เห็นว่ามันเป็นอุดมคติเพื่อฝัน พูดไว้ให้ห่อกันเล่น ให้ฝันกันเล่น ไม่ใช่อย่างนั้น. พระพุทธเจ้า หรือพระศาสดาไหน ๆ ก็ตาม ท่านต้องการอย่างนี้ และความเป็นอย่างนี้ยังไม่พ้นสมัย หลักเกณฑ์อันนี้ยังไม่พ้นสมัย, คนยังต้องการความก้าวหน้าในทางที่ถูกต้องอีกมากมาย และได้เป็นอภิชาตบุตรก็เพื่อเหตุนี้เอง.

แล้วเดี๋ยวนี้ ก็มีปัญหาเพิ่มขึ้น ว่า โลก **สมัยนี้** มัน **เป็นโลกที่เจริญด้วย** **วัตถุอย่างยิ่ง** ฉะนั้น ความเป็นอภิชาตบุตร ก็ลำบากมากขึ้นกว่าเดิม เขาจะต้อง **ปรับปรุงความเป็นอภิชาตบุตรนี้** ให้เข้ากันได้กับ**ความเจริญก้าวหน้า** ในทาง **วัตถุ**; ไม่เช่นนั้นจะไม่มีใครยอมรับ. **ความเจริญก้าวหน้าทางวัตถุ**นี้มันถอยหลังไม่ได้แล้ว มันมีแต่จะเฟื่องมากไปอีก.

ที่นี้ เราก็ไม่เอา **ส่วนที่เฟื่องนี้** ก็ไม่เอา; เอาแต่**ส่วนที่พอดี** ที่**ถูกต้อง** เท่าที่มันควรจะเป็น. เพราะว่ามันถอยหลังไปอีกไม่ได้ ก็มีอยู่มาก. เช่น

ว่า ใช้ไฟฟ้าแล้วอย่างนี้ จะไปจุดได้กันอีก เหล่านี้มันคงทำไม่ได้; เพราะมันไม่มี
ได้จุดนั่นแหละ. ถ้าจะเลิกไฟฟ้า ไปจุดได้ มันก็ไม่มีได้จุด; มันต้องทำอะไรต่อ
ไปข้างหน้า เพื่อให้เหมาะสมกับที่ว่า มันมีไฟฟ้าใช้แล้ว.

ฉะนั้น **ความเป็นอภิชาตบุตรนั้นต้องเก่ง** ขยายตัวออกไปถึง ส่วนที่
มันเกี่ยวกับความเจริญก้าวหน้าในทางวัตถุด้วย โดยป้องกันอย่าให้วัตถุนิยมมันเป็นพิษ
ขึ้นมา เป็นอันตรายขึ้นมา; และก็ไม่ลุ่มหลงในทางวัตถุนิยมเหล่านั้นด้วย.

ในที่สุดก็ไม่มีอะไรดีกว่านี้ คือมนุษย์มันได้ไปถึงจุดที่สุด ที่มนุษย์ควร
จะไป เรียกว่า ไม่เสียที่ที่มีมนุษย์ขึ้นมาแล้ว ในสากลโลกนี้.

เอาละ เป็นอันว่า ในวันนี้เราพูดถึง เขาวชนอภิชาตบุตร **เราจะช่วยกัน
สร้างเขาวชนชนิดที่เป็นอภิชาตบุตร.** พ่อแม่จะต้องรู้เรื่องนี้ให้ดีกว่าก่อน จึงจะไป
สร้างอภิชาตบุตร ขึ้นมาได้; แล้วปัญหาต่าง ๆ ก็จะมีหมดไป. เดียวนี้ปัญหาหมด
ไม่ได้; เพราะว่ามันมนุษย์ไม่รู้ว่าจะต้องไปกันทางไหน? ไปจบกันที่ไหน?
ไปสูงสุดกันที่ไหน? มันก็สอนให้คว่ำอยู่ในความไม่รู้ ในความมืด ในอวิชชา เรียกว่า
"พ่ายเรืออยู่ในอ่าง" ซึ่งมันมีเพียงเท่านั้น มันก็ไม่พ้นไปจากทุกข์ได้.

เราพุทธบริษัทต้องการจะทำหน้าที่สนองพระพุทธรูประสงฆ์ ใน
ความมุ่งหมายที่จะช่วยโลก ทั้งเทวโลกและมนุษย์โลก ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ของพระ-
พุทธเจ้า. เป็นวัตถุประสงค์ของพระศาสนา, หรือของพระธรรม. พระพุทธองค์จึง
ทรงมอบหมายหน้าที่นี้ไว้ แก่สาวกสงฆ์ พุทธบริษัท ให้ช่วยกันทำ; เพราะฉะนั้น
อาตมาถือว่า ไม่ใช่เรื่องนอกเรื่อง; ไม่ใช่เรื่องเกินขอบเขต. เป็นเรื่องที่อยู่ในหน้าที่,
เป็นหน้าที่ที่จะต้องประพฤติกระทำ.

ขอให้ทุกคนเอาไปพิจารณาดู แล้วช่วยกันคนละไม้คนละมือในการ
กระทำ เพื่อให้ศีลธรรมกลับมา เพื่อให้เกิดอภิชาติบุตร ผู้ดำเนินชีวิตด้วย
ศีลธรรม.

ขอยุติ การบรรยายในวันนี้ ไว้เพียงเท่านี้ ขอโอกาสให้พระคุณเจ้าได้สวด บท
ส่งเสริมกำลังจิตใจในการประพฤติธรรม.

เขาวชนกับศีลธรรม

-๓-

พินิจ ๑๕ ม.ค. ๒๐

การสร้างเขาวชนแห่งยุคปัจจุบัน

ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย,

การบรรยายวันเสาร์ เป็นครั้งที่ ๓ แห่งภาคมาฆบูชา นี้ จะได้กล่าวโดยหัวข้อใหญ่ที่ว่า **เขาวชนกับศีลธรรม** ต่อไปตามเดิม; แต่สำหรับหัวข้อย่อยโดยเฉพาะในวันนี้ นั้น จะได้กล่าวโดยหัวข้อว่า **การสร้างเขาวชนยุคปัจจุบัน**.

(คำปรารภและทบทวนไปจนถึงหน้า ๘๗)

การกล่าวถึงเขาวชนอย่างช้า ๆ ชาก ๆ นี้ คงจะเป็นที่เบื่อหน่ายแก่หลาย ๆ คน, แต่ท่านลองคิดดูว่า เรื่องของเด็ก ๆ นั้นมันไม่จบไม่สิ้น. บ้านเรือนไหนมีลูกเด็ก ๆ เล็ก ๆ มันมีเรื่องที่จะต้องดูแล ว่ากล่าวกันไม่รู้จบไม่รู้จักสิ้น; มันเป็นอย่างนั้นเอง. เพราะฉะนั้นเราก็พูดกันถึงเรื่องเขาวชนซึ่งดูเหมือนจะไปไม่รู้จักจบจักสิ้น กันอีกสักพักหนึ่ง.

ขอให้ท่านทั้งหลายมองอย่างยุติธรรมกันบ้าง ว่าการช่วยกันทำให้เด็ก ๆ หรือเยาวชนดีขึ้นนั้นมันเป็นหน้าที่โดยตรงของมนุษย์. ท่านคิดว่า เกิดมาหาเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง เลี้ยงลูก เลี้ยงหลานไปได้แล้ว มันก็พอแล้ว; นั้นยังต้องระวังอยู่อีกข้อหนึ่งว่า ลูกหลานมันดีขึ้นหรือเปล่า? ถ้าลูกหลานไม่ดีขึ้น; การกระทำของพ่อแม่ก็ไม่ผิดอะไรกับการกระทำของสัตว์. ที่เรียกกันว่า สัตว์เดรัจฉานทั่ว ๆ ไป. มนุษย์มันต้องเป็นมนุษย์ คือ มันดีขึ้น แปลว่า ใจมันสูงขึ้น. ถ้าลูกหลานมาแล้ว ใจมันไม่สูงขึ้น; มันก็เหมือนกับมิได้มี.

ฉะนั้น ขอให้ถือเป็นหน้าที่สำหรับบิดามารดาทุกคน ว่าจะต้องทำลูกหลานให้มันดีขึ้น. บิดามารดาในภาษาคน คือ พ่อแม่นี้ก็ดี, บิดามารดาในภาษารวม เช่น อุปัชฌาย์ อาจารย์ ครูผู้สั่งสอนนี้ก็ดี, ก็เรียกว่า บิดามารดา; จะต้องทำลูกหลาน จะเป็นลูกหลานโดยตรง หรือลูกหลานโดยความเป็นศิษย์เป็นต้นนี้ ให้มันดีขึ้น. นี่เป็นหน้าที่อย่างลึกซึ้งซ่อนเร้นอยู่ในนั้น; เพราะถ้าเราไม่ทำหน้าที่อย่างนั้น โลกนี้ก็จะแตกสลายไป.

การทำให้โลกนี้เจริญขึ้น มันเป็นหน้าที่ เพราะว่าทำให้โลกนี้มันยังคงอยู่. แต่ความเจริญนั้น มันมิได้มีอยู่เพียงเรื่องทางวัตถุ; เรื่องทางจิตใจก็ต้องเจริญด้วย. และถ้าเรื่องทางวัตถุมันเจริญจนเพื่อ, เรื่องทางจิตใจก็จะเสียหายหมด. เราจึงต้องมีความเจริญที่ควบคู่กันไป จึงจะเรียกว่าโลกนี้มันดีขึ้น; และลูกหลานนั้นแหละมันเป็นผู้ทำให้เป็นอย่างนั้น คือให้มันดีขึ้น. ถ้าลูกหลานมันไปทำให้เลวลง; มันก็เลวลง ซึ่งจะถึงความวินาศก็ได้.

โลกในอนาคตนี้ มัน ขึ้นอยู่กับเยาวชน. ถ้าเยาวชนเขาทำผิดไป วัฒนธรรมทั้งหลายก็จะสูญสิ้นไป; โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แม้แต่พระพุทธศาสนาจะไม่

มีเหลือ. ขอให้ฟังดูให้ดีว่า อาตมากำลังกล่าววว่า แม้แต่พุทธศาสนาก็จะไม่มีเหลือ; ถ้าหากว่าเขาวชนของเราในอนาคต มันไม่ได้ดีขึ้น คือ ไม่ได้ถูกต้องยิ่งขึ้น. เพราะฉะนั้นควรจะถือว่า การทำให้เขาวชนของเราดีขึ้นนั้น มันเป็นการกุศลที่แท้จริง และอย่างยิ่ง, ทั้งแท้จริง และทั้งอย่างยิ่ง, คือสูงสุด.

ขอให้ดูให้ดี ว่าการกุศลไหนมันจะเป็นการกุศลที่แท้จริงหรือสูงสุด มักจะคิดกันแต่เรื่องทำบุญทำทาน ซึ่งมันเป็นของง่ายและสำหรับคนโง่. ขออภัยที่ต้องกล่าวอย่างนี้; อย่าได้โกรธเลย ว่าของง่าย มันต้องสำหรับคนโง่เสมอ; ของยาก มันต้องสำหรับคนมีสติปัญญา. และของง่าย นั้นมันจะมีประโยชน์ที่ลึกซึ้ง ประเสริฐสุดได้อย่างไร; มันต้องของยากต่างหาก ที่มันมีผลประเสริฐ สูงสุด ลึกซึ้ง. นี้ก็ได้แก่การที่จะทำให้ลูกเด็ก ๆ หรือเขาวชนของเราในอนาคตมันดีขึ้น.

มันเป็นการกระทำที่ทำได้ยาก แม้จะเอามาพูดกันให้จบให้สิ้น มันก็ยังยาก; พูดกันหลายครั้งแล้ว มันก็ไม่วู้จักจบสักที มันยังมีแง่นั้น แง่นี้ ที่ยังรู้สึกเป็นห่วงอยู่เสมอ. ใครไม่วู้สึกก็ตามใจ; แต่อาตมามันรู้สึก มันอดไม่ได้ มันนอนคิ นอนนึ่ก อยู่แต่ว่า "เขาวชนในอนาคต เขาจะทำลายโลกนี้เสียอย่างไร; หรือว่าเขา จะช่วยกันทำให้โลกนี้เจริญงดงาม ให้มีศาสนายังคงอยู่ได้อย่างไร"; จึงเอามาพูด

ประจวบกับว่า สมัยนี้ประเทศไทย มีปัญหาเกี่ยวกับเขาวชนเป็นอันมาก หลายแง่หลายมุม; จึงถือโอกาสเอามาพูดกันเสียคราวเดียว พร้อมกันไป ทั้งเรื่องที่บ้าน ทั้งเรื่องที่วัด ให้กลมเกลียวกันไป มันจะได้ง่ายขึ้น. การแยกดู หรือแยกพูดทีละเรื่อง มันดูจะลำบากแม้ในการพูด หรือการทำความเข้าใจ; ก็เลยถือโอกาสพูดกันเสียในคราวเดียว.

ขอให้บทวนถึง คำที่ได้กล่าวมาแล้วตั้งแต่ต้น ซึ่งเป็นหัวใจของเรื่องว่า **เยาวชนนั้นแหละคือโลกในอนาคต**; และโลกในอนาคตจะเป็นอย่างไร มันก็แล้วแต่เยาวชน. ถ้ายังมองไม่เห็น ก็ไปคิดดูเสียบ้าง มันเป็นเรื่องง่าย ๆ เพราะมนุษย์นี้ มันเป็นคนทำโลก หรือสร้างโลก; ถ้ามนุษย์มันเป็นอย่างไร มันจะสร้างโลกอย่างนั้นในอนาคต มันก็คือมนุษย์ในอนาคตจะสร้างขึ้นอย่างไร.

เดี๋ยวนี้ก็ยังเป็นเยาวชนอยู่; เยาวชนกำลังเป็นปัญหาอย่างหนักอยู่ **ในเวลา**นี้ ในข้อที่ว่า **ไม่รู้ว่าจะเดินทางไปทางไหน** จะไปสู่ความล้มจม หรือจะไปสู่ความรอด. **นี่ความหวังของเราก็ยังมีเยาวชนนั่นเอง**; เพราะฉะนั้น ขอให้ใช้เวลาเท่าที่จะมี เท่าที่จะเจียดได้ เถมาคิดนึก ศึกษา ปรัชญาหรือ และพยายามแก้ไขปัญหาเหล่านี้ ซึ่งอาจมายืนยันว่า เป็นการบำเพ็ญที่สูงที่สุด ยากสักหน่อย ก็ขอให้ทนเอา.

เราต้องการเยาวชนที่เรียกว่า อภิชาตบุตร มีลักษณะอย่างไร ก็ได้กล่าวไปเป็นส่วนใหญ่แล้ว ในการบรรยายครั้งที่แล้วมานี้เอง. **อภิชาตบุตร แปลว่า บุตรที่ยิ่งกว่าบิดามารดา; ถ้าเราได้บุตรที่ยิ่งกว่าบิดามารดา ในทางความรู้ ความสามารถ ความประพฤติ หรือการกระทำ โลกนี้ก็ต้องดีขึ้นกว่าโลกในสมัยบิดามารดา.**

ถ้านึกถึงปู ยา ตา ยาย ที่แล้วมาแต่หนหลัง มันมีปัญหาที่จะพูดลงไปได้ขึ้น หรือ เลวลง. ที่เห็นได้โดยง่าย ก็คือว่า **ทางวัตถุ** สิ่งของนี้ **มันดีขึ้น**; แต่ **ทางจิตใจมัน เลวลง**; เลยต้องแบ่งแยกกันว่าดีบางอย่าง เจริญบางอย่าง เจริญจนเพื่อ, แต่บางอย่างนั้น มันขาดไปที่เดียว. ฉะนั้น **เราจะทำให้มันเต็มได้อย่างไร.**

คำว่า อภิชาตบุตร บุตรที่ยิ่งกว่าบิดามารดา นี้ ต้องดีกว่าทั้งในทางฝ่ายวัตถุและทั้งทางจิตใจ; ถ้าพูดให้สั้นที่สุด ก็พูดว่า โลกนี้มีสันติมากยิ่งขึ้นนั่นเอง.

จะขอใช้คำง่าย ๆ สักคำหนึ่งว่า "เป้าหมาย" เป้าหมายของเราในการสร้างเยาวชน :เราต้องการอภิชาตบุตร ที่จะทำให้นุคคลก็ดีขึ้น บ้านเมืองก็ดีขึ้น โลกทั้งโลกก็ดีขึ้น คนแต่ละคนดีขึ้นก็เป็นคนมีศีลธรรมมากขึ้น.

ที่นี้ บ้านเมือง คือสังคม ที่แวดล้อมเราในระยะใกล้ ๆ นี้ ก็ดีขึ้น, จนกระทั่งว่าโลกทั้งโลกก็ดีขึ้น. ขอให้ช่วยกันจำคำว่า โลก ไว้สักหน่อย ถ้าเราเห็นแก่ตัวไม่เห็นแก่โลก เราไม่ใช่พุทธบริษัท; ถ้าเราเป็นพุทธบริษัท เราต้องเห็นแก่โลก คือ "สัตว์มีชีวิตทั้งหลาย ทั้งเทวดา ทั้งมนุษย์ ทั้งสัตว์เดรัจฉาน" ฉะนั้น เราจึงมีสิ่งทีเรียกว่า โลก เป็นหลักเกณฑ์ในการที่จะมีเป้าหมาย สำหรับการทำให้มันดีขึ้น.

สำหรับคำว่า "โลก" นี้ อาตมาอยากจะแนะนำให้ทุกคนสนใจว่า มีกันสัก ๓ โลกเถอะ จะได้ทำให้มันครบถ้วนจริง ๆ **สามโลก** ก็คือ **โลกแผ่นดิน** นี้อย่างหนึ่ง, แล้วก็ **โลกบ้านเมือง** คือเกี่ยวกับมนุษย์นะ. การบ้านการเมืองนี้ เรียกว่าโลกการเมืองก็แล้วกัน นี่ก็เป็นโลกหนึ่ง, ทีนี้โลกที่สาม คือ **โลกของพระธรรม**. ทั้งสามโลกนี้ มันซ้อนกันอยู่อย่างสนิท; แต่มันก็ยังเป็น ๓ โลกอยู่นั่นเอง. มันจะจัดการเหมือน ๆ กัน อย่างเดียวกันไม่ได้; มันต้องแยกกันจัดการ.

โลกแผ่นดิน เกือบจะไม่ต้องอธิบายกระมัง. แผ่นดิน ก้อนหิน ต้นไม้ ห้วย หนอง คลอง บึงบาง ทะเล ภูเขา อะไรก็ตาม; เหล่านี้ เรียกว่า โลกแผ่นดิน

นี่มันก็ควรจะต้องดีขึ้น; อย่าให้มันถูกทำลายลง ถ้าเยาวชนมันดีขึ้น มันก็จะสร้างโลกแผ่นดินนี้ให้ดีขึ้น; ไม่ทำลายโลกแผ่นดิน ให้สูญหายไป หรือแม้แต่ให้มันสกปรกไม่น่าดู, หรือว่า เกือบจะใช้ประโยชน์อะไรไม่ได้. **ขอให้เยาวชนในอนาคตช่วยทำให้โลกแผ่นดินให้มันดีขึ้น.**

ที่นี้ **โลกบ้านเมือง** คือ บรรดาสิ่งที่มีได้เป็นไปตามธรรมชาติ ที่มนุษย์ต้องทำขึ้นมา. **บ้าน** หรือ **เมือง** แล้วก็ **การบ้าน** **การเมือง** **การเป็นอยู่** **การทำมาหากิน**, **การเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน** เพื่อให้บ้านเมืองมันรุ่งเรืองและมีสันติ; นี้เราเรียกว่า **โลกบ้านเมือง** **เราก็ยังหวังว่า เยาวชนในอนาคตที่เป็นอภิชาติบุตรนั้น มันจะช่วยทำให้ดีขึ้น.** อย่าให้บ้านเมืองที่เต็มไปด้วยอาชญากรรม, เต็มไปด้วยอันตราย; เป็นโลกการเมืองที่หลอกลวง สารพัดอย่าง อย่างกับว่า ไม่มีใครจะไว้ใจใครได้ ไม่มีทางที่จะนอนตาหลับ; เพราะโลกบ้านเมือง หรือ **โลกการเมือง** นี้มันไม่ดี. **ขอให้เยาวชนในอนาคตของเรา ช่วยกันสร้างโลกบ้านเมืองนี้ให้มันดี** มีบ้านเรือนดี มีผู้คนดี มีการเมืองการบ้านที่ดี.

ที่นี้ มาถึงโลกที่สาม คือ **โลกพระธรรม** อยู่ที่ไหน? ถ้าฟังเทศน์กันมาหลายสิบครั้ง หลายร้อยครั้ง แล้วยังไม่รู้ว่า **โลกพระธรรม** อยู่ที่ไหน มันก็เป็นกรรมของคนนั้น. **ขอให้พยายามคิดดู สนใจให้รู้ว่า **โลกพระธรรม** นั้น มันอยู่ที่ไหน? มันจะอยู่ที่ไหนได้ ถ้าไม่อยู่ที่ตัวคน.**

ตัวธรรมะ ของธรรมชาตินั้น มันก็เป็นเรื่องของธรรมชาติ; มันไม่เกี่ยวกับคน ก็ปล่อยมันไปตามเรื่อง. แต่ว่ามันเกี่ยวกับคน ต้องมีในคน; ไม่มีแล้วคนไม่เป็นคน, หรือคนไม่เป็นมนุษย์นี้. มันอยู่ที่คน ไม่ได้อยู่ที่แผ่นดิน ไม่ได้อยู่ที่

ที่บ้านเมือง ไม่ได้อยู่ที่เรื่องกิเลส หรือเรื่องของโลกทั่ว ๆ ไป; แต่**ว่าอยู่ที่การประพฤติที่ถูกต้อง ทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ** ของคน.

ท่านอาจจะแยกออกมาได้หรือไม่ นั่นมันเป็นความสามารถของท่านเอง. แต่อยากจะทำให้มองดูอย่างง่าย ๆ ว่า **ถ้าทุกคนในโลกธรรมะ แล้วโลกนี้จะมีธรรมะ แล้วส่วนที่มันเป็นอย่างนั้นแหละ เรียกว่าโลกของพระธรรม** ต่างจากโลกของหมู่คนที่ไม่ธรรมะ. ถ้าสมมุติว่าพวกไหน มนุษย์พวกไหน คนพวกไหน เขาไม่มีธรรมะกันเลย; เขาอยู่กันได้อย่างไร? เขาก็อยู่กันได้ ตามแบบของเขา; แต่เขาไม่มีธรรมะอยู่เลยในใจของเรา หรือในการเป็นอยู่ของเขา เขาก็ไม่มีธรรมะ.

ส่วนเราที่ประพฤติธรรมอยู่นี้ มันมีโลกของธรรมะเป็นระบบ เป็นระเบียบ เป็นระบอบ เป็นอะไรต่าง ๆ อยู่ในจิตใจ เป็นหลักธรรมะที่แท้จริง; แล้วมันก็แสดงออกมาภายนอกบ้าง ให้คนอื่นได้รู้ได้เห็น. เพราะว่าธรรมะมันมีอยู่ข้างใน มันจึงได้ออกมาในรูปอย่างนี้; เช่น *สภาพที่สงบสุข เยือกเย็น เอื้อเพื่อเอื้อแผ่ สุจริต ยุติธรรม* อะไรก็ตาม มันแสดงอยู่ทั่ว ๆ ไป ในหมู่คนที่มีธรรมะ. ส่วนนี้เราเรียกว่า **โลกของพระธรรม จะมีอยู่แต่ในหมู่บุคคลที่ประพฤติธรรม.**

แม้โลกพระธรรมนี้ เราก็หวังอยู่ว่า **เขาวชนในอนาคต ที่เป็นอภิชาตบุตร** เขาจะช่วยกันรักษาไว้, เขาจะช่วยสร้างขึ้นมาให้ดีกว่าเดิม หรือว่าให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไป จนกว่าจะถึงจุดสุดยอดที่เขาได้สมมติเรียกกันไว้ว่า **โลกของพระศรีอาริย์.** โลกของพระศรีอาริย์, พระศรีอาริย์เมตไตรย เรียกเต็ม ๆ, เรียกสั้น ๆ ว่าพระศรีอาริย์.

โลกของพระศรีอาริย์นี้ คงจะแปลกมาก คือไม่มีความผิด ไม่มีความชั่ว ไม่มีใครทำร้ายใคร; และที่จะแปลกมากที่สุด ก็คือว่า *ไม่ต้องมีใครช่วยใคร*. ใครมองเห็นว่า สภาพที่ใครไม่ต้องช่วยใครนี้ มันจะมีได้อย่างไร. เดียวนี้ก็ต้องช่วยกันไปหมด แม้แต่ช่วยเรื่องเจ็บป่วย เรื่องขาดแคลน เรื่องอะไร ก็ต้องช่วยกันไปหมด. เมื่อเราจะมีโลกพระศรีอาริย์ ที่ไม่มีความขาดแคลนเลย, ไม่มีความทุกข์ยากลำบากที่ใครจะต้องช่วยกันอีก; นั่นแหละคือ โลกของพระธรรมที่สมบูรณ์, มีศีลธรรมทุกกระเปียดนี้ว อยู่ที่นี่เนื้อที่ตัวของคนทุกคน

ขอให้มีความหวังสักหน่อยว่า เยาวชนในอนาคตของเรา จะช่วยกันสร้างโลกชนิดนี้ขึ้นมา โดยการรับช่วง ถ้ายทอดกันไปตามลำดับ, ตามลำดับ. ถ้าไม่ยอมวางมือเสีย คือจะ **ช่วยกันให้มันยิ่งขึ้นไป** ทุกลำดับ; **สักวันหนึ่งมันจะถึงเป็นแน่ ๆ** คือ **เกิดโลกพระธรรม** ถึงขนาดที่เรียกว่า โลกพระศรีอาริย์เมตไตรยขึ้นมา.

นี่ก็เป็นเหตุผลพอแล้ว ที่ว่าเราควรที่จะเอาใจใส่เรื่องเยาวชน. คนแก่ๆ มักจะบ่นทิ้งไปเสียว่า "ไม่รู้ไม่ชี้, ปล่อยมันไปก็แล้วกัน กูก็จะตายแล้ว กูก็จะหาความสงบของกู". ถ้ามีแต่คนแก่อย่างนี้ เข้าใจว่า โลกนี้จะวินาศในเวลาอันสั้น; เพราะคนแก่ๆ ไม่ค่อยช่วยเหลือ ไม่ค่อยชักจูงชี้แจง ให้เด็ก ๆ เขาช่วยกันสร้างโลกที่มันดี.

ตรงนี้ มันมีปัญหาคิด ที่ว่า ถ้าคนแก่ชี้โมโห ก็คงทำอะไรไม่ได้, คนแก่โง่ ๆ ก็ทำอะไรไม่ได้; พอไปโมโหลูก โมโหหลานเสีย มันก็ทุกขีร้อน เป็นไฟ เป็นนรก ไปเสียอีก ก็ทำไม่ได้จริงเหมือนกัน. ฉะนั้น**คนแก่จะต้องมีความรู้พอในทางธรรมะ สำหรับแก้ปัญหาของตัวเอง**, อย่างน้อยก็ควบคุมกิเลสได้ ไม่ชี้โมโห โทโส. ถ้าเด็ก ๆ เขารบกวณ ก็ต้องชี้แจงสั่งสอนวันละร้อยครั้ง พันครั้ง ก็ทนได้, จะยิ้มแย้ม

แจ่มใส ส่องส่องกันไปได้; คนแก่อย่างนี้ จะช่วยสร้างโลกในอนาคต จะช่วยเด็ก ๆ เยาวชน สร้างโลกในอนาคต.

ถ้ามาคิดเสียว่า ไม่เท่าไร มันก็จะตายแล้ว มันก็แก่มากแล้ว จะทำอะไรให้ดีที่สุดกันสักที; มันก็น่าจะคิดถึงเรื่องนี้ให้มากที่สุด, คือ วางหลักกว้างๆ ลงไปว่า จะช่วยให้เด็ก ๆ เขาสามารถสร้างโลกที่ดีกว่าที่แล้่วมา ให้ยิ่งขึ้นไป.

ทำไมต้องยกให้เป็นเรื่องของคนแก่? มั้ยก็เห็นอยู่แล้วว่า คนแก่ มันเกิดนานแล้ว มัน รู้อะไรมาก มันเห็นอะไรมาก มันผ่านอะไรมามาก ; ฉะนั้นมันก็ ควรจะสอนเด็ก ๆ ได้อย่างถูกต้อง.

เขาเป็นอันว่า ให้คนแก่สร้างกุศลอันแท้จริงกันขึ้นมาสักอย่างหนึ่ง คือ ช่วยเด็ก ๆ เขาเดินถูกทางให้ดีขึ้น เป็นเยาวชนอภิชาติบุตร; แล้วก็ได้รับประโยชน์ทั่วกันไปหมด คือ ตัวเขาก็ดีขึ้น บ้านเมืองของเขาก็ดีขึ้น โลกทุกโลกก็ดีขึ้น คือดีขึ้นทั้งโลกแผ่นดิน โลกบ้านเมือง และโลกของพระธรรม ดังที่กล่าวมาแล้ว.

นี่คือเป้าหมายที่เรามุ่งหวัง หรือมองเห็นว่า จะต้องไปให้ถึง ในการสร้างเยาวชนต่อไปในอนาคต.

ขอย้ำอีกครั้งหนึ่งว่า **อย่าเห็นว่ามีไฉนหน้าที**. ถ้าเป็นมนุษย์จริง นี้แหละคือ หน้าทีที่จะต้องสร้าง ให้มันเป็นมนุษย์กันมากขึ้น; และถ้าอยากจะทำบุญทำกุศล ก็ไม่มีกุศลอะไรจะยิ่งไปกว่านี้, คือ ช่วยกันสร้างโลกนี้ให้ดีขึ้น; โดยเฉพาะ

อย่างยิ่ง คือ ทำลูกเด็ก ๆ ให้มันมีความรู้ ความเข้าใจถูกต้อง มีความปลอดภัย และก็สร้างบ้าน สร้างเมือง สร้างโลก ให้มันดีขึ้น.

นี่เป็นการปรารถนาในเบื้องต้น ซึ่งขอปรารถนาอยู่เสมอ ไม่กลัวว่าใครจะรำคาญ; เพราะได้บอกแล้วว่า ทำกับเด็ก ๆ มันต้องทนรำคาญ; มันเหมือนจับปูใส่กระดัง มันคอยป็นขอบอยู่เรื่อย ก็ต้องทนรำคาญกันหน่อย เป็นเรื่องธรรมดา.

....

(เริ่มการบรรยายตามหัวข้อครั้งนี้)

ที่นี้ ก็มาถึง ปัญหาที่จะสร้างเยาวชน ให้ก้าวหน้าตามที่เราหวัง หรือมีเป้าหมายเอาไว้.

ปัญหาการสร้างเยาวชนนี้ มันไม่ใช่จะเพ็งมี; มันมีมาตั้งแต่สร้างโลกแล้วแหละ; เพราะบิดามารดาก็สร้างเด็กให้ดีขึ้นเรื่อย ๆ มา. แต่มันไม่มีเรื่องยุ่งยาก ไม่มีอะไรแทรกแซง; มันเป็นไปตามธรรมชาติธรรมดาอยู่มาก เพราะว่าโลกนี้ยังไม่เปลี่ยนแปลงมาก เหมือนอย่างทุกวันนี้.

โลกอย่างสมัยโบราณ มันเหมือนกับว่า ค่อย ๆ คลานไป อย่างนั้น; แต่โลกอย่างสมัยวันนี้ คือ เหมือนกับวิ่ง หรือบินไป มีอะไรรวดเร็วมาก มีการเปลี่ยนแปลงมาก; ทุกอย่างก็ต้องเปลี่ยนแปลงไปหมด. ถ้าว่า หลักการ แล้ว

ก็ไม่ต่างกัน คือจะต้องทำให้เจริญขึ้น ๆ ๆ; แต่การ หรือ **วิธีการที่จะทำให้เจริญขึ้น**นะ มันต่างกันมาก. หลักการคงเดิม ทำให้เจริญขึ้น; แต่วิธีการที่จะทำให้เจริญขึ้นนี้ มันต้องต่างกันมาก เมื่อเทียบกับยุคปัจจุบันกับดึกดำบรรพ์. เอายุคดึกดำบรรพ์ มาเทียบกับยุคปัจจุบัน วิธีการที่จะใช้นี้จะต่างกันมาก; มันเป็นคนละยุคของอารยธรรม.

เขาเป็นอยู่อย่างง่าย ในสมัยดึกดำบรรพ์ เรื่องมันก็ง่าย; **เดี๋ยวนี้มันเป็นอยู่กันอย่างยาก** อย่างลำบาก แม้แต่เรื่องกิน เรื่องอยู่ เรื่องนุ่ง เรื่องห่ม มันก็ต้องการอย่างที่ยาก ๆ ; มันไม่เอาอย่างง่าย ๆ เหมือนสมัยดึกดำบรรพ์.

สมัย ปู่ ย่า ตา ยาย ขนาดสัก ๕๐ ปี ๗๐ ปี ๑๐๐ ปี มานี้ ก็ยังพอมองเห็นได้ ว่ามันต่างกันมาก. เมื่อ ๖๐-๗๐ มานี้ เขาอยู่กันอย่างง่ายมาก ไม่ต้องมีอะไรมาก เรื่องกิน เรื่องอยู่ เรื่องนุ่ง เรื่องห่ม เรื่องสนุกสนาน อะไรก็ตามเถอะ มันไม่ต้องยุ่งยากมาก, ไปชนทรายที่วัด ก่อพระเจดีย์ ก็สนุกจะตายอยู่แล้ว.

เดี๋ยวนี้ต้องไปดูหนัง ดูละครอนาจาร เสียเงิน เสียเวลา เสียแรง เสียอะไรให้มาก จึงจะสนุกสนาน คำว่า "สนุกสนาน" นี้ มันก็ยุ่งยากมากกว่าเสียแล้ว; เรื่องกิน เรื่องอยู่ เรื่องนุ่ง เรื่องห่ม ก็คล้ายกันอีก.

นี่เรียกว่า วัฒนธรรมมันเปลี่ยน, อารยธรรมมันเปลี่ยน, ความเจริญก้าวหน้าของมนุษย์นั้นแหละมันเปลี่ยน; **เปลี่ยนมาเป็นยุคที่มีเหยือกกิเลสเต็มไปหมด.** แล้วไปเทียบดูกันกับยุคที่ไม่ค่อยจะมีเหยือกของกิเลส คือมีเท่าที่จำเป็นตาม

ธรรมชาติ ไม่มีเหยื่อของกิเลส มันก็ต่างกันถึงอย่างนี้; ฉะนั้นเยาวชนของเราสมัยนี้ มัน เกิดมาในท่ามกลางโลกชนิดนี้ มันก็ คงจะสอนยาก เพราะเขาเป็นทาสของ ความเอร็ดอร่อย สนุกสนาน อย่างสมัยนี้.

นี่เรียกว่า วิธีการมันต่างกันมาก เพราะมันเป็นคนละยุคของอารย-
ธรรมทางวัตถุ, ทางเนื้อหนัง ทางจิตใจ อะไรมันเปลี่ยน ผิดกันไปหมด.

ที่นี้ ดูคืบหน้าออกไปสักนิด ก็เห็นทันทีที่เดียวว่า เราสมัยนี้ หรือ โลก
สมัยนี้ ได้มอมเมาเด็ก ๆ ของเราให้มัวเมาด้วยประชาธิปไตย หรือ เสรี-
ภาพนี่จนเฟ้อ และก็มอมเมาเขาด้วยวัตถุนิยมจนเฟ้อ : มันสองเรื่องอยู่จะ
ระวังให้ดี.

เราไม่ได้เจตนาด้วยซ้ำไป แต่ว่าการกระทำนั้นมันมอมเมาให้เด็ก
มันเมาในเสรีภาพ จนเฟ้อ; ถ้าใครไม่ให้เสรีภาพแก่เด็ก ๆ เพื่อนฝูงเขาหาว่า
มันไม่ทันสมัย มันป่าเถื่อน มันโง่. พ่อแม่กลัวถูกหาว่าอย่างนั้น; ก็ตามใจลูก
ให้เสรีภาพแก่ลูกจนเฟ้อ; ขนบธรรมเนียมมันเลยกลายเป็นตามใจลูกจนเฟ้อด้วยเสรีภาพ.

การศึกษา ที่โรงเรียน ที่วิทยาลัย ที่มหาวิทยาลัย นั้นไม่ต้องพูดถึง
กำลังหลับตาสอนให้มัวเมาในเสรีภาพ หรือประชาธิปไตยจนเฟ้อ. เขาไม่เข้าใจ
ความลดหย่อนผ่อนตาม ความเสียสละ; เรียกห้องแต่เสรีภาพและประชาธิปไตย จน
ไม่รู้จะมาเก็บไว้ที่ไหน จึงเรียกว่ามันเฟ้อ. ถ้าเด็กเป็นอย่างนี้เสียแล้ว จะสร้างโลก
ของพระธรรมได้อย่างไร. ปัญหามันก็เกิดขึ้น : เด็ก ๆ เล็ก ๆ ในสมัยก่อน ดีได้
ดำได้ ว่าได้ ใช้งานได้; แต่เด็กสมัยนี้ ไม่ได้, และไม่ได้ยิ่งขั้นทุกที.

ที่นี้ ที่ว่า **อุกมอมเมมาด้วยวัตถุนิยมจนเฟ้อ** นี้ก็หมายความว่าเรา**พ่อแม่** นั้นแหละเป็นผู้เปลี่ยนมาตรฐานการเลี้ยงดู : การบำรุงบำเรอ การเล่นหัว การเอาอกเอาใจ อะไรหมด; ตามใจ หามาให้ ซึ่งวัตถุสำหรับกิน สำหรับใช้ สำหรับเล่น สำหรับอะไรอีกหลายๆอย่าง; ล้วนแต่สวยงาม หวานหอม สนุกสนาน เอร็ดอระอ่ย; ดูอาหารการกิน, การแต่งเนื้อแต่งตัว, การเล่น การหัว ของเด็กสมัยนี้ ก็พอจะรู้ได้ว่าพ่อแม่ทำให้ทั้งนั้น.

พ่อแม่ไปเอาความโง่นี้มาจากไหน? มันก็เป็นเรื่องเห่อตาม ๆ กันไป; เมื่อพ่อแม่ชอบความเอร็ดอระอ่ยอย่างแบบใหม่ มันก็จำเป็นอยู่เองที่ต้องหามาให้ลูก, ฉะนั้น ความสวยงาม หรือความเอร็ดอระอ่ย มันจึงเปลี่ยนแปลงเร็วมาก จนไม่รู้ว่าจะเรียกว่าอะไรดี.

ของที่เอามากินมาใช้ เดี่ยวนี้ จะไม่รู้ว่าจะเรียกว่าอะไรดีแล้ว; ถ้าไปเปรียบกับสมัยเมื่อ ๑๐๐ ปีมาแล้ว ไม่ต้องเปรียบถึงสมัยดึกดำบรรพ์ดอก. เด็กเขาก็หลงไหลแต่เรื่องรสอร่อยของวัตถุ ที่เราเรียกกันว่า วัตถุนิยม, คือหลงความอร่อย สนุกสนาน อะไรก็ตาม ทางวัตถุ.

เรามอมเมาเด็กให้เขาเป็นอย่างนี้เสียแล้ว ก็ยากที่จะช่วยให้เขาช่วยกันสร้างโลกให้เป็นโลกพระธรรม; แม้แต่จะเป็นโลกบ้านเมืองที่ดี ก็ยังไม่ได้ เพราะเขาพร้อมที่จะเอาเปรียบ และเห็นแก่ตัว.

การศึกษา ของเรามี แต่สอนให้หาให้ได้มาก ๆ หาให้ได้มาก ๆ, แล้วก็มาทำให้สมอกสมใจ ถึงอกถึงใจ. นี่เป็นเสียอย่างนี้ นี่ก็เป็นปัญหาอันหนึ่ง ที่จะให้

เยาวชนช่วยกันสร้างโลกพระศรีอารียเมตไตรย. ปล่อยไปตามนั้น เขาก็สร้างโลกของยักษ์ของมาร หรือที่ร้ายยิ่งไปกว่ายักษ์มาร ก็ได้.

เฮ้, ที่นี้ดูต่อไป ในที่สุด ก็จะทำให้เห็นว่า มันก็ไม่มีทางที่จะเฉยได้ หรือจะเลือกเป็นอย่างอื่น; มันจะถึงอย่างไรก็ตามเถอะ มันก็ ต้องพยายามอยู่นั้นแหละ. แม้ว่า เด็ก ๆ ของเราจะเสพติดสิ่งมีนเมาเหล่านี้ ถึงขนาดหนักแล้ว เราก็ปล่อยตามนั้นไม่ได้; ก็ต้องพยายามที่จะดึงกลับมา ดึงกลับมา ไปก็ได้ ไปหาที่มันถูกนะ กลับมาก็คมหาที่ถูกลง กลับไปก็ไปหาที่ถูกลงไม่มีทางเลือกอย่างอื่น.

พ่อแม่ก็ต้องตั้งใจ ปักใจ อธิษฐานใจ ที่จะดึงลูกหลานให้เข้ามาสู่แนวของความถูกต้อง ให้จนได้; เป็นของยาก เป็นปัญหาหนัก แต่ไม่มีทางเลือกอย่างอื่น นอกจากต้องฝ่าเข้าไปให้ได้ แก้ปัญหานั้นให้ได้.

.... ..

ที่นี้ก็มาถึง ปัญหาฝ่ายพ่อแม่ : พ่อแม่ต้องมีสัมมาทิฐิเพียงพอ และจะต้องมีสมรรถภาพที่เพียงพอ; สองสิ่งอยู่นะ ระวังให้ดี.

พ่อแม่ต้องมีสัมมาทิฐิ คือ ความเข้าใจอันถูกต้อง นั้นเพียงพอ และพ่อแม่ จะต้องมีสมรรถนะ คือความสามารถที่จะทำได้ ตามที่สัมมาทิฐิมันบอกให้ว่าจะต้องทำอะไร พ่อแม่ต้องสามารถทำได้.

ที่นี้ บรรดาผู้ที่เป็นพ่อแม่ทั้งหลายมีสัมมาทิฐิพอแล้วหรือยัง? มีแต่ปาก มันก็อาจจะมาก อาจจะเพ้อก็ได้ มีมากจนเพ้อก็ได้; แต่ถ้ามันอย่างแท้จริง เห็น

อยู่อย่างแท้จริง ควบคุมจิตใจได้จริงนี้มันอาจจะไม่ค่อยจะมี. สัมมาทิฐิแท้จริงขนาดนั้น อาจจะไม่มี หรือไม่ค่อยจะมี; เมื่อไม่ค่อยจะมี มันก็ไม่รู้ว่าจะทำอะไร. มันก็ไม่ต้องมีสมรรถนะที่ไหน; จะมีมาทำอะไร ถ้าไม่รู้ว่าจะทำอะไร.

เดี๋ยวนี้เอากันว่า พ่อแม่บางคนก็มีสัมมาทิฐิเพียงพอ แต่สมรรถนะคือความเข้มแข็ง เป็นต้นนั้น มันไม่พอ คือความเอาจริงกับลูกกับหลาน ก็ไม่พอ สัมมาทิฐิในเรื่องนี้ ก็จะต้องค้างเติ่งอยู่ คือเป็นหมันอยู่. ดังนั้นขอให้ช่วยกันปรับปรุงกันเสียใหม่ ให้เข้าใจถูกต้องในเรื่องนี้. แล้วเข้มแข็งพอที่จะปฏิบัติให้สำเร็จตามความถูกต้องในข้อนี้.

เดี๋ยวนี้ เรายังไม่ประสีประสา ไม่ฝืนถึงกันด้วยซ้ำไป. พ่อแม่ทั้งบ้านทั้งเมือง ทั้งประเทศ หรือทั้งโลกก็ได้ ไม่ได้ฝืนถึงข้อนี้; มีแต่จะรู้สึกอย่างไรก็ปล่อยไปอย่างนั้น : ตัวเองชอบสนุกสนานเอร็ดอร่อยอย่างไร ก็ปล่อยให้ลูกหลานเป็นอย่างนั้น ด้วยความรักอย่างหลับหูหลับตา. นี้ก็เลย ไม่มีทั้งสัมมาทิฐิ และไม่มีทั้งสมรรถนะ หรือสมรรถภาพ ที่แข็งแกร่ง ที่จะดึงลูกหลานมาอยู่ในขอบเขตของความถูกต้อง.

จะยกตัวอย่างมาดูกันอีก ไม่กลัวใครจะโกรธดอก ใครจะโกรธก็โกรธไป คือ งานวันเด็ก. งานวันเด็ก ก็จัดเพื่อเด็ก จัดเพื่อเยาวชน เพื่อเยาวชนเป็นอย่างไร ก็ดูเอาที่แล้วกัน. เมื่อดูเห็นแล้ว ก็จะได้เห็นว่า พ่อแม่ หรือผู้ที่รับผิดชอบอย่างพ่อแม่ นั้น เขาทำกับลูกของเขาอย่างไร.

ในงานวันเด็ก ที่จัดกันอยู่ทุกปี ๆ มีแต่เรื่องบันเทิง หาความบันเทิง ให้เด็ก ซึ่งที่แท้ มันก็บันเทิงอยู่ตลอดเวลาแล้ว ยังจะให้ความบันเทิงอยู่อย่างนั้น ซ้ำซากอีก.

ให้ดูให้เห็นความแปลก วันเด็ก จัดให้ดู ให้เห็น ของแปลก เข้า, มัน ก็เป็นพิธีตองสักหน่อย เท่านั้นแหละ; มันก็ดูอยู่แล้ว ไอ้ของเหล่านั้นมันก็เห็นอยู่แล้ว มันอ่านอยู่แล้ว.

ให้ได้รับความรู้รอบตัว ก็ไม่มากไปกว่าที่มันรู้อยู่แล้ว; แต่ทำให้มัน เป็นพิธี ทำให้มันยุ่งยากลำบาก จนรรถชาติกันไปหมด.

การปลุกใจ ปลุกใจนี้มันก็เกินวิสัยของเด็ก; เรื่องปลุกใจผู้ใหญ่ เอมามาปลุกใจเด็กนี้ มันเกิน มันรับไม่ได้. นอกนั้นก็ยังมีเรื่องยั่ว เรื่องยุ ให้มัน ตื่นเต้น ยั่วยุให้มันตื่นเต้นอย่างนั้นอย่างนี้.

เรื่องให้รักชาติ ให้หลงชาติ อะไรต่าง ๆ มันจะเป็นเรื่องซิงสุกก่อน ห้าม เสียมากกว่า แล้วเด็กมีอะไรดีขึ้น ทึกคนลงสังเกตดู.

ที่อย่างสุภาพที่สุด ในวันเด็ก ก็มีเรื่องอมสินให้รู้จักประหยัด แล้ว เท่านั้นมันพอหรือไม่พอ; ที่รู้จักเพียงเท่านี้ มันพอหรือไม่พอ.

บางทีก็มี เรื่องสุขภาพบ้างแต่น้อยเต็มที ที่จะอบรมเด็กให้มีความรู้เรื่อง สุขภาพ. ในวันเด็ก ถ้าสอนเด็กให้รู้เรื่องสุขภาพ, ให้รู้เรื่องสิ่งอื่น ๆ แวดล้อมเป็น

พิช มาช่วยกันป้องกัน มาช่วยกันกำจัด; อย่างนี้ก็จะดีมาก แต่มีน้อย หรือไม่มี ไปมีเรื่องยุ่งอื่นเสียมาก.

ส่วนอีกทางหนึ่ง คือ เรื่องศีลธรรม นั้น ไม่มีเลย, ไม่มีเลย ไม่มีวันเด็กที่ไหน ที่เขาจัดกันว่า : เด็กๆ มาทำความเคารพพ่อแม่, เด็ก ๆ มาพรรณนาพระคุณพ่อแม่ ให้เด็ก ๆ พรรณนาพระคุณของพ่อแม่ ตามความสามารถของตน ๆ, เด็กเล็ก เด็กกลาง เด็กใหญ่ ใครจะพรรณนาพระคุณของแม่ได้ดี จะให้รางวัล. ให้เขาได้พยายามคิดนึกอย่างลึกซึ้งว่า พ่อแม่มีคุณอย่างไร. พ่อแม่คืออะไร; ที่เป็นลูก ๆ ๆ นี้ ลูกนี้มันคืออะไร. ให้มันรู้ ให้มันลึกซึ้งถึงที่สุด คือความหมายของคำว่าพ่อ ว่าแม่ ว่าลูก ว่าหลาน ว่าพี่ ป้า น้า อา อะไรก็ตาม ในฐานะที่ว่า เขาเป็นผู้มีพระคุณ.

เดี๋ยวนี้ รู้จักเพียงร้องเรียก; มีปากก็ร้องเรียกได้ มีไว้สำหรับร้องเรียก, แล้วก็เรียกเท่านั้นเอง; แล้วก็เรียกเพื่อขอ เพื่อบีบบังคับ เพื่ออะไรมากกว่า ไม่ได้รู้ว่ามีพระคุณอย่างไร

ขอให้ไปคิดกันเสียใหม่เถอะ ว่าเรายังไม่ได้สำนึกในข้อนี้ ยังไม่ได้อบรมเด็กของเรา เพื่อความเป็นเยาวชนที่ก้าวหน้า ในทางจิตใจ เพื่อจะสร้างโลกของพระธรรม. ที่ทำกันอยู่นี้ก็ไม่ได้ประโยชน์อะไรมากไปกว่าที่ไม่ทำ; อยากพูดอย่างนี้ ใครจะว่าอย่างไรก็ว่า. ว่าที่จัดอย่างนี้นะ มันมีผลอะไรเกิดขึ้น ผลนั้นก็ไม่ได้มากไปกว่าที่ไม่ได้จัด; เพราะเด็กๆ เขาก็ทำอย่างนั้นอยู่แล้ว หรือเขาจะเพ้ออยู่แล้ว ด้วยซ้ำไป.

แต่แม้ทำได้เต็มทีอย่างนั้น มันก็ไม่พอ ที่จะสร้างเด็ก ๆ นี้ ให้เป็น บุตรที่ดีของบิดามารดา เป็นศิษย์ที่ดีของครูบาอาจารย์; มันยังเป็นเด็กที่ เกะกะระราน, ไม่เคารพพ่อแม่ ครูบาอาจารย์ คนเฒ่าคนแก่ พระเจ้าพระสงฆ์ อยู่ นั้นเอง; ไม่ได้มีความรู้เรื่องชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์เพิ่มขึ้น.

สอนกันอย่างไร. อบรมกันอย่างไร ก็ไม่รู้; มันไม่ได้มีความรู้ อย่าง นี้เพิ่มขึ้น มันก็คงอย่างเดิม : เพื่อในทางเสรีภาพ, เพื่อในทางวัตถุนิยม, เพื่อ ในทางความเห็นแก่ตัว. แต่ถ้าเรามาจัดให้เขานึกคิดอย่างลึกซึ้งว่า พ่อแม่มีบุญ-คุณอย่างไร; เพียงเท่านี้ก่อนเถอะ เขาจะหยุดชะงักในการทำสิ่งที่ไม่ควรทำ.

เอาละ, นี้ เราคงบังคับใครไม่ได้. แต่เราก็พูดไว้ เผื่อว่าเขาเอาไป คิดไปนึก เขาเห็นด้วยเขาก็คงจะช่วยกัน ดัดแปลงแก้ไขของเขาเอง; เราบังคับ เขาไม่ได้.

ทั้งหมดนี้เราเรียกว่า ปัญหาที่มีอยู่ในการสร้างเยาวชนแห่งยุคปัจจุบัน. อย่าลืมคำว่า "ยุคปัจจุบัน". ปัญหาแห่งการสร้างเยาวชนยุคปัจจุบัน มันกำลังมีอยู่ อย่างนี้; เมื่อไม่มอง ก็ไม่เห็นว่ามีปัญหาอะไรเลย, เมื่อไม่เห็นว่ามีปัญหาอะไร เลย; ก็ปล่อยไปตามเรื่อง เรื่องมันจึงเป็นอย่างนี้.

เอาละ ที่นี้ ก็จะพูดเรื่องถัดไปอีก.

.... ..

การสร้างเยาวยชนในรูปอุปมา

อุปมาของการสร้างเยาวยชน คือ จะพูดถึงการสร้างเยาวยชนโดยวิธีอุปมา. อุปมา คือ คำเปรียบ ของเปรียบ หรืออะไรที่สำหรับเปรียบ ให้เข้าใจสิ่งที่ยากได้โดยง่าย ให้เข้าใจสิ่งที่ลึกได้โดยง่าย, หรือให้มันจำไม่ลืม มันจำได้ง่าย. นี่เขาเรียกว่า อุปมา มีประโยชน์มาก.

ถ้าจะให้อุปมาการสร้างเยาวยชน อาตมาคิดว่า อุปมาด้วยการปลูกต้นไม้กันดีกว่า เพราะมันเห็นง่าย. ต้นไม้ชนิดไหนก็ตาม เมื่อปลูกถูกวิธีแล้ว มันเจริญงอกงามน่าดูอย่างยิ่ง น่าดูจนถึงกับว่า เจ้าของไปดูเข้าดูเย็น บางทีคำแล้วจุดตะเกียงไปดูก็มี ว่ามันเจริญงอกงามอย่างประหลาด ผิดหูผิดตา; เพราะว่า นั้นมันทำถูกวิธี. ทำไมเราจะทำให้เยาวยชนของเราเจริญงอกงามอย่างนั้นได้บ้าง? เข้า, ก็ลองคิดดู **ว่าจะอุปมาด้วยต้นไม้ และการปลูกต้นไม้.**

ในการบรรยายครั้งที่แล้วมา ปีกลายโน้น เราก็พูดถึงต้นไม้ศีลธรรม พุทธศาสนาแห่งศีลธรรม.* ใครยังจำได้จดไว้ก็เอามาดู, หรือว่าต่อไปวันหน้า เขาพิมพ์เรื่องนี้เป็นตัวหนังสือขึ้นมา ก็ควรจะศึกษาโดยรายละเอียด.* วันนี้ไม่อาจจะพูดโดยรายละเอียด; แต่วันนี้เราได้พูดกันโดยรายละเอียดว่า ต้นไม้ต้องการอะไรบ้าง และต้นไม้ศีลธรรมในจิตใจคน นี้มันต้องการอะไรบ้าง อะไรคือแผ่นดิน อะไรคือน้ำ อะไรคืออาหาร อะไรคือแสงแดด อะไรคือสิ่งแวดล้อม การป้องกันที่ดี.

เดี๋ยวนี้ จะพูดถึงการปลูกต้นไม้มันจะต้องมีสัก ๓ หัวข้อ:-

* มีอยู่ในหนังสือ ขุตธรรมโฆษณฺ์ ของพุทธทาส ชื่อว่า "การกลับมาแห่งศีลธรรม"

* ท่านบรรยายเรื่อง "ต้นไม้กับศีลธรรม" ตลอดทั้งเล่ม, รวม ๑๒ ครั้ง

หัวข้อที่หนึ่ง ต้องเพาะพันธุ์ที่ดียิ่งขึ้นไปกว่าพันธุ์เดิม แล้วก็ปลูกลงไป. อย่าหลับตาให้ปลูกพันธุ์นั้น ช้ำ ๆ ซาก ๆ จนมันเลวลง ๆ จนเกือบจะใช้อะไรไม่ได้. พ่อแม่ที่ดีคือพันธุ์ที่ดี; แล้วก็ดีในการที่จะระมัดระวัง ให้เกิดพันธุ์ที่ดียิ่ง ออกมาเป็นลูกเป็นหลาน.

ชาวสวนเขาจะปลูกต้นอะไรลงไปสักต้นหนึ่ง เขาคิดถึงประโยชน์ คิดถึงกำไรมาก ๆ ; เขาจะเลือกพันธุ์. ถ้าเป็นของที่ต้องปลูกด้วยเมล็ด เขาก็ผสมพันธุ์อย่างดียิ่ง ทำให้เกิดของแปลก ใหม่ ออกมา ขายได้แพง; แม้แต่เรื่องของเล่นเช่น ต้นบอน ต้นหน้าวัว ต้นอะไรต่าง ๆ นี้ หรือผลไม้ที่มีรสแปลก ๆ ออกไป เขาก็ผสมพันธุ์ให้ได้เมล็ดที่พันธุ์ดีกว่าเดิม. แม้จะเป็นกิ่งตอน เขาก็พยายามที่จะให้มันดีกว่าเดิม โดยวิธีเทคนิคเฉพาะของเขา. เขาได้กิ่งพันธุ์ที่ดี เมล็ดพันธุ์ที่ดีมา แล้วเขาก็ปลูกลงไป คือทำให้มันเจริญจากเมล็ดเป็นต้นไม้ขึ้นมา.

ที่นี้ หัวข้อที่สอง คือการบำรุงรักษา นี่เป็นของธรรมดาที่สุด คงจะเข้าใจกันได้โดยง่าย บำรุงรักษา เรื่องน้ำ เรื่องอาหาร เรื่องแสงแดด เรื่องสิ่งแวดล้อม เรื่องอะไรทุกอย่างแหละ ที่จะให้ต้นไม้มันงอกงาม นี้เราไม่ต้องพูด.

จะพูดหัวข้อที่สาม คือการตัดแต่ง คนทั่ว ๆ ไปที่ไม่ใช่นักศึกษาเรื่องนี้ จะไม่สนใจคำคำนี้คือ การตัดแต่ง ที่ภาษาอังกฤษเรียกว่า *Pruning*. คนที่ฉลาดเขาจะคอยตัด หรือปลิด หรือตัด ตัดกิ่ง. กิ่งที่เป็นโรค ก็ต้องตัดออก, กิ่งที่ถ่วงความเจริญก็ต้องตัดออก, กิ่งที่ทำให้ล่าช้าในการจะมีผล มีอะไร ก็ตัดออก. พวกจีนเขามีความรู้เรื่องนี้ดี.

เคยอ่านหนังสือของจีน - จีน เมื่อพูดถึงเรื่องต้นไม้แล้ว เขาจะยกเอาคำว่า *Pruning*. การตัดกิ่งนี้ ขึ้นมาพูดมากกว่า; เหมือนกับว่าปลูกต้นไม้กุหลาบเพียงแต่จะใส่ปุ๋ย ใส่อาหาร ใส่อะไรให้ดี ไม่มี *Pruning* คือไม่คอยตัดกิ่งที่ควรจะต้องตัดออกนั้น จะได้กุหลาบที่เลว หรือน้อยกว่าด้วย. ต้องคอยดูให้ดีว่า อันไหนจะต้องตัดออก อันไหนจะคงไว้ หรืออันไหนจะตัดออกเพื่อให้ตาใหม่ หรือหน่อใหม่ มันขึ้นมามากกว่าเก่า ใหญ่กว่าเก่า โตกว่าเก่า.

Pruning หรือการตัดแต่งนั้นสำคัญมาก. **พ่อแม่เลี้ยงเด็ก** เหมือนกับเลี้ยงสัตว์ เลี้ยงอะไร ที่ตามใจมากเกินไป **เรื่อง *Pruning* โดยไม่เรี่ยวนั้นไม่ค้อยจะมี.**

เมื่อเป็นอย่างนี้ มันจะขาด : ขาดสิ่งที่ต้องการ ขาดผลที่เราต้องการ. กิ่งที่เป็นโรค หรือกิ่งที่ไม่ควรจะมีอยู่ เพราะมันถ่วงความเจริญ ไม่ถูกตัดออก; **ต้นไม้** นั้นก็ไม่เจริญงอกงามให้ผลดีฉันใด; **เด็ก ๆ** ที่ไม่มี *Pruning* คือไม่มี การควบคุม การตัด การแต่ง ที่ไม่ใช้การตามใจ หรือบำรุงบำเรอ มันก็จะเป็นอย่างนั้น เช่นเดียวกัน.

นี่เราเรียกว่า **อุปมาการสร้างเขาวช** เหมือนกับการปลูกต้นไม้ ต้องมีการปลูกลงไป ต้องมีการบำรุงรักษา และก็มี การตัดแต่ง ต้องคอยตัดอะไร ที่มันควรตัดออก อยู่เสมอ เหมือนกับหมอเขาต้องรู้จักตัดส่วนที่เป็นโรค หรือเป็นอันตรายออก แม้ว่าบางทีก็เจ็บปวดมาก หรือน่ากลัวมาก.

ต้นไม้ในวัดนี้ก็ไม่ได้รับการตัดแต่ง ของสารภาพ ว่าเจ้าของมันยังง่ หรือยังไม่มีเวลา; ฉะนั้นต้นไม้ในวัดนี้ก็ไม่ได้รับบุญงอกงาม ที่มีผลเต็มที่ เต็มตาม

ที่ควรจะได้. ดูเถอะ บางต้นโกโรโกโส แกร็น ๆ อยู่อย่างนั้น; ฉะนั้นถ้าไปตัดแต่ง ส่วนที่ควรจะตัดออก แล้วมันจะเขียวเป็นพุ่ม ออกดอก ออกอะไรขึ้นมา.

ขอให้คิดกันเสียใหม่ว่า ถ้าจะสร้างเยาวชนแล้วก็ขอให้เหมือนกับปลูกต้นไม้ ให้มันงอกงามและยิ่งกว้างอกงาม ก็คือมันมีผลดีออกมาเต็มที่.

พิจารณาการอบรมขัดเกลาของคนโบราณ

เฮ้า, ที่นี้ก็จะมีอะไรบางอย่าง ให้เห็นต่อไป เกี่ยวกับสิ่งที่จะต้องทำกับเด็ก ๆ และก็ยังเนื่องกันอยู่กับคำว่า ตัดแต่ง เหมือนกัน คืออยากจะพูดถึงชีวิตเด็กวัดสมัยโบราณ, เพราะว่าอาตมาเคยเป็นเด็กวัด แล้วก็ในสมัยก่อนนั้น; ฉะนั้นไม่ใช่เอาเรื่องไม่จริงมาพูด หรือว่า หลับตาพูด ยกเมฆมาพูด. มันเคยเป็นเด็กวัดมาแล้วจริง ๆ คือ มันมีอะไรบางอย่าง ที่น่าสนใจอยู่ในนั้น.

เด็กวัดนี้ มันมีอะไรมากกว่าเด็กนักเรียนมาก ถ้าพูดตามความรู้สึก; มันอยู่กับอาจารย์ทั้งกลางวันและกลางคืน, มันอยู่ในความควบคุมของอาจารย์ทั้งกลางวันและกลางคืน, มันมีใช้เพียงแต่เด็กไปอยู่เรียนหนังสือ แต่มันต้องทำอะไรทุกอย่าง ทุกประการ. และที่ร้ายที่สุดก็คือว่า ต้องไปเป็นเหยื่อแห่งความโมโหโทโสของอาจารย์ด้วย; บางที่อาจารย์ก็ตีอย่างไม่มีเหตุผล, หรือว่าตีอย่างไม่ทันรู้ถึงการณ์ เข้าใจผิดแล้วก็ตี ก็มี. พวกเด็กวัดก็ยอมรับได้ รับได้ ยอมรับได้ ไม่คิดคำนึง ไม่อุทธรณ์ ไม่อะไร.

ที่นี่ มันก็มีเรื่องถูกตีมาก เพราะมันต้องทำทุกอย่าง ต้องตักน้ำ ต้องทำอาหาร ต้องปฏิบัติพระ ต้องทำงานทั่วไปทั้งวัด. นี่หมายถึงเด็กวัดสมัยอาตมา จะเล่าให้ฟัง ไม่ใช่เด็กวัดสมัยนี้ มันต่างกันลิบลับนะ; จะต้องดูแลผลไม้ในวัด, จะต้องดูแลสัตว์ เช่น ไก่ เป็นต้น, จะต้องทำทุกอย่างแหละ, และหนังสือก็ต้องเรียน, ฉะนั้น ชีวิตเด็กวัดนี้ มันเหมือนกับเข้าโรงเรียนสารพัดอย่าง, โรงเรียนสารพัดอย่าง สวดมนต์ไหว้พระก็ต้องทำ.

ถ้าเป็นวันพิเศษ วัน ๗ ค่ำ วัน ๑๔ ค่ำ เด็กวัดต้องหาดอกไม้มาเสียบ เป็นพวง เป็นช่อ ตามแต่จะทำได้ แล้วก็ชิงกันไปถวายพระ. เพราะว่าพระก็ไม่ใช่ว่าจะเกี่ยวเหมือนพระสมัยนี้ เพราะว่า เขาทำวัตรสวดมนต์; จะรับเอาดอกไม้ของเด็กไป เพื่อใช้ในพิธีการทำวัตรสวดมนต์ ทั้งเช้าทั้งค่ำ. นี่มันทำสารพัดอย่าง.

ชีวิตเด็กวัด นี่ถ้าผ่านไปได้แล้ว มันจะมีความรู้สึกอะไรครบถ้วน **บริบูรณ์** ทุกอย่าง; **ไม่ใช่** เพียงแต่เรียนหนังสือ. ถ้าจะพูดกันว่า เรียนหนังสือ มันก็สู้เรียนหนังสือในโรงเรียน ในวิทยาลัย ในมหาวิทยาลัย อะไรไม่ได้ดอก; เพราะมันเรียนหนังสืออย่างพอให้รู้ แล้วมันก็บวชเณร หรือมันบวชพระ; แต่ว่าเรียนอย่างอื่นนี้ มันมีมากเหลือเกิน. การที่ฝึกฝนจิตใจ ให้เสียสละ ให้อดกลั่น อดทน ให้เป็นนักกีฬา มีตลอดวันตลอดคืน; ฉะนั้น ถ้าเป็นเด็กวัดที่ถูกต้องแล้ว จะน้ำใจนักกีฬา ยิ่งกว่ากีฬาสมัยนี้ ซึ่งชกต่อยกันในสนามกีฬา.

แต่ว่าเรื่องที่ต้องการจะพูดนั้น, มันมีเพียง ๒ หัวข้อ คือว่า **เราเป็นเด็กวัดนี้** เรา **ได้รับทั้งพระเดชและพระคุณ**

พระเดช คือการถูกเขียน ถูกตี ถูกทารุณอะไรบางอย่าง ก็มี; เพราะมันไม่มีใครจะช่วยกันนักได้ มันทารุณกันเองก็มีเหมือนกัน, หรือว่า พระณรร เขาเป็นคนไม่มีศีล ไม่มีธรรม เขาก็ทารุณแก่เด็กวัด อย่างนี้ก็มี แต่ระบุไปยังอาจารย์ ดีกว่า อาจารย์คนเดียวก็มีการใช้พระเดช คือ เขียนตี ดุด่า.

อีกทางหนึ่ง ท่านที่ใช้ **พระคุณ** คือ เอาอกเอาใจ อบรม สั่งสอน ชี้ชวนที่ดี แบบพระเดชพระคุณครบนี้ มีในชีวิตเด็กวัด.

ฟังดูมันเป็นคำครีณะ. ฟังครีคระดี. คำว่า **พระเดชพระคุณ**นี้ ฟังดู แล้วมันครีคระดี; เอามาพูดเดี๋ยวนี้ มันเป็นคำครุคระ; ก็จะทำให้เห็นว่าสมัยนี้ เขาใช้พระคุณกันจนเพ้อ, พระเดชใช้ไม่ได้ด้วยเหตุหลาย ๆ อย่าง : เพราะกฎระเบียบของผู้อยู่เหนือ เขาก็ไม่ให้ใช้; และกับเด็กสมัยนี้ มันก็ใช้กับมันไม่ได้ มันก็ชกปากครุก็ได้. การใช้พระเดชจึงเป็นไปไม่ค่อยจะได้; การเขียนตี มันก็จะต้อยลงไป เพราะความนิยมมันเปลี่ยน.

อุปายฝึกคนของพระพุทธเจ้าก็มีทั้งหยาบ, ละเอียดย

ที่นี้ เรานึกถึง คำตรัสของพระพุทธเจ้า อุปายสำหรับฝึก หรืออบรม คนนั้น พระพุทธเจ้าท่านตรัสว่า มันมีอยู่ ๒ อย่าง; โดยหลักใหญ่ ๆ มีอยู่ ๒ อย่าง คือ อุปายหยาบ, และอุปายละเอียดย หรือมันอาจจะมีอุปายกลาง ๆ คือ เจือกัณฑ์หยาบ ทั้งละเอียดยนี้ก็มี แต่ไม่ต้องพูดก็ได้. คือท่านใช้อุปายหยาบ กับ อุปายละเอียดย;

อุบายปลอมโยน ให้ไปในทางสวรรค์ ทางบรรลุนิพพานนี้ก็เรียกอุบายละเอียด, อุบายให้มันกลัวนรก ให้มันกลัวโทษ กลัวผลของบาป นี้ก็เรียกว่าอุบายหยาบ.

ข้อสำคัญ คือ บางที่ท่านใช้พร้อม ๆ กัน ทั้งอุบายหยาบ และทั้งอุบายละเอียด บอกให้เห็นฝ่ายที่น่าเกลียด น่ากลัว; แล้วก็บอกให้มันกลัวหาญ ในฝ่ายที่น่าชื่นอกชื่นใจ. อย่างนี้เรียกว่า ใช้กันทั้งอุบายหยาบ, และทั้งอุบายละเอียด

ถ้ารู้จักใช้อุบายหยาบและอุบายละเอียด จะเจริญแน่, คือจะทำให้เยาวชนดีได้แน่, เด็ก ๆ นี้มันก็แปลกเหมือนกัน มันมีความคิดของมัน บางอย่างก็เตลิดเปิดเปิง ก็ต้องเขียน ต้องตี กันบ้าง, หรือไม่ถึงกับเขียนตี มันก็ต้องชู้ ต้องดู ต้องว่า อะไรกันบ้าง.

อาตมาเคยเห็นคนเป็นผู้หลักผู้ใหญ่ เป็นนักเรียนนอก สำเร็จการศึกษา กลับมา ก็ยังใช้อุบายหยาบ คือ ตีลูก ชนิดที่ว่าให้คว่ำลงแล้วเขียนบนหลัง; แต่คงจะถูกเข้าสักทีหนึ่ง ก็เซ็ดกันจนตาย. แล้วลูกของท่านผู้ดีทุกคน ด้อย่างไม่น่าเชื่อ, หรือว่า เอาตัวรอดได้แน่. นี้ก็จะพูดว่าแม่ไปเรียนเมืองนอกเมืองนามา ถ้าไม่หลงฝรั่ง ก็ยังใช้วิธีการอย่างไทยโบราณ; เพราะเราไม่หลงฝรั่ง ก็ใช้วิธีการอย่างไทยโบราณ ใช้ทั้งพระเดชพระคุณ.

เมื่อใช้เป็น ก็ไม่ต้องใช้ครั้งที่ติดอก; ไม่ถึงกับทำให้ตาย หรือเสียหาย แล้วมันก็มีประโยชน์. แต่ต้องดูว่าถ้าใช้เกินไป มันก็คงตาย หรือว่าพิการไปเสียคนไปเลย; อย่างนี้เรียกว่า มันไม่ใช่การอบรม มันเป็นเรื่องคนบ้าตีเด็ก; ไม่ใช่อบรมโดยอุบายหยาบ หรืออุบายละเอียด.

ฉะนั้นอยากจะพูดว่า ในวงการนักศึกษา ที่จัดการศึกษาให้แก่เยาวชนนี้ ควรจะนึกถึงอุบายหยาบ อุบายละเอียด นี่กันเสียใหม่; เพราะว่าดู ๆ แล้ว มันไปหลงอุบายละเอียดกันมากเกินไป จนละทิ้งอุบายหยาบโดยสิ้นเชิง. เพราะมัน ใง่เอง หรือเพราะมันใง่ตามใคร ตามฝรั่ง หรือตามอะไร ก็รู้ไม่ได้. แต่เมื่อเราดู ผลแล้ว เราเห็นว่าเด็กไม่เคารพครูบาอาจารย์, เด็กไม่สละอะไรบางอย่างที่ควรจะได้ ความประพฤติชั่วอะไรต่าง ๆ ที่มันควรจะสละได้ มันก็ไม่สละ.

ที่เอาชีวิตเด็กวัดในสมัยโบราณมาพูดให้ฟัง ก็เพื่อให้เข้าใจคำ ๒ คำ คืออุบายหยาบและอุบายละเอียด. ถ้าเรียกภาษาครีคระสักหน่อย ก็เรียกว่า พระเดช และพระคุณ ใครไม่ชอบก็ไม่ต้องเรียก, หรือจะเรียกว่า อุบายหยาบและอุบาย ละเอียด. เพราะว่า อุบายที่จะสร้างเยาวชนของเรา ในอนาคตนั้น มันคือ ๒ อย่างนี้ มันต้องอาศัย ๒ อย่างนี้ คืออาศัยทั้งอุบายหยาบ และอุบายละเอียด; หรือจะเอามาเจอกัน มันก็ไม่พ้นจาก ๒ อย่างนี้, ฉะนั้น เราไม่ต้องพูดถึงเจอกันก็ได้ ว่าอย่างหนึ่งมันหยาบ, อย่างหนึ่งมันละเอียด, ถ้ามาเจอกัน มันก็คนละครึ่ง จะใช้ ๒ อย่างรวมกัน.

ถ้าจะใช้อุบายละเอียด, ก็ใช้ให้มันถูกต้อง, ถ้าจะใช้ อุบายหยาบ ก็ใช้ให้มันถูกต้อง.

.... ..

ที่นี้ วันนี้ก็อยากจะพูดโดยรายละเอียด ยิ่งกว่าที่แล้วมาสักหน่อย เพื่อให้ เข้าใจคำ ๒ คำนี้ เท่านั้นแหละ : ว่า **อุบายละเอียด** ในการสร้างยุวชน กับ **อุบาย หยาบ** ในการสร้างยุวชน

ประเภทที่หนึ่ง อุบายละเอียด.

อุบายละเอียด ก็คือ ประดับประดา ประคบประหงม ยกย่องขึ้นมา. อุบายหยาบ ก็คือว่า ชมชู้ เหมียนดี หรือว่าปีบบังคับลงไป. มันสวนทางกันอยู่ ระหว่างอุบายละเอียดกับอุบายหยาบ มันสวนทางกันอยู่

พูดถึงอุบายละเอียดก่อน อุบายละเอียดนี้ ควรจะพยายามแยกออกไป เป็นข้อ ๆ อย่างละเอียด มันจึงจะเอามาใช้ประโยชน์ได้. ถ้ามันยังปน ๆ กันอยู่ มันยากที่จะต้องเอามาใช้ให้เป็นประโยชน์ได้.

อุบายละเอียด จะแยกเป็นว่า **การศึกษา** แล้วก็ **การอบรม** แล้วก็ **สิ่งแวดล้อม** แล้วก็ **โอกาส** แล้วก็ **สิ่งกระตุ้น**.

ข้อที่หนึ่ง คือ การศึกษา.

เราจะต้องให้ศึกษาอย่างที่เขานิยมกันทั่วไปแหละ : เรื่องโลกก็ให้ศึกษา, เรื่องธรรมะก็ให้ศึกษา, แล้วก็เรื่องประยุกต์สิ่งที่ศึกษามานั้น ให้มันสำเร็จประโยชน์ขึ้นมาจริง ๆ นี้ก็ให้ศึกษา. **ส่วนสำคัญ** มันจะอยู่ที่เรื่องประยุกต์วิชา ให้สำเร็จประโยชน์ตามที่ได้ศึกษา.

เดี๋ยวนี้ เราศึกษา, หรือให้เขาศึกษา, แล้วก็อยู่ในสมุด; หรือศึกษาอยู่ในการศึกษา **ไม่สามารถจะปฏิบัติตามนั้นได้**. เรื่องนี้ เวลาที่ กระทรวงศึกษาธิการรับรู้อยู่; ก็กำลังแก้ไขว่าจะจัดการศึกษาชนิดที่ให้มันปฏิบัติได้จริง ๆ.

แต่ว่า ถ้าพึงกระทรวงศึกษาธิการ หรือเรื่องของชาวบ้านนั้น มันเป็นเรื่องโลก ไม่มีเรื่องธรรมะ ; ฉะนั้น ยังไม่พอ จนกว่าเมื่อไรเขาจะบรรจุเรื่องของธรรมะเข้าไปให้ผสมส่วนกันกับเรื่องโลก ๆ นั้น เราจึงจะกล่าวได้ว่า เยาวชนของเรามีการศึกษาที่ถูกต้อง และเพียงพอ.

ขอให้คิดเสียว่า คนคนหนึ่ง มันไม่ได้มีแต่ร่างกาย หรือเนื้อหนัง มันมีจิตใจด้วย ; เพราะฉะนั้น มันจะต้องมีการศึกษาให้ถูกต้อง ทั้งเรื่องของร่างกายและเรื่องของจิตใจ. แต่ที่เราศึกษาแต่วิชาซีพีเพื่อร่างกายกันโดยส่วนเดียว เรื่องธรรมะเรื่องจิตใจ ไม่ได้ศึกษา ; ฉะนั้น เด็กเหล่านั้น แม้จะดีอย่างไร มันก็กลวงอยู่ครึ่งหนึ่ง มันเป็นโพรง , หรือว่ามันกลวงอยู่ครึ่งหนึ่ง มันเต็มอยู่ครึ่งหนึ่ง คือ ครึ่งนอกก็ได้ ครึ่งในมันกลวง. ต้องให้การศึกษากันเสียใหม่ ให้มันครบทั้ง ๒ ฝ่าย คือ ฝ่ายกาย และ ฝ่ายใจ. คือให้ศึกษาอย่างไร แล้วก็ ต้องสอนวิธีประยุกต์ คือว่า ให้ปฏิบัติให้ได้.

ที่นี้ เรื่องเยาวชนโดยเฉพาะนั้น มันยังมีอะไรลึกซึ้งมากกว่านั้น เราต้องให้เขารู้ของจริง ที่เป็นอยู่จริง ; เขาจะได้พอใจในสิ่งที่เขามีอยู่แล้วจริง ๆ หรือว่าจะช่วยได้จริง ๆ. เดียวนี้เยาวชนของเราไม่รู้จักของจริงที่มีอยู่แล้วจริง ๆ และที่เคยช่วยให้รอดมาได้จริง ๆ ; เขาเลยหลงไป หันไปหาสิ่งที่แตกตื่นกันบ้าง หรือคาดคะเนกันบ้าง ว่ามันจะดีกว่าที่เราที่มีอยู่แล้วจริง ๆ .

เยาวชนของเราควรจะศึกษาให้รู้ ให้ชัดเจนอย่างยิ่ง ข้อหนึ่งว่า บรรพบุรุษของเราเคยอยู่กันมาอย่างไร จึงมีสันติสุข ; เรื่องนี้ไม่ได้สอน, ไม่ถือว่าเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องเอามาสอน ; ฉะนั้น เด็ก ๆ จึงไม่รู้เรื่อง ปู่ ย่า ตา ยาย บรรพบุรุษที่เคยอยู่กันมาแล้ว อย่างสันติสุข.

หรือว่า เรื่องที่ว่า ประเทศไทยเราได้รอดมาทุกครั้ง ที่มันควรจะล่มจม มันรอดมาได้ทุกครั้ง **นี่เพราะอะไร**; เราก็ไม่ได้สอน. โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในยุคปัจจุบัน เร็ว ๆ นี้ ประเทศไทยพิสูจน์ได้ว่า ไม่ต้องตกไปเป็นเมืองขึ้นของชนชาติมหาอำนาจ; เหมือนกับประเทศรอบๆ บ้านเรา **นี่ ตกไปเป็นเมืองขึ้นหมด เราไม่ได้สอน** ว่าอะไรมันช่วยให้ประเทศของเรารอดได้; ถึงจะสอนก็พูดแต่ปาก สักคำสองคำ มันไม่เข้าใจ มันมองไม่เห็น มันจึงไม่รัก ไม่พอใจในวิธีการนั้น.

หรือว่าเด็ก ๆ ของเรา **ไม่ได้รับคำสั่งสอน** ให้เข้าใจความแตกต่างระหว่าง อารยธรรม. คือ **วัฒนธรรมแท้ในทางวัตถุ** ที่มันต่างกับ **วัตถุนิยม** ซึ่งเป็น อารยธรรม เนื้อหนัง อย่างกิเลสตัณหา. เขามักจะเหมา ๆ กันเสียว่า ถ้ามันเกี่ยวข้องกับเรื่องวัตถุแล้วก็ **เป็นวัตถุไปทั้งนั้น** : การทำบุญ ทำกุศล ก็จะถูกหาเป็นวัตถุนิยมไปเสียด้วย.

ควรจะแยกออกจากกัน ให้เข้าใจเห็นชัดว่า **อารยธรรมที่เจือด้วยธรรมะในศาสนานั้น ไม่ใช่วัตถุนิยม**. เมื่อเขาารู้แล้ว เขาอาจจะชอบ, แล้วก็ไม่ต้องหลงในเรื่องวัตถุนิยมปัจจุบันที่เป็นเรื่องของกิเลสตัณหา. **นี่เขาก็ไม่รู้จักสิ่งเหล่านี้**.

เขา "เห็นกงจักรเป็นดอกบัว" , กำลังเห็นกงจักรเป็นดอกบัว : **ไปเอาลัทธิที่จะทำลายล้างตัวเองมาเป็นของชอบใจ**. นิยมลัทธิใหม่ชนิดที่มันจะทำลายตัวเอง มาเป็นของชอบใจ; กลายเป็นความรู้สึกว่า โชคดีที่สุดที่ได้รับสิ่งเหล่านี้, ที่ได้รู้สิ่งเหล่านี้, ได้เอาสิ่งเหล่านี้มาศึกษา มาประพาศปฏิบัติอยู่. ที่จริงสิ่งเหล่านี้คือสิ่งที่ฆ่าตัวเอง ทำลายตัวเอง ก็ไม่รู้.

ความผิดพลาดเหล่านี้ รวม ๆ กันเข้าก็ทำลายศีลธรรมหมด. เมื่อเราไม่ได้เข้าศึกษาอย่างถูกต้อง เขาไปบูชาเรื่องของกิเลสตัณหา เป็นของดีไปหมด; ไม่เข้าใจสิ่งที่ตรงกันข้าม ไม่นึกใฝ่ฝันว่า มันยังมีสิ่งที่ตรงกันข้าม ที่ประเสริฐ

นี่เรียกว่า การศึกษา คำเดียวเท่านั้นแหละ มันมีขอบเขตกว้างมากถึงอย่างนี้ เราจะต้องให้เยาวชนของเรามีการศึกษา.

ที่นี้ **ข้อที่สอง ให้มีการอบรม.** การอบรมคือการศึกษาที่ไม่ต้องใช้คำพูด ดูจะบัญญัติความหมายอย่างนี้ จำกัดความหมายอย่างนี้ จะพอแล้ว.

การอบรมนั้น คือการศึกษาที่ไม่ต้องใช้คำพูด ไม่ต้องใช้ตำรับตำรา ไม่ต้องใช้ดินสอ ปากกา. นี่เราเรียกกันว่า การอบรม คือให้เขาประพฤติกระทำ อยู่ ตามที่เขาได้ศึกษามานั่นแหละ ไปเรื่อย ๆ; แล้วไม่ใช่จะเป็นเรื่องที่เรียนอย่างเรียนวิชา; เป็นเรื่องที่เขา**ต้องศึกษาประพฤติ** กระทำให้ทันเวลา **ด้วยสติสัมปชัญญะ** อยู่ทุก ๆ คราว ที่สิ่งนี้มันเข้ามาเกี่ยวข้อง.

ยกตัวอย่างกันอย่างนี้ดีกว่า มันฟังง่ายดี : **เกี่ยวกับการกิน** กินอาหาร จะต้องอบรมเด็ก ๆ ของเรา ให้รู้ว่า คนธรรมดานั้น **พอกินอาหาร** เขาก็นึกถึงความเอร็ดอร่อยเท่านั้น; จิตของเขาก็มุ่งหมายแต่**ความเอร็ดอร่อย**. หรือจะไปซื้ออะไรมากิน ก็มุ่งความเอร็ดอร่อย ส่งเข้าไปในปากเคี้ยวอยู่ ก็มุ่งแต่ความเอร็ดอร่อย; ไม่ได้มุ่งอะไรมากไปกว่านั้น. ฉะนั้น เขาก็ เป็นทาสของความเอร็ดอร่อย ซึ่งจะทำให้เกิดกิเลส เกิดตัณหา เกิดอุปทาน เกิดอะไรหนักเข้า ๆ จนกระทั่งมีปัญหายุ่งยาก เพราะเหตุนี้.

ถ้าอบรม ก็อบรมให้เขารู้จักควบคุมความรู้สึกที่เอร็ดอร่อย ว่าเราทุกคนพอเคี้ยวอะไรอยู่ในปาก จงควบคุมความเอร็ดอร่อยนะ อย่าให้ความเอร็ดอร่อยมาเป็นนายเรา บังคับเรา; และเมื่อไม่ได้เอร็ดอร่อยแล้ว มันก็โกรธเป็นยักษ์ เป็นมาร เป็นผี เป็นไฟ.

มีจิตใจที่ฟูขึ้นก็มี, มีจิตใจที่แฟบลงก็มี, ให้เขารู้จักควบคุมจิตใจ อย่าให้มันเกิดการฟูขึ้น หรือแฟบลง ทุก ๆ เรื่องในชีวิตประจำวัน ซึ่งมีอยู่มากมายหลายสิบเรื่อง.

ให้เขามีสติทั้ง ๓ เวลา : เวลาก่อนหน้านั้น เวลานั้น และเวลาหลักจากนั้น; อย่ากินอาหารนี้ ก็ มีสติก่อน แต่ที่จะกิน เมื่อกำลังเคี้ยวอยู่ และหลังจากกินแล้ว ก็ล้วนแต่มีความระลึกได้ว่า อย่างไม่ถูกต้อง, อย่างไม่ถูกต้อง, อย่างไม่ให้โทษ, อย่างไม่ประโยชน์.

ยังมีเรื่องเบ็ดเตล็ดปลีกย่อยอีกมาก; แม้เรื่องเกี่ยวกับการกินอาหารอย่างเดียว คนโดยมาก มักจะมีอุปทานยึดมั่นว่า ต้องหวานนะ , หรือว่าต้องร้อน ๆ นะ; มันมีอุปทานยึดมั่นอย่างนี้แล้ว มันก็ต้องมีความผิดหวัง เพราะมันจะได้เช่นนั้นไปทุกทีไม่ได้. พอผิดหวัง มัน ก็แฟบลง จิตใจมันก็แฟบลง, พอได้อย่างต้องการ มันก็จะฟูขึ้น.

แม้ว่าเป็นเรื่องทีละเล็กละน้อย ไม่ต้องฟูต้องแฟบอะไรมากนัก ก็ไม่ควรมี. ถ้าได้กินของที่มัน ไม่สมหวัง ไม่สมใจอยาก ก็อย่าได้มีจิตใจที่ผิดปกติ; ให้ถือ

ว่ามันอย่างนี้เอง. ของที่เคยหวาน แล้วมาคราวนี้ไม่หวาน ก็น่าจะถือเสียว่านี่มันเป็นอย่างนี้เอง, หรือมันเป็นอีกชนิดหนึ่งก็ได้; มันเป็นขนม หรือเป็นอะไรอีกชนิดหนึ่ง ซึ่งมันมีรสเพียงอย่างนี้ รสเพียงเท่านั้น. อย่าได้ไปยึดอัดชัดเจนว่านี่มันไม่หวาน อย่างที่เราเคยหวาน. แม้ที่สุดแต่ผลไม้ บางที่มันจืด บางที่มันเปรี้ยว; เราก็ถือเสียว่า มันเป็นผลไม้ชนิดหนึ่ง มันอย่างนี้เอง.

นี่ตัวอย่าง ที่ว่าจะต้องอบรม มีสติทั้งก่อนหน้า และ ขณะนั้น และทั้งลับหลัง, เวลาก่อนหน้า เวลาขณะปัจจุบัน และเวลาลับหลัง และในทุกสิ่งที่ยังจะเปลี่ยนแปลง หรือเปลี่ยนแปลง. เช่น มันหวานมากเกินไป, หรือมันไม่หวาน, หรือมันร้อนเกินไป, หรือมันเย็นเกินไป อย่างนี้.

เรื่องอะไรที่ว่า ทำจิตใจให้วุ่นวายมาก ในชีวิตประจำวันของคนเราแล้ว อบรมให้ลูกเด็ก ๆ เขาประพฤติในทางที่ถูกต้องไว้เสมอ. นี่เป็นเรื่องใจความสำคัญ. มันก็เลยกินความมาถึงเรื่องกรรมมารยาท อะไรทุกอย่าง อย่างด้วย; เพราะล้วนแต่มันทำให้เกิดการฟูขึ้น หรือแฟบลงทั้งนั้น.

นี่ยกตัวอย่างเท่านั้น มันมีอีกมาก เอามาพูดไม่ไหว ว่าเราจะต้องมีการอบรม กล่าวคือ การศึกษาอีกชนิดหนึ่ง ซึ่งไม่ต้องพูดจา ไม่ต้องใช้ดินสอ ปากกา เหมือนอย่างการศึกษาที่เรียนกันอยู่เป็นปกติ.

ที่นี่ ข้อที่สาม ว่า สิ่งแวดล้อม ต้องช่วยระวังสิ่งแวดล้อม.

สิ่งแวดล้อมนี้ ก็มีอิทธิพลมาก จนถึงกับคนโบราณเขากล่าวว่า แม้มันจะเกิดมาพืชพันธุ์ดี แต่พอเกิดมาแล้ว มันได้รับการแวดล้อมที่เลว มันก็เลว; นี่มัน

ก็มีส่วนจริง. แต่ก็พูดกันตายตัวไม่ได้ ว่าก็มากน้อย มักจะถือกันว่า คนละครึ่ง : ถ้าสิ่งแวดล้อมดี มันก็ดีครึ่งหนึ่ง, ถ้าพืชพันธุ์มันดีมาแล้ว มันก็รวมกันได้ ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์.

แต่ถ้าถือตามหลักของพระพุทธเจ้า อาจจะมีพูดได้ต่างออกไปว่า การแวดล้อม สำคัญกว่า ; เพราะอาจแก้ไขกรรมพันธุ์ได้; เพราะการแวดล้อมนี้ มันเป็น กรรมใหม่. กรรมใหม่ที่ทำขึ้นมา มากๆแล้ว มันแก้ไขกรรมเก่า คือกรรมพันธุ์ได้.

เราต้องสนใจสิ่งแวดล้อม จะต้องลงทุนให้มันเกิดการแวดล้อมที่ดี แก่เด็ก ๆ ของเรา **วัตถุก็ดี บุคคลก็ดี เหตุการณ์ก็ดี** สามอย่างนี้ **เป็นสิ่งแวดล้อม.**

วัตถุ สิ่งของนี่แหละ ที่มันเห็นอยู่ทุกวันนี้ มันก็แวดล้อม สร้างความรู้สึกนึกทางจิตใจ; แม้แต่พระพุทธรูป หรือรูปอะไรก็ตาม เป็นวัตถุล้วน ๆ มันก็ สร้างความรู้สึกทางจิตใจ เรียกว่าวัตถุแวดล้อม.

ที่นี้ **บุคคล** นี้ นับตั้งแต่บิดามารดา พี่เลี้ยง หรือว่า คนข้างเคียง อะไรก็ตาม; ถ้ามันดี มันก็ดี มันแวดล้อมดี.

ที่นี้ **เหตุการณ์** ที่ได้พบ ได้เห็น นี้ก็เหมือนกัน; มันแวดล้อมให้เกิด ความรู้สึกที่ชั่ว หรือที่ดีได้.

เราก็ **แวดล้อม** ให้เขาได้มีสิ่งแวดล้อมที่ดีทั้ง ๓ อย่าง คือ **วัตถุ** ก็ดี **บุคคล** ก็ดี **เหตุการณ์** ทั้งหลายก็ดี.

ที่นี้ มาอีกทีหนึ่ง เป็น **ข้อที่สี่** ก็คือ **โอกาส**.

โอกาสนั้น มันไม่ใช่สิ่งแวดล้อม มันแยกออกมาจากสิ่งแวดล้อม. **เราต้องช่วยให้เขามีโอกาส** : โอกาสที่จะศึกษาค้นคว้า, และโอกาสให้เขาได้กระทำ. ไม่มีโอกาส เขาก็ไม่ได้กระทำ; ให้เขามีโอกาสกระทำ มาก ๆ เท่ากับโอกาสศึกษาค้นคว้า แล้วก็ให้โอกาสให้เขาได้แสดงผลงานที่เขาทำ, นี่มันเป็นการส่งเสริมกำลังใจ.

โอกาสนี้ ก็จำเป็น คือสำคัญมาก. ถ้าไม่มีโอกาสแสดงฝีมือลายมือเสียเลย; คนนั้นมันหดหู่ มันถอยกลับ, ฉะนั้นจึงให้โอกาสให้เขาเรียน, โอกาสให้เขาประพฤติและกระทำ, และ โอกาสให้เขาได้แสดงผลของการกระทำ.

ที่จริง เรื่องนี้มันก็เป็นอยู่แล้ว ในชีวิตประจำวัน ในครอบครัว แต่เราไม่ค่อยสังเกตกัน จึงไม่ค่อยครบถ้วน หรือบริบูรณ์; ฉะนั้น จัดเสียใหม่ ให้เขามีโอกาส อย่างน้อยก็ ๓ ประการนี้.

ข้อที่ห้า ก็คือ **สิ่งกระตุ้น**.

เป็นคำธรรมดาสามัญ เรียกว่า **สิ่งกระตุ้น** จะเรียกให้ไพเราะกว่านั้นก็มีแล้วแต่จะเรียก เรียกว่า **การให้กำลังใจ** หรืออะไร ก็แล้วแต่จะเรียก; นี่มันก็กระทำกันอยู่ แต่ไม่ได้ปรับปรุงให้ดี.

การให้รางวัล ก็เป็นการกระตุ้นให้ทำดี **การสรรเสริญ** ก็เป็นการกระตุ้นให้ทำดี, **การปลอบโยน** ก็เป็นการกระตุ้นให้ทำดี, กระทั่ง **การชี้แจง**

ด้วยพระธรรม คำสอนในพระศาสนา เรื่องบุญ เรื่องบาป เรื่องอะไรต่าง ๆ เหล่านี้ ก็เป็นเครื่องกระตุ้นที่ดี, ฉะนั้น ถ้าว่า มีเวลาเมื่อใด ก็เล่าเรื่องธรรมมะ เรื่องศาสนา ให้ลูกเด็ก ๆ ฟังสนุกด้วย, และกระตุ้นให้อยากทำดีด้วย.

สมัยเมื่ออาตมาเป็นเด็กวัด เด็ก ๆ เด็ก ๆ นี้ ตอนคำมีเวลามากที่สุดที่อาจารย์ เขาจะได้บอกกล่าว เรื่องเกี่ยวกับธรรมมะ เกี่ยวกับศาสนา; แต่ว่าคิดค่าธรรมเนียมนั้น คือให้ทูลงไปพลาญ, ให้นวดขาไปพลาญ, แล้วก็เรื่องหลาย ๆ เรื่อง หลาย ๆ อย่าง ซึ่งล้วนแต่มันกระตุ้นชอบกล : ให้อยากจะทำดี. เราก็ทำแก่เด็ก ๆ ในหลัก การอย่างนี้ คือ เป็นการกระตุ้น ด้วยรางวัล ด้วยคำสรรเสริญ ด้วยการปลอบโยน ด้วยการชี้ชวนทางพระศาสนา.

นี้อุบายละเอียด ตามที่ยกมาเป็นตัวอย่าง ๕ อย่างนี้ก็จะพอแล้ว มากนัก มันก็เผื่อ; หรือว่า มันก็ไม่มากไปกว่านี้หนัก เพราะอาจจะสงเคราะห์รวมลงในหัวข้อ เหล่านี้ได้. ให้การศึกษา ให้การอบรม ให้สิ่งแวดล้อมที่มีอำนาจ หรือมี กำลัง ให้โอกาส ทุกคราวที่มันจะให้โอกาสได้ แล้วก็ให้สิ่งกระตุ้น. นี้คือสรุป รวม เรียกว่า อุบายละเอียด ที่จะสร้างเด็ก ๆ ในปัจจุบัน.

ที่นี้ **ประเภทที่สอง** คือ อุบายหยาบ หรือที่เรียกว่า **พระเดช**.

นี่มันน่ากลัว. นี้เราก็ได้พูดกันมาแล้วว่า **จำเป็นที่ยังจะต้องมีพระเดช อยู่** ตลอดเวลาที่คนมันยังมีกิเลสอยู่; และโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ยังเป็นเยาวชน ยังไม่รู้จักตัวเอง ยังไม่รู้จักปกครองตัวเอง

ข้อที่หนึ่ง คือ การดักเตือน ตีเตือน หรือแม้แต่ การเยาะเย้ยที่ ถูกวิธี.

บางทีเพียงขนาดดักเตือน ซึ่งเขาก็ไม่ชอบนะ เพราะว่า **คนเราไม่ชอบ ให้ใครดักเตือน**; แม้แต่ตัวเล็ก ๆ มันก็ยังไม่ชอบ. ถ้ามากขึ้นไปอีก มันก็ต้อง **ตีเตือน** ซึ่งมันจะรวมลักษณะของคำตำราว่าอะไรอยู่ในนี้; หรือแม้แต่ช่วยกันทำให้ **เขาละลาย เยาะเย้ย แต่ต้องถูกวิธี** นะ; ถ้าผิดวิธี ใช้ไม่ได้ มันจะเตลิดไป ทางอื่น. **ดักเตือน ตีเตือน เยาะเย้ย นี้ต้องถูกวิธีเสมอแหละ.**

ที่นี้ ถ้ามันยังไม่พอ พระเดชเทอานั้นยังไม่พอ ก็ต้องเขิบขึ้นมาถึง **ขั้นที่สอง** คือ **ขั้นที่ขู่.**

ใช้คำขู่ หรือคำกรรโชก อะไรก็ตาม, หรือคาดคั้นจะลงโทษ; นี่หน้าตา ไม่ค่อย น่าดูขึ้นมาแล้วตอนนี้. แต่ถ้า**เมื่อถึงคราวทำอย่างนั้น** มันก็ต้องทำ เมื่อมันถึงคราวที่ต้องทำอย่างนั้น มันก็ต้องทำ: ต้องขู่ แสงดความโกรธให้ปรากฏ, **คาดคั้นที่จะลงโทษ.**

ถ้ายังไม่พออีก มันก็เลื่อนขึ้นมาถึงระดับ **ขั้นที่สาม** คือการลงโทษ, **ลงโทษลงไปจริงๆ.**

การลงโทษนี้ก็มีหลายวิธี ในวิธีหนึ่ง ๆ ก็มีหลาย ๆ ระดับ : ระดับอ่อน ระดับกลาง ระดับแข็งกระด้าง, แล้วก็มีหลาย ๆ วิธีด้วย. ไปศึกษาจากวิชาครู บางทีจะดีกว่า.

ที่นี้ต่อไปอีกเป็น **หัวข้อที่สี่** ก็ให้กระทำคืน **กระทำคืน คือใช้เวรใช้กรรม**

พวกใช้เวรใช้กรรม ก็อยู่ในคำนี้ **กระทำคืน** เหมือนกับ**พระแสดงอาบัติ** นี้. ถ้าพูดว่า **กระทำคืน ทำกลับเสียให้ถูก** อาจจะไม่ถูกสำหรับชาวบ้าน. แต่ถ้าในวัดในวานี้เป็นคำธรรมดาคือ**แสดงอาบัติ** นั่นเองเรียกว่า **กระทำคืน. ให้เปิดเผยความผิดของตัวเองต่อหน้าธารกำนัล ให้ประจานตัวเองต่อหน้าธารกำนัล ให้ทรมานตัวเอง ให้คนอื่นเขาเห็นอยู่ ว่าเรามันได้ทำผิด .** อย่างนี้มันแรงขึ้นไปอีก เรียกว่า **ให้กระทำคืนโดยเปิดเผย.**

ถ้ามันยังไม่ได้อีก มันก็ดูจะหมดแล้ว ไม่มีวิธีแล้ว ก็มาถึงขั้นสุดท้าย **ขั้นที่ห้า** นี้ ก็คือ **ฆ่าเสียตามวิธีของอริยวินัย.**

ท่านใช้คำอย่างนี้ว่า **"ฆ่ามันเสียให้ตายโดยวิธีอริยวินัย"** อย่าให้เสียชื่อของบิดามารดา. คนโบราณเขาเรียกว่า **"ตัดหางปล่อยวัด"** คือ **ไม่ยุ่งด้วย ไม่เกี่ยวข้องด้วย เอาไปเสียให้พ้น,** ไปที่ไหนก็สุดแท้. หรือว่าอย่างสมัยนี้ ก็ไปขอให้ศาลสั่งประกาศความไม่เป็นลูก เป็นหลาน เป็นอะไรก็ตาม.

ตรงนี้อาจจะบอกสักหน่อยว่า **การที่ไปขอให้เจ้าหน้าที่ทางบ้านเมือง หรือศาลอะไรก็ตาม** สั่งว่าคนนี้เป็นลูกของฉันอีกต่อไป; **นี่มีมาแล้วตั้งแต่ครั้งพุทธกาล;** เป็นเรื่องที่อ่านพบ และเป็นเรื่องที่ในชาดก และจะก่อนพุทธกาลไปเสียอีก. อย่าเข้าใจว่า คนโบราณเขาโง่ **ไม่รู้วิธี** เพียงเท่านั้น. อ่านพบในเรื่องตั้งแต่ครั้งพุทธกาล **เมื่อลูกคนนี้พูดกันไม่รู้เรื่อง** ก็ไปให้เจ้าหน้าที่ เจ้าพนักงานรับทราบ

ไว้ว่า เราไม่ยอมรับว่านี่เป็นลูกของฉันอีกต่อไป เรียกว่า **ฆ่าเสียตามแบบของ พระอริยเจ้า**.

ทั้งหมดนี้มัน **เป็นอุบายหยาบ ที่หยาบ** คือ เจ็บปวด ไม่สงบ ต้องเลือก ใช้เท่าที่จำเป็นหรือให้เหมาะให้สม ให้ตรงกับเรื่อง.

.... ..

การวัดผลว่าดีขึ้นหรือยังน่ารังเกียจ

ที่นี้ เวลาเหลืออีกนิดหนึ่ง ก็จะพูดเสียเลยว่า มันมีอะไรอีก? เรื่องนี้ก็คือ **เรื่องการวัดผล**.

คำว่า **การวัดผล** สมัยนี้ เขาถือเป็นสิ่งสำคัญ; แต่ว่า อาจจะเป็น เรื่องเห่อ หรือตื่นๆเกินไปก็ได้. เรื่องวัดผล นี้ มันวัดยาก โดยเฉพาะ เรื่องทาง จิตใจแล้ว วัดยาก. แล้วเรื่องเกี่ยวกับคนแล้วยิ่งวัดยาก เพราะคนมันโกหกเป็น คนมันโกหกเก่ง มันแสดงออกมาอย่าง, มันพูดออกมาอย่าง, แต่ข้างในมันไม่ เป็นอย่างนั้น. การที่จะไปวัดคนนั้น มันยาก **จึงต้องอาศัยสังเกตดูโดยทั่วไป ดูภายนอก, ดูโดยไม่ต้องไปวัดที่ตัวเขา หรือไปจัดวัดที่ตัวเขา**.

เรามีเป้าหมายอยู่แล้วนะ ว่าเยาวชนที่เราต้องการนั้นคือ เยาวชนที่เจริญ ถึงกับสร้างความก้าวหน้าให้แก่บุคคล บ้านเมือง หรือโลก ทุกโลก นั่นมันมีเป้าหมาย อยู่แล้วอย่างนั้น. ที่นี้ **วัดผลก็คือวัดดูว่า มันได้อย่างนั้นก็มากน้อย**. มันไม่ใช่

สอบไล่ได้เหมือนกับสอบไล่วิชาหนังสือ, เลยต้องวัดด้วยการดูว่าอะไรมันเกิดขึ้น: ทางส่วนตัวเขา มันมีอะไรดีขึ้นบ้าง, ทางสังคมมันมีอะไรดีขึ้นบ้าง, ทางการเมือง มันก็มีดีอะไรดีขึ้นบ้าง. ทางศาสนามีดีอะไรขึ้นบ้าง

ทางส่วนตัว เขา ก็ไม่มีความผิดพลาด ที่น่ารังเกียจ โดยตัวเอง.**ทางสังคม** ก็ไม่มีอะไรที่น่ารังเกียจ. **ทางเรื่องการบ้านการเมือง** เขาก็ไม่มีอะไรทำผิด ไม่ทำผิด ไม่ถูกลงโทษ ไม่เสียหาย. และ**ทางธรรมหรือทางศาสนา** เขาก็ดีขึ้น มีเนื้อตัวเป็นธรรมะมากขึ้น. นี่จะวัดผลกันบ้าง ก็เพียงอย่างนี้, เพียงเท่านั้น.

เป็นอันว่าเรามี **หลักการ** คร่าวๆ ในการที่จะสร้างเขาวชนแห่งยุคปัจจุบัน ตามหัวข้อที่กล่าวมาแล้วนั้น **สรุปแล้วมีเรื่อง ๒ เรื่อง** ที่สำคัญ: **เรื่องการใช้อุบายหยาบ และอุบายละเอียด.**

.... ..

ปัญหาสำหรับพ่อแม่ที่ตั้งใจจะสร้างเขาวชน.

เหลือบดูปัญหาอีกชนิดหนึ่ง เป็นเรื่องปัจจุบันหยกๆ ที่จ่อหน้าอยู่ มันมีมากจนพรรณนาไม่ไหว. จะขอพูดกันแต่ที่ว่า **พ่อแม่ที่ตั้งใจจะสร้างเขาวชนนี้ จะมองดูปัญหาอะไรก่อน.**

ข้อแรก เด็กรุ่นของเราขาดความรู้ที่ถูกต้อง. ความรู้ทุกอย่าง ที่ถูกต้องนะ เขาขาด. ที่จริงเรื่องรักชาติ, เรื่องประเทศชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์นี้ เป็นความรู้ที่จำเป็นที่ต้องรู้, แต่เขาขาดความรู้ที่ถูกต้อง, ได้รับความรู้ที่ไม่ถูกต้อง; พูดอย่างนี้ดีกว่า. เพราะฉะนั้น เขาจึงไม่ทำอย่างนั้นได้ คือไม่ได้รักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และไม่มีชาตินิยมที่ถูกต้อง: คือไม่ประกอบไปด้วยธรรม เลยกลายเป็นเรื่องบ้าชาติ หลงชาติ อลละวาด มุทะลุ ดุร้าย อะไรทำนองนั้น. มันขาดความรู้ที่ถูกต้อง เรื่องชาตินิยม; นี่เป็นตัวอย่างของการที่เขาขาดความรู้ที่ถูกต้อง.

ข้อที่สอง ข้อถัดไป เขาก็ ขาดความรู้เห็นที่เป็นความรอดอันแท้จริง ของตัวเขาก็ดี ของประเทศชาติก็ดี. เราไม่ได้สอนให้เขา ได้รู้จัก และเข้าใจ เห็นทางรอดที่แท้จริง และที่เคยรอดมาแล้ว และที่จะรอดต่อไปข้างหน้าด้วย.

ข้อที่สาม ถัดไป เด็กเขาเสียนิสัยเสียแล้ว ในเรื่องเสรีภาพ ประชาธิปไตยเพื่อ ทั้งในบ้านและนอกบ้าน. ในบ้านนี้ก็เรียกร้องเสรีภาพ จากบิดามารดามากเกินไป, นอกบ้าน ก็เรียกร้องเสรีภาพจากประชาชนเพื่อนฝูง ทั้งหลายมากเกินไป.

ข้อที่สี่ ถัดไปอีกที เด็กเขาเสียนิสัยในการที่ถูกอบรมให้เข้าใจ ว่า ผู้อื่นจะต้องยอมให้เขา; จะต้องเอาอกเอาใจเขาในทางวัตถุ,

นี่เด็กมัน เสียนิสัยทางวัตถุนิยม; ถ้าไม่ได้อย่างนั้น อย่างนี้แล้ว ก็โกรธอะไรๆ สักหน่อยก็บอกว่า ไม่อบอุนเสียแล้ว; อยู่กับพ่อแม่ ไม่อบอุนเสียแล้ว, ไปดีกว่า, หนีไปเสียดีกว่า; เพราะนิสัยของเขามันเป็นวัตถุนิยมมากเกินไป.

แล้วเดี๋ยวนี้ ก็ดูเหมือนสอนให้เข้าใจผิดในเรื่องนี้กันมากขึ้น ; อะไร ๆ ก็โทษพ่อแม่ว่า ให้ความอบอุ่นแก่เด็ก ๆ ไม่พอ. และเด็ก ๆ ก็เป็นอย่างนั้น; มันมีส่วนถูกน้อยเหลือเกิน. ส่วนใหญ่ **ส่วนแท้จริง** มันไม่ใช่อย่างนั้น; มันเป็นส่วนที่เด็กนั้น ถูกทำให้เสียนิสัยแล้ว. อะไรก็เรียกร้อง ๆ ไม่ได้ อย่างใจ ก็ว่า **ไม่อบอุ่น** แล้วก็หนีไป.

ที่นี้ อีกข้อหนึ่ง **ข้อที่ ๕** ก็เห็นว่า **เด็กนี้ในท่ามกลางสิ่งเข้ายวน** มากเกินไป.

*การปลุกกระดมที่มากเกินไป, ความเข้ายวนทางกามารมณ์ ก็มากเกินไป, การปลุกกระดมโดยลัทธิแปลก ๆ แปลกจนน่าสนใจ นี่มันมากเกินไป; เพราะฉะนั้น เด็ก ๆ ของเราจึง **ไม่มีสัมมาทิฐิ** ที่เพียงพอ หรือทันแก่เวลา คือ เป็นเด็กที่ไม่รู้จักผิดชอบชั่วดีเพียงพอ และทันแก่เวลา.*

นี่คือปัญหาที่พ่อแม่จะต้องเอาไปคิดไปนึก และแก้มันให้หลุด เพื่อจะสร้างเยาวชนแห่งยุคปัจจุบัน; เป็นส่วนบุคคลไปก็ได้; เป็นส่วนหมู่คณะก็ได้, เป็นส่วนรวมของประเทศ โดยถือว่ารัฐบาลนั้น เป็นแม่ หรือเป็นพ่อ ก็ได้; รัฐบาลที่เป็นแม่หรือเป็นพ่อ จะต้องแก้ปัญหของเยาวชนในประเทศไทยนี้ให้ได้. ถ้าทุกประเทศเขารู้ข้อนี้ ช่วยกันแก้ไขหมดทั้งโลก ก็ยิ่งดีเท่านั้น ไม่มีอะไรจะดีกว่า.

นี่เยาวชนของโลก ก็เป็นมนุษย์ที่ดี ทำให้เกิดความก้าวหน้าตามแบบของมนุษย์ จนบรรลุถึงโลกของพระศรีอาริยมุตไทย ได้เป็นแน่นอน. ใครจะว่าครีคระ บ้าบออย่างไรก็ตามใจ. อาตมายังคงยืนยันคำว่า **มาตรฐานสูงสุด** คือ **โลก หรือ**

ศาสนาของพระศรีอารียเมตไตรย นั่นเอง; ไม่มีปัญหาเหลืออยู่แก่ฝ่ายใด จนถึงกับว่า ไม่มีใครต้องการความช่วยเหลือจากใคร. ทุกคนเอาตัวรอดได้หมด จนเหมือนกันไปหมด ก็เรียกว่า มาตรฐานของโลกพระศรีอารีย.

เอาละ, เป็นอันว่า การบรรยายในวันนี้ก็พอสมควรแก่เวลาแล้ว เรื่องการสร้างเยาวชนแห่งยุคปัจจุบัน.

ขอโอกาสให้พระคุณเจ้าทั้งหลายได้สวดบทสาธยาย เพื่อสร้างกำลังจิตใจในการประพฤติปฏิบัติธรรม เพื่อตนเองบ้าง เพื่อผู้อื่นบ้าง เพื่อทั้งสองฝ่ายบ้าง ตามสมควรแก่เวลาต่อไปอีก

เยาวชนกับศีลธรรม

-๔-

พินโด่ง ๒๒ ม.ค. ๒๐

ศาสตร์ในการสร้างเยาวชน.

ท่านสาธุชนผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย,

การบรรยายเรื่อง เยาวชนกับศีลธรรม ประจำวันเสาร์ในครั้งที่ ๔ นี้ อาตมา
จะได้กล่าวโดยหัวข้อย่อยว่า ศาสตร์ในการสร้างเยาวชน

[คำปรารภและทบทวน จนถึงหน้า ๑๒๕]

ขอให้ทบทวนถึงการบรรยายครั้งที่แล้ว ๆ มา ว่าในครั้งแรกที่สุด เราพูด
ถึง ปัญหาทั่ว ๆ ไปเกี่ยวกับเยาวชน ซึ่งกำลังเป็นปัญหาอยู่ในปัจจุบัน โดยเฉพาะ
อย่างยิ่ง ในเรื่องสันติสุข และสันติภาพของมนุษย์เรา.

ในครั้งที่สอง พูดกันถึง **เยาวชนชนิดอภิชาติบุตร** คือเยาวชนที่ดีกว่าบรรพบุรุษยิ่ง ๆ ขึ้นไป. ข้อนี้ก็มีความสำคัญตรงที่ว่า โลกในอนาคตนั้น ก็มีปัญหายุ่งยากมากขึ้น; ฉะนั้นคนจะต้องเก่งกว่าเดิม.

ในครั้งที่ ๓ พูดถึง **การสร้างเยาวชนแห่งยุคปัจจุบัน** คือถือว่า เรายอมรับ ว่าจะต้องช่วยกันสร้างเยาวชนขึ้น ให้ดี, คือเป็นอภิชาติบุตรตั้งแต่บัดนี้. นี่คือหัวข้อที่ได้พูดกันแล้ว.

อยากจะขอทบทวนอยู่ เสมอว่า **ขอให้ท่านทั้งหลายถือว่า นี่เป็นเรื่องซึ่งเป็นหน้าที่** โดยเฉพาะก็หน้าที่ที่จะต้องทำ สำหรับพุทธบริษัทด้วย. พุทธบริษัทที่เป็นพุทธบริษัทของพระพุทธรเจ้าจริงๆ นั้น จะต้องนึกถึงเรื่องอย่างนี้.

บางคนอาจจะเข้าใจผิด อย่างมากมาย เขาเสียด้วยซ้ำไป ว่าพระพุทธรเจ้าท่านตรัส "อย่าไปคำนึงถึงอดีต อย่าไปคำนึงถึงอนาคต แต่ให้ทำกับเรื่องที่เป็นปัญหาปัจจุบัน" คือเฉพาะหน้า. ถ้าใครไปยึดหลักนี้ตามตัวหนังสือ ก็ารู้สึกว่าไม่ควรจะพูดกันถึงเรื่องอนาคตของมนุษย์เรา; ไม่จำเป็นจะต้องถือว่า เยาวชนเป็นปัญหาอย่างยิ่ง สำหรับอนาคต หรืออนาคตของโลกนี้มันขึ้นอยู่กับเขาชน ดังนี้ เป็นต้น.

ขอให้ถือว่า มันเป็นคนละความหมายกัน; **การปฏิบัติเพื่อกำจัดกิเลส** **ไม่ต้องนึกถึงอดีต หรืออนาคต**; และก็นึกถึงแต่จะระมัดระวัง เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ; นั่นถูกต้องแล้ว. แต่นี่ไม่ใช่เรื่องกำจัดกิเลสในส่วนบุคคล; มันเป็นเรื่องหนึ่ง ซึ่งเราจะต้องช่วยกันทำ เพื่อเห็นแก่โลก และแก่มนุษย์ทั้งโลก.

พุทธบริษัทที่ศึกษามาไม่ดี ศึกษามาอย่างเหลว; ขอบภัยใช้คำอย่างนี้; จะไม่คิดถึงหน้าที่ที่เราจะต้องทำแก่โลก. เขาคิดว่าโลกก็โลกไปซี; ไม่ใช่เรื่องของเรา. ถ้าคิดอย่างนี้ ไม่เป็นพุทธบริษัทในพระพุทธศาสนา. **พระพุทธเจ้าท่านตรัสไว้** เสมอ ว่า "ตถาคตเกิดขึ้นมาในโลก เพื่อประโยชน์แก่โลก ทั้งเทวดาและมนุษย์ ธรรมวินัยที่มีอยู่ในโลก ก็เพื่อประโยชน์แก่โลก ทั้งเทวดาและมนุษย์. อัจฉริยบุรุษก็ดี มหาบุรุษก็ดี บุรุษอาชาไนยก็ดี ย่อมเกิดขึ้นมาในโลกเพื่อประโยชน์แก่โลก. "

นี่ก็เป็นตัวอย่างที่มากพอแล้ว ที่ให้ทุกคนนึกถึงสิ่งที่เรียกว่า โลก โลก กันบ้าง. อย่างนี้ถึงแต่ตัวกูอย่างเดียว. นึกถึงแต่ตัวกูอย่างเดียว. มันเพิ่มความเห็นแก่ตัวยิ่งขึ้นไป; ถ้านึกถึงโลกกันเสียบ้าง มันก็จะลดความเห็นแก่ตัวลงได้. นึกถึงโลกเท่าไร, มันก็นึกถึงตัวกูน้อยลงเท่านั้น. **การนึกถึงโลก** คือ เพื่อมนุษย์ด้วยกันทั้งโลก ย่อม **เป็นการบรรเทากิเลสอยู่ในตัว** มันเองโดยอัตโนมัติ; ฉะนั้นเพื่อจะเป็นพุทธบริษัทที่ดี ก็ขอให้สังวรในข้อนี้.

ที่นี้อยากจะให้ดูอีกสักอย่างหนึ่งว่า **เพราะไม่ได้อบรมสั่งสอนกัน ในธรรมวินัยของพระอริยเจ้า เราจึงไม่ค่อยนึกกันถึงผู้อื่น**; ฉะนั้นขอช่วยกระทำแก่กันและกัน ให้ได้ยินได้ฟังคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ของพระอริยเจ้า หรือของพระศาสดาแห่งศาสนาไหนก็ตาม ที่จะให้นึกถึงผู้อื่นกันบ้าง. โดยเฉพาะศาสนาคริสต์นิกาย ย้ำมากในเรื่องผู้อื่น จนกระทั่งว่า เกือบจะลืมตัวเองเสียทีเดียว นึกถึงผู้อื่น; ช่วยผู้อื่น ปรมณัติผู้อื่น นั่นคือปรมณัติพระเจ้า. ถ้าจะทำกับพระเจ้า ต้องทำกับผู้อื่น; ถ้าทำกับตัวเอง ก็ทำแก่กิเลส, ทำเพื่อกิเลส เพื่อชานาน. เมื่อไม่นึกถึงผู้อื่นกันหนักเข้า ๆ มันก็ลืมไปเป็นธรรมดา จนเกิดเป็นนิสัยสันดานไปเลย.

ขอให้มองดูกันว่า **คนในโลกนี้ เขามีอะไรเท่าไร; และเขาใช้มันอย่างไร;** เช่น เขามีอายุ ๗๐ ปี ๘๐ ปี ๑๐๐ ปี ก็ได้ แล้วเขาใช้เพื่อตัวเองเท่าไร เขาใช้เพื่อผู้อื่นเท่าไร; หรือสติปัญญา สามารถ กำลังทรัพย์ กำลังต่าง ๆ ของเขานั้น เขาใช้เพื่อตัวเองเท่าไร, เพื่อผู้อื่นเท่าไร ?

พูดแล้วก็จะกลายเป็นว่า ช่วยกันดำคนมั่งมี. *คนมั่งมีนึกถึงตัวเองทั้งวันทั้งคืน* ร่ำรวยจนไม่รู้จะเอาไปทำอะไรแล้วยังไม่ได้นึกถึงผู้อื่น; เขานึกถึงแต่ตัวเอง เวลาเรียวแรงก็สร้างแต่ประโยชน์ตัวเอง; ไม่นึกถึงผู้อื่น. นี่ก็ไม่ควรที่จะแก้ตัวว่าเราไม่มีเวลา, หรือเราไม่มีอะไรพอที่จะนึกถึงผู้อื่น; เพราะว่าเรานึกถึงตัวเอง อย่างไม่รู้จักจบจักสิ้น อย่างไม่รู้จักพอ. อย่างที่มีพระบาลีกล่าวไว้ว่า "ให้ภูเขากลายเป็นทองคำไปทั้งคู่ ๆ ตั้ง ๒ ลูก ก็ไม่พอแก่ความต้องการ ของคนโลกเพียงคนเดียว"; ก็ลองคำนวณดูเถอะว่า เมื่อไรมันจะพอ? แล้วมันจริงหรือไม่ ในข้อนี้.

ที่นี้มามองดูถึงคนที่มั่งมี เขาไม่มีเวลา ไม่มีกำลัง ที่จะคิดถึงผู้อื่น หรืออย่างไร? ที่จริงดูให้ดีแล้ว **อย่าเห็นแก่ตัวกันแล้ว** ก็ จะเห็นว่า **เรายังมีเวลาที่จะนึกถึงผู้อื่น** หรือทำประโยชน์ผู้อื่นบ้าง; แม้จะยากจนข้นแค้นสักเท่าไร ก็ยังคงมีเวลาทำประโยชน์ผู้อื่นนั่นเอง *เพราะยังมีเวลาไปทำอบายมุข ไม่เล่นหัว ไปดูหนังดูละคร ไปเล่นไพ่ ไปทำอะไรต่าง ๆ ซึ่งไม่จำเป็นด้วยซ้ำไป. และเพราะเราไม่ได้นึกถึงผู้อื่นเสียเลย; เราก็กไม่ได้ทำประโยชน์ผู้อื่น. อาหารที่เรากินนี้ก็ไม่ได้เท่าไร ก็เหลือพอที่จะให้แก่ผู้อื่น เจือจานแก่ผู้อื่น เราก็กไม่ได้เจือจาน. นี้เรียกว่าในฝ่ายที่ไม่นึกถึงผู้อื่น.*

แต่โดยเหตุที่พระพุทธศาสนา ได้ทำให้เรามีนิสัย เห็นแก่ผู้อื่น; ฉะนั้น **พุทธบริษัทแม้จะยากจนข้นแค้นสักเท่าไร ก็ยังนึกถึงผู้อื่น.** อยากรจะพูดว่า

มีอยู่ ที่นี้ถึงผู้อื่นโดยบริสุทธิ์ใจ คือพวกที่ทำบุญทำทานโดยบริสุทธิ์ใจนี้ก็ยังมีอยู่; แต่ถึงอย่างไรก็ดี บรรพบุรุษของเรา ท่านก็ฉลาด, ฉลาดพอที่จะพูดไว้ให้คนชั้นลูกหลานนี้ บรรเทาความเห็นแก่ตัวลงได้. แม้จะเรียกว่า โดยการหลอกลวง หรือบังคับด้วยการหลอกลวง ก็ยังดีกว่าไม่ทำเสียเลย. ฉะนั้นจึงบัญญัติระบบทำบุญกุศลช่วยเหลือผู้อื่น ขึ้นไว้ระบบหนึ่ง; อย่างน้อยเขาก็ทำเพื่อกุศล เพื่อไปเกิดในสวรรค์ ด้วยการช่วยเหลือผู้อื่น; อย่างนี้ก็ยิ่งดีกว่าไม่ทำเสียเลย. ขอให้ไปคิดดู.

นี่ที่ข้าแล้ว ข้าเล่า อย่างน่ารำคาญในข้อนี้ ก็เพราะว่า กลัวว่าพุทธบริษัททั้งหลายจะลืมไป, ลืมไปในข้อที่ว่า พระพุทธเจ้าท่านทรงประสงค์อย่างนี้ ว่าขอให้ถึงผู้อื่น คือถึงโลกทั้งโลก ทั้งโลกเทวดาและมนุษย์; คือทั้งโลกคนมั่งมีและโลกคนยากจน โลกคนมีความสุข โลกคนมีความทุกข์.

ช่วยกันแก้ปัญหาในโลกเหล่านี้ ให้มันเป็นโลกที่มีความสงบสุข; เราจึงต้องนึกถึงโลกโดยวงกว้าง แล้วก็ถึงอนาคตของโลกนั้นด้วย; เราจึงได้พูดกันถึงเรื่องเยาวชน. พูดแล้วพูดเล่า จนอาตมาเชื่อว่า ผู้ฟังรำคาญหรือเอียนเต็มทีแล้ว. แต่โดยเหตุที่มองเห็นอยู่ว่า มันไม่มีอะไรจำเป็นกว่าเรื่องนี้; เพราะฉะนั้น จึงจะพูดเรื่องที่คนรู้สึกเอียนอยู่แล้วนี้ เรื่อย ๆ ไปจนกว่าจะรู้สึกด้วยใจของตัวเองว่ามันพอ.

....

[เริ่มบรรยายตามหัวข้อครั้งนี้]

เครื่องมือที่จะสร้างเยาวชน เพื่อสันติสุขของโลก.

ในครั้งที่ ๔ นี้ จะพูดด้วยสิ่งที่เรียกว่า ศาสตร์ในการสร้างเยาวชน เพราะเราได้พูดถึงการสร้างเยาวชนมาแล้ว; ที่นี้ก็พูดถึงศาสตร์ คือเครื่องมือที่จะสร้างเยาวชน.

สร้างเยาวยชนให้เป็นอะไร? ทบพทวนกันอีกที. สร้างเยาวยชนให้เป็น
อภิชาติบุตร; เพื่อเขาจะได้ดีขึ้น และโลกนี้มันก็จะดีขึ้น กว่าเดิม.

เพื่อประโยชน์อะไร? เพื่ออนาคตของโลกจะได้มีสันติสุข หรือ
สันติภาพ สมกับที่มันเจริญ และก้าวหน้า.

การสร้างนี้มันเป็นหน้าที่ของใคร? เป็นหน้าที่ของมนุษย์ ที่ยอมรับ
ความเป็นมนุษย์. นี่ก็เหมือนกับที่พูดมาแล้วเมื่อตะกี้เอง; ว่าถ้าเรายอมรับ
ความเป็นพุทธบริษัท เราก็ต้องทำหน้าที่อันนี้ เดียวนี้เราพูดรวมกันทั่วโลก ซึ่งไม่
ได้เป็นพุทธบริษัททั้งหมด; ก็ต้องพูดว่า หน้าที่ของมนุษย์ มนุษย์ที่ยอมรับความ
เป็นมนุษย์ของตัวเอง และก็มีหน้าที่อย่างมนุษย์ จะต้องทำอะไร.

มนุษย์ชนิดไหนกันในโลกนี้? ก็ต้องเอามนุษย์ที่มันเป็นมนุษย์จริง ๆ
จึงทำให้ต้องพูดเหมือนกับว่าคนอื่นอีกล่ะว่า มนุษย์ที่ดีกว่ามนุษย์ที่กำลังมีอยู่ใน
โลกนี้.

"เราต้องการมนุษย์ ที่ดีกว่ามนุษย์ที่กำลังมีอยู่ในโลกนี้"; ท่านทั้งหลาย
คิดว่ามันเป็นคำดำก็มากน้อย. อาตมาคิดว่า เป็นการดำที่สูงสุด ไม่มีอะไรจะดำกันได้
อีกแล้ว ว่า "เราต้องการมนุษย์ ที่มันดีกว่ามนุษย์ที่กำลังมีอยู่ในโลกนี้"; เพราะ
มนุษย์ที่กำลังมีอยู่ในโลกนี้ ไม่ทำให้โลกนี้มีสันติภาพ. เขายังสร้างวิกฤติการณ์ คือ
ความทุกข์ ลำบาก ยุ่งยาก ระส่ำระสายมากขึ้น ๆ . เราไม่ต้องการมนุษย์ชนิดนี้
ต้องการมนุษย์ที่ดีกว่านี้ คือสร้างสันติภาพ.

รวมความว่าจะต้องมีมนุษย์ ที่มาจากเยาวชนที่ดีกว่านี้ เพื่อโลกนี้
จะได้มีความน่าอยู่ น่าดู, ทั้งน่าอยู่และทั้งน่าดู คิดดูให้ดี.

.... ..

ศึกษาความหมายของคำให้เข้าใจก่อน

ที่นี้ศาสตร์ในการสร้างเยาวชน, คำว่าศาสตร์, ศาส - ตระ นี้ เคย
พูดกันมาหลายครั้งแล้วเหมือนกัน เกี่ยวกับคำคำนี้; ก็ยังรู้สึกว่ายังเข้าใจผิดกันอยู่
บ้าง, หรือเข้าใจถูกที่ไม่พอ, จะต้องพูดกันอีก เกี่ยวกับคำว่า "ศาสตร์"

ท่านทั้งหลายจะได้ยินคำว่า ศาสตร์ นี้ มากมายทีเดียว: ภูมิศาสตร์
ประวัติศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ดาราศาสตร์ โหราศาสตร์ กระทั่งสังคมศาสตร์ ที่กำลัง
เพื่อในการพูด. เราจะต้องหาความหมายของคำว่า "ศาสตร์" นี้ให้พบ; จะได้ศาสตร์
นั้นมาจริงๆ และใช้ประโยชน์ได้ตามความมุ่งหมาย

คำว่า "ศาสตร์" ที่ใช้อยู่ในโลก ในเวลานี้ ที่เป็นภาษาต่างประเทศ ที่
สากลที่สุด, เช่น ภาษาอังกฤษ เราก็ไม่ค่อยรู้ได้ว่า มันหมายถึงอะไรกัน. มันเป็น
คำต่อท้ายคำ ที่เรียกว่า suffix เป็น -ology บ้าง, เป็น -onomy บ้าง, เป็น -graphy
บ้าง, เป็น sciences บ้าง, เช่น astrology, astronomy, geography, geology ใ้ อี้ อี้ มีมี
นี้ ไม่รู้ว่าจะได้ความว่าอย่างไร เอาใจความไม่ถูก ว่ามันว่าอย่างไรกัน แล้วก็ไม่อยากจะ
ติดตาม ไม่อยากจะไปค้นคว้า จนให้รู้ว่า อี้ อี้ เหล่านี้มันหมายถึงอะไรกัน มันหลาย
อันัก เลยไม่อยากจะทำภาษาชนิดนั้น

เดาภาษาไทยที่เราใช้กันอยู่ดีกว่า คือคำว่า **ศาสตร์** อย่างที่เราใช้เรียกกันอยู่เดี๋ยวนี้แหละ; โดยเฉพาะอย่างยิ่ง**สังคมศาสตร์**; ศาสตร์ระนี้มันหมายถึงอะไร.

เมื่อเห็นอยู่ว่า **ความหมายของคำว่าศาสตร์นี้มันพอแล้ว** ก็ไม่ต้องไปพูดถึงคำต่างประเทศเหล่านั้นก็ได้ มันจะไม่คุ้มกับเวลา; แต่เมื่อเราแปลมาเป็นภาษาไทย ห้อยท้ายด้วยคำว่า "**ศาสตร์**" ก็เอาคำว่า "ศาสตร์" นี้ดีกว่า.

แต่อยากจะทำให้สังเกตดูอีกอย่างหนึ่งว่า แม้ที่เราใช้กันอยู่ในภาษาไทยนี้ มันก็ยังมีความกำกวม หรือฟันเฟืองยิ่งขึ้นทุกวัน. เช่นคำว่า **สังคมศาสตร์ ศาสตร์สำหรับสังคม** ก็ไปครอบเอาวิชาการอย่างอื่นเข้าไว้ด้วยอีกมากมาย. ถ้าว่ากันโดยแท้จริงแล้ว การใช้หลักอย่างนี้: **สังคมศาสตร์จะรวบรวมเอาวิชาการทั้งหลายหมดสิ้นไม่เหลือ**; นี่มาขยักขยอนกันไว้ทำไมอีกก็ไม่ทราบ เอาแน่เอาอนอะไรก็ไม่ได้. ฉะนั้นตัดบท เอาคำว่า "**ศาสตร์**" เป็นหลัก แล้วดูกันว่า "**ศาสตร์**" นี้คืออะไร?

คำว่า**ศาสตร์** ที่เราสอนลูกเด็กๆ ที่เขาเรียนกันนั้น ก็ให้แปลว่า**วิชา**; เช่น ภูมิศาสตร์ วิชาว่าด้วยแผ่นดิน, ประวัติศาสตร์ วิชาว่าด้วยประวัติ มันก็แปลว่า**วิชา**ไป. แต่คำว่า "**ศาสตร์**"คำเดิมแท้ๆ นั้น มันมีความหมายว่าอย่างไร?

อาตมาพยายามศึกษาเท่าที่จะศึกษาได้, ใต้ออกไปได้ เพียงว่า คำว่า "**ศาสตร์**" นี้ มันแปลว่า**เครื่องตัด** คือของมีคม ที่มันเป็นเครื่องตัด ตัดอะไรได้; อยู่ในรูปของ **สันสกฤต** ก็ **ศสุตร**, อยู่ในรูปบาลี ก็เป็น **ศตุถ**, ตรงกัน แปลว่า**ศาสตรา** คือของที่มีคม ที่จะตัดได้.

อยากจะพูดเสียเลยว่า คำว่า *สตฺถา* นี้ อยุ่จะให้ความหมายว่า ผู้มี *สตฺถ*, ผู้มี *สตฺถ* คือมี *ศาสตรา*; มี *ศาสตรา* แล้วก็ตัดอะไรได้ทุกอยุ่ : ตัดสิ่งที่จะต้องตัด, หรือควรตัด. คำว่า "*ศสุตฺร*" นี้มันออกมาเป็น *ศาสตระ*, หรือแม้คำว่า *ศาสตรา* หรือ *ศฺสตรา* ในภาษาไทยเรา ที่แปลว่าของมีคม ก็คือคำคำเดียวกันนี้.

ที่นี้มาทบทวนดูว่า เมื่อคำว่า "*ศาสตระ*" หรือ "*ศาสตรา*" นี้ มันหมายความว่า *ความได้ทั้งวิชา*, และหมายความว่า *ได้ทั้งมีคม* สำหรับตัด; แล้วคำไหนเป็นความหมายที่หนึ่ง คือความหมายเดิม และคำไหนเป็นความหมายที่สอง.

ดูสักหน่อยก็จะพบได้ทันทีว่า คำว่า "*เครื่องตัด*" นั้นแหละ เป็นความหมายที่หนึ่ง หรือความหมายเดิม; ส่วนคำว่า "*วิชา*" นี้ เป็นความหมายที่สอง เมื่อเราเอามาใช้ในความหมายที่สูงลึก หรือละเอียดออกไปในภาษาธรรม; เพราะ *วิชา* มันเป็นเครื่องตัด มันตัดความโง่ มันตัดปัญหา ตัดอะไรทุกอย่าง.

คำพูดของมนุษย์มีความหมายเลื่อนสูงชันได้.

พอมาถึงตอนนี้ อยุ่จะขอเตือนอีก หรือเตือนอยู่เสมอบ่อย ๆ ว่า ให้จำไว้เสมอไปว่า คำพูดของมนุษย์ในโลกนี้ มันเดินมาตามลำดับ คือค่อยมีความหมายเลื่อนสูงชันมาตามลำดับ ทีละขั้น ทีละขั้น. ทีแรกก็เป็นภาษาของชาวบ้านธรรมดา กระทั่งภาษาของคน แรกทีจะเป็นมนุษย์ขึ้นมาในโลก เขารู้จักสิ่งนั้นมาตั้งแต่แรกเริ่มเดิมที; แล้วคำคำนั้น จะถูกนำมาใช้ในความหมายที่สูงชันไป.

ตัวอย่างที่อยากให้อ่านจำไว้เสมอไป ก็เช่นคำว่า "มรรค" ก็แปลว่าหนทาง คือ **ทางเดิน** เหมือนที่เราเดิน ๆ อยู่ที่นี่แหละ; คนป่าสมัยหิน ก็รู้จักใช้คำว่า **มรรค** คือทาง, ทางเดิน. ครั้นต่อมายุคหลัง ๆ มาพบวิชาความรู้ ที่ทำให้คนพ้นทุกข์ได้ ก็เอาคำว่าทางเดินนั้น มาเป็นชื่อของความรู้ คำว่า**มรรค**นี้กลายเป็น**ความรู้** และ **การปฏิบัติ** เพื่อการบรรลุผล; โดยเฉพาะในพระพุทธศาสนา คำว่า**ทางเดิน** กลายมาเป็นชื่อของ**ความรู้** หรือการประพฤติปฏิบัติ ที่ทำให้จิตมันเดินไป จนบรรลุผล.

ที่นี้ คำว่า**"ผล"** ก็เหมือนกัน **แรกเริ่มเดิมที** มันก็ต้องแปลว่า **ลูก ลูกไม้ ผลไม้** แม้แต่ถึงมันก็รู้จัก แล้วทำไมคนจะไม่รู้จักว่า ความหมายของคำว่า**ผล**นี้ มันเป็นอย่างไร เมื่อมีผลไม้เป็นคำสำหรับเรียกอยู่แล้ว ต่อมา**การปฏิบัติธรรมะได้ผล** ขึ้นมา ก็ไม่รู้จะเรียกว่าอะไร จะไปตั้งคำใหม่ให้แปลกออกไป ใครจะไปฟังถูก ก็ต้องเอาคำที่ฟังถูกกันอยู่แล้วมาใช้ ก็เอาคำว่า **"ผล"** เช่น **"ผลไม้"** มาใช้; มันก็ได้ผล คือ **เป็นผลที่คู่กันกับมรรค**; **ผล** ในที่นี้ ก็อย่าง **โสดาปัตติผล สกิทาคามีผล อนาคามีผล อรหัตตผล** โดยเฉพาะ.

ตัวอย่าง เช่น คำสูงสุดอีกคำหนึ่ง ว่า **"นิพพาน"** ภาษาชาวบ้านแรกเริ่มเดิมที ก็มีความหมายว่า **เย็น-เย็น**. ครั้นมาสมัยหลังคำว่า **เย็น**นี้เอามาเป็นชื่อของ**เย็น** เพราะ**หมดกิเลส ไม่มีไฟกิเลส** ก็เรียกว่า **เย็น เย็นอย่างยิ่ง เย็นสูงสุด** นี่ก็คือคำว่า **"นิพพาน"**; ไปเยี่ยมคำชาวบ้าน ที่ใช้กันอยู่ในบ้าน ในเรือน ในครัว ในมอ ก็เหมือนกันแหละ คือว่ามันเย็นก็แล้วกัน ไปมันดับเย็น ช้ำวมันเย็น แกงมันเย็น อะไร มันเย็น กินได้แล้วว๊วย. นั่นแหละคำว่า **"เย็น"**คำนั้น เอามาใช้เป็นชื่อ ของ **สิ่งสูงสุดในพระพุทธศาสนา หรือศาสนาอื่น** ที่มีอยู่ก่อนพุทธศาสนา ทุกศาสนา

ว่างในประเทศอินเดีย คือคำว่าเย็น; แต่มันอยู่กับหลายระดับ. พุทธศาสนาสูงสุด เพราะว่าเย็นเนื่องจากหมดกิเลส คือไฟ โดยประการทั้งปวง.

ที่นี้คำว่า "ศาสตรา" ก็เหมือนกัน ของมีคมที่คนป่าสมัยหิน มันมีแล้ว มันรู้จักใช้แล้ว; เช่น ฝนหินให้คม ๆ แล้วก็ตัดอะไรได้ เป็นอาวุธหิน อย่างนี้. ต่อมาคำคำนี้ มากลายเป็นชื่อของวิชาความรู้ ที่พบใหม่ ตัดความโง่ได้ แก้ปัญหาอะไรได้; คำว่าศาสตร์ ในความหมายที่สอง จึงเลื่อนขึ้นมาอยู่ที่คำว่า "วิชา". แล้วคนเราสมัยนี้ ก็ถือเอาความหมายของคำว่า "ศาสตร์" ในแง่ของวิชาอย่างเดียว; แม้จะพูดว่า "ศาสตร์" อยู่บ่อย ๆ ก็ไม่สำนึกว่า มันมาจากคำว่า "ตัด" และเป็นคำเดียวกันกับวิชา

เดี๋ยวนี้ขอเตือนให้ระลึกรู้ถึงคำว่าศาสตร์ ในความหมายเดิม คือ **สิ่งที่มีคม** แล้วก็ตัดสิ่งที่ควรจะตัดกันได้ คำว่า "ศัสตรา" หรือ "ศาสตรา" ก็ตาม มาจากคำว่า ศสุตฺร ในสันสกฤต; ถ้าเป็นบาลี มันเป็น สตุถ ไม่ถูกยืมมาใช้; คงใช้แต่ในรูปสันสกฤต ความหมายก็อย่างเดียวกัน คือ ของมีคม.

ขอย้ำอีกทีหนึ่งว่า **อยากจะทำให้คำว่าสตุถา คือพระศาสดา** นะ หมายความว่า **ผู้มีสตุถ คือผู้มีของมีคม** ที่จะตัดอะไรได้ทุกอย่างที่ควรจะตัด.

นี่คำว่า "ศาสตร์" โดยตัวหนังสือเป็นอย่างนี้. ขอให้เข้าใจกันไว้ทีหนึ่ง ก่อน ว่า **ขึ้นชื่อว่าศาสตร์** นะ **มันจะต้องใช้ตัด** : จะเป็นวัตถุมีคมก็ดี, จะเป็นวิชาความรู้ก็ดี, หรือเป็นอะไรอื่นอีกก็ดี, จะต้องใช้ตัด.

... ..

ต้องนำ "ศาสตร์" มาใช้ตามความหมายที่ถูกต้อง.

เ้า, ที่นี้ก็มาพูดถึง ข้อเท็จจริง ในปัจจุบัน เราได้ใช้สิ่งที่เรียกว่าศาสตร์นี้ เป็นเครื่องสำหรับตัดกันหรือเปล่า? นี้ ขอให้คิดดูเอง, สังเกตดูเอง, ลงทุนคิดสักหน่อยว่า เราได้ใช้คำว่าศาสตร์ หรือสิ่งที่เรียกว่าศาสตร์นี้ สำหรับตัดกันหรือเปล่า ?

อาตมารู้สึกว่า เดียวนี้เราไม่ได้ใช้คำว่าศาสตร์นี้ ในฐานะเป็นเครื่องตัด; แต่เราได้ใช้เพิ่มสิ่งที่ควรจะถูกตัดนั้น มัน มากขึ้น. ความโง่ของเรามีใน "วิชา" นั่นเอง สร้างสิ่งที่ไม่จำเป็นจะต้องมีให้มากขึ้น, สร้างปัญหาให้มากขึ้น, สร้างความทุกข์ยากลำบากให้มากขึ้น, จากวิชาของเรา. ฉะนั้นเราก็เลยไม่ได้ใช้สิ่งที่เรียกว่าศาสตร์ ในฐานะเป็นเครื่องมือสำหรับตัด; กลายเป็นสร้างสิ่งที่จะต้องตัดให้มากขึ้น จนรกรุงรังไปหมด เต็มไปทั่วโลก, เต็มไปด้วยสิ่งที่ควรจะถูกตัด; ไม่ได้เต็มไปด้วยเครื่องมือสำหรับตัด หรือการตัด.

นี่เรียกว่า เราไม่ได้ใช้ศาสตร์อย่างศาสตร์. อยากจะทำทนายว่าศาสตร์อะไรที่ร่อยอย่างที่เราอยู่ในโลกนี้ เวลานี้โดยเฉพาะ การศึกษาในโลกนี้มันจัดไปในลักษณะที่ศาสตร์นี้กลายเป็นเครื่องสร้างปัญหาให้มากขึ้น; แม้ไปเรียนศาสตร์ ชนิดที่ไม่จำเป็นจะต้องเรียน เพิ่มศาสตร์ชนิดนี้ขึ้นมาในโลก ก็ไม่ได้ทำให้โลกนี้มันเกลี้ยงหรือมันสะอาดขึ้น; มันทำให้รกรุงรังมากขึ้น

ฉะนั้นดูให้ดี ๆ ว่า ศาสตร์ทั้งหลาย ที่กำลังมี กำลังหลงกัน กำลังคลั่งกันอยู่นักนั้นนะ มันเป็นศาสตร์ที่ตัดสิ่งที่ควรตัด หรือมันเพิ่มสิ่งที่ควรจะตัด ? อาตมายังมองเห็นไปในทำนองที่ว่า มันเพิ่มสิ่งที่ควรจะตัด โลกนี้จึงไร้สันติภาพ และเต็มไปด้วยวิกฤติการณ์ทั้งหลาย.

ขอให้ดูข้อเท็จจริงในปัจจุบันว่า สิ่งที่เรียกว่า "ศาสตร์" ไม่ถูกใช้อย่าง **ความเป็นศาสตร์**; แต่ใช้ในทางตรงกันข้าม คือแทนที่จะใช้ตัด ฟัน หรือถากถาง นะ, มันกลายเป็นสร้างของรกรุงรังให้มันมากขึ้น. ฉะนั้น คำว่า "ศาสตร์" ที่ปล่อยไปตามบุญ ตามกรรมอย่างนี้, "ศาสตร์ที่ปล่อยไปตามบุญตามกรรมอย่างนี้" อาตมาขอเน้นอย่างนี้; มันจะเป็นอะไร ? ไปคิดดูเอง.

ฉะนั้น ขอให้เรามีคำว่า "ศาสตร์" มาใช้ในความหมายที่ถูกต้อง ให้ความหมายมันลึกพอ และถูกต้อง แล้วใช้ประยุกต์ได้, คือประยุกต์ได้ ใช้ให้เป็นประโยชน์ได้; จึงได้รู้เพื่อนเฝ้าคำว่า "ศาสตร์" นี้ มาพูดกันใหม่ สำหรับจะเป็น **เครื่องมือสำหรับสร้างเยาวชน**. นี่เป็นเรื่องพูดถึงคำว่า "ศาสตร์" ยืดยาวพอแล้ว.

....

สิ่งที่ควรได้จากคำว่า "ศาสตร์"

ที่นี้จะพูดไปถึง **ผล** ที่เราประสงค์จะได้ จากสิ่งที่เรียกว่าศาสตร์; จะเป็นศาสตร์ - วิชาหรือศาสตร์ - เครื่องตัด หรือศาสตร์อันไหนก็สุดแท้. ถ้ามีความหมายถูกต้อง แล้วใช้กันอย่างถูกต้องนั้นแล้ว; เราควรจะได้อะไร, **เราควรจะได้** อะไร จากการใช้สิ่งที่เรียกว่าศาสตร์?

อาตมาก็นึกแล้วนึกอีก แล้วก็นำเสนอที่ว่า ในที่สุดมันก็ไปพบ สิ่งที่เขาถือกันว่า **ศรีๆ** **คระๆ** บอๆ มาเป็นสิ่งที่พึงประสงค์จะได้ ในการใช้ศาสตร์;

เพราะเหตุว่าเราจะต้องการใช้ศาสตร์ตัด, ตัดสิ่งที่ควรตัด; ให้มันเกลี้ยงจากปัญหา, ให้มันเกลี้ยงจากอันตราย, ให้มันเกลี้ยงจากอุปสรรค, ให้มันเกลี้ยงจากอุปัทวะทั้งหลาย ให้มันเกลี้ยงไกลจากความไม่เหมาะสมทั้งปวง ในโลกนี้, **ในที่สุดเราก็ได้** สิ่งซึ่งอยากจะเรียกกันว่า *ความจริง* *ความดี* *ความงาม* *ความถูกต้อง* *ความยุติธรรม* สัก ๕ อย่าง ก็พอแล้ว. นี่มันออกจะครีคระเต็มที, **คนสมัยนี้เขาเห็นว่า คำโบราณ ครีคระเต็มที.**

๑. ความจริง ๒. ความดี ๓. ความงาม ๔. ความถูกต้อง ๕. ความยุติธรรม ; มันอาจจะมีมากกว่านี้ หรือจะพูดได้มากกว่านี้ แต่ว่ามันลำบากเปล่า ๆ ไม่จะเป็นดอก ๕ อย่างนี้ก็พอ เพราะมันจะขยายออกไปก็ลำบากอย่าง ก็ร้อยอย่างก็ได้.

ดูที่**คำแรก** ที่เรียกว่า **ความจริง**, เราเรียกกันว่า **สัจจะ**.

ถ้ามองเห็น จะเห็นเป็นตัวเป็นตน เป็นตัวเป็นตนแห่งสัจจะ. เราเคยเรียกกันว่าธรรมสัจจะ - ตัวตนแห่งสัจจะ เป็นความแน่นอน เป็นความไม่เปลี่ยนแปลง; นี่เราเรียกกันว่า **ความจริง**.

คำที่สอง เราเรียกกันว่า **ความดี** คือมันมีคุณ ประโยชน์ โดยตรง, มันเป็นอริยะ คือประเสริฐ เพราะว่ามันทำลายสิ่งที่เป็นข้าศึกได้.

อริยะ แปลว่า **ทำลายสิ่งที่เป็นข้าศึกได้** หรือพ้นไปเสียจากข้าศึก, มันเป็นคนเป็นประโยชน์. นี่เราจะเรียกว่า **ความดี** ไม่ใช่ดีเพราะได้กิน ดีเพราะได้เล่น ดีเพราะได้เอร็ดอร่อย; เรื่องกิน เรื่องกาม เรื่องเกียรติ นั้นอีกความหมายหนึ่งต่างหาก, ในที่นี้หมายถึง **ดีจริง** ดีที่มาจากจริง หรือจะเรียกว่าดีจริงก็ได้; **อย่าเอา**

ไปปนกับคำว่าดี ในภาษาชาวโลก ซึ่งได้แล้วก็ดี ในภาษาธรรมนี้ ไม่ต้องได้
จึงจะดี.

คำที่สาม เรียกว่า **ความงาม** คือมันไม่รุงรัง และมันสะอาด.

มันต้องสะอาด ต้องบริสุทธิ์ มันจึงจะงาม. เอาละว่า ไม่รุงรังกัน
ก็แล้วกัน; นี้เรียกว่าความงาม. ไม่ใช่ทาแป้ง แต่งตัว เขียนสี ประดับแก้วแหวน
เงินทอง เป็นต้น, แล้วจะเรียกว่าความงาม; นั่นมันความงามอย่างคนบ้า ที่ไปเก็บ
เปลือกหอยชายทะเลมาร้อยเป็นพวง แล้วก็แขวนคอ มีความหมายอย่างเดียวกันแหละ.
จะเป็นไข่มุกก็ตาม จะเป็นทองคำก็ตาม; ก็เหมือนกับคนบ้า เก็บเปลือกหอยมา
ร้อยแขวนคอ เขาทำเป็นกันมาตั้งแต่ที่หมื่นปี แสนปี แล้วก็ไม่รู้, ถ้าความงามมันก็
ต้อง หมายถึงสะอาด บริสุทธิ์ ไม่รุกรู รกตา.

คำที่สี่ว่า **ความถูกต้อง** นี้มันหมายถึง **ภาวะแห่งความสมควร**
ความเหมาะสม มันมีความหมายเฉพาะอยู่ในนั้นนะ.

ขอให้สังเกตดูให้ดีว่า ..มัน **เหมาะสม** **ที่จะมีสันติสุข** หรือ **สันติภาพ**
ไม่เหมาะสมอย่างอื่น เราเรียกว่าความถูกต้อง. ชาวบ้านเขาจะบัญญัติความถูกต้อง
กันอย่างอื่น; ถูกใจเขา ก็เรียกว่า ความถูกต้อง เดียวนี้เราไม่เอาอย่างนั้น;
ถ้าถูกต้อง ก็ต้องหมายถึง **ถูกต้องสำหรับจะมีสันติสุขส่วนบุคคล, จะมีสันติภาพ**
ในส่วนสังคม

คำสุดท้าย **คำที่ห้า** ก็ **ความเป็นธรรม** หรือ **ความยุติธรรม**.

ถ้าพูดตามทางธรรม ตามภาษาธรรมที่ธรรมชาติมันต้องการละก็ จะต้องหมายถึง **ความปรกติ ความสงบ ไม่วุ่นวาย นี่ความเป็นธรรม หรือความยุติธรรมตามธรรมชาติ**. แต่ถ้าเป็นเรื่องยุติธรรม หรือความเป็นธรรม ตามความหมายของมนุษย์ของชาวบ้าน ที่เขาบัญญัติขึ้น มันก็ไปอีกเรื่องหนึ่ง ซึ่งมันมักจะไปตามความนิยม ที่เขาบัญญัติขึ้น; หรือแม้แต่เรื่องของกฎหมายก็ดี มันยังขึ้นอยู่กับเหตุการณ์ ที่เป็นพยาน เป็นหลักฐาน เป็นบุคคลบ้าง เป็นสิ่งของบ้าง อะไรบ้าง มันก็เป็นไปตามที่มนุษย์เขาบัญญัติกันขึ้น ว่ายุติธรรมอย่างไร. เดียวนี้เป็นเรื่องของธรรมะชนิดธรรมชาติ **ความเป็นธรรมก็คือถูกต้องตามธรรมชาติ**; ถ้าถูกต้องตามธรรมชาติ มันก็จะปรกติ หรือจะสงบ ตามความหมายของคำว่า **สี - ละ หรือศีลธรรม** นั้นเอง.

การพูดนี้คล้ายๆ กับขอรับรองวงวน. ให้กลับไปหาสิ่งที่เขาทิ้งขว้างกันหมดแล้ว ว่าความจริง ความดี ความงาม ความถูกต้อง ความยุติธรรม; เขาถือว่ามัน ครึกครื้นเต็มที่แล้ว ไม่มีใครสนใจที่จะหยิบขึ้นมาดู **คนในปัจจุบันนี้** ไม่ต้องการสิ่งเหล่านี้ **ไม่ต้องการผลของศาสตร์ทั้งหลายอย่างนี้**; เขาต้องการประโยชน์อย่างเป็นวัตถุ เป็นเนื้อหนัง เพื่อส่งเสริมกิเลส มันจึงเป็นคู่ตรงกันข้าม.

พูดสรุปอีกทีหนึ่งก็ว่า **ความจริง ความดี ความงาม ความถูกต้อง ความยุติธรรม ของกิเลสนั้น มันเป็นอย่างหนึ่ง, ความจริง ความดี ความงาม ความถูกต้อง ความยุติธรรม ของธรรมะ ซึ่งไม่ใช่กิเลสนั้น มันเป็นอย่างหนึ่ง** แล้วก็ตรงกันข้ามทีเดียว; จึงขอฝากไว้ก่อนว่า เราค่อยศึกษากันทีหลังก็ได้ สำหรับคำชนิดนี้ : ว่าจริง ว่าดี ว่างาม ว่าถูกต้อง ว่าเป็นธรรม มันมีอยู่อย่างเดียว แต่ว่าคนสมัยนี้เขาไม่ต้องการ เขาไม่สนใจ, เขาเอาแต่ได้แล้วก็เป็นที่ดี หรือยอดปรารถนามันอยู่ที่นั่น.

ในที่นี้ ต้องการจะให้มองกันแต่เพียงว่า ผลที่เราหวังจะได้ จากการใช้ ศาสตร์ หรือศาสตร์านั้น คือสิ่งเหล่านี้เอง : ถ้าเรา ใช้ ศาสตร์ หรือ ศาสตร์า ออก ไปอย่างถูกต้อง; เราก็ได้ผลที่แท้จริงหรือถูกต้อง, เป็นความจริง ความดี ความงาม ความถูกต้อง ความยุติธรรม ขึ้นมา. ใครจะชอบหรือไม่ชอบ ไร้พุด กันทีหลัง เดียวนี้ต้องการจะชี้ไปตามลำดับ ตามเรื่องของสิ่งที่เรียกว่า "ศาสตร์". คน ทั่วไปเขาไม่สนใจ เขาไม่ยอมฟัง เขาไม่มาฟัง ก็ตามใจเขา; เพราะเขาต้องการ อย่างอื่น เขาไม่รู้จักรักสิ่งเหล่านี้ เขาไม่ต้องการสิ่งเหล่านี้.

สรุปความในตอนนี้อีกก็ได้ว่า คำว่า "ศาสตร์" นั้น ต้องคง ความหมายเดิมไว้ คือมันเป็นสิ่งที่สามารถจะตัด ตัดสิ่งที่ควรตัด จะเรียกว่า วิชาก็ได้ จะเรียกว่าศาสตร์ก็ได้ มันทำหน้าที่ตัดทั้งนั้น.

.... ..

ศาสตร์สำหรับสร้างเยาวชน

ที่นี้ศาสตร์ ๆ ไหนเล่า ที่เราจะหยิบยื่นให้แก่กันและกัน ในการที่จะสร้าง เยาวชนขึ้นมา? หรือว่าเราจะยื่นให้แก่เยาวชนนั่นเอง เราจะยื่นศาสตร์ชนิดไหน ให้แก่ เยาวชนนั่นเอง? เพื่อว่าเขาจะได้รู้จักสร้างอะไรขึ้นมา คือตัดสิ่งที่ควรตัดออกไปเสีย มันก็ทำให้เกิดสิ่งที่พึงประสงค์ขึ้นมา.

ที่นี้จะพุดถึง ในฐานะที่เราเป็นพุทธบริษัท เราจะมีศาสตร์อย่างไรร กัน? ศาสตร์ทั้งหลายที่มีอยู่ในตำราในโลกในปัจจุบันนี้ นับไม่ถ้วนแล้วนั้น มัน

ก็เป็นศาสตร์ของชาวโลกไป; ไม่ใช่พุทธบริษัทได้ตั้งขึ้น หรือเข้าไปสร้างสรรคระบบ ศาสตร์เหล่านี้ขึ้นมา. เขามีกันอย่างไรก็ตามใจ ฝากไว้ที่ก่อนว่าตามใจ; เรามาคู ว่าขอเรานี้ ควรจะมีอย่างไร.

อาตมานึกไปนึกมา นมนานมาแล้ว เดียวนี้ก็ยังมีอยู่อย่างนี้ ว่า **ศาสตร์ของพุทธบริษัท** เรานี้ **ควรจะมีสัก ๓ ศาสตร์** ตามชื่อของพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์, เป็น **พุทธศาสตร์ เป็นธรรมศาสตร์ เป็นสังฆศาสตร์.**

นักปราชญ์แห่งยุคปรมาณูนี้ ก็คงจะโห่ หรือหัวเราะ; แล้วบางคนก็ ถึงกับล้อหรือด่าเลย ซึ่งอาตมาเคยได้รับมามากมายแล้ว ที่นักปราชญ์ในประเทศไทย เรา โดยเฉพาะที่กรุงเทพฯ นั้นแหละ เขาเคยหัวเราะเยาะบ้าง ล้อเลียนบ้าง ด่าบ้าง. นี้ก็อยากจะให้เขาล้อเลียน หรือด่าก็ตามใจเขา อีกครั้งหนึ่งว่า อยากจะมีพุทธศาสตร์ ธรรมศาสตร์ สังฆศาสตร์ เป็นแม่บทแห่งศาสตร์ทั้งหลายโดยเฉพาะสำหรับพุทธบริษัทเรา.

ท่านทั้งหลายที่ฟังเพียงเท่านั้น ก็คงจะงง ๆ อยู่ ด้วยเหมือนกัน แล้วก็คงจะ สงสัยว่า มันคงจะบ้า ๆ บอ ๆ อะไรอยู่; มันมีกลิ่นชอบกล ที่จะพูดว่า พุทธศาสตร์ ธรรมศาสตร์ สังฆศาสตร์. แต่ไม่เป็นไร, ขอให้ลองคิดดู, **ขอให้ลองพิจารณาตามไปดู,** เดียวก็จะพบว่า มันจะเป็นที่รวมแห่งศาสตร์ทั้งหลายในโลกนี้ ได้หมดหรือไม่.

เกี่ยวกับข้อนี้ ท่าน **ต้องเข้าใจความหมายของคำว่า พุทธะ ธรรมะ สังฆะ** นั้นแหละให้ดี; มองไปจากข้างใน ที่รู้ ๆ กันอยู่แล้ว :-

พุทธะ คือ **พระพุทธเจ้า** ท่านเป็นผู้รู้ ผู้ตรัสรู้ ผู้ค้นพบ แล้วนำมาสอน เป็นเรื่องวิชา ที่ท่านรู้และนำมาสอน โดยท่านผู้นี้.

ที่นี้ **ธรรมะ** นั้น มัน **สำคัญอยู่ที่การปฏิบัติ** เพียงแต่รู้จะไม่สำเร็จประโยชน์ ต้องทำให้เป็นการปฏิบัติขึ้นมา. นี่สิ่งที่เรียกว่า **ธรรมศาสตร์**นี้ หมายถึง **การปฏิบัติ** ไม่ได้หมายถึงความรู้.

ส่วนศาสตร์สุดท้าย คือ **สังฆศาสตร์** นี้ สังฆะนี้ก็รู้จักกันอยู่แล้ว เกินรู้เสียอีกว่า แปลว่า **หมู่สงฆ์ คืออยู่กันเป็นหมู่** ไม่ใช่คนเดียว. ถ้าอยู่เป็นหมู่ มันต้องสัมพันธ์กัน มันต้องเกี่ยวข้องกัน ต้องทำอะไรร่วมกัน; ฉะนั้นมันจึงมีความหมายอีกอย่างหนึ่ง อีกอันหนึ่ง คือ **การที่ทำให้หมู่ที่ตั้งอยู่ได้**; ให้หมู่นี้ร่วมแรงร่วมใจกันได้ เหมือนกับทำสหกรณ์กัน, ได้รับความประโยชน์ร่วมกัน, ทำอะไรร่วมกัน, มีความสุขร่วมกันในที่สุด.

สรุปความให้สั้นอีกทีหนึ่งว่า **พุทธศาสตร์นี้เป็นศาสตร์สำหรับผู้รู้ ธรรมศาสตร์เป็นศาสตร์สำหรับปฏิบัติ** และ**สังฆศาสตร์**นี้ เป็น**ศาสตร์สำหรับทำความผูกพัน หรือยึดเหนี่ยวซึ่งกันและกัน** ในระหว่างคนทุกคน.

ลองคิดดูเป็นข้อแรกก่อนว่า มีอะไรมากกว่านี้? ท่านทั้งหลายลองคิดดูว่ามีอะไรที่จะเป็นปัญหามากไปกว่านี้ ในโลกนี้?

ปัญหาที่หนึ่ง คือ พุทธศาสตร์ ต้องทำให้รู้.

ปัญหาที่สอง คือ ธรรมศาสตร์ ต้องปฏิบัติให้ได้.

ปัญหาที่สาม คือ สังฆศาสตร์ ต้องทำให้มีความสัมพันธ์กัน ในระหว่างคนทุกคน.

นี้มีเพียง ๓ ศาสตร์, แล้วก็ทำว่า ศาสตร์ทั้งหลายในโลก ที่มีอยู่ในโลกนี้ ในปัจจุบันนี้ ก็สิบศาสตร์ ก็ร้อยศาสตร์ มันจะมาอยู่ได้ใน ๓ ศาสตร์นี้ทั้งนั้น ไม่ศาสตร์ใดก็ศาสตร์หนึ่ง หรือทั้ง ๓ ศาสตร์ก็ได้ นี่มันไม่แน่. แต่กล้าทำทนายไว้ก่อนว่า **ศาสตร์ทั้งหลายของคนในโลกนี้ จะมีเท่าไร ก็จะมา รวมอยู่ได้ใน ๓ ศาสตร์ : คือ ศาสตร์ที่เป็นความรู้ ศาสตร์ที่เป็นการปฏิบัติ และศาสตร์ที่เป็นการทำความผูกพัน กันระหว่างคนทุกคน; ยิ่งเราเป็นพุทธบริษัท ก็เข้าใจง่าย เพราะว่าคุณเคยกับคำเหล่านี้มาดีแล้ว.**

ถ้าอยากจะทำเอาความหมายเป็นหลัก คือ **ให้เห็นความหมายชัดเจน; พุทธศาสตร์** นี้ มาเรียกเสียว่า **พุทธิศาสตร์** ก็ได้ : พุทธิ แปลว่า**ความรู้**, พุทธิศาสตร์ก็ศาสตร์ว่าด้วย**ความรู้**.

ที่นี้ **ธรรมศาสตร์** นี้ มาเรียกเสียว่า **จริยศาสตร์** ก็ได้ : **จริยะ** แปลว่าต้องปฏิบัติ. คำว่า**จริยะ** นี้แปลว่า**ต้องประพฤติ หรือควรปฏิบัติ**; ขอให้จำไว้ด้วย **จริยศาสตร์** ก็ **ศาสตร์ที่ต้องประพฤติ**.

ที่นี้ **สังฆศาสตร์** มาเรียกเสียใหม่ว่า **สัมพันธ์ศาสตร์** ก็ได้ คือศาสตร์ที่**ทำความสัมพันธ์** เพราะเราอยู่ในโลกคนเดียวไม่ได้. นี่อย่าลืมข้อนี้ ว่า ใครจะอยู่ในโลกคนเดียวไม่ได้ อะไร ๆ ก็ตาม ที่มีชีวิตนะ จะอยู่แต่เพียงคนเดียว อันเดียว อย่างเดียว สิ่งเดียว ในโลกไม่ได้; จะเป็น นก หนูก็อยู่ตัวเดียวไม่ได้ จะเป็นสัตว์ วัว ควาย

อะไร ก็อยู่ตัวเดียวไม่ได้, ต้นไม้ก็เหมือนกัน จะอยู่ต้นเดียวในโลกไม่ได้ มันจะต้องตาย. ฉะนั้นเราต้องมีความอยู่กันเป็นหมู่; เมื่อจะอยู่กันเป็นหมู่ มันก็ต้องสัมพันธ์กัน กฎเกณฑ์ที่ให้สัมพันธ์กันอย่างถูกต้อง เราจะเรียกว่า "สัมพันธ์ศาสตร์"

เมื่อถือตามหลักอันนี้ แทนที่จะเรียกว่า พุทธศาสตร์ ธรรมศาสตร์ สังฆศาสตร์เราก็ไปเรียกเสียใหม่ว่า **พุทธิศาสตร์ จริยศาสตร์** แล้วก็ **สัมพันธ์ศาสตร์** **เห็นความหมายได้ง่ายขึ้น**; แล้วคงจะเห็นด้วยขึ้นมากลาง ๆ ว่า คำนี้ช่างเหมาะสมเหลือ คือสมบัติดั้งเดิมของเรานี้ช่างเหมาะสมเหลือเกิน.

เรามี **พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์** เป็นสมบัติดั้งเดิมมาแล้ว; เราเอามาทำ เอามาประยุกต์ใหม่เดี๋ยวนี้ ให้เกิดเป็น ๓ ศาสตร์ขึ้นมา : เป็นพุทธิศาสตร์ จริยศาสตร์ สัมพันธ์ศาสตร์; แล้วจะแก้ปัญหาทั้งหมดในโลกนี้ได้.

ข้อชี้แจงข้อปลีกย่อยอีกหน่อยว่า ที่เราพูดว่า พุทธศาสตร์ ธรรมศาสตร์ สังฆศาสตร์นี้ก็ดี, หรือแม้จะพูดว่า พุทธิศาสตร์ จริยศาสตร์ สัมพันธ์ศาสตร์ นี้ก็ดี; ฟังดูแปลกหูอยู่ มันสะกดหู. แต่ขออย่าถือเอาเป็นประมาณเลย **ชื่อแปลกนี้ไม่เป็นไร** มันอยู่ที่ว่า มันคุ้นเคยหรือไม่ พอมัน **คุ้นเคยกันเข้า มันก็ไม่แปลก**.

แล้วไม่ว่าคำไหนในโลกนี้ **คนบัญญัติขึ้นทั้งนั้น** ธรรมชาติมันไม่ได้ออกเสียงพูดมาให้ มันออกเสียงไม่ได้; ฉะนั้นมันบัญญัติขึ้นทั้งนั้น คำนั้น คำนี้ ชื่อนั้น ชื่อนี้ ศาสตรนั้น ศาสตร์นี้ คนบัญญัติขึ้นทั้งนั้น. เพราะฉะนั้นเดี๋ยวนี้ได้ยินคำแปลกอย่างนี้ ก็เพราะว่า เราจะทำความเข้าใจกันใหม่, หรือจะเรียกว่าบัญญัติใหม่ ก็ได้.

แต่อาตมาไม่อยากจะตั้งตัวเป็นผู้บัญญัติ มันมีเกียรติมากเกินไป จะเอาเป็นเพียงว่า **แสดงความคิดเห็น** ว่าเราควรจะมีอย่างนี้กันมากกว่า; จึงขอให้พิจารณาคำว่า พุทธศาสตร์ จริยศาสตร์ สัมพันธศาสตร์ เป็นต้น.

อ้อ, ที่นี้ บางคนจะคิดว่า นี่มันเป็นเรื่องบังเอิญ เป็นเรื่องจับแพะชนแกะอย่างบังเอิญก็ได้ : ก็เรามีพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ อยู่แล้ว; บังเอิญอย่างนี้มันดี บังเอิญนี้มันมีเหตุผล มันจะต้องไปบ้าตามกันเขา ด้วยเรื่องศาสตร์มากมาย จนเวียนหัว. **บังเอิญให้เรามีเพียง ๓ ศาสตร์แล้วแก้ปัญหาได้หมด จะไม่ดีกว่าหรืออย่างไร. ลองไปคิดดูใหม่.**

สำหรับอาตมานั้น รู้สึกว่ามันมีความหมายเหมาะสม ในการที่จะแก้ปัญหา คือมันเป็นเหมือนกับกฎของสากลจักรวาล. คำ ๓ คำนี้ : **มีความรู้ มีการปฏิบัติ แล้วมีการร่วมมือกัน** มัน เป็นหลักของสากลจักรวาล ฉะนั้นจึงถือว่า **มันมีอำนาจ มีสมรรถภาพ** มีอะไรมาก **ที่จะแก้ปัญหาได้** จึงอยากใช้คำทั้งสามนี้.

ที่นี้ ดูอีกทีก็ว่า มันเป็นเรื่องศักดิ์สิทธิ์ สำหรับพุทธบริษัทเรา; สำหรับพุทธบริษัทเรา จะมีอะไรศักดิ์สิทธิ์ไปกว่า พุทธะ ธรรมะ สังฆะนี้ ดูจะไม่มีแล้ว, ศักดิ์สิทธิ์สูงสุดอย่างยิ่งอยู่แล้ว มาแต่เดิมแล้ว; แล้วศาสตร์ทั้ง ๓ นี้ ก็จะถูกกลายเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์สูงสุดต่อไปอีกนี้ พุทธศาสตร์ ธรรมศาสตร์ สังฆศาสตร์นี้ จะศักดิ์สิทธิ์สูงสุดต่อไปอีก.

พุทธะ เป็นศาสตรา ตัดปัญหาได้. ธรรมะ เป็นศาสตรา ตัดปัญหาได้. สังฆะ เป็นศาสตรา ตัดปัญหาได้.

ศาสตร์ที่ยกมาใหม่นี้เหมาะกับยุคปรมาณู

ที่นี้อาจจะอดต่อไปอีกนิดหนึ่งว่า ศาสตร์อย่างนี้แหละ ที่มันจะรัดกุมที่สุด เหมาะสมที่สุด ฟังพาอาศัยได้ที่สุด ไม่ล้มเหลว; โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคที่เราเรียกกันว่า ยุคอวกาศ ยุคปรมาณู ยุคป้องกัน ยุคอะไรก็แล้วแต่จะเรียก.

การเรียกชื่อยุคนี้ ไม่มีใครตั้ง มันตั้งกันมาเอง ตามเหตุการณ์ที่มันเป็นอยู่, แล้วก็นำเสนอสารยุคป้องกัน ไม่ก็เดือนหรือไม่ถึงก็ปี หายเจ็บไปแล้ว. วิธีการใช้ป้องกันเป็นเครื่องแก้ปัญหานั้นนี่ ระหว่างชาตินั้น นำเสนอสารที่สุด ไม่ก็เดือน หรือไม่ถึงปี มันหายไปแล้ว ยุคป้องกันหายไปแล้ว; อนาคตพูดไม่ทันจะจบเรื่องพูดไว้ในเรื่องบางเรื่อง ไม่ทันจะจบเรื่องยุคป้องกันหายไปเสียแล้ว; จะเหลืออยู่ก็แต่ยุคปรมาณู ยุคอวกาศ. นี่อยากจะยึดถือเอายุคปรมาณูเป็นหลัก ดีกว่า ดูมันเข้มแข็งดี.

ยุคปรมาณู คือ มนุษย์เจริญด้วยความรู้ และการปฏิบัติงาน ด้วยปรมาณูนี้จะไปได้อีกนาน. ศาสตร์ ทั้ง ๓ ที่ออกนามมาแล้วนั้นแหละ จะเหมาะสำหรับยุคปรมาณู. ทำทนายไว้แต่เดี๋ยวนี้ ว่า **ความรู้** และ **การปฏิบัติ** และการสัมพันธ์กันนี้ เป็นศาสตร์ที่เหมาะสมยิ่ง สำหรับยุคปรมาณู.

ถ้าเขาไม่ยอมอย่างนั้น ก็จะถูกใหม่ว่า มันเป็นที่รวมแห่งศาสตร์ทุกศาสตร์. นี่ขอทำทนายอย่างยิ่ง ว่า **ศาสตร์ทั้งสามนี้** จะเป็นที่รวมแห่งศาสตร์ทั้งหมดในโลก; แล้วยังจะได้เปรียบ คือว่า แถมออกไปนอกโลกด้วยก็ได้.

ศาสตร์ที่เขามี ๆ กันอยู่ ในวิชาความรู้ในโลก นี้มันอยู่แต่ในโลก ไม่
 อาจจะไปออกนอกโลก : เป็นเรื่องโลกุตตระ เป็นเรื่องสุญญตา เป็นเรื่องอนัตตา
 ไปได้เลย. มันต้อง ศาสตร์ในพุทธศาสนา หรือศาสตร์ในความหมาย ๓ คำนี้ต่าง
 หาก ที่มันจะไปออกนอกโลกได้ : ไปเหนือโลกที่เรียกว่าโลกุตตระ, แล้วก็
 เป็นสุญญตา ซึ่งใหญ่ยิ่งกว่าสิ่งใดทั้งหมด หรือ เป็นอนัตตา ไม่ใช่มีตัวตนสำหรับจะบัญญัติ
 นั่นนี่; มันก็ไม่พ้นไปจากศาสตร์ทั้งสาม อย่างที่เราได้กล่าวถึงนี้. ฉะนั้นขอให้
 สนใจเป็นพิเศษ.

มนุษย์เขารู้จักกันแต่เรื่องรูปธรรม ฉะนั้น ศาสตร์ของเขา ก็
 ไปแต่ในทางรูปธรรม. ที่เป็นนามธรรมไม่มีตัวตน ก็ไม่ได้ไปแตะต้อง ไม่ได้
 เขียนไว้ ไม่ได้บันทึกไว้; มันมีอยู่แต่ในศาสตร์ของทางฝ่ายศาสนา ที่สนใจทาง
 นามธรรม หรือเรื่องจิตใจ. ฉะนั้น ต้องเอาศาสตร์ของทางศาสนา ทางฝ่าย
 ศาสนานี้ มารวมไว้ด้วย จึงจะสมบูรณ์; เลยย้ำอีกทีหนึ่งว่า พุทธศาสตร์
 ธรรมศาสตร์ สังคมศาสตร์ จะสมบูรณ์ จะมีใจความที่สมบูรณ์ กินความไปหมดทุก
 อย่างทุกประการ.

สำหรับยุคปรมาณุนั้น ขอให้ถือเอาเป็นหลักสักหน่อย ว่ามันจะตั้งอยู่นาน;
 มันจะตั้งอยู่อีกนาน ไม่เท่าไรทรัพยากรบางอย่างมันหมด : เช่น น้ำมันหมด, ใน
 พื้นแผ่นดินนี้ไม่มีอีกแล้ว. เขาก็ว่าเขาไม่กลัว เขาก็ใช้พลังงานปรมาณูแทนไม่พิน แทน
 ถ่านหิน แทนน้ำมัน แทนอะไรก็ได้; ยุคปรมาณูนี้จะยังไปอีกนาน. เราหยิบสิ่งที่
 เหมาะสมกับยุคปรมาณู มาพูดกันหรือมาดูกัน เป็นการเตรียมตัวไว้ดีกว่า; ดังนั้น
 เราจะต้องค้นหา ศาสตร์ ที่เหมาะสมกับยุคปรมาณู.

ที่นี้ ศาสตร์ที่เหมาะสมกับยุคปรมาณู อาตมาก็ยืนยันตามเดิม อย่างเมื่อ ตะกี้ที่ว่า พุทธศาสตร์ ธรรมศาสตร์ สังฆศาสตร์; ทั้งสามนี้ เหมาะสำหรับ ยุคปรมาณู.

ดูตรงไหน ที่เห็นว่า มันเหมาะสำหรับยุคปรมาณู? ก็เปรียบเทียบได้ เป็นอย่างๆไปเลย : เช่นคำว่าปรมาณู นี้ มันก็ ถึงที่สุดแห่งการแบ่งแยกแล้ว. ยอมรับกันเสียทีก็ได้ ว่าการแบ่งแยกถึงขนาดเป็นปรมาณูหนึ่งๆ ประกอบอยู่ด้วย ส่วน ประกอบทั้งสาม คือ ที่ว่าง แล้วก็ วิชชารูป อนุรูป อะไรก็ตาม; อาตมาไม่ค่อยจะ สนใจ. แต่ยอมเห็นด้วยว่า มันไม่ควรจะแบ่งแยกให้มากไปกว่านั้น, โดยอาศัย หลักของการแบ่งแยกเพื่อหาความจริง มาเป็นหลักเกณฑ์ แล้วก็แบ่งแยกออกไปได้เพียง เท่านั้น.

ที่นี้ ศาสตร์ทั้งสาม นี้ ถือว่า มันแบ่งแยกออกได้เพียงเท่านั้น มันจะ แยกให้มากกว่านี้ไม่ได้แล้ว: ปัญหาของคนเรา คือความรู้ การปฏิบัติ และ การเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ในระหว่างคนทุกคน; เหมือนกับว่า มัน แบ่งปรมาณู ออกไปได้เพียง ๓ อย่าง เท่านั้นเอง.

เมื่อจะพูดถึงการมองดู เราก็มองกันได้ถึงที่สุด ที่ตรงนี้: จะมองดูให้ เลยไปกว่านี้ไม่ได้แล้ว. มองดูสุดแค่ ส่วนประกอบของปรมาณู นี้เราก็มองดู ส่วนประกอบของคำว่า พุทธะ ธรรมะ สังฆะ; แล้วก็ ไม่มีอะไรที่จะแยกออก ไปได้ สำหรับมอง ให้ไกลไปกว่านี้.

ที่นี้ ถ้าจะมอง ในลักษณะของความสัมพันธ์กัน; พุทธบริษัทที่แท้ จริง จะมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่าง พุทธะ ธรรมะ สังฆะ นี้ อย่างชัดเจน สัมพันธ์

กันอย่างยิ่ง อย่างที่ไม่อาจจะแยกกันได้. ถ้าแยกกันแล้ว จะหายหมด, ฉะนั้น จะต้องไปด้วยกันทั้งสาม ว่าเป็น พุทธะ ธรรมะ สังฆะ ; เหมือนกับในปริมาณหนึ่งๆ ส่วนประกอบทั้งสามนั้น ยังจะต้องคงอยู่ มันจึงจะเป็นปริมาณหนึ่งๆได้.

ข้อที่มัน สัมพันธ์กันอย่างยิ่ง นั้นแหละ ควรจะพิจารณา. ที่เขาทำ ระเบิดปรมาณู ระเบิดไฮโดรเจน อะไรก็ตาม มันใช้แรงสัมพันธ์กันระหว่างนี้ ที่มัน มีอยู่มาก มันจึงมีแรงมาก, มากกว่าแรงระเบิดออกของดินปืน หรืออะไรทำนองนั้น

แรงสัมพันธ์กันระหว่าง พุทธะ ธรรมะ สังฆะนี้ จะช่วยโลกได้.

ที่นี้ถ้าดูถึงคน คนในยุคปรมาณูนี้ มีเหตุผลสูง มีมันสมองก้าวหน้า ไขต่อ ความรู้สึกนึกคิด เพราะมันก้าวหน้า; ฉะนั้น **ไม่ควรจะมีศาสตร์ที่รุ่งรัง** มากมาย ปนเป พันกันยุ่ง, ยุ่งชนิดที่เรียกว่ายุ่งที่สุด ในภาษาบาลีมีอุปมาว่า **ยุ่งเหมือนกับเชิง กล้วยาบุญชะ กล้วยาปพพะ** จะแปลเป็นไทย ก็ไม่ทราบว่าจะแปลว่าอะไร. แต่ไปดู เชิงกล้วยาบางอย่าง ที่มันยุ่งขนาดที่ว่า เหลือจะยุ่งก็แล้วกัน นั้นแหละเอาความหมายยุ่งอย่าง นั้นแหละมาดู แล้วก็จะพบว่า ศาสตร์ทั้งหลายในโลกกำลังตีกันยุ่ง พันกันยุ่ง จนไม่รู้ว่าจะใช้ประโยชน์อะไร ฉะนั้นขอ **มีกันแต่เพียงสัก ๓ ศาสตร์** เถอะว่า **พุทธศาสตร์ ธรรมศาสตร์ สังฆศาสตร์** มันจะได้ไม่ยุ่ง แล้วก็แยกออกจากกันโดยเด็ดขาดไป ได้เลย เห็นได้ชัดที่สุด.

ที่นี้จะมองครั้งสุดท้าย ก็มองอีกทีหนึ่งว่า **ในยุคปรมาณูนี้ เป็นสมัยที่ คนมีกิเลสมาก.** ในบาลีก็มีกล่าววว่า **คนชั้นหลังนี้ จะมีราคะกล้า มีกิเลสหนา,**

มีอะไรที่เป็นกิเลสนั้นมาก. ฉะนั้นจึงเป็นสมัยที่มีปัญหา มาก มีอุปสรรคมาก, เพราะมันมีสิ่งยั่วมาก.

พูดสรุปความก็ว่า โลกยุคปรมาณูนี้ มันมีสิ่งยั่วชวนต่อกิเลส มาก ฉะนั้นจึงเป็นปัญหาที่ยิ่งมาก จนไม่รู้ว่าจะพึ่งศาสดาอันไหนดี ที่จะตัดเชิงหญ้าที่ยุ่งนี้; จึงยืนยันว่า ศาสตร์ทั้งสามนี้แหละ พุทธศาสตร์ ธรรมศาสตร์ สังฆศาสตร์ จะตัดได้; เพราะฉะนั้นจะได้พูดถึงศาสดาทั้งสามนี้ ต่อไปอีกหน่อย พอให้เป็นที่เข้าใจ.

เข้า, สรุป; ไม่ใช่สรุป คือ จำกัดความให้ชัดเจนไป เสียอีกที่หนึ่งว่า พุทธศาสตร์ นั้น มันเกี่ยวกับการรู้, ธรรมศาสตร์ เกี่ยวกับการปฏิบัติ, สังฆศาสตร์ เกี่ยวกับการสัมพันธ์.

จุดสำคัญของศาสดาทั้งสาม

ที่นี้ พุทธศาสตร์ เกี่ยวกับการรู้, มีความรู้ที่ต้องรู้ ความรู้ที่ไม่ต้องรู้อย่าไปเอามา, เหมือนกับที่พระพุทธเจ้าท่านตรัสว่า "การตรัสรู้ของตถาคต แล้วนำมาสอนนั้น โดยเปรียบเทียบแล้ว ที่ไม่ได้นำมาสอนเท่ากับใบไม้ทั้งป่า ที่นำมาสอนเท่ากับใบไม้กำมือเดียว"; นี้จะช่วยประหยัดได้มาก, จะไม่ทำให้ลูกศิษย์ของท่านต้องเวียนหัว.

คนสมัยนี้มันโง่ มันไปหลงไหลบูชาศาสตร์ทั้งหลาย ที่มันจะยุ่งกัน เหมือนกับใบไม้ทั้งป่า. ทั้งโลกกำลังนิยมอย่างนั้น; ฉะนั้นทั้งโลกจึงแก้ปัญหาของโลกไม่ได้ เพราะมันมีศาสตร์ที่มากเกินไป และยุ่งเกินไป.

ฉะนั้นพุทธศาสตร์ หรือ พุทธศาสตร์ก็ตาม ควรจะเล็งถึง สิ่งที่พระพุทธเจ้าท่านตรัสเรียกว่า "ใบไม้กำมือเดียว"; เพราะเรื่องของคนมันไม่มีอะไรมาก มันรู้ในสิ่งที่ควรรู้ก็แล้วกัน มันปฏิบัติในสิ่งที่จะเป็น อย่างยิ่งก็แล้วกัน แล้วมันอยู่กันอย่างมีสัมพันธภาพที่ดี ในระหว่างสิ่งที่มีชีวิตด้วยกัน มันก็หมดปัญหาได้. นี่ความรู้ รู้เท่านี้ก็พอ.

ธรรมศาสตร์ คือการปฏิบัตินั้น, ก็เห็นอยู่แล้วว่า ถ้าไม่ปฏิบัติ มันก็ไม่ได้รับประโยชน์อะไร. ความรู้ถูกนำมาปฏิบัติ ให้เป็นการปฏิบัติ มันก็เท่าที่จำเป็นจะต้องปฏิบัติ; แต่มันสำคัญอยู่ที่ว่า ต้องปฏิบัติให้มันเกิดผลขึ้นมาได้จริง ๆ สิ่งที่จะต้องปฏิบัติ นั้นมีอยู่ เราเรียกว่าจริยธรรม หรือจริยศาสตร์; ถ้าเรียกว่าจริยศาสตร์ หมายถึงของมีคม ที่เราต้องประพฤติปฏิบัติ, ให้มันทำหน้าที่ของมันได้ คือตัดปัญหาของมันได้.

ส่วนสังคมศาสตร์ นั้น อาจจะเรียกว่า สัมพันธศาสตร์ เพราะสังฆะแปลว่า หมู่ ในหมู่ต้องมีความสัมพันธ์อย่างถูกต้อง ไม่อย่างนั้นก็แตกกระจาย; ดังนั้นเราจะเห็นได้ทันทีว่า พระวินัยบัญญัติทั้งหลาย ก็ร้อยข้อก็พันข้อก็ตามใจ พระวินัยเหล่านั้น เป็นเครื่องทำความสัมพันธ์ในหมู่ ในหมู่สงฆ์ ไม่ให้หมู่สงฆ์กระจัดกระจายได้. ที่นี้เราเอาความหมายอันนี้แหละ มาใช้กับมนุษย์ ว่า มนุษย์จะต้องมีธรรมะอันหนึ่ง

เป็นเครื่องประสานมนุษย์ ให้มันอยู่ด้วยกันได้: อย่าให้มันทิ่มแทงกันด้วยกิเลส
เข้าใกล้กันไม่ได้ แล้วอยู่ด้วยกันไม่ได้.

ถ้าจะมองกันง่ายๆ หรือลึมยาก ให้ลึมยาก ก็อยากจะใช้คำว่า มันเป็น
สหกรณ์โดยธรรมชาติ. ช่วยจำไปคิดด้วย คำว่า "สหกรณ์โดยธรรมชาติ" นี้
คือ **ความลับที่สุดของธรรมชาติ** มันทำสหกรณ์แก่กันและกัน มันจึงออกมา
เป็นชีวิต, และชีวิตนั้นอยู่ได้.

ไม่มีอะไรที่จะต้องไม่อาศัยซึ่งกันและกัน มันไม่มีอะไรที่จะอาศัยสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
โดยส่วนเดียว โดยฝ่ายเดียว; มันจะ**มีการอาศัยกลับไปกลับมา** กลับไปกลับมา
คือพึ่งกันและกัน **นั่นแหละมันจึงอยู่ได้.** เช่น แผ่นดินนี้มันอยู่ในสภาพอย่างนี้
อย่างที่เรากำลังเห็นอยู่ที่นี่เวลานี้ได้ เพราะมันมีลักษณะสหกรณ์โดยธรรมชาติ มันจึงมี
แผ่นดินอยู่ได้ ต้นไม้อยู่ได้ นกอยู่ได้ คนอยู่ได้ อะไรอยู่ได้. ฉะนั้นการสัมพันธ์
กันโดยธรรมชาตินั้น เป็นความลับของธรรมชาติ ที่ทำให้สิ่งที่มีชีวิตอยู่ได้; ฉะนั้น
เราต้องรู้จัก และเราต้องใช้สิ่งนี้แหละ ให้เป็นประโยชน์ให้มากที่สุด

เดี๋ยวนี้เรามีแต่เกลียดกัน อิจฉาริษยากัน พร้อมที่จะทำลายผู้อื่น เพื่อ
ประโยชน์ของตัวเอง อย่างนี้ใครเรียกว่าสหกรณ์บ้าง? จะทำลายผู้อื่น เพื่อประโยชน์ของ
ตัว ใครมันเรียกว่า สหกรณ์บ้าง?

ฉะนั้นเราจะต้องยึดถือหลักของธรรมชาตินี้ มาพิจารณาดู **ว่าจะต้องอยู่
กันอย่างสัมพันธ์** คือเกี่ยวเนื่องกัน ร่วมกัน ไปด้วยกัน อย่างถูกต้องตามกฎหมายเกณฑ์
ของธรรมชาติ **นี้เรียกว่าสังฆศาสตร์.**

รายละเอียดสำหรับศาสตร์ทั้งสาม.

เราได้ พุทธศาสตร์ ธรรมศาสตร์ สังคมศาสตร์ขึ้นมาอย่างนี้ แปลกหู และดูมันชอบกล; แต่ถึงอย่างนั้นก็ยังไม่ยอมแพ้ จะพูดต่อไปอีก โดยชี้ไปในส่วนที่ควร จะเห็นต่อไปอีก โดยรายละเอียดพอสมควร.

กลุ่มที่หนึ่ง ที่เรียกว่า **พุทธศาสตร์ หรือพุทธศาสตร์** ก็ตามใจ หมายถึงถึงความรู้ เติ้งเอาพระพุทธรูปเป็นยอดเป็นเลิศ. นี้เราไปถึง สิ่งที่มีมนุษย์กำลังกระทำกันอยู่ เกี่ยวกับ **ความรู้** เกี่ยวกับ **การรู้** หรือ **วิธีที่จะรู้**

ขั้นแรก ในระดับแรก ก็เรียกว่า **ปรัชญาแห่งการค้นหา.**

คำว่า "**ปรัชญา**" นั้นทำพิชเพราะเป็นคำแปลที่ผิด จะเกณฑ์ให้ไปเป็นความหมายคำว่า *philosophy*; พวกอินเดียที่เป็นเจ้าของภาษาเขาโกรธมาก. *Philosophy* แปลว่า **ยังโง่งอยู่** ยังคล้ำอยู่ เหมือนกับหลับตาคำอะไรอยู่; นั้นเขาเรียกว่า *philosophy* ส่วน **ปรัชญา** ในภาษาอินเดีย ในภาษาสันสกฤตนั้น หมายถึงล้มตาแล้ว แจ่มแจ่มแล้ว แน่นนอนแล้ว.

ในที่นี้จะใช้คำว่า **ปรัชญา** ในความหมายของคำว่า *philosophy* คือ **หลับตาคำหาอะไรอยู่**. นี่เป็นจุดตั้งของความรู้. ความรู้ทุกอย่างจะตั้งต้นขึ้นมา จากความสงสัย, ความทึ่ง, หรือความสนใจ, หรือความสงสัยเป็นจุดตั้งต้นของ **ความรู้**.

ที่นี้การคลำไปตามความสงสัยนั้น เราเรียกว่า *philosophy* ซึ่งตัวหนังสือนี้มันแปลว่า *อยากรู้*. ที่นี้เรื่องของ **ความรู้** มัน **ตั้งต้นด้วยความไม่รู้** แล้ว **สงสัย** แล้ว **อยากรู้**; นี่คือนิยามแห่งการค้นหา. อย่าเอาไปเป็นปรัชญาที่แท้จริงของชาวอินเดีย เพราะมันยังเด็กอมมือ นักปรัชญาการค้นหา.

ที่นี้ **หลังจากค้นหา** เลื่อนขึ้นมาชั้นหนึ่ง ก็มาถึง **ทฤษฎีที่ถูกต้อง** *theory* หรือ *system* ของ *theory* ทั้งหมดนี้ มันก็ต้องเป็นความถูกต้องในชั้นหนึ่ง ในขั้นต้น; ได้ทฤษฎีที่ถูกต้องอะไรมา ก็ถือว่าเป็นความรู้ที่จะเป็นรูปเป็นร่างแล้ว.

เมื่อได้ทฤษฎีที่แน่นอน เป็นที่พอใจ เราก็ได้สิ่งที่สาม ที่เรียกว่า **อุดมคติ** ที่เราจะถือเป็นหลัก, *ideal* หรือ *อุดมคติ* นี้ **จะมีรูปร่างที่ชัดเจน**; เพราะว่าเราได้ซักฟอกดูทุกแง่ทุกมุมแล้วมันไม่พิรุณ ฉะนั้นเราจึงถือเอาเป็นอุดมคติ.

ที่นี้ถ้าหากว่ามันเป็นอย่างนั้นจริง โดยบังเอิญก็ได้ มันก็จะเป็น **ความรู้** ที่ **เข้าถึงความจริงของธรรมชาติ** ซึ่งเราจะขอเรียกกันเสียใหม่ ว่า **ธรรมส์ัจจะ**; **ธรรมส์ัจจะ** คือ **ตัวจริงของธรรมชาติ**, **ธรรมะ** คือ **ธรรมชาติ**, **ส์ัจจะ** คือ **ตัวจริง**, **ธรรมะส์ัจจะ** คือ **ตัวจริงของธรรมชาติ**. นี่ความรู้ จบกันเท่านี้.

ทบทวนกันว่า **ตั้งต้นจากปรัชญาค้นหา** แล้วเราก็ได้ **ทฤษฎีที่ถูกต้อง** แล้วเราก็ **ได้สิ่งที่พอจะถือเอาเป็นอุดมคติ** และเมื่อเป็นไปได้ถึงที่สุด มันก็ **พบธรรมส์ัจจะของธรรมชาติ** เป็นแน่นอน ในส่วนพุทธศาสตร์ มันก็จะพอกันที่ โดยหัวข้อย่อ ๆ.

.... ..

ที่นี้ในส่วนที่สอง คือ ธรรมศาสตร์ หรือ จริยศาสตร์ก็ตาม; นี้หมายถึง **ตัวหารปฏิบัติล้วน ๆ** คือ **ปฏิบัติได้** และ**ปฏิบัติสำเร็จ** คือ **สมบูรณ์**.

ในฐานะที่เป็นพุทธบริษัท เราสมัครถือหลักของพระพุทธเจ้า ตามบท **พระพุทธคุณ** ที่มีอยู่ว่า **วิชาจรณสมุปนฺโน** เกินกว่าที่จะคุ่นหู มันยิ่งกว่าคุ่นหู. สวดมนต์ทุกคืน จะต้องมีความว่า **วิชาจรณสมุปนฺโน - สมบูรณ์ด้วยความรู้และการกระทำ** : **วิชา - ความรู้, จรณะ - การกระทำ** หรือ**การประพฤติปฏิบัติ**. **วิชาจรณสมุปนฺโน - สมบูรณ์ด้วยความรู้และการกระทำ**. อย่างสมัยใหม่ เทคโนโลยีก็คงจะถือว่า **สมบูรณ์ด้วยหลักการและวิธีการ** คือมีทั้ง **technics** มีทั้ง **techingue** มีอะไรสมบูรณ์หมด. นี้เรียกว่าเป็นหัวใจของความสำเร็จในการปฏิบัติ.

พุทธบริษัทจะถือหลักว่า **วิชาจรณสมุปนฺโน**; เราไม่ตั้งตัวเป็นพระพุทธเจ้า และไม่ยกตัวเองเทียมพระองค์. แต่ว่า **อาศัยหลักของพระองค์ ว่า ทำอะไร ๆ จะให้สมบูรณ์แล้ว** จะต้องเป็นไปอย่างที่เรียกว่า **วิชาจรณสมุปนฺโน - สมบูรณ์ด้วยวิชาและจรณะ**.

สิ่งที่ต้องปฏิบัตินั้น เป็นหน้าที่ ไม่ทำไม่ได้; ส่วนที่เป็นโลกก็เป็นไป ทำมาหากิน หรือรักษาคู่มือครอง หรือต่อสู้ป้องกัน ก็ทำไป. แต่เดี๋ยวนี้เรากำลังพูดเรื่องที่สำคัญกว่านั้น คือเรื่องทางธรรมะ ที่มีปรากฏชัดอยู่ เป็นหลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนานี้ ตั้งแต่ต้นจนกว่าจะได้ผลสุดท้าย ก็ไม่มีอะไรมากไปกว่าที่เราพูดกันอยู่ทุกวัน ๆ : เริ่มขึ้นมาตั้งแต่ว่า **ให้ทาน ทำทาน, แล้วก็ ศีล สมาธิ ปัญญา, ได้ผลสุดท้ายก็คือ มรรค ผล นิพพาน**.

การปฏิบัติ กับการได้ผลของการปฏิบัตินั้น แยกออกจากกันไม่ได้; เราพูดให้มันแยกกันนั้นมันได้. แต่ตามที่มันเป็นอยู่จริงนั้น แยกออกไม่ได้ คือ พอเราปฏิบัติถูก มันก็มีผลอยู่ในตัวการปฏิบัติ; ไม่มีใครแยกออกจากกันได้. ดังนั้นเราจึงพูดพร้อมกันเสียเลยคราวเดียว ว่า **ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นตัวปฏิบัติ, แล้วมรรค ผล นิพพาน ก็เป็นผลของการปฏิบัติ** แยกออกจากกันไม่ได้; ปฏิบัติได้เท่าไร จะมีผลเท่านั้น.

ฉะนั้น **มรรค ผล นิพพาน** ก็มารวมอยู่ในคำว่า **ธรรมศาสตร์ หรือจริยศาสตร์** : อย่างต่ำที่สุด ก็ให้ทาน ชุตเกลากิเลสที่เห็นแก่ตัวไปเรื่อย ๆ; ทำให้ **เข้มข้นเข้าไป** หน่อย ก็เป็น **ศีล สมาธิ ปัญญา** แต่ก็มี ความหมาย ของการขจัด ความเห็นแก่ตัวออกไปเรื่อย ๆ เหมือนกัน เพียงแต่มันมากขึ้น ๆ ที่นี้มันก็ **ค่อย ๆ หมด** ความเห็นแก่ตัว นี้ก็คือ **มรรค ผล** ตามลำดับ จนกระทั่งสุดท้าย ก็คือ **นิพพาน** หมดความเห็นแก่ตัวโดยประการทั้งปวง. ไฟ คือราคะ โทสะ โมหะ ก็เกิดไม่ได้, จึงเย็นสนิทสมกับที่จะเรียกว่า นิพพาน. นี้ธรรมศาสตร์หรือจริยศาสตร์ของเรา มีหัวข้อสั้น ๆ เท่านั้น.

....

ที่นี้ **สังฆศาสตร์** ผูกพันกันเป็นหมู่ ด้วยความสัมพันธ์กัน ก็คือ ทำสหกรณ์กับผู้อื่น เพราะอยู่คนเดียวในโลกไม่ได้.

การทำสหกรณ์กันนี้เป็นธรรมชาติ, เป็นกฎธรรมชาติอยู่แล้ว; แล้วเราก็ทำกันในระหว่างบุคคล แล้วก็สหกรณ์กันกับผู้อื่น : ในการลงทุนก็ดี, ในการทำงานก็ดี ก็ต้องสหกรณ์กัน มันจึงจะได้ผลมาก, ในการได้รับผล ก็ต้องเป็นเรื่องต้องร่วมกัน.

การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ นั้นมันยิ่งแสดงชัดอยู่ว่า **ต้องร่วมกัน** ถ้าไม่ร่วมกันแล้ว มันไม่มีสันติได้; ไม่ร่วมกัน ไม่ร่วมกัน มันไม่มีทางสันติได้ คือมัน **คอยขัดแย้งกันอยู่ มันไม่มีทางจะสันติได้**. ฉะนั้นอย่าอวดดีว่า เราจะไปของเราคนเดียว เอาตัวรอดได้; นั่นมันเป็นเรื่องเล็กน้อย เรื่องจิตใจของคนคนเดียว. เดี่ยวนี้เรากำลังพูดเรื่องโลก จะนี่ก็ถึงประโยชน์ทั้งสาม ไว้เสมอ.

ประโยชน์ทั้งสาม ที่พระพุทธเจ้าท่านตรัสไว้ และที่ท่านสวดทุกวัน ทุกวันเสาร์นี้ **ประโยชน์ทั้งสาม** นั้นมันคือ **ประโยชน์ตน ประโยชน์ตนเอง** แล้วก็ **ประโยชน์ผู้อื่น** แล้วก็ **ประโยชน์สองฝ่าย คือมันเกี่ยวกันเกี่ยวข้องกัน**. ประโยชน์มันมีเท่านี้ ประโยชน์ตนเองอย่างหนึ่ง ประโยชน์ผู้อื่นอย่างหนึ่ง แล้วก็ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย คือมันเกี่ยวข้องกัน.

อตุตตุถิ หรือ อตุตตุโก นี้ประโยชน์ตนเอง. ปรตุโก นี้ประโยชน์ผู้อื่น. อภยตุโก นี้ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย.

ในโลกนี้ ไม่สามารถที่จะแยกกันเป็นเราเป็นเขา; ถ้าขึ้นแยกก็เป็นกิเลส แล้วก็ต้องกระทบกระทั่งกัน รวมกันไม่ได้. ฉะนั้นจึงต้องมีการเกี่ยวข้องกัน เป็นประโยชน์ทั้ง ๒ ฝ่าย; แต่การที่แต่ละฝ่ายจะมาสัมพันธ์กัน มันต้องมีประโยชน์ของตนเป็นเดิมพัน อยู่ด้วยกันทุกคน; ไม่มีเดิมพันแล้ว จะเอาอะไรมาลงทุน เพื่อจะทำสหกรณ์.

รวมความว่า **ทำสหกรณ์กับผู้อื่น** ในการลงทุน, ในการทำการงาน, ในการได้รับผล, ในการอยู่ร่วมกันโดยสันติ; **เพราะมีประโยชน์ผูกพันกัน**.

นี่เป็นใจความย่อๆของสิ่งที่เราเรียกว่า **สังฆศาสตร์ – ศาสตร์สำหรับ** อยู่กันเป็นหมู่ หรือ **สัมพันธศาสตร์** คือ ศาสตร์ที่จะทำความสัมพันธ์กัน ของ สิ่งที่อยู่กันเป็นหมู่.

ในขั้นนี้ **สรุป** ความเสียที่หนึ่งก่อนว่า **พุทธศาสตร์** เป็นความรู้ทุกระดับ, **ธรรมศาสตร์** เป็นการปฏิบัติทุกระดับ, **สังฆศาสตร์** เป็นการทำความสัมพันธ์ กันกัน ในทุกแง่ทุกมุมและทุกระดับ.

.... ..

ตัวอย่างทั้งสามศาสตร์ เป็นเรื่องดับทุกข์.

อ้าว, ที่นี้จะยกตัวอย่าง ไหนๆ ก็พูดแล้ว ก็พูดให้จบดีกว่า. จะยกตัวอย่าง ของทั้งสามศาสตร์ โดยยกตัวอย่างที่เราจะพอเข้าใจได้; แล้วก็ **เรื่องที่สำคัญที่สุด** ก็คือ **เรื่องดับทุกข์** นั่นแหละ.

ศาสตร์ทั้ง ๓ นี้ จะเป็นไปเพื่อความดับทุกข์ ยกตัวอย่างด้วยเรื่อง **อริยสัจ** **อริยสัจ** ในลักษณะที่เป็น **พุทธิศาสตร์** หรือความรู้ ก็คือหัวข้อที่เด็ดๆก็ท่องได้ แล้วก็จดใส่สมุดไว้ ว่า ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค แต่ทั้ง ๔ อย่างนี้ มันยัง **อยู่ใน** **รูปของทฤษฎี**.

เมื่อพระพุทธเจ้าท่านตรัสว่า “อริยสัจ” นี้, **อริยสัจสี่** นี้ ท่านตรัสใน **รูปของทฤษฎี**; ฉะนั้นจึงเป็น **พุทธิศาสตร์** หรือ **พุทธศาสตร์** อย่างที่กล่าวแล้ว

ข้างต้น ว่า **ทุกข์เป็นอย่างไร, เหตุให้เกิดทุกข์เป็นอย่างไร, ความดับสนิทแห่งทุกข์เป็นอย่างไร, ทางให้ถึงความดับสนิทเป็นอย่างไร.** ที่เรียกว่า **ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค** นี้ ท่านตรัสไว้ในรูปของทฤษฎี ว่าเป็นอย่างนี้, อย่างนี้. จำคำว่า **มรรค** ไว้ให้ดีนะ **มรรคมืองค์แปด** ในเรื่องของอริยสัจจ์ นี้ ท่านตรัสแต่ในลักษณะที่มันเป็นทฤษฎี.

พอไปถึงรูปของการปฏิบัติ คำว่า **มรรคในแง่ของการปฏิบัติ** นั้นนะ มัน **เป็นตัวการปฏิบัติ** ไม่ใช่เป็นตัวความรู้. **มรรคมืองค์แปด** ที่เป็นตัวความรู้นี้ ยังเป็นเรื่องอริยสัจจ์ ซึ่งเป็นทฤษฎี. พอไปปฏิบัติเข้าอย่างไร นั้นแหละจึงจะเป็นธรรมศาสตร์ หรือจริยศาสตร์; **มรรคมืองค์แปด** ในรูปของธรรมศาสตร์ คือการปฏิบัติลงไปจริงๆ. หรือว่าโพธิปักขิยธรรมทั้ง ๓๗ **ประการ** คือ ๗ หมวดนั้น **นั่นแหละคือตัวการปฏิบัติจริงๆ ; ไม่ใช่ทฤษฎี.** ฉะนั้นเรื่องเหล่านี้ เรียกว่าเป็นเรื่องปฏิบัติ.

ที่นี้เรื่องที่สาม **สังฆศาสตร์** หรือ **สัมพันธศาสตร์** เราจะมองกันในแง่ที่มันเกี่ยวกับอริยสัจจ์ก็ได้ ว่าเราจะต้องช่วยกัน ให้ทุกคนเข้าใจเรื่องนี้ และปฏิบัติเรื่องนี้ได้ แล้วหมู่นี้ก็จะเป็นหมู่ที่ประเสริฐขึ้นมา.

แต่เดี๋ยวนี้เราจะมองกว้างกว่านั้น ว่า **หลักพระธรรมในพระพุทธศาสนา** ที่อยู่ในรูปของ **สัมพันธศาสตร์**; เช่น **หมวดธรรมที่ว่าด้วย การปรับปรุงตัวเองให้มันเข้ากันได้** เรียกว่า **สามัญตา - ความเป็นผู้เสมอกัน คือเข้ากันได้.** ถ้าไม่เสมอกัน มันเข้ากันไม่ได้; ถ้าเสมอกันมันเข้ากันได้.

เสมอกันโดยการประพฤติ เรียกว่า **ศีลสามัญญตา, เสมอกันโดยความรู้** ความคิด ความเห็น ความเชื่อ เป็นต้น นี้เรียกว่า **ทัญญูสามัญญตา.** **ศีลสามัญญตา**

กับ ทิฏฐิสามัญญตา สองคำก็พอ. ถ้ามันมีความเสมอกันอันนี้แล้ว ก็จะสามารถอยู่ด้วยกันได้, คือจะสัมพันธ์กันได้ จะทำสหกรณ์กันได้.

พระองค์นั้นอยู่ที่วัดนั้นไม่ได้ อยู่ที่วัดนี้ไม่ได้ วิ่งไปวิ่งมา ก็เพราะว่ามันไม่มีสามัญญตา จะต้องชวนชวายไป จนกว่าจะพบที่มันเป็นสามัญญตา **พอที่จะอยู่ร่วมด้วยกันได้** มันจึงจะอยู่ได้.

นี่ **ธรรมะ** นี้ จะสงเคราะห์ในเรื่องอริยสัจจ์ มันก็ได้ คือที่จะแก้ปัญหาเรื่องดับทุกข์; แต่เดี๋ยวนี้เรา **แยกออกมาเป็นศาสตร์** สำหรับความสัมพันธ์ให้เกิดความเป็นไปได้ ความอยู่ได้ในเรื่องของหมู่, จะเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า **สมานัตตาก็ได้ มีตนอันเสมอกัน** คือมันไปด้วยกันได้.

ถ้าดูหมวดต่อไป ก็เช่น **พรหมวิหาร ๔, อัปมัชฌา ๔** นี้คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา; สื่ออย่างนี้ ก็เป็นเรื่องที่ทำให้เกิดสัมพันธ์กัน และอยู่ด้วยกันได้, หรือว่าจะอยู่ด้วยกันได้ มันต้องประพฤติ ๔ อย่างนี้. ฉะนั้นเราจึงจัดไว้เป็นศาสตร์ที่ ๓ ศาสตร์สำหรับจะผูกพันกันเป็นหมู่ได้.

ที่ต่ำลงมา เช่น **สังคหวัตถุ สาราณียวัตถุ** ซึ่งถึงการสงเคราะห์กัน, การทำความสัมพันธ์กัน ด้วยวาจา ด้วยใจ อย่างนั้น ด้วยวัตถุสิ่งของ. จำง่าย ๆ ก็จำอย่างนี้ดีกว่า ว่า **สงเคราะห์กัน ทั้งทางกาย ทางวาจา ทางจิต และทางวัตถุ** ก็เป็นเรื่องที่ผูกพันกัน ให้อยู่ด้วยกันได้.

หลักธรรมะในพระพุทธศาสนา แยกออกได้เป็น ๓ ศาสตร์อย่างนี้
 เสมอ : สำหรับรู้ อย่างหนึ่ง สำหรับปฏิบัติ อย่างหนึ่ง สำหรับผูกพันกัน ให้
 เป็นหมู่คณะที่สงบสุขได้อย่างหนึ่ง.

.... ..

นี่ ยกตัวอย่างอีกเรื่องหนึ่ง ดีกว่า ที่นี้จะเรียกว่า ปฏิจจสมุปบาท.
 ปฏิจจสมุปบาท ก็คือเรื่องอริยสัจจนั้นแหละ แต่เอามาขยายให้พิสดารออกไป คือจะชี้
 ให้เห็น ความต่าง ระหว่างศาสตร์ทั้ง ๓ ที่เกี่ยวกับปฏิจจสมุปบาท รายละเอียด
 มีอย่างไร ก็พูดในที่อื่นแล้ว. และบางคนก็ท่องได้แล้ว ว่าอวิชชาให้เกิดสังขาร,
 สังขารให้เกิดวิญญาณ, วิญญาณเกิดนามรูป, อะไรเหล่านี้ จนถึงเกิดทุกข์ นี้
 เรียกว่า ปฏิจจสมุปบาทโดยทฤษฎี หรือในรูปของกฎธรรมชาติ ยังไม่ใช้การปฏิบัติ.

ฟังดูให้ดี ๆ ให้เข้าใจว่า ถ้าพูดว่า อวิชชาให้เกิดสังขาร สังขารให้เกิด
 วิญญาณ วิญญาณเกิดนามรูป นามรูปให้เกิดอาตยะ อาตยณะให้เกิดผัสสะ
 ผัสสะให้เกิดเวทนา เวทนาให้เกิดตัณหา ตัณหาให้เกิดอุปาทาน อุปาทานให้เกิดภพ
 ภพให้เกิดชาติ ชาติให้เกิดทุกข์ทั้งปวง; นี่เป็นเรื่องทฤษฎี, เป็นเรื่องความรู้,
 เป็นเรื่องธรรมสัจจะของธรรมชาติ. เราไม่อาจจะค้นพบ; พระพุทธเจ้าท่านค้น
 พบแล้วมาสอน นี่ประหยัดเวลากว่า; จะไปค้นเองนี้ ดูจะไม่มีหวัง. แต่ให้รู้ว่า
 นี้มัน เป็นปฏิจจสมุปบาท ที่เป็นพุทธศาสตร์ หรือพุทธศาสตร์ คือ ความรู้.

แต่พอมาถึงธรรมศาสตร์ หรือปฏิบัตินี้ มันจะมีความหมายเป็นอย่าง
 อื่นแล้ว; โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ก็คือว่า จะต้องมีการปฏิบัติ เพื่อให้บุคคลนั้น
 มีสติสัมปชัญญะ ในขณะที่แห่งการสัมผัส ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ.

แต่อยากจะบอกว่า **ที่พระพุทธเจ้าท่านจะตรัสเป็นหลักทั่วไป**; ถ้าเป็นเรื่องดับทุกข์แล้ว แม้เรื่องปัจเจกสมุปปาทนี้ก็ดี ท่าน **จะตรัสถึงมรรคมืองค์แปดประการเสมอ**. มรรคมืองค์แปดประการ เป็นทางให้ถึงความดับทุกข์เสมอ; แม้ในเรื่องของปัจเจกสมุปปาท. ฉะนั้นเราจึงไม่เข้าใจ คุณมันอะไร ๆ ก็มรรคมืองค์แปดประการไปหมด.

ถ้าแยกให้ชัดออกมาว่า มรรคมืองค์แปดประการในกรณีนี้เป็นอย่างไร? ก็จะต้องพูดว่า **สติที่สมบูรณ์** ในขณะที่**แห่งสัมผัส** ทาง ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เป็นต้น; **นั่นแหละ คือ การปฏิบัติจริง ๆ เพื่อจะตัดเสียซึ่งกระแสแห่งปัจเจกสมุปปาท**. เพราะฉะนั้นความรู้เรื่องปัจเจกสมุปปาท นี้ เมื่อนำมาสู่การปฏิบัติแล้ว มันก็เหลืออยู่เพียงว่า **มีสติสัมปชัญญะให้ทันคว้น หรือ ทันท่วงที มีปัญญาวิริชชา มาให้ทันท่วงที** ในขณะที่ตาเห็นรูป หูฟังเสียง จมูกดมกลิ่น เป็นต้นนั่นเอง.

นี่คือ **ปัจเจกสมุปปาท ที่เป็นตัวธรรมศาสตร์ หรือจริยศาสตร์** จึงติดกับปัจเจกสมุปปาทในส่วนที่เป็นพุทธิศาสตร์ ที่เป็นสูตรยาวว่า อวิชชา ให้เกิด สังขาร, สังขารให้เกิด วิญญาณ, เป็นต้น.

เ้า, ที่นี้มาถึงศาสตร์ที่สาม คือ **สัมพันธศาสตร์ หรือสังฆศาสตร์** คือเราจะช่วยกันอย่างไร ในระหว่างหมู่สัตว์ ให้ปฏิบัติปัจเจกสมุปปาทได้? เราก็ช่วยกันให้สามารถฝึกฝนในการมีสติ; โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ระบุลงไปเลยว่า **ปฏิบัติอานาปานสติภาวนา ๑๖ ชั้น**. ถ้าปฏิบัติได้ ก็จะเป็นผู้มีสติสมบูรณ์ คือรู้สึกตัวทันท่วงที เมื่อมีการสัมผัสทางอายตนะ; อภิชฌาและโทมนัสเกิดขึ้น

ไม่ได้ ก็หมายความว่า กระแสแห่งปัจจุสมุปปาทนั้น มันเป็นไปได้. ฉะนั้นถ้าเราจะช่วยเพื่อนกัน หรือช่วยซึ่งกันและกันทั้งสองฝ่ายก็ตามใจ ในเรื่องของปัจจุสมุปปาทแล้ว ก็ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ให้**สามารถฝึกอานาปานสติภาวนา** เป็นต้น; เรียกสั้น ๆ ว่า ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ให้เป็นผู้มีสติสมบูรณ์ ในขณะที่เผชิญกันกับอารมณ์.

นี่พูดเป็นกลาง ๆ ไว้ เอาไปใช้กับหมวดธรรมไหนก็ได้. เราช่วยกัน ในลักษณะที่ว่า ร่วมมือกัน หรือว่าช่วยเหลือผู้ที่ไม่สามารถจะช่วยตัวเอง หรือวิธีใดก็ได้; ที่มันเป็นการช่วยเหลือกัน ให้เขาหรือให้ทั้งสองฝ่าย เป็นผู้ที่มีสติ : สติอันมั่นคง สติอันสมบูรณ์ เมื่อมีการเผชิญหน้ากับอารมณ์ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ นี่ก็เป็นเรื่องปัจจุสมุปปาทในรูปของสังขศาสตร์ หรือสัมพันธศาสตร์ มันต่างกันอย่างนี้.

บางคนจะยังงง ๆ อยู่ ก็ขอย้ำอีกทีหนึ่ง ว่า **เรื่องของปัจจุสมุปปาท** เพียงเรื่องเดียว แยกออกเป็น **พุทธศาสตร์** ก็ได้ คือ **ทำให้รู้ธรรมสัจจะของธรรมชาติ** ตามสูตรของปัจจุสมุปปาทนั้น ๆ. นี่แยกออกเป็น **ธรรมศาสตร์** ก็ได้ คือ **การปฏิบัติ เพื่อให้สติทันควันทันเวลา**. หรือแยกออกเป็น **สังขศาสตร์** คือสัมพันธแห่งหมู่ ก็ **ช่วยเหลือกันและกัน** ทุกคนในหมู่ของเรา **ให้สามารถมีสติมั่นคง** เมื่อเผชิญหน้ากับอารมณ์.

นี่คือลักษณะของความรู้ที่เพียงพอ เหมือนกับ "ไปไม่กำมือเดียว" มันหาได้แน่นอน และเพียงพอ; ไม่ฟุ้งซ่าน ไม่พ่นเผื่อ. มีความรู้เรื่องอะไรในทางพุทธศาสนา; แม้เรื่องเดียว ก็ให้เข้าใจกว้างขวางในทั้ง ๓ แ่ง ๓ มุม หรือว่า ๓ แขนง อย่างนี้เสมอไป. ต้องไปขยันคิด สังเกต พิจารณา จึงจะพบแง่มุมเหล่านี้ ว่า **ทุกเรื่องจะเป็นได้ทั้งนั้น** คือจะเป็น **พุทธศาสตร์ ธรรมศาสตร์ สังขศาสตร์** นี้ได้ทุกเรื่อง; มีความหมายอย่างที่กล่าวมาแล้ว.

และจะเห็นว่า **ที่จะสำเร็จประโยชน์ได้นั้น ต้องเนื่องกันทั้ง ๓ ศาสตร์;** ศาสตร์ทั้ง ๓ นี้ต้องเนื่องกันไป ถ้าแยกเสียเป็นศาสตร์ ๆ แล้ว มันก็เป็นเรื่องวิชาล้วน ๆ ความชำนาญล้วน ๆ; ไม่สำเร็จประโยชน์ตามพุดินัย ที่เราควรจะได้รับ.

แต่เราก็ **ควรรู้ไว้ว่า แยกกันก็ได้, ไม่แยกกันก็ได้.** เรื่องปฏิจ-
สมุปบาทเรื่องเดียว แยกออกเป็น ๓ ศาสตร์ ดังที่นำมาแสดงให้เป็นตัวอย่าง
ว่าเป็นการเพียงพอของศาสตร์ทั้งสาม หรือระบบที่จะมีเพียง ๓ ศาสตร์ มันจะเพียง
พอสำหรับจะแก้ปัญหาของเราได้.

สรุปความว่า ศาสตร์บางศาสตร์ หรือ**เกือบจะทุกศาสตร์** เราจะมอง
แยกให้มันเป็นเพียงอย่างเดียวก็ได้, หรือเราจะมองให้เห็นว่า มัน**เนื่องกันกับศาสตร์**
อื่นอีก ๒ ศาสตร์ โดยไม่แยกกันก็ได้ ก็ได้ มันเป็นเรื่อง ๆ ไป.

ถ้าว่า เป็นศาสตร์ เฉพาะตัว มัน เป็นเรื่อง**ธรรมสัจจะ**ของเรื่องนั้น
โดยเฉพาะ; ไม่จำเป็นจะต้องเรียนมากจนเวียนหัว ลึกเกินความจำเป็น เรียนเฉพาะ
ที่จะปฏิบัติได้อย่างไรก็พอแล้ว. ที่นี้ก็เอาไปสู่การปฏิบัติ.

ที่นี้ ที่ว่า **ศาสตร์ทั้งสามนี้สัมพันธ์กันนั้น** ก็ทองเห็นทันที. ถ้าพูด
มาตั้งกว่าชั่วโม่งแล้ว เข้าใจไม่ได้ ก็จะไม่ลำบากหน่อย; คือพุทธศาสนาศาสตร์เดียว
เราเรียนสิ่งนั้น ๆ ว่ามันเป็นอย่างไร **ให้รู้แจ้ง** แล้วเรา **เรียนเพื่อรู้การปฏิบัติ** เกี่ยว
กับสิ่งนั้น ๆ ด้วย แล้ว**เรียนเพื่อช่วยผู้อื่น** เกี่ยวกับเรื่องนั้นด้วย.

สรุปว่า **เรื่องเดียว เราต้องเรียน ๓ อย่าง :** **เรียนรู้ว่ามันเป็นอย่างไร**
ตามธรรมชาติของมัน น้อย่างหนึ่ง, แล้ว**เรียนรู้ว่าเราจะปฏิบัติได้อย่างไร** น้อย่างหนึ่ง,

แล้วให้ เรียนรู้ว่า เราจะช่วยผู้อื่นให้ปฏิบัติได้ด้วยอย่างไร; ถ้าเราสามารถรู้ครบทั้ง ๓ อย่างแล้ว เป็นอันว่าพอแน่ ในเรื่องหนึ่งๆ; และเอากันแต่เฉพาะเรื่องที่จำเป็น แต่จะดับทุกข์. อย่าให้เพ้อเหมือนกับที่เขาเรียนกันในโลกนี้ จนเพ้อ จนไม่รู้ว่าจะไปจบลงที่ไหน. จะทำให้โลกนี้มีสันติภาพอย่างไร; เพราะมันเพ้อไปหมด. แล้วบางทีไปเรียนเสียในด้านใดด้านหนึ่งด้านเดียว; ด้านที่จำเป็นด้วยกัน ก็ไม่ได้เรียนอย่างนี้ก็มี.

ให้รู้จักความกำกวมของคำพูด จึงจะเข้าใจธรรมะ

ที่นี้ อีกทางหนึ่งก็อยากจะพูดว่า คำพูดนี้ลำบาก นี้คำพูดนี้ลำบาก เราเข้าใจธรรมะไม่ได้ เพราะคำพูดไม่พอบ้าง เพราะคำพูดกำกวมบ้าง เพราะคำพูดมันสับสนกลับ มันเอาแน่นอนอะไรไม่ได้ ก็มี. เช่นคำว่า "ศาสตร์" เป็นต้น เป็นวิชาเพ้อ ก็ได้ คำว่า "ศาสตร์" กลายเป็นศาสตร์ ที่มีใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ เหมือนกับมิดกับขวาน ที่เราใช้ให้มันทำหน้าที่อย่างถูกต้อง อย่างนี้ก็มี. คำว่า "ศาสตร์" คำเดียวมันก็ยังกำกวม.

ที่นี้คำที่กำกวมยิ่งไปกว่านั้น มันก็ยังมีอีกมากมาย; ยกตัวอย่าง ถ้าเป็นภาษาบาลี แล้วก็ยิ่งเห็นได้ง่าย ว่ามันมีทางกำกวมมาก.

เช่นคำว่า ทาน : ทา - นะ หรือ ทาน เพียงคำเดียวนี้ เป็นทฤษฎี เรื่องการให้ วิชาเรื่องการให้ ความรู้เรื่องการให้ อย่างนี้ก็มี; หรือคำว่าทานนี้มัน เป็นกิริยาอาการที่ยื่นให้ เป็นกิริยาที่ทำ อย่างนี้ก็มี; หรือคำว่า ทานนี้ มัน เป็นความหมาย มัน เล็งถึงความหมายแห่งการช่วยเหลือผู้อื่น อย่างนี้ก็มี.

เจตนารมณ์แห่งการช่วยเหลือผู้อื่น ก็เรียกว่าทาน, กิริยาอาการให้ ก็เรียกว่าทาน, วัตถุที่ให้ เรียกว่า ทาน, ทฤษฎีแห่งคำพูด คำนี้ ก็เรียกว่าทาน. คำเดียวเลยใช้ได้สารพัดอย่าง, แล้วคำว่า "ทาน" ก็เป็นความหมายของการช่วยเหลือผู้อื่น นี้ มันก็ ต่างจากความหมาย ที่ว่า จะละกิเลสของตัวเอง.

บางทีเราก็ให้ทาน เพื่อละกิเลสของเราเอง ไม่ได้ตั้งใจจะช่วยเหลือผู้อื่นก็มี บางทีเรา ตั้งใจจะช่วยเหลือคนอื่น จนลืมตั้งใจละกิเลสของตัวเอง ก็มี; แต่มันจะเป็นไปในตัวของมันเองโดยอัตโนมัติ, ขอให้สละออกไปช่วยเหลือผู้อื่น แล้วมันก็จะทำลายความเห็นแก่ตัวโดยอัตโนมัติ.

เอาละ, เป็นอันว่า ศาสตร์ของพุทธบริษัทนี้ เอาลุ่นๆ เพียงสัก ๓ ศาสตร์ ก็พอแล้ว; พุทธศาสตร์ ธรรมศาสตร์ สังฆศาสตร์ - เรื่องความรู้ เรื่องการปฏิบัติ และเรื่องความร่วมมือกัน; แล้วก็ทำแต่เฉพาะเรื่องที่ต้องทำ อย่าให้มันเพ้อเจ้อ.

อาตมาก็เชื่อว่า ในเวลาอันสั้น เราจะประสบผลที่แท้จริงของพระพุทธศาสนา เพราะว่าเรามีแต่เพียง ๓ ศาสตร์ กระทั่งรัดที่สุด ปฏิบัติได้ง่าย ได้ตรงที่สุด.

นี่คือ ศาสตร์ในการสร้างเยาวชน. เราพยายามทุกอย่าง ให้เยาวชนของเรา เข้าใจในความหมายของคำว่าศาสตร์ทั้งสามนี้. ขอให้เยาวชนของเรา มีความรู้แล้วมีการปฏิบัติ แล้วก็มี การผูกพันซึ่งกันและกัน ในผู้ที่มีความรู้ และการปฏิบัติ แล้วเราก็จะมีเยาวชนที่ไม่เป็นพิษเป็นภัยแก่สังคม มีเยาวชนที่เป็นที่หวังได้ในอนาคต ว่าโลกนี้จะเป็นโลกของมนุษย์ ที่มีความสงบสุข.

นี่คือ **ความต้องการอย่างยิ่งในยุคปรมาณู** ที่อะไร ๆ มันก็ไว มันก็แรง มันก็เร็ว เป็นปรมาณูกันไปหมด ขอให้พุทธบริษัททั้งหลายมองเห็นความจริงข้อนี้; ตัวเองก็มีศาสตร์อย่างนี้, เข้าถึงศาสตร์อย่างนี้, แล้วก็ช่วยให้ยูวชนของเรามีศาสตร์อย่างนี้, เราช่วยกันสร้างเขาให้มีศาสตร์อย่างนี้ คือมีพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ อยู่เหนือ ศรีษะของเขาตลอดกาลทุกเมื่อ.

การบรรยายนี้รู้สึกว่า พอสมควรแก่เวลาแล้ว ขอยุติการบรรยายส่วนอาตมา เพราะเหนื่อยแล้ว ขอให้พระสงฆ์ทั้งหลาย ท่านสวดบทพระธรรม ที่จะส่งเสริมกำลังใจ ในการปฏิบัติสืบต่อไป.

เขาวชนกับศีลธรรม

-๕-

๒๙ มกราคม ๒๕๒๐

ตรีรัตนศาสตร์สากล

ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย,

การบรรยายประจำวันเสาร์ โดยหัวข้อใหญ่ว่า เขาวชนกับศีลธรรม เป็นครั้งที่ ๕ ในวันนี้ อาตมาจะได้กล่าวโดยหัวข้อย่อยว่า ตรีรัตนศาสตร์สากล. คำนี้ คงฟังไม่ออกสำหรับท่านทั้งหลาย ดังนั้นต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับคำนี้ก่อน.

[คำปรารภและทบทวน จนถึงหน้า ๑๖๗].

ในการบรรยายครั้งที่แล้วมา ได้พูดโดยหัวข้อว่า ศาสตร์ในการสร้าง เขาวชน และใช้ความหมายของคำว่า "ศาสตร์" นั้น ในฐานะที่เป็นศาสตร์ คืออาวุช

สำหรับตัด หรือสำหรับแก้ปัญหาก็ไม่ได้ใช้ความหมายของคำว่า วิชาความรู้; แต่ วิชาความรู้ มันก็เป็นศาสดา อยู่ในตัวมันเอง. คนเราไม่ได้คิดว่า วิชาเป็นเหมือนกับศาสดา มักจะแยกความหมายออกจากกันเสีย, เลยต้องทำความเข้าใจกันในที่นี้.

พูดกันถึงเรื่องการสร้างยุวชนแห่งยุคปรมาณู จำเป็นที่จะต้องใช้เครื่องมือคือศาสดา อย่างที่ได้กล่าวมาแล้ว ในการบรรยายครั้งที่แล้วมานั้น, โดยถือเอาหลักในพระพุทธศาสนา ซึ่งมีหลักสำคัญอยู่ ว่า **พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ จะเอาสิ่งทั้ง ๓ นี้ มาใช้เป็นศาสดาได้อย่างไร** ก็ได้อธิบายแล้วโดยย่อ. ส่วนในวันนี้จะได้พูดให้ชัดเจนไป จึงต้องตั้งชื่อใหม่ ว่า **ตรีรัตนศาสตร์สากล**.

ขอให้ทบทวน ข้อความที่กล่าวมาข้างต้นสักเล็กน้อย ว่า **พุทธบริษัท มีศาสตร์ของตัวเองอยู่แล้ว แต่ก็ไม่รู้จัก** ต้องเอามาทำความเข้าใจจัก. ศาสตร์ของพุทธบริษัท คือพุทธศาสตร์ ธรรมศาสตร์ สังคมศาสตร์ รวมกันเข้าเป็นศาสตร์เดียว จะเรียกว่า **ตรีรัตนศาสตร์**; แล้วก็เป็นของสากลด้วย. กล่าวพูดคล้ายกับว่าไอ้ฮวด; แต่ถ้ามันมีความจริง มันก็ควรจะได้ฮวดได้ ว่าตรีรัตนะ : รัตนะทั้งสามนี้ มีความหมายที่เป็นสากล ใช้ได้ทั่วทุกแห่ง แก้ปัญหาอะไรก็ได้. ขอให้พิจารณากันต่อไป.

เดี๋ยวนี้โลกอยู่ในยุคที่เรียกกันว่า ยุคปรมาณูเป็นอย่างน้อย. ยุคดอกาศนั้นอย่าเพิ่งไปยึดติดนัก ยังไม่ค่อยรู้ว่าจะได้ประโยชน์อะไร; แต่ยุคปรมาณูนี้มีความหมายมาก มีสิ่งที่จะใช้ประโยชน์ได้มาก เราจึงเอาคำนี้เป็นหลัก **จะมีอะไรก็ให้เหมาะกับยุคปรมาณู**.

โลกปัจจุบันกำลังมีปัญหาเกี่ยวกับเขาวชน ใคร ๆ ก็ยอมรับกันแล้ว จนไม่ต้องพูดกันอีกก็ได้ ว่าอนาคตของมนุษย์ มันก็อยู่กับเขาวชนในปัจจุบัน เขาจะ

สร้างกันอย่างไร. ถ้าเราทุกคนในปัจจุบันเดินไปถูกทาง โลกในอนาคตมันก็เป็นโลกที่ปลอดภัย; เราจึงห่วงกันอยู่ที่นี่ว่าจะช่วยกันสร้างเราทุกคนได้อย่างไร. การทำอย่างนี้เป็นหน้าที่ของพุทธบริษัท; ถ้าใครเคยคิดว่าไม่ใช่หน้าที่ของฉัน ก็ขอให้คิดเสียใหม่ว่า มันเป็นหน้าที่ของพุทธบริษัท ที่จะต้องทำประโยชน์ทุกฝ่าย : คือประโยชน์ตนเอง, ประโยชน์ผู้อื่น, แล้วก็ประโยชน์ที่เนื่องกันทั้ง ๒ ฝ่าย.

[เริ่มการบรรยายตามหัวข้อครั้งนี้ .]

เมื่อปัญหามันมาก หรือมันหนัก หรือมันยากขนาดนี้ เราก็ **ต้องมีสิ่งที่จะตัดปัญหา** ให้มันแก่งกล้า สามารถ **ที่สมกัน จึงต้องค้นหาสิ่งใหม่**; เพื่อความประสงค์อันนั้น อาตมาก็เสนอสิ่งที่เรียกว่า **ตรีรัตนศาสตร์สากล** ดังที่กล่าวแล้ว.

คำนี้ เพิ่งพูดกันเดี๋ยวนี้เอง; เพราะฉะนั้นจะไปเกณฑ์ให้คนอื่นเข้าใจก็ไม่ได้ มันก็ต้องพูดกันต่อไป จนกว่าจะเข้าใจ. และอยากจะบอกให้ทราบว่า **ตรีรัตนศาสตร์สากล** นี้ หมายถึง **เป็นศาสตร์ที่รวมหัวใจของศาสนา ทุกศาสนา** ในโลกเดียว นี้จะเป็นไปได้ได้อย่างไร เราก็จะค่อยพูดกันไปตามลำดับ.

.....

เหตุผลที่ใช้คำใหม่

ที่นี้ก็พูดถึงเรื่อง การที่จะมีคำใหม่ขึ้นมาใช้ ทำไมจะต้องมีคำใหม่ขึ้นมาใช้? เพราะว่าคำเก่ามันไม่พอ หรือมันยังไม่มีการใช้, ถ้ามีมันยังไม่พอ, ถ้าความหมาย

พอ แต่มันยังไม่เหมาะสมที่จะเรียก ให้เป็นของสากลทั่วไปแก่คนทุกคนในโลกได้; ก็จำเป็นที่จะต้องมามีคำใหม่. เพราะฉะนั้นขออย่าเพอรังเกียจคำใหม่. ขออย่าได้เห็น เป็นเรื่องเพื่อเจ้า.

ถ้าใครเห็นเป็นเรื่องเพื่อเจ้า อาตมาก็สมัครที่จะทน ทนต่อการกล่าวหา ว่าเพื่อเจ้า; เพราะเคยถูกมามากแล้ว จนไม่รู้นี่อะไรเสียแล้ว. เมื่อชักชวนกัน ให้พูดคำว่า "จิตว่าง" หรือ "ทำงานด้วยจิตว่าง" เขาก็ว่าเพื่อเจ้า. แต่ทนมาหน่อย ก็เข้าใจกันดี ก็รู้จักพูดรู้จักใช้ ให้เป็นประโยชน์กันขึ้นมาแล้ว; เป็นการประหยัด เวลาอย่างยิ่ง มีความหมายที่มาก มีความหมายที่ลึกพอที่จะแก้ปัญหาที่ยากได้.

ดังนั้นในที่นี้ก็**ขอชักชวนให้สนใจคำใหม่** เดียวนี้ ที่จะเรียกกันขึ้นชื่อว่า **"ตรिरักขตนศาสตร์สากล"**.

เหตุผลอันนี้, **เหตุผลสำหรับเรื่องนี้** มันก็มีอยู่มาก; จะยกตัวอย่าง เช่น จะแสดงให้เห็นว่า **ในพุทธศาสนา** เรา หรือในหมู่พุทธบริษัทเรา **มีสิ่งที่มีอยู่ อย่างเร้นลับ เป็นสิ่งที่ดีเลิศ** หรือประเสริฐ จนไม่รู้จะกล่าวว่อย่างไร แล้วก็มีอยู่ อย่างเร้นลับ, เดียวก็จะดึงออกมา ให้เห็นว่ามันมีอยู่ในความหมายของคำคำนี้ คือ คำว่า **"ตรिरักขตนศาสตร์สากล"**

หรือจะมองไปในแง่ที่ว่า มัน**มีเหตุผล** เพราะมันเหมาะสม**มากที่สุด** ที่เราจะมีคำชนิดนี้ขึ้นมา. ขออย่าว่าเป็นคำที่ไม่เคยมีมา ไม่เคยเรียก ; แต่เมื่อเอามา ใช้มาเรียกแล้ว จะประหยัดเวลา จะทำความเข้าใจกันได้กว้างขวาง และมีความหมาย ที่ทันสมัย แม้ว่าชื่อที่เอามาใช้เรียกนั้นจะครึคระ ถ้าสมัยไปตั้งหลายพันปี.

แต่ที่อาตมาต้องการอย่างมากที่สุดนั้น ก็คือว่า **สิ่งนี้จะเหมาะแก่เยาวชนของเราในปัจจุบัน** ในการที่จะสร้างเยาวชนขึ้นมา และเป็นเยาวชนของทุกประเทศของทุกภาษา หรือทุกศาสนาในโลกนี้ที่เดียว.

ต้องการคำที่ **ทันสมัย** ; ต้องการคำที่ **เข้าใจง่าย**, ต้องการคำที่มี **ประโยชน์** อันใหญ่หลวง;และยิ่งไปกว่านั้นอีกก็คือ ต้องการคำที่ **ประหยัด** ประหยัด เหมือนกับประหยัดเงินทองข้าวของนั้นแหละ .แต่เดี๋ยวนี้มันไม่ใช่เรื่องเงินทองข้าวของ ; มันเป็นการประหยัดแรงงาน ในการศึกษาและการปฏิบัติ .เรา**ไม่ต้องใช้เวลา** มากนัก, **ไม่ต้องหอบหิ้ว** อะไรมากนัก. ในการปฏิบัติก็จะปฏิบัติได้ง่ายๆ **ไม่ต้องเหน็ดเหนื่อย** เวียนหัวมากนัก; อย่างนี้เรียกว่าประหยัด คุณสมบัติเหล่านี้ก็มีอยู่ในคำว่า **"ตรีรัตนศาสตร์สากล"** .

.....

พิจารณาความหมายของคำ

ที่นี้ก็ดูกันเป็นคำๆไป คำว่า **"ตรี"** ก่อน. คำว่า "ตรี" ก็เป็นภาษาไทยไปแล้ว แม้จะยืมมาจากภาษาสันสกฤต. คำว่า **"ตรี"** แปลว่า สาม; บางทีเราก็เรียกว่า **"ไตร"** ไตร ก็แปลว่า สาม; ฉะนั้นความหมายของมัน อยู่ที่จำนวนสาม. **รัตน** นี้ก็แปลว่า ดวงแก้ว **ตรีรัตน** ก็แปลว่า ดวงแก้ว ๓ ดวง. ที่นี้คำว่า **ศาสตร์** ก็แปลว่า ศาสตร์. **ตรีรัตนศาสตร์** ก็แปลว่า ศาสตร์ตราก็คือแก้ว ๓ ดวง. ส่วน คำว่า **สากล** นั้น ก็เข้าใจกันดีอยู่แล้วทุกคนว่า หมายถึง**ทั่วไป จะใช้ประโยชน์ทั่วไป**

หรือในฐานะเป็นของสากล ของธรรมชาติที่มีอยู่ตามธรรมชาติ อันเป็นสากลยิ่งกว่าสิ่งใด. เราพูดว่าศาสนาสากล นี้ก็ยังไม่เท่ากับว่า ธรรมชาติสากล. คำว่า**ศาสนา** มัน**เป็น** **เรื่องที่มีบัญญัติขึ้น** ใครๆก็เห็นอยู่แล้ว; แต่คำว่า **ธรรมชาติ** นั้น มัน **เป็นอยู่**เอง มันจึงสากลกว่า.

ที่นี้ จะพูดเฉพาะคำว่า "**ตรี**" ให้ชัดเจนไปอีก เราก็จะมีคำเกิดขึ้นว่า **ตรีรัตนะ ตรีมูรติ ตรินิตี (Trinity)** ตามหลัก หรือตามความหมายที่ใช้อยู่ในภาษานั้นๆขอให้ทำความเข้าใจในคำเหล่านี้ เฉพาะคำไปก่อน จึงจะเข้าใจทีเดียวพร้อมกันได้.

ตรีรัตนะ แปลว่า **แก้วทั้ง ๓ ดวง** คือ **พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์** ไม่ต้องอธิบายกันแล้ว; เพราะเกินจะรู้อยู่แล้ว ในวงพุทธบริษัทเรา. แต่อยากจะทำให้รู้ความหมาย ที่จะเข้ากันกับวงการอื่น ว่า **พระพุทธ** คือ**ผู้รู้**, **พระธรรม** คือ**สิ่งที่ท่านรู้**, **พระสงฆ์** คือ **ผู้ที่จะทำสิ่งเหล่านั้นให้สำเร็จประโยชน์**. ต่อเมื่อรวมกันเข้าทั้ง ๓ องค์ จึงจะมีความหมาย หรือสำเร็จประโยชน์; แยกกันอยู่มันก็ไม่อาจจะทำอะไรได้ จึงต้อง**รวมกันเป็นสาม** คือต้องมาด้วยกันทั้งสามเป็น **พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์** จึงจะสำเร็จประโยชน์ได้. นี่คือ**ตรีรัตนะ**ในพุทธศาสนาของพุทธบริษัท.

ที่นี้ ก็ยังมีคำว่า **ตรินิตี (Trinity)** ของฝ่ายคริสเตียน ซึ่งหมายถึง**พระบิดา พระจิต และพระบุตร**. **พระบิดา** สรุปเอาความตามวิธีของพุทธบริษัทเรา ก็คือ **ต้นเหตุ** หรือต้นกำเนิดแห่งสิ่งทั้งหลายทั้งปวง นั้นเขาเรียกว่า**พระบิดา**. ส่วน**พระจิต** หรือพระวิญญาณนั้นคือ **ตัวสิ่งซึ่งมีอำนาจ สิ่งที่จะช่วยโลกได้**. ที่นี้ **พระบุตร** ก็คือ

พระเยซู ที่มาในฐานะบุตรของพระเจ้า มาทำให้พระจิต หรือวิญญาณของพระเจ้านั้นเป็นประโยชน์แก่มนุษย์

ดูให้ดีก็จะเห็นว่า **ต้องมีครบทั้ง ๓ อย่าง** อีกเหมือนกัน : **มีพระเจ้า** อยู่เป็นหลัก เป็นประธาน แล้วพระเจ้าท่านมี**อะไรที่จะให้แก่มนุษย์** เพื่อให้มนุษย์พ้นจากความทุกข์ ท่านมาเองไม่ได้ ก็**ใช้ให้พระบุตร** คือพระเยซูมา.

ขอให้มองเห็นว่า มันขาดไม่ได้เหมือนกันใน ๓ ส่วนนี้; ฉะนั้น **ต้องมีต้นเหตุ**, แล้ว **ต้องมีสิ่งที่จะใช้ให้เป็นประโยชน์**, แล้ว **ต้องมีคนทำให้เป็นประโยชน์**. นี้เรียกว่าตรีนิตี(Trinity) ของฝ่ายคริสเตียน ซึ่งถ้าเปรียบเทียบกับของพวกพุทธเรา มันก็คือ **ตรีรัตนะ** นั่นเอง; แต่เขาก็ต้องเรียกชื่อไปตามแบบตามภาษาของเขา แล้วก็มีหน้าที่การงาน ซึ่งระบุไปอย่างนั้นๆ.

ที่นี้ก็มาถึงคำว่า **ตรีมูรติ** ซึ่งเป็นของฝ่ายฮินดู. **ตรีมูรติ** แปลว่า**สามแบบ** หรือ**สามรูป** หรือ**สามลักษณะ**. **ลักษณะที่สร้างสรรค์**ขึ้นมา ให้มีอะไรเกิดขึ้นนี้ เขาเรียกว่า **พระพรหม**. **ลักษณะที่จะควบคุมสิ่งเหล่าไว้** ให้เป็นไปตามอำนาจ ตามกฎเกณฑ์อะไรนี้ ก็เรียก **พระนารายณ์**. แล้วผู้ที่เปลี่ยนแปลงจากใหม่คือทำลายเสียงคราวหนึ่ง แล้วทำให้มันหมุนเวียนไปสู่ความเกิดใหม่ สร้างใหม่กันอีกคราวหนึ่ง อย่างนี้เขาเรียกว่า **ผู้ทำลาย**, ลักษณะทำลาย นี้คือ **พระอิศวร**; เกิดมีพระเจ้าขึ้นมา ๓ องค์. คนที่ฉลาดหรือที่เข้าถึงความหมายอันแท้จริง เขาให้หน้าที่ต่างๆกันอย่างนี้.

ถ้าไปแยกกันเสียเป็นคนละองค์ มันก็เป็นอัมพาต จะทำอะไรไม่ได้; **มีผู้สร้างขึ้นมา, มีผู้ควบคุมอยู่,** แล้วมี **ผู้ปิดฉากลงไปคราวหนึ่งๆ** สำหรับที่จะสร้างรอบใหม่ขึ้นมาอีก; **นี่พระเจ้าสามรูปลักษณะ.**

ดูให้เห็นความหมายของคำว่า "สาม" ไว้เรื่อยๆ, แล้วก็ดูให้เห็นความที่ต้องเกี่ยวข้องกัน; พอไม่เกี่ยวข้องกันแล้ว ทำอะไรไม่ได้ จะตายด้านจะเป็นอัมพาต เช่นเดียวกันหมด. นี่ "สาม" เหล่านี้มันต้องมีการเกี่ยวข้องกัน.

ที่นี้แต่ละศาสนาก็มี **สิ่งสูงสุดในศาสนาของตน** ในลักษณะที่เป็น **สาม สาม** อย่างนี้. เดียวนี้เราอยากจะมี **ศาสตร์ที่สำคัญ** หรือสูงสุด **เราก็รวบรวมเอาทั้งหมดนี้** จะเป็นของศาสนาไหนก็ได้; ไม่ใช่เราจะคว้ามาอย่างฝัน, หรือว่าอย่างที่ยังเป็นไปไม่ได้, หรืออย่างที่ยังมาเอาทำอะไรไม่ได้. แต่มันจะเป็นไปอย่างที่จะใช้ได้ และใช้รวมกันได้ โดยไม่ต้องแบ่งแยกเป็นเขาเป็นเรา ซึ่งเป็นข้อขัดแย้งที่ทำให้โลกนี้วิनाศ.

ถ้าศาสนาขัดแย้งกันเมื่อไร **โลกนี้ก็วินาศเมื่อนั้นแหละ;** เพราะว่าแต่ละคนก็ยึดมั่นถือมั่นในศาสนาของตน. ฉะนั้น **อย่าได้มีความขัดแย้งระหว่างศาสนาเลย;** พอไม่มีความขัดแย้ง รวมกันได้ ก็เป็นกำลังมหาศาล **ชนิดที่จะเอาไปใช้แก้ปัญหาของมนุษย์ ได้ทุกอย่างทุกประการ;** เพราะฉะนั้นขอให้สนใจให้ดี

ในฝ่ายคริสเตียน เขามีคำแปลที่เหมาะสม อยู่คำหนึ่งแล้ว เราไม่ต้องตั้งขึ้นใหม่ก็ได้ เมื่อเขาเอามาแปลเป็นภาษาไทยนี้ เขาแปลเป็นภาษาไทยได้ **ตรีเอกานุภาพ. ตรีเอกานุภาพคืออานุภาพของสิ่ง ๓ สิ่ง ซึ่งรวมกันเป็นสิ่งเดียว : ตรี ว่า สาม,**

เอกะว่าหนึ่ง, อานุภาพ ว่า อานุภาพ, ตรีเอกานุภาพ แปลว่า อานุภาพของสิ่ง ๓ สิ่ง
ซึ่งรวมกันเข้าเป็นสิ่งเดียว

ก็ลองคิดดูซิ จะใช้กับพระพุทธศาสนาได้หรือไม่? ถ้าเคยเรียนมาบ้าง
เท่านั้นแหละ ก็จะมองเห็นได้ทันทีว่า มันใช้ได้และใช้อยู่แล้ว และได้ใช้อยู่แล้ว
พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ รวมกันเป็นหนึ่งเดียว; เคยอธิบายเรื่องนี้
มาหลายสิบครั้งแล้ว ไม่อยากอธิบายอีก เอาเปรียบนัก. แต่ขอให้มองอย่างคร่าวๆ,
แม้อย่างคร่าวๆ ก็ยังเข้าใจได้ ว่า **พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์นี้ ต้องมารวมเป็นหนึ่ง
เดียวกัน** จึงจะเป็นประโยชน์ถึงที่สุด; ถ้าแยกกันอยู่แล้ว จะทำอะไรไม่ได้.

ส่วนของเจ้าของเดิม คือ **คริสเตียน** เขาก็มีซัดอยู่แล้ว **พระบิดา พระจิต**
กับ **พระบุตร** ทำงานสัมพันธ์กัน; แยกกันไม่ได้ มันจึงเป็น **ตรีเอกานุภาพ**
ตรงตามความหมายของคำว่าตรีนิติ ซึ่งเป็นคำเดิมของเขา.

ที่นี้สำหรับฮินดู ก็มี **พระผู้สร้าง พระผู้ควบคุม พระผู้ทำลายล้าง**
ก็ต่อเนื่องกัน **รวมกันทั้งสาม** จึงจะมีอำนาจสูงสุด ในการที่จะทำให้โลกนี้มันมี
ประโยชน์ ก็เลยเรียกว่า **ตรีเอกานุภาพ** ได้อีก.

ส่วนศาสนาอื่นที่ไม่ได้เอามาอ้างถึง ก็เพราะเหตุว่า มีหลักเกณฑ์อย่าง
เดียวกัน; ไม่ใช่จะดูหมิ่นดูถูกระไร. เพื่อประหยัดเวลา จึงกล่าวได้ว่า **เรามี
ตรีเอกานุภาพ ของทุกๆศาสนารวมกันเป็นสิ่งเดียว** ในที่นี้ ; แล้วเราจะใช้
สิ่งนี้ เหมือนกับใช้ศาสดา คือของมีคม ที่จะตัดปัญหา หรืออุปสรรคของมนุษย์
เรา ขอให้จำคำว่า "ตรีเอกานุภาพ" ไว้ก่อน.

พิจารณาความศักดิ์สิทธิ์ขององค์สาม.

ที่นี้จะดูข้อปลีกย่อยเกี่ยวกับสิ่งเหล่านี้ต่อไป เพื่อเข้าใจสิ่งเหล่านี้ดีขึ้นนั่นเอง
 อาจจะเรียกว่า **ความศักดิ์สิทธิ์แห่งเลข ๓** ที่จริงก็ไม่ใช่ว่าตัวเลขดอก มันคืออะไร
 ก็ไม่รู้ มันมีอยู่ ๓ เท่าๆกัน. ความศักดิ์สิทธิ์แห่งสิ่งประกอบด้วยองค์ ๓ : เช่น
 พระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์, เช่น พระบิดา พระจิตร พระบุตร, เช่น พระพรหม
 พระนารายณ์ พระอิศวร, ซึ่งล้วนแต่ สาม สาม มีอยู่เป็นองค์ ๓.

เราจะดูในแง่ความศักดิ์สิทธิ์ของเลข ๓ ถ้าดูตัวเลขในกระดาศ มันก็คงจะ
 ไม่เห็นอะไร ; ลองดู **ความหมายของคำว่า "สาม"** เช่น สามมุม สามเหลี่ยม
 สามแฉก สามขา . **ถ้ารูป ๓ เหลี่ยม มันตั้งได้ มันไม่ล้ม มันไม่กิ้ง แล้ว**
มันมั่นคง ; ดูสามขามันมั่นคง มันเพียงพอ มันไม่น้อย มันไม่มาก มันไม่ล้มได้
 เพราะมันมี ๓ ขา . ฉะนั้นเราจะถือว่ามัน **เป็นที่พึ่งได้** ; เพราะตัวมันเองก็ไม่ล้ม;
 ถ้าตัวมันเองก็ล้มเสียแล้ว จะไปพึ่งอะไรได้. นี้เลข ๓ มันมีอะไรน่าประหลาด นำ
 อัจฉรียอยู่อย่างนี้ ; จึงถูกนำไปใช้ในศาสนา หรือในลัทธิอะไรต่างๆในฐานะเป็น
 สิ่งศักดิ์สิทธิ์.

ถ้าเรา **ดูโดยอุปมา** ก็ดูเหมือนอย่างว่าไม้ ๓ ขา คือไม้ ๓ อัน มาพิง
 กันอยู่ ก็อยู่ได้. **อุปมาของพระรัตนตรัย ก็เคยมีอุปมาด้วยไม้ ๓ อัน** นี้เหมือน
 กัน: สามอันพิงกันอยู่ สัมพันธ์กันอยู่. ก็ตั้งอยู่ได้ คนที่เคยเป็นลูกเสือ ก็เคยถือ
 ไม้พลอง ซึ่งเมื่อให้เขารวมกัน ๓ อันอย่างน้อย มันก็ยืนอยู่ได้; สองอันไม่ได้
 เกินกว่า ๓ อันก็ยังได้; แต่มันกะกะ มันไม่เรียบร้อย แล้วสู้ ๓ อันไม่ได้.

คนที่เคยเป็นลูกเสือแล้ว ก็จะเข้าใจความซื่อนี้ได้. เมื่อเด็กๆอาตมาก็เคยเป็น มันยังจำได้อยู่กระทั่งเดี๋ยวนี้; จึงอยากจะเอามาใช้ในการอุปมา คือมันสัมพันธ์กันระหว่างสิ่งทั้ง ๓ นี้แล้ว; มันก็เกิดผลน่าอัศจรรย์ คือมันอยู่ได้ มันลึกซึ้ง มันแน่นแฟ้น มันมีความสำคัญ จนเป็นที่พึ่งได้.

เดี๋ยวนี้เราจะเข้าใจความของคำว่า พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นไม้ ๓ อันอิงกันอยู่: สำหรับ **พระพุทธ** หรือ **พุทธศาสตร์** นั้น เราได้ถึง **ความรู้**, สำหรับ **พระธรรม** หรือ **ธรรมศาสตร์** นั้น เราได้ถึง **การปฏิบัติ**, ที่นี้สำหรับ **พระสงฆ์** นั้น เราได้ถึง **การที่ทำให้ทุกอย่างสัมพันธ์กัน**.

ขอให้ไปทบทวนให้ดีกว่า **พระพุทธเจ้าตรัสรู้ ประทานความรู้ให้แก่เรา สำหรับเอามาปฏิบัติ**; ไม่ใช่รู้เฉยๆ. แล้ว**พระสงฆ์ท่านช่วยให้ทำสิ่งเหล่านี้สำเร็จ ประโยชน์** คือ **เอามาปฏิบัติ** รับเอามาเป็นผู้ปฏิบัติ ให้สิ่งนี้มีประโยชน์ขึ้นมา; แล้วยังทำให้แพร่หลาย สัมพันธ์กันไปแก่ทุกคน ทุกชีวิต. นี้เราได้ความสั้นๆว่า **พระ-พุทธเจ้า** หรือ**พุทธศาสตร์** นี้คือ**ความรู้** **พระธรรม** หรือ**ธรรมศาสตร์** นี้คือ**การปฏิบัติ** ส่วน**พระสงฆ์** หรือ **สังฆศาสตร์** นั้น คือ**ความที่ต้องร่วมกันกระทำ** เพราะว่าอยู่คนเดียวไม่ได้ ทำคนเดียวไม่ได้.

ในโลกนี้ไม่มีอะไรที่จะทำคนเดียว หรืออยู่คนเดียว : ความรู้ก็ทำให้ปฏิบัติได้, การปฏิบัตินี้ต้องทำให้ร่วมกันทั้งหมด. นี้เรียกว่า **ไม้ ๓ อัน** ซึ่งเป็นอุปมาของ**พระพุทธ พระธรรม และ พระสงฆ์**.

ที่นี้จะดู**ไม้ ๓ อัน** แห่งตรีเอกานุภาพ ทั่วไปในทุกศาสนา โดยใจความ เรามีเวลาที่จะดูได้เพียงใจความ.

ถ้าจะพูดให้สั้นที่สุดพร้อม ๆ กัน เทียบกับได้ง่าย ๆ ก็ต้องพูดอย่างนี้ว่า **ตรีเอกานุภาพของพุทธศาสนา** เหนืออื่น คือ **ผู้รู้** แล้วก็ **สิ่งที่ท่านรู้** แล้วก็ **ผู้ที่ทำให้โลก ได้รับประโยชน์จากสิ่งนั้น**. พระพุทธเป็นผู้รู้, พระธรรมคือสิ่งที่ท่านรู้, พระสงฆ์คือผู้ที่ทำให้โลก ได้รับประโยชน์จากสิ่งนั้น; นี้ในพระพุทธศาสนาเรามีตรีเอกานุภาพ. คืออานุกาฬ ๓ อย่าง ที่รวมกันเป็นสิ่งเดียว อย่างนี้.

ที่นี้ใน **ศาสนาคริสต์** หรือศาสนาที่เนื่องกัน เช่น **ศาสนาอิสลาม** ซึ่งมีพระคัมภีร์เดิมร่วมกัน อย่างนี้ เขาก็มีปฐมเหตุ คือพระเจ้า. **ปฐมเหตุคือพระเจ้า** และ **มีพระจิต** **พระวิญญูญาณ** คือสิ่งที่จะช่วยโลกได้; แล้วก็มี**พระบุตร** คือผู้ที่ทำให้โลกได้รับ หรือได้มีสิ่งนี้ จนเอาชีวิตของพระองค์เข้าแลก คือพระเยซู.

มีปฐมเหตุ นี้ เขาชอบอ้างถึงอำนาจสูงสุด เพื่อให้คนสนใจว่า มัน เป็นสิ่งที่ไม่มีความต้านทานได้ ฉะนั้นต้องยอมรับ. แล้ว ในปฐมเหตุ นั้น มีสิ่งซึ่งจะ ช่วยโลก ได้ คือ **พระจิต** หรือ**พระวิญญูญาณ** ของพระเจ้า นั่นเอง **พระจิตหรือพระวิญญูญาณ** ก็มาสู่มนุษย์โดยพระเยซู **พระบุตร** นี้เป็นสื่อ. ฉะนั้นตรีเอกานุภาพของคริสต์เตียน ก็มีอยู่อย่างคล้ายกันของพระพุทธเรา ของอิสลาม เป็นต้น ก็ว่าไม่ต้องอธิบาย เพราะมีพระคัมภีร์เดิมร่วมกัน นี้ก็ได้พูดแล้ว.

ที่นี้ของ **ฮินดู** มี**ผู้สร้าง** มี**ผู้ควบคุม** มี**ผู้เปลี่ยนรอบ** หรือ**เปลี่ยนแปลง** มันจึงเป็นไปได้เรื่อย ไม่มีที่สิ้นสุด นี้ **ตรีเอกานุภาพของฮินดู** ซึ่งเขาเรียกว่า **ตรีมูรติ**.

ใน**พระพุทธศาสนา** เหนืออื่น ก็พูดถึง **สิ่งที่สร้าง** เช่น **อวิชชา** ก็ได้ อะไรก็ได้, สังขารก็ได้, ในฐานะที่เป็นผู้สร้าง มีอำนาจสร้าง. **ผู้ควบคุม** ก็เช่น **กฎของกรรม**

ให้ทุกอย่างเป็นไปตามกฎแห่งกรรม. ผู้เปลี่ยนก็คือกฎ เช่น ความดั่งลงไปตามเหตุตามปัจจัย ในคราวหนึ่ง ๆ มันก็มีเป็นรอบ ๆ เช่น ปฏิจจสมุปบาท เป็นรอบ ๆ หรืออะไรก็ตามเถอะ กล่าวได้ว่า มันมีเป็นรอบ ๆ.

แม้ โลกแผ่นดิน นี้ก็เหมือนกัน เราอาจจะกล่าวได้ ตามหลักแห่งพุทธศาสนาว่า มันก็ มีเป็นรอบ ๆ : มีผู้สร้าง มีผู้ควบคุม มีผู้ปิดฉาก, แล้วก็มีสร้างขึ้นมา แล้วก็ควบคุม แล้วก็ปิดฉาก; นี้ ตรีเอกานุภาพ ซึ่งมันมีความหมายว่า เป็นสิ่งที่มีอำนาจสูงสุด รุนแรง ด้านทานไม่ไหว ยอมรับเสียดีกว่า.

อยากจะมองดูไกลออกไปอีกหน่อยหนึ่ง ถึงลัทธิปัญญาสูงสุด ไม่เกี่ยวกับศาสนาก็ได้ เช่น ลัทธิเต๋า ใครจะเรียกเต๋าว่าศาสนาก็ได้ตามใจ; แต่ดูเหมือนเขาไม่ต้องการให้เรียก. แม้เต๋า ลัทธิเต๋า มันก็มี ตรีเอกานุภาพ; แต่มาเหนือเมฆกว่าใคร ๆ ทั้งหมด คือ เต๋าดัวเดียวเป็นได้หมดทุกอย่าง ไม่ว่าอะไร เป็นเต๋าหมด เช่นเดียวกับคำว่า ธรรมในพุทธศาสนา นี้ เป็นได้ทุกอย่างไม่ว่าอะไร.

อย่างเต๋าจะพูดว่า ทีแรกไม่มีอะไรเลยนอกจากเต๋า, แล้วก็มีอะไร ๆ ออกมาจากเต๋า, แล้วก็มีอะไรเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ ด้วยอำนาจของเต๋า; เป็นเต๋าไปหมด. ถ้าใครมองเห็นสิ่งนี้ ก็คือเห็นธรรมอันลึกซึ้ง นั่นเอง; ก็เป็นอันว่า ไม่ต้องพูดต่อไปอีกก็ได้ ถึง "ตรีเอกานุภาพ" อันอื่นมันจะไม่แปลกไปจากนี้.

.....

พิจารณาดูว่าคำใดจะเหมาะแก่ทุกศาสนา.

ที่นี้มีศาสนาหลายศาสนา เราจะยอมชอมกันอย่างไร ที่จะใช้คำไหน? มันก็ ควรจะใช้กันได้ จากทุกศาสนา หรือทุกคำ ที่มีอยู่ในศาสนาไหน ที่มันมีเหมาะเจาะ. ถ้าพูดกันตามจริงแล้ว คำว่า "ตรีเอกานุภาพ" ของคริสเตียน นั้นแหละเหมาะที่สุด แต่มันแห้งแล้ง หรือว่ามันไม่มีลักษณะดีดังดู. ชาวพุทธ เราจะเรียกว่า **ตรีรัตนะ** คือ ดวงแก้วทั้ง ๓ ประการ : รัตนะที่แปลว่าแก้วอย่างนี้ มันไม่ได้หมายถึงแก้วขวด หรือว่าแก้วที่มันแตกกระจายเกลี่ยนกลาดอยู่ ; เขาหมายถึงเพชรพลอยหรือสิ่งสูงสุด ที่มีค่าสูงสุด สำหรับมนุษย์.

คำว่า "รัตนะ" นั้น เราอาจจะใช้ **ตรีรัตนะ** ก็ได้ ถ้าเราชอบ; และเราอาจจะเสนอให้แก่อะไรๆ ฝ่าย ทุกๆ ศาสนาก็ได้ ซึ่งเขาก็คงจะไม่คัดค้านอะไร. แต่เราต้องตีความของคำว่า **รัตนะ** ให้ถูกต้อง คือเพชรพลอยที่มีค่าสูงสุด สำหรับจะยินดีในทางสติปัญญา; ไม่ใช่จะเอามาขาย กระจัดละเท่านั้น กระจัดละเท่านั้น มันเรื่องบ้า. คำว่า "รัตนะ" ที่แท้จริง นั้น หมายถึงสิ่งที่จะทำให้จิตใจของบุคคลนั้น ให้เป็นสุขที่สุด จึงเรียกว่า "รัตนะ". จะใช้คำว่า **ตรีรัตนะ** อธิบายใจความให้ถูกต้อง ก็เป็นที่ยอมรับกันได้ทุกศาสนา แน่นอน.

แต่เดี๋ยวนี้อาจจะขอให้ระลึกถึงข้อเท็จจริงอะไรบางอย่าง; ถ้าเราจะใช้คำว่าแก้ว ๓ ดวง, ศาสตร์นี้คือแก้ว ๓ ดวง; พวกเขวาชนจะสิ้นหัวกระมัง เพราะคำว่าแก้ว ๓ ดวงนี้ จะเรียกว่ามันเก่า เก่าคร่ำเสียแล้วกระมัง ที่สมัยนี้เขาเรียกกันว่าเซยเต็มทีแล้วกระมัง. พอพูดว่าแก้ว ๓ ดวง นี้มันจะเอียนกันเสียแล้วกระมัง. พุทธบริษัทที่นั้งอยู่ที่นี่ ก็จะเอียนเรื่องแก้ว ๓ ดวง กันแล้วกระมัง; ว่ากันตามความรู้สึกในใจกันจริงๆนี้ รู้สึกว่ามันชกจะเอียนๆกันเสียแล้ว เพราะมันชินหูโดยไม่รู้ความหมาย.

พอได้ยินแก้ว ๓ ดวง มันก็เอียนเหมือนกะยาหม้อขม ๆ เหม็น ๆ กินแล้ว อาเจียน เหมือนจะใช้สำรอกคนที่ติดเฮโรอีน ทำให้มันอาเจียนอย่างนั้น; ถ้าไปใช้ คำว่า แก้ว ๓ ดวง. มันน่าเสียดาย น่าสงสารก็น่าสงสาร; ที่ว่าพุทธบริษัททั้งที่ เอ่ยพูดพำหามาแต่แก้ว ๓ ดวง จนเอียนไปแล้ว ไม่ได้รับประโยชน์อะไร. มันเป็น ความโง่ของใคร; ก็ไปลองคิดดู ของเดิมมันดี สูงสุด ประเสริฐ เท่าไร อย่างไร; เดียวนี้มันก็กลายเป็นของเอียนไปเสียแล้ว.

นี่แก้ว ๓ ดวง ดีที่สุด; แต่แม้ในหมู่พุทธบริษัท ก็ชักจะเอียนกันแล้ว. นี้จะเอาไปให้พวกอื่น ศาสนาอื่น ลัทธิอื่น มาถือร่วมกันนี้ มันก็เลยมีปัญหา; ก็เลย ไม่กล้าใช้คำว่า แก้ว ๓ ดวง เหมือนกับที่ใช้กันจนพำหามา. ใช้เป็นคำบาลีว่า -ตรีรัตนะ หรือ ไตรรัตน์ หรืออะไรไปก่อน; แล้วเราเอาคำว่า "ตรีรัตน์" หรือ ไตรรัตน์นี้ มาเป็นชื่อของศาสตร์ เรียกว่า **ตรีรัตนศาสตร์**.

ที่นี้ ดูคำว่า "**ตรีศาสตร์**" หรือ "ตรีรัตนศาสตร์" กันต่อไปอีกสักหน่อย. **ตรีศาสตร์** มันหมายถึง **สามศาสตร์**; เมื่อสามศาสตร์นี้เอามาทำเป็นอันเดียวกัน รวมกันเสียให้เหลือหนึ่งศาสตร์ ตามลักษณะของตรีเอกานุภาพ อย่างที่เข้ามาแล้ว.

เราก็ต้องมองให้เห็นชัดว่า มันมีอยู่อย่างนั้น คือจะเอาหนึ่งก็ได้, เอา สามก็ได้; เอาหนึ่งมันสะดวกที่จะถือไปพาไป หรือยึดถือ หรือบูชาอะไร มันง่าย. มันมีหนึ่ง เหมือนของอย่างหนึ่ง ใช้ทำหน้าที่สำคัญ ๆ ได้ถึง ๓ อย่าง. เหมือน **พระพรหม พระนารายณ์ พระอิศวรของฮินดู** นี้ ตั้ง ๓ องค์ **รวมกันเป็นพระเจ้า หนึ่งองค์** เป็นมหาเทพ, เป็นอะไรก็แล้วแต่จะเรียก. ศาสตร์ที่เราใช้แก้ปัญหานี้ ก็เหมือนกัน **มัน ๓ ศาสตร์**: ศาสตร์อันหนึ่ง **ทำให้รู้**, ศาสตร์อันหนึ่ง **ทำให้ปฏิบัติ**

ได้, ศาสตร์อันหนึ่ง ทำให้รวมกันได้, เป็นหน่วยเดียวกัน ในระหว่างทุกคน. ฉะนั้น รู้จักคำว่าหนึ่งศาสตร์ หรือสามศาสตร์นี้ไว้ให้ดี ๆ.

จะอุปมาด้วยสิ่งของ มันก็ยังพูดยาก; เช่นว่า อาวุธอันหนึ่ง หรือ ศาสตร์อันหนึ่งใช้ได้ ๓ อย่าง ก็ถูกแล้วด้วยความหมาย. แต่จะยกตัวอย่างศาสตร์ อะไรนี้มันก็ยาก; เช่นว่ามีดาบอันหนึ่ง จะมาใช้ตัดศีรษะคน, หรือว่าจะใช้ฟัน หยวกกล้วยให้หมูกิน, หรือจะใช้ตัดขนหมูกินนี้ มันยุ่งยากที่จะอุปมา. เพราะฉะนั้น ก็ไม่ขออุปมา; ขอแต่ให้รู้ว่ามันใช้ประโยชน์สำคัญหรือหน้าที่สำคัญ ได้ ๓ อย่าง ก็แล้วกัน.

.....

พิจารณาตรรกิทัศน์ศาสตร์ของพุทธบริษัท.

ที่นี่ เราจะไปดูตามสายตาของพุทธบริษัท ก็ดูโดยหลักวิธีพุทธบริษัท ว่า พุทธศาสตร์ หรือพุทธิ คือความรู้ นี้ มันก็เป็นศาสตร์ที่จะตัดความโง่. ที่นี้ ธรรมศาสตร์ หรือจริยศาสตร์ หรือการปฏิบัตินี้ มันก็จะตัดสิ่งที่ปฏิบัติกันไม่ได้ หรือไม่มีการปฏิบัติ. ที่นี้สังขศาสตร์ หรือสัมพันธศาสตร์ ที่เราเรียนมาแล้วในการ บรรยายครั้งก่อนนี้ มันจะตัดปัญหาที่ว่า โลกนี้มันไม่สงบสุข มันรวมกันไม่ได้ มัน เข้ากันไม่ได้.

ศาสตร์ที่หนึ่ง คือ พุทธศาสตร์ นี้ จะตัดปัญหาเรื่องโง่ คือเรื่อง ไม่รู้ว่าจะทำอะไร อย่างไร. ศาสตร์ที่สอง คือ ธรรมศาสตร์ นี้ จะตัดปัญหา

เรื่องปฏิบัติให้ได้ เพราะที่เราารู้แล้วปฏิบัติไม่ได้นี่ มันมีเต็มไปหมด แม้กระทั่งทุกวันนี้; รู้แล้วปฏิบัติไม่ได้ ไม่ปฏิบัติด้วย. และว่า **สังฆศาสตร์** นี้ จะทำให้รักกัน ไม่อิจฉาริษยากัน ให้ร่วมมือกัน ให้สหกรณ์กัน ทั้งทางกาย ทางวาจา ทางจิต ทางวิญญาณ ทุกทางๆ. **พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์** จะกลายเป็นศาสตร์ที่แก้ปัญหาได้หมด; ถ้าแยกเป็น ๓ ศาสตร์, ไม่แยกกันเป็น ๑ ศาสตร์.

เดี๋ยวนี้จะสอนให้เด็ก หรือยุวชน รู้จักศาสตร์นับสิบๆ ร้อยๆ จนไม่รู้ว่าจะใช้อะไรอย่างไร จนเวียนหัว จนเพ้อเจ้อ แล้วก็เพ้อ. **เราจะให้เขาสักศาสตร์เดียวหรือ ๓ ศาสตร์โดยหัวข้อ**; รายละเอียดปลีกย่อยนั้น อย่าเอามาพูดให้มันเวียนหัว มันก็จะมีของมันมาเอง.

รายละเอียดจะมีอะไรบ้าง เกี่ยวกับพุทธศาสตร์ ธรรมศาสตร์ สังฆศาสตร์นี้จะพูดกันให้การบรรยายคราวหลัง. แต่วันนี้จะพูดเฉพาะที่มันมาเป็นหัวข้อ และมีความสัมพันธ์กัน นั่นเอง และอย่าลืมว่า เราจะเอามารวมกันเป็นศาสตร์เดียวกันได้ นี้มันมีความสำคัญอยู่อย่างหนึ่งอย่าลืม อย่าลืม ว่าเราต้องใช้คำว่า "**ศาสตร์**" นั้น ให้มีความหมาย **เป็นศาสตราเสมอ** อย่าให้เป็นวิชา วิชาเพื่อ วิชากำลังเพื่อ จนไม่รู้ว่าจะใส่กันไว้ที่ไหนแล้ว.

คำว่า "**ศาสตร์**" นี้ต้องมีความหมาย **เป็นศาสตรา** คือ **อาวุธที่มีคมและตัดได้**. จะเป็นวิทยาศาสตร์ ภูมิศาสตร์ สังคมศาสตร์ ศาสตร์อะไรก็ตามใจ; ขอให้ใช้คำว่า "**ศาสตร์**" นี้ ในความหมายว่าศาสตรา-มีคม, ตัดปัญหาได้. ถ้า**ศาสตร์วิชา** แล้วกำลัง**เพื่อ** จนไหลนองไปหมด จนไม่ได้ทำประโยชน์อะไร.

นี่ก็เป็นสิ่งที่ต้องกำหนดไว้ในใจ ไม่เช่นนั้นก็จะไม่เข้าใจสิ่งที่กำลังพูด วิชา มันเพื่อ, เพื่อจนเป็นอย่างที่ยากจะเรียกมันว่า **"ความมีดีสีขาว"** เป็นความมีดีสีขาว, เป็น **แสงสว่างบังลูกตา** เป็นอะไรทำนองนี้ มันไม่ตัดปัญหาอะไรได้.

เอาละ, เป็นอันว่าให้หลับตามองเห็นภาพไม้ ๓ อัน รวมกันเข้าแล้ว มัน ก็ตั้งอยู่เป็นไม้ เหมือนกับว่ากองเดียว เพื่อประโยชน์อะไรก็สุดแท้; ศาสตร์ทั้ง ๓ ของเราจะต้องเป็นอย่างนี้.

เมื่อเอามาทั้ง ๓ ศาสตร์ มารวมกันเข้า ก็จะเรียกว่า **"ตรีรัตนศาสตร์ สากล"** ตรีรัตนศาสตร์สากลอย่างที่เรียกชื่อเอ่ยขึ้นมาตอนต้น ; แล้วก็เชื่อว่า ท่าน ทั้งหลายไม่เข้าใจ นี้อธิบายมาเป็นพักหนึ่งแล้ว. อธิบายมาพักหนึ่งแล้ว นี้ก็พอจะ เข้าใจ ว่าอาตมาหมายความว่าอย่างไร. ที่เรียกว่า "ตรีรัตนศาสตร์สากล"

ตรีรัตนะ ก็แปลว่าน่าพอใจ นำยินดีอย่างยิ่ง ๓ ประการ, แล้วศาสตร์ ก็คือ ศาสตร์า - อารุห ตรีรัตนศาสตร์ ก็คือ ศาสตร์ที่น่าพอใจ นำยินดีอย่างยิ่ง ๓ ประการ แล้งจะเป็น สากล ใช้แก่ทุกคน ทุกชาติ ทุกประเทศ ทุกศาสนา; เดียวก็จะลองว่าต่อไป.

พุทธบริษัทต้องเข้าใจตัวเองก่อนเข้าใจผู้อื่น.

ที่นี้เพื่อเข้าใจได้ดีขึ้น เราก็จะดูกันในวงพุทธบริษัทโดยเฉพาะ ต่อไปอีก หน้อย; ทำความเข้าใจตัวเองให้ได้เสียก่อน จึงจะไปเข้าใจผู้อื่นได้. **จะต้องแก้**

ปัญหาของคนให้ได้เสียก่อน ; จึงจะไปช่วยแก้ปัญหาของคนอื่นได้. นี่มักจะมองข้ามอย่างนี้ มันจึงทำอะไรไม่ได้, หรือแก้ปัญหาไม่ได้.

สำหรับพุทธบริษัทโดยเฉพาะ ก็จะต้องทบทวน เกี่ยวกับพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ต่อไปอีกที.

เกี่ยวกับ พระรัตนตรัย ในนามของตรีรัตนศาสตร์สากลนี้ ขอให้เข้าใจว่า มัน เป็นเพียงคำพูดอีกแบบหนึ่ง บัญญัติคำขึ้นมา ให้รวบรัด; แต่สามารถที่จะทำให้ เข้าถึงสิ่งนั้น ๆ ยิ่งกว่าแต่ก่อน. คือว่า ก่อนนี้เรารู้จักพระรัตนตรัยผิวเผินเกินไป : ได้แต่ปากว่า ท่องกันเหมือนกับสวดมนต์ เอาชื่อของพระรัตนตรัยมาออกชื่อเปล่าๆ อย่างโง่เขลา ซึ่งเป็นบทห้ามไว้ในคัมภีร์ของพวกยิวสมัยโมเสส ว่าอย่าเอาชื่อพระเจ้ามาออกชื่อเปล่าๆ คนโง่ คนบ้า คนทำบาปเอาชื่อพระเจ้ามาออกชื่อเปล่าๆ โดยไม่มีความหมาย โดยไม่สำเร็จประโยชน์อะไร มันเป็นอย่างนั้น.

นี่ชาวพุทธทั้งหลายก็ระวังให้ดี; **อย่าได้ออกชื่อ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เปล่าๆ**, ออกกันเหมือนอย่างนกแก้วนกขุนทอง. มัน **ต้องมีจิตใจที่เข้าถึง** เมื่อปากว่าพระพุทธ **ใจต้องเข้าถึงพระพุทธ** : รู้ความหมายของคำว่า พระพุทธ, หรือกำลังได้ซึมซาบ ในพระคุณของพระพุทธอยู่ที่เดียว ; อย่างนี้เรียกว่า **"เข้าถึง"**. นี่เพื่อให้เข้าถึงยิ่งขึ้นไปอย่างนี้ เราจึงใช้คำว่า "ตรีรัตนศาสตร์สากล" เป็นการพูดอีกแบบหนึ่ง; มันจะสำเร็จประโยชน์ยิ่งกว่าที่แล้วมา.

เพราะเหตุอะไร? จะตอบว่า เพราะเหตุสี่ก ๒-๓ อย่าง เช่นว่า **จะทำให้มีการถึงพระรัตนตรัยกันจริง ๆ , และ เป็นพระรัตนตรัยที่แท้จริง.**

เราไม่ถึงพระรัตนตรัยที่แท้จริง นี่ก็น่าเศร้าอย่างยิ่ง; แล้วการถึงนั้นก็
ไม่จริง เช่นถึงแต่ปาก. มันก็เลยเป็นเรื่องเหลวไหล ๒ ชั้น : การถึงก็ไม่จริง,
สิ่งที่ถึงนั้นก็ไม่ใช่สิ่งที่จริง. ทีนี้มาปรับปรุงกันเสียใหม่ ให้มันจริง ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์
ตามหลักเกณฑ์ของธรรมชาติ ที่มันเป็นความจริง. นี้เรียกว่า **ผลของการที่เรา
ปรับปรุง ให้มันที่การถึง หรือ การเข้าใจ.**

หรือจะมองดูอีกข้อหนึ่ง อีกข้อหนึ่งก็ว่า **ไม่ทำให้พระรัตนตรัยเป็นหมัน
หรือสักว่าเป็นพิธี.**

การพูดอย่างนี้ ถ้าฟังไม่ดี จะเป็นการพูดหยาบคาย พูดดูหมิ่น พุทธ-
บริษัทกันเอง, หรือพูดเพื่อการทำลายไปแล้วก็ได้. แต่เอาตามไม่ได้มีเจตนาอย่างนั้น
มีเจตนาจะรื้อฟื้นปรับปรุง ตัวเองหรือพวกเราเอง ให้ได้รับประโยชน์ จากความ
เป็นพุทธของเราเองนี่ก่อน ให้ถึงที่สุดด้วย; แล้วให้มีความเหมาะสม ที่จะไปรวม
หรือไปสัมพันธ์กันกับกลุ่มอื่น หรือศาสนาอื่นด้วย โดยไม่มีข้อที่จะกีดขวาง หรือ
กระทบกระทั่งกัน แม้แต่ประการใด. **เราจะต้องทำให้พระรัตนตรัยของเรา ไม่
เป็นหมันต่อเราเสียก่อน.**

เดี๋ยวนี้ เรามีอย่างที่ว่าเรียกว่าเหมา ๆ กัน เหมา ๆ เอาเอง ว่า เทำนี่เอง พอ
แล้ว สำเร็จแล้ว ถึงที่สุดแล้ว; แต่มันเป็นเพียงพิธีรีตองเสียมากกว่า. พิธีรีตอง
นี้อาจจะสำเร็จแล้ว อาจจะมีเต็มที่แล้ว; แต่ตัวจริงยังไม่ได้. ฉะนั้นไปปรับปรุงกัน
เสียทุกคน ว่า **ให้มีพระรัตนตรัยที่แท้จริง และให้การถึงนั้นถึงจริง ๆ ยิ่งขึ้น
ด้วย; เพื่อว่าพระรัตนตรัยจะไม่เป็นหมัน.**

ที่นี้ ก็มามองดูถึงเยาวชนว่า ถ้าพ่อแม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ทำได้อย่างนี้ เยาวชนจะไม่ดูถูกดูหมิ่น พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ว่าครีครระงมกายอะไรอีกต่อไป. เขาจะเคารพนับถือ จะบูชา, แล้วเยาวชนเหล่านั้น ก็จะได้มี**ศรณาคมน์** ที่แท้จริง ด้วย แล้วก็ **โดยง่าย** ด้วย.

คำว่า "แท้จริง" นี้อธิบายแล้ว แต่คำว่า "โดยง่าย" นั้น ยังจะต้องดูกันต่อไปอีก; เพราะ**คนสมัยนี้** ถ้ายากหน่อยแล้วก็ไม่เอา; ไม่เหมือนกับสมัย ปู่ ย่า ตา ยาย ไคโนเสาร์เต่าล้านปี ก็ตามใจ แล้วแต่จะเรียก.

คนสมัยโน้นเขายิ่งยากจะยิ่งชอบ, ยิ่งยากจะยิ่งชอบ, ยิ่งลำบากมากยิ่งได้บุญมาก. แต่เด็ก**สมัยนี้** มันไม่เอา; **ยิ่งยากสักหน่อย** มัน **ยิ่งไม่เอา**, มันไปตามกันพวกฝรั่ง. พวกฝรั่งเขามีเครื่องทุ่นแรงมีอะไร ที่ทำให้ไม่ยากไม่ลำบาก. พวกฝรั่งบวชในพุทธศาสนาไม่ได้ เพราะมีวินัยหลายอย่าง ที่ทำให้เขารู้สึกยุ่งยากลำบาก เขาจึงไม่บวช; หากจะบวชสักหน่อย ก็บวชเพียงเป็นเณรเท่านั้นแหละ. เขาเกลียดความยากลำบากของวินัย ของอะไรต่างๆ.

อาตมาเคยสอบถามเขาหลายคนแล้ว มันเป็นอย่างนี้ ว่า**คนสมัยนี้** มัน **ไม่ชอบยาก**; พวกฝรั่งนำ พวกไทยก็ตามกัน คือไม่ชอบยาก, มันก็เลยทิ้งสิ่งที่ปู่ ย่า ตา ยาย เคยประพฤติเคยปฏิบัติ : เขาเคยเผชิญกับความยาก ยิ่งยากยิ่งชอบ, ทำได้ยาก ก็เรียกว่ายิ่งเก่ง. พระพุทธเจ้าท่านก็ตรัสอย่างนี้นะ; เราเคยทำถูกมาแล้ว.

แต่เดี๋ยวนี้มันไม่ไหวแล้ว กับ**คนสมัยนี้**; มันก็ **ต้องค่อยๆหาอุบาย** หาช่องทางอะไรหลายๆอย่าง ที่อย่าให้มันยากนัก; ฉะนั้น **จึงคิดค้นหาอุบายอย่าง**

นี้ขึ้นมา. แล้วยังมีความมุ่งหมายกว้างออกไป ระหว่างศาสนา เพื่อคนทั้งโลกด้วย; เราจึงต้องมีการพูดอีกแบบหนึ่ง.

แม้ศาสนา เราก็ **ต้องปรับความเข้าใจ** เรื่อง "ตรีเอกานุภาพของทุกศาสนา" ให้มันเข้ากันได้ จนจะกล่าวได้ว่า มันเป็นศาสนาเดียว. ฉะนั้นเรา **จึงมีการพูดอีกแบบหนึ่ง** ซึ่งไม่เคยพูด เช่นอยากจะขอร้องให้ใช้คำว่า "ตรีรัตนศาสตร์สากล" ดังนี้ เป็นต้น.

ที่นี้อยากจะให้พุทธบริษัทดูตัวเองต่อไปอีก ว่า**การพูดเสียใหม่ให้รัดกุม** ให้ชัดเจน ให้เดินไม่ได้ ให้สำเร็จประโยชน์ **นี้จำเป็น**. พุทธบริษัท เรา, เรียกว่า **ยังไม่ค่อยจะมองอะไรให้ถึงที่สุด** เพราะมันมีความเชื่อพอสื่อแล้ว; ยังต้อง รื้อฟื้นในเรื่องที่มองอะไรไม่มองจริง มองไม่ถึงที่สุด แล้วก็ **มองข้ามๆไป**นี้ มาพิจารณากันใหม่.

ขอใช้คำว่า "มองข้ามๆไป" นั้นแหละตัวร้ายกาจที่สุด **ตัวอันตรายที่สุด**. อย่ามีอะไรอย่างที่เราเรียกว่ามองข้ามๆไป หยิบมามองดูใหม่ แม้ว่าสิ่งนั้นเคยมองมาแล้ว เพราะว่าเราไม่เคยมีวิธีมองที่ดีก็ได้. ที่นี้เมื่อเรามีวิธีมองที่ดีแล้ว เราก็ควรจะหยิบมัน ขึ้นมามองดูใหม่.

เรานับถือพระพุทธเจ้ากันอย่างไร.

เฮ้, ลองสังเกตดูว่า พวกเราเคยมองอย่างไร? เคยยึดถืออย่างไร? เคยทำไปพอเป็นพิธีอย่างไร? เช่นคำว่า **พระพุทธเจ้า** หรือคำว่า**พุทธะ**. เราไม่ได้

มองในลักษณะที่ว่า เป็นความรู้ของธรรมชาติ, เป็นความรู้ของโลก, เป็นความรู้ของมนุษย์, เป็นความรู้ที่จะช่วยมนุษย์, เรามัวท่องแต่ว่า "อิติปิ โส ภควา" ไม่รู้ที่ร้อยก็พันหน; มันก็หลับตาท่องก็ได้ แล้วก็ไม่ว่าอะไร.

ทำไมจิตใจจะไม่มองให้ลึก ถึงว่า มันเป็นอะไรก็ยากที่จะเรียก; เช่นเดียวกับพระเจ้า เราไม่รู้ว่าจะใช้คำอะไรเรียกท่าน; มันเป็นภาวะ หรือว่าเป็นธรรมชาติ, หรือเป็นอะไรก็ตาม ซึ่งเป็นตัวความรู้ ที่จะแก้ปัญหาต่างๆได้ ที่จะช่วยมนุษย์ได้ ที่จะดับทุกข์ได้ นี่มันเป็นเพียงส่วนหนึ่งของความรู้ทั้งหมดนะ. ความรู้ทั้งหมดมันมากกว่านั้น อีกหลายร้อยหลายพันเท่า. เดียวนี้เราเอามาแต่ความรู้ ที่จะช่วยดับทุกข์ของมนุษย์ได้.

เราก็ควรจะเข้าถึงตัวจริง ไม่เพียงแต่ปากท่อง **"พระพุทธเจ้าเป็นผู้รู้ เป็นผู้ตื่น เป็นผู้เบิกบาน"** เอ้า, ลองว่ารู้สึกพันครั้งสักหมื่นครั้งสิ จะมีผลอย่างไร.

ฉะนั้น เดียวนี้ ไปทำจิตใจกันเสียใหม่ ให้เข้าถึงสภาพอันนั้นจริงๆ : **สภาพที่เป็นความรู้ สภาพที่เป็นผู้รู้ ครั่งรู้แล้วต้องตื่น เหมือนกับตื่นจากหลับ; ครั่นไม่งัวเงียแล้ว มันก็เบิกบาน** อย่างนี้. ที่จริงมันอาจจะมีในเรา, เราขึ้นแหละ ; ถ้าเราทำให้ถูกวิธี แล้วก็มีสภาพอย่างนี้ เกิดขึ้นในเราทุกวันทุกคราวที่เราบูชาพระสวดมนต์เข้าสวดมนต์เย็น. แต่เราก็มองข้ามไป ไปยึดติดอยู่ที่ปากว่า , หรือว่าทำพิธีแล้ว มันก็แล้วกับไป ทุกวันๆ.

หรือ **บางที่เราจะมองแคบ** จนถึงกับว่าพระพุทธเจ้า องค์ที่เป็นเจ้าของศาสนานี้ มีพระนามว่าโคตมะ เกิดในโคตรศากยะ **เจาะจงองค์เดียวเท่านั้น;**

เท่านี้มันก็แคบเท่าไร. พระพุทธเจ้ามีที่ร้อยก็พัน, หรือใครที่เป็นผู้รู้แบบนี้ มีสัก
ก็หมื่นก็แสน ความรู้หรือผู้รู้ มันมีความหมายอย่างไร เท่าไร กว้างขวางเท่าไร.เดี๋ยวนี้
เราเจาะจงเอาพระพุทธเจ้าพระองค์นี้ ว่านิพพานแล้วสองพันกว่าปีนี่.

หนักๆเข้า **ชี้เกียจเข้าก็เลยยึดเอาของที่แทนท่าน ;** เช่น ร่างกาย
ของท่าน ในประเทศอินเดียสมัยนั้น , หรือว่าพระพุทธรูป สมัยนี้ หรือว่าอะไรก็ตาม
ซึ่งล้วนแต่เป็นของแทนๆ; แล้วเราก็ก็นั่งติดอยู่ที่ของแทน ต้นอยู่ที่นั่น ไม่เลยไป
ถึงตัวจริง. นี้เรียกว่า มองไม่เห็น, แล้วก็ **มองข้ามความหมายที่สำคัญ ไป**
ยึดถือเปลือก หรือสัญลักษณ์ หรืออะไรก็ตาม ที่ยังไม่ใช่พระองค์จริง.

ขอให้เลื่อนชั้นเหมือนที่ได้เคยพูด ทุกๆคราวที่ขึ้นปีใหม่, ทุกๆคราวที่
เข้าพรรษา ว่า**พุทธบริษัทเราจงเลือกชั้นเกิด; จงเลื่อนชั้นเกิด; โลกนี้มันวิงหมุนจี**
ยิ่งกว่าเก่ามาก เรายังเลือกชั้นเกิด. นี้ตัวอย่างเกี่ยวกับพระพุทธเจ้า พอสมควรแล้ว.

.....

เรานับถือพระธรรมกันอย่างไร.

ที่นี้พูดถึง **พระธรรม** บ้าง ธรรมะหรือพระธรรม. อาตมาบอกว่าปทานุกรม
แปลคำนี้ว่า **หน้าที่**.

เจ้าของภาษาเดิมในประเทศอินเดีย เขาแปลคำนี้ว่าหน้าที่ ; เราก็ **มัวแต่**
ท่องว่า "สวากขาโต ภคฺวตา ธัมโม " ก็ไม่รู้ที่ร้อยก็พันครั้ง, แล้ว **ไม่ได้สำนึกถึง**
หน้าที่ ที่เราจะต้องปฏิบัติ.

ธรรมะ แปลว่า **หน้าที่** ที่สิ่งที่มีชีวิตจะต้องปฏิบัติ ให้ชีวิตนั้นรอดได้; จำกัดความอย่างนี้ มันดีนยาก และมีประโยชน์. อย่าหาว่าใช้คำใหม่; ใช้คำเก่านั้นแหละ. ความหมายเก่า แต่พูดกันด้วยภาษาที่เข้าใจกันได้เร็ว ๆ ว่า **"ธรรมะนั้นคือหน้าที่ ที่สิ่งที่มีชีวิตจะต้องประพฤติหรือทำ"**; มิฉะนั้นมันจะต้องตาย, มิฉะนั้นมันจะรับทุกข์เจียนตาย, หรือมิฉะนั้น มันจะอยู่ด้วยความทุกข์ลำบาก ไม่น่าขึ้นอกขึ้นใจอะไรเลย.

พอนึกถึงธรรมะก็นึกถึงหน้าที่; แล้วก็ทำหน้าที่อย่างที่จะต้องทำในภพนี้ของตน เป็นคน ๆ ไป. ความหมายของธรรมะที่แท้จริงอย่างนี้ **เรามองข้าม**; เพราะว่าเป็นคนเอาเปรียบ; เพียงแต่ว่าสวด **"สวากขาโต ภคเวตา ธัมโม"** อยู่เรื่อย ๆ ไป ก็พอแล้ว, ถือเสียว่าพอแล้ว.

แล้วใครจะมายอมรับ, รับรองกับเราว่าพอแล้ว; **ถ้ามันยังไม่พอ มันจะเกิดอะไรขึ้น?** มันก็คือ **ความทุกข์เท่าเดิม, ความทุกข์ที่มีอยู่เดิม, นั้นมันแต่** ท่องมนตรา, ท่องเหมือนกับท่องมนตรา ว่าคาถา ว่าบาลี อยู่นี้ มันยังไม่พอ. **ต้องเอามาทำให้เป็นศาสตรา.**

มนตรานี้ อาตมาไม่ค่อยชอบ; แต่ชอบ **ศาสตรา** คือ **มันมีคม** แล้วมัน **ตัดได้** แล้วปัญหามันจะหมดไป **ความทุกข์มันจะหมดไป.** ใครชอบมนตราก็ตามใจ เอาไปตามเดิม; เราก็แยกทางกันเดิน :คนหนึ่งมันจะชอบศาสตรา; มันจะต้องตัดปัญหาได้, แล้วโดยเฉพาะสมัยนี้ เวลามันไม่ค่อยท่า.

.....

เรานับถือพระสงฆ์กันอย่างไร.

ที่นี้ ดูที่ **พระสงฆ์** กันบ้าง เรายังสะดุดตา หรือตะตาดีกว่า พุดคำ
 หยาบคายกันหน่อย : ลูกชาวบ้าน **นุ่งเหลืองห่มเหลือง** อยู่ตามทุ่งนา บางทีก็ปนกัน
 กับวัวสีเหลืองสีแดง ดูไม่ออกก็มี. นี่มันเป็น**พระสงฆ์แต่สัญลักษณ์** อย่างนี้ มันก็
 เท่านั้น; ที่มองเห็นด้วยตา แล้วปากก็พุดถึงพระสงฆ์ในลักษณะมนตรา "**สุปฏิปันโน
 ภควโต สวากสังโฆ อชุปฏิปันโน ภควโต สวากสังโฆ**" อยู่เรื่อยไปแหละ ไม่รู้ก็สืบ
 ก็ร้อยก็พันก็หมื่นครั้ง มันไม่เลือนชั้น มันไม่ก้าวหน้า มันไม่เขยิบออกไป.

ขอให้นึกเสียใหม่ว่า คำว่า "**สงฆ์**" หรือ "พระสงฆ์" นี้ มาจากคำว่า
 "**สังฆะ**" ซึ่งแปลว่าหมู่ **หมู่หรือพวก หรือกอง ไม่ใช่คนเดียว**; แล้วความ
 หมายถึงไม่ได้หยุดอยู่ที่หมู่ หรือพวก หรือกอง. ความหมายมันลึกลงไปถึงสิ่งหนึ่ง
 ซึ่งทำให้เกิดการอยู่กันอย่างเป็นหมู่ เป็นพวก เป็นกองได้ โดยสะดวกสบายและผาสุก.

อย่างพระสงฆ์นี้ อย่าเอาที่ตัวฝูงของพระสงฆ์ซี. **เอาตัวถึงธรรมะอะไร
 ที่ทำให้พระสงฆ์อยู่กันได้เป็นฝูง** เพราะคำว่า สังฆะ แปลว่า ฝูง มันไม่หยาบคาย
 อะไรหรอก พระบาลีก็เป็นอย่างนั้น **อะไรที่ทำให้อยู่กันได้เป็นหมู่ เป็นคณะ
 โดยความผาสุก; นี้แหละคือความหมายของคำว่าสังฆะ ในภาษาธรรม.**

ถ้าภาษาคน ภาษาชาวบ้าน ภาษาลูกเด็ก ๆ มันก็หมายถึง **คนนุ่งเหลืองห่ม
 เหลือง** แล้วบางทีก็ทะเลาะวิวาทกัน ต่อหน้าพุดจากันดี แต่ในใจมันก็คิดอิฉฉาวิชา
 จะฆ่ากันก็มี อยู่ในวัดเดียวกันมันก็ยังเป็นอย่างนี้. ก็ **ดูธรรมที่ทำให้ความเป็นพระ-
 สงฆ์** มันมีอยู่ที่ไหน.

ฉะนั้น **อย่ามองข้ามไป** ต้องนึกถึง **ธรรมะ** หรือคุณธรรม หรือ **การประพฤติปฏิบัติ** หรือ **เจตนารมณ์** หรืออะไรก็ตามแล้วแต่จะเรียก คำนี้มันไม่สำคัญ แต่ว่าสิ่งนั้นมันจะทำให้สำเร็จประโยชน์ ในการที่จะอยู่กันเป็นหมู่เป็นคณะได้. เพราะว่าเราอยู่คนเดียวในโลกไม่ได้ เพราะว่าเราจะทำอะไรให้สำเร็จประโยชน์ยิ่งขึ้นไป โดยคนคนเดียวมันไม่ได้ มันเป็นปัญหาของโลกทั้งโลก มันก็ต้องทำกันทั้งโลก.

ที่นี้ทำกันทั้งโลก มันอีกจกกัน มันทำกันไม่ได้ มันเอาเปรียบกัน; มันก็ **ต้องมีอะไรสักอย่างหนึ่ง** เป็นเหมือนกันศาสตราที่คมเฉียบที่สุด **มาตัดสิ่งที่เป็นกิเลสนี้**; อย่าให้มันอีกจกริชยากัน อย่าให้มันเกลียดชังกัน อย่าให้มันเบียดเบียนกัน ให้มันรักใคร่เมตตาตากัน **อันนี้แหละความหมายของคำว่าสังฆะ.**

เพราะฉะนั้น เมื่อออกมาได้ใช้คำว่า **พุทธศาสตร์ ธรรมศาสตร์ สังฆศาสตร์** นี้ ก็ขอให้ถือว่า **เป็นคำที่ให้ความหมายใหม่**; แล้วก็อยากจะค้านตัวเองว่า ไม่ใช่ความหมายใหม่ พุดโง่ๆไปอย่างนั้นแหละ, แต่เพราะมันเป็นคำใหม่สำหรับพวกผู้ฟัง หรือท่านทั้งหลาย ก็ต้องใช้คำว่า "ใหม่".

ที่จริงมันก็ไม่ใช่อใหม่ มันเป็นเก่า เก่าอย่างเดียว เก่ามาแต่ดั้งเดิม; มันมีความหมายอย่างนี้ แล้วเมื่อไม่มีใครมอง มันก็ไม่วู้จัก. พอคนมาพุดให้ฟัง ก็หาว่าใหม่ - ใหม่; เช่นเดียวกับ **เรื่องความว่าง** นี้ หาว่า ว่าเอาเอง, พุดเอาเอง, พุดใหม่ ๆ หยก ๆ นี้. ไม่รู้ว่า **เรื่องความว่างนั้น มันคือคำของพระพุทธเจ้าในพระไตรปิฎก จะทุกใบทุกหน้า.**

ฉะนั้น ความหมายอะไร ที่เอามาพูดให้ฟัง ที่มันแปลออกไปนั้น; ไม่ใช่ของใหม่ ไม่ใช่ของแปลก, เป็นของเก่าอย่างยิ่ง ที่ดีอย่างยิ่ง ที่เดิมแท้. แต่ว่ายังไม่เคยได้ยินได้ฟัง : ฉะนั้นเอามาให้ได้ยินได้ฟัง มันก็สำเร็จประโยชน์.

นี่แหละคือความหมายของพุทธศาสตร์ ธรรมศาสตร์ สังฆศาสตร์ ที่จะเอามาใช้กันในรูปของศาสตร์ที่เป็นศาสตร์; แล้ว จะใช้ชื่อสาstrandานี้ว่า **ตรีรัตนศาสตร์สากล**, เป็นสิ่งที่เราจะต้องช่วยกันให้เขาวชนรู้จัก.

เจตนาของการบรรยายชุดนี้ จะพูดแต่เรื่องเขาวชน เหมือนอย่างที่ได้พูดมาแล้ว โดยหัวข้อว่าเขาวชนอย่างนั้น ยุวชนอย่างนี้. ตรงนี้ขอแทรกเรื่อง **ตรีรัตนศาสตร์สากล** ให้ละเอียด; แต่แล้วมันก็เพื่อเขาวชนอยู่นั่นเอง. เพราะว่าเขาวชนจะต้องมีสิ่งนี้ **เขาวชนสมัยปัจจุบันนี้ จะต้องมีสิ่งนี้** จะต้องรู้สิ่งนี้ และใช้สิ่งนี้ให้เป็น เขาจึงจะสร้างตัวเองได้; หรือว่าเราจะสร้างเขาวชน ที่เป็นอภิชาติบุตร เป็นอาชาไนยบุรุษ หรือบุรุษอาชาไนย ที่จะทำโลกนี้ให้มันรอดได้ ขอให้ฟังให้ดี ๆ.

.....

เมื่อไรทุกคนจะเข้าถึงพระรัตนตรัยตัวจริง.

ที่นี้เพื่อจะให้มันจำง่ายหรือลืมยาก ก็อยากจะเอ่ยถึงเรื่อง ขอให้ทุกคนลองถามตัวเองดู, ให้ทุกคนนะ, ที่นี้หรือที่ไหนก็ตามเถอะ; ถามตัวเองดูว่า **เมื่อไร** จึงจะเรียกว่า **เราถึง หรือเรามีพระรัตนตรัยโดยแท้จริง**; เมื่อตะกี้พูดหลาย

ครั้งแล้ว ว่าเราต้องมีพระรัตนตรัยจริง แล้วก็มีจริง ถึงจริง ซึ่งพระรัตนตรัยอันแท้จริง. เดียวนี้ก็เอามาพูดโดยเฉพาะข้อนี้; โดยตั้งปัญหาว่า เมื่อไร เราจะเรียกได้ว่า เรามี หรือ เราถึง หรือเราเป็น หรืออะไรก็ได้ พระรัตนตรัยอันแท้จริง.

อาตมาก็อยากจะตอบว่า **ต่อเมื่อเราสามารถใช้ตรีรัตนศาสตร์สากลได้ สำเร็จ เมื่อนั้นแหละเราจะมีพระรัตนตรัยที่แท้จริง.**

ที่นี้คงจะเถียงกันอีกแหละ เพราะว่าใครก็มีปาก ใครก็มีแรงจะพูด, ใคร ก็มีสิทธิที่จะพูด หรือจะเถียง มันก็เถียงกันได้. ใครอยากเถียงก็เถียงไป; อาตมาก็จะพูดแต่ที่เห็นว่าควรพูด แล้วก็ฟังเอาไป. อยากจะเถียงก็เอาไปเถียงกันเองก็แล้วกัน ว่า **เราจะมีพระรัตนตรัยที่แท้จริง เมื่อเราใช้ศาสตร์ ที่เรียกว่า พุทธศาสตร์ ธรรมศาสตร์ สังคมศาสตร์ นั้น ได้สำเร็จ** ก็เป็นตัวจริงขึ้นมา.

จริงนี้มันก็มีหลายระดับ อย่างน้อยก็สัก ๒ ระดับ ว่าจริงอย่างสมมติที่ชาวบ้านเขายอมรับกันว่าจริง, นี่มันก็อย่างหนึ่ง ก็เรียกว่าจริงสมมติ หรือ สมมติสักจะ. ที่นี้จริงอย่างแท้จริง คือจริงของธรรมชาติ อันเป็นปรมาตตสักจะ; อย่างนั้นไม่มีใครสมมติ ธรรมชาติมันบัญญัติเอง มันเป็นอยู่เอง แก้ไขไม่ได้ ไม่มีใครบัญญัติ แล้วก็ไม่มีใครแก้ไขได้ ธรรมชาติมันตายตัวอย่างนั้น. เช่นความเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ไม่ต้องมีใครบัญญัติ ธรรมชาติมันเป็นเอง; มีแต่ผู้รู้กฎธรรมชาติอันนี้ แล้วนำมาสอน ไม่ใช่ทำนบัญญัติ หรือบังคับธรรมชาติได้; อย่างนี้เรียกว่าจริงโดยธรรมชาติ.

ที่นี้ถ้าพูดว่า **จริง ก็ต้องถึงถึงจริงโดยธรรมชาติก่อน**, แล้วที่ถัดมา มันจะจริงอย่างสมมติ; เข้ากันได้กับจริงอย่างสมมติหรือไม่ นั่น มันอีกเรื่องหนึ่ง.

ต้องดูให้ดี ๆ เพราะว่า **สมมติ** หรือ **บัญญัติ** นี้ เขา **เอาบุคคลที่จะรับประโยชน์** นั้นแหละ **เป็นหลัก** เป็นเกณฑ์. เพราะฉะนั้นเขาจะบัญญัติสำหรับเด็กๆก็ได้, สำหรับคนหนุ่มสาวก็ได้, คนแก่ก็ได้, คนที่จะเหนือโลกก็ได้. ฉะนั้นบัญญัติมันจึงต่าง ๆ กัน อย่าเอาไปวัดกันในระหว่างชั้น มันจะเถียงกันไม่รู้สิ้นสุด.

แต่สำหรับ **พระรัตนตรัยเป็นของจริง** นั้น **จริงตามธรรมชาติ** อย่าง **ปรมาตถสัจจะ**; ถ้าเราจะเอามาให้ลูกเด็ก ๆ เข้าใจยึดถือ ก็สมมติไปก่อน สมมติ พระพุทธรูป สมมติพระบรมธาตุ สมมติอะไรก็แล้วแต่ จนกว่าเขาจะไปถึงพระธรรม หรือคุณธรรม ที่เป็นพระรัตนตรัย โดยสมบูรณ์.

ที่นี้เมื่อ **เข้าถึงความจริงโดยปรมาตถิไม่ได้** ก็**ต้องอาศัยจริงโดยสมมติ** หรือโดย**บัญญัตินี้ไปพลาง**; ฉะนั้นจึงมีกฎเกณฑ์ที่จะใช้กับเรื่องนี้ ว่าถ้ามันพอมอง เห็นได้ คือเห็นว่าสำเร็จประโยชน์ได้ แล้วก็เอาไปก่อน โดยอาศัยเหตุผลทางตรรก- วิทยาก็ได้, แม้ที่สุดแต่ทางปรัชญาก็ได้. ถ้าหากว่า มองเห็นประโยชน์ลงไปจริงๆ ว่า มันได้แน่ในเมื่อทำอย่างนี้แล้ว ก็ใช้ได้เหมือนกัน; แต่อย่างนี้ไม่ใช่จริงแท้ ไม่ใช่จริงสูงสุด ยังต้องอาศัยการคำนวณ หรือว่าอาศัยเหตุผล สามัญชนต่ำๆเขารู้สึก ก็เป็นจริงอย่างสมมติไปก่อน. มันช่วยไม่ได้ ที่ลูกเด็กๆมันจะต้องเป็นเด็กๆไปก่อน ต้องมีอะไรจริงอย่างลูกเด็กๆไปก่อน แล้วก็สูงขึ้นไปเองตามลำดับ.

ที่นี้สำหรับพุทธบริษัทเรานั้น ขอให้ดูอีกแง่หนึ่งว่า มันเหมาะสมกับพุทธ-บริษัทหรือไม่? ถ้าเหมาะสมกับพุทธบริษัทแล้ว ก็ต้องถือว่าเป็นจริง; เพราะมันเหมาะสมกับพุทธบริษัทแล้ว. ถ้าจะถือเอาความหมายว่า **พุทธบริษัทนี้เป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน**; **ถ้าสิ่งนี้มันทำให้รู้ ให้ตื่น ให้เบิกบานได้** แม้แต่เพียงระดับหนึ่ง

ก็เรียกว่า**นี้จริงแล้ว**. พระรัตนตรัยนี้เป็นที่พึ่งแก่เราได้จริงแล้ว; แม้แต่ว่าเพียงเท่านี้. นี้เรียกว่าเหมาะสม หรือมันถูกกันเข้า กับพุทธบริษัทจริง ๆ.

ที่นี้อาตมาอยากจะบอกวิธีเอาเปรียบ หรือง่ายๆอีกสักวิธีหนึ่ง. วิธีที่เรียกว่า เอาเปรียบ หมายความว่าไม่ต้องพูดกันมาก แล้วก็ตัดสินได้ โดย**ขอให้มองในแง่ที่ว่า มันมีประโยชน์หรือไม่ ?**

คำว่า "ประโยชน์" นี้ ก็พูดกันตามภาษาธรรมดา คือไม่ใช่คดโกง ไม่ใช่หลอกลวง ไม่ใช่ของคนพาล. "เป็นประโยชน์" ในความหมายธรรมดาสามัญนี่คือ**มันแก้ไขความทุกข์ได้, แก้ไขความเดือดร้อนได้, ให้มีความผาสุกสบายได้,** เราก็เรียกว่าประโยชน์ แม้แต่อย่างต่ำที่สุด; แล้วก็เป็นอย่างที่เรียกว่า ของบัณฑิตของคนที่มีปัญญาสามัญธรรมดา ไม่ใช่ของอันธพาล. ประโยชน์ของอันธพาลนั้น มันอีกความหมายหนึ่ง ไม่ใช่ที่คนธรรมดายอมรับได้ ที่คนธรรมดาสั่งสอน แนะนำชักชวนกันอยู่. ประโยชน์นั้น ถ้ามันมี ก็เรียกว่า**จริงแหละ, เป็นพระรัตนตรัยที่จริงแก่เรา** เพราะมีประโยชน์แก่เรา ในการที่จะดับทุกข์ของเราได้.

ที่นี้ก็ขยายออกไปถึงว่าเป็น**ประโยชน์แก่สังคมด้วย และเป็นประโยชน์แก่โลกทั้งโลกด้วย** ในที่สุด. คนเดียวไม่พอ, ประโยชน์แก่เราคนเดียวนั้น อย่าเพื่อยึดถือเป็นหลักนัก; ต้องเหลือบตามองให้กว้างออกไป สำหรับทุกคนที่เราเห็น หรือเรารู้จักอยู่นี้ด้วย หลังจากนั้นก็มองให้กว้างออกไปทั้งโลก ว่า**มันเป็นประโยชน์แก่โลกทั้งโลกได้** นั่นแหละจะเป็น**เครื่องรับรอง** รับประกันว่ามัน**จริง เป็นของจริงแท้** โดยถือเอาประโยชน์เป็นหลัก. พูดอย่างนี้ พระพุทธเจ้าจะทรงรับรอง, แม้ว่าจะไม่พูดอย่างที่พระพุทธเจ้าตรัส; แต่เชื่อว่า พระพุทธเจ้าจะต้องทรงรับรอง.

การที่พระพุทธเจ้าจะทรงบัญญัติอะไรออกไป ท่านก็มีวิธี มีมาตรฐานอะไรของท่าน; นี่มันยากไปสำหรับคนธรรมดาสามัญ, อาตมาจึงตัดบทสั้นๆว่า เอามาดูกันแบบนี้เถอะ, มาดูกันเพียงเท่านี้เถอะ, มันก็พอจะพบความจริงได้ และจะเป็นอย่างเดียวกันกับที่พระพุทธเจ้าก็จะทรงรับรอง ว่ามัน **เป็นประโยชน์ในทางดับทุกข์ได้** แล้วก็ให้ถือว่านี่แหละจริง, หรือว่านี่แหละถูก หรือว่านี่แหละดี.

เดี๋ยวนี้อะไรเหมือนกันว่า อย่างไรเรียกว่าถูก? อย่างไรเรียกว่าดี? อย่างไรเรียกว่าจริง? เดียวกัน "เหมือนกับตาบอดคลำช้าง" : หลายนๆ คนคลำช้าง คนละส่วนของตัวช้าง แล้วก็ได้เดียงกัน แล้วก็ได้ชกต่อยกัน; นี่เป็นอุปมา ในการแสวงหาความจริง ของบุคคลที่มีอะไรไม่เพียงพอ ไม่รู้จักตัวเอง.

ที่พูดมาทั้งหมดนี้ ก็ชี้ในส่วนที่เกี่ยวกับพุทธบริษัทเรา ว่าเรา **รู้จักพระพุทธพระธรรม พระสงฆ์** ให้มากพอที่จะนำมาใช้เป็นพุทธศาสตร์ ธรรมศาสตร์ สังฆศาสตร์ ได้ มีตั้งสามศาสตร์ มากนัก **มารวมกันเป็นตรีรัตนศาสตร์สากล** ศาสตร์เดียว; แล้วก็ใช้แก้โลกทั้งโลก แก้ทุกศาสนาในโลกได้ด้วย ก็เรียกว่า...., ก็เรียกว่าอะไรก็ไปเรียกเอาเอง. อาตมาพอใจที่จะเรียกว่า มัน **จะตัดปัญหาทั้งหมดได้**. เราจะช่วยสร้างเขาวงกตที่เรา กำลังต้องการนี้ ขึ้นมาในโลกนี้ได้, เราจะช่วยทำให้เขาวงกตเข้าใจสิ่งเหล่านี้.

.....

ความจำเป็นที่ควรต้องปรับปรุง.

เ้า, ที่นี้ก็ไปดูไปอีกสักนิดหนึ่ง ถึงน้ำหนักของหลักการอันนี้ หรือความจำเป็นที่เราจะต้องทำกันอย่างนี้.

เดี๋ยวนี้ในโลกยุคปรมาณูนี้ เรามีปัญหาแบบปรมาณู เหมือนกัน มนุษย์มันเป็นบ้าสมกับยุคปรมาณู ก็ **ต้องมีการแก้ปัญหา** ที่ทันกันกับความเป็นปรมาณู; จะรุ่งง่ามอยู่อย่างสมัยเก่านั้นไม่ได้ ไม่พอแม้แก่เราคนเดียว, ไม่พอแม้แก่เราคนเดียว อย่างว่าหลายคนหรือทั้งโลก. เพราะฉะนั้นมันก็เลยต้องปรับปรุง ถึงขนาดที่ว่าไปคว้าเอามา ไปกวาดเอามา ให้หมดเลย คือสิ่งที่เรียกว่า **"ตรีเอกานุภาพ"** ของศาสนาทุกศาสนาในโลก. ใช้คำว่า "ทุกศาสนา" ในโลกก่อน; แล้วแต่ละศาสนาก็มี "ตรีเอกานุภาพ" ของเขาๆทุกศาสนา. แล้วเรา **คว้าเอามาให้หมด; เอามาขยำเป็นอันเดียวกัน** ปั้นขึ้นมาเป็นลูกใหม่ลูกเดียวว่า **"ตรีรัตนศาสตร์สากล"** คำว่า **"ตรีเอกานุภาพ** ของทุกศาสนา" นี้ มีน้ำหนักพอแล้ว สำหรับจะแก้ปัญหาทั้งหมดในโลกได้.

ขอให้ศึกษาต่อไป เพื่อให้รู้จักสิ่งที่เรียกว่า "ตรีเอกานุภาพนี้" ให้ยิ่งขึ้นไป. เดี่ยวนี้พูดแต่โดยย่อ วันนี้เวลามันมีเท่านี้ มันก็พูดได้แต่โดยย่อ, แล้วมันก็ได้แต่เค้าเงื่อน; ฉะนั้น **ไปศึกษาค้นคว้าสังเกต ให้มองเห็นตรีเอกานุภาพในพุทธศาสนา, ในศาสนาอื่นทุก ๆศาสนา ตามที่จะทำได้.**

แต่อย่าลืมว่า **ต้องของพุทธศาสนาก่อน; เพราะเราเกี่ยวข้องกันมาตลอดเวลา; ทั้งเนื้อทั้งตัวมอบให้แก่พระพุทธรศาสนา ก็ควรจะรู้จักตรีเอกานุภาพในพระพุทธรศาสนา คือความที่ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ รวมกันแล้วจะเป็นประโยชน์แก่ชีวิตจิตใจของเราได้อย่างไร อย่างสูงสุดที่สุด ไม่มีอะไรจะสูงไปกว่านี้. นี้เรียกว่า **"ตรีเอกานุภาพในพระพุทธรศาสนา"****

ในเมื่อ **อานุภาพทั้งสามได้รวมกันเป็นหนึ่ง** แล้วก็ช่วยได้; ก็อยู่ในลักษณะที่จะเรียกว่า **"ตรีรัตนศาสตร์สากล"** ด้วยเหมือนกัน. เพราะว่ามี**กฎของพระ-**

ธรรมในพระพุทธศาสนา เป็นของธรรมชาติ; เมื่อเป็นของธรรมชาติแล้ว ก็ย่อมจะเป็นสากลอยู่เอง; นี้ไม่ต้องสงสัย.

ที่นี้เรากำลังจะพูดถึง **ความจำเป็น** ที่เราจะต้องมีมาตรการอันนี้ขึ้นมา ในโลกปัจจุบันนี้ ที่มันมีปัญหามาก; พูดถึงปัญหา ให้เห็นตัวปัญหา แล้วก็มอง เห็นสิ่งที่อาจจะแก้ปัญหานั้นได้ แล้วก็มองเห็นความจำเป็น ที่เราจะต้องมีสิ่งนั้น ขึ้นมาเอง.

สำหรับ **ตัวปัญหา** นั้น อาจจะใช้คำว่าอย่างนี้ คือใช้คำว่า **เราต้องมี เราจะต้องมี; ไม่ใช่ว่าจะมี; จะต้องมี ระบบศีลธรรม** ที่จะมอบให้กับผู้ที่ **ไม่ต้องการ**. เราจะมีระบบศีลธรรมใหม่ที่เรารับปรุงขึ้น เพื่อมอบให้กับผู้ที่ **ไม่ต้องการ**.

มันบ้าหรือดี ลองคิดดูเถอะ มันคงเป็นเรื่องบ้า หรือเรื่องดี มันบ้าก็ มากน้อย? **เราจะต้องมีอะไรอันหนึ่ง ซึ่งฝืนความรู้สึก ไปมอบให้กับผู้ที่เขา ไม่ต้องการ**, นี้ใครๆก็ต้องคิดว่าบ้า; แต่แล้ว **ปัญหามันก็มีอยู่อย่างนี้ คือว่าคน ในโลกเขาไม่ต้องการศีลธรรม** แล้วเราจะเอาศีลธรรมไปยึดเยียดให้เขา.

มันต้องเป็นระบบศีลธรรม ที่สามารถจะไปยึดเยียดให้ให้กับคนที่ไม่ต้องการ; เพราะมันยากเหลือประมาณ มันยากเหลือแสน. แต่แล้วมันก็ช่วยไม่ได้ตรงที่ว่า **โลก มันกำลังเป็นอย่างนี้ อยู่ในเวลานี้ คือ โลกมันจะวินาศ เพราะไม่มีศีลธรรม; เพราะว่าเขาพากันเกลียดศีลธรรม** เห็นแต่ประโยชน์ทางเนื้อหนังส่วนตัว. แล้วเราจะ

เอาระบบศีลธรรมอันหนึ่ง ไปมอบให้กับคนที่เขาไม่ต้องการศีลธรรม มันจะยากสัก
ก็มากน้อย? มันมีเหตุผลหรือไม่มีเหตุผล? หรือว่ามันเพื่อใจ หรือไม่เพื่อใจ?

ถ้ามองกันหยาบๆแล้ว คงจะเห็นว่า ไม่มีเหตุผลที่จะต้องทำอย่างนั้น
เพราะเป็นเรื่องเพื่อใจ นอนเสียดีกว่า. ทีนี้ อาตมาไม่เป็นคนอย่างนั้น, มันเป็นคนบ้า; มันก็ยังอยากจะมีความรู้สึกของคนทั่วไป ว่าเรายังจะต้องชวนชวาย
เราจะต้องมีระบบศีลธรรมใหม่; ต้องใช้คำว่า "ใหม่" แต่มันก็ไม่ได้ใหม่ดอก
มันเก่าเท่าเดิม เหมือนกับที่ว่ามาแล้ว; แต่มันไม่เคยพบ ไม่เคยแสดงออกมา เลย
เรียกว่า "ใหม่" ไปยื่นให้แก่ผู้ที่เขาไม่ต้องการ คือมนุษย์ในโลกแห่งยุคปัจจุบัน.

เฮ้, ก็คิดดู, ฉะนั้น มาช่วยกันคิดดู ว่าจะมี**ศีลธรรมระบบไหน?** ที่จะ
พอพูดขึ้นแล้ว หรือว่าชูขึ้นให้เห็นแล้ว *คนเขาจะต้องการ.* อาตมาก็ยังยืนยันว่า
"ระบบ ที่จะรวมตรีเอกานุภาพของทุกศาสนาในโลกเข้าด้วยกัน"; แล้วเป็น **ระบบตรี-**
รัตนศาสตร์สากล ชูขึ้นให้มนุษย์เห็น ให้เขาต้องการ, แม้ว่าเขาเกลียดศีลธรรม.
เพราะมันจะแสดงอยู่ในตัวว่า ถ้ามีความรู้ หรือพุทธศาสตร์ที่เพียงพอ เขาจะมองเห็นว่า
"นี่แล้ว นี่แน่แล้ว มันหลีกเลี่ยงไม่ได้แล้ว; นี่มันจำเป็นที่จะต้องมี จะต้องรู้ หรือจะต้อง
ทำ เรากำลังทำผิดอยู่อย่างมาก ฉะนั้นเราจะได้ทำถูกข้อนี้"; แล้วเขาก็จะยอมรับเอา.

.....

ปัญหาแวดล้อมที่ทำให้เกลียดศีลธรรม.

ทีนี้ดูปัญหาปลีกย่อย ที่มันเนื่องกันต่อไปก็ว่า **เยาวชนของเราแท้ ๆ นี้ มัน
อยู่ในพวกที่ไม่ต้องการศีลธรรมหรือเปล่า?** เยาวชนลูกหลานของเราแท้ ๆ มันรวมอยู่ใน
ในพวกที่มันไม่ต้องการศีลธรรมหรือเปล่า?

ที่จริงเรื่องนี้ก็ได้เคยวินิจฉัยกันมาหลายครั้งหลายหนแล้ว มันส่อไปให้เห็นในทางที่ว่า **ลูกหลานของเรา มันกำลังเกลียดศีลธรรมด้วยเหมือนกัน** คือไปเข้าฝูงกันกับพวกที่เกลียดศีลธรรมโดยไม่รู้สีกตัว, มันไปเข้าฝูงโดยไม่รู้สีกตัว, พวกที่เจตนาจะทำอย่างนั้นก็มี; แต่ว่าลูกหลานของเรานี้ มันไปผสมโรงเข้าไปโดยไม่รู้สีกตัว; เพราะถูกความดึงดูด ของสิ่งยั่วยวนในทางวัตถุ มันเป็นของใหม่เอี่ยมในโลก นิสิตที่กำลังหลงกันอย่างยิ่ง. นี่ปัญหามันจึงมากหรือยาก จะต้องทำอะไรให้เหนือกว่า จึงจะหยุดลูกหลานของเราได้; อย่าให้ไปหลง เข้าไปในพวกที่เกลียดศีลธรรม เห็นแต่ประโยชน์สุขทางวัตถุ ทางเนื้อทางหนัง.

นี่ปัญหามันก็คืบหน้าออกไป ว่า**ทำอะไร จะทำให้คนที่มันมาประโยชน์ทางเนื้อหนัง มานิยมชมชื่นในศีลธรรมได้**; ตั้งแต่เขาเกิดมา เขาไม่สนใจกับสิ่งที่เรียกว่า ศีลธรรม. เขาแสวงหาแต่ประโยชน์สุข เอรีดอรร้อย สนุกสนาน เพลิดเพลินทางวัตถุ, ที่เราเรียกกันสั้นๆว่า "เนื้อหนัง". นี่ภาษาเดียวกันเขาใช้กันอย่างนี้ในทางศาสนา; ถ้าเนื้อหนังก็หมายความว่า ความลุ่มหลงในความสุข สนุกสนาน เอรีดอรร้อยทางวัตถุหรือทางเนื้อหนัง. **ศีลธรรมชนิดไหน จะมาทำให้เกิดความพอใจ แก่บุคคลที่กำลัง ลุ่มหลงในเนื้อหนัง?**

ที่นี้ถ้าดูออกไปเรื่อย เป็นข้อปลีกย่อย ก็ว่า **คนเขาชอบตามใจตัวเอง เพราะว่าเขาเป็นประชาธิปไตย**; เพราะว่าเขาบูชาประชาธิปไตย ซึ่งเป็นเครื่องมือหรือโอกาส ให้เขาตามใจตัวของเขาเอง. เขาลุ่มหลงในการตามใจตัวเอง หรือประชาธิปไตยกันถึงขนาดนี้ แล้วศีลธรรมระบบไหนจะไปดึงเขามาได้ ขอให้ลองคิดดู.

เรื่องบังคับกันนี้มันยากนะ ก็ดูก็เห็นๆ กันอยู่แล้ว เรามีกฎหมายเรามีการบังคับตามกฎหมาย มันก็ยังไม่สำเร็จประโยชน์, หรือสำเร็จประโยชน์น้อย; มันมีปัญหา มีอะไรหลายอย่างหลายประการ.

ที่นี้เรื่อง **ศีลธรรมเป็นเรื่องจิตใจ** ไปบังคับกันยาก; ฉะนั้น ก็ไปคิดดูนี่ทุกคนถ้าว่าเห็นแก่เพื่อนมนุษย์ เพราะว่าตัวเองเป็นพุทธบริษัท **แล้ว ก็ต้องคิดเรื่องนี้** ด้วยกันทั้งนั้นแหละ เพื่อจะช่วยให้เพื่อนมนุษย์ของเรา ได้รับประโยชน์จากพระศาสนา.

เดี๋ยวนี้เขาเกลียดศีลธรรม. หรือว่าระบบศีลธรรม ระบบใดระบบหนึ่งซึ่งเขาเห็นว่าไม่เหมาะแก่เขาเลย มันเป็นข้าศึกศัตรู ขวางหน้าขวางตา ในการที่เขาจะไปแสวงหาสิ่งที่เขาสนุกรสนาน **เราจะมีศีลธรรมระบบไหน** มาดึงดูดความสนใจของคนที่กำลังเกลียดศีลธรรมเป็นอย่างยิ่ง?

อาตมาก็เลยยื่นกระต่ายขาเดียวว่า "ระบบที่จะต้องรวมตรีเอกานุภาพของทุกศาสนา มาอยู่ในรูปที่ถูกต้อง" ตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ; ใช้คำว่าตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ คือตามความจริงที่เด็ดขาด ที่ไม่ใช่มนุษย์ว่าเอาเอง. **ต้องตรีเอกานุภาพของทุกศาสนา มารวมกันเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์สูงสุดเลย จะเอาชนะมนุษย์เหล่านี้ได้** ถ้าเป็นศาสตร์เดียว; เพื่อไม่ให้ยุ่งยากลำบากอะไร เอาตรีเอกานุภาพมาเป็นศาสตร์ศาสตร์เดียว เรียกว่า "ตรีรัตนศาสตร์สากล".

อย่าลืมคำว่า "ศาสตร์" นี้ เตือนแล้วเตือนอีก นี่ก็กลัวว่าจะลืม. อย่าลืมคำว่า "ศาสตร์"; **ต้องมีความหมายเป็นศาสตรา** อย่าให้เป็นวิชาที่มันกำลังเฟ้อ. เดี่ยวนี้วิชาความรู้ในโลกกำลังเฟ้อ; ไม่ใช่เฟ้อร้อยเปอร์เซ็นต์ เพื่อตั้งพัน ตั้งหมื่น

ตั้งแสน ตั้งล้านเปอร์เซ็นต์, มันเพ้อ. อย่างนั้นมันไม่ใช่ศาสตร์ มันไม่ใช่ศาสตรา
ที่จะตัดอะไรได้.

เมื่อเราพูดถึงคำว่า "ศาสตร์" แล้ว **ต้องเป็นศาสตรา ที่ตัดอะไรได้;**
มันไม่ต้องมาก มันมีอยู่สิ่งเดียวก็พอ. แม้มันจะแยกแขนงออกไปหลายๆสาย; มัน
ก็มารวมอยู่ที่เหง้าอันเดียวกัน เพียงอย่างเดียว สายเดียว เป็นหัวใจของศาสนาทุกศาสนา;
แล้วเหมือนกัน เข้ากันได้โดยสนิท เหมือนที่ได้เปรียบเทียบความหมายแห่งตรีเอกานุภาพ
ของทุกศาสนา ให้ฟังแล้วเมื่อตะกี้ **ว่ามันสามารถจะเข้ากันได้อย่างไร.**

นี่คือสิ่งที่ต้องพิจารณา **ก็ใช้สติปัญญาพิจารณากันทุกแง่ทุกมุม**
จะเป็นแง่ของใครก็ตามใจ; ถ้ามันมีสมรรถภาพ มีความถูกต้อง ที่จะอิงอาศัยได้
ก็เอามาใช้เป็นหลักพิจารณา. และอาตมาจะยืนยันว่า แมแต่ในแง่ของวิทยาศาสตร์
ที่เขาเรียกกันว่าวิทยาศาสตร์ ในปัจจุบันนี้แหละ, หรืออยู่ในรูปของจิตวิทยา, หรือว่า
สังคมวิทยา มนุษยวิทยา อะไรก็ตาม; เอามาศึกษาดู มาเปรียบเทียบดู มาแยก
แยะดู ให้ได้ตัวความจริงของสิ่งเหล่านี้.

ให้วิทยาเหล่านี้ มันแสดงตัวออกมา โดยหลักที่พิสูจน์ได้ **ว่ามีเหตุอย่างนี้**
ต้องมีผลอย่างนี้, ว่ามีเหตุอย่างนี้ ต้องมีผลอย่างนี้. เอาหลักเกณฑ์อันนี้มาพิจารณา;
จนกระทั่งพบว่า ศาสตร์ที่เราหวังกันอยู่นี้ มันมีคุณภาพอย่างนี้ มีคุณสมบัติ
อย่างนี้ มีสมรรถนะอย่างนี้ จะช่วยแก้ปัญหาได้จริงสมกับคำว่ามันเป็นศาสตรา.
แล้วก็เอามาเป็นศาสตรา จะได้ใช้เป็นศาสตราตัดปัญหา...อะไรดี...ปัญหาที่เลวร้ายที่สุด
จนไม่รู้ว่าจะใช้คำว่าเลวร้ายอย่างไร ที่กำลังมีอยู่ในโลกนี้.

ต้องใช้ศาสตร์ อันนี้ คือเป็นอำนาจ หรือว่าเป็นบารมี แล้วแต่จะเรียกของพระเจ้าของทุกศาสนา ซึ่งได้ถอดเอามาจากธรรมชาติอันเร้นลับ เอามาสอนกันอยู่ในโลกนี้ ทุกยุคทุกสมัย

ทั้งหมดนี้ สรุปความว่า **เพื่อเยาวชนอภิชาติบุตร** เป็นบุรุษอาชาไนย จะได้เกิดขึ้นมาในโลก สำหรับแก้ปัญหาของโลก. อย่าได้มีเยาวชนที่ไปตามกันของยักษ์ มาร ซาตาน ทั้งหลาย คือกิเลสตัณหา แล้วก็กำลังทำความยุ่งยากลำบากให้แก่โลกในปัจจุบัน จนหาความสงบสุขไม่ได้, เห็นงจักรเป็นดอกบัวอยู่ตลอดเวลา. เพื่อศีลธรรมสำหรับเยาวชนแห่งยุคปรมาณู มีศาสตร์ที่มีความหมายเป็นปรมาณู จะแก้ปัญหาเหล่านั้นได้ จะสร้างเยาวชนใหม่ เป็นอภิชาติบุตร เป็นบุรุษอาชาไนย, **เป็นศาสตร์ที่ทุกศาสนายอมรับได้.** พอเขาได้ยิน เขาก็จะดำ หรือจะลือว่า โม่ บ้า เพ้อเจ้อ ก็ตามใจเขา ก็ยังคงยืนยันอย่างนี้ ว่าจะเป็ศาสตร์ที่ตัดปัญหาได้, และยอมรับได้ทุกศาสนา ทุกชาติ ทุกชนิดของมนุษย์ในโลก.

นี่คือเรื่องราวเกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่า **"ตรีรัตนศาสตร์สากล"** โดยเอาหลักธรรมชาติซึ่งเป็นของสากล มาเป็นกฎเกณฑ์สำหรับยึดถือ. ขอให้ท่านทั้งหลายเข้าใจ คำนี้ ในลักษณะอย่างนี้ ซึ่งอาตมาก็ได้บอกแล้วว่า; พอเอ่ยขึ้นมาท่านก็คงฟังไม่ถูกว่าในการบรรยายครั้งที่ ๕ นี้ อาตมาจะได้กล่าวโดยหัวข้อว่า "ตรีรัตนศาสตร์สากล".

เดี๋ยวนี้เชื่อว่า คงจะพอเริ่มเข้าใจได้บ้างแล้ววางๆ ต้องขอใช้คำว่า "เริ่มเข้าใจวางๆ" เพราะว่ามันเป็นของใหม่ ที่ขุดขึ้นมาจากใต้ดิน. ใต้ดินในที่นี้คือกฎเกณฑ์อันลึกซึ้งของธรรมชาติในสากลโลก มันเหมือนกับของที่ขุดขึ้นมาจากใต้ดิน. มันยังดูแปลกๆอยู่; แต่มันก็มีอยู่แล้ว มันก็มีอยู่จริง, แล้ว **มันก็มีอยู่แล้ว** มีอยู่ตลอด

กาล, **ไม่ใช่ของใหม่**; แต่เราก็ต้องถูกเขาตำว่า บัญญัติขึ้นใหม่ ทำอะไรขึ้นใหม่, เพื่อจะอวดว่า เป็นผู้ทำอะไรขึ้นใหม่; อย่างนี้ไม่มีความจริงสำหรับอาตมาเลย.

เอาละ, เป็นอันว่าเรื่อง "ตรีรัตนศาสตร์สากล" โดยคร่าวๆ ที่จะช่วย
ประสานให้มนุษย์ทุกคนในโลก ให้เข้าถึงพระเจ้าได้ มันมีอยู่อย่างนี้.

ก็ขอยุติการบรรยายนี้ โดยความที่สมควรแก่เวลา จะได้ให้พระคุณเจ้าทั้งหลาย
สวดบทพระธรรม สำหรับเพิ่มกำลังจิตใจ ในการประพฤติปฏิบัติธรรมต่อไป จนถึงกับใช้
เป็นศาสตราตัดปัญหาได้.

เยาวชนกับศีลธรรม

-๖-

หินโค้ง ๑๒ ก.พ. ๒๐

"พุทธศาสตร์" สำหรับเยาวชน

ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย,

การบรรยายประจำวันเสาร์ ภาคมาฆบูชา เป็นครั้งที่ ๖ ในวันนี้ฉัน เรายังคงกล่าวโดยหัวข้อที่ว่า เยาวชนกับศีลธรรม ต่อไปตามเดิม. และในวันนี้ จะกล่าวโดยหัวข้อย่อยเป็นครั้งที่ ๖ นี้ว่า พุทธศาสตร์สำหรับเยาวชน.

[คำปรารภและทบทวนจนถึงหน้า ๒๒๓]

ท่านจะต้องทบทวนความเข้าใจ มาตั้งแต่ต้น ว่าเราได้พูดหรือตั้งใจจะพูดกันถึงเรื่อง เยาวชนกับศีลธรรม : ในครั้งที่ ๑ พิจารณากันถึง ปัญหาต่างๆ ไปที่เกี่ยวข้อง

กับเขาวชที่มีอยู่จริง. ในครั้งที่ ๒ ได้พูดกันถึง **เขาวชชนิดอภิชาติบุตร**. ในครั้งที่ ๓ ได้พูดถึง **การสร้างเขาวช** ชนิดนั้น ขึ้นในยุคปัจจุบัน. ในครั้งที่ ๔ ก็ได้พูดถึง **ศาสตร์** คือความรู้ที่เป็นศาสตร์แก้ปัญหาต่าง ๆ ในการที่จะสร้างเขาวช ตามวัตถุประสงค์ของเรา. ในครั้งที่ ๕ ได้พูดถึงสิ่งที่เรียกว่า **ไตรรัตนศาสตร์** สากลของพุทธบริษัท ซึ่งเป็นคำที่แปลก เพราะว่าไม่เคยมีใครเรียก เราช่วยกันตั้งขึ้น เพื่อความสะดวก ในการที่จะพูดจา และในการปฏิบัติ.

โดยใจความก็คือ **เราจะมีพระรัตนตรัย ที่เอามาใช้แก้ปัญหาได้จริง**; เราจึงต้องพิจารณากันอย่างลึกซึ้ง ถึงความหมายของคำว่า พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์, จึงได้ความหมายใหม่มา; จะได้เป็นพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ชนิดที่ช่วยแก้ปัญหา ได้โดยแท้จริง.

ที่แล้วๆ มา **เรามีพระรัตนตรัย** หรือพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ กัน แต่ในทางที่จะอยู่นอกตัวเรา, คือไม่เอามาใช้แก้ปัญหา เหมือนกับเครื่องมือชนิดหนึ่ง โดยเฉพาะ; เลยเก็บเอาไว้อย่างกับเป็นของศักดิ์สิทธิ์ บูชาเป็นพิธี กระทั่งกลายเป็นรื่อง อย่างนี้เป็นต้น.

เราเคยมีกันแต่พระรัตนตรัยภายนอก เช่นพูดว่า พระพุทธเจ้า คือผู้ตรัสรู้ชอบด้วยพระองค์เอง หรือว่าเป็นผู้สั่งสอนสัตว์ ในสิ่งที่ตรัสรู้นั้น; พระพุทธเจ้าอย่างนี้ ก็เป็นพระพุทธเจ้าของพระพุทธเจ้า และอยู่กันแต่พระพุทธเจ้า. เดียวนี้เรามีคำใหม่ที่เรียกว่า **"พุทธศาสตร์"** พุทธศาสตร์ ศาสตร์คือพระพุทธเจ้า; หมายถึงความรู้จริง ที่จะแก้ปัญหาได้จริง ที่เรามีอยู่กับเราด้วย, อยู่กับมือของเราด้วย. พูดอย่างวัตถุก็ว่า **เอาพระพุทธเจ้ามาถือไว้เป็นศาสตร์** สำหรับแก้ปัญหาในการสร้างเขาวช ชนิดอภิชาติบุตร.

และเมื่อพูดถึง **พระธรรม** เราหมายถึง คำสอนของพระพุทธเจ้า ไม่ได้พูดถึงการปฏิบัติกันเสียโดยมาก, ทั้งที่คำว่า **"ธรรม"** นั้น หมายถึงการปฏิบัติโดยตรง. รู้เฉย ๆ ไม่สำเร็จประโยชน์ ต้องปฏิบัติ; แล้วยังจะต้องปฏิบัติให้ถูกต้อง จนถึงกับได้รับผลของการปฏิบัติ; เลย **ทำให้เรามีทั้งปริยัติธรรม ปฏิบัติธรรม และปฏิเวธธรรม** คือความรู้ การปฏิบัติ และได้รับผลของการปฏิบัติ. ใจความสำคัญมันอยู่ตรงที่ได้รับผล แต่ถ้าไม่มีการปฏิบัติ ก็ไม่ได้รับผล; ฉะนั้นถ้ามีการปฏิบัติแล้วก็เป็นอันว่า ต้องได้รับผลแน่นอน.

ฉะนั้นคำว่า **"พระธรรม"** มีใจความสำคัญอยู่ที่ การปฏิบัติในสิ่งที่ปฏิบัติได้; เราจึง **เอาพระธรรมในความหมายอย่างนั้น มาทำเป็นศาสตร์** เรียกว่า **"ธรรมศาสตร์"** คือ **ตัวการปฏิบัติที่ปฏิบัติได้จริง** ได้ถูกต้อง ได้ครบถ้วน. แล้วพระธรรมนั้นก็มาอยู่กับเรา หรือมาอยู่ในมือของเราเป็นอย่างน้อย แล้วเราก็จะใช้เป็นศาสตร์สำหรับตัดปัญหา. ในที่นี้จะให้หมายถึงการปฏิบัติ ทางกาย ทางวาจา ทางใจ ปฏิบัติลงไปแล้วก็เป็นศาสตร์ สำหรับจะตัดปัญหา; เราจึงมีธรรมศาสตร์ คือมีพระธรรม มาไว้ในฐานะเป็นธรรมศาสตร์.

เมื่อกล่าวถึง **พระสงฆ์** เราก็ว่า ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ แล้วยังอยู่กันเป็นหมู่ ๔ คู่ ๘ พระองค์ ก็อยู่แต่ท่าน. เดียวนี้จะให้มาอยู่กับเรา; เราหมายถึง **เจตนารมณ์ของการทำให้อยู่กันเป็นหมู่** ได้โดยครบถ้วน. ฉะนั้นจึงให้ความหมายเสียใหม่ ว่า **"การร่วมมือกันได้จริงๆ อย่างสนิทสนมกลมเกลียวกันไปได้ เพื่อสำเร็จประโยชน์ในการอยู่กันเป็นหมู่"**; เพราะว่าเราอยู่คนเดียวไม่ได้ และ **เมื่อเข้ามารวมกันเป็นหมู่** ก็ขัดขวางกัน เข้ากันไม่ได้; ฉะนั้นจึง **ต้องมีการแก้ปัญหา** ขึ้นอีกชั้นหนึ่ง คือ การทำให้รวมกันสนิทสนม ได้มีการประพฤติกะทำร่วมกัน ได้รับประโยชน์ร่วม

กัน เรียกว่า อยู่กันเป็นผาสูกในโลกนี้ อย่างที่เรียกว่าร่วมกัน สมกับความหมายของ คำว่า สัง - ฆะ ซึ่งท่านทั้งหลายก็ทราบดีแล้วว่า มันแปลว่า หมู ไม่ได้แปลว่าเดี่ยวคือ ร่วมกันเป็นหมู.

เราจึง เอาความหมายของการอยู่ร่วมกันได้ โดยแท้จริงนี้ มาเป็น **สังฆศาสตร์** - ศาสตร์คือพระสงฆ์ สำหรับจะตัดปัญหา ที่คนในโลก มันเข้ากันไม่ได้; มันเหมือนกับว่า แต่ละคนมีหนามรอบตัว เหมือนกับเม่น มันเข้ากันไม่ได้; จะต้องมีการจัดการทำในส่วนนี้ ให้เข้ากันได้.

เดี๋ยวนี้เราก็ได้ครบทั้งสาม คือ พุทธศาสตร์ ธรรมศาสตร์ สังฆศาสตร์, หรือเราจะเรียกว่า พุทธศาสตร์ ธรรมศาสตร์ สังฆศาสตร์ ก็ะยังเห็นความหมาย ได้ชัดเจน. เมื่อ **เอาแต่ใจความ** พุทธศาสตร์ ก็คือ **ความรู้**, ธรรมศาสตร์ ก็คือ **การปฏิบัติได้**, สังฆศาสตร์ ก็คือ **การร่วมมือกันได้**.

เมื่อมีการกระทำอย่างนี้ ก็ลองคิดดูเถิดว่า พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ มาอยู่ในเนื้อในตัวของเรา ซึ่งเด็ก ๆ เยาวชนทั้งหลาย ก็พอจะเข้าใจได้. เราต้องมี **ความรู้ที่ถูกต้องและเพียงพอ** เรามี**การปฏิบัติที่สำเร็จประโยชน์**; แล้วเรามี**การร่วมมือกันได้**. นี่คือ **พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์** ที่ได้มาอยู่กับเราแล้ว; และช่วยเราได้จริง.

ดังนั้น ท่านทั้งหลายจะเห็นได้ว่า การที่ค้นหาความหมายอย่างนี้ เอามาสรุป เป็นคำพูด เรียกว่า **"ตรีรัตนศาสตร์"** ศาสตร์คือรัตนสาม; **นี้มันมีประโยชน์** ควรจะพิจารณากันเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งอย่างน้อยก็แสดงให้เห็นชัดอยู่แล้วว่า เราจะเลิกมี

พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ที่อยู่ใกล้ตัวกันเสียที, จะได้มีพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ที่แท้จริง ที่มาอยู่กับเนื้อกับตัวกันเสียที.

....

หน้าที่อันควรปฏิบัติต่อตรีรัตนศาสตร์.

ที่นี้ก็อยากจะให้ดูต่อไปอีกนิดหนึ่ง ถึงคำทั้งสาม คือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์. เรามีหน้าที่ที่จะประพฤติกระทำ ต่อสิ่งทั้งสามนี้ **อย่างไร?** ถ้าเราเห็นแล้ว เราก็จะเข้าใจได้ทันทีว่า การบัญญัติความหมายให้แก่สิ่งทั้งสามนี้ ในฐานะที่เป็นศาสนานั้น มีประโยชน์อย่างยิ่ง หรือเป็นการกระทำที่ถูกต้องแล้ว.

สำหรับ **พระพุทธเจ้า** เป็นผู้ที่ **ตรัสรู้** แล้วเปิดเผย. รู้แล้วเปิดเผยอะไร? ก็เปิดเผยสิ่งที่จำเป็นแก่มนุษย์ ที่มีค่าที่สุดสำหรับมนุษย์นั่นเอง. แล้วก็ดูว่า พระพุทธเจ้าท่านประสงค์จะเอาอะไรจากเรา? ทุกคนตอบได้ ว่าพระพุทธเจ้ามิได้ทรงพระประสงค์ ที่จะเอาอะไรจากเรา. จริงหรือไม่จริง ขอให้คิดดู; นอกจากทรงประสงค์แต่ว่า ให้เรามันช่วยตัวเรา : อย่าเป็นคนโง่, อย่าเป็นหมั่น, อย่าเป็นผู้ที่ไม่รู้จักทำตนให้เป็นประโยชน์ สิ่งที่พระพุทธเจ้าท่านเรียกร้องจากเรา ก็คือให้เราปฏิบัติ เพื่อช่วยตัวเรา.

ฟังดูแล้วมันก็เข้าดี ในโลกนี้ มีใครบ้างที่เป็นอย่างนี้ นอกจากบุคคลอย่าง พระพุทธเจ้า? บิดามารดาของเรา อาจจะเรียกร้องเอาอะไรจากลูก มากมายออกไป

จากที่พระพุทธเจ้าจะทรงเรียกร้องจากเรา เดียวเกียงงอนอย่างนั้นอย่างนี้ ว่า "กูแก่แล้ว มึงต้องเลี้ยงกูบ้าง" อย่างนี้เป็นต้น. แต่พระพุทธเจ้าไม่ได้ทรงเรียกร้องในลักษณะนี้ กลับทรงเรียกร้องว่า "สัตว์ทั้งหลายจงรีบทำที่พึงให้แก่ตนเอง ประพฤติปฏิบัติธรรม ที่ทำความรอดให้แก่ตนเอง" ท่านประสงคิให้เราช่วยตัวเราเร็ว ๆ ; ท่านไม่เคยเรียไร ท่านไม่เคยคิดค่าอะไร จากการสั่งสอนของท่าน.

นี่เราไม่มองให้ดี เราก็รู้จักพระพุทธเจ้าน้อยเกินไป; แล้วเราก็ไม่ได้สนอง พระพุทธประสงค์นั้นเลย. ขอให้รู้จักพระพุทธเจ้ากันให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไปเถิด ว่าท่านไม่ได้เรียกร้องอะไรจากเรา นอกจากให้เรารีบทำที่พึงแก่ตนเอง.

สำหรับ **พระธรรม** ก็คือ "ศาสนาของพระองค์" พูดอย่างนี้ไม่มีความหมาย, หรือว่ายังมีดมนต์เต็มที. เราจะพูดเสียใหม่ว่า พระธรรม คือ **สิ่งที่จำเป็นแก่มนุษย์** ขาดพระธรรมแล้ว จะไม่มีมนุษย์ จะไม่มีความเป็นมนุษย์; แต่เราไปเรียกว่า ศาสนาของพระองค์. ที่จริง คือสิ่งที่จำเป็นแก่เรา เรากลับไปเรียกเสียว่า ศาสนาของพระองค์ มันก็อยู่ที่พระองค์เรื่อยไป ไม่มาอยู่ที่เราเสียเลย.

ถ้าจะพูดอย่างมีพระเจ้า พระธรรมนั่นแหละคือพระเจ้า ที่สูงสุดกว่าสิ่งใด เป็นต้นเหตุของสิ่งทั้งปวง, แล้วพระธรรม ก็ไม่ได้เรียกร้องอะไรจากเรา; มีลักษณะที่แสดงให้เห็นว่า เรียกร้องให้เราปฏิบัติอีก อย่างเดียวกัน. ถ้าพระธรรมพูด ก็จะพูดว่า "**รีบปฏิบัติไม่เช่นนั้นไม่มีประโยชน์อะไร**" ถ้าพระเจ้าพูด ก็พูดว่า "รีบปฏิบัติ ไม่เช่นนั้นฉันก็ช่วยแก่ไม่ได้". ฉะนั้นเรารู้จัก พระธรรม ในลักษณะอย่างนี้กันบ้าง มันก็จะดีขึ้นกว่าที่แล้วมา.

ที่นี้ พระสงฆ์เป็นผู้ปฏิบัติตามพระพุทธเจ้า จนได้รับผล แล้วสืบศาสนามาถึงเรา. ทำไมเราไม่มองกันในแง่นี้ให้มาก ว่าเป็นผู้ที่รักษาอะไรไว้ สืบอะไรไว้ จนมาถึงเรา ไปมองกันแต่ว่า "๔ คู่ ๘ พระองค์, แล้วอยู่ที่ไหนก็ไม่รู้" ในใจมันก็ไม่รู้จริง ๆ ด้วย.

เราจะมองส่วนนี้ก่อนว่า : พระสงฆ์คือผู้ปฏิบัติตามพระธรรม ที่พระพุทธเจ้าทรงแนะนำให้รู้ แล้วก็สืบพระธรรม หรือพระศาสนานั้นไว้ เป็นลำดับมาจนถึงพวกเรา. พระสงฆ์นี้ก็ได้เรียกร้องอะไรจากเรา นอกจากว่า "ให้รีบปฏิบัติ", **รีบปฏิบัติ ตามตัวอย่าง เหมือนที่ท่านกำลังปฏิบัติ.** ท่านไม่เคยเรียไร ท่านไม่เคยคิดค่าสอน ท่านไม่เคยคิดค่าธรรมเนียมใดๆ ทั้งสิ้น นี่คือพระสงฆ์.

เมื่อเรารู้จักสิ่งทั้งสามนี้ดี แล้วก็จะพบว่า **ไม่มีอะไรนอกจากเรียกร้องให้รีบปฏิบัติ** : พระพุทธองค์ก็ทรงเรียกร้อง ให้รีบปฏิบัติ, พระธรรมก็แสดงลักษณะที่เป็นการเชื่อเชิญ เรียกร้อง หรือทำทนายก็ได้ ให้ปฏิบัติ, พระสงฆ์ก็เรียกร้องให้ทำตามตัวอย่างของท่าน.

ฉะนั้นเราก็รีบปฏิบัติ; **พอมิปฏิบัติ ก็มีพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ อยู่ที่เนื้อที่ตัวของเรา.** การที่พรวดพราดกันว่า พุทธัง สรรณัง คัจฉามิ, ธัมมัง สรรณัง คัจฉามิ, สังฆัง สรรณัง คัจฉามิ, นี้ มันจะค่อยๆมีความหมาย ไม่เป็นลมๆ แล้งๆ เหมือนอย่างที่แล้วมา; เป็นการรีบทำให้มี พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ที่แท้จริง ในลักษณะที่เป็นศาสดา ที่อยู่กับเนื้อตัวของเรา แก้ปัญหาทุกอย่างได้.

แต่ในที่นี้ เราจะพูดกันถึง **"การแก้ปัญหาอันเนื่องกับการสร้างเยาวชนชนิดอภิชาติบุตร"** เราต้องเอาพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์อย่างนี้ มาหยิบยื่น

ให้แก่เขาวงกต ที่ยังไม่รู้อะไร. เขาก็จะารู้จักพระรัตนตรัย จนกระทั่งกลายเป็น ศาสตรา สำหรับเขาเหล่านั้น เพื่อจะแก้ปัญหาได้.

นี่แหละคือสิ่งที่เรียกว่า **ไตรรัตนศาสตร์**, แล้วก็ เป็นของสากล ของพุทธ-บริษัททั่วโลก ทั่วจักรวาล ถ้ามันจะมีเทวโลก พรหมโลก ที่ไหน มันก็ยังมีหลัก อย่างนี้เหมือนกันหมด. ไตรรัตนศาสตร์ หรือไตรรัตนศาสตร์แล้วแต่จะชอบเรียก ด้วยคำคำไหน จำเป็นสำหรับการสร้างเขาวงกต. เราก็จะพูดกันทีละอย่างตามลำดับไป

....

การเสนอใช้คำใหม่ มีเหตุผลหลายประการ.

แต่ในที่นี้ อาจจะขอย้ำ หรือขอเตือน ให้พิจารณาให้มากสักหน่อย เพราะว่ามันแปลกหู; พอได้ยินคำ "แปลกหู" คนผู้ฟังก็ชักจะสงสัย ไม่ไว้ใจ. อาตมาก็คิดว่า ท่านทั้งหลายบางคน ก็ไม่ไว้ใจ หรือสงสัย ในคำพูดที่มันแปลกหูอย่างนี้ เพราะมันเป็นของใหม่. แต่ถ้าว่ามีปัญญาบ้าง ก็พอจะเข้าใจได้ อย่างน้อยก็อย่างลงๆว่า นี่มันเป็นสิ่งที่มีอยู่จริง และมองเห็นได้จริง.

มันมีข้อเท็จจริงอยู่ว่า สิ่งที่เราไม่เคยได้ยินได้ฟังนั้น มันเป็นของแปลก; และถ้าเราเคยได้ยินได้ฟังเสียแล้ว มันก็เป็นของไม่แปลก. แต่ที่นี้ มันเป็นของที่มีอยู่จริงยิ่งกว่าจริง; เราไม่เคยคิด ไม่เคยนึก ไม่เข้าใจมัน พอมีใครมาพูดให้ฟัง ก็เห็นเป็นของแปลก, แล้วก็เหมาว่าเป็นของใหม่, แล้วก็เลยอมฟังด้วยซ้ำไป. เหมือนอย่างเมื่อสมัยอาตมาแรกบวช คือ ๕๐ กว่าปีมาแล้วนั้น การเทศน์ที่ถือหนังสือ ที่เป็นเล่มสมุดนั้นนะ ไม่มีใครชอบฟัง; เขาหาว่ามันเป็นของใหม่ มันต้องถือใบลาน.

ที่นี้อาตมาก็เลยเอาโบลานมาถือ แล้วก็ไม่ได้ว่าตามโบลานนั้นแหละ, ไม่ได้ว่าตามโบลานนั้นเลย; เขาก็ว่ามันดี. แต่ถ้าเอาสมุตมาถือ ทั้งที่ข้อความมันอย่างเดียวกับโบลาน; เขาก็ว่ามันปลอม.

นี่ลองคิดดูว่า สิ่งที่ไม่เคยได้ยินได้ฟัง หรือไม่ตรงกันกับความรู้สึกของตน นั้น จะถูกสงสัย; พอแปลกหู ก็สงสัย, สงสัยก็ไม่ไว้ใจ; บางทีก็ไม่เอาใจใส่ที่จะฟังต่อไป เลยก็ไม่ต้องรู้กัน.

ดังนั้น ขอให้หลักกันเสียใหม่ว่า **แม้ว่ามันจะแปลก ก็ขอให้ทนฟังดูก่อน; ไม่ได้กะเกณฑ์ให้เชื่อ** หรือให้รับเอาไป. ขอแต่เพียงว่า ให้ทนฟังดูก่อน เหมือนอย่างที่เราจะมีคำแปลกๆ ขึ้นมาเดี๋ยวนี้ว่า : พุทธศาสตร์บ้าง ธรรมศาสตร์บ้าง หรือสังฆศาสตร์บ้าง แล้วก็แถมไปเป็นพุทธศาสตร์ ธรรมศาสตร์ สังฆศาสตร์ แล้วยังเลยไปถึงว่า ตริวัตตศาสตร์, ไตรวัตตศาสตร์ ในพระพุทธานุภาพ กระทั่งว่า **นี่คือ ตริเอกานุภาพ** ของทุกศาสนารวมกัน.

สำหรับคนที่ไม่รู้เรื่องของศาสนาอื่นเลย ก็ไม่รู้ได้ว่า "ตริเอกานุภาพ" ในศาสนานั้นๆ เป็นอย่างไร; แล้วคนคนนี้ก็คงจะไม่รู้ด้วยซ้ำไป ว่า **ในพระพุทธานุภาพของเรานั้น ก็มี ตริเอกานุภาพ** คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ซึ่งล้วนแต่มีอานุภาพต่างๆ กัน. เมื่อเอามารวมเข้าเป็นอันเดียวกัน ก็เกิดตริเอกานุภาพ คือ อานุภาพสามชนิด ที่เอามารวมกันเข้าเป็นสิ่งเดียว; แล้วเดี๋ยวนี้เราจะเรียกสิ่งแปลกๆ นี้ว่า "ไตรวัตตศาสตร์" บ้าง "ตริวัตตศาสตร์" บ้าง ก็แปลกหู.

มันต้อง **แปลก ด้วยเหตุผลหลายอย่างหลายประการเต็มที**; แต่โดยทั่วไปแล้ว มันแปลก เพราะว่าท่านไม่เคยคิด. ถ้าท่านทั้งหลายเคยคิดอย่างอาตมา

ก็คงจะพูดคำอย่างเดียวกันนี้ ออกมาได้ด้วยตนเอง แล้วก็ไม่เป็นของแปลก. เดียวนี้ ท่านไม่เคยคิด อาตมามันคิดคนเดียว ก็เลยบ้า, พูดออกมาเป็นคำที่แปลกๆ จึงต้องขอร้องกันเป็นพิเศษว่า ช่วยรับไปพิจารณาดูก่อน.

ที่เรื่อง **จะต้องมีอะไรแปลกเรื่อยไปนี้** มันช่วยไม่ได้ มันต้องมี; เพราะเหตุผลง่าย ๆ ว่า **โลกนี้มันเปลี่ยนแปลง** ดูในทางวัตถุ ยิ่งเห็นได้ง่าย. สมัยก่อนมันมีเครื่องขยายเสียงอย่างนี้ใช้หรือเปล่า? มันก็ไม่มี แล้วเดี๋ยวนี้ก็มี ก็แปลก แต่ก็ใช้จนมันไม่แปลก; ก็สิ่งที่เรียกว่าแปลกนั้นแหละ มันก็จะกลายเป็นสิ่งที่ไม่แปลก ในเมื่อใช้กันจนชิน จนมีประโยชน์ เป็นของประจำบ้านประจำเรือนไป. เดียวนี้ก็อยากจะยืนยันว่า **ตรียันตรศาสตร์นี้** ก็ไม่ได้แปลก คือสิ่งที่เรามีอยู่แล้ว; แต่เราไม่มอง ในลักษณะอย่างนั้น.

ที่ว่า **มันต้องแปลกด้วยเหตุผลหลายๆ อย่าง** นั้น; เช่น เหตุผลว่า **สิ่งต่างๆ เปลี่ยนไป, ระบบการปฏิบัติทั้งหลาย ก็จำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนไป.** เมื่อโลกนี้มันเปลี่ยนไป คนมันเปลี่ยนไป อะไรๆ มันเปลี่ยนไป; ระบบการปฏิบัติของคน มันก็ต้องเปลี่ยนไป แม้ว่าเจตนารมณ์ หรือความมุ่งหมาย จะยังคงเดิม แต่รูปร่างของการปฏิบัติ หรือระบบการปฏิบัติ นั้น จะต้องปรับปรุงแก้ไข. ดังนั้น เราจึงมีการปรับปรุงแก้ไข ระบบของพระศาสนา เพื่อเหมาะสมแก่ลูกเด็กๆ ของเรา ที่เราเรียกเขาว่า "เขาวชน". นี่แหละเป็นเหตุผลง่ายๆ ทั่วๆ ไป ที่ว่าเราจะต้องมีของแปลก ซึ่งเกิดขึ้นใหม่ ๆ เรื่อยไปตามลำดับ.

ที่นี้ **อีกทางหนึ่ง** ถ้าเรามองดู เราก็จะเห็นว่า **เดี๋ยวนี้มันเป็นยุคปรมาณู** มันมีความหมายอะไรอย่างหนึ่ง ซึ่งจะสรุปเอาแต่เพียงว่า มันเป็นยุคที่วิ้งจี้. เราไม่

ไปสนใจกับความหมายอย่างอื่นก็ได้ สนใจความหมายของคำว่าปรมาณู ว่ามันเป็นเรื่องของ การวิงจี้; เดี่ยวนี้อะไรๆ มันก็ล้วนแต่วิงจี้. เมื่อก่อนนี้มันเพียงแต่วิงกรรมดา; กอนนั้นไปอีก มันเพียงแต่เดิน; กอนโน้นไปอีกมันคลานงุ่มง่าม. เดี่ยวนี้ยุค อย่างนั้น มันมีไม่ได้แล้ว มันก็มาถึงยุคที่วิงจี้ เราจึงต้องมีอะไรที่มันแปลก สำหรับ ยุคของการวิงจี้ จึงต้องมี พุทธศาสตร์ ธรรมศาสตร์ สังฆศาสตร์ ขึ้นมา แก้ไขปัญหา ในยุคที่อะไรๆ มันก็วิงจี้ไปหมด.

เข้า, ที่นี้จะ ดูให้แคบเข้ามา ก็ดูสิ่งที่มีมันได้เป็นมาแล้ว หรือกำลังเป็นอยู่ จริง ๆ ว่าอะไรๆที่เราเคยประพฤติปฏิบัติกันมา หรือกำลังปฏิบัติอยู่เวลานี้ มัน พิสูจน์ผลเป็นอย่างไรบ้าง? มันกำลังพิสูจน์ผลในทางล้มเหลว, และมีความ ล้มเหลวที่เห็นได้ชัด. ทำไมจึงพูดว่าเห็นได้ชัด? เพราะว่ามันไม่แก้ปัญหา คือมันมี เยาวชนอันธพาลเกิดขึ้น, กระทั่งเป็นเยาวชนหัวหงอก, เป็นเยาวชนต่อพระพุทธศาสนา ไม่รู้จักพระพุทธศาสนา จนกระทั่งหัวหงอก; นี่เป็นเรื่องทางจิตทางวิญญาณ. แล้ว เรื่องทางบ้านเมือง เรื่องโลก เราก็มีเยาวชนที่กำลังเป็นอันตราย ต่อมนุษย์ กันเอง. เราจึงพูดว่า ที่แล้วมาหรือกำลังกระทำอยู่นี้ มันพิสูจน์ความล้มเหลว. เราก็ต้องหาสิ่งที่มันแปลกออกไป เท่านั้นเอง มันไม่มีทางอื่น จะต้องค้นหาสิ่งที่จะ แก้ปัญหา ที่มันแปลกออกไป. เพราะฉะนั้นสิ่งที่แปลกนั้น อย่าได้สงสัยว่า มันจะ เป็นของหลอกหลวง, หรือว่าไม่น่าไว้วางใจ; แต่มันจะเป็นไปในทางที่ว่อดีขึ้น หรือ แก้ปัญหาได้มากขึ้น นี้ก็ได้. ขอให้สังเกตดู.

เข้า, ที่นี้จะไปให้ลึกสุดเหวี่ยง ก็ว่า ที่แล้วมาเราแก้ปัญหาไม่ได้. เดี่ยวนี้เราจะแก้ให้ได้ เราจะดึงเอาพระเจ้ามาช่วยโลกให้ได้; กอนนี้เราไม่สามารถ จะเอาพระเจ้ามาช่วยโลกให้ได้ เดี่ยวนี้เราจะเอาพระเจ้ามาช่วยให้ได้. เราก็ต้องทำให้

มีพระเจ้าชนิดนั้นขึ้น; เราจึงหวัง "ตรีเอกานุภาพ" ของทฤษฎีศาสนา เอามาทำเป็นศาสนา. อย่างในพุทธศาสนา ก็มี พุทธศาสนา ธรรมศาสตร์ สังคมศาสตร์ อย่างที่ว่ามาแล้ว.

ในศาสนา อื่นที่แปลกออกไป ที่เขามีพระเจ้า ก็มีพระเจ้าผู้สร้าง มีพระจิต มีพระบุตร อย่างของคริสเตียน; ล้วนแต่เป็นอำนาจของสิ่งที่ลึกลับศักดิ์สิทธิ์ อธิบายยาก เช่นเดียวกับองค์พระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ ที่แท้จริงเหมือนกัน.

กลุ่มศาสนาฮินดู เขาก็มี พระเจ้าผู้สร้าง คือพระพรหม, พระเจ้าผู้ควบคุม คือพระนารายณ์, พระเจ้าผู้ทำลายปิดฉาก คือ พระอิศวร อย่างนี้เป็นต้น มันเป็นอำนาจที่ลึกลับหรือลึกลับ แต่เราก็มาพูดให้ลูกเด็กๆ ฟังอย่างกับเป็นตุ๊กตา อย่างนั่นเอง.

ถ้าเข้าใจแล้ว เราจะพบว่า เป็นอำนาจลึกลับ ชนิดที่อะไรต่อต้านไม่ได้: พระเจ้าผู้สร้าง เข้มแข็งจนมีการสร้างอยู่เรื่อยไป สร้างโลก สร้างอะไรก็สุดแท้ มันก็มีการสร้างอยู่เรื่อยไป จนกระทั่งทุกวันนี้. พระเจ้าผู้ควบคุมโลก ก็ยังควบคุมโลกอยู่ ตามกฎเกณฑ์อันนั้น จนกระทั่งทุกวันนี้. พระเจ้าผู้ทำลาย คือ ทำให้ตายลง ให้เปลี่ยนฉากใหม่ มันก็ยังมีการกระทำอยู่ จนกระทั่งทุกวันนี้; แต่ว่าคนไม่มีตา มันก็มองไม่เห็นพระเจ้าชนิดนั้น. ถ้าจะไม่ให้เรียกว่าคนโง่ หรือคนหลับตา แล้วจะเรียกว่าอะไรกัน.

.... ..

เอา "ตรีเอกานุภาพ" ทุกศาสนามารวมกันเป็นไตรรัตนศาสตร์.

ที่นี้ เมื่อไม่ยอมคิดกันเสียใหม่ มันก็ไม่มองเห็น, ก็กลัวสิ่งที่มีมันแปลกออกไปจะเป็นของที่หลอกลวง; เราก็บอกว่า มันไม่หลอกลวง. ถ้าจะมองให้เห็นให้ชัดว่ามีพระเจ้าอย่างนั้นจริง **ในแต่ละศาสนา, มีตรีเอกานุภาพแห่งศาสนาของตน;** เอามารวมกันแล้ว เป็นตรีเอกานุภาพสากล, แล้วก็จะแก้ปัญหาของโลกนี้ได้.

ถ้ามองดูเฉพาะ **พุทธศาสนา** เราจะเรียกว่า **ไตรรัตนศาสตร์**; อย่ากลัวว่า คนในศาสนาอื่นเขาจะยอมรับไม่ได้. เราก็จะต้องอธิบายให้เขาฟังเสียใหม่ว่า **รัตนะนั้น** คำนี้แปลว่า **สิ่งที่น่าปรารถนา น่ายินดี หรือน่าพอใจ.** คำว่า **รัตนะนั้น** ไม่ได้แปลว่า แก้ว แหวน เงินทอง อย่างเด็กๆอย่างลูกเด็กๆเขาถูกสอนให้เข้าใจอย่างนั้น. คำว่ารัตนะนั้นแปลว่า **สิ่งที่ควรยินดี** แล้วก็เขื่อนม้นมาเป็นแก้วแหวนเงินทอง เหล่านี้เอง; แต่ความหมายที่ว่าควรยินดีนั้น มันควรจะไปไกลกว่า แก้วแหวนเงินทอง. แก้วแหวนเงินทอง มันกั้ดเอาเจ้าของ นั่งน้ำตาไหลอยู่บ่อยๆนี้ ใครๆก็เห็นอยู่แล้ว.

ที่นี้เราไปเอาพระรัตนตรัย หรือรัตนะที่ไม่กั้ดใคร มีแต่จะช่วยให้คนมันอยู่ด้วยความสงบเย็น. นี้รัตนะจึงเป็นคำพูด ที่มีความหมายกว้าง **ใช้เป็นสากล** ได้ ว่า **ไตรรัตนะ** คือ **สิ่งที่น่ายินดี ๓ ประการ** แล้วแต่ว่าศาสนาไหน เขาจะถึงถึงอะไร. ใน**ศาสนาพุทธ** เรา ก็ถึงถึงพระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์; แต่ต้องในความหมายใหม่ อย่างที่พูดไปหยกๆนี้ ว่า **พระพุทฺธเจ้า** คือ**ความรู้**, **พระธรรม** คือ**การปฏิบัติ**, **พระสงฆ์** คือ **การที่ทำให้เข้ากันได้ อย่างกลมเกลียว**; นี้ก็จะแก้ปัญหาได้จริงเหมือนกัน.

ในระดับบุคคล คนหนึ่ง ก็ขอ **ให้มีพระรัตนตรัย** หรือ **ไตรรัตน** อย่างนี้. เดี่ยวนี้ในแต่ละคนมันก็ไม่มีพระรัตนตรัยที่ช่วยได้. ในระดับครอบครัว ก็ขอ **ให้มีรัตนตรัย** อย่างนี้ จะไม่มีการขบกัดกันบ่อยๆ ซึ่งเป็นลักษณะของครอบครัว ที่ไม่มีพระรัตนตรัย. กล่าวพูดคำหยาบคาย ไม่กลัวใครด่า เพราะว่าความจริงมันเป็นอย่างนี้. ครอบครัวไหน มีพระรัตนตรัยอย่างแท้จริงคุ้มครองแล้ว จะไม่มีการกัดกัน; ถ้าไม่มีแล้วจะกัดกันเรื่อย จนวินาศพังทะลายไป ไม่อาจจะตั้งอยู่ได้ นี่จึงว่าในระดับครอบครัว ก็ **ขอให้มีพระรัตนตรัยที่แท้จริง** อย่างนี้เถิด.

ที่นี้ ในระดับประเทศชาติ ทั้งประเทศก็ **ควรจะมีพระรัตนตรัย** อย่างนี้ จะแก้ปัญหาของประเทศชาติได้ คือ **มีความรู้ ที่ถูกต้องกับเรื่องราว, มีการปฏิบัติ ได้จริง, แล้วเข้ากันได้**; เหมือนน้ำกับน้ำมัน เข้ากันสนิท กลมเกลียวกัน ทำหน้าที่ของตน และรับผลจากการปฏิบัติหน้าที่นั้น.

ที่นี้ก็กล่าวเอ่ยอ้าง ไปถึง **ระดับโลก** ระดับสากลโลก ถ้าใครไม่โง่ดักดานเกินไป ก็ จะพบความหมายของพระรัตนตรัย ที่ใช้เป็นหลักของสากลโลกได้ คือว่า สากลโลกของเรา **ต้องมีความรู้ที่ถูกต้อง** ที่ทำความเข้าใจกันได้, ในสากลโลก **ต้องมีการปฏิบัติ** ที่ปฏิบัติตามความรู้นั้นได้, แล้วก็ **มีเมตตากรุณา กลมเกลียว รักใคร่ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน**; คล้ายกับว่าในสากลโลกนี้ มีคนเพียงคนเดียว เดี่ยวนี้มันไม่เป็นอย่างนั้น มันมีความรู้อะไรก็ไม่รู้ ที่มันไม่เป็นประโยชน์แก่มนุษย์นั้นเลย.

ยกตัวอย่าง ขอภัยว่า ไม่ใช่กระแนะกระแหนจะจริงใคร จะยกตัวอย่างว่า ทำไมจะต้องเอาดอกไม้มากมายไปขายที่ต่างประเทศ? ขึ้นเรือบินไป ให้มันเสียเวลา ให้มันเสียน้ำมันของเครื่องบิน ให้มันเสียอะไรอีกหลายๆอย่าง : เสียแรงงานของบริษัท

เครื่องบิน ที่ชนดอกไม้ประเทศนี้ไปขายประเทศโน้น. ประเทศโน้นผู้ซื้อมันบ้ามากกว่า; ประเทศนี้ก็ได้อرباحหน่อย แต่ว่าถ้าไม่ต้องทำให้มันยุ่ง มันก็จะสงบกว่านี้.

เขาเอาปลากัดไทย ที่สวยงามอย่างยิ่ง ขึ้นเรือบินไปประเทศอเมริกาเดือนหนึ่งหลายแสนตัว. อาตมาเผชิญเดินผ่านไปบ้านที่ร้านที่ส่งปลากัดนั้น ก็นึกฉงนขึ้นมาว่า เราทำไมจะต้องทำเรื่องที่ไม่จำเป็นจะต้องทำอย่างนี้? ทางนี้ก็ได้อเงิน ทางโน้นก็ได้เล่น; แล้วความยุ่งยากลำบาก ในการที่จะทำเรือบินสำหรับขนมันไป แล้วก็เสียน้ำมันให้เครื่องบินที่จะพามันไป หรือว่าเอาม้าแข่งขึ้นเครื่องบิน จากประเทศนี้ไปแข่งม้าที่ประเทศโน้น มันมีประโยชน์อะไรแก่นมนุษย์?

นี่ความรู้แบบนี้เรียกว่า ความรู้ไม่ถูกต้อง; ในโลกยังมีความรู้ที่ไม่ถูกต้องชนิดนี้ อีกมากมาย หลายร้อย หลายพันหลายหมื่นอย่าง. ถ้ามีตาก็มองดูเองก็แล้วกันว่า เราทำสิ่งที่ไม่จำเป็นจะต้องทำนี้อีกมากมาย; นี่เพราะ ความรู้มันไม่ถูกต้อง. ทีนี้ การปฏิบัติ มันก็ต้องพลอยไม่ถูกต้อง.

ถ้าเรารู้ที่ถูกต้อง แล้วปฏิบัติแต่ที่ถูกต้อง ที่ควรปฏิบัติ โลกนี้มันก็ไม่ยุ่งมากอย่างนี้ ไม่ต้องทำอะไรที่ไม่จำเป็นจะต้องทำ มากเหมือนเดี๋ยวนี; เราก็จะมีความสุขสงบสุขกันมากกว่านี้. เดี่ยวจะหาว่าความสุขเยือกเย็นนี้ เป็นของแปลกไปเสียอีก; นี่มันอาจจะโง่มากขึ้นถึงขนาดนี้ก็ได้อ. ถ้าเผชิญว่า เกิดมีพระนิพพาน มาให้เห็นจริงๆก็คงจะเป็นของแปลก จนไม่มีใครเข้าใจได้ และไม่อยากจะได้อ; มันจะแปลกจนใครเข้าใจไม่ได้ เพราะว่าเขากำลังหลงใหล ในสิ่งที่ความโง่ของเขาพอใจอยู่.

ฉะนั้นจึงขอสรุปความว่า **สากลโลก** ของเรานี้ **ควรจะมีความรู้ที่ถูกต้อง** แล้วก็มี **การปฏิบัติที่ถูกต้อง** แล้วก็มี **การกลมเกลียวกัน** คือ **เข้ากันได้**อย่างถูกต้อง. เดี่ยวนี้ไม่มีความรู้อย่างถูกต้อง, ไม่มีการปฏิบัติที่ถูกต้อง; เพราะความรู้อันไม่ถูกต้อง แล้วก็ไม่กลมเกลียวกัน มีแต่อิจฉาริษยากัน คอยทำลายล้างกัน. ประเทศเล็กๆก็อยู่ไม่เป็นสุข; ถึงประเทศใหญ่เอง มันก็อยู่ไม่เป็นสุข เพราะมันคอยแต่จะเอาเปรียบผู้อื่น; โลกจึงมีแต่วิกฤติการณ์อันถาวร คือมีความระส่ำระสายที่ถาวร ไม่มีโอกาสแห่งสันติภาพเลย. แต่แล้วเขาก็คุยกันเพื่อ หรือฟังไปที่เดียวว่าเขาเป็นผู้สร้างสันติภาพอันถาวร.

นี่ขอให้ท่านทั้งหลาย มองดูในข้อนี้ก่อน จึงจะทนฟังอาตมาพูดต่อไปได้ แม้ในคราวหลังๆ; ถ้าไม่อย่างนั้น ก็จะทำให้เขาเรื่องอะไรก็ไม่วู้ แปลกประหลาดเกินไป ไม่น่าไว้วางใจ เป็นเรื่องหลอกลวงเสียแล้วว่ะมัง.

เอาละ เป็นอันสรุปความว่า **เราจะต้องยอมรับฟังของแปลกกันบ้าง** แต่ถ้าเข้าใจแล้ว บางทีก็จะต้องปฏิบัติในของที่แปลกเหล่านั้น; เช่นว่าทำพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ ให้มาอยู่กับเรายิ่งขึ้นกว่าที่แล้วมา, ให้พระพุทธรูปเจ้ามาเป็นความรู้, ให้พระธรรมมาเป็นการปฏิบัติ, ให้พระสงฆ์มาเป็นการทำให้กลมกลืน กันได้ หรือเข้ากันได้ ปัญหาก็คงจะหมดไปมากทีเดียว; และถ้าปฏิบัติได้ถึงที่สุดปัญหาก็จะหมดเลยก็ได้. นี่เพื่อประโยชน์แก่การสร้างเขาวชน ในยุคปรมาณู.

เราเคยพูดมาแล้ว ย้ำแล้วย้ำเล่า ว่า **เขาวชนคือโลกในอนาคต**; โลกในอนาคตเป็นอย่างไร, จะเป็นอย่างไร, จะต้องเป็นอย่างไร, มันก็แล้วแต่ว่าเขาวชนนี้ เขาจะสร้างมันขึ้นมาอย่างไรในอนาคต. คนแก่ ๆ ก็ตายหมด; คนรุ่นหนุ่มวัยหลัง

ก็สร้างโลกนี้ ขึ้นมาตามใจของเขา นี่เรียกว่า **มองกันในอนาคต ก็ต้องเตรียม เยาวชนให้ดี ๆ.**

....

ช่วยกันทำให้เยาวชนเข้าใจไตรรัตนศาสตร์เพื่อสร้างโลกอนาคต.

ที่นี้ มองกลับไปอีกทางหนึ่ง **เยาวชนคือปัญหาในปัจจุบัน; คนแก่ ๆ** ไม่ค่อยกระตือรือร้นอะไร เห็นไม่? แต่ว่าเยาวชนนะ เขาเคลื่อนไหวมาก และเขาทำอะไรให้มันเกิดขึ้น ในปัจจุบันนี้. แม้ในประเทศไทยเรา นี้ เราก็เห็นอยู่แล้ว, และกำลังรู้สึกได้ดีทีเดียวว่า **เยาวชนเหล่านี้ กำลังเป็นปัญหา ที่จะทำลาย ประเทศ หรือว่าจะสร้างประเทศ** ก็มองดูเอาเอง.

เยาวชนมันคือปัญหาในปัจจุบัน; ดังนั้นเยาวชนที่ถูกต้อง จึงเป็น ความหวังของเรา **เราก็หวังที่จะมีเยาวชนที่ถูกต้อง** ทั้งในปัจจุบันและทั้งในอนาคต ก็ต้องนึกถึงการสร้างเยาวชนกันให้ดี ๆ.

เยาวชนเขาก็หลงในสิ่งที่เรียกว่า ศาสตร์ ศาสตร์ระ ศาสตร์นั้น ศาสตร์นี้ ไม่รู้ที่ร้อยก็พันศาสตร์; แต่ว่าเราดูให้ดีแล้วจะเห็นว่า **ศาสตร์ทั้งหลายที่เยาวชนไป หลงนั้นมันไม่แก้ปัญหของโลกได้.** เขาไปหลงในศาสตร์ที่มันถูกกับกิเลสของเขา; แล้วกิเลสของเยาวชนมันก็อาละวาดออกมา แล้วคนแก่ ๆจะเป็นอย่างไร!

มองดูก็จะเห็นจริงๆว่า ศาสตร์ทั้งหลาย มันกำลังเพิ่มมากขึ้นในโลก เดี่ยว ศาสตร์นั้นเดียวศาสตร์นี้ ใหม่ ๆ นี้ก็มีมากมายเหลือเกิน จนไม่รู้ว่่า ที่ร้อยก็พันศาสตร์

กันเสียแล้ว มากเกินจนพินเื้อ จนศาสตร์เหล่านั้น ไม่ได้ทำหน้าที่ของศาสตร์. ลองคิดดูเถอะ **ศาสตร์ในโลกมันมาก** จนเื้อ จนไม่ทำหน้าที่ของศาสตร์ คือมันไม่**ตัดปัญหา**; เพราะเราได้บอกแล้วว่า ศาสตร์คือศาสตรา, ศาสตราคือของมีคม แล้วก็ตัดปัญหา. เดียวนี้เรามีศาสตร์อะไรมากมายจนเื้อ จนไม่ได้ตัดปัญหา แล้ว **ศาสตร์ที่ยิ่งเหิงทั้งหลาย** มันก็ กลายเป็นปัญหาเสียเอง แล้วอะไรจะไปตัดมัน; ฉะนั้นเตรียมหาพุทธศาสตร์ ธรรมศาสตร์ สังฆศาสตร์ มาเถอะ เพื่อจะตัดปัญหา ให้มันหมดไป.

ศาสตร์ที่แท้จริง ตรงตามความหมายของคำว่าศาสตร์นั้น **ต้องตัดปัญหาได้** และก็ต้องไม่มากจนเวียนหัว; นี้ก็มีถึง ๓ ศาสตร์แล้วนะ พุทธศาสตร์ ธรรมศาสตร์ สังฆศาสตร์ ก็ไม่ใช่หนึ่งแล้ว. แต่เดียวนี้ เขามันมีมากจนเวียนหัว. นี้เรามีสัก ๓ ศาสตร์ก็เอา, แล้วก็ไม่ใช่กันด้วย, แล้วศาสตร์ทั้งหลาย จะมารวมอยู่ได้ในศาสตร์ทั้งสามนี้ และศาสตร์ทั้งสามนี้ จะไม่แยกตัวออกจากกัน คือจะมีจุดมุ่งหมายที่ร่วมกัน หรือเข้ามาสู่วัตถุประสงค์อันเดียวกัน ไม่แย่งกันไปคนละทิศคนละทาง. เหมือนศาสตร์ทั้งหลาย ที่กำลังมีอยู่ในโลก ไม่รู้ก็ร้อยก็พันศาสตร์ มันแย่งกันไปคนละทิศคนละทาง จนช่วยมนุษย์ไม่ได้.

หลับตาเห็น ภาพอุปมา เหมือนอย่างที ใน**พระสูตรสูตรหนึ่งกล่าววว่า** :
จับสัตว์หลายชนิดมาผูกขาเข้าแล้ว เอามาขมวดผูกรวมเป็นพวงเดียวกันแล้วก็ปล่อย. พอปล่อยมันจะเป็นอย่างไร? สัตว์อยู่บนฟ้า มันก็จะบินดึงขึ้นไปบนฟ้า, สัตว์ที่อยู่ในน้ำ มันก็จะดึงลงไปใต้น้ำ, สัตว์ที่อยู่รู มันก็จะดึงลงไปใรรู, สัตว์ที่อยู่โพรง มันก็จะดึงลงไปใโพรง จะเข้าโพรง, สัตว์ที่อยู่ต้นไม้ มันก็จะคลานขึ้นต้นไม้, มันก็ซุลมุน วุ่นวายกันใหญ่ คือสิ่งซึ่ง**ไม่เป็นนียยานิกธรรม** ไม่นำสัตว์ออกไปจากทุกข์ได้.

เดี๋ยวนี้เราก็กำลังมีศาสตร์ทั้งหลาย ที่เฟื่องอย่างนั้นเหมือนกัน แล้วเอามาดีกันยุ่ง จนกลายเป็นการรบกันต่อสู้อัน วิทยาศาสตร์ทั้งหลาย แทนที่จะแก้ปัญหาของโลก. **นักเศรษฐกิจ** ก็ว่า **มันเพราะเศรษฐกิจไม่ดี; นักการเมือง** มันก็ว่า **การเมืองมันไม่ดี; นักศีลธรรม** มันก็ว่า **เพราะศีลธรรมไม่ดี**, แล้วมีอะไรอีกมากมายหลายสิบหลายร้อยอย่าง ที่เขาวามันเป็นปัญหา ก็เลยไม่ได้ใช้อะไรที่จะเป็นของแก้ปัญหากันให้จริงจังสักที.

โลกกำลังเป็นอย่างนี้ ฉะนั้นเราเอามา ทำให้มันเป็นศาสตร์ ที่มี ความมุ่งหมายอย่างเดียวกันเสียที **สามศาสตร์** เอามาทำให้เป็นหนึ่งศาสตร์ ก็ยิ่งดี นี้จะได้เป็นหัวใจของทุกศาสนา หรือว่า เป็นหัวใจของธรรมชาติ. คำว่า "ธรรมชาติ" นี้ คือสิ่งที่ใหญ่โตลึกซึ้งที่สุด มีอำนาจสูงสุด; ต้องไปคว้าหัวใจของมันมาให้ได้ เอามาใช้ให้ได้ มันก็จะแก้ปัญหาทุกอย่าง ในธรรมชาตินี้ได้.

เป็นอันว่า **เราจะมี ๓ ศาสตร์** คือ พุทธศาสตร์ ธรรมศาสตร์ สังคมศาสตร์; แล้ว มาทำให้เป็นสิ่งเดียวกัน เหมือนกับเชือก ๓ เกลียว อะไรทำนองนี้; ก็จะได้เหลือเอากานูภาพอันใหญ่หลวง แต่ประกอบอยู่ด้วยองค์สาม เรียกให้ถูกก็เรียกว่า "ตรีเอกานูภาพ ของแต่ละศาสนา".

....

[เริ่มการบรรยายตามหัวข้อของครั้งนี้.]

เฮ้อ, ที่นี้ก็มาถึงหัวข้อที่ตั้งใจจะพูดในวันนี้ คือหัวข้อว่า **พุทธศาสตร์ สำหรับเยาวชน**; ดังที่ได้พูดมาแล้วว่า ศาสตร์มีอยู่ ๓ ศาสตร์ คือ พุทธศาสตร์

ธรรมศาสตร์ สังคมศาสตร์. พุดพร้อมคราวเดียวกันไม่ได้ จึงพุดทีละอย่าง; แล้ววันนี้ก็จะพุดถึง ที่เรียกว่า **พุทธศาสตร์โดยละเอียดสำหรับเขาวงกต** อย่างไร ก็จะได้พุดพร้อมกันไปคราวเดียวกัน.

คำว่า **พุทธศาสตร์** ในที่นี้ **จะต้องทำความเข้าใจกันเป็นพิเศษก่อน** ทำไม่ว่า ความเข้าใจเป็นพิเศษ? เพราะว่าที่แล้วมามันพรา; **พิเศษ** ในที่นี้ก็คือ **ให้มาตัดปัญหาได้** คือเป็นความรู้ที่ถูกต้องและสมบูรณ์. เพราะว่าเรามีความประสงค์เป็นพิเศษนะ เราจึงต้องมีความเข้าใจเป็นพิเศษ, มีความประสงค์เป็นพิเศษ ไม่เหมือนใคร; หรือไม่เหมือนอะไรที่แล้วมา ก็เพราะจะสร้างเขาวงกตอภิชาติบุตร, ฉะนั้นเราจึงต้องมีความถูกต้องจริง ๆ คือมีเหตุผลบริบูรณ์จริงๆที่จะทำอย่างนั้นได้.

เป็นอันว่า ขอให้มีการค้นพบความหมาย ของคำว่าพุทธศาสตร์นั้น เป็นพิเศษ; เราจะรู้ความหมายที่เป็นขั้นหัวใจ หรือเป็นพิเศษ ก็ต้องรู้ความหมายทั่วๆไป กันเสียก่อนตามสมควร ไม่ใช่ที่ว่าไปจนเพื่อ เลยไม่รู้ว่าจะเอาอะไรกันที่ไหน.

สำหรับ **ความหมายทั่วไป** ของคำว่า**พุทธศาสตร์** ก็คือประโยคสั้นๆว่า **"รู้ว่าอะไรเป็นอะไร"**. อาตมาเคยพุดเป็นประโยคแรก ในการอบรมท่านที่จะเป็นผู้พิพากษาทั้งหลาย ของกระทรวงยุติธรรม เมื่อปี ๒๔๙๙ คิดเอาดูเถอะว่า มันก็ปีมาแล้ว คือไปบอกเขาว่า พุทธศาสนานั้นไม่มีอะไรหรอก; อย่าไปตกอกตกใจ มันมีแต่เพียงว่า "ความรู้ว่าอะไรเป็นอะไร" แล้วก็แจกแจงไปอย่างนั้นอย่างนี้. ในที่สุดก็สรุปเป็นเรื่องอริยสัจสี่ ว่า**ความทุกข์คืออะไร, เหตุให้เกิดทุกข์คืออะไร, ดับสนิทแห่งทุกข์คืออะไร, ทำอย่างไรจะเป็นทางดับสนิทแห่งความทุกข์**; มันก็มีเท่านี้เอง. แล้วจึงได้ใจความสั้น ๆ ว่า **ความรู้ว่าอะไรเป็นอะไร หรือรู้ว่าจะอะไรเป็นอะไร นี่คือความหมายทั่วไป** ของคำว่า**พุทธศาสนา** หรือว่า **พุทธศาสตร์** ก็เรียก.

เมื่อดูในส่วนลึก แล้วจะพบความหมายอย่างนี้ ฉะนั้นการที่ **เราจะมีพระ-
พุทธเจ้า ก็คือเรามีความรู้ว่าอะไรเป็นอะไร** แล้วก็อย่างถูกต้อง แล้วก็อย่าง
ปฏิบัติได้ อย่างไม่ขาดไม่เกิน. นี่คือนิพพานศาสตร์ หรือพุทธศาสนา. แต่ใจความ
สำคัญมันมีอยู่ที่ว่า ถ้าเรารู้ว่าอะไรเป็นอะไรนั้น มันต้องรู้ในส่วนที่ว่า มัน**จะต้องทำกับ
สิ่งนั้นอย่างไร**, จะต้องทำกับสิ่งนั้นอย่างไร; ถ้ารู้ข้อนี้จึงจะเรียกว่ารู้จริง.

รู้ว่าอะไรเป็นอะไร คือต้องรู้ว่า **เราจะต้องทำกับสิ่งนั้นอย่างไร**;
ยังไม่ลงมือทำ ยังไม่เป็นการกระทำ แต่ต้องรู้อย่างถูกต้องว่า เราจะต้องทำกับสิ่งนั้น
อย่างไร. เช่นว่า ความทุกข์มันเป็นอย่างไร, เราจะต้องทำกับมันอย่างไร; เหตุ
ให้เกิดทุกข์มันเป็นอย่างไร, แล้วเราจะต้องทำกับมันอย่างไร; ความดับสนิทแห่งทุกข์
คืออะไร, เราจะต้องทำกับมันอย่างไร; กระทั่งหนทางให้ถึงความดับสนิทแห่งความ
ทุกข์คืออะไร, แล้วเราจะต้องทำกับมันอย่างไร.

ฉะนั้นคำว่า “รู้ว่าอะไรเป็นอะไร” นั้น **ใจความสำคัญ** มันอยู่ที่ว่า **รู้ว่า
จะต้องทำกับสิ่งนั้นอย่างไร**. ส่วนที่จะว่า โดยวิธีใด เมื่อไร เท่าไรนั้น มันเป็น
ข้อปลีกย่อย มันค่อยรู้ตามไปเอง. ขอให้รู้ก่อนว่า จะต้องทำอย่างไร มีหน้าที่อย่างไร
กับสิ่งเหล่านั้น.

ถ้ารู้ว่าอะไรเป็นอะไร มันก็คงไม่รู้จักแพ้คัดอก เพราะจิตใจมันก็ไม่อยาก
จะทำงานให้มาก ให้มันเหนื่อยโดยไม่จำเป็น. **พอรู้ว่าอะไรเป็นอะไร พอสมควร
แก่การที่จะประพฤติปฏิบัติ ตัดปัญหาได้** มันก็หยุดอยู่ที่เท่านั้น; ก็จะตั้งหน้า
ตั้งตาปฏิบัติ. เช่นเดียวกับว่า เมื่อคนเขาเห็นว่า ทำอย่างไรจึงจะได้เงินมาอย่างแน่
นอน อย่างนี้แล้ว เขาก็รีบปฏิบัติ เพื่อจะให้มันได้เงินมา; ไม่เที่ยวไปหาความรู้

เพื่อ ๆ จนหมดเวลาเสียเปล่าๆ. นั้นมันเป็นเรื่องของคนเขลา; ถ้าเป็นพุทธบริษัท
แล้วก็จะไม่มัวเขลาในลักษณะอย่างนั้น.

นี่ ความหมายทั่วไปของคำว่าพุทธะ หรือพุทธศาสนา หรือพุทธศาสตร์
ก็ตาม คือ "รู้อะไรเป็นอะไร" ในความหมายที่ถูกต้อง รัตกุม เป็นพิเศษ.

[คำว่า "รู้" มีหลายระดับ.]

ที่นี้ ถ้าจะดูกันต่อไปอีก ก็จะต้องมองไปในทางที่ว่า มันก็มีระดับอยู่เหมือน
กัน คือระดับของมันมีอยู่ รู้ คำเดียว มันก็ **มีได้หลายระดับ**; แล้วคำพูด ที่จะใช้
เรียกกับความรู้ที่ต่างระดับกันนี้ ก็มีอยู่เหมือนกัน เรียกชื่อต่างๆกัน แม้ความหมาย
ส่วนสำคัญจะเรียกว่ารู้ แต่มันก็รู้กันคนละระดับ.

จะยกตัวอย่าง แล้วก็ตามความเข้าใจของอาตมาว่า คำว่า พุทธิ ก็แปลว่ารู้,
คำว่าโพธิ ก็แปลว่ารู้ คำว่าโพชฌ ชอ ช้าง แล้ว ฉอ ฉอ อ่านว่าโพชณะ นี่ก็แปล
ว่ารู้; แล้วมันก็รู้เหมือนกันไปหมดได้อย่างไร.

ถ้าเอาตามภาษาไทยเป็นหลัก พุทธิ ก็ที่กระทรวงศึกษาธิการเขาใช้ว่า พุทธิ-
ศึกษา ซึ่งมาเป็นแถวกันกับจริยศึกษา พลศึกษา หัตถศึกษา เหล่านี้เป็นต้น. พุทธิ
ก็แปลว่า *ความรู้* มันก็หมายถึง *ความรู้* ที่ให้ลูกเด็กๆเขาเรียน ตั้งแต่อนุบาล ประถม
มัธยม รวม ก ข ก กา เข้าไปด้วย; นี่ก็เรียกว่าพุทธิ ก็แปลว่า*ความรู้*. รวมความ
แล้ว พุทธินี้ก็ไปไกลเพียงว่า*ความรู้*ที่เป็นรากฐาน สำหรับให้ทำเป็น ทำอะไรเป็น
เป็น*ความรู้*ทั่วไปในภาษาไทย.

ที่นี้ มาถึงคำว่า โภธิ ที่เป็นชื่อของต้นโพธิ์ ที่เป็นชื่อของต้นไม้ ที่พระ-
พุทธเจ้าตรัสรู้; มันก็เป็นความรู้ที่สูงไปกว่านั้น มันไม่ใช่เพื่ออาชีพ หรือมันไม่ใช่
เพื่ออะไร เหมือนกับพุทธในโรงเรียน. เช่นคำว่า โภธิปักขิยธรรม – ธรรมะที่เป็น
ฝักฝ่ายของโพธิ โภธิ นี้ หมายถึงความรู้ที่จะบรรลุพระนิพพาน มันก็สูงไป
กว่าพุทธิ.

คำว่า โภชณะ มันก็รากศัพท์เดียวกับโพธิ; แต่เราก็ไม่ได้นิยมใช้อย่าง
เดียวกัน. โภชณะ เช่นคำว่า โภชมังคะหรือโภชมงค์ ก็แปลว่าองค์แห่งโภชณะ
นี่ก็เป็น ความรู้ที่ถึงจุดสูงสุด ถึงขนาดที่จะบรรลุพระนิพพาน; จะใกล้ชิดพระ
นิพพานกว่าคำว่าโพธิ ซึ่งมีความหมายทั่วไป; จนถึงกับคนบางพวกเขาว่า โภธิ
มิได้แม้ในกองขี้นหมา คือมันหมายถึง ความรู้ที่เป็นธาตุตามธรรมชาติ อะไรอย่างหนึ่ง.

นี่ยกตัวอย่าง เพียงคำว่าพุทธิ โภธิ โภธิ โภชณะ มันก็ต่างกันแล้ว : พุทธิ
รู้ทำมาหากิน รู้กิน, โภธิ รู้อิ่ม, โภชณะ มันรู้สบายเมื่ออิ่มแล้ว, มันจะเป็นระดับ
กันอย่างนี้ : รู้กิน แล้วก็รู้อิ่ม แล้วก็รู้เป็นสุขเมื่ออิ่มแล้ว มัน คนละระดับกัน.

นี่เพียงแต่ยกตัวอย่าง ไม่ได้วางกฎเกณฑ์อันเด็ดขาดตายตัวอะไร; เพียง
แต่บอกให้รู้ว่า มันจะต้องมีอยู่กันเป็นขั้นหรือเป็นระดับอย่างนี้. แต่เราจะถือระดับ ๓
ระดับนี้ เป็นหลักทั่วไป ในเบื้องต้นก่อน ก็คงจะดีเหมือนกัน; เพราะมันง่ายดี
ว่า : รู้กิน รู้อิ่ม แล้วก็ รู้สบาย. ถ้ารู้กิน ไม่รู้จักอิ่ม มันก็เป็นเปรตแน่ ;
ถ้ารู้จักอิ่ม ไม่รู้จักสบาย มันก็บ้าแน่ มันไม่มีประโยชน์อะไร ไม่มีความสุขอะไร.
ผลสุดท้ายมันก็อยู่ที่ความสงบสุข เรารู้ไปจนถึง ทำให้มีความสุขได้ มันก็พอ.

[ที่มาของความรู้]

ที่นี้ อยากจะให้สังเกตอีกสักกนิทหนึ่ง ถึง **ที่มาของความรู้** หรือ **เหตุที่จะทำให้เรารู้** อยากจะแบ่งเป็น ๒ ชนิดก็พอ :-

อย่างที ๑ คือ **รู้จากการเรียน** การศึกษาเล่าเรียนอย่างหนึ่ง, แล้ว**รู้จากการที่ได้ผ่านสิ่งนั้นไปแล้ว** อีกอย่างหนึ่ง. เราศึกษาเล่าเรียน ตลอดถึงทำความเข้าใจ คิดค้น ค้นคว้า จนเข้าใจ มีความเข้าใจในสิ่งนั้น; รวมกันทั้งหมดนี้ เรียกว่า**ความรู้จากการเรียน** เป็น**ความรู้ขั้นแรก** ที่**จะรู้จักอะไรต่ออะไร** ในลักษณะที่เป็นพื้นฐาน.

ส่วนอย่างที ๒ นั้น **รู้จากการที่ได้ผ่านสิ่งเหล่านั้นไปแล้ว** ฉะนั้นเราต้อง**รู้ทีหลัง** เมื่อได้ผ่านสิ่งนั้นไปแล้วจริง ๆ.

ตัวอย่าง ที่จะเห็นได้ง่ายๆ เช่น **รู้ว่าน้ำตาลหวานแต่ไม่เคยกิน** ใครๆก็บอกว่าน้ำตาลหวาน นี้ก็ได้ยิน; แล้วคำนวณดูด้วยเหตุผลอื่นๆ ก็คิดว่ามันคงจะหวาน เพราะเขาใช้แก้มม แก้วแต่ก็ยังไม่เคยกิน. **ต่อมามันได้กิน** แล้ว**ก็รู้ว่าหวานนั้นเป็นอย่างไร**. ฉะนั้นเราจึงมีความรู้อยู่ ๒ ชั้น **รู้จากการเรียน** กับ**รู้จากการได้ผ่านสิ่งเหล่านั้นไปแล้ว**.

เหมือนกับว่า การบวชนี้ มันก็เคยได้ยิน ได้ฟัง ได้รู้กันว่ามันดี หรือมันเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ แต่ยังไม่เคยบวช. ทีนี้ต่อมา ได้มาบวช แล้วก็บวชจริงด้วย ไม่ใช่บวชเล่น ๆ จึง**รู้ว่าการบวชนี้เป็นอย่างไร และได้ผลอย่างไร**.

เมื่อกำหนดให้เด็ดขาดลงไปว่า ความรู้ ๒ อย่างนี้ ไม่เหมือนกันแล้ว เราก็จะดูต่อไปว่า เรากำลังมีแต่ความรู้^๑อย่างไหน? หรือว่าเราได้มีแล้วทั้ง ๒ อย่าง ในเรื่องที่เราควรจะรู้ อันเกี่ยวกับการสร้างเยาวชน หรือการแก้ปัญหาทางศีลธรรม เนื่องด้วยเยาวชน.

[การศึกษาที่ทำให้รู้ยังไม่มียุทธประโยชน์เพียงพอ.]

หัวข้อที่จะพิจารณาต่อไป ก็คือว่า **ความรู้** หรือ **การศึกษา** ที่ทำให้รู้ **นั้น มันยังไม่พอ**. ในเวลานี้เราไม่มีความรู้ หรือการศึกษาที่เพียงพอ; “พอ” ในที่นี้ หมายความว่า **แก้ปัญหาได้**. ถ้ามากไปจน**เฟ้อ** เราก็เรียกว่า**ไม่พอ** คือ มันเฟ้อจนใช้อะไรไม่ได้; มันมาก นี้ก็เรียกว่า**ไม่พอ**, มันยัง**ขาดอยู่** ก็เรียกว่า**ยังไม่พอ** แล้วมัน**ยังมีสูญเปล่า**.

ความรู้ที่สูญเปล่านั้น เป็นสิ่งที่ต้องสังเกตอย่างยิ่ง : ที่วัดนี้ก็ดี ที่บ้านก็ดี ที่ไหนในโลกก็ดี มันยังมีความรู้สูญเปล่านั้นอยู่มาก คือรู้แต่ใช้ประโยชน์อะไรไม่ได้ นี้ มันก็มีมาก. แม้ในโรงเรียนที่จัดการศึกษาให้เรียนกันมากมาย **นั้น มันมีความรู้เฟ้อ และ สูญเปล่านั้นอยู่**; เด็กๆ จึงไม่ได้ปฏิบัติ หรือใช้ประโยชน์จากความรู้^๑นั้น ให้ถูกต้องได้.

เฮ้า, จะดูตัวอย่าง ที่มันเห็นได้ง่ายๆ **ในการศึกษาของประเทศเรา** ที่กระทรวงศึกษาจัดให้ เป็นหลักใหญ่ๆ ว่า พุทธิศึกษา ศึกษาให้ความรู้, จริยศึกษา ศึกษาเรื่องประเพณีทางมรรยาท, พลศึกษา ศึกษาให้เกิดกำลัง, หัตถศึกษา ศึกษา ให้มีฝีมือลายมือ, อย่างนี้เป็นต้น. แต่แล้วเราก็ยังขาด **ความรู้ที่ทำให้ร่วมมือกันได้**.

คนที่มีความรู้เหล่านั้น ยังไม่ร่วมมือกัน ยังขัดแย้งกัน ยังชิงกันออก คนละทิศคนละทาง; **ความรู้หรือผู้รู้ทั้งหลาย ยังไม่กลมเกลียวกันได้. ความมีน้ำใจ** เป็นนักกีฬา นั้น ยังไม่พอ ยังน้อยเกินไป ยังมีแต่ปาก ยังมีแต่ชื่อ; ฉะนั้นความร่วมมือมันก็มีไม่ได้. ฉะนั้นเราจึงขาดความรู้ แห่งการร่วมมือกันได้.

เมื่อขาดความรู้แห่งการร่วมมือ กันได้แล้ว ศาสตร์ทั้งหลายก็เป็น **หมัน** : พุทธศึกษา จริยศึกษา พลศึกษา หัตถศึกษา ก็เป็นหมัน เพราะมันร่วมมือกันไม่ได้. สมมติว่าหมู่บ้านนี้ มีความรู้กันทุกคน คนละอย่างๆ แล้ว ร่วมมือกันไม่ได้ แล้วหมู่บ้านนี้จะเป็นอย่างไร? คงไม่ได้รับประโยชน์อะไรจากความรู้.

ความรู้ที่ทำให้ร่วมมือกันได้ ก็มีชื่อแปลกๆ ในหลักสูตรการศึกษา เขาเรียกว่า **สังคมศาสตร์, สังคมศึกษา**; แต่ไปดูเข้าจริง มันก็เป็นความรู้ธรรมดาๆ; ไม่ใช่ความรู้ที่ทำให้ร่วมมือกันได้ แล้วไปตามกันฝรั่ง. สำหรับคำว่า **สังคมศึกษา** หรือ *social sciences* นี้ เป็นความรู้หมดทุกแขนงที่มนุษย์ควรรู้; มันก็กลายเป็นความรู้ธรรมดาๆ ไป เป็นพุทธิศึกษาไปนั่นเอง, ไม่กลายเป็นความรู้ ที่ทำให้เรารักใคร่เมตตา กรุณา กลมเกลียวกัน ทำอะไรด้วยกันได้ อย่างกับว่า "สัตว์ทั้งหลายเป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น".

พูดอีกทีหนึ่งก็ว่า การศึกษาในโลกทั้งโลกของทุกประเทศ กระทรวงศึกษาธิการของแต่ละประเทศ ไม่ได้สอน, **ไม่มีหลักสูตรให้สอน**, ไม่มีการบังคับให้สอนว่า **"สัตว์ทั้งหลายเป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น"**. ถ้าใครไปเสนอหัวข้อนี้ขึ้นมา เขาหาว่ามันบ้าแล้ว มันไม่ควรจะเอามาสอนในโรงเรียน เขาก็จะว่าเสียอย่างนี้; ฉะนั้นในโรงเรียน ก็ไม่ต้องมีการศึกษา ที่ให้ทุกคนรู้ว่า "เราเป็น

เพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น”; มีแต่ว่าแย่งกันหาความรู้มากๆ ออกไปแย่งกันหาอาชีพ, แย่งกันหาเงิน, แย่งกันหาความสุขสนุกสนาน. อย่างนี้เรียกว่า สูญเปล่า; แม้จะรู้อะไรมาก มันก็กลายเป็นเรื่องสูญเปล่า.

การศึกษาที่เพ้อเกินไป เราก็เรียกว่า ไม่พอ, การศึกษาที่ขาดอยู่ ก็เรียกว่า ไม่พอ, แล้วยังมีการศึกษาที่สูญเปล่า มาทำลายเวลาเสียอีกมากมาย.

การศึกษาที่สูญเปล่า ที่เห็นได้ง่ายๆ หรือ พิสูจน์อยู่แล้วในตัว ก็เช่นว่า ให้เล่าให้เรียนกันมากมายแล้ว ก็ยังไม่รู้จักความเป็นไทย หรือความเป็นชาติไทยที่ถูกต้อง; เด็กๆเลยไม่รู้จักรักชาติไทย. ถ้าเด็กๆรู้จักรักชาติไทย คงไม่มีเด็กๆ ที่คิดจะทำลายชาติไทย; เดียวนี้เด็กๆของเรา มันรู้จักชาติไทยแต่เพียงปากว่าหรือท่องได้.

การศึกษา ของเรา ยังอยู่ในฐานะที่สูญเปล่า ไม่ได้รับประโยชน์ เพราะไม่ทำให้เด็กๆของเรา รู้จักค่าของความเป็นไทย เรียนแล้วไม่รู้จักค่าของความเป็นไทย นี้อย่างหนึ่ง; เรียนแล้วไม่รู้จักรักชาติ ซึ่งประเสริฐอย่างยิ่งอยู่แล้ว ก็รักชาติอย่างสารพะฮาเฮโด หรือว่าเรียนแล้ว ไม่รู้จักยาเสพติด. นี่เป็นเรื่องที่น่าขันอย่างยิ่ง.

เด็กๆ สมัยก่อน เกือบดกด้วยยาเสพติด เพราะเขามีความรู้ตามแบบของเขา. เด็กสมัยนี้ เรียนแล้วยังอยากลองยาเสพติด; เห็นยาเสพติด อยากลอง. ถ้าเด็กสมัยโบราณ เห็นยาเสพติดแล้วถ่มน้ำลายรด; ฉะนั้น ผู้ที่จบการศึกษาชั้นมหาวิทยาลัยนั้น ก็ยังไปติดยาเสพติด. นี่เรียนแล้วไม่รู้จักยาเสพติด : ยาเสพติดทางกาย เช่น กัญชา เฮโรอีน อะไรนี่ ก็เรียกว่ายาเสพติดทางกาย, ยาเสพติดทางวิญญาณมีอยู่อีกแผนกหนึ่ง เช่น ระบบฮิปปี้อิปโปะไรของเขา นี่มันเป็นเรื่องเสพติดทางวิญญาณนี่ มันไว้ผมอย่างไร

แต่งตัวอย่างไร ทำทางอย่างไร. **เรียนแล้ว** มันก็ **ยังไม่รู้จักยาเสพติด ทั้งทางกาย และทั้งทางวิญญาณ.**

หรือว่า **เรียนแล้ว** มันก็ **ไม่รู้จักกามารมณ์แบบภุมมปิศาจ** ไม่รู้จักใช้คำอย่างไร ให้มันประหยัดเวลา จึงต้องใช้คำว่า กามารมณ์แบบภุมมปิศาจ ซึ่งกำลังนิยมกันนัก; ยิงในบ้านเมืองที่เรียกว่า เป็นเมืองที่เจริญ เป็นศูนย์กลาง เป็นเมืองหลวง แล้วยิงนิยมกามารมณ์ชนิดภุมมปิศาจ.

ที่จริง กามารมณ์ตามแบบธรรมดา ก็ไม่ควรจะไปหลงไหลอยู่แล้ว เพราะว่าเราไม่จำเป็นที่จะต้องไปหลงไหล; จะมีคู่สืบทพันธุ์ หรือว่าจะทำอะไรเรื่องเกี่ยวกับเพศ ก็ไม่จำเป็นที่จะต้องทำไปในแง่ของกามารมณ์, **ทำไปในแง่ของการประพฤติธรรมก็ยังได้**, เช่นการสืบทพันธุ์ เพื่อมีพันธุ์อยู่ สำหรับมนุษย์ไม่สูญเสียพันธุ์ ทำไปอย่างถูกต้อง ตามวิธีของศีลธรรมของศาสนา อย่างนี้ก็ยังได้; ไม่ต้องให้เลยไปถึงเป็นเรื่องกามารมณ์. ถ้าเป็นกามารมณ์แล้ว ก็อย่าให้เลยไปถึงกามารมณ์แบบภุมมปิศาจ เหมือนที่กำลังระบาดอยู่ในโลกนี้; เดียวนี้ **เขายังเรียน ยังไม่รู้จักกามารมณ์แบบภุมมปิศาจ.**

ที่นี้ **ยิงเรียน แล้วยิงดีแต่หลับตาประท้วงเรียกร้อง**; ก่อนนี้มันไม่มีประท้วงเรียกร้องกันอย่างอันธพาล หรือว่าอย่างน่าเกลียดน่าชังนี้ มันไม่เคยมี. มันเพิ่งมี เมื่อการศึกษาแบบสมัยใหม่นี้มันเจริญ; **ยิงศึกษาแบบใหม่นี้ มันก็ยิงดีแต่หลับตาประท้วง เรียกร้อง** นั่นนี่ เต็มไปทั่วโลก. มันเหมือนกับสอนการเรียกร้อง การประท้วง การเถียงนอน การไม่ลดราวาศอก การไม่ออกขอมการไม่ประนีประนอม;

ไม่เหมือนสมัยโบราณ ที่เขาจะสอนกันแต่ให้อุดออม ประณีประนอม. เดียวนี้มันสอนให้เกีย่งนอน ตั้แง แล้วก็ประท้วง แล้วก็เรียกร้อง จนไม่มีเวลาว่าง.

นี่เราเรียกว่า **เป็นการศึกษาสูญเปล่าทั้งนั้น**; เท่าที่พูดมานี้ มันเป็นการศึกษา ที่ให้ไปแล้วมันสูญเปล่า อย่างที่เห็นอยู่ : เปลืองเงินเปล่า, เปลืองเวลาเปล่า, เสียแรงเปล่า.

ยิ่งให้การเล่าเรียนแล้ว ไม่มีใครอยากทำงาน นำหัว; ยิ่งให้เรียนมากเข้าแล้ว ยิ่งไม่มีใครอยากจะทำนา. หมายความว่า *การงานธรรมดาสามัญ* ทั่วไปนี้ *ไม่มีใครอยากทำ* จะไปเป็นอะไรก็ไม่รู้ที่ไม่ต้องทำงานทำอะไร *ไม่ต้องทำงานด้วยแรง*. เพราะว่าการศึกษามันผิด, การศึกษาที่ให้ไปนั้นมันผิด; มันจึงทำให้เด็กๆเกลียดการทำงานด้วยแรง เช่น การทำนาเป็นต้น. มันก็ไปหางานที่ไม่ต้องออกเหงื่อ เมื่อไม่ได้มันก็โกง มันก็ไปเป็นอันธพาล แล้วคอร์รัปชั่น เป็นอันธพาลหลายรูปแบบ. อย่างนี้เราเรียกว่า **เป็นการศึกษาที่ให้ไปแล้ว มันสูญเปล่าทั้งนั้น**แล้วก็มีอยู่มากในวงการศึกษามากของประเทศไทยเรา; ประเทศอื่นมันก็เหมือนกันแหละ. นี่เรียกว่า การศึกษาที่พิสูจน์อยู่แล้ว *ไม่ต้องพิสูจน์อีก* ว่า "สูญเปล่า"

[การศึกษาที่ไม่เหมาะแก่ความต้องการ **นี้ต้องรอการพิสูจน์.**]

ที่นี้ จะขอขยักไว้สักหน่อยว่า ที่นี้จะ **ต้องรอการพิสูจน์** ว่าเราได้ให้การศึกษไปแล้วสูญเปล่านี **ยังมีรอการพิสูจน์** ว่ามัน **จะสูญเปล่าจริงหรือไม่?**

เช่นว่า เราให้การศึกษ **ไม่เหมาะสมกับความต้องการอันแท้จริง**ของประเทศชาติ : ประเทศชาติของเราเป็นอย่างไร? คนของเราเป็นอย่างไร? แผ่นดินของเรา

เป็นอย่างไร? วัฒนธรรมของเราเป็นอย่างไร? ศาสนา ขนบธรรมเนียม ประเพณี
ของเราเป็นอย่างไร? แล้วเขาให้การศึกษ ไม่เหมาะสมกับข้อเท็จจริงของประเทศ.

มีอุปมาว่าเหมือนกับว่า มันคิดสร้างรถเบนซ์ สำหรับวิ่งในนา, หรืออย่างดี
ก็สร้างรถเบนซ์สำหรับวิ่งทางเกวียน. มันสอนให้สร้างรถเบนซ์ มันชวนให้สร้างรถเบนซ์
แต่สำหรับวิ่งในนา; เพราะว่าเรายังไม่มีถนนที่สำหรับรถเบนซ์จะวิ่ง. อย่างนี้ก็
เรียกว่า เสียเวลาเปล่าเหมือนกัน; คือว่าสร้างรถยนต์อย่างดีที่สุด รถอะไรก็ตามใจ
แต่เขาเอามาวิ่งในนา ซึ่งขรุขระ หรือว่าทางเกวียน ซึ่งมีหล่มลึก ๆ.

หรือว่าการศึกษา มันไปตามอย่างต่างประเทศ เรียกว่าไปตามกัน
ต่างประเทศ **ที่ไม่เหมาะกับตัว** คือไม่มองตัวเอง ไม่รู้จักตัวเอง ไม่รู้จักปัญหาของ
ตัวเอง ซึ่งมันติดกันอยู่ กับปัญหาของพวกอื่น; แล้วเราก็ไปตามกันพวกอื่น เพื่อ
จะศึกษาการแก้ปัญหาอย่างนั้น **ก็เอามาใช้ไม่ได้กับปัญหาของเรา.**

นี่ก็ขอยกไว้ ขอยกไว้ **ว่าจะ ยังรอการพิสูจน์ก็ได้ ว่ามันจะจริง
อย่างไรหรือไม่?** การศึกษาสูญเปล่าในลักษณะอย่างนี้ มีจริงหรือไม่?

ที่นี้ ถัดไปอีกก็ว่า ยิ่งละทิ้งศาสนา เรามี **การศึกษา ที่ศึกษาเท่าไรจะ
ยิ่งละทิ้งศาสนาเท่านั้น.** สำหรับอาตมานั้น เชื่อร้อยเปอร์เซ็นต์แล้ว ว่ามันเป็น
อยู่อย่างนั้น; แต่นี้ขอยกไว้ว่า ให้ท่านทั้งหลายที่ไม่ยอมเชื่อ ยังมีคนอีกเป็นอันมาก
มีครูบาอาจารย์อีกเป็นอันมาก ที่เขาไม่ยอมเชื่อ, เอ้า, ก็ขอยกไว้ว่า รอการพิสูจน์ว่า
เราให้การศึกษาเท่าไร; มันยิ่งละทิ้งธรรมะ ละทิ้งศาสนาเท่านั้น, คือไปรู้จักแต่เรื่อง
วัตถุ ไปชอบเรื่องที่เป็นข้าศึกแก่ศีลธรรมและศาสนา. **เรายังให้การศึกษาเท่าไร**

มันยิ่งไปรับสิ่งที่เป็นซ้ำศึกแก่ศาสนา จึงเป็นเรื่องละทิ้งศาสนา นี้ก็ซัดๆไว้ว่า
เอ้ารอ, ให้รอดต่อไปก่อน.

ตัวอย่างอีกสักข้อหนึ่งว่า **ยิ่งศึกษา ยิ่งไม่รู้จักบุญคุณของผู้มีบุญคุณ.**
การศึกษาอย่างที่ให้กันอยู่เดี๋ยวนี้ ยิ่งศึกษาเท่าไร ยิ่งไม่รู้จักบุญคุณของผู้มีบุญคุณ:
บุญคุณของพ่อแม่ บุญคุณของอุปัชฌาย์อาจารย์ บุญคุณของอะไรก็ตาม; ยิ่งถือเสีย
ว่า มันเป็นหน้าที่ที่เขาต้องประพฤติต่อกัน ไม่มีบุญคุณต่อกัน; **เพราะว่าการ**
ศึกษานี้ มันเดินไปในทางวัตถุอย่างเดียว ไม่มองกันในด้านจิตใจเสียเลย.

มองในทางวัตถุแล้ว พ่อแม่ให้กำเนิดลูกออกมา มันก็เป็นเรื่องธรรมดา
อย่างสัตว์เดรัจฉาน หรืออย่างต้นหมากรากไม้; พอโตขึ้นมันก็มีลูกออกมา มันก็เท่า
นั้น จะไปถือว่ามีบุญคุณกันอย่างไร. นี่การศึกษาสมัยใหม่ มันเป็นอย่างนั้น.
โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เรียกกันว่าวิทยาศาสตร์นั่นแหละ; ยิ่งไปศึกษาแล้วก็ยังไม่สนใจ
เรื่องทางนามธรรม หรือทางจิตใจ, เราเรียกว่าการศึกษานี้สูญเปล่า ด้วยเหมือนกัน;
คือไม่ทำให้เกิดประโยชน์แก่สังคม. แล้วจะจริงอย่างนี้หรือไม่? ก็ฝากไว้คอยดูต่อไป.

เอาละ พอแล้วตัวอย่าง สำหรับตัวอย่างมันควรจะพอกันที่ ว่าเรามีการ
ศึกษาสูญเปล่า : ทั้งที่พิสูจน์อยู่แล้วว่าสูญเปล่า, และยังรอการพิสูจน์ต่อไปข้างหน้า
อีกพวกหนึ่ง ว่ามันสูญเปล่าเหมือนกัน.

เรามัวแต่มีการศึกษาสูญเปล่า มันก็เท่ากับไม่มีการศึกษา, หรือมี
การศึกษาเพื่อ, หรือว่ายังขาดการศึกษาอยู่. ฉะนั้นเยาวชนของเรา จึงเป็นเยาวชน
ที่ประหลาด ออกมา ๆ ๆ จนเต็มไปด้วยปัญหาเกี่ยวกับเยาวชน.

พุทธศาสตร์จริงต้องไม่เฟ้อหรือสูญเปล่า.

เอาละ ที่นี้ก็จะได้พูดไปถึงจุดหมายของเรื่อง ให้ใกล้เข้าไปอีก คือสิ่งที่เรียกว่า **พุทธศาสตร์** นั้นเอง ถ้าเรียกว่า **พุทธศาสตร์จริง** ต้องไม่เฟ้อ ต้องไม่ขาด ต้องไม่สูญเปล่า ต้องไม่ทำให้ปัญหาเกิดขึ้น และเป็นที่ยอมรับทั้งศาสตร์ทั้งหลายได้; หรือถ้าจะพูดกันอีกทีหนึ่ง ก็ว่าศาสตร์, ศาสตร์ทั้งหลายในโลกที่มี ๆ อยู่อย่างสับสน ปนเปกันอย่างเฟ้อนี้ เอามาจัดระบบกันเสียใหม่ ให้มันมีระบบที่มองเห็นได้ง่าย; แล้วก็เหลือเพียงสัก ๓ ระบบ อย่างที่กล่าวแล้วว่า พุทธศาสตร์ธรรมศาสตร์ สังคมศาสตร์ อย่างนี้เป็นต้น.

พุทธศาสตร์หรือ **พุทธศาสตร์** เราหมายถึง **ความรู้**; อย่างลืมนะ เราหมายถึงความรู้, เพราะเอามาได้บัญญัติ คำแปลกประหลาดนี้ขึ้นมาแล้วว่าพุทธศาสตร์ หมายถึงความรู้; คู่กันไปกับธรรมศาสตร์ คือการปฏิบัติ, สังคมศาสตร์ คือการทำให้เข้ากันได้. สำหรับพุทธศาสตร์ คือความรู้นี้ **ควร**จะแยกออกเป็นสัก ๒ ศาสตร์ ก็พอ มีสัก ๒ ศาสตร์ก็พอ:-

ศาสตร์สำหรับการทำมาหากิน ดำรงชีวิตอยู่ได้ เรียกว่า **ศิลปศาสตร์** ขอยืมคำนี้มาใช้ คำว่า "ศิลปศาสตร์" นี้กว้าง พอที่จะใช้ถึงศาสตร์อะไรก็ได้ ซึ่งเป็นที่ตั้งแห่งความรู้เพื่ออาชีพ. คำว่า **สิป/ป** ๆ ในภาษาบาลี, หรือศิลปะในพุทธศาสนา นี้เป็นคำเดียวกัน. สำหรับครั้งพุทธกาลโน้นแล้วคำว่า สิปปะหรือศิลปะ เป็นความรู้ อาชีพเท่านั้น, เป็นความรู้เพื่อมนุษย์คนหนึ่งจะใช้เป็นอาชีพได้; ฉะนั้นจึงเรียนศิลปศาสตร์ หรือสิปปศาสตร์กัน เพื่อเป็นผู้สามารถที่จะมีอาชีพได้.

ส่วน **ความรู้** อีกทางหนึ่ง นั้น ก็คือ **ความรู้ทางจิต ทางใจ ทางวิญญาณ** ซึ่งระเรียกว่า **วิญญาณศาสตร์ หรือธรรมศาสตร์**; แต่เรียกว่าวิญญาณศาสตร์ดีกว่า จะได้มีความรัดกุม. **ความรู้ทางมโนธรรม หรือความรู้ทางวิญญาณศาสตร์**นี้ ไม่ใช่เรื่องทำมาหากิน; อย่างดีก็จะเป็นเครื่องช่วยให้ทำมาหากิน โดยไม่ต้องเป็นทุกข์. คนมีความทุกข์เพราะทำมาหากิน เพราะว่าเขาขาดความรู้ส่วนนี้; ฉะนั้นความรู้ส่วนนี้มันจึงเป็นเรื่องเหนือวัตถุ, ส่วนใหญ่ก็ต้องเรียกว่าเหนือวัตถุ **เหนือฟิสิกส์** เป็น **เมตาฟิสิกส์ (metaphysic)** คือ **เหนือฟิสิกส์** **เหนือความรู้ทางวัตถุ**; เป็นความรู้ทางสติปัญญา ทางความคิดเห็น ทางความเชื่อถือ ทางจิตทางวิญญาณ.

จะเรียกให้สั้น ก็ว่า **ความรู้ทางวัตถุ** อย่างหนึ่ง, **ความรู้ทางนามธรรม** หรือ **ทางวิญญาณ** อีกอย่างหนึ่ง มีอยู่ ๒ อย่าง.

.... ..

พิจารณาคูความรู้ทางวัตถุที่เรียกว่าศิลปศาสตร์.

อ้อ, ที่นี้ก็ดูกันอย่างแรกก่อน ว่า **ความรู้ทางวัตถุ** ที่เรียกว่า **ศิลปศาสตร์** นี้ มันมีศาสตร์นั้นศาสตร์นี้มาก จนจำไม่ไหว จนเพ้อ จนเสียเวลา ที่จะไประบุมันทุกชื่อ; ฉะนั้นเอาแต่ประเภทใหญ่ๆ ซึ่งจำกัดความหมายไว้เป็นพวกๆ ก็แล้วกัน ไม่ก็พวก:-

ศิลปหมวดที่ ๑ **ความรู้หนังสือ** เราเรียนหนังสือ อย่างที่เราเรียน ๆ กันนี้ แล้วก็ให้มีสติปัญญาธรรมดาสัมมัญ เป็นคนมีสติปัญญา; ไม่ใช่รู้เรื่อง มรรค ผล

นิพพาน; เป็นความรู้ธรรมดาสัมมัญ สติปัญญาธรรมดาสัมมัญ มีมากมาย, แล้วก็กระทั่งว่า รู้จักสวय รู้จักงาม ที่เรียกว่าสุนทรียศาสตร์ ศาสตร์อันว่าด้วยความงามอย่างไร มันก็มีหลายๆ สิบแบบ จนกระทั่งความงามนั้นผลิตเปิดเปิงออกไปจนเหมือนกับบ้าๆ บอๆ อย่างศิลปะสมัยใหม่ ที่เรางามกับเขาไม่ไหว.

ศิลปะหมวดที่ ๒ หลังจากรู้หนังสือ แล้วก็ รู้อาชีพ เป็นความรู้ทางอาชีพ เป็นอาชีพวิทยาดีกว่า อันนี้ต้องแยกออกเป็น ๒ ส่วน : คำว่า อาชีพ นี้ ตัวหนังสือแปลว่า ดำรงชีพ, อาชีพวิทยา นี้ รู้จักทำมาหากิน แล้วก็รู้จักดำรงชีพ มันเป็น ๒ ชัยกอยู่. ขอให้สังเกตดู มันเนื่องกัน : เรา รู้จักทำมาหาเลี้ยงชีวิต ทำไร ทำนา คำขาย ทำราชการ อะไร ; นี้ก็เรียกว่า อาชีพ. ครั้นมีอาชีพแล้ว ยังจะต้องดำรงชีพ คือ การมีชีวิตเป็นอยู่ ให้มันถูกต้อง ให้มีความสุข. ฉะนั้นหาเลี้ยงชีพนั้นมันอย่างหนึ่ง, แล้วก็ดำรงชีพนั้นมันอีกอย่างหนึ่ง. อย่าเอาไปปนกัน; สองอย่างนี้รวมกันแล้ว เราจะเรียกว่าอาชีพศาสตร์ ศาสตร์แห่งการดำรงชีพ.

ความหมายที่ ๑ เกี่ยวกับการหาเลี้ยงชีพ นี้ ถ้ามีความรู้สมบูรณ์ มันควรจะได้รับประโยชน์กว้างขวาง ถึงกับว่า เราสามารถประกอบอาชีพได้ถูกต้อง เหมาะสมแก่ตน, ประสบความสำเร็จและก้าวหน้า นี้อย่างหนึ่ง, เราหาเลี้ยงชีพได้ โดยเหมาะสมแก่ตน จนสำเร็จ และก้าวหน้า นี้อย่างหนึ่ง. แล้วเรายังต้องหาเลี้ยงชีพ ชนิดที่จะรู้สึกเป็นสุขสนุก ปราศจากความรู้สึกที่เป็นทุกข์ทรมาน; คือเราต้องมีความรู้ ทำให้การหาเลี้ยงชีพของเรานั้น ไม่เป็นการทรมาน; แม้จะต้องเหนื่อยโหลโคลย้อยอยู่กลางแดด. เรามีความรู้ ชนิดที่ป้องกันไม่ให้เกิดความรู้สึกว่า มันเป็นการทรมานทุกข์ทรมาน; แต่ให้รู้สึกว่าเป็นสุขสนุกสนานที่เดียว. นี้เรามีความรู้เรื่องทำมาหาเลี้ยงชีพไกลกว่าคนธรรมดาอย่างนี้.

เดี๋ยวนี้เด็กๆ เขาไม่เห็นว่าการเหี่ยวไหลวไคลย้อยอยู่กลางแดดกลางนานั้น มันน่าสนุกอะไร เขาก็หวังแต่เรียนลัดรวยลัดอะไรกันเสียตะพึดไป.

นี่อยากจะเขยิบขึ้นไปอีกนิดหนึ่งว่า ขอ **ให้การหาเลี้ยงชีพนั้น เป็นการประพฤติธรรมอยู่ในตัว**. ขณะที่เรากำลังทำมาหาเลี้ยงชีพอยู่กลางทุ่งนา เหี่ยวไหลวไคลย้อยอยู่ หรือด้วยอาชีพอย่างใดก็ตาม มันมีความรู้ความเข้าใจถูกต้อง จนถึงกับทำให้ มันเป็นการประพฤติธรรมะอยู่ในตัว คือให้มันสอนธรรมะอยู่ในตัว ให้สอนอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา อยู่ในตัว หรือว่าสอนพระนิพพานชนิดหนึ่งอยู่ในตัว.

พระพุทธเจ้าเคยตรัสถึงเรื่องการทำนา ที่มีอมตะเป็นผล; อมตะนั้นคือ นิพพาน. การทำนาที่มีอมตะเป็นผลนี้ ก็คือ อยุ่จะให้มีความหมายว่า เราทำนา ชนิดที่มีพระนิพพานเป็นผลกันเสียบ้าง.

ถ้าเป็นทำนาจริง ๆ; *เมื่อกำลังทำนา อยู่กลางนา กลางแดด กลางฝน ก็มีความรู้สึกอยู่ในใจเกี่ยวกับชีวิต, ความลับของชีวิต ความลึกซึ้งของชีวิต; จนเห็นความเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ในกระแสแห่งชีวิต. เกิดความเบื่อหน่าย คลายกำหนด ในสิ่งที่เคยหลงรัก หลงยึดมั่นถือมั่น; มันก็เลยไม่ต้องเป็นทุกข์เพราะนา เพราะวัว เพราะข้าวเปลือก เพราะเงินทอง เพราะลูกเมีย เพราะอะไรต่างๆ. อย่างนี้ เรียกว่าหาเลี้ยงชีพอยู่ ด้วยความรู้ที่ถูกต้อง สำเร็จ ก้าวหน้า สนุกสนานในการกระทำ; แล้วเป็นการประพฤติธรรมะเพื่อนิพพาน อยู่ในตัวอาชีพนั้น.*

นี่ดูจะแปลกมากไปแล้ว ที่เคยพูดเมื่อตอนต้นๆ ว่า มันแปลกนะ มันไม่น่าไว้ใจนะ ดูมันจะบ้าๆ บอๆ อะไรอยู่นะ. ที่ว่าจะประกอบอาชีพ และ เป็นการ

ประพัตติธรรมอยู่ในตัว หรือว่าแสวงหาพระนิพพานชนิดหนึ่งอยู่ ในการประกอบอาชีพนั้น. ถึงจะเป็นชาวไร่ ชาวนา เป็นข้าราชการ เป็นหมอ เป็นทนายความ เป็นหน้าที่อะไรก็สุดแท้; ขอให้ดูให้ดี ถ้าเราสามารถจริงๆ แล้ว จะมองเห็นว่า มันเป็นการประพัตติธรรมอยู่ในตัว. นี่คือนิพพาน ในความหมายว่าหาเลี้ยงชีพ.

ที่นี้ ความหมายที่ ๒ ว่า **อาชีพในความหมายว่า ดำรงชีพ ดำรงชีวิต** อยู่ในบ้านเรือนทุก ๆ อิริยาบถ ไม่ได้ไปอยู่กลางนาแล้วที่นี้. รวมความว่า ระบบชีวิตทั้งหมดทั้งสิ้น ที่เรากำลังประพัตติปฏิบัติอยู่ เรียกว่าดำรงชีพ; จะต้องดำรงชีพในเรื่องกิน เรื่องอยู่ เรื่องหลับ เรื่องนอน เรื่องทุกอย่างทุกประการแหละ, ภาระทั้งการคบหาสมาคม การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ อะไรทุกอย่าง มารวมอยู่ในหน้าที่ของมนุษย์ ผู้ดำรงชีพนี้; ต้องทำให้มันถูกต้อง. **ต้องทำให้มันถูกต้อง** มีคำว่า "ถูกต้อง" เข้ามา คือให้ **เป็นการดำรงชีพที่มีค่ามากที่สุด.**

พ่อบ้าน แม่เรือน หรืออะไรก็ตาม ขอให้ดำรงชีวิตอยู่ **ในลักษณะที่มีมันมีค่ามากที่สุด**; ถ้าเป็นคนปกติ ไม่บ้าๆ บอๆ เสีย คือไม่วิกลจริต ไม่อะไรเสียนี้ เป็นคนปกติ เขาก็จะต้องนึกได้ ก็จะได้คิดได้ ก็จะคิดไปในทางที่ให้มันมีชีวิตอยู่อย่างมีค่ามากที่สุด เพราะรู้จักความหมายของคำว่า "ค่า" อย่างถูกต้อง. แต่ที่คิดแต่จะไปดูหนัง ดูละคร ไปทำอบายมุข จนกระทั่งว่าไม่มีเงินจะทำ ก็ยังไปทำหนี้สินขึ้นมา เพื่อจะไปทำอบายมุข; นี้จะเรียกว่า ดำรงชีพชนิดไหนกัน มันไม่รู้ว่าจะเกิดมาทำไม.

ดำรงชีพที่น้อมไปเพื่อนิพพาน ฟังแล้วมันก็น่าหวัอีกแหละ คือยังอยู่ไปวันหนึ่ง ก็ยังรู้เรื่องพระนิพพาน, ยิ่งวัน ก็ยังรู้เรื่องพระนิพพาน. นี่ขอให้มี

ลมหายใจอยู่ในโลกนี้ มีชีวิตอยู่ในโลกนี้ ชนิดที่ยังวันก็ยังไม่รู้เรื่องพระนิพพาน คือเรื่องความสงบเย็นของชีวิตนั่นเอง คือความถูกต้องของการดำรงชีวิต แล้วมันก็จะโน้มไปหาพระนิพพานเอง.

เราจะทำอย่างไร จะให้เยาวชนของเรา รู้จักดำรงชีวิตชนิดนี้ : มีชีวิตมาวันหนึ่ง ก็รู้เรื่องพระนิพพานเพิ่มขึ้นส่วนหนึ่ง ล่วงไปวันหนึ่ง ก็รู้เรื่องพระนิพพานเพิ่มขึ้นส่วนหนึ่ง; คล้าย ๆ กับว่า พอค่ำลงก็มาคิดบัญชี : วันนี้ได้ทำอะไร ที่ทำให้มีความเข้าใจถูกต้อง, มีความอะไรๆถูกต้อง ตามหลักแห่งธรรมะ ประกอบไปด้วยองค์ ๘ ประการนั้นแหละ. เอาเรื่องมรรคมืดองค์ ๘ ประการ มาเป็นหลักตัดสินก็ได้ว่าวันนี้เราได้ทำอะไร ที่เป็นไปอย่างถูกต้อง ตามหลักของมรรคมืดองค์ ๘ ประการ ก็องค์หรือว่าทุกอย่าง? หรือว่ามาน้อยเท่าไร? นี่คือการดำรงชีวิต ที่มีค่ามากที่สุด คือโน้มไปเพื่อพระนิพพาน. เมื่อมีการหาเลี้ยงชีวิตถูกต้อง และดำรงชีวิตถูกต้องแล้ว เราจึงจะเรียกว่า มีความรู้ทางอาชีพที่ดี.

เดี๋ยวนี้เขาสอน แต่เรื่องว่า เรื่องไฟฟ้า เรื่องวิศวกรรม เรื่องพาณิชยกรรม เรื่องกสิกรรม อะไรต่างๆ; เขาเรียกว่าอาชีพ มากมายหลายสิบอย่าง. แต่มันมีความหมายนิดเดียว มีความหมายนิดเดียว ไม่ได้ตามความหมายของคำว่า "อาชีพ" เพราะว่าเขาทำเพื่อเห็นแก่ปากแก่ท้อง แล้วก็เพื่อกิเลสตัณหา, แล้วก็เพื่อกามารมณ์ทั้งนั้น. เด็กๆ ของเราเรียนวิชาชีพ เพื่อกิเลสตัณหา เพื่อกามารมณ์ทั้งนั้น; จึงไม่มีคำว่าอาชีพอยู่ในนั้น ตามความหมายที่กำลังพูดถึงนี้ คือว่าหากินก็ถูกต้อง ดำรงชีวิตอยู่ก็ถูกต้อง.

นี่ขอทบทวนว่า ศิลปศาสตร์หมวดที่ ๑ นี้คือ รู้หนังสือ, ศิลปศาสตร์หมวดที่ ๒ นี้คือ รู้อาชีพ.

ศิลปศาสตร์หมวดที่ ๓ อายากจะระบุไปยัง อนามัย. ภาษาโบราณก่อนพุทธกาล คำว่าอนามัย หมายถึง ไม่มีสิ่งที่เป็นอันตรายแก่ชีวิต; จะใช้คำว่า ผาสุกแก่ชีวิตก็ได้. แต่ว่าตัวแท้ ๆ มันก็คือ สภาพ หรือ ภาวะที่มันปราศจากอันตรายของชีวิต เราเรียกว่าอนามัย.

มนุษย์ทุกคนจะต้องมีความรู้เรื่องนี้ อะไรที่มันเป็นอันตรายแก่ชีวิต ในการกิน การอยู่ การนั่ง การนอน การยืน การเดิน การอาบ การถ่าย อะไรก็ตามเถอะ หรือว่านอนบ้านนอกเรือน ไกลออกไปก็ตาม ต้องรู้จักทำ ให้ไม่เป็นอันตรายแก่ชีวิต; แล้วใช้ชีวิตได้อยู่เป็นปกติสุข. อย่างนี้เราเรียกว่าอนามัยหมด; ฉะนั้นที่เราสอนกัน เรื่องอนามัยในเวลานี้ มันจะน้อยเกินไป มันจะแคบเกินไป. ไปพิจารณาดูกันเสียใหม่ นอกจากจะรอดชีวิตอยู่ได้แล้ว ยังจะทำให้สมรรถภาพสมบูรณ์ มีกำลังกายสมบูรณ์ มีกำลังจิตสมบูรณ์ คือ มีอนามัยทั้งทางกาย และทางวัตถุ นั่นเอง; นี้เรียกว่าศิลปศาสตร์, หมวดที่ ๓

ศิลปศาสตร์หมวดที่ ๔ คือ ความอยู่รอดทางการเมือง. คำว่า "การเมือง" ในที่นี้ก็ หมายถึงสังคม. เมื่อชีวิตหนึ่งๆ คือคนหนึ่งๆ มันรอด; แล้วมันยังจะต้องมานึกถึง รอดของสังคม คือการอยู่รวมกันเป็นหมู่ อีกทีหนึ่ง.

ถ้าเราปฏิบัติไม่ถูกต้อง หมู่ของเราจะไปไม่รอด จึงต้องมีความรู้ สำหรับหมู่ของเราอยู่รอด เป็นไปรอด อีกทีหนึ่ง; นี่คือความรู้เกี่ยวกับสังคม ที่จำเป็นจะต้องรู้ เช่นความรู้ทางเศรษฐกิจ ความรู้ทางการเมือง ความรู้ทางการปกครอง ความรู้ทางวัฒนธรรม เรื่องตัวเรา เรื่องชาติ เรื่องศาสนา เรื่องพระมหากษัตริย์ เรื่องรัฐธรรมนูญ อะไรก็ตาม; หมดนี้รวมกันเข้าแล้ว มันก็เรียกว่า ความรู้เรื่องความรอดในทางสังคม.

ที่เขายกคำว่า political, political นะ จะแปลว่า สังคมก็ได้ เขาแปลว่า การเมือง. แต่ถ้าพูดว่า "การเมือง" มันก็ไม่หมด ความหมายมันก็ไม่หมด เพราะมันมาถึงการสังคมด้วย. เราใช้คำรวมๆ เป็นภาษาไทยว่า "ความรอดทางสังคม" แต่ถ้าในภาษาที่เขาใช้กันอยู่ มันจะเป็น ความรอดในทางการเมือง เช่น ประเทศชาติอยู่รอด หรือศาสนาอยู่รอด หรือว่าครอบครัวอยู่รอด บ้านเมืองอยู่รอด.

นี่ต้องรอดอีกรอดหนึ่ง หลังจากที่คนคนหนึ่งมันรอดมาแล้ว; มันต้องมี รอดรวมๆกันเป็นหมู่อีกทีหนึ่ง. นี่เป็นสิ่งที่เราต้องรู้ ต้องรู้อย่างถูกต้อง แล้วก็ไม่เพ้อ. เดียวนี้มันรู้เพ้อ;มันก็เท่ากับไม่รู้ เพราะมันแก้ปัญหาไม่ได้.

ที่นี้ศิลปศาสตร์หมวดที่ ๕ อยากจะระบุไปยังเรื่อง **โลกที่เราอาศัย**. คำว่าโลกนี้มันกินความกว้าง คือ **ตัวแผ่นดินก็ได้ ตัวสิ่งที่มีอยู่ในแผ่นดินก็ได้**; แล้วก็มีทั้งที่มองเห็นตัว และมองไม่เห็นตัวก็ได้. โลกที่เราอยู่อาศัยนี้ เราจะต้องรู้มันให้ดี ความรู้เรื่องดาราศาสตร์ เรื่องภูมิศาสตร์เรื่องธรณีศาสตร์ ธรณีวิทยา อะไรอีกมากมาย นับไม่ไหว นั่นนะมันก็รวมอยู่ในข้อนี้; เราต้องรู้เรื่อง โลกที่เราอาศัยนี้ให้ดี. เราจะใช้โลกนี้ให้เป็นประโยชน์ได้ มิฉะนั้นแล้ว เราจะเป็นผู้ทำลายโลก เหมือนกับที่เรากำลังทำลายโลกอยู่ในเวลานี้.

พูดแล้วก็ไม่กลัวใครจะเกลียด คือว่า เรา **มนุษย์ในปัจจุบันนี้อยู่อย่างทำลายโลก** ทำลายสิ่งที่ไม่ควรเอามาทำลาย. ทรัพยากรในแผ่นดินของโลกนี้ เราเอาขึ้นมาทำลาย โดยที่ไม่จำเป็น; โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เช่นว่าน้ำมันอย่างนี้ เอามาทำลายเกินความจำเป็น ใช้ในทางที่ไม่จำเป็นยิ่งกว่าที่จำเป็น. เรื่องแร่ ธาตุ โลหะทั้งหลาย เอามาทำเรือรบ มาทำยุทธปัจจัยอะไรต่างๆ แล้วก็เพื่อทำลาย แล้วก็ทิ้งขว้าง

สูญหายไป, กระทั่งทำลายไม้ ทำลายทุกอย่างแหละที่มันยังไม่ควรจะทำลาย. นี่เพราะเราไม่รู้เรื่องโลก; ฉะนั้น เราจะต้องรู้เรื่องโลก วัตถุ นี่ให้ตี ๆ ไซ้ให้เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง อย่างทะนุถนอม แล้วก็ยังไม่ขาดแคลน.

เมื่อรู้เรื่องโลกที่อาศัยนี้แล้ว เราก็จะรู้จักเรื่องที่มีมันเนื่องกัน เช่น จะสร้างบ้านอย่างไร, สร้างเมืองอย่างไร, จัดการอะไรกันอย่างไร จะอยู่กันอย่างไร, เหมือนกับที่ว่า ไปตัดออกกันอยู่ที่กรุงเทพฯ ตั้งหลายล้านคน จนกรุงเทพฯ สกปรกสกปรกสกปรก เพราะมันก็ไม่รู้; เพราะไม่รู้ว่าเป็นอย่างไร, ควรจะอยู่กันอย่างไร. ในไปยังว่างอยู่ถมไป ทำไม่ไม่มา อยู่อย่างสบาย; ไปอยู่อย่างสกปรก แออัดยัดเยียด แล้วไปอยู่กันอย่างผิดธรรมชาติ?

เมื่อเข้านี้ได้ยินวิทยุประกาศ ว่า กรุงเทพฯ นี้ทรุดลงไปฟุตหนึ่งแล้ว หรือเกินกว่าฟุตแล้ว; เพราะสูบน้ำบาดาลขึ้นมามากเกินไป แล้วตึกรามก็สร้างขึ้นมาขึ้นหนาที่บเกินไป, แล้วรถขนาดใหญ่ขนาดหนัก ที่วิ่งแล้วกระเทือนมากนั้น ก็มีมากเกินไป. แล้วก็กรุงเทพฯ ก็ทรุดลงไปฟุตหนึ่งกว่าแล้ว พร้อม ๆ กันลงไป; นี่เพราะมันไม่รู้เรื่องโลก. แม้เรื่องวัตถุที่เห็นได้ด้วยตา มันยังไม่เห็น; แล้วมันจะเห็นเรื่องที่ไม่เห็นได้ด้วยตาได้อย่างไร. ขอให้รู้เรื่องโลกให้มันถูกต้อง.

เอาละ, สิ่งสุดท้ายของศิลปศาสตร์ จะระบุว่า เป็นหมวดสุดท้าย คือ หมวดที่ ๖ นี้ คือ **จะต้องรู้จักหน้าที่** มนุษย์มีหน้าที่อย่างไร? คำว่า **หน้าที่** มันต้องเนื่องกับ**สิทธิเสมอ**. ถ้ารู้หน้าที่ก็รู้สิทธิด้วย ฉะนั้นเราเรียกว่า พุดถึงหน้าที่อย่างเดียวกก็พอ : หน้าที่ทางกาย, หน้าที่ทางจิต, หน้าที่ทางวิญญาณ, หน้าที่ต่อตนเอง, หน้าที่

ต่อผู้อื่น, หรือหน้าที่ที่มันเนื่องกันไปด้วยกันทั้ง ๒ ฝ่าย แยกกันไม่ออก; นี้ล้วนแต่เป็นหน้าที่.

เดี๋ยวนี้ไม่มีใครรับผิดชอบในเรื่องหน้าที่ ต่างฝ่ายต่างเอาประโยชน์ของตัวเอง มันก็คือทำลายมนุษย ไม่ยอมรับว่ามนุษยมีหน้าที่ช่วยกันผดุงความเป็นมนุษย ความเป็นโลก; แล้วยังเป็นอันธพาลมาก หรือเรียกร้องแต่สิทธิ แล้วก็ไมทำหน้าที่.

ปัญหาที่เกิดอยู่ทุกวัน ในบ้านเมืองนี้ก็คือ การเรียกร้องสิทธิโดยไม่ทำหน้าที่. ถ้าทุกคนทำหน้าที่สมบูรณ์แล้ว มันจะไม่เกิดความต้องการอะไร ถึงกับจะเรียกร้องสิทธิ ดอก มันจะเป็นการได้อยู่ในตัว; นี่เป็นเรื่องบ้าหลัง เรียกร้องแต่สิทธิโดยไม่ทำ หน้าที่ หรือทำหน้าที่น้อย แล้วยังเรียกร้องเอาสิทธิมาก. ความรู้ข้อนี้ดูจะยังขาดมาก กว่าความรู้ข้ออื่น เพราะว่า คนมันมีกิเลสมาก เห็นแก่ตัวมาก จึงไม่รู้จักหน้าที่ และสิทธิ.

ขอให้ไปศึกษาเอาเองก็แล้วกัน ว่าหน้าที่ทางกายเป็นอย่างไร, หน้าที่ทางจิต เป็นอย่างไร, หน้าที่ทางวิญญาณเป็นอย่างไร; นี้เคยพูดกันมานานแล้ว แล้วก็พอจะ มองเห็นเองได้ด้วย. หน้าที่ต่อตนเองบ้าง, หน้าที่ต่อผู้อื่นบ้าง, มันไม่เหมือนกัน แล้วในบางที่มันมาเกี่ยวพันกันอย่างที่แยกกันไม่ได้.

ที่นี้ **ความรู้ศิลปศาสตร์เหล่านี้** เรายังขาดอยู่ เราไม่ได้สอนให้เยาวชน ของเรา มีอย่างถูกต้องหรือเพียงพอ; ฉะนั้น เยาวชนของเราจึงมีอะไรประหลาดๆ คือเดินไปอย่างประหลาดๆ **สร้างปัญหาขึ้นมา.**

แต่ขอให้รู้ไว้ว่า แม้วาเยาวชนของเรา จะมีความรู้ทางศิลปศาสตร์ ครบ ทั้ง ๖ ประเภท อย่างที่วามานี้แล้วก็ตาม; ยังหาเป็นเยาวชนที่ถูกต้องหรือสมบูรณ์

แบบไม่. เขาจะต้องมีความรู้ทางฝ่ายมโนธรรม หรือทาง ฝ่ายวิญญูณศาสตร์ อีกทีหนึ่ง; ศิลปศาสตร์อย่างเดียวไม่พอ มันเป็นเรื่องทางวัตถุ ทางร่างกายไปเสีย ทั้งนั้น.

....

พิจารณาความรู้ทางมโนธรรมที่เรียกว่าวิญญูณศาสตร์.

ที่นี้ก็มาถึงหมวดพุทธศาสตร์ประเภทที่ ๒ คือ พุทธศาสตร์ฝ่ายมโนธรรม หรือ วิญญูณศาสตร์ นั้นเอง นี้ไม่เกี่ยวกับวัตถุ ไม่เกี่ยวกับโลก ไม่เกี่ยวกับเรื่อง ทางกาย แต่ **เกี่ยวกับเรื่องทางใจโดยเฉพาะ** เพราะฉะนั้นมันจึงกลายเป็นเรื่อง อุดมคติไป.

คำว่า "อุดมคติ" นั้น เป็นนามธรรม เป็นเรื่องทางจิตทางใจ ทางสติ ปัญญา ทางความรู้ ความคิด ความเห็น ความเชื่อ; นี้เราเรียกว่าอุดมคติ เป็น **เรื่องทางฝ่ายมโนธรรม** เป็นวิญญูณศาสตร์. คำว่าพุทธศาสตร์ประเภทที่ ๒ เป็นเรื่องฝ่ายนี้.

สำหรับอุดมคตินั้น มันควรจะพูดแต่เพียงว่า **"รู้อุดมคติของการเกิดมาเป็นมนุษย์"** ก็พอแล้ว. อุดมคติของมนุษย์นี้ สรุปไว้ในคำสั้นๆว่า "รู้ว่าเกิด มาทำไม", ปัญหาทางนามธรรม ก็สรุปลงไปทีคำว่า **"รู้ว่าเกิดมาทำไม"**; ขยาย ความออกไปว่า **เกิดมาทำไมจึงจะดี**. ถ้าตัดบทออกไปเสียว่า บัดนี้มันเกิดมาแล้ว ยอมรับว่าเกิดมาแล้ว; แม้ไม่เจตนาจะเกิด แต่มันก็ได้เกิดมาแล้ว. และเมื่อเกิด มาแล้ว ควรจะทำอะไรจึงจะดี; นั่นแหละจะพบอุดมคติได้โดยง่าย.

ปัญหาชั้น **อุดมคติทางนามธรรม** นี้ ควรจะอาศัยหลัก ๓ อย่าง ที่เรียกว่า พุทธศาสตร์ ธรรมศาสตร์ สังคมศาสตร์ นั่นเอง; แต่ว่าเอากันเพียงความรู้ ยังไม่ไปถึงถึงการปฏิบัติ. **ความรู้ว่าเกิดมาทำไม**, แล้ว **ความรู้ว่าทำอย่างไร**, แล้ว **ความรู้ว่าจะร่วมมือกันอย่างไร**, มันเป็นหลักของศาสตร์ทั้งสาม. แต่เดี๋ยวนี้เราจะเอามา แต่ส่วนที่เป็นความรู้ เพราะฉะนั้นมันจึงเป็นเพียงความรู้ รู้ว่าเกิดมาทำไม, แล้วก็รู้ว่าจะต้องทำอย่างไร, สำหรับอุดมคติอันนั้น; แล้วยังรู้เท่าแต่รู้ณะ ยังไม่ได้ปฏิบัติ รู้ว่าจะร่วมมือกันอย่างไร ในการอยู่ด้วยกันในโลกนี้.

สำหรับอุดมคติข้อที่ ๑ ว่า **เกิดมาทำไม** จึงจะดี? มันก็มีปัญหาต่อไปว่า **ดีนั้นคืออย่างไร**. เกิดให้ความหมายของคำว่าดี ไม่ตรงกัน ก็มาทะเลาะกัน; เหมือนอันธพาลนะ เขาก็ว่าดีของเขาอย่างหนึ่ง บัณฑิตก็ว่า ดีของเขาไปอีกอย่างหนึ่ง ก็เลยทะเลาะกัน. มันต้องรู้ในข้อนี้ด้วย :**ที่ว่าดี หรือไม่ดี หรือเหนือไปจากดีนั้น คืออย่างไร**.

เกี่ยวกับคำว่า **ดี ดี นี้ มีอยู่ ๓ แขนง** : คือ **ดีนั้นเป็นอย่างไร, ไม่ดีนั้นเป็นอย่างไร, แล้วเหนือมันขึ้นไป** คือไม่เรียกว่าดี ไม่เรียกว่าไม่ดีนั้นเป็นอย่างไร. นี่ตามหลักธรรมะในพระพุทธศาสนา ท่านสอนให้รู้ถึงอย่างนี้.

ดี คือทุกคนยอมรับได้ คนปกติทุกคนยอมรับได้ ไม่ทำอันตรายใคร; คนพอใจได้โดยสัตยาตญาณ นี้เรียกว่า ดี.

ส่วน **ไม่ดี** นั้น **มันทำอันตราย**. ทุกคนก็ไม่ปรารถนา จะให้ใครมาทำอย่างนั้นแก่ตน; เพราะมันทำให้ลำบาก ยุ่งยาก และเป็นทุกข์ นี้เรียกว่าไม่ดี.

ที่นี้คำว่า "เหนือดี" นั้น ก็มีจิตใจสูงไปกว่านั้น คือจะไม่ยินดีในร้าย
ในส่วนไหนหมด.

นี้เกี่ยวกับคำว่า "ดี" มีอยู่อย่างนี้ จะต้องรู้; เมื่อรู้แล้ว ก็รู้สิ่งทีเรียกว่าดี.

ที่นี้เมื่อรู้จักสิ่งทีเรียกว่าดีแล้ว ขอให้ระวังหน่อยนะ คือ **ให้รู้จักปรารถนา**
ในส่วนที่น่าปรารถนาของคำว่า "ดี". เดียวว่าดี ดี แล้วก็ตะครุบเอาไปหมด;
มันจะกัดเอา; ส่วนที่น่าปรารถนาของสิ่งทีเรียกว่าดีนะมีอยู่. ดังนั้นมันจึงมีส่วนที่
ไม่ควรปรารถนา ไม่น่าไปปรารถนา; ถ้าไปปรารถนาส่วนนี้ แล้วจะยึดมันถือมัน แล้ว
จะต้องเป็นทุกข์ เพราะสิ่งทีตัวเรียกว่าดี, หรือว่าถ้ารู้เสียแล้วว่า สิ่งทีว่าดีนี้มันก็มีสิ่ง
ทีไม่ควรปรารถนา พอสิ่งนั้นเกิดขึ้น เราก็ไม่เดือดร้อน.

ตัวอย่างง่าย ๆ เช่นว่า ถ้าดีต้องมีคนอีกตา, ถ้าดีต้องมีคนอีกตา. ถ้าพอ
มีคนอีกตาขึ้นมา เราก็โทษความดี อย่างนี้มันโง่; **ทำไมไม่รู้เสียก่อนว่า ดีต้องมี**
คนอีกตา เมื่อมีคนอีกตาทีต้องถือเป็นเรื่องทีมันดี แล้วเราก็ไม่ยึดถือในส่วนนั้น; เรา
เอาส่วนทีว่า ไม่เกี่ยวกับว่าคนอีกตา เอาส่วนทีมันมีความสุข ความสงบสุข.

เรื่องชั่วไม่ต้องพูด เป็นยกเลิกกันไปหมด; แต่**เรื่องดีนี้ยังจะต้องดู**
ให้ดีว่า ; ส่วนทีควรปรารถนามันก็มี, ส่วนทีไม่ควรจะไปยุ่งด้วยไปยึดถือ
มันก็มี. เดียวนี้คนมันหลงในความดี มันก็เลยแก้ปัญหาเหล่านี้ไม่ได้ มันเป็นโรค
เส้นประสาทเพราะความดีกันนี้ มากเหลือเกินในโลกนี้ เพราะไปยึดถือในความดี, หรือ
ในส่วนของความดีทีไม่ควรปรารถนานั้น คืออย่าไปยึดถือก็แล้วกัน.

ความดีนี้มันเป็นชั้น ๆ ๆ ๆ; พวกที่อยู่ในชั้นธรรมดาสามัญ ก็เรื่องกามารมณดี. พวกอยู่ในชั้นรูปาวจรก็ว่า ไม่เกี่ยวกับกามารมณ เป็นรูปบริสุทธิดี. ที่สูงขึ้นไป เป็นพวกอรุปาวจรก็ว่าอย่าเอาเลยเรื่องรูป แม้จะบริสุทธิ ก็อย่าเอาเลย เอานามธรรมดี. ข้อละเอียดอย่างนี้ไม่ต้องอธิบายกันในที่นี้; แต่บอกให้รู้ว่า มันมีอยู่เป็นชั้นๆอย่างนี้ กระทั่งว่า เป็นโลกุตตระ คืออยู่เหนือชั่วเหนือดีไปเสียเลย. ไปหาศึกษาเอาจากพระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา จึงให้เราเห็นว่าดีนั้นมีอยู่ชั้นกามาวจรก็มี, รูปาวจรก็มี, อรุปาวจรก็มี, โลกุตตรภูมิก็มี โนน.

เข้า, **สรุป** ข้อนี้ก็ว่า เรารู้ว่าเกิดมาทำไมจึงจะดี, แล้วอย่างไรเรียกว่าดี, อย่างไม่เรียกว่าไม่ดี, อย่างไม่เรียกว่าเหนือไปจากดี; แล้วก็ยังรู้ว่า ส่วนที่ไม่ควรไปปรารถนา ของสิ่งที่เรียกว่าดีนั้น ก็มีอยู่ มันเป็นธรรมดา จะไปยึดมันถือมันไม่ได้ แม้จะดีอย่างไร ก็ยังอนิจจังทุกขัง อนัตตา อย่างนี้เป็นต้น; ก็พยายามให้มันมีการเลื่อนชั้น ของสิ่งที่เรียกว่าดี จนกว่าจะอยู่เหนือความดี สูงสุดกันเท่านั้นเอง.

ที่นี้อุตมคติข้อที่ ๒ ที่ถัดไปก็ว่า **ทำอย่างไร จึงจะได้** อย่างที่กล่าวมาแล้ว นั้น ที่จะดีนะ **ทำอย่างไรจึงจะดี**. นี้ก็เหมือนกับที่พูดมาแล้วในเรื่องศิลปศาสตร์ : ดำรงชีวิตให้ถูกต้องทั้งฝ่ายรูปธรรม และนามธรรม. การหาเลี้ยงชีพถูกต้อง การดำรงชีวิตถูกต้อง แยกออกเป็นส่วนรวมๆกันมากๆแยกออกมาเป็นส่วนย่อยอย่างเดี่ยวๆ เฉพาะกรณี เฉพาะบุคคล เฉพาะเวลา เฉพาะสถานที่ เป็นต้น ใช้คำว่า "เป็นต้น" เช่น เรื่อง **สัปปริสธรรม ๗ ประการ** ไปหาอ่านดู **รู้ความพอเหมาะพอดี** หรือ **ถูกต้อง ของเหตุ ของผล ของตน ของประมาณ ของเวลาของบริษัท แล้วของบุคคล**; ที่เขาเรียกว่าสัปปริสธรรม ๗ แต่ละส่วนๆมันถูกต้อง และทั้งหมดมันก็จะถูกต้อง.

ฉะนั้นหลักธรรมะชนิดนี้ จะเป็นคำตอบของปัญหาที่ว่า "ทำอย่างไรจึงจะดี ได้ดังที่เราปรารถนานั้น?" และข้อนี้ก็จะไปพูดกันอย่างละเอียด ในหัวข้อถัดไป ที่เรียกว่า ธรรมศาสตร์.

ที่นี้ก็มาถึงอุดมคติที่ ๓ ที่ว่า **ควรร่วมมือกันอย่างไร**; เพราะว่าทำไปคนเดียวไม่ได้, ดีคนเดียวก็ไม่ได้, อะไรคนเดียวก็ไม่ได้, ฉะนั้นต้องมีการร่วมมือ ก็มีหัวข้อที่สำหรับคิดว่า **ร่วมมือกันอย่างไร** จึงจะได้สิ่งนั้นมา? สิ่งใดเป็นวัตถุประสงค์ของมนุษย์หรือของเรา เราจะต้องร่วมมือกันอย่างไร จึงจะได้สิ่งนั้นมา? และว่าเมื่อเราได้สิ่งนั้นมาแล้ว เราจะอยู่ร่วมกับสิ่งนั้นได้โดยวิธีใด? เมื่อได้อะไรตามอุดมคติแล้ว เราจะใช้อุดมคตินั้นอย่างไร?

เหมือนกับได้เงิน ได้ทอง ได้แก้ว ได้แหวน มา แต่ใช้มันไม่ถูก มันก็มาเป็นอันตราย; มันยังมีเทคนิคที่ว่า จะต้องอยู่กับมัน หรือเกี่ยวข้องกับมัน หรือใช้มัน อย่างถูกต้อง. คนที่มีครอบครัวแล้ว จะรู้เรื่องนี้ดีกว่าคนที่ยังไม่เคยมีครอบครัว : เราจะต้องประพฤติกระทำต่อครอบครัวอย่างไร คนไม่เคยมีครอบครัวมันรู้ไม่ได้, นี่เป็นตัวอย่างที่ว่า สิ่งที่เป็น **อุดมคติ**นี้ก็เหมือนกัน ; **ถ้าไม่รู้จริง** มันก็จะเอามาทำความลำบากยุ่งยาก หรือสร้างปัญหาขึ้นมาใหม่อีกระบบหนึ่ง เพราะมันผิดฝาผิดตัวกัน เป็นต้น.

ที่นี้เพื่อประโยชน์ในข้อนี้ยิ่ง ๆ ขึ้นไปอีก เราก็ **จะต้องรู้ถึงวิธีการ ที่จะส่งเสริมให้โลก** โลกทั้งโลกของเรานี้ ให้มันเต็มไปด้วยสิ่งนี้ คือเต็มไปด้วยสิ่งที่ว่า ดีว่าเลิศนี้ โดยวิธีที่ว่า เผยแพร่สิ่งนี้ ทำความเข้าใจในสิ่งนี้ ให้มันทั่วกันไปหมดทั้งโลก ในหมู่คนในโลก คือพวกพ้องของเรา. แล้วเราอย่านึกถึงแต่เราคนเดียว นึกถึงผู้อื่น

ด้วย; เมื่อนึกถึงผู้อื่นด้วย เราจะต้องนึกถึงวิธีทำความเข้าใจระหว่างกันและกันด้วย, เมื่อจะทำความเข้าใจระหว่างกันและกันด้วย แล้วมันก็ต้องรู้จักช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ที่มันเกี่ยวกับสิ่งนั้น. เดียวนี้มันหายาก เพราะว่า คนแต่ละคนนี่ มันมองแต่ตัวเอง มันก็ไม่พบวิชาสำหรับจะร่วมมือกับผู้อื่น.

การศึกษายังไม่พอ เยาวชนของเรา ยังขาดความรู้ในส่วนนี้ ซึ่งเป็น **เรื่องทางจิต ทางวิญญาณ** ไม่มีในโรงเรียนไหน มหาวิทยาลัยไหน ที่มีหัวข้อสอน หรือหลักสูตรสอนให้รู้ว่าเกิดมาทำไม. เขาเห็นว่า เป็นเรื่องบ๊าบอบที่สุด ถ้าจะเอาไปสอนในโรงเรียน ในมหาวิทยาลัย ก็ว่านี่มันเป็นเรื่องบ๊าบอบที่สุด เขาก็ไม่เอาไปสอน; ฉะนั้นเรียนจบมหาวิทยาลัยแล้ว ก็ยังไม่รู้ว่าเกิดมาทำไม? เพื่ออะไร? โดยวิธีใด?

ยังเหลือที่จะต้องมองอีกต่อไป ก็ว่า **วิญญาณศาสตร์-ศาสตร์ฝ่ายวิญญาณ, หรือ ฝ่ายมโนธรรม** นี้ มันมีอานุภาพ ที่จะทำให้ความรู้ฝ่ายศิลปศาสตร์ ไม่เป็นหมัน หรือขาด หรือเกิน. ความรู้ฝ่ายศิลปศาสตร์ ก็ได้พูดมาแล้วว่า มันเป็นอย่างไบบ้าง คือความรู้ที่มนุษย์ในโลกเขาร่ำรวยกันนั่นนะความรู้ทางศิลปศาสตร์; แต่เขาไม่มีความรู้ทางมโนธรรม หรือทางวิญญาณศาสตร์. ข้อนี้เองเป็นเหตุให้ใช้ความรู้ฝ่ายศิลปศาสตร์นั้นผิดหมด : เกินไปก็มี, ขาดไปก็มี, เป็นหมันอยู่อย่างมาก; ที่เรียกว่าสูญเปล่า การศึกษาสูญเปล่าในโลกนี้ ลงทุนเพื่อการศึกษาหมาศาล; แต่ว่าสูญเปล่า เพราะว่าสิ่งนั้นไม่ไปทำประโยชน์ให้แก่มนุษย์เลย เรียนกันเป็นบ้าเป็นหลัง.

ฉะนั้น **วิญญาณศาสตร์** นี้ ก็จะทำให้ศิลปศาสตร์ไม่สูญเปล่า, ไม่เป็นหมัน ไม่ขาด ไม่เกิน เป็นต้น. ขอให้เยาวชนของเรา มีความรู้ในส่วนนี้ เป็นความรู้ที่สมบูรณ์; เยาวชนของเรา ก็จะทำให้สร้างโลกที่ดี ในอนาคต.

[ต้องรู้จักคำสำคัญ เพื่อประโยชน์ในการศึกษาปฏิบัติ.]

คำสำคัญที่ **เราจะต้องรู้** สำหรับคำสำคัญที่**เราจะต้องรู้** เช่นคำว่า **ธรรมะ** เช่นคำว่า**ศาสนา** เช่นคำว่า **พระเจ้า** เช่นคำว่า **สัจจะ** นั้นมันเครือเดียวกัน.

คำที่ ๑ คำว่า **ธรรมะ** เป็นแม่บท ก็แล้วกัน; แล้วขยายลูกบทยออกไป เป็น **ศาสนา** บ้างเป็น **พระเจ้า** บ้าง เป็น **ธรรมสัจจะ** บ้าง เป็น **สัจจธรรม** บ้าง เป็น **ความจริง** บ้าง อีกมากมาย หัวหน้าหมวดของมันก็คือ คำว่า "ธรรม" แจกแขนงไป.

คำที่ ๒ คือ **ชีวิต** ถ้าเรารู้จักคำว่าชีวิต เราจะต้องรู้จักคำว่า "**ตัวตน**" หรือ "**อุดมคติของตัวตน**".

คำที่ ๓ ต่อไปก็คำว่า **ชาติ** หรือเกิด คือเกิดอย่างไร? เกิดทางกาย เกิดทางวิญญาณโดยวิธีใด?

ที่นี้คำที่ ๔ ว่า **พัฒนา** ถ้าเกิดมาแล้วไม่พัฒนา มันเสียชาติเกิด. คำเหล่านี้มันหยาบคาย แต่มันไม่รู้จะพูดอย่างไร; ถ้าเกิดมาแล้ว ไม่รู้จักชีวิต ไม่รู้จักพัฒนาชีวิต มันก็เสียชาติเกิด.

ขอให้ไปสนใจคำสำคัญๆซึ่งที่แท้ก็มีอยู่ไม่กี่คำ เพราะมันจัดเป็นหมวดๆได้.

หมวดธรรมะก็รู้จักศาสนา รู้จักพระเจ้า รู้จักอะไรต่างๆ ที่มันเกี่ยวกับสิ่งที่จะเรียกกันว่าศาสนา.

หมวดชีวิต ก็รู้ทุกสิ่งที่มีเกี่ยวกับชีวิต : ชีวิตทางวัตถุ ชีวิตทางนามธรรม
ชีวิตในภาษาคน ชีวิตในภาษาธรรม, สิ่งที่เราเรียกว่าตัวตน หรือมิใช่ตัวตน; บางที
ก็พูดกันสับสนไปหมด จนพูดว่าตัวตนก็ถูก พูดว่าไม่ใช่ตัวตน มันก็ถูกอีก นี่เพราะ
เขาไม่รู้จักคำว่าชีวิตคืออะไร.

มัน **จะต้องรู้จักอุดมคติของชีวิต** ให้ถูกต้อง เพราะข้อสำคัญมันอยู่ที่ชีวิต
นะ. มันมีอะไร ที่น่าประหลาดยิ่งไปกว่าชีวิต; เราก็ต้องการจะมีชีวิตอยู่. แล้ว
บางทีก็ใช้คำว่า : ชีวิตนิรันดร ชีวิตที่ไม่รู้จักดับ ไม่รู้จักสิ้นสุด อย่างนั้นก็มิ มันก็
มีได้ และมีจริง ชีวิตนิรันดร; แต่มันความหมายอื่น.

ชีวิตในความหมายอื่น มีได้ **เป็นชีวิตนิรันดร** เหมือนกับศาสนาอื่น
เขาจะพูดว่า : เขาต้องการจะตายแล้วไปอยู่กับพระเจ้า เป็นชีวิตนิรันดร; มันก็ถูก
ของเขา อย่าไปดูถูกเขา มันถูกของเขา เพราะเขามีความหมายอย่างนั้น และมีความ
หมายถูกต้อง. **ศาสนาที่ถือพระเป็นเจ้า**แล้วก็มีหลักอย่างนี้ทั้งนั้น ว่าเราทำอะไร
ในโลกนี้ **ทำดีทุกอย่างในโลกนี้ เพื่อตายแล้วจะไปนั่งอยู่ข้างๆพระเจ้า เป็นชีวิต
นิรันดร.**

แต่ **ในส่วนของพุทธศาสนา** นี้ ไม่ไหว ไม่ถูก บ้าบอเลย พูดเสียอย่างนี้;
เพราะว่ามันใช้คำพูดต่างกัน แล้วพุทธศาสนา นี้ ก็เรา**ต้องการดับไม่เหลือ**นี่ เรา
ไม่ต้องการจะไปมีชีวิตนิรันดร เราต้องการดับไม่เหลือเป็นนิพพาน, อันนี้แหละเสีย
เปรียบกันมาก; เราพูดแบบไม่มีอะไร แบบปฏิเสธหมด, ส่วนฝ่ายอื่นเขาพูดแบบ
ที่มันมีอะไรอยู่ตลอดเวลา.

รู้จักพูดให้ดี ๆ ว่า **นิพพานนั้นเป็นอมตะ** ว่านิพพานนั้นไม่ตา เพราะ ฉะนั้นนิพพานจะต้องมีสภาพอะไร อันใดอันหนึ่ง ที่นิรันดรด้วยเหมือนกัน ฉะนั้นใน พุทธศาสนานี้ ก็มีนิรันดร มีอะไรนิรันดร; ไปคิดเอาดู. ถ้าใช้คำว่า "ชีวิต" ก็ได้ แต่ต้องพูดให้เป็น; เพราะว่าคำว่า "ชีวิต"มันเลื่อนความหมายเรื่อยไป ๆ ๆ.

นี่เดี๋ยวนี้ เรามันรู้จักชีวิต แต่ในเรื่องชีวิตวัตถุ เรื่องเป็นเรื่องตายกัน แต่ในเรื่องวัตถุ; เรื่องนามธรรม เรื่องวิญญาณ ไม่รู้ จึงไม่รู้เรื่อง ชีวิตนิรันดร คือ **พระนิพพาน**; ฉะนั้น จึงสอนให้เขาวชนรู้เรื่องชีวิต ในความหมายของคำคำนี้ ในระดับแห่งความหมายนั้น มันคงจะดี.แต่เขาวชนมันบ้า ไม่เอามาสอนในโรงเรียน ในมหาวิทยาลัย ในอะไรต่าง ๆ.

ขอสรุปสักหน่อยว่า สิ่งที่เราเรียกว่า **อุดมคติของชีวิตนั้น มีค่ามาก** ประเสริฐ ที่สุด และจำเป็นที่สุด ถ้าไม่รู้จักอุดมคติของชีวิตแล้ว ก็จะมีจม, จะจมลงไป จมลงไป จมลงไป ในโคลนแห่งกิเลสณะ. กิเลสมีอย่างไร ต้องการอะไร มันก็จะจมลงไป ใน โคลนนั้น; แต่ถ้ามีอุดมคติของชีวิต มันจะถอนขึ้นมา ถอนขึ้นมา ถอนขึ้นมา มัน จะไปที่รอดพ้นและปลอดภัย. ฉะนั้นเราต้องมีอุดมคติที่ถูกต้อง จึงจะได้.

คำว่า "อุดมคติ" มันเป็นเรื่องที่ใครผูกขาดไม่ได้; คนโง่ก็เอาไปใช้ได้, คนมีปัญญา ก็เอาไปใช้ได้. คนโง่ก็มีอุดมคติของความโง่, คนฉลาดก็มีอุดมคติของ ความฉลาด. ฉะนั้น **เราต้องมีอุดมคติที่ถูกต้อง** ที่เรียกว่า **"อุดมคติของชีวิต"** แล้วก็จะไม่จมลงไป ในกาม หรือเปลือกตมจะถอนขึ้นมา ถอนขึ้นมา หลุดพ้นจาก ปัญหาทั้งหลาย. นี้เรียกว่าอุดมคติของชีวิตที่ถูกต้อง. เดี่ยวนี้เขาวชนของเรา มีแต่

อุดมคติแบบของเขาเอง อุดมคติของเยาวชนน่าสงสาร อุดมคติของเยาวชนที่ยังเล็ก
ยังไม่ลืมหูลืมตา แล้วอยากจะเรียกให้เต็มภาคภูมิว่าอุดมคติของเยาวชน "บ๊าลวย"
ภาษาบ้านเรานักขำได้โดยเฉพาะ พวกที่กรุงเทพฯ ๗ คงฟังไม่ถูก.

"บ๊าลวย" นี้ พวกกรุงเทพฯ คงฟังไม่ถูก หรืออาจจะฟังถูกก็ได้ อาตมา
ไม่ทราบ; คือไก่อัดผู้ที่มีนุ่งกระโทง อะไรขึ้นมา พอมีหางลวยออกมา มันบ้ำ
หางของมัน. คนหนุ่ม ๆ มันบ๊าลวย มันเพ็งจะมีลวย มันเพ็งจะรู้จักการมรณณ์ มันเพ็ง
จะรู้จักตัวกู - ของกู มันเพ็งจะรู้จักยกหูชู หาง; ฉะนั้นเยาวชนบ๊าลวย มันจึงมีอุดมคติ
ของเขาเอง พูดกันไม่รู้เรื่อง.

อุดมคติของชีวิต ต้องเป็นเรื่องของสติปัญญา และก็ถูกต้องแล้ว
แต่เยาวชนเขาไม่รู้จัก เพราะฉะนั้นเขาจึงมีของเขาเอง ปัญหาคงตกหนักอยู่แก่สังคม.

ที่นี้เราจะทำให้เยาวชนบ๊าลวยนี้ เลิกบ๊าลวยกันเสียที โดยสอนให้รู้จักศาสตร์
ทั้งหลายเหล่านี้ และก็โดยเฉพาะพุทธศาสตร์ ที่กำลังพูดถึงในวันนี้. เมื่อพูดว่าศาสตร์
เหล่านี้ ก็คือ พุทธศาสตร์ ธรรมศาสตร์ สังคมศาสตร์, ในวันนี้เราพูดถึงกันแต่เฉพาะ
พุทธศาสตร์.

เข้า **สรุปความ** กันเสียที มันเลยเวลาไปมากแล้ว. พุทธศาสตร์ คือความรู้
ในส่วนที่ต้องรู้ รวมทั้งเข้าใจ และซึ่มทราบ แล้วก็ยังมีความรู้ ในการที่จะต้องทำให้ได้
ตามนั้น. ขอให้เยาวชนของเรา มีความรู้ในสิ่งที่ควรจะรู้หรือต้องรู้; และ
ให้เขามีความรู้อันที่จะทำให้ได้ตามนั้นอย่างไร พร้อมกันไปด้วย แล้วเราก็จะถือว่า

เยาวชนของเรามีพุทธศาสตร์ หรือพุทธศาสตร์ ที่สมบูรณ์แล้ว พร้อมทั้งจะแก้ปัญหาของเขา.

นี่คือเรื่องราวที่เกี่ยวกับพุทธศาสตร์ หรือพุทธศาสตร์ ซึ่ง **ประดิษฐ์คำ** **คำนี้ขึ้นมาใหม่** ค่อนข้างจะแปลกหู ว่า **พุทธศาสตร์** คือความรู้ ว่า **ธรรมศาสตร์** คือ การทำให้ได้ตามความรู้ ว่า **สังฆศาสตร์** คือ ร่วมมือกันให้ได้ เหมือนกับว่า "สัตว์ทั้งหลายเป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บตาย ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น" เราอย่ามีกันแต่ชื่อ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ สำหรับออกชื่อ.

ศาสนาคริสต์ง เขาถือว่า บาป; คนที่ออกชื่อพระเจ้า หรือออกชื่อธรรมะ แต่เพียงสักว่าชื่อ คือไม่ทำตาม ไม่ประพฤติตาม เขาว่ามันบาป เป็นคนบาป.

นี่ระวังให้ดี พุทธบริษัทเรา ถ้าออกชื่อพระพุทธเจ้าแต่เพียงชื่อ นี่ยังเป็นคนบาปกระมัง, ออกชื่อพระธรรมแต่เพียงชื่อ มันก็คงเป็นคนบาป, ออกชื่อพระสงฆ์แต่เพียงชื่อ มันก็คือคนบาป, อย่างน้อยมันก็บาปเพราะงี้ เพราะไม่รู้ว่าจะทำอย่างไร.

ฉะนั้นอย่าออกชื่อกันแต่เพียงชื่อ, **ถ้าออกชื่อพระพุทธเจ้า** แล้วก็ชี้มื ทราบว่า **พระพุทธเจ้าคืออะไร? และกำลังมีอยู่ในเรา.** พระพุทธเจ้า คือความรู้ที่ จำเป็นจะต้องรู้ แล้วความรู้นี้มีอยู่ในเรา ; แล้วท่านไม่เรียกร่องอะไร นอกจากว่า รีบ ทำตามธรรมะนี้ ท่านไม่เรียไร ท่านไม่คิดค่าป่วยการอะไรหมด.

ถ้าว่า **ออกชื่อว่าพระธรรม** ก็อย่าออกชื่อเฉย ๆ ว่าพระธรรมคืออะไร และ กำลังมีอยู่ในเรา ; แล้วพระธรรมก็มันแต่เรียกร่องว่า **จงรีบประพฤติตามหลักของ พระธรรมนี้.**

ถ้า ออกชื่อว่าพระสงฆ์ ก็สงฆ์จริงๆหน่อย คือผู้ที่ปฏิบัติได้; แล้วสอนต่อ ๆ กันมา, เรียกร้องว่า พุทธบริษัททั้งหลาย จงรับกระทำตามตัวอย่างอันนี้. ท่านไม่ได้เรียไร ท่านไม่ได้คิดค่าสอน ไม่คิดค่าป่วยการ.

นี่ขอให้เรามี พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ในฐานะที่เป็นพุทธศาสตร์ ธรรมศาสตร์ สังคมศาสตร์; หรือให้ดีกว่านั้น ก็เป็นพุทธศาสตร์ ธรรมศาสตร์ สังคมศาสตร์ ตัดปัญหาของมนุษย์ ทุก ๆ อย่าง ทุก ๆ ชนิดได้.

คำบรรยายสำหรับคำว่า พุทธศาสตร์ ในวันนี้ ก็พอสมควรแก่เวลาแล้ว อาตมาขอยุติการบรรยายวันนี้. เปิดโอกาสให้พระสงฆ์ท่านสวดบทพระธรรม ส่งเสริมกำลังใจในการปฏิบัติ เพื่อความมีพุทธศาสตร์ต่อไป.

เยาวชนกับศีลธรรม

-๗-

หินโค้ง ๑๙ ก.พ. ๒๐

ธรรมศาสตร์สำหรับเยาวชน

ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย,

การบรรยายธรรมะ เรื่อง เยาวชนกับศีลธรรม เป็นครั้งที่ ๗ แห่งภาค
มาฆบูชานี้ อาตมาจะได้กล่าวโดยหัวข้อย่อย ว่า ธรรมศาสตร์สำหรับเยาวชน,
ในครั้งที่แล้วมา ได้กล่าวโดยหัวข้อว่า พุทธศาสตร์สำหรับเยาวชน; ในวันนี้ก็โดย
หัวข้อว่า ธรรมศาสตร์; ท่านทั้งหลายก็คงทราบดีเองว่า ในครั้งต่อไปก็ต้อง สังฆศาสตร์
เป็นแน่.

[คำปรารภและบททวน ไปจนถึงหน้า ๒๖๖]

แม้ว่าจะได้ใช้คำว่า พุทธศาสตร์ ธรรมศาสตร์ สังคมศาสตร์ เหมือนที่ได้ยินกันอยู่โดยมาก, แต่ก็ขอให้ทราบเถอะว่า มันมีความหมายอย่างอื่น แปรไปจากที่เคยได้ยินได้ฟัง. ในส่วนนี้ ต้องขออภัยแก่ท่านผู้ฟังบางท่าน ที่เพิ่งจะฟังเฉพาะตอนนี้อยอมเข้าใจได้น้อย หรือบางทีก็จะมีบางตอนที่เข้าใจไม่ได้ เพราะไม่ได้ฟังติดต่อกันมา.

เดี๋ยวนี้ มีความจำเป็น ที่จะต้องบรรยายไปตามลำดับ เพราะมีความมุ่งหมาย จะให้เป็นคำบรรยายชุด; จึงขอให้ฟัง ให้สุดความสามารถที่จะฟังได้ เพราะว่าจะต้องบรรยายให้ติดต่อกันไป. และควรจะนึกถึงว่า การบรรยายนี้ไม่ได้เอื้อเพื่อแก่กาลละ หรืออภิลักขิตสมัยแต่ประการใด; อย่างว่ามันเป็นวันเนืองด้วยตรุษจีน ก็ไม่ได้พูดอะไร ถึงเรื่องเกี่ยวกับตรุษจีน. ผู้ที่มาเลี้ยงตรุษจีน ก็ต้องให้อภัย; แม้แก่พระเณรทั้งหลาย; ไม่ได้พูดถึงเรื่องตรุษจีน. นี้ก็เพราะเหตุว่า จะต้องพูดไปตามลำดับของเรื่องที่ได้พูดมาเป็นครั้งที่ ๗ ในวันนี้แล้ว; เป็นเรื่องศีลธรรมเกี่ยวกับเยาวชน หรือยุวชนเกี่ยวกับศีลธรรม.

ข้อนี้ได้ปรารภถึงข้อที่ว่า **เยาวชนมีความสำคัญอย่างยิ่ง** คือเป็นอนาคตของมนุษย์; อนาคตของมนุษย์จะเป็นอย่างไร ก็แล้วแต่เยาวชน. ในปัจจุบันนี้ก็มีปัญหาเกี่ยวกับเยาวชน เรามีความรู้สึกกันว่า เยาวชนเป็นสิ่งที่ต้องปรับปรุง หรือใช้คำอะไรให้รุนแรงไปกว่านั้นก็ยังได้. แต่ในที่นี้มุ่งหมาย ที่จะสร้างสรรค์เยาวชนประเภทอภิชาติบุตร คืออนุชนที่ยิ่งไปกว่าบิดามารดา คือมีคุณธรรมดียิ่งขึ้นไปกว่าบิดามารดา ก็จะแก้ปัญหาเหล่านี้ได้.

ที่นี้ เกี่ยวกับการสร้างเยาวชนชนิดนี้ มีความสำคัญอยู่ ที่จะต้องให้เขาได้ทราบ เรื่องที่สำคัญที่สุดอีกนั่นเอง. เรื่องที่สำคัญที่สุดนี้ คิดดูแล้ว ก็รู้สึกว่ามันมีมาก แล้วก็ไม่ค่อยจะเข้ากันได้กับเยาวชน หรือความต้องการของเยาวชน; แต่ในที่สุดก็นึกถึงเรื่อง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญกว่าเรื่องทั้งหลาย ก็เลยคิดว่า เราจะใช้เรื่องนี้ สำหรับเป็นการศึกษาโดยเฉพาะ เพื่อสร้างเยาวชน จึงได้พูดเรื่อง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ในฐานะเป็นสิ่งที่สร้างสรรค์เยาวชน. แต่ได้มองเห็น คำว่า พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ หรือคำอธิบายอย่างที่มีกันอยู่นั้น เยาวชน ส่ายหน้า ด้วยความไม่เข้าใจ หรือว่าด้วยความไม่พอใจ; เพราะเห็นว่า จะไม่มีประโยชน์อะไรแก่ตน จึงจำเป็นที่จะต้องหาคำอธิบาย ชนิดที่เขาจะพอใจ หรือจะยอมรับได้. ในที่สุดมองเห็นว่า **ใจความอันสำคัญของคำว่า พระพุทธ พระธรรมพระสงฆ์ นี้แหละ จะเป็นเครื่องช่วยได้.**

ที่นี้ ใจความสำคัญของคำว่า พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ก็มีหลายอย่าง; เช่นเราเคยพูดกันถึงเรื่องความสะอาด ความสว่าง ความสงบ ว่าเป็นใจความสำคัญของคำว่า พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ อย่างนี้ก็ยิ่งมากเกินไป สำหรับเยาวชนจะเข้าใจ; จึงมองไปในทางที่ให้ลดต่ำลงมา. ในที่สุดก็พบว่า ความหมายทั้งหมดของคำว่า พระพุทธเจ้านั้น มันเกี่ยวกับความรู้ เช่นเดียวกับความหมายของพระธรรมนี้มันเกี่ยวกับการปฏิบัติให้ได้ และความหมายของพระสงฆ์นั้นอยู่ที่การทำให้เข้ากันได้.

สำหรับคำว่า "พระพุทธเจ้า" หมายถึงความรู้นั้น; ท่านทั้งหลายก็พอจะเข้าใจได้ เพราะได้ยินได้ฟังอยู่ทั่วไปว่า คำว่าพุทธะแปลว่าผู้รู้ แม้จะขยายความออกไปเป็นผู้ตื่น ผู้เบิกบาน ใจความก็ยังมียู่ที่ ความเป็นผู้รู้ นั้นเอง.

ส่วน พระธรรม นั้น เป็นหลักปฏิบัติ; ไม่มีการปฏิบัติ ก็ไม่มีพระธรรม ความรู้ใดๆก็รวมอยู่ในคำว่า "พุทธะ"; ฉะนั้นพระธรรมจึงเหลืออยู่แต่การปฏิบัติให้ได้ ให้ประกอบอยู่ด้วยธรรมจึงถือเอาการปฏิบัติให้ถูกต้องนี้เป็นความหมายของคำว่า พระธรรม.

ส่วน พระสงฆ์ นั้น แปลว่าหมู่; การที่อยู่กันเป็นหมู่ได้ต้องเข้ากันได้, เข้ากันไม่ได้ ก็ไม่มีทางที่จะเป็นหมู่ได้. เมื่อพิจารณาถึงพระวินัย หรือธรรมะใดๆก็ตาม ที่เกี่ยวกับพระสงฆ์แล้วก็เห็นได้ว่า เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการทำให้เข้ากันได้ ให้อยู่กันได้ ให้ออกกันได้เป็นหมู่นั้นเอง; จึงถือเอาความหมายของคำว่าพระสงฆ์นี้ว่า ได้แก่ การทำให้เข้ากันได้ ซึ่งพูดตามธรรมดาสามัญ ก็คือ **ความสามัคคี**.

ที่นี้ จะพูด เรื่องความรู้ ให้ละเอียดลอบออกไป ก็เลยถือเอาคำว่า **พุทธศาสตร์** จะถือเอา **การปฏิบัติให้ได้** ก็ถือเอาคำว่า **ธรรมศาสตร์**, จะถือเอา **การทำให้เข้ากันได้** ก็ถือเอาคำว่า **สังฆศาสตร์**. คำว่า **ศาสตร์** ในที่นี้ หมายถึงความหมายตามตัวหนังสือแท้ๆ คือหมายถึง **ศาสตร์ ที่มีคม ที่จะตัดปัญหาใดๆได้**; ไม่ใช่หมายถึง ศาสตร์ ที่แปลว่าความรู้เพื่อแจ้ง ที่กำลังเพื่ออยู่ในโลก, ศาสตร์นั้น ศาสตร์นี้ไม่รู้จัก ก็ลืบก็ร้อยศาสตร์ ก็ช่วยอะไรไม่ได้ เพราะมันไม่เป็นศาสตร์ที่จะตัดปัญหานั้นเอง.

นี่เรามีคำว่า "**พุทธศาสตร์**" สำหรับตัดปัญหา เกี่ยวกับความไม่รู้ หรือ รู้ผิด. ถือเอาความหมายของคำว่า "**ธรรมศาสตร์**" นี้ก็คือ **การปฏิบัติให้ได้** และโดยเฉพาะสิ่งที่จำเป็นหรือควรจะทำปฏิบัติ. เดียวนี้มีปัญหาอยู่ในโลกก็คือ รู้แล้วกับปฏิบัติไม่ได้ และถือเอาความหมายของคำว่า "**สังฆศาสตร์**" นั้น เป็นเครื่อง **ตัดปัญหา** ของ

การที่ร่วมมือกันไม่ได้. โลกนี้ไม่มีการร่วมมือ เพื่อจะสร้างสันติภาพ มีแต่จะร่วมมือกันทำลายสันติภาพ คือร่วมมือกันเป็นหมู่ๆ เป็นพวกๆ สำหรับจะยื้อแย่งประโยชน์ส่วนใหญ่มากเป็นของพวกเขาของตัวเอง อย่างนี้ก็เรียกว่าไม่ได้ร่วมมือกันเพื่อสร้างสันติภาพในโลก.

เราต้องการความร่วมมือกัน ความเข้ากันได้ ความสามัคคีกัน ในลักษณะที่เรียกว่า "สัตว์ทั้งหลายเป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น" นี้มาเป็นหลักสำหรับการร่วมมือกัน. การกระทำให้ได้อย่างนี้ก็เรียกว่า สังคมศาสตร์ คือศาสตร์ที่จะตัดปัญหา ในการที่มนุษย์รักใคร่กันไม่ได้. แม้ในหมู่พุทธบริษัท ก็ดูให้ดี ก็ยังเข้ากันไม่ได้ ยังแบ่งเป็นพรรค เป็นพวก เป็นนิกาย แม้แต่ในนิกายเดียว ก็ยังฉิฉาริชยากัน ไม่มีลักษณะแห่งสังคมศาสตร์อยู่ในนั้น จึงเป็นสิ่งที่ต้องพิจารณา.

แต่ว่าเดี๋ยวนี้ เราพูดกันถึงเรื่องเขาวชน; ต้องการจะสร้างเขาวชน, ต้องการจะมอบเครื่องมือ **ที่วิเศษที่สุด** ให้เขาสร้างตัวเอง สำหรับเป็นอนุชนพวกอภิชาติบุตร คือเจริญด้วยคุณธรรมยิ่งๆ ขึ้นไปกว่าที่แล้วมา; ก็ให้สิ่งที่เรียกว่า **พุทธศาสตร์** คือความรู้ที่ถูกต้องและเพียงพอ, แล้วก็ให้ **ธรรมศาสตร์** คือวิธีการปฏิบัติที่ปฏิบัติให้ได้จริงๆ ในสิ่งที่มนุษย์จะต้องปฏิบัติ โดยเฉพาะก็คือความดับทุกข์, และให้ **สังคมศาสตร์** ในฐานะเป็นศาสตร์ ตัดปัญหาที่เขาไม่สามัคคีกัน.

ดังนั้นจึงหวังว่า นี่จะเป็นพระพุทธานุศาสน์ ที่เขาวชนจะยอมรับได้, หรือว่านี่จะเป็นสรณาคมณฺ์ ที่เขาวชนจะยอมรับนับถือได้; เพราะว่าเราจะมอบอกเขาแต่ให้ทอง พุทฺธิง สรณง คัจฉามิ, ธัมมง สรณง คัจฉามิ, สังฆง สรณง คัจฉามิ นี้ เขาคงไม่เอาแน่ และเขาก็ยอมรับไม่ได้ คือ รู้สึกเอียน; เช่นเดียวกับเขาวชนหัวหงอก

หิวล้าทั้งหลาย ก็เขียนต่อคำว่า พุทธัง สรณัง คัจฉามิ ที่ไม่รู้ความหมายนี้ เต็มทีแล้ว. นี่ขอให้สนใจความหมายของ พระพุทธพระธรรม พระสงฆ์ ในลักษณะที่จะสำเร็จ ประโยชน์ได้ มองเห็นได้ ปฏิบัติได้ เช่นเดียวกับเยาวชนนี้บ้างเถิด.

เมื่อพูดถึง **พระพุทธเจ้า** แล้ว ก็ให้หมายถึง**ความรู้ที่จำเป็น** ที่ถูกต้อง และเพียงพอ, เมื่อพูดถึง **พระธรรม** ก็ขอให้**ปฏิบัติให้ได้**, เมื่อพูดถึง **พระสงฆ์** ก็ขอให้**ประพฤติกระทำ ชนิดที่ให้เข้ากันได้** เป็นเพียงสงฆ์เดียวในโลกนี้ คือหมู่เดียวในโลกนี้.

พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้แล้วทรงเปิดเผย สิ่งจำเป็นแก่มนุษย์ เป็นความรู้ที่มีค่าสูงสุด และท่านก็มีได้ประสงค์อะไรจากเรา ท่านไม่ได้เรียกร้องอะไรจากเรา พระพุทธเจ้าท่านไม่ได้เรียไร ท่านไม่ได้คิดค่าปวยการ; ฉะนั้นคงจะเป็นที่ถูกใจเยาวชน ว่าท่านให้ความรู้ อย่างที่บริสุทธิ์ใจ ไม่ใช่เรื่องแลกเปลี่ยนอะไร. และถึงกับว่า ท่านต้องการแต่เพียงว่า ให้คนทั้งหลายเหล่านั้น รีบปฏิบัติ เพื่อช่วยตัวเอง; ไม่ได้เรียกร้องอะไรเพื่อตัวท่าน เพื่อพระองค์ของท่าน. เยาวชนคงจะไม่รังเกียจ พระพุทธเจ้า.

พระธรรม ก็คือศาสนาของพระองค์; มัวพูดแต่คำว่า ศาสนา จนรู้สึกละอายกันไปหมดแล้ว. ควรจะพูดถึงคำว่า **"สิ่งจำเป็นแก่มนุษย์ สำหรับจะอยู่เป็นผาสุก"**; หรือเป็นพระธรรมอย่างกับพระเจ้า ในศาสนาที่เขามีพระเจ้า เพื่อจะช่วยคน ให้อยู่อย่างมีชัยชนะ เหนือปัญหาทั้งปวง, พระธรรมหรือพระเจ้านี้ ก็ไม่ได้เรียกร้องอะไรจากเรา นอกจากจะเรียกร้องว่า "ท่านทั้งหลายจงรีบปฏิบัติเถิด เพื่อความรอดของท่านเอง, พระเจ้าก็ไม่ได้เรียไร ไม่ได้คิดค่าปวยการมีแต่ขอร้องให้ทุกคนปฏิบัติ เพื่อช่วยตัวเองให้รอด".

สำหรับ พระสงฆ์ นั้นแล้ว ก็เป็นผู้ที่ได้ปฏิบัติจริง อย่างที่เราเรียกว่า ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ปฏิบัติเป็นธรรม ปฏิบัติสมควร แก่การดับทุกข์; ท่านปฏิบัติได้ผลแล้ว ก็สืบวิธีปฏิบัตินี้มา จนถึงเรา. ในที่นี้ ไม่ได้ถึงถึงสืบตัวหนังสือ ตัวอักษร เช่น พระไตรปิฎก เป็นต้น; แต่ถึงถึงการสืบอายุการปฏิบัติ มาถึงพวกเรา. แล้วท่านพระสงฆ์เหล่านี้ ก็ไม่ได้เรียกร้องอะไร ไม่ได้คิดค่าป่วยการ. **พระสงฆ์ท่านไม่ได้เรียไร ไม่ได้คิดค่าตอบแทนใดๆ** จึงหวังว่า เยาชนคงจะพอใจในพระสงฆ์.

รวมกันแล้วเป็น พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ก็คงจะเป็นสรณาคมน์ ที่เยาชนรับเอาได้ ถ้าจะสอนให้เขาท่องว่า พุทธัง สรณัง คัจฉามิ เป็นต้น ก็ต้องให้เขารู้ความจริงทั้ง ๓ ประการนี้ แล้วก็ให้รับเอาได้ คือให้เข้าถึงเนื้อในของศาสนานั้นเอง. เยาชนเขายังไม่เข้าถึงหัวใจของพระศาสนา แล้วจะให้เขาชอบใจพระศาสนานั้น มันเป็นเรื่องความเข้าใจผิดของคนแก่. เราจะต้องถือว่า **เยาชนไม่สนใจพระพุทธศาสนา** เป็นความผิดของคนแก่ที่ไม่ได้มอบหมายให้ ไม่ได้สอนให้ ไม่ได้ชี้แจง; แล้วก็มีแต่เปลือกของศาสนา หุ้มห่อศาสนายู่มากเกินไป พอเขาไปแตะต้อง ในส่วนที่เป็นเปลือกเข้า มันก็ชะงัก และถอยหลัง.

เมื่อมานึกถึงตอนนี้ ความคิดมันเกิดขึ้นมาในจิตใจ; หมู่นี้ไม่ค่อยสบายนอนมาก ก็ทำให้มีโอกาสแต่งกลอน เมื่อคิดถึงข้อนี้ ก็แต่งกลอนขึ้นมาได้บทหนึ่ง เรียกว่า มังคุตธรรมะ มีใจความว่า:-

ไอ้จ้อหนึ่ง	กั่มมังคุต	ทั้งเปลือกผาด
มันอละวาด	ขว้างทิ้ง	กลิ้งหลุนหลุน
ไอ้จ้อหนึ่ง	มีปัญญา	รู้ค่าคุณ
หยิบ บี,คุณ	กินเนื้อใน	ชื่นใจลิง

คนโง่จับ	ศาสนา	ร้องว่าฟาด
ก็อาละวาด	โกรธใจ	คล้ายผีสิง
สัตว์บุรุษ	ชุดพระธรรม	ได้ความจริง
ดีมีธรรมยิ่ง	ดีมีสุข	ทุกวันคืน
ลิงหรือคน	ก็วิกล	ได้ด้วยกัน
กลืนถูกมัน	ก็กลืนคล่อง	ไม่ต้องฝืน
กลืนทั้งเปลือก	ตาเหลือก	ตายทั้งยืน
กลืนเนื้อใน	ขึ้นมีน	รีนเริงธรรม.

นี่คือคำกลอนที่นึกได้ : ลิงตัวหนึ่ง กัดมั่งคุดแค่เปลือก ฟาด แล้วก็ขว้างทิ้งไป ; ไข่ลิงฉลาดมันไม่กัด มันบิ แล้วมันก็ดูเอาเนื้อในออกมากิน. อากาอย่างนี้ ก็มีอยู่ในหมู่มนุษย์นี่เองคนโง่จับศาสนา; ขอรภัย ใช้คำว่าจับ; สำหรับ **คนโง่** มันจับ**ศาสนาทั้งเปลือก มันก็ฟาด แล้วมันก็เลยขว้างทิ้ง** ไม่สนใจพระศาสนาเลย, แล้วโกรธหรือเกลียด สิ่งที่เรียกว่า ศาสนา เพราะมันฟาดเหมือนกับเปลือกมั่งคุด. แต่ว่าสัตว์บุรุษนี้ เขาทำอย่างลิงตัวที่สอง หยิบมาแล้วก็บิ แล้วก็ดูกินเนื้อใน มันก็เลยยิ่งกิน ก็ยิ่งมีความสุขสบายใจ.

แต่ดูให้ดีว่า **ทั้งคนและทั้งลิงนี้** มันอุตริวิตถารได้ทั้ง ๒ อย่าง คือ**กินเป็นก็มี กินไม่เป็นก็มี**; แล้วจะให้กินกันทั้งเปลือก นี่มันเป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้. เราจึงต้องทำให้เป็นเนื้อใน สำหรับเยาวชนเขาจะเข้าใจได้, และกินได้; เหตุฉะนั้น จึงได้ถือเอาความหมายของคำว่า พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ในลักษณะที่จะเป็นเนื้อใน ที่เยาวชนจะรับเอาได้ ว่าพระพุทธเจ้านั้น คือความรู้ที่จำเป็น ที่ถูกต้อง และเพียงพอ, พระธรรมนั้น เป็นการปฏิบัติที่สำเร็จประโยชน์ในการปฏิบัติ, และ

พระสงฆ์นั้น คือการทำให้เข้ากันได้ สำหรับทุกคน เป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกัน ร่วมกันเรียน ร่วมกันทำ ร่วมกันได้รับผลของการทำ.

นี่ขอให้เข้าใจว่า อาตมามีความมุ่งหมายอย่างนี้ **ในการที่จะยื่นพระรัตนตรัยให้แก่เยาวชน ในลักษณะที่เขาจะรับได้**; เป็นพระรัตนตรัย ที่อาจจะอยู่กับเราได้ คืออยู่ที่เนื้อที่ตัว ที่การปฏิบัติของเราได้จริง, เป็นพระรัตนตรัยที่จะช่วยให้อสร้างเยาวชนได้ เป็นเยาวชนอภิชาติบุตร, แล้วก็เหมาะแก่การที่จะแก้ปัญหา ในยุคปรมาณู ซึ่งอะไรๆมันก็เร็ว อย่างกับวิ่งไปเสียหมด; จะมัวอืดอาด เฉื่อยชาอยู่นั้นมันไม่ได้.

ที่แล้วมามันพิสูจน์ความล้มเหลว ของการสั่งสอนศีลธรรม หรือการมีศีลธรรม; **เราจึงต้องปรับปรุงใหม่** ให้พระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ มาอยู่ในวิสัยที่เยาวชนจะรับเอาได้. และให้มาอยู่ในลักษณะที่เรียกว่า **ศาสตร์** คือของมีคม ที่จะตัดปัญหา อันยุ่งยากนั้นได้. และเมื่อเราถือเอาความหมายอย่างนี้ มันกลายเป็น **ได้หัวใจของศาสนา** เอามารวมกัน; จะเป็นของศาสนา คริสเตียน หรือของศาสนาฮินดู ของศาสนาอะไรก็ตาม แต่ละศาสนามีสิ่งที่เรียกว่า **ตรีเอกานุภาพ** คืออานูภาพ ๓ อย่าง ที่เอามารวมปนเข้าเป็นอันเดียวกัน. เช่นพระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์, พระพรหม พระนารายณ์ พระอิศวร, หรือว่า พระบิดา พระบุตร พระจิต ของคริสเตียน; ก็ล้วนแต่มีความหมายอย่างนี้. **ตรีเอกานุภาพของทุกศาสนา มารวมกันเป็นศาสตร์** สำหรับจะตัดปัญหาของมนุษย์เรา; แล้วขอให้เยาวชนเข้าใจเรื่องนี้ มันก็จะสำเร็จประโยชน์ได้ ตามที่เรามุ่งหมาย.

.... ..

[เริ่มการบรรยายตามหัวข้อครั้งนี้]

เรื่องเกี่ยวกับพระพุทธเจ้า ได้กล่าวแล้ว ในการบรรยายครั้งที่แล้วมา วันนี้ จึงถือโอกาสที่จะพูดกันเรื่อง **พระธรรม** หรือ **ธรรมศาสตร์**.

ตรีรัตนศาสตร์แยกกันไม่ได้.

ในชั้นแรกนี้ ก็จะทำให้ดูถึงข้อที่ว่า **ศาสตร์ทั้ง ๓ นี้ไม่อาจจะแยกกัน** เป็นอาวุธ ๓ ชนิด ที่จะแยกกันไม่ได้. พุทธศาสตร์ เป็นอาวุธสำหรับตัดความโง่, ธรรมศาสตร์ เป็นอาวุธสำหรับตัดความเหลวไหล ปฏิบัติไม่ได้, สังคมศาสตร์ ก็เป็นอาวุธสำหรับตัดความเห็นแก่ตัว ร่วมมือกันไม่ได้ รักกันไม่ได้.

นี่โดยส่วนทั่วไปแล้วจะเห็นว่า ศาสตร์ทั้ง ๓ นี้ไม่อาจจะแยกกันได้; เรา จึงเรียกพระรัตนตรัยนี้ ในลักษณะที่เป็นเอกวจนะ คือคำว่า รัตนตุนย์ - หมวด ๓ แห่ง รัตนะ; ไม่ได้พูดว่า "รัตนานี" คือรัตนะทั้งหลาย. **ถ้ายังแยกกันอยู่เป็นรัตนะ หนึ่งๆ แล้ว จะไม่สำเร็จประโยชน์.** นี้ถ้าทำทนายอย่างนี้ ต้องมารวมกันเข้า เป็นรัตนะเดียว, สามรัตนะเป็นรัตนะเดียว; อย่างที่ในศาสนาไหนๆเขาก็เรียกกันว่า "ตรีเอกานุกรภาพ", **อานุกรภาพสามที่รวมกันเป็นอันเดียว** จึงจะสำเร็จประโยชน์.

วันนี้ พูดเรื่องธรรมศาสตร์ ก็จะทำให้เห็น ข้อที่เกี่ยวกับพุทธศาสตร์ อย่างไรก็ตาม โดยละเอียด; แม้ว่าพุทธศาสตร์กับธรรมศาสตร์ ไม่ใช่ของอย่างเดียวกัน แต่ก็ต้องอยู่ด้วยกัน เนื่องอยู่ด้วยกัน แยกกันไม่ได้. ถ้าแยกกันก็จะไร้สมรรถภาพ

ถ้าจะเรียกว่ามีปฏิบัติกันบ้าง ก็เป็นเพียงระเบียบทางมรรยาทธรรมดาสัมณ
เหลือเกิน ที่ก็รู้ๆกันอยู่แล้ว ไม่ต้องพูดกันอีก; ทั้งที่โรงเรียนหรือที่บ้านก็ตาม
มรรยาทเล็กๆน้อยๆที่ปฏิบัติอยู่ อย่างนี้มันไม่พอ ที่จะเป็นธรรมศาสตร์ สำหรับ
ตัดปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติ. ดังนั้น เราจะต้องมีการปฏิบัติ ที่ถึงระดับของการ
ปฏิบัติ จะเรียกว่าพิเศษก็ได้ คือให้มันเกิดประโยชน์ได้จริง อย่าทำสักว่าตามธรรมเนียม
หรือตามประเพณี ซึ่งไม่ค่อยจะรู้ความหมาย.

.... ..

พิจารณาดูทิวทัศน์ของธรรมศาสตร์สำหรับเยาวชน.

ที่นี่ ก็จะดูกันต่อไปว่า ธรรมศาสตร์สำหรับเยาวชนนั้น จะมีแนว
หรือว่าทิวทัศน์ หรือว่าปริทรรศน์กันอย่างไร.

ในขั้นแรกนี้ อยากจะให้ดูว่า พุทธศาสตร์มีใช้ธรรมศาสตร์มีใช้สังฆศาสตร์;
ธรรมศาสตร์ก็มีใช้พุทธศาสตร์ มีใช้สังฆศาสตร์; และสังฆศาสตร์ก็มีใช้พุทธศาสตร์
และมีใช้ธรรมศาสตร์. คือให้เห็นหน้าที่ที่ต่างกันโดยชัดเจน : แยกกันโดย
นัยะ หรือโดยทฤษฎี. เช่น พระไตรปิฎก ก็จะต้องเรียกว่าเป็นพุทธศาสตร์ เป็น
ประมวลของพุทธศาสตร์; ต่อเมื่อนำมาปฏิบัติ กำจัดทุกข์ได้จึงจะเป็นธรรมศาสตร์
ก็เลยกลายเป็นการปฏิบัติไป มีระบอบปฏิบัติเกิดขึ้นจริงๆ เป็นการปฏิบัติ ที่ช่วยการ
ปฏิบัติ กันเป็นขั้นๆอย่างถูกต้อง ตามธรรมสัจจะของสิ่งนั้นๆ; เรียกอย่างสมัยนี้
ก็ต้องเรียกว่า ความถูกต้องตามเทคนิค คือความจริงของความสำเร็จประโยชน์ ของ
เรื่องนั้นๆ.

ที่นี่ จะต้องดูว่า แม้ที่สุดแต่เรื่องจำเป็น ในบ้านเรือน ในครอบครัว เราก็ยังทำกันไม่สมบูรณ์ ไม่ครบถ้วน. ความรู้ทั้งหลาย ที่เป็นประเภทศิลปศาสตร์ เรื่องทำมาหากิน เรื่องรู้หนังสือ เรื่องอนามัย เรื่องการบ้านการเมืองนี้ ก็ยังปฏิบัติได้ไม่ครบถ้วน. ถ้าเป็นเรื่อง ทางธรรมะ เป็นวิญญานศาสตร์ เป็นมโนธรรม อย่างนี้ก็ยังไม่ครบถ้วน.

ขอให้ทบทวนรายการ ในการบรรยายครั้งที่ ๖ แยกแยะดูทีละอย่าง ก็คงจะยังเห็นความไม่ครบถ้วน; แม้ในเรื่องของชาวบ้านทั่วๆไปก็ยังไม่ครบถ้วน; ไม่ได้รับประโยชน์จากการปฏิบัติ จึงหันไปหาประโยชน์ทางลัด ที่เรียกว่าคอร์ปชั่น เมื่อไม่ได้ ก็ประกอบอาชญากรรม.

นี่แหละคือ เรื่องที่เป็นปัญหา มันมีอาการเหมือนกับว่ามีข้าว แล้วไม่ได้กิน, หรือกินไม่ได้ มันจะเป็นอย่างไร. เรามีข้าว แล้วก็ไม่ได้อิน หรือว่ามันกินเข้าไปไม่ได้; นี่เหมือนกับที่เรามีความรู้ แล้วก็ไม่ปฏิบัติ หรือว่าข้าวที่กินเข้าไปแล้ว มันไม่ย่อย มันก็จะทำให้ถึงตายได้. นี่ความรู้มัน เมื่อเขาใช้มันผิด มันก็กลับฆ่าคนที่มีความรู้มันเอง. หรือว่ากินได้ กินแล้วย่อยได้ แต่มันดูดซึมเอาไปแต่ส่วนที่เป็นพิษ; ส่วนที่จะบำรุงร่างกายให้เจริญงอกงามนั้น มันดูดซึมเข้าไปไม่ได้ วิชาความรู้ที่สอนกันอย่างโง่เขลา ทำให้เด็ก ๆ ดูดซับเข้าไปแต่ส่วนที่เป็นพิษ ส่วนที่เป็นประโยชน์ไม่ได้รับ.

อย่างตัวอย่าง เช่นว่า สอนเรื่องเพศศึกษา อย่างชิงสุกก่อนห่าม เป็นความโง่เขลาของระเบียบการสอนนี้. เด็ก ๆ ก็ดูดซับเอาความรู้เพศศึกษานั้น แต่ในส่วนที่เป็นอันตรายแก่จิตใจ ทำให้ชิงสุกก่อนห่าม เป็นต้น; ความรู้ที่มุ่งหมายจะ

ให้ได้รับนั้น เขาไม่ดูดซับเข้าไป, ลองให้อ่านหนังสือประเภทนี้เถอะ จะติดอยู่ในใจของเด็กๆ แต่ส่วนที่มันส่งเสริมการยอมรับ; ส่วนที่เป็นวิชาความรู้แท้จริง ไม่ได้ติดอยู่ในใจของเขาเลย. อย่างนี้ก็เรียกว่า กินเข้าไป แล้วก็ย่อยได้ แล้วก็ดูดซับเอาไว้ แต่ส่วนที่เป็นพิษแก่จิตใจ.

นี่ขอให้ดูให้ดีว่า เยาวชนของเราที่กำลังตกอยู่ในลักษณะอย่างนี้ : เขามีข้าวแล้วกินไม่ได้, หรือว่ากินแล้วมันไม่ย่อย, หรือว่าย่อยแล้ว มันดูดซับเอาไว้ แต่ส่วนที่เป็นพิษแก่จิตใจ; จึง **ต้องแก้ปัญหา** เรื่องนี้กันเสียใหม่ **คือทำให้มีความรู้ที่ถูกต้องและเพียงพอ แล้วก็ปฏิบัติให้ได้จริง.**

การที่ **ขาดการปฏิบัติ**นี้ มันก็ไม่มีประโยชน์; แม้ความรู้ที่มันเพ้อไปก็ยังเรียกว่าขาดการปฏิบัติอยู่นั่นเอง, เดียวนี้การศึกษาในโลกนี้ ยิ่งเป็นการศึกษาที่ไม่ตรงกับเรื่องของมนุษย์ เป็นความรู้เพ้อ เรียกว่าการศึกษาสูญเปล่า. การศึกษาชนิดนี้ ยิ่งมีเท่าไร ก็ยิ่งทำโลกนี้ให้วุ่นวาย, เป็นวิกฤติการณ์มากขึ้นเท่านั้น; แล้วก็ก็ได้เป็นอย่างนั้นอยู่จริงๆ คือว่าโลกกำลังเจริญอยู่ด้วยศาสตร์ทั้งหลาย ตามแบบของชาวโลก จนไม่รู้ว่าศาสตร์ นับกันแล้วก็นับไม่ไหว ลงท้ายว่า - sophy บ้าง - mony บ้าง - logy บ้าง - science บ้าง อะไรต่าง ๆ นานา ก็ไม่ได้ทำให้โลกดีขึ้น ในทางสงบสุข มีแต่ความวุ่นวายมากขึ้น. นี้เรียกความรู้เพ้อ มันก็ไม่ได้ช่วยอะไรได้ ก็ยังคงเป็นลักษณะของการขาดการปฏิบัติอยู่นั่นเอง; ฉะนั้นควรจะพิจารณาดูกันเสียใหม่ให้ดีๆ.

เราจะต้องทำให้รู้ ให้เข้าใจ ในเรื่องของศาสตร์ทั้งสอง : ศิลป-ศาสตร์นั้นเพื่ออาชีพ มีอยู่มากมาย, วิทยาศาสตร์นี้เป็นเรื่องความรู้ที่ไม่เกี่ยวกับ

อาชีพ คือ ไม่ได้เพื่อร่างกาย แต่เพื่อจิตใจ คือความรู้ทางธรรมะ หรือทางวิญญาณนั่นเอง. นี่ทำลงไปให้รู้ จนสำเร็จประโยชน์ ทั้งในสวนศิลปศาสตร์ และในสวนวิญญาณศาสตร์ จะได้ชื่อว่า ไม่ขาดการปฏิบัติในส่วนนี้.

การทำการค้นคว้าในทางทฤษฎีนั้น ไม่ใช่ธรรมศาสตร์; โลกนี้ทำกันมากแต่เพียงในส่วนนี้ เป็นการค้นคว้า เพื่อความรู้ทางทฤษฎี จนทฤษฎีต่างๆ มันก็เพื่อในโลก.

ความรู้ที่จะเป็นพุทธศาสนานั้น มันต้องเป็นความรู้ที่ใช้ดับทุกข์ได้; ขอให้แยกออกจากกัน. เมื่อมีแต่ความรู้ ไม่มีการปฏิบัติ คือ **ขาดการปฏิบัติ** เสียแล้ว; **ความรู้ก็ไม่มีประโยชน์อะไร**. เพราะฉะนั้นจึงไม่มีการบรรลุธรรมะในพระพุทธศาสนา ที่เรียกว่าเป็นพระโสดาบันบ้าง สกิทาคามีบ้าง อนาคามีบ้างนี้ มีไม่ได้ คือไม่มีการรู้ตามพระพุทธเจ้า หรือไม่รู้พระธรรมตามพระพุทธเจ้า; เพราะว่ามันขาดการปฏิบัติ. ยุคปัจจุบันนี้เป็นอย่างนี้ : ไม่มีการรู้ตามพระพุทธเจ้า, ไม่มีการตรัสรู้ตามพระพุทธเจ้า, ไม่มีการได้รับผลอย่างเดียวกัน กับที่พระพุทธเจ้า หรือพระอรหันต์ทั้งหลายท่านได้รับ.

สรุปความว่า **ยุคนี้พระไตรปิฎก เป็นพุทธศาสตร์ ที่เป็นหมัน** อยู่เฉยๆ; ถ้าเรียกให้ตรงๆอย่างไม่เกรงใจแล้ว ก็จะถูกว่า เป็นสิ่งที่ตายแล้ว แล้วก็มีคนเอามาพูดถึงอยู่บ้างเท่านั้นเอง. การเรียนพระศาสนาเพียงในแง่ของปริยัตินี้ มันเหมือนกับพูดถึงสิ่งที่ตายแล้ว เฉยๆ พูดเฉยๆ ไม่เกิดขึ้น ไม่ลุกขึ้นมา สำเร็จประโยชน์ได้.

เมื่อพระไตรปิฎกเป็นพุทธศาสตร์ที่เป็นหมัน ธรรมศาสตร์ก็ไม่มี; แล้วสังฆศาสตร์จะมีได้อย่างไร. **นี่แหละคือ ข้อที่พุทธบริษัทไม่ร่วมมือกัน สืบอายุพระศาสนา โดยแท้จริงได้.**

ที่นี้มาดูเยาวชนของเรา เขามีการประพฤติกะทำอย่างตัวเป็นเกลียว; แต่ว่าทำอะไรก็ไม่รู้ มันไม่เกี่ยวกับการทำให้มนุษย์มีสันติสุข หรือสันติภาพเลยก็ได้ ไปมีการปฏิบัติในสิ่งที่มีใช่พุทธ-ศาสตร์อันแท้จริง. เพราะว่า **เขาไม่รู้พุทธศาสตร์อันแท้จริง; ฉะนั้น ความผิดพลาดมันก็มีมากขึ้นกลายเป็นผู้กระทำผิด แล้วก็มีความผิดพลาดมากขึ้น ต่อการที่จะสร้างสรรค์สังคมนี้ให้มีความสุข; ไม่ต้องพุดถึงโลกทั้งโลก เพียงแต่สร้างบ้านของตัวเองให้มีความสุข มันก็ทำไม่ได้.**

ที่นี้ **ข้อต่อไป** ก็อยากจะเปรียบเทียบกันดู กับสัตว์เดียรัจฉาน อาตมาก็ยอมด้วยให้เขาทำอะไรก็ได้ ก็ชอบเปรียบสัตว์เดียรัจฉาน เพราะปุถุชนสมัยนี้มันหนาเกินไป; ถ้าไม่พูดกันแรงๆก็ไม่ค่อยจะยอมรับฟัง หรือไม่เข้าใจ. ที่จะเปรียบเทียบกันดูกับสัตว์เดียรัจฉานนั้น ก็มีแง่หน่อยเดียวแหละ คือแง่ที่ว่า **สัตว์เดียรัจฉานไม่มีปัญหาเกิดขึ้น; เพราะว่าสัตว์เดียรัจฉานไม่ก้าวหน้าไปในทางของความคิด, อะไรๆมันก็ตายตัวอยู่เพียงเท่านั้น เพราะฉะนั้นมันจึงมีความสุข ในหมู่สัตว์เดียรัจฉาน.**

มนุษย์นี้ มันอูตริ หรืออะไร ก็แล้วแต่จะเรียก มันก้าวหน้าทางความคิดความนึก แล้วมันก็ **ควบคุมกระแสแห่งความคิดไม่ได้** มันก็เตลิดเปิดเปิงไปตามที่มันจะเป็นอย่างไร. ที่นี้ก็เป็นไปในทางที่ ถูกหลอกมากขึ้น แล้วก็ไม่ใช่มีใครที่ไหนมาหลอก **ความโง่ของตัวเองมันก็หลอก มันก็เจริญไปในทางของกิเลสตัณหา** จนมนุษย์นี้มีปัญหา ไม่มีความสุขเลย; จึงเรียกว่า **ผู้สัตว์เดียรัจฉานที่ไม่ก้าวหน้าเลยก็ไม่ได้.**

ข้อนี้จะต้อง ระวัง กันให้ดี ถึงคำว่า "ก้าวหน้า" ด้วยเหมือนกัน; ถ้าก้าวหน้าไปลงเหว แล้วก็ อย่าก้าวหน้าเสียดีกว่า.

สัตว์เดรัจฉานอยู่เป็นสุขได้ เพราะไม่ก้าวหน้า; มองดูแล้ว สัตว์เดรัจฉานก็มีอะไรๆ ตามสัญชาตญาณ และโดยอัตโนมัติ. ดังนั้นพุทธศาสตร์ เท่าที่สัตว์เดรัจฉานจะต้องมี; มันก็มีของมัน. ธรรมศาสตร์เท่าที่สัตว์เดรัจฉานจะต้องมี มันก็มีของมัน; สังคมศาสตร์เท่าที่สัตว์เดรัจฉานจะต้องมี มันก็มีของมัน. เพราะฉะนั้น มันได้คะแนน ๑๐๐ คะแนน ในส่วนนี้.

ส่วน มนุษย์ นี้ มันมีไม่ได้ : มันไม่มีสังคมศาสตร์ที่เป็นประโยชน์ และแก้ปัญหาได้, มันไม่มีพุทธศาสตร์ที่จะแก้ปัญหาได้; มันไปสร้างพุทธศาสตร์ที่เตลิดเปิดเปิง จนแก้ปัญหาไม่ได้ จนไม่ใช่พุทธศาสตร์ แล้วก็ไม่มีการปฏิบัติที่ถูกต้องเป็นแน่นอน ดังนั้นมันจึงรักกันไม่ได้ เข้ากันไม่ได้ รวมกันไม่ได้ คือไม่มีสังคมศาสตร์นั่นเอง; เลยไม่ได้คะแนนสักคะแนนหนึ่งก็ได้ ถ้าไปเปรียบเทียบกับสัตว์เดรัจฉานที่มันควรจะได้คะแนนเต็มอยู่ตามปกติ คือมันมีความปกติตามธรรมชาติตามสัญชาตญาณ และโดยอัตโนมัติ ของมันเอง. นี่แหละแนวที่เราจะต้องพิจารณา มันก็มีอยู่อย่างนี้ ขอให้ช่วยกันพิจารณาด้วย.

....

ธรรมศาสตร์ต้องเล็งถึงการปฏิบัติ.

ที่นี้ ก็จะต้องถึงคำคำนี้ คือคำว่า "ธรรมศาสตร์" ซึ่งเป็นหัวข้อที่เราจะพูดกันในวันนี้ ว่าคำว่า ธรรมศาสตร์ นั้น มัน มีความหมายอย่างไร หรือ เล็งถึงอะไร โดยละเอียดออกไปอีก.

๑. คำว่า "ธรรมศาสตร์" นี้ **อย่าให้เป็นสักแต่คำสอน** เรามีธรรมศาสตร์กันในความหมายที่ว่าเป็นคำสอน; และคำนี้ก็มาแต่โบราณ ที่เขาเรียกว่าพระคัมภีร์ธรรมศาสตร์ ในประเทศอินเดีย เอามาใช้ในประเทศไทย หมายถึงวิชากฎหมาย มีมหาวิทยาลัยที่ชื่อว่า มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อย่างนี้เป็นต้น. คำว่าธรรมศาสตร์ในที่นี้ ไม่ได้ถึงถึงการปฏิบัติ ไม่ใช่คำเดียวกันกับที่อาตมากำลังจะพูด.

ธรรมศาสตร์ชนิดนั้น **เป็นความรู้ล้วน ๆ ไม่เกี่ยวกับการปฏิบัติ** แล้วก็เป็นไปตามขนบธรรมเนียมประเพณี ที่ถือสืบ ๆ สืบ ๆ กันมาเป็นปรัมปราร; แล้วก็มีลักษณะเป็นการบัญญัติไว้สำหรับคนใจ ไม่ต้องคิด ไม่ต้องวินิจฉัยอะไร ท่องได้ก็แล้วกัน. มีลักษณะเหมือนกับศาสนาที่เขาวางบทบัญญัติไว้ อย่างไม่ให้วินิจฉัย ไม่ให้พิจารณา ไม่ให้ใช้เหตุผล ที่เรียกกันว่า dogma ที่มีในศาสนาอื่นที่ไม่เคยนำมาใช้ในพุทธศาสนาเรา นับว่ายังดีอยู่. เราไม่มีระเบียบปฏิบัติ ชนิดที่ให้ทำไปอย่างมงายโดยไม่ให้ใช้สติปัญญาพิจารณา เป็นต้น.

๒. ที่นี้ คำว่า "ธรรมศาสตร์" นั้น มันมีกันเสียแต่ในเพียงสักว่างมกาย เป็นธรรมศาสตร์ศักดิ์สิทธิ์ หรือทำตามขนบธรรมเนียมประเพณีเรื่อย ๆ ไป. เราไม่หมายถึงธรรมศาสตร์อย่างนี้; แต่เรา **หมายถึงการปฏิบัติ ที่มีเทคนิคเฉพาะ มีความลับเฉพาะ, มีธรรมสัจจะของมันเป็นเองโดยเฉพาะ** ที่ว่าจะต้องปฏิบัติ ให้ถูกต้องตามสัจจะของตัวธรรมะนั้น ๆ นี่คือนิยามธรรมศาสตร์ในที่นี้.

รวมความว่า **ปฏิบัติให้ถูกต้อง** จนสำเร็จประโยชน์ ในสิ่งที่ต้องปฏิบัติ นี้อย่างหนึ่ง, หรือว่าในสิ่งที่จำเป็น ที่ไม่ปฏิบัติแล้ว ก็เป็นวินาศกันหมด ทั้งโลกก็ได้ และเป็นสิ่งที่อาจจะปฏิบัติได้ แล้วก็ต้อง **ไม่อยู่ในรูปของ สิ่งที่เรียกกันสมัยนี้ว่าปรัชญา** ที่ถอดรูปออกมาจากคำว่า philosophy นี้ทำอยู่.

เคยอธิบายกันมาหลายหนแล้ว คำว่าปรัชญาในภาษาอินเดียนั้น เป็นความหมายที่ดี คือรู้จริง. แต่คำว่า philosophy ของฝรั่งนั้น เป็นแต่เพียงสิ่งที่ อยากจะรู้ กำลังทำให้รู้ มันไม่มียุติอะไรได้; แต่มันสนุกดีสำหรับการค้นคว้า ค้นคว้าด้วยเหตุผล อย่างไม่มีที่สิ้นสุด จนมนุษย์นี้ติดฝืนปรัชญาชนิดนั้น.

แม้ว่าสมัยนี้ จะมีปรัชญาแขนงหนึ่ง ที่เขาเรียกกันว่า pragmatism ปรัชญาแห่งการปฏิบัติ; พูดกันเป็นวรรคเป็นเวร มากมายเป็นภูเขาเลากา เป็นคำอธิบาย คำคำเดียวว่า pragmatism คือปรัชญาแห่งการปฏิบัติ. พอมาดูเข้าแล้ว มันก็เป็นปรัชญาเพื่อเจ้าอยู่ตามเดิม; pragmatism แปลว่า นิยมการปฏิบัติ จนเอามาทำเป็นรูปปรัชญาเดี๋ยวนี้กำลังหลงใหลกันนักในพวกฝรั่ง สำหรับสิ่งที่เรียกว่าปรัชญาแห่งการปฏิบัติ คุณกันใหญ่โต ว่าเป็นปรัชญาที่ทำให้โลกให้เจริญใครไม่รู้ปรัชญานี้ ก็เป็นคนล้ำสมัย. มีคนปัจจุบันนี้ ตั้งตัวเป็นนักปรัชญาแขนงนี้; อย่าออกชื่อดีกว่า มันจะเป็นเรื่องไม่สมควรแก่พุทธบริษัทเรา ที่จะไปออกชื่อคนนั้นคนนี้. พูดได้แต่เพียงว่า นักปรัชญา pragmatism นี้กำลังระบาดในโลก กำลังนับถือกันอย่างหลงใหล. แต่เมื่อเอาเข้าจริง เขาก็ไปค้นคว้าพบว่า แม้สมัยกรีกดึกดำบรรพ์โน่น สมัยไซเครติส, อริสโตเติล นั้นก็เคยค้นเรื่องอย่างนี้กันมาแล้ว คือ "วิทยาว่าด้วยการปฏิบัติ" นี้; แต่มันยังน้อยเกินไป มันไม่ถูกอารมณ์ของคนสมัยนี้; เขาจึงมาค้นกันใหม่ แล้วเรียกกันเดี๋ยวนี่ว่า pragmatism. ใครอยากรู้ก็ไปหาหนังสือเรื่องนี้มาอ่าน แล้วก็ได้พลอยติดฝืน หรือติดเฮโรอินปรัชญาไปกับเขาด้วย.

ถ้าว่าโดยหลักการ มันก็คืออยู่ คือการพิจารณา ให้พบผลลัพธ์ ที่ควรปรารถนา นับตั้งแต่จุดแรกที่สุด กว่าจะถึงจุดสุดท้าย. เรื่องทุกเรื่องมันจะเป็นอย่างนี้ทั้งนั้น คือมันมีจุดตั้งต้นที่สุดที่จะต้องทำให้ถูกต้อง, แล้วก็ถูกต้องไปตามลำดับ จน

ถึงจุดสุดท้าย แล้วก็ได้รับผลตามนั้น. แม้แต่ว่า สมมติฐานที่ตั้งขึ้น นี้ก็คือเป็นจุดตั้งต้น แล้วก็ค้นคว้าไป จนได้ผลตามสมมติฐานที่วาดไว้ได้อย่างไร. แต่ถ้าทำกันแบบนี้ มันเป็นปรัชญาหมด ไม่มีลักษณะเป็นวิทยาศาสตร์ **ไม่มีลักษณะเป็นพุทธศาสนา** ซึ่งมีการกระทำอย่างวิทยาศาสตร์ เพราะว่า **สมมติฐานนั้น เป็นเรื่องวาด ๆ ผั้น ๆ เอาเอง.**

เราไม่ต้องการสมมติฐานที่ผั้นๆ เราต้องการสมมติฐานที่เป็นเรื่องจริง; เช่น ความทุกข์มีอยู่จริง. ทำไมจะต้องมาใช้วิธีปรัชญาว่า มันมีความทุกข์อยู่จริง. นี่มันโง่เกินโง่ ที่จะมาต้องใช้หลักปรัชญา ลงมติว่าความทุกข์นี้ได้มีอยู่จริง; ถ้าทำอย่างนั้น มันก็ทำอย่างสมมติฐาน มันก็เหมือนกับผั้นเรื่อยไป.

เราต้องมีความทุกข์จริงๆ เอามาดูกันลงไปจริงๆ เหมือนกับเอามาใส่ฝ่ามือดูว่าความทุกข์มันมีอยู่อย่างนี้; แล้วดูลึกลงไป ก็พบเหตุของความทุกข์, แล้วก็ดูลึกลงไปในทางที่ตรงกันข้ามมันก็พบวิธีที่จะดับทุกข์นั้น. อย่างเป็นวิทยาศาสตร์ หรือเป็นธรรมศาสตร์ในพระพุทธศาสนา คือการปฏิบัติ ในรูปแบบของการปฏิบัติจริงๆ ไม่เกี่ยวกับปรัชญา. นี่แหละเราจะไปหลงปรัชญายุคปัจจุบัน แม้ที่เรียกชื่อว่า ปรัชญาแห่งการปฏิบัตินี้ มันก็ไม่ไหว.

พวก pragmatism นี้ **ติเตียน การกระทำชนิดที่ต้องเชื่อ กระทั่งยกเลิกพระเจ้า,** หรือว่าการเชื่อตามทางศาสนาที่บัญญัติไว้เป็นลัทธิจะอย่างนั้นอย่างนี้. แต่แล้วเขาก็ยังผั้นๆอยู่นั่นเอง, ทิ้งพระเจ้าอย่างผั้นๆ; แต่แล้วก็ไปหาความผั้นอย่างอื่นมาแทน. มันเป็นเรื่องปรัชญา; มันช่วยไม่ได้ มันต้องเป็นอย่างนี้.

เมื่อเราพุทธบริษัทเอามาพิจารณาแล้ว ก็จะเห็นว่า ปรัชญาแขนงนี้มันก็ไม่ไหว ไม่ใช่ศาสตร์แห่งการปฏิบัติ ไม่ใช่ตัวการปฏิบัติ เป็นปรัชญาเพื่อเจ้า; แต่ในโลกเขาก็กำลังหลงปรัชญา ชนิดที่ไม่มีมีการปฏิบัติจริง ฉะนั้นปรัชญาชนิดนี้ มันนำไปสู่ความเป็นทาสของกิเลส เป็นทาสของความรู้ เป็นทาสของโมหะ ชนิดที่ไม่รู้ตัว ไปเป็นทาสของกิเลส; ไม่ใช่ชนะกิเลส.

ฉะนั้นเราก็จะต้องบอกลูกเด็ก ๆ ของเราให้รู้, บอกเขาวชนของเราให้รู้, ว่าปรัชญา pragmatism ใหม่เอี่ยมของคนปัจจุบันนั้น มันก็ช่วยไม่ได้ มันจะทำให้เป็นคนเพื่อฝัน ไม่มีจุดจบ เช่นเดียวกับปรัชญาทั้งหลาย; ดังนั้นปรัชญา pragmatism เราจะไม่เรียกว่าศาสตร์ฯ ที่จะตัดปัญหาในโลกมนุษย์นี้ได้.

นี่ขอให้ช่วยกันรู้ไว้ด้วย เดี่ยวเขาวชนเด็ก ๆ นี้ ก็จะเอาอันนี้มาใส่เรา มาสาดใส่หน้าเรา ว่าเขาก็มีการปฏิบัติถึงขนาดที่เป็นปรัชญา; แล้วเราก็บอกเขาว่าการปฏิบัตินั้นไม่ใช่ปรัชญา. **การปฏิบัตินั้นต้องเป็นการกระทำจริงๆในลักษณะหรือรูปแบบของวิทยาศาสตร์เสมอไป.** อย่าไปหลงตามปรัชญาทั้งหลายที่กำลังเพ้ออยู่ในโลก โดยเฉพา *pragmatism, existentialism*, อะไรของเขา จำกัดไม่หวาดไหว; ล้วนแต่เป็นปรัชญาเฮโรอีนทั้งนั้น กินแล้วก็จะติด แล้วก็ไม่มีอมสละ. ฉะนั้นขอให้เรามีธรรมศาสตร์ คือศาสตร์สำหรับการปฏิบัติที่แท้จริง อย่าได้เป็นปรัชญาเลย.

๓. ที่นี้ ก็จะดูความหมายของคำว่าธรรมศาสตร์ ให้กว้างออกไป. ได้พูดมาแล้วตลอดเวลาว่า ธรรมศาสตร์ในที่นี้หมายถึงศาสตร์, กล่าวคือ **การปฏิบัติได้จริง;** แล้วก็ตัดปัญหา คือ**การปฏิบัติไม่ได้** นี่กำลังมีอยู่ทั่วไปทุกหนทุกแห่ง ทั้งในด้านวิชาชีพ กระทั่งในด้านธรรมะ หรือศาสนา.

ที่จริง การปฏิบัตินี้ มันเป็นธรรมส์จะอันหนึ่งของธรรมชาติ โดยธรรมชาติควบคุมอยู่ ต้องทำถูกต้องตามกฎของธรรมชาติ จึงจะมีการได้ผลของการปฏิบัตินั้นๆ **ต้องสมบูรณ์ทั้งวิชาการและวิธีการ.**

เดี๋ยวนี้เขาก็นิยมกันอย่างนี้ ว่าต้องสมบูรณ์ทั้ง technics และ technique; แต่แล้ว **ทำไมมันไม่เกิดผลขึ้นมา?** เพราะว่า เขาเอาวิชาการและวิธีการนี้ ไปใช้กับสิ่งที่เพ้อเจ้อ; ไม่ตรงกับปัญหาที่แท้จริงของมนุษย์เรา, โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือสิ่งที่เรียกว่าศีลธรรม ที่จะแก้ปัญหาของมนุษย์ได้ และเป็นต้นเหตุแห่งสิ่งทั้งหลาย; เขาก็เอาไปใช้กับสิ่งที่เขายังไม่รู้จัก. เช่น เรื่องเศรษฐศาสตร์ เขายังไม่รู้จัก ว่ามันจะแก้ปัญหาได้อย่างไร; มันมุ่งแต่เพียงจะให้ได้อะไรมาหลายๆ มันก็ยังไม่แก้ปัญหา มันยิ่งเพิ่มปัญหา.

นี่ **เขาไม่ใช้วิชาการ หรือวิธีการที่ถูกต้อง** กับสิ่งที่มันเป็นต้นเหตุอันแท้จริง เช่นศีลธรรม ไปใช้กับปลายเหตุ; มันก็ขยายปลายเหตุให้มากออกไป มันก็เก่งในทางที่จะสร้างปัญหา ขึ้นมาในโลกนี้ให้มาก.

ฉะนั้นคำว่า "ธรรมศาสตร์" ของเรา ก็คือ **ศาสตร์ ที่สมบูรณ์ด้วยวิชา และการกระทำ** เพื่อจะแก้ปัญหาที่มีอยู่จริง ให้สมบูรณ์ด้วยความถูกต้องในข้อนี้ ในการปฏิบัติทุกอย่าง.

คำว่า "**ปฏิบัติ**" นี้ ก็ควรจะทราบกันได้แล้วกระมัง, ไม่ต้องบอกแล้วกระมัง, ว่ามันมีมากอย่าง; แต่มันเป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติทั้งนั้น. เพื่อให้มันง่ายขึ้น เราควรจะดูมันทุกอย่างให้เข้าใจ เช่นว่า :-

ข้อ ๑ การปฏิบัติเพื่ออาชีพ เพื่ออยู่รอดในโลกนี้ หรือโลกอย่างอื่นก็ได้. อาชีพทุกอย่าง ในโลกนี้ ก็เพื่อเป็นอยู่รอดในโลกนี้; ถ้าเพื่อโลกอื่น ในความหมายอื่น, เช่นว่าในสวรรค์ เป็นต้น ก็เรียกว่าโลกอื่น ก็แล้วแต่ว่า จะให้ความหมายแก่คำว่า "สวรรค์" นั้นอย่างไร.

สำหรับอาตมานี้ อยากจะให้ความหมายว่า "โลกอื่น" นั้น คือมันผิดไปจากที่มนุษย์ธรรมดาสามัญเขามีอยู่ หรือได้รับอยู่. ถ้าสิ่งใดที่มนุษย์ธรรมดาสามัญมีอยู่ ได้รับอยู่ เราเรียกว่าโลกนี้; ถ้าผิดแปลกออกไปจากอย่างนี้ หรือสูงไปกว่านี้ เราก็จะเรียกว่าโลกอื่น. ฉะนั้นจึงพูดได้เลยว่า **น้อยคนนักที่จะได้เข้าไปสู่สวรรค์ หรือได้เข้าไปอยู่ในโลกของสวรรค์** คือเป็นอันธพาล เป็นปุถุชน จมอยู่ในโลกนี้ ในระดับอย่างนี้ กันอยู่ตลอดเวลา; ไม่ได้โผล่ขึ้นไปถึงระดับโลกของสวรรค์คืออยู่อย่างเยือกเย็น ชื่นอกชื่นใจ ไม่มีทุกข์ร้อน ไม่มีปัญหาใด ๆ นั้น; อย่างนั้นก็เรียกว่าโลกอื่น.

ใน **โลกนี้** ก็ดี ใน **โลกอื่น** ก็ดี มันมีปัญหา หรือมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติ; เราต้องมีความรู้ ความสามารถ ในการปฏิบัติ เพื่อมีการดำรงอยู่อย่าง เป็นสุขในโลก **โลกนี้** ก็ดี, **โลกอื่น** ก็ดี.

นี่มันเป็นการปฏิบัติระบบใหญ่ระบบหนึ่งแล้ว แล้วคนก็ทำไม่ได้สักที; เพียงจะมีอาชีพอยู่อย่างสะดวกสบายเป็นสุข นี่ก็ยังไม่ทำไม่ได้ ยังพ่ายแพ้แก่อบายมุข, พ่ายแพ้แก่อะไร ที่เป็นความผิด-พลาดนั้น; แล้วก็ไปเอาอบายมุขนั่นเองว่าเป็น **สวรรค์**. อย่างนี้มันโง่งงไปอีกก็เท่าตัว? ขอให้ลองคิดดู. เราจะต้องมีการปฏิบัติ ที่ถูกต้อง สำหรับอาชีพในโลกนี้ หรือในโลกอื่น.

ข้อที่ ๒ เราต้องมี การปฏิบัติที่ถูกต้อง เพื่อความอยู่เหนือโลก หรือพระนิพพาน จะเรียกว่าพระนิพพานก็ได้; แต่อย่าเอาไปไว้เสียไกลสุดหล้าฟ้าเขียว; มันต้องอยู่ที่นี้ คือต้องอยู่ที่ความดับทุกข์ ทุกข์อยู่ที่ไหน ก็ดับทุกข์ที่นั่น ดับทุกข์ที่ตรงไหน ก็มีนิพพานที่ตรงนั้น. ฉะนั้นคนที่เขาจริงจัง ก็จะต้องพูดว่า **นิพพานก็อยู่ตรงที่ความทุกข์นั่นเอง** คือดับมันเสีย; จิตใจมันก็สูงถึงกับว่า ไม่คิดว่า ไม่รู้สึกว่า ไม่สำคัญว่า เราอยู่ในโลกนี้ หรือในโลกไหน : โลกธรรมดาก็ดี โลกอื่นก็ดี เราไม่ได้อยู่เลย, เราอยู่เหนือโลก คือเหนือปัญหาทั้งปวง.

เมื่อเป็นเช่นนี้ มันก็ **เป็นการปฏิบัติที่สูงขึ้นไป**. ใครจะชอบหรือไม่ชอบก็ตามใจ; ใครจะปฏิบัติได้หรือไม่ได้ มันก็อยู่ที่ความสามารถของคนนั่นเอง.

ข้อที่ ๓ ก็จะเรียกว่า **ปฏิบัติเพื่อร่วมมือกันได้**. ขอให้พิจารณาดูให้ดี นี่มันอีกแขนงหนึ่งนา มันไม่ใช่เกี่ยวกับการอยู่ในโลก หรือเหนือโลก; แต่มันเกี่ยวกับการที่ว่า มนุษย์จะรักกันได้ จะร่วมมือกันได้ จะเข้ากันได้. นี่มันมีระบอบการปฏิบัติอยู่อีกอันหนึ่ง ซึ่งเราเรียกว่า **สังฆศาสตร์ ต้องปฏิบัติในสวนสังฆศาสตร์นั้นให้ถูกต้อง** ให้สำเร็จ **มนุษย์จึงจะอยู่ร่วมกันได้**, มีจุดมุ่งหมายปลายทางตรงกัน มันก็ไปด้วยกันได้ : ความคิดก็ตรงกัน การกระทำก็ตรงกัน นี่ก็เรียกว่าเข้ากันได้.

นี่อย่างน้อยมันก็เป็น ๓ กลุ่มของการปฏิบัติแล้ว เป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติทั้งนั้น; ถ้าจะมองดูให้ต่ำที่สุด ให้ง่ายที่สุด แล้วก็ยังจะต้องมาพบกับกับปัญหาที่ตรงนี้ ว่า **ปฏิบัติเพื่อให้พบปัญหานั่นเอง**.

ขอให้ทุกคนลองคิดดูว่า เดียวนี้ท่านรู้จักปัญหาหรือยัง? รู้จักปัญหาอย่างถูกต้องหรือยัง? และให้วัดดูว่า **ถ้ารู้จักปัญหาถูกต้องแล้ว ปัญหาจะไม่เหลืออยู่.** ถ้าปัญหาใดเหลืออยู่ ก็เรียกว่า ยังไม่รู้จักปัญหานั้นอย่างถูกต้อง; ฉะนั้น **ถ้าเรายังมีความยากลำบาก ความระส่ำระสาย ความไม่พอใจ ความอะไรเหลืออยู่ ก็เรียกว่าเรายังไม่รู้จักปัญหานั้นเลย; เราจึงแก้ปัญหานั้นไม่ได้.**

ฉะนั้นยอมเป็นลูกเด็กแดงๆ เพิ่งคลอดกันเสียบ้าง คือ **จะมองดูที่ปัญหาให้รู้ว่าปัญหามันมีอยู่อย่างไร?** ทุกคนกำลังมีปัญหา และกำลังอยู่ในท่ามกลางปัญหาอย่างไร? และทำไมจึงไม่รู้? ทำไมจึงไม่มองเห็น? และทำไมจึงไม่เป็นผู้ชนะปัญหาเหล่านี้ได้? นี้เรียกว่า เขาไม่มีศาสตราอาวุธ แม้แต่นิดเดียว ที่จะตัดปัญหานี้.

นี่เป็นตัวอย่าง ของสิ่งที่เราจะต้องเอามาพูดกัน เกี่ยวกับการปฏิบัติ ว่าจะต้องปฏิบัติ ในสิ่งเหล่านี้ให้ได้; มิฉะนั้นแล้ว เรายืนแหละ หรือมนุษย์นี้จะไม่ประสบความสำเร็จอย่างไรเลย ในการเกิดมาเป็นมนุษย์; มันก็น่าสังเวช. เมื่อเราจะถือพระพุทธศาสนากันสักที ก็ขอให้สำเร็จประโยชน์ในส่วนนี้ คือมีพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ในความหมายที่แท้จริง ที่เยาวชนจะเข้าใจได้นั้นแหละ เอามาใช้สำหรับเราให้ได้เสียก่อน; เพราะว่า เราเป็นเยาวชนหัวหงอกแล้ว เยาวชนหัวล้านแล้ว ยังไม่เข้าใจสิ่งเหล่านี้ แล้วลูกเด็กๆ จะเข้าใจได้อย่างไร.

นี้เรียกว่า ความหมายของคำว่า "ธรรมศาสตร์" ที่ดูออกจะประหลาด แปลกออกไป กว่าที่เคยรู้หรือเคยฟังกันมา.

ที่นี้จะขยายความต่อไปอีก ถึงคำว่า "ธรรมศาสตร์" นี้ โดยยึดหลักว่า มันเป็นศาสตร์แห่งการกระทำ ช่วยจำตติใจ ติดตา ติดหู ว่า เป็นศาสตร์แห่งการกระทำ ไม่ใช่ศาสตร์สำหรับรู้อย่างที่พูด ๆ กันอยู่ สำหรับเรียนอย่างที่เรียน ๆ กันอยู่ มันเป็นศาสตร์แห่งการกระทำ เป็นของมีคมอยู่ในตัวการกระทำ แล้วมันก็จะตัดปัญหา นั้นได้ ควรจะดูกันให้ละเอียดถึงขนาดนี้ จนมองเห็นว่านี่มันเป็นศาสตร์แห่งการกระทำ มันจึง เป็นศาสตราที่มีคม ที่จะตัดปัญหาได้.

ถ้าจะเรียกเป็นหัวข้อ ก็ต้องเรียกว่า ๑. เป็นการแก้ปัญหาให้สำเร็จ ใน การงานที่กำลังเป็นปัญหา; จะต้องแก้ปัญหาให้ได้ ในสิ่งที่กำลังเป็นปัญหานี้ อย่างหนึ่ง.

๒. จะต้องทำให้สำเร็จตามอุดมคตินั้น แม้ว่าจะงานนั้นมันจะยาก หรือ มันจะนาน ยาวนาน หรือว่ามันจะสูงสุดก็ตาม จะต้องทำให้สำเร็จตามอุดมคติ ที่ได้ วางไว้, เช่นว่า มนุษย์มีความเป็นมนุษย์ เพื่ออุดมคติอย่างไร ฉะนั้นจะยากหรือจะยาว หรือจะนาน จะสูง จะเท่าไร ก็ต้องเอาให้ได้ ด้วยการที่เรามันมีศาสตร์อันนี้ คือ ศาสตร์แห่งการกระทำนี้.

๓. ดูอีกมุมหนึ่ง มันก็ เป็นความเข้มแข็ง ถ้ามันเป็นศาสตร์แห่งการ กระทำ มัน ต้องเป็นการกระทำอย่างเข้มแข็ง; แม้ในสิ่งที่เป็นธรรมดาสามัญ ซึ่งงานที่เป็นระเบียบ ไม่ลึกซึ้ง ไม่ใช่นโยบาย ไม่ใช่อุดมคติแท้ๆ แล้วก็เห็นได้ง่าย; เราก็ยังไม่เข้มแข็งในการกระทำ, เราไม่มีความรู้ หรือการบังคับตัวเองที่เพียงพอ; แม้ในงานที่ทำให้ง่ายๆ และเห็นๆ กันอยู่ ก็ยังไม่กระทำอย่างเข้มแข็ง.

อย่างทำไมไม่ถูพื้นบ้านให้มันสะอาด? มันก็เป็นสิ่งที่รู้อยู่แล้ว ทำได้ง่ายๆ เห็นอยู่ง่ายๆ. แล้วทำไมยังไม่ถูบ้านให้มันสะอาดอย่างสม่ำเสมอ? นี่ก็ **เพราะว่ามันขาดธรรมศาสตร์** เหมือนกัน คือ **ขาดศาสตร์แห่งการกระทำ** ด้วยเหมือนกัน **มันก็คือความขี้เกียจ**; แล้วก็ปล่อยให้สิ่งที่มีมันควรจะทำได้ง่ายๆ นั้นแหละ ไม่ได้ทำเลย เป็นสิ่งที่ไม่ได้ทำเลย. อาตมาก็ไม่แก้ตัว; ข้อนี้ขอรับว่า ตัวเองก็มี แต่ว่ามันมีเหตุผล ว่าเราไปทำสิ่งที่มันยากกว่า หรือดีกว่า เสียจนไม่ค่อยได้มาทำงานง่ายๆอย่างนี้. ฉะนั้นขอสารภาพว่า อาตมาเองก็ไม่ค่อยได้กวาดขยะหรือกวาดพระณرهاช่วยกวาดเป็นส่วนมาก.

แต่ถึงอย่างไรก็ดี ก็ต้องเป็นเรื่องที่ต้องเอามานึกมาคิด ว่าแม้อันนี้มันก็ยังขาดธรรมศาสตร์; ฉะนั้นถ้าใครทำได้ ก็ขอให้ช่วยทำ งานที่เป็นระเบียบง่ายๆธรรมดาสามัญประจำวันนี้ ก็ไปช่วยกันทำ; และข้อนี้ก็ป็นวินัยในพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าท่านทรงบัญญัติไว้ในพระวินัยด้วย.

๔. ที่นี้ การกระทำที่ถัดไปจาก ๓ อย่างนี้ ก็คือที่มัน **เนื่องกับคนอื่น หรือเนื่องกับงานอื่น**. งานนี้มีหลายระดับ งานนี้เนื่องกับงานนั้น งานนั้นเนื่องกับงานนี้; ถ้าเราไม่รู้จักทำให้ถูกต้องแล้วจะเหลวหมด.

ในวัดวัดหนึ่งนี้ ก็มีงานที่ประสานกันอยู่หลายๆ อย่าง; ถ้ามันไม่ประสานกันเมื่อไร มันก็ล้มละลายเมื่อนั้น, แทนที่จะรับหน้าที่กันคนละอย่างสองอย่าง ช่วยกันทำ มันก็ไม่ได้ทำ; คนเดียวก็ทำไม่ไหว; ฉะนั้นความเจริญที่ควรจะได้รับ มันก็ไม่มี. จะเป็นวัดนี้ หรือวัดไหนก็ตาม **ถ้ารับภาระหน้าที่ ช่วยกันกระทำแต่ละหน้าที่** ตามหน้าที่แล้ว มันก็คงจะเจริญมากทีเดียว; คือ **จะตัดปัญหาได้มากที่สุด**.

บางทีก็เสียว่า งานนี้ต่ำเกินไป ไม่อยากทำ แล้วโกรธด้วย; เพราะเขาคิดว่ามันต่ำเกินไป. ที่จริงไม่มีงานไหนต่ำ; งานต่ำมันก็เป็นอุปสรรคแห่งงานสูง; ขาดงานต่ำแล้ว งานสูงมันก็เป็นไปไม่ได้, ฉะนั้นอย่าได้คิดว่าเป็นงานต่ำ; ถ้าเขาใช้ให้ทำงานต่ำ แล้วก็โกรธ แล้วก็ตวาดเอาด้วย. อาตมาก็เคยโดนมาแล้ว ในลักษณะอย่างนี้. **ถ้ามีความรู้ถูกต้องในเรื่องของธรรมศาสตร์แล้วจะไม่มีปัญหาอย่างนี้ จะไม่มีงานต่ำหรืองานสูง; เพราะว่ามันจะเป็นอุปสรรคแก่กันและกันเสมอ.**

นี่เมื่อดูศาสตร์แห่งการกระทำ ก็ให้มองดูกันในข้อเหล่านี้ ว่ามันจะแก้ปัญหายังไง มันจะทำให้สำเร็จได้อย่างไร มันจะเข้มแข็งได้อย่างไร มันจะประสานเกี่ยวเนื่องกันได้อย่างไร ถ้าทำให้ถูกต้องตามนั้นแล้ว ก็เรียกว่าเป็นการกระทำที่สมบูรณ์ เต็มวันเรายังขาดอยู่ ขอให้สนใจจนเข้าใจ แล้วก็สอนเยาวชนของเราให้เข้าใจด้วย เขาจะเป็นผู้มีสมรรถภาพ ที่สมบูรณ์และเข้มแข็งและก็มี ความถูกต้องจริงๆ.

....

ที่นี้ ดูต่อไปอีก ก็ว่า **จะดูกันที่ลำดับของเทคนิค;** ที่จริงก็ละเอียด และกระดากเต็มทีแล้ว ที่จะต้องใช้คำฝรั่งมังค่าอะไรนี้. แต่ก็ไม่รู้ว่า จะใช้คำว่าอะไร; เช่นคำว่าเทคนิคนี้ ไม่รู้จะใช้คำว่าอะไร. ถ้าจะใช้คำว่า ระเบียบงานที่ถูกต้องรัดกุมอะไร มันก็ยาวนาน มันก็เหนื่อยเสียก่อนจึงใช้คำสั้นๆ ว่า เทคนิค.

ลำดับของเทคนิค ของการงานนี้ มันเป็นความลับเหลือประมาณ ความลับที่ซ่อนอยู่ลึกเหลือประมาณ เราเข้ามันไม่ถึง แล้วก็ยากที่จะสำเร็จได้ ฉะนั้นขอให้ดูลำดับแห่งเทคนิคของความสำเร็จ ที่มันมีอยู่ในการงาน ที่จะต้องทำ หรือการงานที่กำลังเป็นปัญหา อยากรจะยกตัวอย่างมาสัก ๔ ลำดับก็พอ ในสายตาของพุทธบริษัทเรา :-

ระดับที่ ๑ การกระทำ ที่มันมาจากความรู้ที่ถูกต้อง หรือสมบูรณ์ หรือจริง; ต้องมีการกระทำที่มาจากความรู้ที่ถูกต้อง. ถ้าการกระทำนั้น ไม่ได้มาจากความรู้ที่ถูกต้องแล้วละก็ ใครๆ ก็ทายได้ว่ามันจะเป็นอย่างไร.

เมื่อเราเป็นพุทธบริษัท เราก็ยึดหลักธรรมะในพระพุทธศาสนา : **ความรู้ที่ถูกต้อง** เรายึดหลักกาลามสูตร ๑๐ อย่าง ซึ่งพูดกันหลายสิบครั้งแล้ว ไปหาอ่านเอาเอง; ว่าความรู้ที่ถูกต้องนั้น จะต้องไม่ผิดหลักกาลามสูตร : ไม่ใช่เพราะว่า ฟังตามๆ กันมา, ไม่ใช่เพราะว่า กระทำสืบๆ ตามๆ กันมา, ไม่ใช่เพราะว่า เขากำลังเห็นอกัน พูดกันอย่างแตกตื่น, หรือว่ามีใช้สักว่า เพียงแต่มันมีอยู่ในปิฎก หรือในพระไตรปิฎก, หรือว่ามันไม่ใช่เข้ากับความคิดโง่งๆของเรา คือว่า ทนต่อความพินิจพิจารณา ด้วยปัญญาอันโง่งของเรา, ไม่อาศัยเหตุผลทางตรรก หรือ logic ไม่อาศัยเหตุผลทางนัยยะ หรือ philosophy แล้วก็ไม่ถือว่า สามัญสำนึกนี้มันถูกต้อง, แล้วก็ไม่ได้ถือแม้แต่ว่าหลักอันนี้มันพูดไว้โดยคนที่มีสติปัญญาน่าเชื่อถือ แม้กระทั่งว่า คนนี้เป็นครูของเรา.

ข้อสุดท้ายนี้ออกจะเกินไป แต่พระพุทธเจ้าท่านเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ หรือเป็นสัมพัตถุญ; เมื่อท่านตรัสไว้อย่างนั้น เราก็ต้องยอมรับ ว่าท่านไม่แนะให้ถือเอาด้วยเหตุว่า ผู้พูดนี้เป็นครูของเรา. ฉะนั้นที่เอาตมาได้พูดนี้ ก็อย่าได้เชื่อเลย เอาไปทำให้เป็นความรู้ของตัวเอง. อย่างนี้จึงจะเรียกว่า ไม่ผิดหลักกาลามสูตร คือเราจะได้รับความรู้ที่ถูกต้อง มาเพื่อการกระทำ.

แล้ว **หมวดธรรมอื่นๆ ยังมีอีกมาก** : ตัวอย่างเช่น *สัมปยุตฺตวรรค ๗ ประการ* หลังจากที่มีความรู้อย่างถูกต้อง ในเรื่องเหตุ เรื่องผล เรื่องตน เรื่องประมาณ เรื่องกาล เรื่องบริษัท เรื่องบุคคล ที่คล้องปากกันอยู่ดีแล้วนั้น; กระทำ

ให้มันถูกต้องตามนั้น มันจะเป็นความรู้ที่ถูกต้อง. นี้เราจะต้องมีการกระทำ ที่มาจาก ความรู้ันถูกต้อง และความรู้ันนั้น มันได้กลั่นกรองมาเป็นอย่างดีแล้ว.

ที่นี้ก็มาถึง **ระดับที่ ๒** นี้ เป็นการกระทำ ที่เป็นกำลัง ที่เป็นตัว กำลัง เป็นพลังกาย พลังจิตเป็นความแข็งแกร่ง; หลักธรรมะอย่างนี้ ก็มี อยู่มากมายในพระคัมภีร์ของเรา. อย่างเรามีอิทธิบาท๔ ประการ; อย่างนี้ มัน เป็นตัวกำลัง. ถ้าทำด้วยอันนี้ มันก็เป็นการกระทำที่มีกำลัง, และเป็นกำลังประเภท รากฐาน พื้นฐานต่างๆไป. ทุกอย่างต้องมีรากฐาน; ถ้าไม่มีรากฐาน ไม่มีที่ตั้ง มันก็ล้มละลาย. ความรู้ที่เป็นรากฐานก็เป็นกำลังในชั้นรากฐาน.

แล้วที่สูงขึ้นไปเป็นตัวองค์ ตัวเนื้อตัวของสิ่งเหล่านั้นมันก็มี เช่นเรื่อง อินทรีย์ ๕ พละ ๕ นี้ เป็นความรู้ประเภทที่เป็นองค์หรือเป็นตัว ตั้งอยู่บนรากฐาน. ในเรื่องโพธิปักขิยธรรม ๓๗ ประการนั้น ท่านตรัสไว้ครบ; จะเอาส่วนไหนมาเป็น รากฐาน เอาส่วนไหนมาเป็นตัวก็ได้ มีครบหมดเลย, เดียวนี้เราจะดูกันแต่ว่าความ รู้ที่เป็นตัวกำลัง ที่เป็นรากฐาน หรือว่า เป็นตัวองค์ของเรื่องนั้นๆ.

ที่นี้ **ระดับที่ ๓** มัน เป็นการกระทำ ที่เป็นการควบคุม เราจะต้อง ประพฤติ ปฏิบัติ กระทำธรรมะที่อยู่ในรูปของการควบคุม แต่ต้นจนตลอดสาย. หมวดธรรมะนี้ก็เช่น โขชฌงค์ ๗ ประการ ซึ่งเนื่องกันเป็นสาย ใน ๗ ระยะนั้น; จะต้องควบคุมให้ถูกต้อง จนถึงวาระสุดท้าย. **นี้การกระทำที่เป็นการควบคุม อยู่ในตัวตลอดเวลา** : เริ่มแต่สติสัมโพชฌงค์ เรื่อยไปจนถึง อุเบกขาสัมโพชฌงค์ จะเอามาใช้อย่างโลกๆ ก็ได้. อาตมาเคยอธิบายว่า เอามาใช้กับการทำงานก็ได้; แล้ว ก็เลยถูกด่าตามเคย ว่าอาจเอื้อมไปเอาธรรมะชั้นสูงของพระพุทธเจ้า มาใช้กับเรื่องของ

ชาวบ้าน; ก็ยกไว้ให้เขาวินิจฉัย เมื่อเขาไม่เห็นด้วย เขาก็ต่ำไป. เราก็เห็นอย่างนี้ เราก็พูดกันอย่างนี้.

ที่นี้ ระดับที่ ๔ การกระทำอันที่ ๔ อันสุดท้ายนี้จะเรียกว่า การกระทำในสิ่งที่เป็นตัวเนื้อของการกระทำ คือต้องกระทำ. เราก็ระบุ การเป็นอยู่ชอบ อย่างเดี๋ยวก็พอ; แต่มันกระจายออกไปได้ เป็นมรรคมืองค์ ๘ ประการ, อริยมรรคประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ, หรือ มัชฌิมาปฏิปทา นี้, เป็นตัวองค์ของการกระทำทั้งหมด เรียกว่า "เป็นอยู่โดยชอบ" ไม่มีอะไรผิดพลาดบกพร่อง. ใครอยากจะเรียกว่า **ศีล สมาธิ ปัญญา ก็ได้เหมือนกัน**; แต่เรียกว่า **มรรคมืองค์ ๘ ประการ นี้ง่ายกว่า** ดีกว่า สะดวกกว่า เห็นได้ง่ายกว่า. อยู่ด้วยความถูกต้อง ๘ ประการนี้ เรียกว่า เป็นอยู่โดยชอบ; นี่เป็นตัวการกระทำ.

เราจะดูให้เห็นว่า **มันมีความลับอยู่ในนั้น** ซึ่งจะเรียกว่าเทคนิค หรือ เรียกว่าอะไร ก็แล้วแต่จะเรียกเถอะ; อาตมาจะเรียกว่า "ความลับของความจริง" ที่มันซ่อนอยู่ในนั้น. ถ้าทำผิดก็ผิด ทำถูกก็ถูก.

เราจะต้องทำให้ถูกต้อง ในการกระทำทั้ง ๔ ประการนี้ คือ การกระทำ ที่มันเป็นสิ่งที้ออกมาจากความรู้อันถูกต้อง แล้วการกระทำ ที่เป็นตัวกำลังอย่างแข็งแรงแรงที่สุด แล้วการกระทำ ที่เป็นการควบคุมไว้ตลอดสาย แล้วก็เป็นการกระทำ ถูกตรงตัวสิ่งที่จะต้องกระทำ ให้มันเกิดขึ้นมาได้จริงๆ.

นี่ข้อนี้ขอยืนยันว่า ถ้าสนใจ ถ้าอยากจะทำให้ดี ให้จริง ก็ต้องพิจารณากันถึงขนาดนี้ แต่ถ้าไม่อยากให้ดี ให้จริง อะไรมาก ก็ไม่ต้องสนใจกันถึงขนาดนี้

แล้วคนทั้งหลาย ก็ไม่ได้สนใจกันถึงขนาดนี้และกล้าทำว่า ภิกษุสามเณรพวกอาจารย์
วิปัสสนาทั้งหลาย ก็ไม่ได้สนใจกันถึงขนาดนี้ เพราะฉะนั้นจึงไม่ประสบความสำเร็จ
ในสิ่งที่ตัวเองอวดอ้างว่าจะกระทำ. เดียวนี้มาพูดกันจริงๆ ก็ต้องพูดกันอย่างนี้ว่า
ให้ตั้งอกตั้งใจ ให้แข็งข้อ ที่จะศึกษาพิจารณาดู ลงไป ให้มันลึก ให้มันมองเห็นการ
กระทำที่มันจะต้องประกอบอยู่ด้วยองค์เหล่านี้ จึงจะเป็นการกระทำที่สำเร็จประโยชน์ได้.

อย่างนี้อาตมาเรียกว่า ศาสตร์แห่งการกระทำ จะมากไปหรือน้อยไป ก็ไม่
ค่อยอยากจะทำ แต่อยากจะทำว่า มันจำเป็นแล้ว ที่จะต้องรู้และต้องทำ เราจำเป็นแล้ว
ที่จะต้องสอนให้เยาวชนลูกเด็กๆของเรา รู้จัก และต้องกระทำ ถ้าไม่อย่างนั้นแล้ว ไม่มี
ทางจะประสบความสำเร็จที่จะแก้ปัญหาของเยาวชน หรือของประเทศชาติ ถ้าเราต้องการ
จะปฏิวัติเยาวชน ให้มาสู่ทางที่ถูกต้อง หรือว่าเกิดเป็นเยาวชนอภิชาติบุตรขึ้นมา เราจะ
ต้องปฏิวัติเขาให้ได้ โดยมีความรู้ที่เพียงพอ เกี่ยวกับการกระทำ แล้วก็ทำให้ได้ รู้
เพียงพอว่ามันไม่ได้ มันต้องกระทำตามความรู้มัน อย่างเพียงพอ.

นี่ยิ่งดูไป มันก็ยิ่งละเอียดมากขึ้นทุกที จะน้อย จะเกินไปหรือไม่ ก็ไป
วินิจฉัยดูเอง อาตมามีหน้าที่แต่เพียงว่า นึกอะไรได้ ก็เอามาบอกกล่าวกันให้หมดก็
แล้วกัน ถ้ามันจะมากเกินไปก็อย่าเอา อาตมาก็ยังบอกว่า มันมีอยู่อย่างนี้ และเป็นสิ่ง
ที่อาจจะเอาได้ ไม่เหลือวิสัย.

....

ที่นี้จะดูต่อไปถึง ความสับสนหรือเข้าใจยาก เกี่ยวกับความ
แตกต่างของคุณสมบัติ หรือลักษณะ หรือหน้าที่ ของศาสตร์ทั้งหลาย
เหล่านี้.

เช่นระหว่างพุทธศาสตร์กับธรรมศาสตร์ของสิ่งเดียวกัน ชื่อเดียวกัน; พอไปอยู่ในรูปของพุทธศาสตร์ มันมีความหมายอย่างหนึ่ง, พอมาอยู่ในรูปของธรรมศาสตร์ มันมีความหมายอีกอย่างหนึ่ง. จำไว้ง่ายๆว่า **ชื่อมันอย่างเดียวกัน แต่ตัวมันคนละอย่าง** นี้ มันมีได้ที่ไหนบ้าง? อย่างนี้มันมีได้ที่ไหนบ้าง? มันอาจจะ มี ที่เราพูดเราชานกันอยู่เวลานี้; มันอาจจะ มี ก็ลองฟังดูเรื่องของมันเสียก่อน บางทีก็จะรู้ได้.

จะยกตัวอย่างสัก ๒-๓ อย่าง : เช่น เรื่องปัจจุสมุปปาท อย่างที่ท่องกันจ้อไปหมดนั่นแหละ. **ถ้ามันเป็นเรื่องของหลักธรรมสัจจะหรือสัจจธรรม เป็นทฤษฎี**; อย่างนี้มันก็เป็นปัจจุสมุปปาทที่เป็นทฤษฎี. ปัจจุสมุปปาทชนิดนี้ มันไปอยู่ในกลุ่มพุทธศาสตร์ มันก็อยู่ในกลุ่มพุทธศาสตร์คือความรู้ที่ถูกต้องของพระพุทเจ้า ที่ท่านได้ตรัสไว้อย่างไร; อย่างเรื่องปัจจุสมุปปาท ที่ศึกษากันในโรงเรียน อย่างศึกษาเท่าไรก็ยังไม่รู้ เพราะมันศึกษาไม่ถูก. แต่แม้ว่าจะศึกษาถูก รู้ เข้าใจ มันก็เป็นเพียงทฤษฎี, แล้วก็เป็นเพียงสัจจะ หรือความจริงอันหนึ่ง; ถ้าเพียงเท่านั้น ก็เป็นพุทธศาสตร์ คือความรู้ที่ถูกต้องหรือเพียงพอ.

ที่นี้ **ปัจจุสมุปปาท ที่เป็นตัวธรรมศาสตร์ หรือการปฏิบัติ**นั้น มันไม่มีรูปร่างอย่างนั้น คือไม่มีรูปร่างว่า **อวิชาปจฺจยา สงฺขารา, สงฺขารปจฺจยา วิญญาณํ, วิญญาณปจฺจยา นามรูป**, อย่างนี้เป็นต้น; มันไม่มีรูปร่างอย่างนั้น.

ปัจจุสมุปปาทที่เป็นการปฏิบัตินั้น มันมาอยู่ที่ **การตั้งสติ ไว้อย่างถูกต้องหรือเพียงพอ ในขณะแห่งสัมผัส**. เมื่อใดมีสัมผัส ทางตาก็ได้ ทางหูก็ได้, จมูก ลิ้น กาย ทางไหนก็ได้ แล้วทำสติให้ถูกต้อง และเพียงพอในขณะนั้น; นั่นแหละคือปัจจุสมุปปาท ในรูปของการปฏิบัติ, หรือจะเรียกว่า ปัจจุสมุปปาทใน

รูปของธรรมศาสตร์ ไม่ใช่พุทธศาสตร์แล้ว. ปฏิจจนูปบาทนี้ยังคง เรียกชื่อว่า ปฏิจจนูปบาท แต่เป็นรูปของการปฏิบัติ ก็คือ **ปฏิบัติปฏิจจนูปบาท** นั่นเอง.

ปฏิจจนูปบาทที่เป็นพุทธศาสตร์ ก็ว่าไปตามตัวหนังสือ ที่พระพุทธรูปเจ้าท่านได้ตรัสไว้ดีแล้ว ถูกต้องแล้ว; แต่**ปฏิจจนูปบาทสำหรับการปฏิบัติ** ที่จะมาเป็นธรรมศาสตร์นั้น **อยู่ที่การมีสติ** ในขณะที่แห่งผัสสะ ก็คงเรียกว่าปฏิจจนูปบาทอย่างเดียวกัน; แต่แล้วเนื้อตัวก็ต่างกันเสียแล้ว : อันหนึ่งมันเป็นวิชา, อันหนึ่งมันเป็นการปฏิบัติ.

ถ้าตัวอย่างนี้ไม่พอ จะยกตัวอย่าง **เรื่องอริยสัจจ** อีกรักก็ได้ ว่าอริยสัจจ ๔ ประการ ก็มีเรื่องเหมือนกันอีก คล้าย ๆ กันอีก. ถ้า**อริยสัจจ ๔ ที่เป็นวิชา** เป็นทฤษฎี เป็นความรู้ มันก็เป็นเรื่องอริยสัจจ ๔ อย่างที่เราท่องๆกันนั่นเอง ว่า ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค แจกทุกข์เป็นปัญหาที่เกิดมาจากเกิด แก่ เจ็บ ตาย.

ขอให้ฟังให้ดีสักหน่อยว่า อาตมากำลังบอกว่า ปัญหา ที่เกิดมาจากการเกิด แก่ เจ็บตาย ในพระบาลีแม้ว่าจะมีอยู่ได้ๆ ว่า **ทุกข์นั้นคือความเกิด คือความแก่ คือความเจ็บ คือความตาย**. แต่ **ถ้าพูดให้ชัดกว่านั้น** มันก็จะต้องพูดว่า **ทุกข์นั้นคือปัญหา** ที่เกิดมาจากความเกิด ความแก่ ความเจ็บ ความตาย; อย่างนี้จึงจะเป็นทุกข์ ที่พระอรหันต์ท่านล่วงได้ ข้ามพ้นไปได้. ส่วน กิริยาอาการ ที่ต้องเกิดต้องแก่ ต้องเจ็บ ต้องตาย นี้ **พระอรหันต์ก็ล่วงไปไม่ได้**; เพราะไม่เท่าไร ท่านก็ต้องตาย คือเข้าใจ.

แต่ว่า ถ้า**ความทุกข์** หมายถึงปัญหา ยุ่งยากลำบากต่างๆ ที่มันมาจากความเกิด ความแก่ ความเจ็บ ความตาย ความไม่ได้ตามใจหวัง ความยึดถือ

ขั้นที่ ๕ ก็ตามนี้ มันก็ เป็นหลักทฤษฎีเกี่ยวกับความทุกข์ แล้วก็ค้นหาทั้ง ๓ เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ ดับต้นเหตุเสียเป็นทุกขนิโรธ มรรคมีองค์ ๘ ประการ เป็นทางให้ดับต้นเหตุได้; อย่างนี้เป็นทฤษฎีไปหมด เรียกว่า **อริยสัจจ์ ในรูปของวิชาหรือทฤษฎี** ซึ่งเมื่อพูดกัน ก็ต้องพูดกันในรูปแบบอย่างนี้.

ที่นี้พอมาถึง **อริยสัจจ์ทั้ง ๔ ที่เป็นการปฏิบัติโดยตรง** มันก็กลายเป็นอันอื่น คือเป็นการกระทำลงไป.

อริยสัจจ์ที่ ๑ คือ ความทุกข์นั้น จะต้องรู้ ทำการรู้ **ปฏิบัติการรู้**.

อริยสัจจ์ที่ ๒ คือ ทุกขสมุทัยนั้น **ต้องละ** มันเสีย ต้องทำการละลงไป.

อริยสัจจ์ที่ ๓ คือ **ทุกขนิโรธ** ดับสนิทแห่งทุกข์นั้น **ต้องทำให้แจ้ง** ที่เรียกว่าสังขติกริยา - กระทำให้มันแจ้ง, สังขติกรณะ สังขติกริยานี้ กระทำให้มันปรากฏแจ่มแจ้งแก่ใจ.

ส่วน **อริยสัจจ์ที่ ๔** คือ **มรรคมีองค์ ๘** นั้น **จะต้องทำให้มีขึ้นมาให้ได้** เป็นภาวนาคือทำให้มีขึ้นมา, ทำให้มีขึ้นได้แล้ว เรียกว่าภาวนิตา.

อริยสัจจ์ที่อยู่ในรูปของการปฏิบัติ มันกลายเป็นการกระทำ ๔ อย่างนี้. ถ้าเป็นรูปของความรู้มันก็เป็นธรรมะที่มีชื่อ ๔ อย่างนั้น มีรายละเอียดอย่างนั้น.

ที่นี้อยากจะพูดต่อไปว่า **อริยสัจจ์ ๔ มีการกระทำ ๔** : คือ **รู้** แล้วก็ **ละ** แล้วก็ **ทำให้แจ้ง** แล้วก็ **ทำให้เกิดมี**; นี้เอามารวมกันเสียก็ได้, คือ กระทำเพียงอย่างเดียว แล้วได้ผลทั้ง ๔ อย่างนั้นก็ได้อีก; คือการดำรงตนอยู่ในมรรค มีองค์ ๘.

ประการนั่นเอง. ดำรงตนอยู่ในมรรค ๘ ประการ เท่านั้นแหละ จะเป็นการทำ กิจในอริยสัจจทั้ง ๔ พร้อมกันไปไปในตัว; มันก็เลยเป็นการประหยัดอย่างยิ่ง หรือ เป็นการปฏิบัติที่เข้มข้นอย่างยิ่ง จาก ๔ ก็เหลือแต่เพียงหนึ่งอย่างนี้.

นี่ ขอให้เปรียบเทียบดูว่า อริยสัจจทั้ง ๔ เมื่ออยู่ในรูปของพุทธศาสตร์ มันก็เป็นอย่างหนึ่ง, เมื่ออยู่ในรูปของธรรมศาสตร์ มันก็เป็นอีกอย่างหนึ่ง; แต่ชื่อ ยังคงเดิม คือชื่อเหมือนกัน.

เ้า, ขอย้ำอีกที่หนึ่งว่า กิจทั้ง ๔ ในอริยสัจจ : กิจเพื่อใหู้, กิจเพื่อ ให้ละเสี, กิจเพื่อทำให้แ้ง, กิจเพื่อทำให้เกิดมีนั้น; เามาารวมกันเสีเป็นกิจ เดียว คือ ทำอริยมรรคมีองค์ ๘ ให้เกิดมีอยู่ตลอดเวลา ไม่ต้องไปพะว้าพะวังถึงเรื่องรู้ เรื่องละ เรื่องทำให้แ้งอะไรก็ได้. ตั้งหน้าตั้งตาทำแต่ให้อริยมรรคมีองค์ ๘ มันมีอยู่; ระวังอย่าให้ผิดพลาด ในเรื่องของทฎฐิ หรือ สังกัปะ หรือ วาจา หรือ กัมมันตะ หรือ อาชีวะ วายามะ สติ สมาธิ ทั้ง ๘ นี้ อยาให้มันผิดพลาดได้. ระวังอยู่แต่ อย่างนี้ มันก็จะถูกต้องทั้งหมด; แล้วกิจทั้ง ๔ มันจะพลอยสำเร็จไปโดยอัตโนมัติ.

หรือว่า ถ้าจะให้เาเปรียบมากกว่านี้อีก ว่า ความถูกต้องทั้ง ๘ นี้ ก็มา อยู่ทีสติสักอย่างหนึ่งก็ได้ ก็จะได้ดูกัน ให้มันลึกลงไป. ถ้าเรามีสติอยู่ เช่น มีสติ- ปฎฐานทั้ง ๔ โดยนัยะแห่งอานาปานสติ ๑๖ ประการ แล้ว; ปฏิบัติสติอย่างนี้ เพียง อย่างเดียวเท่านั้นแหละ จะมีผลเหมือนกับปฏิบัติในองค์มรรคทั้ง ๘, องค์ทั้ง ๘ แห่งมรรคจะสมบูรณ์, หรือว่ามรรคที่มีองค์ ๘ นั้น ก็สมบูรณ์. นี่มันลัดได้มากอย่าง นี้ จนฟังดูแล้ว มันงงก็ได้สำหรับบางคน

ปฏิบัติอริยสัจ ๔ โดยมีสติสมบูรณ์; มีสติสมบูรณ์ มรรคมีองค์ ๘ ก็สมบูรณ์; มรรคมีองค์ ๘ สมบูรณ์ มันก็ไม่มีทางที่จะผิดพลาดในเรื่องอริยสัจ ทั้ง ๔ ได้. ทีนี้ เรามันมีการกระทำกันอย่างไร? ใครมีการปฏิบัติอย่างไร? ลองพิจารณาดู.

ทบทวน อีกทีหนึ่งก็ได้ว่า **ปฏิจสุมุบาท** ก็ดี **อริยสัจ** ก็ดี **มรรคมีองค์ ๘** ก็ดี ในรูปธรรมศาสตร์นั้น มันมีรูปอยู่อย่างหนึ่ง ไม่เหมือนกับในรูปของพุทธศาสตร์; ในรูปของธรรมศาสตร์นี้ มันเป็นตัวการปฏิบัติ.

นี่เราก็มีกันแต่ความรู้ **ที่ไม่ถึงขั้นพุทธศาสตร์ด้วยซ้ำไป** คือไม่ได้รู้จริงอย่างสมบูรณ์; ส่วนการปฏิบัตินั้นก็ไม่มี. หรือว่าถ้าว่าจะมี มันก็จะมีกันแต่ในส่วนที่เป็นความรู้หรือเป็นทฤษฎี ที่พูดกันตลอดเดือนตลอดปี ไม่รู้จักจบ. ถ้าเป็นเรื่องวิชา เป็นเรื่องความรู้ เป็นเรื่องทฤษฎี มันก็เป็นอย่างนี้เอง; พูดกันทั้งเดือนทั้งปี มันก็ไม่จบ. แต่ถ้าเป็นเรื่องของ **การปฏิบัติ** ก็ไม่ต้องพูดกับใครก็ได้ ตั้งหน้าตั้งตาดำรงสติ **มีสติอย่างเดียวพอ.**

พูดแล้วก็ไม่น่าเชื่อ ว่า **ทำสติอย่างเดียวพอ**, ทำให้ถูกต้องเถอะ อย่างเดียวพอ; อะไรมันจะถูกปฏิบัติไปหมด ใน**ส่วนที่ละ** มันก็จะถูกละไปหมด, ใน**ส่วนที่จะทำให้มี** ขึ้นมา มันก็จะทำให้มีขึ้นมาได้หมด, หรือจะแจกออกไปเป็นอย่างไร ๆ มันก็จะถูกกระทำหมด กระทำให้สำเร็จ-ประโยชน์ได้หมด.

เพราะฉะนั้น จึงมีคำพูดขึ้นมาอีกสักคำหนึ่ง **เพื่อจำง่าย ๆ** ว่า การปฏิบัติชนิดที่เป็นการครอบจักรวาล ใครจะเคยได้ยินคำนี้มาแล้วหรือไม่ ก็สุดแท้เถอะ แต่

เดี๋ยวนี้อาตมาก็จะพูดละ ว่าการปฏิบัติที่มันครอบจักรวาล และ การปฏิบัติ นั้น ไม่มีอะไร นอกจากคำว่า "สติ" เพียงคำเดียว.

ความมีสติที่สมบูรณ์ มีใจความที่จะนิยามหรือบัญญัติว่า **มีสติในลักษณะที่ไม่มีอะไรจะผิดพลาดได้**; ไม่ใช่จะต้องระวังกันจนเหนื่อยเกือบตาย เหมือนที่คนเขาเข้าใจกัน จนเขาขอมแพ้, จนเขาว่าปฏิบัติไม่ไหว; มันไม่ต้องถึงขนาดที่ว่า เหนื่อยเกือบตาย.

การตั้งสติไว้ในลักษณะที่ไม่มีอะไรผิดพลาดได้นี้ ไม่ใช่ถึงกับต้องเหนื่อยเกือบตาย แล้วก็จะอายุสั้น; ถ้าอย่างนั้นจะทำไปทำไม. มันจะมีประโยชน์อะไร ถ้าปฏิบัติธรรมแล้ว ทำให้เหนื่อยเกือบตาย และมีอายุสั้น.

ตั้งสติไว้ถูกต้อง มันอธิบายยาก; ถูกต้องนี้ ไม่มากไม่น้อย ไม่ช้าไม่เร็ว ไม่อะไรทุกอย่างไปละ. ไปศึกษาเรื่องอานาปานสติ แล้วสรุปเหลือเพียง "สติ" เพียงคำเดียว นี่มันจะไม่มีอะไรผิดพลาดได้; และในเวลาเดียวกันนั้น มันจะเต็มอยู่ด้วย **ศีล สมาธิ ปัญญา** หรือจะเรียกว่ามรรคมืองค์ ๘ ก็ได้. แล้วพร้อมกันในเวลาเดียวกันนั้น มันจะมีการสำเร็จผล : มีผล แล้วก็เสวยผลนั้นอยู่ตลอดเวลา. ถ้าใครปฏิบัติอานาปานสติทั้ง ๑๖ ชั้นสำเร็จ เขาจะมีความรู้สึกอย่างนี้เอง, เขาจะรู้สึกได้เอง, เขาจะเป็นพยานแก่ตัวเอง; ไม่ต้องอ้างธรรมของใคร. **พระพุทธเจ้าท่านก็ตรัสอย่างนี้ว่า "อย่าอ้างคำของตถาคตเลย เอาความรู้สึกที่ประจักษ์แก่ตัวนั้นแหละเป็นพยานเถิด"**. อาตมาก็จะถือหลักอันนี้ว่าไปปฏิบัติดูเถอะ แล้วก็จะพบอย่างนี้ด้วยตนเอง.

นี่เรียกว่า เราทำความเข้าใจ ในสิ่งที่เรียกว่า พุทธศาสตร์และธรรมศาสตร์ อย่างชัดเจน จนเห็นว่ามันอยู่กันอย่างไร; บางทีเรียกชื่ออย่างเดียวกัน แต่เนื้อตัว

มันกลับผิดกัน; และมีการปฏิบัติอย่างไร จึงจะเป็นอย่างที่เรียกว่า เป็นอุบายที่วิเศษที่สุด หรือเป็นเคล็ดลับที่ประเสริฐที่สุด คือมันจะลัดสั้นที่สุด; แล้วก็อยู่ในวิสัยที่ทุกคนจะปฏิบัติได้. เพราะไม่รู้จักทำให้ถูกต้องตามธรรมส์จะนี่ มันจึงเป็นเรื่องยากไปหมด, ยากจนท้อถอย จนในที่สุดก็ไม่มีการปฏิบัติเลย.

[สติเป็นข้อปฏิบัติสำคัญ ต้องศึกษาวิธีปฏิบัติให้ละเอียด.]

อ้อ, ไหนๆ ก็ได้พูดเรื่องสติ ว่าเป็นข้อปฏิบัติครอบจักรวาลแล้ว ก็จะมาพูดเรื่องสติต่อไปอีกหน่อย เท่าที่เวลาจะอำนวย. วิธีการปฏิบัติที่เกี่ยวกับสตินี้ มันก็ละเอียดพิสดาร; ถ้าจะพูดให้มันละเอียดและพิสดาร แต่ถ้าพูดให้ย่อ ให้เอาแต่ใจความมันก็ได้ ไม่ก็คำก็จบ.

สติ คือการปฏิบัติทั้งหมด และตลอดเวลา เราจะต้องปฏิบัติ เพื่อให้มันเป็นการปฏิบัติทีเดียวทั้งหมด, และคุ้มไปได้ตลอดเวลา; ก็ดูว่า มันจะมีอย่างไรบ้าง?

ในขั้นแรกนี้ ควรจะแบ่งกันเพียง ๒ ประเภท : อย่างที่ ๑ สติ คือ **รู้สึกตัวตั้งแต่ก่อนทำ** ก่อนการกระทำ รู้สึกตัว. และอย่างที ๒ สติ **ควบคุมความรู้สึกตัว** เมื่อกำลังทำ. มันมีเท่านี้เอง, สติมันมี ๒ ตัวเท่านี้เอง : สติ **รู้สึกตัวก่อนแต่ทำ** คือ ก่อนแต่จะลงมือทำอะไร, แล้วก็ **สติคือควบคุมความรู้สึกตัวตลอดเวลาที่ทำ** ที่กำลังทำ.

พวกที่รู้สึกตัวก่อนทำ ก็ดูเถอะ มันมีอะไรบ้าง?

เราจะต้อง **มีสติในข้อแรกที่สุด** ว่า ก่อนทำ ก่อนพูด ก่อนคิด; และคิดต่อไปอีกนั้น จะต้องให้มีสติดี ก่อนจะทำอะไร ก็มีสติ. **อย่าทำตามความเคยชิน** ทั่วๆ ที่ทำมาจนเป็นนิสัย ซึ่งมีอยู่แก่คนเฒ่าคนแก่ทุกคน เขาจะทำอะไรทั่วๆ จนเป็นนิสัย.

ก่อนพูดก็เหมือนกัน จะต้องมึระยะที่รู้สึกตัวคิดนี่ในสิ่งที่จะพูดออกมา ไม่พูดทั่วๆ ด้วยความเคยชินจนเป็นนิสัย แบบนั้นแบบนี้ของเขา.

ที่นี้การคิดนี่ มันจะมีเรื่องคิดต่อไป; ถ้าว่าคิดที่แล้่วมา มันก็ไม่ต้องคิดแล้่ว. คิดอยู่ นั่นก็คือคิดต่อไป คิดเรื่อย คิดต่อไป นี่ก็คือคิดอยู่. นี่ก่อนแต่จะคิดต่อไป นี่ก็ต้องมีสติ ควบคุมความคิดให้มันถูกกระแสของธรรมะ; อย่างนี้เราเรียกว่า **มีสติก่อนแต่ทำ** ข้อแรก.

ที่นี้ **สติก่อนแต่ทำข้อ ๒** คือว่า ก่อนจะทำอะไร อาจจะมีเอาความรู้สึกที่เป็น ทัศนฐานคติ, **ทัศนฐานคตินี้คือร่องรอยที่จะเดินตามสิ่งที่เราเคยผ่านมาแล้ว**. พูดสมัยใหม่ก็จะพูดว่า spiritual experience ความเคยชิน จัดเจน ในทางจิต ทางวิญญาณ ที่เราเคยผ่านมาแล้ว. อันนี้จะต้องมา ใช้เป็นอุปกรรมสำหรับที่จะคิด จะพูด จะทำอะไรจะวินิจฉัย จะตัดสินใจอะไร; จะพูดสั้นๆ แต่เพียงว่า การนำเอาทัศนฐานคติในอดีตมาใช้ให้ได้ ก่อนแต่ที่จะทำอะไรลงไป หรืออย่างน้อยก็ในขณะที่จะลงมือทำ **เป็นผู้มีสติสัมปชัญญะ** สำนึกถึงความผิด ความถูก ความอะไร ในอดีต อย่างดี **ที่สุด**; นี่ก็คือ มีสติสมบูรณ์ก่อนแต่ทำ.

ที่นี้ **ข้อ ๓** ถัดไปอีก ก็ว่า **จะสามารถรู้สึกกำจัดปิดเป่า อุปสรรคทั้งหลาย** ที่มันจะเกิดขึ้น กระทบความปลอดภัยอะไรก็ตามเถอะ รวมอยู่ในข้อนี้ทั้งนั้น

เมื่อเราจะทำอะไร จะต้องสำนึกถึงอุปสรรค หรืออันตราย หรืออะไร ให้ครบหมดในแวบนั้นด้วยเหมือนกัน. เพราะฉะนั้นเราจึงทำไม่มีอันตราย ไม่ผิดพลาด ไม่เป็นอันตราย; แม้ในสิ่งที่จะต้องทำอย่างรวดเร็ว. เช่น คนขับรถเร็วๆ หรือว่าจะต้องทำอะไรอย่างรวดเร็ว. นี้ มันจะต้องมีสติข้อนี้ด้วย.

เพราะฉะนั้น ในการมีสติ ก่อนแต่จะทำอะไรนั้น อย่างน้อยก็ต้องมีสัก ๓ ข้อนี้ : ก่อนทำ ก่อนพูด ก่อนคิดต่อไป จะต้องมีสติ. ตัวอย่างในอดีต จะต้องปรากฏแจ่มแจ้ง อะไรจะเป็นอุปสรรคหรืออันตราย ก็ต้องสำนึกได้ในขณะนั้น. **นี้เรียกว่า การเตรียมตัวอย่างที่ดีที่สุด** ก่อนแต่จะทำอะไร.

เข้า, ที่นี้ก็มาถึง **สติพวกที่ ๒** ที่ว่า **สติในขณะที่กระทำ** แต่อยาก จะเรียกให้มันชัดเจนลงไปสักหน่อยว่า **สติควบคุมความรู้สึกในขณะที่ทำ หรือ กำลังทำอยู่.**

ตัวอย่าง เช่น **ควบคุมความรู้สึก** ความคิด ความนึก อะไรก็ตามเถอะ **ที่มันเป็นอุปสรรคของการกระทำ**; เช่นว่า พอเราจะลงมือทำอะไร ความละเหย ความอ่อนเพลีย ความอะไรมันเกิดขึ้น ก็ต้องสามารถป้องกัน หรือขจัดออกไปได้.

ถ้าจะพูดให้ดี ก็เอา **เรื่องนิวรรณ์ทั้ง ๕** มากี่แล้วกัน : ถ้าความครุ่นคิดไปในทางกามฉันทะ มีอยู่ มันจะทำอะไรได้ จะเขียนจดหมายสักฉบับหนึ่ง ก็คงทำไม่ได้ **นี่นิวรรณ์ที่ ๑ กามฉันทะ. นิวรรณ์ที่ ๒ เกลียด** ใครอยู่ โกรธ ใครอยู่ อะไรอยู่ มันก็ทำอะไรไม่ได้. **นิวรรณ์ที่ ๓ ถีนมิทธะ** นี้ อ่อนเพลีย ละเหย ละห้อยเศร้าอยู่นี้ มันก็ทำอะไรไม่ได้. **นิวรรณ์ที่ ๔ อุทธัจจกุกกุจจะ** ฟุ้งซ่าน เพ้อเจ้อ มันก็ทำอะไรไม่ได้. **นิวรรณ์ที่ ๕ คือ ความไม่แน่ใจ** ในสิ่งที่จะต้องกระทำ มันก็ทำอะไรไม่ได้.

ฉะนั้น เมื่อเราทำอะไรอยู่ เราต้องสามารถป้องกัน หรือว่า ทำลายนิรโทษ์ ซึ่งเป็นอุปสรรค. เดี่ยวนี้เรายกนิรโทษ์ทั้ง ๕ เป็นตัวอย่าง แต่ที่จริงมันมีหลายรูปแบบ. นี่เวลาไม่พอกก็ยกเอาตัวอย่างนิรโทษ์ ๕ ว่าเป็นอุปสรรคต่อการกระทำ ถ้างานนั้นเป็นงานละเอียด ประณีต ในขั้นศิลปะด้วยแล้ว ยิ่งทำไม่ได้.

ที่นี้สิ่งถัดไปอีกก็คือ สัมปชัญญะ ในขณะที่ทำ ต้องมีสัมปชัญญะพอที่จะให้งานดำเนินไปด้วยดี. สัมปชัญญะในการที่จะมีธรรมชาติ พวกใดพวกหนึ่ง ชุดใดชุดหนึ่ง กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ในขณะที่ทำงาน.

ถ้าท่านทั้งหลายเข้าใจเรื่องพละ ๕ เรื่องอินทรี ๕ ซึ่งเป็นธรรมสมิธานที่จำเป็นอย่างยิ่ง ในขณะที่เจริญวิปัสสนา; แล้วจะเข้าใจได้ดี ว่า จะต้องมียุทธศาสตร์ ๕ หรืออินทรี ๕ กันอย่างไร. ในขณะที่นั้นจะมีการกระทำ ที่ดำเนินไปดีที่สุด มันเป็นตัวกำลัง และมันเป็นตัวอำนาจ ตัวความเป็นอิสระแห่งจิตอย่างยิ่ง.

แต่น่าเสียดายที่ว่า เรื่องอินทรี ๕ พละ ๕ นี้ เข้าใจกันน้อยที่สุดในโรงเรียนนักธรรม ก็สอนกันอย่างเหมือนกับไม่ได้สอน; แต่ในเรื่องของการปฏิบัติแล้ว มันกลายเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด.

หรือเอาว่าอย่าง ฆราวาสทั่วไป จะต้องมียุทธศาสตร์ : สัจจะ ทมะ ชั้นดี จากะ ๔ อย่างนี้ อยู่ตลอดเวลา; ก็จะต้องมียุทธศาสตร์ ที่จะควบคุม สัจจะ ทมะ ชั้นดี จากะในขณะที่ทำงานนั้น จึงจะสำเร็จประโยชน์.

สรุปว่า **ควบคุมความรู้สึกที่เป็นอุปสรรคของการกระทำ** นี้ อย่างหนึ่ง, **มีสัมปชัญญะในสิ่งที่จะต้อง** มี เพื่อให้งานมันดำเนินไป อย่าง **คล่องตัว** อย่าง สะดวกนี้ อย่างหนึ่ง; สองอย่างนี้ เราเรียกว่า **มีสติควบคุมความรู้สึก** ในขณะที่ กำลังทำ.

ส่วนเรื่องที่ทำแล้ว **ไม่ต้องเอามาพูด**; จะเอามาพูด ก็เอามาใช้เป็นตัวอย่าง อย่างที่เป็นสติก่อนทำ, สติก่อนทำ **นี่ สติของเราที่จะต้องใช้กันมากที่สุด** คือสติ **เมื่อก่อนทำ** และสติเมื่อกำลังกระทำอยู่ ในสิ่งที่ตนจะต้องทำ.

เอาละ, ก็มาถึง **ขอย้ำสติพิเศษ** นั้นอีกทีหนึ่งว่า **สติครอบจักรวาล**, ถ้าว่าเราจะต้องแยกเป็นเรื่องก่อนทำ หรือกำลังทำ หรืออะไรนี้; มันก็จะมากเรื่อง หรือควบคุมยาก, จะใช้สติชนิดที่ครอบจักรวาล.

สติครอบจักรวาล จะต้องฝึกฝน ให้มีสติชนิดนี้ คือ **การดำรงสติ** ว่าเป็นปกติวิสัย; ด้วยการฝึกฝนการมีสติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เรียกว่า **สติปัฏฐาน** นั้นแหละ อย่าเข้าใจสติปัฏฐานอะไรให้มันลึกซึ้ง ศักดิ์สิทธิ์ เกินจำเป็นไป; ให้รู้ว่ามันเป็นเครื่องฝึกสติ ให้เรามีสติอยู่ตลอดเวลา.

การตั้งหรือการดำรงสติ ให้เป็นปกติวิสัยอยู่เสมอ, **หัดเป็นคนทำอะไร ด้วยสติเสมอไป** อย่างที่กล่าวไว้ในบาลีมหาสติปัฏฐานสูตรนั้น เป็นเรื่องขั้นต้นๆ เรียกว่า **ขั้นอนุบาลก็ได้** : **จะเคลื่อนไหวส่วนของร่างกาย มีสติรู้ก่อนที่มันจะเคลื่อนไหวไป แล้วก็รู้ที่อยู่ตลอดเวลา ที่มันเคลื่อนไหวไป**. ฝึกอย่างนี้ ก็จะเป็นคน มีสติครอบจักรวาล.

เช่นว่าจะปิดประตูปิดหน้าต่างอย่างไร ต้องปิดด้วย **ความรู้สึกที่เป็นสติ** ว่า : ประตูปิดเข้ามาอย่างไร, ใส่งลอนอย่างไร, เสร็จแล้วอย่างไร ทุกทีไป; มัน **จะเกิดนิสัยที่ว่า ทำอะไรจะมีสติเสมอ**. จะล้างจาน จะซักผ้า จะถูเรือน จะอะไรก็ตาม ขอให้ทำตามสติ. อย่าให้ใจลอยไปในทางอื่น; ถ้าทำอย่างนี้ ไม่เท่าไรก็จะมีสติเป็นปกตินิสัย, เกิดเป็นนิสัยขึ้นมาอย่างหนึ่งว่า จะไม่ทำอะไรโดยไม่มีสติ แล้วมันก็จะคุ้มครองไปถึงเรื่องที่ใหญ่โต ในทางได้ทางเสีย จะไม่คิด หรือพูด หรือทำไปโดยไม่มีสติ. แต่เราจะหัดเอาทันทีเดี๋ยวนี้ไม่ได้; ฉะนั้น **จะต้องทำเป็นปกตินิสัย**.

ฉะนั้น ในพระบาลีมีกล่าวไว้ว่า จะกิน จะดื่ม จะอาบ จะถ่าย จะอุจจาระ จะปัสสาวะ จะทำอะไรก็ตาม **ต้องมีสติ ที่เป็นเครื่องควบคุมการกระทำนั้นๆ**; นี่เป็นบทฝึกหัด. ต่อไปมันเกิดนิสัยขึ้นมาว่า **จะไม่เคลื่อนไหวอะไรไปโดยไม่มีสติ** ซึ่งในคำอธิบายขั้นสูง อธิบายถึงว่าถ้าฝึกได้อย่างนี้แล้ว มันก็จะไม่เคลื่อนไหวอะไรไป โดยปราศจากสติ. ดังนั้นมันจึงนอนไม่ตื่น; ท่านอธิบายไว้อย่างนี้ : มันนอนอย่างสีหไสยา มือเท้าไม่ตื่น ไม่เคลื่อนไปจากการที่วางไว้อย่างไรเมื่อก่อนแต่จะนอน เพราะมันมีสติเป็นปกตินิสัย.

เรามีการฝึกสติ เพื่อให้มีสติเป็นปกตินิสัย ก็เรียกว่าสติครอบจักรวาล ฉะนั้นก่อนที่จะโกรธ มันก็โกรธไม่ได้; เพราะมันมีการหัด ฝึกมาแล้วอย่างดีว่า จะไม่เคลื่อนไหว ภาย วาจาใจ โดยปราศจากสติ. เพราะฉะนั้น มันจะโกรธโดยปราศจากสติไม่ได้ นี่พอสติมาเสียมันก็ไม่โกรธ; ถึงจะรักก็เหมือนกัน มันจะไม่รักโดยปราศจากสติ. ถ้าสติมาเสียมันก็ไม่รัก หรือมันก็ไม่หลงรัก; เพราะมันไม่จำเป็นอะไรที่จะต้องไปรักอะไรเข้า อยู่เฉยๆ อยู่กลางๆ นี้ มันดีกว่า.

ฉะนั้นเรื่องยินดียินร้ายมันก็ไม่มี; นี้เรียกว่า มันจะป้องกันหมด มันจะแก้ไขหมด ในส่วนที่เป็นความผิดหรือความร้าย. นีวรณก็เกิดไม่ได้ เมื่อสติมันเป็นปกติ วิสัยอย่างนี้, แล้วก็ฝึกพร้อมกันไปในตัว ฝึกควบคุมนิวรณ มันก็เป็นการฝึกสติ.

เมื่อมีสติ นิวรณมันก็เกิดไม่ได้ มันก็ไม่มีโอกาสเผลอให้จิตมันปรุงเรื่องใหญ่ ๆ เป็นเรื่องกิเลสโดยสมบูรณ์ คือ **ไม่ปรุงปรุงกิจสมุปปาท** นั้นแหละ. ถ้าพูดให้ชัด ก็ต้องเรียกว่า **"ไม่ปรุงปรุงกิจสมุปปาท"** คือ**ความรู้สึกละที่จะปรุงกันไปตามลำดับ** จนเกิดเป็นความทุกข์ขึ้นมา เพราะว่าไม่มีสติ. เหมือนกับที่ได้กล่าวไปแล้ว เมื่อตะกี้นี้ว่า การปฏิบัติปฏิบัติกิจสมุปปาทนั้น คือการมีสติในขณะที่แห่งผัสสะ.

ปฏิบัติกิจสมุปปาทในรูปแห่งธรรมศาสตร์ คือ **การปฏิบัติ** นั้น เหลืออยู่แต่**เพียงมีสติในขณะที่แห่งผัสสะ** เท่านั้นเอง; มันละเอียดมาก ที่จะไปสอนเยาวยชนของเรา ให้เป็นผู้กระทำอย่างหนักแน่นแบบเนียนอย่างนี้ **ไม่รู้ว่าจะได้หรือไม่ได้**. แต่อาตมาก็ยังหวังอยู่เรื่อยไป **ว่านี่เป็นวิชาที่จะช่วยให้เด็ก ๆ ของเราบังคับตัวเองได้ ควบคุมตัวเองได้.**

ทีนี้ จะต้องดูเลยไปอีกหน่อยหนึ่งว่า **สติครอบจักรวาลนี้** มันจะป้องกันคุ้มครอง; ไม่เฉพาะแต่ในขณะที่ของการกระทำ, ไม่คุ้มครองเฉพาะแต่ว่า ก่อนกระทำหรือกำลังกระทำอยู่; **มันจะคุ้มครองไปถึงขณะที่สำคัญอย่างยิ่ง** อีกขณะหนึ่ง **คือขณะที่ประสบความสำเร็จ**. เมื่อประสบความสำเร็จ หรือมีผลอะไรเกิดขึ้น คนเรามักจะลืมตัว.

บทเรียนฝึกฝนจิตใจในประเทศอินเดียของพวกสวามี มีแปลกอยู่บทหนึ่ง คือ เขาให้ระวังมากที่สุด เมื่อประสบความสำเร็จ; จะพูดสั้น ๆ ลัด ๆ ก็ว่า "จะเสีย

ผู้เสียคน" กันก็เมื่อประสบความสำเร็จ". พอประสบความสำเร็จ ตัวกู - ของกูมันจะโผล่ขึ้นมาทีเดียว : ประสบความสำเร็จ แล้วก็ยินดี แล้วก็ทะนง แล้วก็ ลืมตัว.

ฉะนั้นขอให้ทุกคนนึกถึงข้อนี้ด้วย ว่า เมื่อประสบความสำเร็จนั้นแหละ ระวังให้ดี; มันจะเสียผู้เสียคนกันตอนนั้น. แต่ถ้าเรา มีสติ แบบที่เรียกว่า ครอบจักรวาลแล้ว มันก็ไม่เป็นไร. นี้เรียกว่า สติครอบจักรวาลมันจะช่วยให้ ถึงขนาดนี้.

....

สรุปแนวการอบรมเยาวชนให้รู้จักตรียัตนศาสตร์.

ที่นี้ก็มาดู โดยสรุป ต่อไปอีก เราจะต้องบอกลูกหลานของเรา เยาวชน ที่เราต้องการจะอบรมเขา ให้รู้จักสังเกต ระหว่างสิ่งทั้งสามนี้ คือ พุทธศาสตร์ ธรรม - ศาสตร์ สังคมศาสตร์อย่างที่ว่ามาแล้ว : พุทธศาสตร์ คือความรู้ที่ถูกต้องและเพียงพอ, ธรรมศาสตร์ คือการปฏิบัติให้ได้จริงตามนั้น, สังคมศาสตร์ คือร่วมมือกันได้ในกาปฏิบัติ หรือรับผลของการปฏิบัติก็ตาม. โดยให้มองเห็นได้ชัดอยู่เสมอว่า : **ความรู้ที่ถูกต้องและสมบูรณ์ นั้น มันทำให้เกิดมีการปฏิบัติที่สำเร็จ.**

ต้องมีความรู้อันถูกต้องเพื่อไม่เห็นแก่ตัว.

ที่นี้ **ความรู้ที่ถูกต้องสมบูรณ์ และการปฏิบัติที่สมบูรณ์** มันจะ สมบูรณ์กันจริงๆ ถึงที่สุด ก็ ต่อเมื่อเราร่วมมือกันได้. ถ้ามนุษย์คนใดคนหนึ่ง

ทำประโยชน์ตนสำเร็จ; เราเรียกว่าไม่สมบุญยังไม่สมบุญ เพราะว่าผู้อื่นยังไม่ได้ร่วมรับประโยชน์ด้วย โลกนี้ยังไม่มีสันติภาพ. แล้วโดยเหตุที่เราอยู่คนเดียวไม่ได้ เราจะถือว่าสมบุญ ก็ต่อเมื่อทุกคนมันได้รับประโยชน์; ฉะนั้นความรู้ที่ถูกต้อง หรือ การปฏิบัติที่สมบุญนั้น มันจะสมบุญต่อเมื่อมันร่วมมือกันได้ ฉะนั้นขอให้เขานึกถึงคนอื่นด้วย.

ศาสนาทุกศาสนาจะสอนให้เห็นแก่ประโยชน์ของผู้อื่น; ศาสนาที่มีหลักว่า เห็นแก่ผู้อื่นยิ่งกว่าตัวเอง อย่างนี้ก็มิ. แม้ว่าพุทธศาสนาเราจะไม่ได้กล่าวไว้ตรง ๆ ว่า ให้เห็นแก่ผู้อื่นยิ่งกว่าตัว; แต่เอาตมาเห็นว่า ถ้ามองดูกันโดยใจความ โดยความหมายแล้ว จะเห็นว่าเป็นอย่างนั้น; เพราะว่าท่านสอนให้ทำลายความเห็นแก่ตัว เป็นหน้าที่สำคัญ.

ที่นี้ผู้ที่ เห็นแก่ผู้อื่นยิ่งกว่าตัว นั้นแหละคือ ผู้ที่ทำลายความเห็นแก่ตัว. ลองไปคิดดูเอง ไปสังเกตดูเอง; ถ้าเห็นแก่ผู้อื่นยิ่งกว่าเห็นแก่ตัว แล้ว มันจะทำลายความเห็นแก่ตัวอย่างยิ่ง. **ถ้าเราเห็นแก่ตัวเราเท่ากับเห็นแก่ผู้อื่น มันก็ทำลายความเห็นแก่ตัวน้อยลงมา;** ถ้าเราเห็นแก่ตัวเรามากกว่าเห็นแก่ผู้อื่น มันก็ทำลายความเห็นแก่ตัวน้อยลงไปอีก. ฉะนั้นถ้าจะทำให้มันเด็ด ให้สมน้ำหน้ามันละก็ **เห็นแก่ผู้อื่นยิ่งกว่าตัวนั้นแหละ จะช่วยได้มาก** คือมันจะกวาดที่เดียวไปหมดเลย ความเห็นแก่ตัว.

ฉะนั้นจึงนึกถึงการเห็นแก่ผู้อื่น เมื่อนึกถึงการเห็นแก่ผู้อื่น แล้วก็การร่วมมือกัน มันก็ตามมาเอง ก็จะเกิดการร่วมมือกระทำ มันก็ได้ผลมากกว่า; แล้ว ก็เกิดการร่วมมือรับผลเสวยผลของการกระทำ มันก็เป็นสุขทั่วทั้งโลก. นี่มันเป็นสันติภาพ

ในโลกขึ้นมาได้เพราะเหตุนี้. ฉะนั้นศาสนาทุกศาสนา เขาวางไว้ในลักษณะที่ไม่แคบ, ไม่คับแคบ ไม่มีใจแคบ, ไม่เห็นแก่ตัวไม่ยกหูชูหางเพื่อตัว; แต่เห็นแก่ผู้อื่น รวากับว่าทุกคนในสากลจักรวาลนี้ มันเป็นคนคนเดียวกัน.

ความรู้ถูกต้องแล้วจะปฏิบัติไม่ผิด.

เออละ, ขอให้มองเห็นว่า **ความรู้ถูกต้อง ทำให้เกิดการปฏิบัติสมบูรณ์; แต่จะสมบูรณ์ต่อเมื่อเห็นกับผู้อื่น ร่วมมือกับผู้อื่นได้.**

เมื่อความรู้ไม่ถูกต้อง, ดูกัน **เมื่อความรู้ไม่ถูกต้องบ้าง** มันก็ไม่มีทางที่จะให้เกิดอะไรได้; การกระทำที่ถูกต้องก็ไม่เกิด, ความสมบูรณ์ที่จะเห็นแก่ผู้อื่นมันก็ไม่มี. พอความรู้ไม่ถูกต้องเท่านั้นแหละ อะไร ๆ ก็จะมีผิดหมด; แม้ว่าหลักปรัชญาปฏิบัติที่เขาบูชากันนัก พวก pragmatism อะไรนั้นมันก็จะช่วยเพิ่มความผิด ช่วยเพิ่มความเสียหาย ผิดพลาด; ไม่ใช่จะช่วยสร้างความถูกต้อง; เพราะมันเพียงแต่ปฏิบัติเก่ง.

ถ้าหลักนั้นมันผิด มันก็ปฏิบัติผิดมาก; เพราะมันปฏิบัติเก่ง มันจึงปฏิบัติผิดมาก. เพราะฉะนั้นจะมฤตะปฏิบัติ ด้วยอำนาจของปรัชญานี้ เข้าใจว่ามันไม่ปลอดภัย; มันต้องมีความรู้ที่ถูกต้อง เป็นสัมมาทิฏฐิกันเสียก่อน. ฉะนั้น **เอาสัมมาทิฏฐิเข้าไปไว้ข้างหน้า เป็นเครื่องสำหรับลุง แล้วก็จะปลอดภัย.**

ระวังความรู้ที่ถูกต้อง ต้องเป็นไปตามกฎของธรรมชาติ.

ที่นี้เรามัน **มีความเฉลียวฉลาดมากเกินไป** กว่าสัตว์เดียรัจฉาน; **ปัญหาของมนุษย์ก็มีมาก.** ฉะนั้นมนุษย์ก็ต้องมีการระมัดระวัง มีการศึกษาให้ถูกต้อง

มากกว่าสัตว์เดรัจฉานหลายร้อยเท่า หลายพันเท่า. ถ้าเราไม่ระมัดระวังในข้อนี้ เราจะพ่ายแพ้แก่สัตว์เดรัจฉาน ซึ่งเขาอยู่กันอย่างสันติ ตามอำนาจสัญชาตญาณโดยอัตโนมัติ; นี่เรามันเป็นอย่างนั้นไม่ได้ เพราะเราเลื่อนมาอยู่คนละระดับเสียแล้ว; เพราะว่ามีสติปัญญา ความรู้ที่เป็นโพธินี้ มันมากเกินไป. โพธิชนิดนี้ก็หมายถึงพุทธิกลาง ๆ ควบคุมได้ก็มีประโยชน์ ควบคุมไม่ได้ก็เป็นอันตรายอย่างยิ่ง; เพราะมันหมายถึงเพียง intellect อะไรของสัตว์ที่ได้เพิ่มขึ้น ก็เรียกว่าโพธิได้; ไม่ใช่โพธิญาณ ไม่ใช่การตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า.

ระวังคำว่าพุทธิ หรือ โพธิ นี้ให้ดี ๆ ; ถ้าใช้มันผิด มันก็ผิดเหมือนกัน. ฉะนั้นถ้าเรามีภาวิตญาณ คือญาณที่เราบ่ม สร้างปรับปรุงอะไรมากมาย เกินสัญชาตญาณแล้ว ก็ต้องใช้พุทธศาสตร์ ธรรมศาสตร์นี้ให้พอกัน; มิฉะนั้นแล้ว เราจะละอายสัตว์เดรัจฉาน ที่มันไม่มีปัญหาเลย.

เราจะลองนึกถึงธรรมชาติกันให้มาก ๆ : แล้ว **พยายามให้เป็นไปตามกฎของธรรมชาติ** ให้มาก ๆ. อย่าอวดดีเหมือนคนสมัยนี้ ที่ว่าจะแก้ไขธรรมชาติจนกล้าอวดว่า เอาชนะธรรมชาติได้ ที่แท้กำลังพ่ายแพ้ แก่ธรรมชาติตลอดเวลา. วิวัฒนาการชนิดที่อนุโลม คล้อยตามสัญชาตญาณตามธรรมชาติได้นี้จะปลอดภัยกว่า; มิฉะนั้นแล้ว วิวัฒนาการมันก็จะมีความบ้าชนิดหนึ่ง แล้วก็ต้องจมลงไปในนรก.

นรกของมนุษย์ที่มีสติปัญญา **ยังมีสติปัญญา** มากเท่าไร; **นรกจะยิ่งลึกมากเท่านั้น** จะยิ่งทำอันตรายมาก ตามที่สติปัญญาของมนุษย์มันมากขึ้น คือมันสร้างความผิดได้มากกว่า คนที่ไม่มีสติปัญญา. มันสร้างสวรรค์ได้มาก มันก็คิดว่า เป็นสวรรค์; แต่ไม่รู้ว่ สวรรค์ก็เป็นนรก ของคนที่มีสติปัญญา, คือมันเสียเวลา.

ที่ทำแล้วก็ไม่ดับทุกข์อะไรได้ มีแต่ให้หลง ให้หลงไหลมากยิ่งขึ้นไป; อย่างนี้มันควรจะเรียกว่า เป็นความบ้าหลังมากกว่า ที่จะเรียกว่า วิวัฒนาการ.

มนุษย์ที่ปล่อยไปตามความรู้สึกอย่างนี้ ก็คือ มนุษย์ที่ไม่ใช่มนุษย์ คือใจมันไม่สูง มันเป็นคนธรรมดา; เป็นสัตว์ที่เกิดมา แล้วก็ไปตามกิเลสตัณหา ที่ตัวไม่รู้จัก; มนุษย์ชนิดนี้ไม่ใช่มนุษย์. **มนุษย์ชนิดที่ไม่ใช่มนุษย์นี้ คือมนุษย์ที่ถูกสาป ถูกสาปให้ทนทุกข์อยู่ตลอดเวลา ตั้งแต่เกิดจนตาย; ใครถูกสาป? มนุษย์นั้นแหละกำลังถูกสาป ให้เต็มไปด้วยปัญหา แล้วก็แก้ไม่ได้; เพราะเขาไม่มีพุทธศาสตร์ ไม่มีธรรมศาสตร์ และไม่มีสังฆศาสตร์ ที่จะกล่าวต่อไป.**

ต้องช่วยให้เยาวชนปฏิบัติศีลธรรมให้ทันกับการทำลายศีลธรรม.

จะดูเป็นข้อสุดท้าย ถึงปัญหาเฉพาะหน้าของเราเดี๋ยวนี้ ที่อยากจะให้หนักมาก ก็คือว่า **เราไม่มีการปฏิบัติในศีลธรรม ให้เพียงพอกับสิ่งที่ทำลายศีลธรรม.** สิ่งที่ทำลายศีลธรรมในโลกกำลังมากขึ้น ๆ แล้วเราไม่มีการปฏิบัติศีลธรรม ให้เพียงพอกับสิ่งนั้น ที่มันทำลายศีลธรรม. นี่ขอฝากให้ทุกคนช่วยเอาไปคิดไปนึก ว่า อันนี้แหละ จะทำให้เราได้มีบุญมีกุศลอันใหญ่หลวง.

ถ้าใครยังรักที่จะทำบุญ อยากจะมีบุญแล้วละก็ขอให้ทำบุญอย่างนี้เถอะ; อย่างอื่นไม่จำเป็นแล้ว คือ **ช่วยกันให้มีศีลธรรม ให้มีการปฏิบัติศีลธรรม ให้มันทัน** เทียมกันกับ **สิ่งที่ทำลายศีลธรรม** ที่กำลังหนาแน่นขึ้นมาในโลกนี้. เราจะสอนเยาวชนของเรา ที่ยังไม่รู้ ให้อู้; สอนเยาวชนของเรา ที่ยังไม่เข้าใจให้เข้าใจ. ให้เยาวชนที่ไม่รักศีลธรรมนี้ ให้มันรักศีลธรรม มันไม่พอใจศีลธรรม มันเกลียดศีลธรรม; เราจะทำให้เขาพอใจ.

ความรู้ที่ถูกต้องนั้น มันต้องทำให้ปฏิบัติได้ เรา **ต้องช่วยให้เขารู้ ถึงขนาดที่ปฏิบัติได้**. เดียวนี้เขาวชนของเรา **รู้ แต่ปฏิบัติไม่ได้**; เพราะว่าเขาค่อนแฉ, เพราะว่าเขายังคับตัวเองไม่ได้, เพราะว่าเขาทนสิ่งชั่วร้ายในโลกนี้ไม่ได้.

ขอให้เรา **ช่วยกันให้เขาวชนของเรา ชนิตที่ปฏิบัติได้** แล้วเข้มแข็ง ไม่อ่อนแอ; แล้วก็ทนต่อสิ่งชั่วร้ายในโลก ซึ่งกำลังหนาแน่นขึ้นทุกทีนี้ได้. ให้เขารู้จักควบคุมตัวเอง ด้วยความรู้ และการปฏิบัติ อย่างที่กล่าวมาแล้ว.

ปัญหากำลังมีมากขึ้นในโลกนี้. อาตมามองเห็นอย่างนี้, ขออภัยที่ต้องพูดตามความเห็น หรือความรู้สึกของตัวเอง ว่าปัญหามันกำลังมากขึ้น; ไม่ใช่ว่าปัญหามันจะน้อยลง เพราะว่าสติปัญญาของมนุษย์ มันก้าวหน้าไปตามทางของกิเลสปัญหามันก็มากขึ้น. ฉะนั้นเราจะเตรียมเขาวชนของเราไว้เผชิญกับปัญหา ที่มันจะมากขึ้น; ให้เราพูดอวดได้ว่า เรามีความเจริญด้วยสติปัญญา ยิ่งกว่าสัตว์เดรัจฉาน. แล้วเราก็ต้องมี **ความที่ชนะปัญหาได้ หรือแก้ความทุกข์ได้** ดีกว่าสัตว์เดรัจฉาน.

สัตว์เดรัจฉานมีอยู่เท่าเดิมนั้นแหละ : ปัญหาก็มีอยู่เท่าเดิม, การแก้ปัญหาก็มีอยู่เท่าเดิม, แต่มันอยู่โดยสันติสุข ไม่ทรมานทางจิตใจเหมือนมนุษย์; เรา **ต้องการเกินความจำเป็น** ที่พระเจ้าต้องการให้เป็น. เรา **ต้องการและทำเกินจำเป็น** ที่ธรรมชาติมันต้องการให้เป็น เราก็ย้ายธรรมชาติ ย้ายพระเจ้า **พระเจ้าก็ลงโทษให้**. เราก็มีแต่การเพ้อที่เสียเวลา : เพ้อในการศึกษา เพ้อในการขวนขวายการกระทำ ไม่นำมาซึ่งสันติสุข.

นี่แหละคือความรู้ ที่เรียกว่าพุทธศาสตร์, และการปฏิบัติที่เรียกว่า ธรรมศาสตร์, และการทำให้เข้ากันได้ในระหว่างทุกคน ที่เรียกว่า สังคมศาสตร์ ที่อาตมาเชื่อว่า เยาวชนจะเข้าใจได้, และเยาวชนจะยอมรับ, และ**อันนี้จะเป็นสรณาคมน์ หรือ ไตรสรณาคมน์ ของเยาวชนของเราในอนาคต.**

เราไม่สามารถจะมอบ พุทธัง สรณัง คัจฉามิ, ธัมมัง สรณัง คัจฉามิ, สังฆัง สรณัง คัจฉามิ ให้เขาได้; ไม่เชื่อก็ลองดู. อาตมาเชื่อว่าไม่ได้ มันจะเหมือนกับเอามังคุดทั้งเปลือก ให้คนโง่กิน กัดเข้าแล้วฝาด มันก็ขำว้างทั้งหมด. **จะต้องมีวิธี ที่จะให้กินเนื้อมังคุดให้ได้** คือเนื้อในของพระศาสนาของศีลธรรมนี้ ให้ได้; แล้วก็เชื่อว่าเขาคงจะชอบ และจะช่วยกันทำให้มันกว้างออกไป กว้างขวางออกไป. เยาวชนก็จะเป็นมนุษย์ที่ดี เป็นชั้นอภิชาติบุตร; เหมือนที่เราหวัง ดังที่ได้ทำความเข้าใจกันแล้ว ในการบรรยายครั้งต้นๆ ที่แล้วมา.

อาตมาขอยุติการบรรยายในวันนี้ลง ด้วยความสมควรแก่เวลา เปิดโอกาสให้พระท่านสวดบทพระธรรมที่เป็นกำลังใจ ในการทำหน้าที่ของตนสืบต่อไป ด้วยกันทุกคน.

เยาวชฌกับศีลธรรม

-๘-

หีนคั้ง ๒๖ ก.พ. ๒๐

"สังฆศาสตร์" สำหรับเยาวชฌ

ท่านสาธุชฌ ผู้มีความสนใจในธรรม ทั้งหลาย,

การบรรยายประจำวันเสาร์ แห่งภาคมาฆบูชา เป็นครั้งที่ ๘ ในวันนี้ ยังก
กล่าวโดยหัวข้อว่า **เยาวชฌกับศีลธรรม** ต่อไปตามเดิม และมีหัวข้อย่อยเฉพาะในวันนี้ว่า
สังฆศาสตร์สำหรับเยาวชฌ

[คำปรารภและทบทวนไปจนถึงหน้า ๓๑๕ .]

ขอให้ท่านทั้งหลายทบทวน ข้อความต่างๆ ที่เนื่องกันมา จากครั้งที่แล้ว
ว่าเราได้พูดกันถึง **เรื่องเยาวชฌ** ที่ถือว่าเป็นปัญหา ใหญ่ยิ่งกว่าปัญหาใด;

คือเป็นปัญหาถึงขนาดที่ว่า โลกจะอยู่รอดหรือจะวินาศไป ย่อมขึ้นอยู่กับเยาวชน ที่จะมาในอนาคต, คือว่ามนุษย์ทั้งหลาย ที่กำลังจะมาในอนาคต. หรือโดยเฉพาะก็คือเยาวชนในบัดนี้ ซึ่งจะเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ในโลกนี้ เขาจะบันดาลโลกนี้ ให้เป็นอย่างไรก็ได้; แล้วแต่ว่า เขามีความคิดและการกระทำอย่างไร. **เมื่อเห็นอันตรายเกี่ยวกับเยาวชนว่าจะนำโลกไปในทางที่ไม่ถูกต้องจึงคิดถึงปัญหานี้ว่าจะต้องมีการสร้างเยาวชนชนิดอภิชาติบุตรกันเสียใหม่** เรียกว่าเป็นการสร้างเยาวชนแห่งยุคปัจจุบัน ให้เหมาะสมสำหรับเป็นผู้ทำให้โลกมีสันติ ในอนาคต.

การสร้างเยาวชนในปัจจุบันนี้ ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า จะกระทำ โดยการทำให้เยาวชนเหล่านั้น สามารถจะมีสิ่งสำคัญที่สุดสิ่งหนึ่ง คือ **ตรียัตนศาสตร์-สากลของธรรมชาติ**; **ตรียัตน** คือสิ่งที่ประเสริฐที่สุด ๓ อย่าง ซึ่งในพุทธบริษัทเราได้ถึง **พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์**. และเมื่อเรียกว่า **"ตรียัตนศาสตร์"** ก็หมายถึง **สิ่งที่จะใช้เป็นศาสดา สำหรับตัดปัญหา**; โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ก็คือตัดความทุกข์. และที่ว่า **สากล** นั้น เป็นสากลทั้งโดยกาละและเทศะ; หมายความว่า เป็นสากลอย่างธรรมชาติ เป็นของธรรมชาติ ซึ่งใคร ๆ จะบังคับไม่ได้. และเป็นสากลตลอดกาลนิรันดร เรียกว่าสากลโดยกาละ, และเป็นสากลในที่ทุกหนทุกแห่งไม่ว่าที่ไหนเป็นสากลโดยเทศะ. คำว่าสากลถึงที่สุด ก็มีความหมายอย่างนี้ คือใช้ได้ ในที่ทุกแห่งกับคนทุกคนและตลอดเวลา ไม่จำกัด.

ตรียัตนศาสตร์ แยกออกเป็น พุทธศาสตร์ ธรรมศาสตร์ และสังฆศาสตร์. สำหรับพุทธศาสตร์กับธรรมศาสตร์ ก็ได้พูดกันแล้ว ในการบรรยาย ๒ ครั้งที่แล้วมา. วันนี้ก็ เป็นเรื่องของสังฆศาสตร์.

แต่ท่านทั้งหลาย จะต้องจดจำความหมายของคำคำนี้ไว้ ในฐานะเป็น ความหมายที่พิเศษ ว่า "พุทธศาสตร์" นั้น คือ ความรู้ อย่างที่พระพุทธเจ้า- ท่านตรัสรู้; แล้วก็นำมาใช้เป็นศาสตร์สำหรับตัดปัญหา หรือความทุกข์ของมนุษย์ เรา. สรุปความสั้นๆ ก็คือ ความรู้ที่จำเป็น ที่มนุษย์ทุกคนจะต้องรู้.

สำหรับ ธรรมศาสตร์ นั้น ก็คือ การปฏิบัติตามความรู้. คำว่า พระ- ธรรม ไม่สำเร็จประโยชน์เพียงการรู้ จะสำเร็จประโยชน์ก็ต่อเมื่อมีการ ปฏิบัติ, ดังนั้นเราจึงเล็งถึงการปฏิบัติ ว่าเป็นธรรมศาสตร์ สามารถที่จะเป็นศาสตร์ ตัดปัญหาคือการปฏิบัติไม่ได้, หรือไม่ปฏิบัติเอาเสียเลย. นี่สรุปแล้วก็คือการกระทำ ถูกต้องเต็มที่ ในสิ่งที่ต้องกระทำ.

ส่วน สังฆศาสตร์ หมายถึงการรวมหมู่กันได้ คือการเข้ากันได้ การกลมเกลียวกันทำหน้าที่ ที่มนุษย์จะต้องทำ; เป็นใจความสำคัญของสิ่งที่เรียกว่า "สงฆ์" พระสงฆ์ซึ่งแปลว่า ผู้ที่อยู่กันเป็นหมู่; ถ้าอยู่กันเป็นหมู่ได้ นั่นก็หมายความว่า ต้องเข้ากันได้; ถ้าเข้ากันไม่ได้ แล้วจะอยู่เป็นหมู่กันอย่างไร. ขอให้เข้าใจได้ด้วยตนเอง.

สรุปความสำหรับคำว่า "สังฆศาสตร์" ก็คือการเข้ากันได้ เป็นศาสตร์ สำหรับจะตัดปัญหา แห่งการที่ไม่สมัคสมานสามัคคีกัน คืออิจฉาริษยา กัน ไม่รู้จักหน้าที่ที่ที่ว่า ทุกคนที่เกิดมานี้ จะต้องทำอะไร ดังนั้นเราจึงต้องมีสังฆศาสตร์ เพื่อประโยชน์อย่างนี้.

รวมความว่า **เรามีเพียง ๓ ศาสตร์** คือ พุทธศาสตร์ ธรรมศาสตร์ และสังขมาศต **ไม่ต้องมีมากศาสตร์จนเฟ้อ**. เดียวนี้เรามีศาตร์นับไม่ไหว; แล้วยิ่งกันไม่ค่อยจะได้ กับสิ่งที่เรียกว่า พุทธศาสตร์ ธรรมศาสตร์ สังขมาศต. เยาวชนของเราจึงเฟ้อไปด้วยศาตร์ และเฟ้อไปด้วยความคิดความเห็น ที่ไม่อยู่ในร่องในรอย จนเกิดมีเยาวชนอันตราย ดังที่กล่าวแล้ว.

เมื่อพูดว่า **เยาวชนอันตราย** ท่านทั้งหลายก็พอจะทายได้ ว่าหมายถึงอะไร? โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เรามีเยาวชนประเภทหนึ่ง ซึ่งเมื่อใครๆ มองแล้วก็สั่นหัว; เพราะว่า **เขาเป็นเยาวชนอันตราย เพราะไม่มีพุทธศาสตร์ ธรรมศาสตร์ สังขมาศต**. ฉะนั้นเราจึงพยายาม ที่จะให้เขามีสิ่งทั้ง ๓ นี้ให้จนได้ และให้มีจริงถึงขนาดที่ว่า อยู่ในเนื้อในตัวของเขาจริง; คือมีพระพุทเจ้า ชนิดที่เป็นความรู้ที่เขาควร จะรู้ อยู่ในใจของเขาจริงๆ, มีพระธรรม คือ การปฏิบัติในสิ่งที่ควรปฏิบัติ อยู่ในเนื้อที่ตัวและที่กาย วาจา ใจ ของเขาจริงๆ, แล้วยังมีพระสงฆ์ คือมีเจตนาธรรม หรือ วิญญาน ของความสมัครสมานสามัคคี ร่วมกันทำหน้าที่ของมนุษย์ เต็มที่ที่ควรจะทำ.

เขามีพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ จริง โดยไม่ต้องพูดว่า "พุทธัง สรณัง คัจฉามิ" ก็ยังได้; เพราะว่าเราได้ทำให้เป็นเรื่องจริง **ที่จะสิ่งสถิตอยู่ ที่กาย วาจา ใจ ของเขา**; เขาจึงเป็นเยาวชนที่ถูกต้อง ไม่เป็นเยาวชนอันตราย.

เยาวชนอันตรายนั้น ในอนาคตเขาก็จะสร้างโลกชนิดหนึ่งขึ้นมา เป็นโลก ชนิดที่เหลือที่ใครๆ จะทนทานได้; ขอให้คอยดูกันต่อไป. พวกเราจะตายกันไปเสีย ก่อน ไม่ทันจะได้เห็นก็ได้; ฉะนั้นสิ่งฝากกันไว้ก่อน ว่าให้คอยดูกันต่อไป ว่า

เยวชนอันตรายนั่น เขาจะสร้างโลกชนิดที่เหลือที่ใครๆ จะทนทานได้ ขึ้นมาเป็นแน่นอน.

ในฐานะที่เราเป็น พุทธบริษัท เป็นสาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งมีความถูกต้องมีความชอบธรรม, หรือความเหมาะสมอย่างยิ่ง ที่เราจะต้องสนใจในเรื่องนี้, เป็นเรื่องที่จะทำให้สมกับที่เราได้เกิดมา. ถ้าเราเกิดมาหาเงิน หาของ หากิน นอนไปก็ว่าจะตาย; อย่างนี้ไม่ต้องเป็นพุทธบริษัทก็ได้, ใครๆ มันก็เป็นกันอยู่แล้ว คือเป็นคนธรรมดา; ถ้าเป็นพุทธบริษัทต้องเป็นคนที่มีอะไรมากไปกว่าธรรมดา คือรู้ว่าเกิดมาทั้งนี้ มันจะต้องทำอะไร จึงจะมีประโยชน์อย่างสูงสุด.

คนเราเกิดมา ก็ไม่อยู่เกิน ๑๐๐ ปีโดยประมาณ อย่างสูงสุด; เป็นเวลาที่ไม่ยาวนานอะไรแต่ก็ไม่สั้นจนเกินไป จนถึงกับทำอะไรไม่ได้, แล้วจึง **ใช้เวลานี้ให้เป็นประโยชน์**. ฉะนั้นทุกคนก็ควรจะคำนวณดู ว่าตนเองเกิดมาอายุถึงเท่านี้แล้ว; ได้ทำอะไรไปในลักษณะที่เหมาะสม ก็มากน้อย? ความเป็นพุทธบริษัทของเรา จะมากหรือจะน้อย? มันก็อยู่ที่ตรงนี้เอง คือเราลืมหลืมตาก็มากน้อย; ว่าเราจะต้องทำอะไร, แล้วเราได้ทำเสร็จไปแล้วอย่างไร, แล้วเราได้ร่วมมือกับเพื่อนมนุษย์ของเราสักเท่าไร. หรือว่าเราแม้มีตัวกู - ของกูอยู่ตะพึด โดยร่วมมือกับใครไม่ได้ นี่เป็นสิ่งที่จะต้องทบทวน.

เราจะต้องสร้างสภาวะ ที่พึงอย่างแท้จริงขึ้นมาให้ได้; ทั้งเพื่อตัวเราเอง และเพื่อผู้อื่น คือมีพุทธศาสตร์ ธรรมศาสตร์ และสังฆศาสตร์ ในฐานะที่เป็น ศาสดา ตัดปัญหาได้ ทั้งของเรา และทั้งของผู้อื่น, อย่างนี้จึงจะเรียกว่ามีสภาวะคือที่พึง; ถ้าแม้แต่ทองบาหลีอยู่อย่างเดียวมันก็ไม่เห็นว่า จะเป็นสภาวะที่พึงได้อย่างไร.

จะต้องมีความรู้ที่ถูกต้อง และปฏิบัติในสิ่งนั้นให้ได้; และ เมื่อพูดถึงเยาวชน เราก็ต้องทำให้เขามีศาสตร์ทั้ง ๓ นี้ ในลักษณะที่จะใช้เป็นศาสตร์ได้จริง.

ความหมายของศาสตร์ทั้ง ๓ นั้น ขออย่าแล้วอย่าเล่า อย่าแล้วอย่าอีก อยู่เสมอ เพื่อให้เข้าใจชัดเจนยิ่งขึ้น; เพราะว่าเป็นของใหม่ เป็นของใหม่ทั้งสำหรับอนาคตมา ผู้พูด, และสำหรับท่านทั้งหลายผู้ฟัง. เพราะว่าเราเพียงจะสรุปใจความของสิ่งทั้ง ๓ นั้นมาพูดกัน ในลักษณะอย่างนี้ คือพูดว่า :-

พุทธศาสตร์ ได้แก่ **ความรู้ที่ถูกต้องและเพียงพอ** ซึ่งสามารถเป็น ศาสตร์ลำดับปัญหา คือการทำอย่างผิดๆ ไม่มีประโยชน์อะไร แก่คนเรา.

ส่วน **ธรรมศาสตร์** นั้น คือ **การปฏิบัติได้จริง** ตามหลักพระธรรมนั้น เป็นศาสตร์ลำดับปัญหา คือความเป็นหมัน ที่มีอยู่โดยมาก ที่เกิดมาแล้วเป็นหมัน ในทางคดีโลกก็ดี ในทางคดีธรรมนี้ก็ดี; ส่วนที่เป็นหมันนั้น ยังมีอยู่มาก เรียกว่า มันไร้ผล. ความที่ชีวิตมันไร้ผลนี้ ยังมีอยู่มาก จะต้องแก้ไข.

สำหรับ **สังขมศาสตร์** นั้นมีใจความว่า รวมหมู่กันได้ อย่างเข้าแข็ง มันคง มีสรรพภาพ นี้จะ **เป็นศาสตร์ลำดับปัญหา** คือการสลายตัวแตกกระจายไป ไม่เป็นประโยชน์อะไร, หรือแคบเข้ามาก็คือ **ไม่เข้มข้น** ในการที่จะทำประโยชน์ให้ **สูงสุด**.

ศาสตร์ทั้ง ๓ โดยใจความสั้นๆ ก็คือ **ความรู้ที่จำเป็น**, และ **การปฏิบัติที่จำเป็น**, และ**การรวมกันเป็นหมู่คณะ**, ที่เข้ากันได้อย่างจำเป็น. ขอให้ท่านมองเห็น ในลักษณะที่มันจำเป็นอย่างยิ่ง อย่างนี้เกิด.

.... ..

[เริ่มบรรยายตามหัวข้อบรรยายครั้งนี้.]

ที่นี้ในวันนี้ ก็จะได้พูดถึงสิ่งที่เรียกว่า **สังขศาสตร์สำหรับเขาวชน** เป็น การพูดติดต่อกันไป; ฉะนั้น จะน่าฟังหรือไม่น่าฟัง หรือว่าจะฟังเข้าใจหรือไม่ สำหรับ ผู้มาฟังครั้งนี้เป็นครั้งแรกนั้น มันก็ช่วยไม่ได้; จำเป็นจะต้องกล่าวไปในลักษณะ อย่างนี้ คือกล่าวไปตามลำดับ.

เมื่อจะพูดกันถึงสิ่งที่เรียกว่า **สังขศาสตร์** เราจะต้องค้นหาปัญหา ว่ามันมีปัญหายังไร ที่เกี่ยวกับเรื่องนี้.

ตรงนี้อาจจะขอร้องอย่างซ้าซาก หรือว่าเป็นการแทรกเข้ามาก็ได้ ว่าขอ ให้ท่านทั้งหลาย จงอย่าได้ทำอะไรอย่างละเมอๆ, คือ เป็นคนไม่มีปัญหา; แล้วก็มาถามนั่นถามนี่ ให้ช่วยแก่นั่นแก่นี่. เหมือนอย่างคนที่ไม่รู้ว่าจะเจ็บป่วยอะไร, ไม่รู้สักว่ามีเจ็บป่วยด้วยซ้ำไป ก็มาขอให้ช่วยรักษา; หรือว่าคนบางคน มาขอศึกษา ธรรมะหรือศาสนา, ถามดูว่ามันมีปัญหายังไร? ก็ตอบว่าไม่มีปัญหา. อย่างนี้ มันลำบากมาก; คือคนไม่มีปัญหา แล้วจะมาให้ช่วยแก้ปัญหาย อย่างนี้มันทำไม่ได้.

ฉะนั้น ถ้าเราจะทำอะไร ให้มันได้ผลจริงๆ เราจะต้องรู้จักตัวปัญหา **เสียก่อน**. ที่เห็นได้ง่ายๆเป็นตัวอย่าง เช่นว่า ทำไมเราจะต้องหาเงิน? เพราะว่า เรายังลำบากในการเป็นอยู่โดยไม่มีเงิน, เรายังยากจน เราจึงต้องหาเงิน. อย่างนี้ เรียกว่ามันเป็นตัวปัญหาที่ชัดเจนอยู่. เราจะทำอะไรลงไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สำหรับ สิ่งที่มีมูลค่าหรือใหญ่โตนี้ มันก็ต้องมีปัญหาที่ถูกต้อง เพื่อจะแก้ปัญหานั้นๆให้ได้.

สำหรับปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสังฆศาสตร์ โดยเฉพาะนั้น ก็ขอให้นึกถึงข้อที่ว่า เราต้องการจะเข้ากันได้ เป็นหมู่ที่สามารถเข้มแข็ง. **นี่เรามีปัญหาอะไร?** เดียวนี้เรามีปัญหาที่ว่า เราไม่อาจจะอยู่กันอย่างนั้นได้, หรือจะกล่าวโดยทั่วไปๆ อย่างที่เรียกว่า เป็นหลักเกณฑ์ตลอดกาลนั้น เราก็ยังมีปัญหา ฉะนั้น จึงขอสรุปปัญหาขึ้นมาในที่นี้ว่า :-

ปัญหาข้อที่หนึ่ง เราจะอยู่ร่วมกันในหมู่พวกเราเองนี้ **ได้ดีที่สุดอย่างไร?** ขอให้คิดว่า เดียวนี้เราได้อยู่กันในหมู่พวกเราเอง อย่างเข้ากันได้ถึงที่สุด มีประโยชน์ที่สุดหรือไม่? ถ้ามันพบว่า เราเข้ากันไม่ค่อยจะได้ แม้ในหมู่พวกเราเอง ก็ยังไม่ร่วมกันทำอะไรให้ดี ให้ถึงที่สุดได้. นี่ก็เป็นปัญหาข้อแรกว่าจะอยู่ร่วมกันในหมู่พวกเราเอง **ได้ดีที่สุดอย่างไร.**

ที่นี้ **ปัญหาข้อที่สอง** ว่า เราจะอยู่ร่วมโลกกัน กับพวกที่มีอุดมคติต่างกัน หรือถึงกับมีอุดมคติขัดแย้งกันที่เดี๋ยวนี้ **ได้อย่างไร?** ข้อนี้พอจะมองเห็นกันได้ และควรจะมองเห็นกันทุกคนว่า จะอยู่ในโลกนี้ เราก็ต้องอยู่ร่วมกันกับพวกที่มีอุดมคติไม่เหมือนกัน มีอุดมคติขัดแย้งกัน; โดยเฉพาะก็คือ มีประโยชน์ที่ขัดกัน อย่างนี้มันก็หลีกเลี่ยงไม่พ้น.

เห็นได้อยู่แล้วว่า **ทุกๆประเทศในโลกนี้ มิได้มีอุดมคติอย่างเดียวกัน;** อย่างที่เรากำลังมีปัญหา ที่พูดกันทั่วไปว่า คอมมิวนิสต์มีอะไรๆมันตรงกันข้ามกับพวกเรา; แล้วเราจะอยู่ร่วมโลกกันอย่างไร โดยไม่ต้องฆ่ากัน.

หรือแคบเข้ามา **ในประเทศเราเอง** เท่านั้น **เราก็มีความคิดเห็นที่ขัดแย้งกัน;** เราจะอยู่ร่วมประเทศของเราด้วยกันได้อย่างไร ซึ่งจะไม่เป็นการทำลายกัน.

หรือว่าแคบเข้ามา ในบ้าน ในเมืองเล็กๆ หรือว่า ในหมู่บ้านนี้ มันก็ยังมีคนที่มีความคิดเห็นต่างกัน ชอบไม่เหมือนกัน; แล้วจะอยู่ร่วมกันได้โดยวิธีใด.

แม้ที่สุด แต่ในครอบครัว หนึ่งๆ หรือในวัดวัดหนึ่ง เช่นวัดนี้ มันก็ยังมีคนที่มีอุดมคติต่างกัน แล้วจะอยู่ร่วมกันได้อย่างไร.

ให้แคบไปกว่านั้น บางทีก็มันมีได้ถึงกับว่า **สามัคคี**กับภรรยาแท้ๆ ก็ยังมีอุดมคติบางอย่างแตกต่างกัน ถึงกับขัดกัน อย่างที่จะผ่อนสั้นผ่อนยาวกันไม่ไหว จนถึงกับต้องหย่ากัน ซึ่งมันไม่ควรจะทำ.

ฉะนั้น จึงต้องมีอะไรๆ ชนิดที่จะปรับเข้ากันได้ ในหมู่ที่มีอุดมคติต่างกัน หรือถึงกับขัดแย้งกัน สิ่งที่จะมาแก้ไขปัญหานี้ได้ ก็จะต้องเรียกว่า สังคมศาสตร์ ดังที่กล่าวมาแล้ว.

ที่นี้ ปัญหาข้อที่สาม เป็นปัญหาที่พลอยผนวกเข้ามา เกี่ยวกับเรื่องนี้ก็คือว่า เยาวชนของเราในปัจจุบันนี้ ไม่รู้เรื่องนี้ ไม่สนใจเรื่องนี้ จึงได้ทำสิ่งที่ขัดแย้งกัน อย่างมากมายทีเดียว. เขาไม่เข้าใจความหมาย หรือเจตนารมณ์ของคำว่า "การเข้ากันได้"; ฉะนั้น จึงไม่สามารถจะทำให้เข้ากันได้. แต่เขาก็มีกำลังความคิด หรือการกระทำที่มากมาย; คอยแต่จะวิ่ง ไปข้างหน้าท่าเดียว.

เขามุ่งหมายแต่จะวิ่ง ไปข้างหน้าท่าเดียว แต่ไม่รู้ว่า จะวิ่งไปไหน; แม้ว่าเขาจะรู้ว่าวิ่งไปไหนอยู่บ้าง; มันก็ผิดทั้งนั้น ก็คือไม่รู้ว่า จะวิ่งไปไหนนั่นเอง,

ก็จะวิ่งไปข้างหน้าท่าเดียว. ปากก็ร้องตะโกนอยู่ว่า ปฏิวัติ - ปฏิวัติ - ปฏิวัติ; หันข้างซ้ายก็ปฏิวัติ, ข้างขวาก็ปฏิวัติ; ไม่รู้ว่า จะปฏิวัติไปสู่ระบบไหน, หรืออย่างไร.

นี่เรียกว่า เยาวชนของเรา **ไม่มีความรู้ ไม่มีความเข้าใจ**; เขาจึง **ไม่ได้สนใจ** กับสิ่งที่เราเรียกในเวลานี้ว่า “**สังขศาสตร์**”; เพราะว่าถ้อยคำชนิดนี้ เขาเบื่อกันที่จะฟัง, เขาเบื่อกันที่จะได้ยิน คำว่า พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์. เราเลยต้องเรียกให้เขาใหม่ ว่า **สังขศาสตร์** คือสิ่งที่มีคม, สำหรับจะตัดปัญหา ของการที่เข้าหน้ากันไม่ได้ มองหน้ากันไม่ได้ หรือร่วมกันทำอะไรอะไรไม่ได้ ดังที่กล่าวแล้ว.

สรุปความว่า นี่คือตัวปัญหา เรา**ต้องมีปัญหาอยู่จริง** เห็นชัดอยู่จริง; เราจึงจะทำอะไรลงไป **เพื่อจะแก้ปัญหานั้น**. ถ้าไม่อย่างนั้น เราก็คือคนบ้า, คนบ้าดีๆนี่เอง คือทำอะไรไป ตามที่จิตใจมันจะเลื่อนลอยไป ไม่รู้ว่าทำทำไม. เดียวนี้เราไม่ใช่คนบ้า เรามีสติปัญญา มีสัมปชัญญะ รอบรู้ในความเป็นมนุษย์ของเรา; เรามีปัญหา ซึ่งสรุปได้ว่า ทำอย่างไรจะอยู่ร่วมกันในหมู่พวกเรากันเองได้? และว่าทำอย่างไร จึงจะอยู่ร่วมกับพวกที่มีอุดมคติซัดกันนั้นได้? และว่าทำอย่างไร เยาวชนของเราจะมีความรู้ในข้อนี้? เพื่อจะสร้างโลกในอนาคต ให้น่าดู ให้งดงาม ให้น่าอยู่ แม้ว่าจะเป็นเพียงโลกเล็กๆของประเทศไทยเรานี้ ก็ยังดี. แต่ถ้าเราเป็นมนุษย์ เราควรจะคิดกว้างไกลออกไปถึงว่า ทั้งโลกเลย ว่าโลกในอนาคตนั้น มันควรจะเป็นดี ด้วยฝีมือลายมือของเยาวชน หรืออนุชนรุ่นหลัง ที่จะเกิดมาตามลำดับ.

.... ..

พิจารณาสังขศาสตร์ในแง่ต่างๆ.

ที่นี้ก็จะได้พิจารณากันเรื่อยๆ ไป ถึงสิ่งที่เรียกว่า **สังขศาสตร์** ในแง่มุมต่างๆ.

สิ่งที่ควรจะหยิบขึ้นมาพิจารณาก่อน ก็คือ **ลักษณะอันพิเศษ** และเร้นลับอย่างหนึ่ง คือ **ลักษณะที่จะอยู่รวมกันเป็นหมู่** หรือว่าอยู่ด้วยความเนื่องกัน. มันเป็นเรื่องที่มองไม่เห็นตัว แม้ว่าเราจะมองเห็นสัตว์หรือคน อยู่กันเป็นหมู่ๆ; แต่เราก็ยังไม่มองเห็นอะไรอีกอันหนึ่ง ซึ่งลึกซึ้งอยู่ในนั้น คือ **ธรรมชาติ**, หรือ **กฎของธรรมชาติ** ที่เร้นลับที่สุด ที่ทำให้สิ่งที่มีชีวิต ต้องรวมกันเป็นหมู่. ธรรมชาติเป็นผู้กำหนดให้ว่าต้องมีการรวมกัน จึงจะอยู่ได้, หรือรอดชีวิตอยู่ได้, หรือมีกำลังขึ้นมา.

ถ้าเคยเรียนวิทยาศาสตร์กันบ้าง ก็คงจะได้เรียนถึงสิ่งสิ่งหนึ่ง ซึ่งเรียกว่า "ความดึงดูด"; **ความดึงดูดนี้จะมืออยู่ในทุกสิ่ง** สำหรับจะดึงดูดสิ่งรอบตัว; แม้จะเป็นสิ่งปลีกย่อย ฝอย ละเอียดเพียงไร มันก็ยังมีอำนาจอันนั้น คือความดึงดูดเข้าหากัน.

ขอให้ลองสังเกตดูว่า ชีءฝงที่ลอยน้ำมา ขึ้นละเอียด เล็กๆน้อยๆนั้นนะ มันก็ยังมีอำนาจอันหนึ่ง ที่จะดูดเข้าหากันและรวมกัน; ถ้าไม่มีอะไรมาแทรกแซง มันจะรวมกัน. เอาชีءฝุ่นโรยลงไปใต้น้ำ จะพบว่ามันลอยน้ำ ในลักษณะที่มันจะดูดรวมกันนี้. นี่ไม่มีชีวิตก็ยังเป็นอย่างนี้; จนถึงกับกล่าวได้ว่า **ในทุกสิ่งมันมีอำนาจ**

ดึงดูด. จะเรียกกันตามแบบวิทยาศาสตร์ว่า ไฟฟ้า ศักย์ของไฟฟ้า หรืออะไรก็แล้วแต่จะเรียก เดียวนี้เราเรียกกันง่ายๆ ว่า **อำนาจการดึงดูด.**

ที่นี้ **สิ่งที่มีชีวิต** ก็ยังมี**อำนาจการดึงดูด** ขนาดเล็ก ขนาดใหญ่ ก็ล้วนแต่มีอำนาจการดึงดูด. เช่นโลกโลกหนึ่งนี้ มันก็มีอำนาจการดึงดูดอยู่ที่จุดศูนย์กลาง ที่จะดูดอะไรเข้ามารอบตัวสำหรับให้ติดกันอยู่กับโลกได้. ลองไม่มีอำนาจนี้ ทุกสิ่งจะหลุดไปจากโลก; แล้วโลกนี้จะเป็นอย่างไร? เดียวนี้ที่เราไม่หลุดไปจากโลก ก็เพราะว่าอำนาจดึงดูดของโลก ที่มันมีอยู่ที่จุดศูนย์กลางของโลก; ดูดเข้ามารอบด้าน คือรอบโลก จนไม่มีบน ไม่มีล่าง ไม่มีซ้าย ไม่มีขวา; อย่างนี้เรียกว่า สิ่งที่ลึกลับมหัศจรรย์ ที่ทำให้โลกนี้มันเป็นโลกอย่างนี้อยู่ได้. พอไม่มีอำนาจอันนี้ ทุกอย่างมันก็จะกระจายออกจากกัน คน สัตว์ ต้นไม้ ที่อยู่ผิวโลกก็ล่องไปจากโลก; วัตถุที่ประกอบกันเป็นโลก ก็กระจายออกจากกัน แล้วโลกก็ไม่มีอะไรเหลือ จะเหลืออยู่แต่ความว่าง.

ฉะนั้นขอให้เห็นว่า **อำนาจที่มันดึงดูดเข้าหากันนี้** เป็น**สิ่งลึกลับของธรรมชาติ** ให้ไว้ในทุกสิ่ง; โดยเฉพาะ**สิ่งที่มีชีวิต** จะต้องมี ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม ธาตุอากาศ ธาตุวิญญาณ หลายๆธาตุนี้ ถูกดึงดูดรวมเข้ามาด้วยกัน ประกอบกันขึ้น เป็นร่าง เป็นโครง เป็นสัตว์นั้นสัตว์นี้. ลองไม่มีการดึงดูดเข้ามาหากัน และไม่มีการรวมกัน มันก็มีไม่ได้; มันมี**สิ่งที่มีชีวิต**ไม่ได้.

ฉะนั้น **ขอให้ถือเป็นหลักได้เลยว่า การรวมกันนั้น คือความอยู่รอด**; ลองไม่มีการรวมกันของธาตุดิน น้ำ ลม ไฟ อากาศ หรือวิญญาณ ก็ไม่มีอะไรที่จะอยู่รอดได้. เราควรจะรู้จักจุดนี้เป็นจุดตั้งต้น ว่า "การรวมกันอยู่ได้"

คือความรอด" ของสัตว์ตัวหนึ่งๆ ของมนุษย์คนหนึ่งๆ; แม้แต่ของต้นไม้ต้นหนึ่งๆ หรือแม้แต่ของแผ่นดิน กระทั่งก้อนหินก้อนหนึ่ง มันก็ต้องมีการรวมกันเป็นก้อนอยู่ได้.

นี่เป็น ลักษณะพิเศษ ของสิ่งที่จะรวมกันอยู่ได้ และ ความรวมกันอยู่ได้นี้ ก็เรียกว่า สังฆะ คือหมู่ ซึ่งรวมกันอยู่ ของหลายๆ สิ่ง.

นี่คืออีกทีหนึ่งว่า มันเป็นความลับอย่างยิ่ง ที่มนุษย์ไม่ค่อยสังเกตเห็น มันเป็นความลับของธรรมชาติ ซึ่งมนุษย์ไม่ค่อยจะรู้; และมันเป็นความต้องการของธรรมชาติ. นี่พูดอย่างที่เรียกว่าเป็นอุปมาว่าเหมือนกับว่าธรรมชาติมันต้องการ. ถ้าใครลองฝืนความต้องการอันนี้คนนั้นจะต้องตาย, ฉะนั้นจึงถือว่ามันเป็นกฎของธรรมชาติ จะเรียกว่าเป็นความลับของธรรมชาติ, เป็นกฎของธรรมชาติ, เป็นความต้องการของธรรมชาติ หรือเป็นอะไรๆ ของธรรมชาติ มันก็ถูกทั้งนั้น. แล้วขอให้ดูจากตัวอย่างต่างๆ ที่ได้พูดมาแล้ว มันก็มีเหตุผล ที่พอมองเห็นได้ แม้คนธรรมดาจะมองเห็นได้; ถ้าเป็นนักศึกษา ก็ยิ่งมองเห็นมาก.

นักศึกษามองเห็นถึงกับว่า จักรวาลหนึ่งๆซึ่งมีอยู่ไม่รู้กี่หมื่นจักรวาลในสากลนี้: มัน เป็นจักรวาลอยู่ได้ ก็เพราะว่ามันมีการรวมกัน ของความดึงดูดนั้นๆ เช่นว่า จักรวาลของเรา มีดวงอาทิตย์เป็นศูนย์กลาง; แล้วก็มีดาวพระเคราะห์อีกหลายๆ ดวง หมุนอยู่รอบๆ ดวงอาทิตย์, รวมทั้งโลกเราด้วย ไม่กระจัดกระจายออกจากกัน เป็นเวลานานเหลือประมาณ จนมีอะไรขึ้นมาในลักษณะอย่างนี้. นี่ในหนึ่งจักรวาลก็ยังเป็นอย่างนี้ เรียกว่าใหญ่โตที่สุด; แล้วหลายๆ จักรวาล นับไม่ไหวนับตั้งแต่หมื่นจักรวาล มันก็ล้วนแต่เป็นอย่างนั้น. และที่ในจักรวาล

หนึ่งๆ มันไม่เคลื่อนไปชนกัน ให้ทำลายไปหมดเสียนี้ ก็เพราะมันมีกฎเกณฑ์อันนี้ มันตั้งดูตักันอยู่แต่ในหมู่ของมัน. นี้เรียกว่าดูทั่วทั้งจักรวาล ก็มีเจตนารมณ์แห่งสังฆศาสตร์ คือความที่จะต้องเข้ากันได้ และอยู่กันได้ในกลุ่มหนึ่งๆ.

ที่นี้จะดูให้ละเอียดลงมา ถึง **ส่วนย่อยๆ**; ก้อนหิน ก้อนดิน อะไรก็ตาม **มันก็มีการตั้งดูตักัน** มันจึงเป็นก้อนอยู่ได้; ลองไม่มีการตั้งดูตักันก็สลายจากกัน. ถ้ามีการศึกษามาก ก็ดูสิ่งที่เรียกว่าปริมาณหนึ่งๆ เลย : ในหนึ่งปริมาณ มีส่วนประกอบอย่างไร? ส่วนที่เป็นแกนกลาง และส่วนที่หุ้มอยู่รอบๆ และอำนาจที่ตั้งดูตักันไว้ ให้มันอยู่กันอย่างนั้นได้; ในหนึ่งปริมาณมันยังเป็นอย่างนั้น. มันเล็กละเอียดจนมองไม่เห็นเลยแต่มันมีความเป็นอย่างนั้น; แม้มันหนึ่งปริมาณ ก็มีกฎเกณฑ์ที่ว่า มันจะต้องตั้งดูตักันซึ่งกันและกัน, แล้วอยู่กันได้ ไม่สลายจากกัน.

เป็นอันว่า **นี่เป็นลักษณะเฉพาะของธรรมชาติ** ที่ให้อยู่อย่างเนื่องกัน ลึกลับจนคนมองไม่เห็น หรือไม่มอง. เดียวนี้เราจะถือว่า มันต้องมอง, หรือมองให้เห็น; เพื่อว่าจะได้แน่ใจในการที่จะช่วยกัน **ประพฤติปฏิบัติในลักษณะที่ไม่ฝืนกฎของธรรมชาตินั้นเอง.** นี้เรียกว่า ดูโดยคุณลักษณะของสิ่งที่เรียกว่ากฎแห่งการที่จะต้องอยู่ด้วยกัน คือร่วมกัน.

....

พิจารณาดูลักษณะของคำว่าหมู่

เฮ้า, ที่นี้ก็มา **ดูกันอย่างตัวหนังสือ** บ้าง เรียกว่าจะดูกัน **โดยพยัญชนะ** เป็นนักภาษาศาสตร์หน่อย.

ถ้าเป็นภาษา ก็ต้องถือว่าเป็น **ภาษาบาลี** แม้ใช้ในเมืองไทย พูดอยู่ในเมืองไทยว่า **สังฆะ** หรือ **สังฆศาสตร์** ก็ตาม; แต่ก็ไปยืมเอามาจากภาษาบาลี ซึ่งเป็นภาษาอินเดียโบราณ. เมื่อดูโดยพยัญชนะก็มีคำว่า สังฆะ, สังฆะ, ขึ้นมาให้ดู : ส ไม้หันอากาศ ง, ฆ ระวัง สระอะ, อ่านว่า สังฆะ. คนที่เรียนบาลีมาก็รู้ว่า คำนี้แปลว่าหมู่หรือคณะ; กระทบแปลว่า ผุงผุงว่ว ผุงควาย ผุงอะไรก็ได้ เรียกว่า สังฆะ.

นี่อยากจะให้ดูมากไปกว่านั้น เพื่อให้เข้าใจ ว่า **ทำไมมันจึงเป็นหมู่มากขึ้นมาได้?** จะแยกคำคำนี้โดยพยัญชนะ ออกไปตามพอใจของอาตมา ว่า **สังฆะ** นี้มันประกอบขึ้นด้วยคำว่า **สัง** ซึ่งแปลว่า **พร้อม** กับคำว่า **ฆะสะ ฆะสะธาตุ** ในความ **กิน** ฆะสะนี้ตัดตัวสะทิ้งไปเสีย เหลือแต่ฆะคือ ฆ ระวัง; เช่นเดียวกับคำว่า ฆะมะ ที่แปลว่าทน ตัดตัวมะทิ้งไปเสียเหลือแต่ฆะ - ทุกฆะซึ่งแปลว่าทนได้ยก อย่างนี้เป็นต้น. นี่สังฆะสะ ตัดสะทิ้งเสีย เหลือแต่ **สังฆะ** ก็แปลว่า **กินร่วมกัน**.

ทอดสายตาไปดูกลางทุ่งนา วัวหรือควาย มันกินหญ้าร่วมกันเป็นฝูงๆ กินหญ้าร่วมกันอยู่ นั่นแหละคือความหมายของคำคำนี้. มัน**กินร่วมกัน มันจึงได้เกิดเป็นฝูง** เป็นหมู่ เป็นคณะ ขึ้นมา; ลองไม่มีกินร่วมกัน หรืออะไรทำนองนี้ มันจะไม่เป็นหมู่ เป็นอะไรขึ้นมาได้. มันจะกินอาหาร กินเหล้ากินแล้วแต่มันจะกินอะไรละ มันต้องมีกินร่วมกัน มันก็เกิดเป็นหมู่เป็นฝูงขึ้นมา.

ฉะนั้นคนสมัยนั้น ดึกดำบรรพ์นั้น คงจะไปเอาลักษณะอันนี้มาเป็นข้อสังเกต เกิดคำว่า**สังฆะ** ที่แปลว่า **หมู่** ว่า **ฝูง** ขึ้นมา; เพราะมันทำอะไรร่วมกันอยู่ เป็นหมู่ๆ ฝูงๆ. ก็ลองไปถามนักบาลีดู พวกที่เรียนบาลีมา ก็คงจะช่วยอธิบายได้;

ถ้าเขาไม่เห็นด้วย เขาก็ค้านไป. แต่เดี๋ยวนี้เอาตมามีความเห็นอย่างนี้; เพราะมัน
ง่ายดี ว่ามันกินร่วมกัน มันเกิดเป็นหมู่เป็นฝูงขึ้นมาได้. นี่คือคำ **คำแรกที่จะต้องดู**
ได้แก่คำว่า **สังฆะ**.

ที่นี้ดูไปยังคำอื่นบ้าง คือคำว่า **กายะ** หรือ **กายนี้**แหละ คำว่าร่างกายนี้.
กายะหรือกายนี้ คำว่า **กาย** นี้ก็แปลว่า **หมู่**, ภาษาบาลีเขาแปลว่าหมู่. เช่นพูดว่า
พลกาย ทหารเป็นกอง ๆ นะ เขาเรียกว่า **พลกาย** คือ **หมู่แห่งกำลัง**.

กายะ แปลว่า หมู่ หรือว่าร่างกายนี้ มันก็ **ประกอบขึ้นด้วยสิ่งหลายสิ่ง**
มันอยู่กันเป็นหมู่ จึงได้เรียกว่ากาย. เช่น มีธาตุดิน น้ำ ลม ไฟ อากาศ วิญญาณ
ก็รวมกันเป็นหมู่ หรือจะเพราะมีส่วนที่ประกอบกันขึ้นเป็นส่วน ๆ : ผม ขน เล็บ ฟัน
หนัง เนื้อ กระดูก อะไรก็ตาม ก็สืบส่วนก็ตาม มันเป็นการประกอบกันขึ้น เป็นหมู่
จึงได้เรียกมันว่ากาย.

แม้ในทางจิตใจก็ยังเรียกว่า **นามกาย** คือ **หมู่แห่งนาม** หมู่แห่งส่วนที่เป็น
จิตใจ ; เช่น เวทนา สัญญา สังขาร เหล่านี้ ก็เป็นนามกาย อยู่กันเป็นหมู่ ๓ อย่าง.
ถ้าทางร่างกายแท้ ๆ ก็เช่น ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง คือ การประชุมพร้อมของส่วน
ต่าง ๆ เรียกเป็นบาลีก็เรียกว่า **โกฏฐาสสมุโห** : **โกฏฐาสะ** แปลว่า **ส่วน สมุโห**
แปลว่า **ประชุมกัน**, สมุหะนั้นแหละ; **โกฏฐาสะสมุโห** ก็แปลว่า การประชุมกัน
ของสิ่งที่เป็นส่วน ๆ เกิดเป็นคนขึ้นมา เป็นสัตว์ขึ้นมา เป็นต้นไม้ขึ้นมา เป็นอะไรก็ได้.

ดูในคำเหล่านี้แล้ว ก็พบได้ทันทีว่า มันเป็นการร่วมมือกัน และเข้ากันได้
ไม่ขัดแย้งกัน. พูดเป็นหลักทั่วไป ที่มนุษย์เกี่ยวข้องอยู่ ก็ต้องพูดว่า **ร่วมมือ**

กันทำ ร่วมมือกันกิน แล้ว ก็ร่วมมือกันอยู่. ในครอบครัวหนึ่งๆมันมีอะไรบ้าง นอกจากการร่วมมือกันทำ ร่วมมือกันกิน ร่วมมือกันอยู่ แล้วจะร่วมมือกันอะไรอีกก็ได้ มันมีอีกมาก; เพียงเท่านี้ก็พอแล้ว **ทำ** แล้วก็ **กิน** แล้วก็ **อยู่** ของสิ่งที่มีชีวิต.

นี่ **โดยพยัญชนะ** ซึ่งแสดงอรรถอยู่ในตัวมันก็เรียกว่า มัน **เป็นการกระทำที่เนื่องกันเป็นหมู่ แล้วเพื่อให้รอดอยู่ได้** นี่ **ความหมายของคำว่า** สังฆะ.

ดูความสำคัญของคำ "ร่วมมือกัน".

ที่นี้ ดูต่อไป ถึงคำว่าความร่วมมือกัน; การร่วมมือกัน ก็พูดกันมาเมื่อตะกี้แล้วว่าเป็นกฎของธรรมชาติ, เป็นความลับของธรรมชาติ, เป็นอำนาจของธรรมชาติ; ถ้าไม่เป็นไปตามกฎของธรรมชาติ มันก็อยู่ไม่ได้. เดียวนี้เมื่อเราทำไปตามกฎของธรรมชาติมันก็กลายเป็นสิ่งที่ถูกต้องขึ้นมา ในรูปแบบที่เราจะมองดูได้ว่ามันมีอะไรบ้าง.

ในที่นี้ขอยกเอาคำว่า "ร่วมมือกัน" ขึ้นมาเป็นหลัก. "ร่วมมือกัน" มันเป็นรากฐานอันลึกซึ้ง ลึกกว่าอะไรหมด ลึกอยู่ข้างล่าง ลึกอยู่ข้างใต้กว่าอะไรหมด; มันมีการร่วมมือกัน แล้วมันก็อยู่ได้. ไปมองดูเอาเอง ในเวลาที่อารมณ์มันดีๆ ใจคอมันปกติดี จะมองเห็นสิ่งอย่างนี้ชัด.

ที่นี้ต่อไปอีก การร่วมมือกันนี้ มัน เป็นรากฐานอันเด็ดขาด. เมื่อตะกี้ ว่าลึกซึ้ง มันคนละความหมายกับคำว่าเด็ดขาด เป็นรากฐานอันเด็ดขาด; หมายความว่า ต้องมีแน่ ถ้าไม่มีแล้วไม่ได้แน่. ฉะนั้น ต้องอยู่ในลักษณะที่ร่วมมือกัน; พอไม่ร่วมมือกัน ร่างกายนี้ก็แตกสลาย, ชีวิตนี้ก็แตกสลาย, หรือว่าโลกนี้ก็แตกสลาย มันอยู่ไม่ได้ จึงเรียกว่า "เด็ดขาด"; นี่มันเป็นรากฐานอันเด็ดขาด.

ที่นี้ ต่อไปอีก มันเป็นรากฐานที่เป็นอนันตะ. อนันตะ แปลว่า ไม่สิ้นสุด; เป็นรากฐานที่ ต้องใช้ต่อไป ๆ ๆ อย่างไม่มีที่สิ้นสุด; หมายความว่า ชั่วคราวนั้นไม่ได้. ขอให้เราร่วมมือกันอย่างที่ไม่ใช่ชั่วคราว จะต้องร่วมมือกัน อย่างเป็นอนันตะ ไม่มีที่สิ้นสุด มันจึงจะรอดอยู่ได้.

ถ้าคนหนึ่งมันมีอายุจำกัด มันก็เพื่อคนข้างหลังต่อไป หรือว่ามัน เป็นการ เกี่ยวเนื่องกัน ระหว่างสิ่งที่มันเกิดขึ้น - ดับไป, เกิดขึ้น - ดับไป; มันมี อะไรที่ร่วมมือกันอยู่ ในลักษณะอย่างนั้น; ฉะนั้น เราจึงเห็นมีอะไรอยู่ตลอดเวลาที่เราอาจจะเห็นได้. ถึงเราไม่มีอายุยืนพอที่จะเห็นได้ เราก็มารู้ได้ ว่าสิ่งทั้งหลายใน จักรวาลนี้ มันอยู่ด้วยการร่วมมือกันเรื่อย ๆ เรื่อย ๆ มา เป็นอนันตะ.

ที่นี้ดูต่อไปอีก อีกแง่หนึ่ง คือแง่อื่น ว่าร่วมมือกันนี้ มัน เป็นรากฐาน ที่เป็นกฎของพระเจ้า. คำว่า "พระเจ้า" นี้ เติบโตถึงสูงสุดและเด็ดขาด; เป็น รากฐานที่ไปตามกฎของพระเจ้า ฉะนั้น จึงไว้ใจได้ จึงอาศัยได้ ไม่ต้องกลัว. แต่ อีกทางหนึ่ง ถ้าเราไม่ประพฤติหรือกระทำนี้พระเจ้าจะลงโทษ คือจะวินาศ หรือจะ ฉิบหาย.

ที่นี้ดูแง่อื่นต่อไปอีก เราจะเห็นได้ว่า การร่วมมือกันนั้น คือการดำรงอยู่ได้ ตลอดเวลาที่ยังร่วมมือกัน คือยังปรองดองกันอยู่ นี่ก็就会有การดำรงอยู่ได้ คือไม่ตาย.

ดูต่อไปอีกนิดหนึ่ง ก็จะพบว่า เป็นความสามารถที่จะเป็นไปได้ ซึ่งได้แก่ ความเจริญ หรือ วัฒนาการ หรือ พัฒนาการ ก็แล้วแต่จะเรียก; มันต้องดำรงอยู่ได้ คือรอดอยู่ได้เสียก่อนแล้วมันจึงจะเป็นไปได้ คือเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น. ที่เรียกว่าความเจริญ หรือ วัฒนาการที่แท้ก็เป็นเพียงความเปลี่ยนแปลงเท่านั้นแหละ; เมื่อเปลี่ยนถูกใจเรา เราก็ว่ามันเจริญ. ไม่ถูกใจเรา เราก็ว่ามันเสื่อม. แต่ถ้าเอาธรรมชาติเป็นหลักแล้ว มันไม่มีเสื่อม ไม่มีเจริญ; นี่มนุษย์ว่าเอาเอง : ถ้าถูกใจเรา เรว่าเจริญ, ไม่ถูกใจเรา เรว่าเสื่อม. นี่ก็เป็นผลของการที่มันร่วมมือกัน ของสิ่งที่เกี่ยวข้องกัน.

ขอให้เข้าใจคำว่า "การร่วมมือกัน" นั้น มันคืออย่างนี้ : มันเป็นรากฐานอันลึกซึ้ง เป็นรากฐานอันเด็ดขาด เป็นรากฐานอันเป็นอนันตะ เป็นรากฐานอันเป็นกฎเกณฑ์ของพระเจ้า มันเป็นการดำรงอยู่ในตัวมันเอง แล้วมันเป็นการเป็นไปได้ คือ เปลี่ยนแปลงไปเรื่อง ๆ โดยตัวมันเอง มาจากสิ่งเดียว คือการที่ร่วมมือกันได้ แล้วอยู่ด้วยกันได้ แล้วไปด้วยกันได้. ถ้ามีฉะนั้นแล้ว มันก็จะเป็นอย่างไร; ใคร ๆ ก็ตอบได้ว่า :-

ถ้าไม่เป็นเช่นนั้น แล้ว มันก็คือความดับ ความสูญหายไป อย่างน้อยก็เป็นความสลายตัว กระจายกระเจา เป็นความที่ไม่รอดอยู่ได้. ถ้าพูดให้ถูกที่สุด มันก็ เป็นการร่วมมือกันในแบบที่ตรงกันข้าม คือ ร่วมมือกันสลาย แยก

ออกจากกัน แล้วก็สูญสิ้นไปด้วยกัน; เหมือนกับ ปฏิจจสมุปบาท ในส่วน นิโรธวาร : เพราะสิ่งนี้ดับ สิ่งนี้จึงดับ, เพราะสิ่งนี้ดับ สิ่งนี้จึงดับ, จนกระทั่งดับไม่มีเหลือ. นี้ร่วมมือกันมันเป็นอย่างนี้, แล้วมันอยู่ด้วยกันได้ ก็เพราะการร่วมมือกันนั่นเอง.

สรุปความหมายของคำว่า "สังฆศาสตร์" ในกรณีนี้เสียทีหนึ่งก่อนว่าเป็นศาสตร์ที่มีอนุภาพมาก ที่จะตัดปัญหาของมนุษย์ได้ทุกรูปแบบ. ถ้ามนุษย์ร่วมมือกันอย่างถูกต้อง อันนี้จะช่วยตัดปัญหาของมนุษย์ได้ทุกรูปแบบ ไม่ว่าจะ เป็นปัญหาอะไร ทางกาย ทางใจ ทางส่วนตนหรือบุคคลอื่น หรือว่า อดีต อนาคต ปัจจุบัน อะไรก็ได้ทั้งนั้น. เดียวนี้มนุษย์ไม่รู้ เพราะไม่รู้จึงไม่อาจร่วมมือกัน; ฉะนั้นมนุษย์จึงอยู่อย่างมีปัญหามากเหลือเกิน.

ถ้าเรามองดูให้ละเอียด ก็พบว่า การอยู่ร่วมกันอย่างเข้ากันได้ นี้ เป็นจุดมุ่งหมายของการเป็นอยู่ของมนุษย์เรา; ดังนั้นจึงเป็นการถูกต้องอย่างยิ่ง ตามหลักของพระพุทธศาสนา ที่ว่าเราอยู่อย่างเมตตากรุณากัน ซึ่งมีความหมายว่า ให้ร่วมมือกันนั่นเอง,

.... ..

พิจารณาคุณลักษณะที่ต้องสัมพันธ์กันของสังฆศาสตร์.

เอาละ, ทีนี้จะดูต่อไปอีก ถึงลักษณะที่น่าดู หรือควรจะดู ควรจะสังเกต ให้เห็น นั่นคือ ลักษณะแห่งการที่ต้องสัมพันธ์กัน.

เราจะเอาสิ่งที่เรียกว่า สังฆศาสตร์ มาใช้ให้เป็นประโยชน์; เราก็ **จะดู** มั่นในแง่ที่ว่า มัน **เป็นสิ่งที่ช่วยได้** ช่วยให้อวดอยู่ได้ เพราะว่ามีความสัมพันธ์กัน.

เมื่อพูดถึงคำว่า "สัมพันธ์" ก็คงจะมองเห็นได้เองทุกคนว่า มันก็เลยไปถึง **สามัคคีกัน**; ถ้าดูต่อไปอีก มันก็จะไปถึงคำว่า **สงเคราะห์** กัน เท่านั้นที่ดูจะพอแล้ว. มัน**สัมพันธ์กันก่อน แล้วมันสามัคคีกัน แล้วมันก็สงเคราะห์กัน**; แล้วมันก็จะพอแล้วสำหรับอวดรอด. แต่ทั้งหมดนี้เราจะเรียกว่า "สัมพันธ์กัน" เป็นสัมพันธ์ภาพ คือภาวะที่มันเนื่องกัน ของสิ่งที่เรียกว่า สังฆศาสตร์แล้วมันจะสัมพันธ์หรือเนื่องกันกับอะไรบ้าง ก็ลองดูกันต่อไป :-

สิ่งแรก ที่ควรจะดูกันก็คือ สังฆศาสตร์กับสิ่งที่เรียกว่า **สังคmsgเคราะห์** เพราะว่าเดี๋ยวนี้สิ่งที่เรียกว่า "**สังคmsgเคราะห์อันนี้**" กำลังเป็นที่สนใจ; พุทธภาษา "เด็กผมยาว" ก็ว่ามันกำลังฮิต หรืออะไรทำนองนั้น. เดี่ยวนี้พูดถึงคำว่าสังคmsgเคราะห์กันมากที่สุด; แล้วเป็นเครื่องมือสำหรับอวดตัวเองด้วย สำหรับคนบางพวก

สังฆศาสตร์ ศาสตร์แห่งการรวมกันได้ เข้ากันได้นี้ มัน**เป็นเหตุให้เกิดสังคmsgเคราะห์**, หรือว่าทำสังคmsgเคราะห์ ก็เพื่อให้เกิดการรวมกันได้ การอวดกันได้.

สงเคราะห์สังคmsg นี้ ตามที่เรามองเห็นเวลานี้ มันก็ **มีหลายรูปแบบ** : สงเคราะห์สังคmsgด้วยธรรมะแท้ ๆ ประกอบด้วยธรรมะแท้ ๆ นี้ก็พอจะมีอยู่, แต่คงจะไม่มาก; เพราะว่ามันเป็นสังคmsgสงเคราะห์เพื่อการเมือง เสียเป็นส่วนใหญ่. รวมความว่า เพื่อประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง ที่จะเกิดขึ้นตอบแทน คนจึงสงเคราะห์ผู้อื่น;

อย่างนี้เราเรียกว่า สังคมสงเคราะห์แบบการเมืองไม่ใช่สงเคราะห์ที่ประกอบไปด้วย
ธรรม ตามแบบของพระพุทธเจ้า ที่ท่านทรงประสงค์จะให้เราถือเป็นหลักว่า "สัตว์ทั้ง
หลายเป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น" ถ้าใครสงเคราะห์กัน
โดยหลักนี้ก็เป็นสงเคราะห์โดยธรรม.

**เดี๋ยวนี้มันเป็นการสงเคราะห์แบบการเมืองกันเสีย มันก็ไม่ประ-
กอบด้วยธรรม; มันก็เป็นการเล่นตลก กับสิ่งที่เรียกว่า "สังฆศาสตร์" นั่นเอง**
โลกนี้จึงไม่มีสันติ ไม่มีความสงบ. การสงเคราะห์ บางอย่าง มันเป็นการสงเคราะห์
ด้วยอคติ คือเกลียดไปทางอื่นก็มี, เช่นสงเคราะห์เพราะรักอย่างหลงใหล นี้ก็มี,
สงเคราะห์เพราะกลัวต้องให้เขาเพราะกลัว อย่างนี้มันก็มี; อย่างนี้เราเรียกว่า สงเคราะห์
ด้วยอคติอย่างอื่นๆ.

การสังคมสงเคราะห์ มีอยู่หลายรูปแบบอย่างนี้; แต่ที่บริสุทธิ์
และถูกต้องนั้น ควรจะทำได้ด้วยสิ่งที่เรียกว่า "สังฆศาสตร์" นั่นเอง : รู้จักธรรมชาติ,
รู้จักกฎอันลึกซึ้งเฉียบขาดของธรรมชาติ, รู้จักความอยู่รอดของสิ่งที่มีชีวิต, แล้วก็
ทำหน้าที่ที่ตัวจะต้องทำ จึงมีการสงเคราะห์อย่างนี้ขึ้นมา. แต่ถึงอย่างไรก็ดี ก็เรียก
ว่า การสงเคราะห์นี้ มันเป็นการทำให้เข้ากันได้ ให้อยู่ร่วมกันได้ ทุกชนิดแหละ;
ถ้ามันถูกมันก็ดี, ถ้าไม่ถูกมันก็ปลอมๆ เทียมๆ ไปอย่างนั้น.

ดูสังฆศาสตร์ที่มีอยู่แต่ละกลุ่ม.

ที่นี้จะดูต่อไปอีก **สังฆศาสตร์ กับความเป็นอยู่ในครอบครัว.**

ทุกคนรู้จักสิ่งที่เรียกว่า "ครอบครัว" นี้ มันแคบเข้ามาจากสังคมทั่วไป
ไป. เดี่ยวนี้มาเหลืออยู่แต่ภายในครอบครัว ก็อยากจะหยิบขึ้นมาพูด คือว่า ถ้า

ครอบครัวยุติปราศจากความรู้จริง ของสิ่งที่เรียกว่า "สังฆศาสตร์" หรือเกี่ยวกันอยู่กับสังฆศาสตร์แล้ว; ครอบครัวนั้น จะหาความสุขได้ยาก. ถ้าครอบครัวยุติจริง ประพฤติได้จริง ถูกต้องจริงตามระบบนี้ ก็จะเป็นครอบครัวที่ประหลาด คือมีแต่ความสุข. แล้วเรื่องนี้ก็ไม่ค่อยสนใจกัน ต่างคนต่างทำไปตามความรู้สึกของตัวเอง จนถึงกับจะต้องถือว่า ทะเลาะกัน มันก็สนุกดีเหมือนกัน มันไม่ค่อยจะเจ็บบเทา.

แต่ที่ต้องการจะให้สนใจนั้นก็คือว่า ให้ดูให้ดี ๆ; แม้แต่เรื่อง **ครอบครัวยุติ** ก็เป็นเรื่องของสังฆศาสตร์. เช่นเดียวกับเรื่องของพระสงฆ์ทั้งหลาย คือการทำให้เข้ากันได้ อยู่ด้วยกันได้ โดยคุณธรรมที่จำเป็นสำหรับสิ่งนั้น ๆ.

ที่นี้จะให้ดูต่อไป เพื่อเข้าใจง่าย **สังฆศาสตร์กับวัด** วัดวาอารามนี้ หมายถึงวัดวาอารามทั่ว ๆ ไป.

จะดูง่ายก็เมื่อทำความเข้าใจกันว่า **วัดวาอารามนี้** มันเป็นที่อยู่ของสงฆ์. ที่นี้ คำว่าสงฆ์ ก็คืออะไรล่ะ? คือพระสงฆ์ แล้วก็อยู่กันเป็นหมู่ ๆ; ถ้ามีระเบียบวินัยดี ก็เป็นพระสงฆ์จริง, แล้วก็อยู่กันอย่างพระสงฆ์จริงๆ แล้วมันก็น่าดู. ถ้าเอาวินัยหรือพระปาฏิโมกข์เป็นหลัก มันก็พบว่ามันเป็นส่วนหนึ่ง ซึ่งเป็นเจตนารมณ์ของสิ่งที่เราเรียกกันในวันนี้ว่า "สังฆศาสตร์" คือศาสตร์ในลักษณะที่เป็นความรู้ก็ได้, ในลักษณะที่เป็นอาวูธก็ได้, สำหรับทำให้อยู่กันได้เป็นหมู่ ๆ. **วัดไหนดี วัดนั้นต้องมีสังฆศาสตร์** เรียกว่าวัดทั่ว ๆ ไป ในความหมายทั่ว ๆ ไป ของสิ่งที่เรียกว่าวัด.

ที่นี้ถ้ามีวัดที่เรียกว่าพิเศษ **แปลกออกไปจากวัดทั่ว ๆ ไป** มันก็มีเหมือนกัน คือเป็นที่ตั้งหรือ หรือ เป็นหลักแหล่ง ที่จะทำให้ประชาชนเขายึดหน่วง หรือ

เกาะกุมกันได้ รวมกันได้ เป็นการร่วมกันที่กว้างขวางออกไป; คืออย่าเข้าใจว่า วัดนี้ มันมีแต่เรื่องในวัด เป็นเรื่องของวัด หรือภายในวัด; นั้นมันมองดูแคบๆ เป็นที่อยู่ของสงฆ์เท่านั้นเอง. แต่ถ้ามองดูทั่วๆ ไปแล้ว วัด **เป็นสิ่งที่มิไว้สำหรับทั้งหมด ทั้งประเทศ** จะได้ถือเป็นเครื่องยึดหน่วยร่วมมือกัน; เช่นชาวบ้านทั้งหมด มาร่วมมือกับชาววัดทั้งหมด แล้วก็สามารถจะสร้างอะไรขึ้นมาได้มาก.

ฉะนั้น **ทุกๆคน ทำให้ดีที่สุดตามหน้าที่ของตน** ทั้งคนที่อยู่บ้าน และคนที่อยู่วัด; แล้ว **บ้านนี้ เมืองนี้ หรือว่า ประเทศนี้ มันก็จะนำดู.**

นี่เรียกว่าสังฆศาสตร์ ที่มันแสดงบทบาทกว้างขวาง โดยอาศัยคำว่า “สังฆศาสตร์” นั่นเอง. เราจะ **พยายามให้เยาวชนลูกเด็กๆ ของเรา รู้จักสิ่งเหล่านี้** ในลักษณะอย่างนี้ให้จนได้. ต่ไปข้างหน้า มันจะง่ายที่จะพูดกันรู้เรื่อง.

ข้อต่อไปอีกก็คือว่า **สังฆศาสตร์กับการบำรุงพระศาสนา.**

เราบำรุงพระศาสนาเพื่อใคร? บางคนจะมองแต่เพียงว่า เราทำบุญ บำรุงศาสนาแล้วเราก็ได้บุญ แล้วเราก็ได้ไปสวรรค์ อย่างนี้เป็นต้น; อย่างนี้แคบไป แล้วไม่อยู่ในคำว่า “สังฆศาสตร์”. **คนทำบุญเอาตัวรอดคนเดียว ไม่อยู่ในขอบเขตของสังฆศาสตร์;** แต่ถ้าคนทำบุญเพื่อบำรุงศาสนา เพื่อศาสนาอยู่ได้. นี่คือตัวสังฆศาสตร์โดยตรง.

เพราะฉะนั้น ขอให้เราบอกเยาวชนลูกเด็กๆ ของเรา ให้มีความเข้าใจเรื่องนี้ อย่างถูกต้อง ว่า **การบำรุงพระศาสนานั้น คือการช่วยกันสร้างโลก;** ว่าอย่า

โง่ไปนักเลย ว่าการบำรุงศาสนานั้น คือการช่วยกันสร้างโลก; ให้โลกนี้มันเป็นโลกที่ดีที่สุด ตามที่มันจะดีได้. คือว่าเมื่อมีศาสนาอยู่ในโลก โลกนี้ก็เป็นอย่างไรมากไม่ต้องพูดไม่ต้องอธิบาย; โลกที่เต็มไปด้วยธรรมะในพระศาสนานะ จะเป็นศาสนาไหนก็ได้ ก็เป็นโลกแห่งสันติ. ฉะนั้น บอกเยาวยชนลูกเด็ก ๆ ว่าบำรุงศาสนานั้น คือการช่วยกันสร้างโลก ไม่ใช่การทำบุญเพื่อตัวกู.

ลูกเด็ก ๆ ของเราเดี๋ยวนี้ ได้รับการอบรมสั่งสอนให้ซำยจัด คือเห็นแก่สังคมจัด; เขาไม่ชอบสิ่งที่เรียกว่า "ตัวกู" คนเดียว; เขาก็จะพาลเข้าใจผิดและหาเรื่องเอากับการบำเพ็ญบุญ ในพระศาสนา. เราก็รีบบอกเขาเสียให้เข้าใจว่าการบำรุงพระศาสนานั้น คือการช่วยกันสร้างโลก; แล้วไม่มีอะไรมากไปกว่านั้นได้อีกแล้ว. นี่เจตนารมณ์ของสังฆศาสตร์ เป็นอย่างนี้.

จะดูต่อไปอีก สังฆศาสตร์ก็คือการปกครองโลก, คือการปกครองโลก.

ใครจะมีอำนาจปกครองโลก? ถ้าพูดว่าบุคคลคนนั้น คนนี้ปกครองโลก เราไม่เชื่อ; เพราะมันเป็นไปไม่ได้ ที่ใครคนใดคนหนึ่งจะครองโลก ก็มีอยู่คนเดียว คือ พระเจ้า หรือ พระธรรม. พระเจ้าหรือพระธรรมนี้ ถ้าเข้าใจดี, ถ้าเราเข้าใจ พระเจ้าหรือพระธรรมดี ก็จะเห็นว่า เป็นสิ่งเดียวกัน นี่ เป็นสิ่งที่จะครองโลกตลอดไป เหมือนกับที่ได้ครองมาแล้ว.

ทีนี้ถ้าว่าจะไม่พูดอย่างบุคคล เราจะพูดว่า "สังฆศาสตร์" นี้แหละจะครองโลก; ขอให้สิ่งทีเรียกว่าสังฆศาสตร์เถอะ แล้วมันจะครองโลก ปกครองโลกให้รอดอยู่ได้ด้วยสันติ. สร้างลัทธิกันขึ้นใหม่สักลัทธิหนึ่งก็ได้ เรียกว่า "ลัทธิ

สังขมาศตวรรษ”; พุทธอย่างฝรั่งก็ว่าเอา - ism ใส่เข้าไปที่สังฆะ เป็น **สังฆิยม - ลัทธิที่** จะช่วยให้อยู่กันได้ เป็นหมู่เดียวกันในโลกนี้ **ไม่มีศัตรูต่อกัน**.

สังฆนิยม นี้ก็คือว่า ศาสนาสำหรับช่วยให้โลกรอด; แต่แล้วก็ไม่ค่อยมีใครสนใจ. ลองสังเกตดูเถอะ แม้จะมีใครพูดขึ้นมาสักคนหนึ่งว่า มันมีศาสนาอันหนึ่ง ที่จะช่วยให้โลกรอด ก็ไม่ค่อยมีใครสนใจ; มักจะนึกปฏิเสธล่วงหน้าเสียว่า โอ๊ย, มันเป็นไปได้ไม่ได้ พูดบ้าๆ ไปอย่างนั่นเอง; หรือว่า **เรื่องศาสนาไปอีกแล้ว เบื่อเต็มทีแล้ว ไม่อยากจะฟัง**.

เพราะเหตุอย่างนี้แหละ **คนในโลก** จึงรู้เรื่องนี้น้อยไป : **รู้เรื่องศาสนาที่จะปกครองโลก หรือคุ้มครองโลกนี้ น้อยเกินไป**; ดังนั้นเด็กๆ เยาวชนลูกหลานของเรา มันก็รู้จักสังขมาศตวรรษนี้น้อยเกินไป คือ ยิ่งน้อยลงทุกที; เพราะมันเห็นแก่ตัว มากยิ่งขึ้น, เห็นแก่ตัวมากยิ่งขึ้นตามสิ่งยั่วยวนที่มันมากขึ้นในโลกนี้ ล้วนแต่ยั่วยวนให้มีความเห็นแก่ตัว. เพราะฉะนั้นเราอธิบายให้เขาใหม่; นี้เอาตามข้อร้องว่าให้ทุกคนนี้ **ช่วยกันตั้งหน้าตั้งตาอธิบาย** ให้เยาวชนของเราฟัง เข้าใจกันเสียใหม่ ว่า **สังขมาศตวรรษ** นี้ เป็นอย่างนี้แหละ จะช่วยได้.

....

ที่นี้ต่อไปอีก ก็จะได้ดู**สังขมาศตวรรษ** ในแง่ของ**สามัคคีศาสตร์**.

สามัคคีศาสตร์ ในปัจจุบันนี้ สิ่งที่เราเรียกว่า สามัคคีนั้นนะ, เป็นสิ่งที่มิไว้สำหรับร้องเรียกเท่านั้นแหละ; แล้วเรียกก็ไม่มา แล้วก็ไม่รู้ว่าอยู่ที่ไหน,

เรียกเท่าไรมันก็ไม่มา. ในโลกของมนุษย์ ที่มีความเห็นแก่ตัวยิ่งขึ้น ๆ ๆ นี้ สิ่งที่เราเรียกว่า **สามัคคีนี้ก็ไม่รู้อยู่ที่ไหน**; เรียกก็ไม่มา. ถ้ามาก็เป็นสามัคคีของ ญาติพี่น้อง คือสามัคคีที่ร่วมกันแสวงหาประโยชน์โดยไม่ชอบธรรม.

ที่นี้เรายังต้องการสามัคคีที่บริสุทธิ์ที่แท้จริง ก็ต้องพูดถึงเรื่องนี้กันบ้าง ว่า สังคมศาสตร์ อย่างที่กล่าวมาแล้วนั่นแหละ คือ **สามัคคีศาสตร์ คือสิ่งที่มาแก้ปัญหาในการที่ไม่สามัคคีกัน.**

เมื่อตะกี้เราพูดถึงคำว่าสัมพันธภาพ **สัมพันธศาสตร์** คือศาสตร์แห่งการ สัมพันธ์กัน; นั่นแหละมันคือ **สามัคคีศาสตร์อยู่ในตัวมันแล้ว.** นี้เราจะมาดู ให้ละเอียด ในข้อปลีกย่อยต่อไปอีก ว่ามันผูกพันกันด้วยอะไร? เอาเท่าที่มองเห็น กันง่ายๆ เร็วๆสำหรับทุกคน ว่าเราเกี่ยวข้องกันอยู่หรือผูกพันกันอยู่ **นี้ด้วยความรัก** อย่างหนึ่ง **ด้วยความสามัคคี** อย่างหนึ่ง **ด้วยความสำนึกในหน้าที่** อย่างหนึ่ง; สามอย่างนี้พอแล้ว มากกว่านี้ก็เพื่อไปเปล่าๆ เหนื่อยเปล่าๆ. เพราะว่า สามอย่างนี้มันก็เกินที่จะปฏิบัติแล้ว; และถ้าปฏิบัติได้แล้ว มันก็จะเกิน ที่จะมีผลตามที่ต้องการแล้ว.

เราจะต้องมี **สิ่งแรก** นั้น คือ **ความรัก**; ถึงรักอย่างกิเลส มันก็สามัคคี อย่างกิเลส, ถ้ามีความรักอย่างธรรมะ ก็สามัคคีอย่างธรรมะ. ฉะนั้น **เราก็มีความรักอย่างที่พระพุทธเจ้าท่านสอนให้รัก** คือ เมตตา กรุณา เป็นต้น **มีรากฐานอยู่บนสิ่งที่เรียกว่า "สัตว์ทั้งหลายเป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น"**; นั่นรากฐานของความรักนั้นอยู่ที่นั่น; ความรักนี้จะ เป็นเครื่องทำให้ ผูกพันกัน.

ที่นี้ **สิ่งที่สอง** ที่เรียกว่า **สามัคคี** นั้น คือ ความสมัครใจของตนเอง. ถ้าถือเอาความหมายอย่างอื่น มันก็ไม่แปลกไปจากความรัก. อาตมาก็จะขอเป็นนักภาษาบาลีอิสระ ใครจะว่าบ้าบอกก็ตามใจ เป็นนักภาษาบาลี ที่เป็นอิสระ; อย่างเมื่อตะกี้ที่แปลคำว่า สังฆะ ว่ามาจาก สัมพหน้า ฆสธาตุ ในการกิน และกินร่วมกัน เรียกว่า "สังฆะ" ในที่นี้คำว่า "สามัคคี" นี้ : สามะ+อัคคะ ก็แปลว่า **ความสมัครใจของตนเอง**. มันแปลกอยู่ตรงที่ว่า มันสมัครใจเอง มันจึงจะเป็นสามัคคี; ถ้าไม่สมัครใจเอง ก็ไม่ใช่สามัคคี; หรือถ้าจะเป็นสามัคคี ก็เป็นสามัคคีเก๊ๆปลอมๆ เทียมๆ. ขอให้สามัคคีที่ลึกซึ้ง ที่มองเห็นประโยชน์อันแท้จริง, แล้วก็ **สมัครใจของตนเอง**; นี้เรียกว่าสามัคคี จะเป็นสิ่งผูกพัน ให้เข้ากันได้ อยู่ด้วยกันได้.

ที่นี้ **สิ่งที่สาม** เรียกว่า **ความสำนึกในหน้าที่**. สัตว์ทั้งหลายมีหน้า ที่มาก และหน้าที่ในที่นี้ เรา หมายถึงหน้าที่ที่จะต้องร่วมมือกับผู้อื่น ในการช่วยเหลือผู้อื่น. ท่านทั้งหลายลองคิดดูว่า **มีใครบ้าง ที่สำนึกหน้าที่อันนี้กันสักกี่คน?** หรือว่าที่มีอยู่แล้วนั้น มันสักกี่มากน้อย? เขาสำนึกก็มากน้อย? อาตมาอยากจะพูดตรงๆ ว่า แม้ในหมู่พวกพระภิกษุสงฆ์ ก็ยังไม่ค่อยจะสำนึกในหน้าที่ นับประสาอะไรกับชาวบ้าน ซึ่งกำลังสาละวนอยู่ด้วยการงานที่เหน็ดเหนื่อย.

ขอให้เราสำนึกในหน้าที่; โดยเฉพาะหน้าที่อันนี้ คือ **หน้าที่ที่จะต้องช่วยเหลือผู้อื่น ที่จะต้องร่วมมือกับผู้อื่น**.

ถ้าเรามีวัดวาอารามขึ้นมา ก็เพื่อจะช่วยเหลือสัตว์โลก ช่วยเหลือผู้อื่น; นี่จึงจะเป็นวัดของพระพุทธเจ้า. เดียวนี้มันไม่เป็นวัดของพระพุทธเจ้า เป็นวัดปลอม ๆ มันก็มีแต่จะร้างไป; วัดชนิดนี้ก็มีแต่จะร้างไป เพราะเป็นเพียงเครื่องมือแสวงหาประโยชน์ของใครคนใดคนหนึ่ง ในวงอันแคบ.

ที่นี้ เราจะต้องมีหน้าที่ ที่จะช่วยโลก ช่วยผู้อื่นยิ่งกว่าช่วยตัวเรา. นี่พระเถระเขามักจะช่วยตัวเขาเสียโดยเฉพา; เขาไม่ค่อยนึกถึงว่า เรามีหน้าที่ ที่จะต้องช่วยคนทั้งบ้านทั้งเมืองหรือทั้งโลก. พุทธชัดเจนไปก็ว่า มีหน้าที่สืบอายุพระศาสนา ไว้เพื่อความรอดของคนทั้งโลก; ถ้าใครชวนชวายเป็นอยู่ อย่างนี้ วัดนั้นจะไม่ร้าง; ขอให้ช่วยกันและร่วมมือด้วย.

เข้า, สรุปความว่า ถ้า จะผูกพันกันได้ หรือผูกพันกันให้ได้ ก็ต้องอาศัยความรัก ความสามัคคี และ ความสำนึกในหน้าที่; สามอย่างนี้ก็พอแล้ว ทำได้อย่างนี้ ก็เรียกว่าสังฆศาสตร์ ที่แสดงบทบาทเป็นอย่างดีมาก. เรายักไปเรียกเสียว่า "สามัคคีศาสตร์" ฟังง่ายดี.

คุณลักษณะของสามัคคีศาสตร์ในแง่ศิลปะที่สมคัล้อยธรรมชาติ.

ที่นี้ จะให้ดูสืบต่อไป คือ คุณลักษณะของสังฆศาสตร์ หรือ สามัคคีศาสตร์ ให้ประณีตยิ่งขึ้น และให้เป็นไปในลักษณะที่มันงดงาม. อาตมาจะเรียกว่าสังฆศาสตร์นี้ คือ ศิลปะแห่งการสมคัล้อยกันกับธรรมชาติ.

เราต้องกระทำทุกอย่างให้สมคัล้อยกับธรรมชาติ คือกฎของธรรมชาติ; ถ้าทำได้แนบเนียน ดีที่สุด มันก็กลายเป็นศิลปะ คือสิ่งที่ละเอียด ประณีต แล้วถึงงดงามที่สุด. ศิลปะแห่งการทำให้สมคัล้อยกันกับธรรมชาตินี้ เราจะเรียกว่าสังฆศาสตร์ หรือสามัคคีศาสตร์ก็ตาม.

"ฝันธรรมชาติ" นั้นคือตาย : ตายในความหมายไหนก็ได้; หรือจะเรียกให้กว้างไปกว่านั้น ก็ว่าฝันธรรมชาตินั้น คือการที่จะต้องถูกลงโทษเป็น

แน่นอน; ธรรมชาติที่นั่นแหละจะลงโทษ, ธรรมชาติบังคับให้เราต้องกระทำ
อย่างนั้น ๆ อย่างถูกต้องตามกฎหมายของธรรมชาติ; เราจะรู้หรือไม่รู้ ธรรมชาติไม่รู้
ด้วย. ธรรมชาติจะเอาแต่ให้ถูกต้องตามกฎหมายของธรรมชาติเท่านั้น; เช่นเดียวกับ
กฎหมายในโลกมนุษย์ที่หลอกลวงนี้แหละ. เพราะว่า จำเลยจะปฏิเสธว่าไม่รู้กฎหมาย
นี้ไม่ได้; จะต้องลงโทษตามกฎหมาย.

แต่ว่าในโลกของมนุษย์ที่หลอกลวงนี้ มันเป็นไปตามความหลอกลวง อะไรๆ
ที่ไม่รู้หลักฐานเท็จ หรืออะไรก็ได้; แต่ถ้าในธรรมชาติแล้ว ไม่มีอะไรหลอกลวง,
ไม่มีอะไรหลอกลวงธรรมชาติได้. เพราะฉะนั้นธรรมชาติมันจึงเด็ดขาด ฟืนธรรมชาติ
ไม่ได้ จะถูกลงโทษ อย่างตรงไปตรงมา.

ฉะนั้น ศิลปะแห่งการทำให้สมคล้องกับธรรมชาติ นั้นแหละ เป็น
หน้าที่ของทุกคน. เราจะต้องทำหน้าที่นี้ จนถึงกับว่า เราเข้ากันได้กับเพื่อน
มนุษย์ทุกคน, เราอยู่กันได้กับเพื่อนมนุษย์ทุกคน แล้วก็อย่างงดงาม. ถ้างดงาม
ก็ต้องเรียกว่าศิลปะ; เพราะ ศิลปะมันมีความหมายสำคัญอยู่ตรงที่มีความ
งาม.

ธรรมชาตินี้ ถ้าดูให้ดี เราจะรู้สึกว่ามัน เป็นสิ่งที่หวังดีและเจตนาดี.
ที่จริงธรรมชาติที่นั่น ไม่รู้จักดีจักร้าย ไม่รู้จักบุญจักบาปจักได้จักเสียอะไร; แต่เรา
จะมองในแง่ที่ว่ามันกำลังเป็นอยู่ มันกระทำไปในลักษณะที่เรียกว่าเจตนาดี. ถ้าไม่
อย่างนั้นแล้ว จะไม่เกิดมนุษย์หรือสัตว์ หรือต้นไม้ หรือว่าโลกอย่างนี้ขึ้นมาได้;
หรือโลกอันงดงามของเรานี้ มันเกิดขึ้นมาได้ด้วยฝีมือลายมือของธรรมชาติ; ฉะนั้น
เราจะมองแต่เฉพาะในส่วนนี้ เข้าข้างตัวสักหน่อยว่า มันเจตนาดี, ฉะนั้นเราจะชอบ
ใจธรรมชาติ, ยินดีที่จะร่วมมือกับธรรมชาติ.

ดังนั้น เมื่อธรรมชาติต้องการ ให้เราอยู่กันอย่างเป็นเพื่อน แล้วก็เพื่อนที่มีความหมายสำคัญที่สุด คือ "เพื่อน เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น"; ขอให้ไปมอง ขอให้ช่วยมอง, ให้พยายามช่วยมอง ให้เห็นเจตนาของธรรมชาติ ว่าธรรมชาติต้องการ ให้เราอยู่กันอย่างเป็น "เพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น". พอใครขบถต่อกฎเกณฑ์อันนี้ ธรรมชาติจะลงโทษเอง. ที่นี้เราสมัครเป็นลูกของพระเจ้า คือธรรมชาติเสียด้วยกันทุกคนก็แล้วกัน แล้วก็เชื่อฟังพ่อ คือพระเจ้า หรือพระธรรม หรือกฎของธรรมชาติ แล้วปัญหาที่จะหมดไป.

นี่เราพูดอย่างสมมติให้มันฟังง่าย ว่าธรรมชาตินั้น พระเจ้า พระธรรมนี้เหมือนกับพ่อ; แล้วพ่อนี้ก็ต้องการให้ลูกรู้จักรักกัน ไม่ต้องการอะไรมากไปกว่านั้น; ที่นี้ลูกนอกคอก ลูกขบถ มันไม่ทำอย่างนั้น ก็ขอให้มันถูกลงโทษโดยพ่อของมัน คือพระเจ้าหรือธรรมชาตินั้นเอง. นี่เรามีศิลปะที่จะไม่ต้องถูกลงโทษ โดยยึดหลักสังคมศาสตร์เป็นที่พึ่ง.

ที่นี้ก็จะดูต่อไปอีกที่ควรจะดู ก็ว่า ทำไมเราทำอย่างนั้นไม่ได้? เพราะ **ว่าเรามันรักตัวเองด้วยความโง่**, เป็นความรักของความความโง่ คือกิเลสที่เป็นเหตุให้เห็นแก่ตัวเอง; **ไม่รักพระเจ้า ไม่รักพ่อ หรือพระธรรม** มันมารักตัวเอง แล้วก็รักด้วยความรักของตัวเอง คือความรักของกิเลส ไม่ใช่ความรักของพระธรรม. เราจึงมีความโง่ชนิดหนึ่ง ซึ่งเป็นความรักตัวเอง; เพราะเห็นแก่ตัวเอง ฉะนั้นเราจึงไม่รักใคร นอกจากรักตัวเอง.

ถ้าจะไปรักใครเข้า ก็ด้วยความต้องการ จะให้คนนั้นมาช่วยให้เราสำเร็จความใคร่ความรักของเรา; อย่างนี้เรียกว่า เป็นความรักอย่างกิเลส ในโลกมนุษย์

ตามธรรมดา. ถ้ารักใคร่ด้วยกิเลส ก็ต้องการให้เขามาช่วยสนองกิเลสของเรา; ความรักอย่างนี้ ไม่ใช่ความรักของพระเจ้า หรือของธรรมชาติ อย่างที่วามมาแล้ว จึงเป็นความโง่, ความรักนั้นคือความโง่.

นี่ถ้าเป็น **ความรักที่ฉลาด** มันก็ **ต้องตรงจริงตามประสงค์ของพระเจ้า**; มันจึงรู้จักรักผู้อื่น, "ผู้อื่น" คือทุกคนที่จะช่วยให้โลกนี้รอดอยู่ได้ รวมทั้งตัวเราเองด้วย. เราอยู่ในโลกคนเดียวไม่ได้, จะมีชีวิตอยู่คนเดียวก็ไม่ได้, อะไรๆโดยคนเดียว มันก็ไม่ได้; มันรอดอยู่ได้เพราะคนทั้งหลาย. ถ้ารอดอยู่ได้ทั้งโลก; นี่มันก็ทั้งโลกแหละ มันช่วยให้รอดอยู่ได้.

ถ้ามองเห็นอย่างนี้ ก็มี **ความรักที่ฉลาด** ที่เข้ากันได้กับธรรมชาติ หรือจะเรียกว่า **เป็นความรักที่มีศิลปะ, ความรักที่มีศิลปะที่ช่วยให้รอดได้.**

ถ้ามีแต่ **รักตัวเอง เห็นแก่ตัวเอง**, ความที่เราไม่รู้สึกรักใคร่นั่นแหละ มันจะ **ทำให้เกิดความรู้สึกขึ้นมา** อีกอย่างหนึ่งว่า **ไม่มีใครรักเรา**; ลงเกิดความคิดว่า **ไม่มีใครรักเราขึ้นมาแล้ว** คนนั้นเหมือนกับคนบ้า. **คนนั้นจะทำทุกอย่างที่ไม่เป็นประโยชน์แก่ใคร**; เพราะเขาไปรู้สึก ว่า **ไม่มีใครรักเรา**; ฉะนั้น เขาก็จะทำแต่ตามที่เขาชอบใจเขา.

"รู้สึก ว่า ไม่มีใครรักเรา" นี้ มัน เป็นความเข้าใจผิด, ความโง่ชนิดหนึ่ง ซึ่งมันเกิดมาจากการที่เราไม่รู้สึกรักใคร่. นี่เป็นสิ่งที่ควรจะไปคิดดูให้ดี ว่าความที่เราไม่รักใคร่นั่นแหละ จะทำให้เกิดความรู้สึกขึ้นมาว่า **ไม่มีใครรักเรา**; แล้วเราก็จะเหมือนกับคนบ้า คือว่าเหว่อยู่ในท่ามกลางโลกนี้ แล้วก็ทำอะไรไปอย่างผิดๆ คือความเห็นแก่ตัว.

ฉะนั้น ขอให้ศึกษาให้รู้หน้าที่ สำนึกในหน้าที่ ที่จะต้องรักคนอื่น หรือช่วยคนอื่น แล้วก็รักคนอื่น; เดียวก็จะรู้สึกที่ทุกคนรักเรา. เพียงแต่นึกเท่านั้น ก็สบายเหลือประมาณแล้ว ไม่ต้องมีใครมาช่วยเราจริงๆ; เพียงแต่นึกเท่านั้นแหละ ว่าทุกคนรักเรา ก็จะมีความสุขอย่างยิ่งซึ่งบอกไม่ถูก.

ที่นี้ เยวชนของเรา กำลังไม่คิดอย่างนี้ ไม่นึกอย่างนี้ ไม่นึกอย่างนี้ แม้แก่พ่อแม่. อนาคตจะพูดมากไปเลยไป จะเป็นบาปบ้างก็ได้; แต่เดี๋ยวนี้ความคิดมันยังมองเห็นอย่างนั้น ว่าเยวชนของเรา ยังไม่ได้รักพ่อรักแม่เต็มตามที่ควรจะรัก. ถ้ามันจะรักมาตั้งแต่เด็กๆที่มันยังดูคนมอยู่ เหมือนลูกหมาลูกแมว อย่างนั้นมันก็รักได้ หรือรักเป็น; แต่พอมันโตขึ้นมาแล้ว มันจะไปรักกิเลสของมันมากกว่าที่จะรักพ่อแม่; มันพ่ายแพ้กันในส่วนนี้. ฉะนั้นความรักพ่อแม่โดยแท้จริงนั้น สำคัญมาก; ถ้ายังมีอยู่ในเยวชนใด เยวชนนั้นก็รอดตัว.

ที่ว่า เยวชนนั้น รอดตัว นั้น หมายความว่า เขาไม่อาจจะทำผิดความประสงค์ของพ่อแม่. ถ้าเด็กคนไหน ไม่อาจจะทำให้ผิด ไปจากความประสงค์ของพ่อแม่แล้ว ก็ไม่มีทางที่จะทำอะไรให้ผิดๆได้; เราจึงต้องอบรมเยวชนของเรา ในลักษณะอย่างนี้.

เขากำลังไม่รู้ข้อเท็จจริง อันนี้ แล้วก็รู้อะไรขึ้น, ไม่รู้อะไรขึ้น เพราะสิ่งแวดล้อม มันแวดล้อมเข้ามาในลักษณะอย่างนี้; ก็พิจารณาดูก็แล้วกัน. เราให้เขาไปเรียนอย่างอื่น ไปเรียนที่อื่น, ไปเรียนในลักษณะที่จะเพิ่มแต่ความเห็นแก่ตัว. การที่จะสำนึกถึงพ่อแม่ มันน้อยลง ๆ ๆ; แล้วมันหมดไป ๆ มันไม่เห็นเหตุไฉน

โคลย์ของพ่อแม่. เรียนจบได้ปริญญาแล้ว จะแต่งงานก็ยังไม่มาขอเงินพ่อแม่เพื่อจะแต่งงาน; ถ้าสำนึกถึงข้อนี้บ้าง ก็คงไม่ทำอย่างนั้น.

เพราะฉะนั้น ขอให้รู้จัก **สิ่งที่เรียกกันว่าความรัก** ที่เป็นหน้าที่โดยตรงของมนุษย์ ที่จะต้องรักอะไร; รักสิ่งที่มีชีวิตทั้งหมด ที่จะต้องอยู่ด้วยกันในโลกนี้ ภาระที่เป็นพิเศษมากที่สุด ก็คือพ่อแม่ที่เขาช่วยกันสร้างชีวิตเรามา แล้วก็หล่อเลี้ยงชีวิตเราอยู่ จนกว่าเราจะลืมเขาไป.

ที่นี้อยากจะให้ดูต่อไปอีกชนิดหนึ่งว่า **อุปสรรค** ที่สังคมกันไม่ได้ ที่เข้ากันไม่ได้ **ที่ไม่รักกันได้นี้** มัน **มีอยู่ในรูปของการที่เห็นแก่ตัว**. แต่พูดให้ชัดเจนไปว่า มันมี **อุดมคติของกิเลส**; คำว่า "อุดมคติของกิเลส" นี้ ระวังให้ดี มันจะมีอยู่แก่เรานั่นเอง. อาตมาก็จะพูดว่า ตัวเองก็มีอยู่แล้วกันเพื่อจะได้หมดสงสัยกันเสียที :-

เราอยากจะปรับตัวเราให้เข้ากับเพื่อน; แต่เราไม่ยอมเปลี่ยนแปลงอุดมคติของเราเสียเลย, แล้วอุดมคติของเรา ก็เป็นอุดมคติของกิเลสทั้งนั้น. **เราไม่ยอมเปลี่ยนแปลงอุดมคติของเรา** เสียเลย ทั้งที่เราพูดว่า เราอยากจะปรับตัวเองให้เข้ากันกับเพื่อนมนุษย์ของเรา แล้วมัน **จะทำได้อย่างไร**. นี่ช่วยวินิจฉัยกันดู. แล้วข้อนี้เป็นปัญหาที่มีอยู่ทั่วไป จริงหรือไม่? และโดยเฉพาะเยาวชนของเรา ที่เรากำลังมุ่งหมายจะสร้างเขา ให้เป็นเยาวชนที่จะสร้างโลกของพระศรีอารีย์.

พอพูดว่า "จะปรับตัวเองให้เข้ากับเพื่อน หรือเข้ากับสังคม" นี้; ยกมือกันสลอนเลย; นี่สำหรับเยาวชน เพราะเขากำลังเห่กันในเรื่องลักษณะอย่างนั้น. แต่

พอ จะต้องเปลี่ยนอุดมคติ ที่เจืออยู่ด้วยกิเลส ของตนบ้างนี้ ไม่ยอม ไม่ยอม; แล้วก็ไม่ว่า อุดมคติของตนนั้น กำลังเจืออยู่ด้วยกิเลสด้วย.

ฉะนั้น จึง เป็นความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะช่วยกันแก้ไขอุดมคติของเขาวชน ให้เป็นอุดมคติที่ถูกต้องตามธรรม หรือตามธรรมชาติ. อย่าไปยึดมั่นในอุดมคติของกิเลสกันนักเลย; บอกเขาอย่างนั้น ว่าอย่างนี้เป็นกิเลส, อย่างนี้เป็นธรรม. ความเห็นแก่ตัวของเรานั้น ดูให้ดี ๆ มันซ่อนอยู่ลึก มันมองไม่ค่อยจะเห็น; พอเห็นแก่ตัวก็เป็นกิเลส ไม่อย่างใดก็อย่างหนึ่ง.

เดี๋ยวนี้ เราจะใช้หลัก ที่เรียกว่า สามัคคีศาสตร์ หรือ สัมพันธศาสตร์, หรือที่อาตมาอยากจะเรียกว่า สังคมศาสตร์ไปตามเดิมนี่ จะแก้ปัญหานี้; และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ก็สำหรับเขาวชนนั่นเอง; ให้เขาวชนสนใจ พยายามกันไปกับสิ่งที่เขากำลังหลงใหล. เราจะไปฝืนความรู้สึกของเขาวชนโดยส่วนตัว คงทำไม่ได้; ฉะนั้นเราต้องอนุโลมกันไป พร้อมกับสิ่งที่เขายึดถืออยู่ ซึ่งสมัยนี้ก็เกือบจะพูดได้เลยว่า มันเป็นอุดมคติบ้า ๆ บอ ๆ เกี่ยวกับการเมือง. นี้พูดคำหยาบไม่น่าฟัง ถ้าเขาวชนได้ยินเข้า เขาก็คงจะโกรธ.

การแก้ไขให้เขาวชนมีอุดมคติถูกต้องโดยใช้วิญญาณศาสตร์ของสังคมศาสตร์.

เมื่อเราต้องการจะแก้ไขเขาในส่วนนี้ ก็จะต้องทำให้ลึกลงไปกว่าที่แลมาแล้ว จะใช้คำไพเราะ ๆ สักหน่อยว่า วิญญาณของสังคมศาสตร์. คำว่า "วิญญาณ" นี้ ก็คือคำว่า spirit, spirit นี้ บางทีก็แปลว่า วิญญาณ บางทีก็แปลว่า เจตนารมณ์ บางทีก็แปลว่า ความมุ่งหมาย หลายคำเยอะเยาะไปหมด. เดี่ยวนี้จะเรียกว่า วิญญาณ ซึ่งหมายถึง

จิตใจ; เมื่อพูดถึงจิตใจก็หมายถึงศูนย์กลาง เมื่อศูนย์กลางให้ลึกลงไปลึกลงไป เป็นศูนย์กลางจริง ๆ ก็จะมีสิ่งหนึ่งซึ่งจะเรียกกันว่าวิญญาณในที่นี้. ฉะนั้น วิญญาณแห่งสังขศาสตร์, ก็คือการดูที่สังขศาสตร์, ลึกลงไปจนถึงจิตใจของสังขศาสตร์นั่นเอง.

ที่นี้เราจะมาดู ในแง่ของภุตตีปีศาจบ้าง ๆ บอ ๆ อะไรทำนองนั้น; อย่ากลัวเลย. อาตมาจะไม่ชวนให้ดูในลักษณะอย่างนั้น; จะดูในลักษณะที่มันเป็นเรื่องธรรมดาสามัญ ที่จะมองเห็นกันจริงๆ ดูวิญญาณของสังขศาสตร์ ในแง่ที่เกี่ยวกับประชาธิปไตยกันก่อน.

เอาละ, เป็นอันว่า **เดี๋ยวนี้**เยาวชนของเราเขาหลงประชาธิปไตย; ประชาธิปไตยสุดเหวี่ยงก็ได้, พอดีก็ได้ อะไรก็ได้, แต่เป็นประชาธิปไตย. ถ้าเขาหลงประชาธิปไตย เขา **ต้องเข้าใจเรื่องวิญญาณแห่งสังขศาสตร์** คือว่า การ **เข้ากันได้ของมนุษย์เรา** โดยแท้จริงนั้นมันอยู่ที่ไหน; พลังของประชาธิปไตยมันจะอยู่ที่ไหน; เพราะฉะนั้นพลังของประชาธิปไตยมันอยู่ที่สังขศาสตร์ ในชั้นที่เป็นหัวใจอย่างที่ได้กล่าวมาแล้วเมื่อตะกี้นี้ อย่างเป็นรายละเอียด.

ถ้าปราศจากสังขศาสตร์ ชนิดนั้นแล้ว ไม่มีพลังอะไรที่ไหน, ไม่มีพลังประชาธิปไตย, หรือมัน **จะไม่เป็นประชาธิปไตย ที่ควรปรารถนา**; มันเป็นประชาธิปไตยของภุตตีปีศาจไปเสียอีก. เฉลอนิดเดียว เขาก็ไปหลงประชาธิปไตยชนิดนี้; จึงมีประชาธิปไตยโมโห ฮึดฮัด ไม่ดูทิศเหนือทิศใต้อะไร; เพราะมันขาดวิญญาณของสังขศาสตร์นั่นเอง. ถ้าเขาหลงไหลประชาธิปไตย ก็ขอให้มีความรู้เกี่ยวกับสังขศาสตร์นั้นกำกับอยู่.

เค้า, ที่นี้จะดูต่อไปอีก ที่มันเกี่ยวข้งกัน นี้คือ **ความเป็นไทย**. ความเป็นไทยนี้ เป็นคำที่ไพเราะมาก จะเป็นทางการเมืองก็ได้, เป็นทางธรรมะก็ได้. **ความเป็นไทย**ในทางการเมืองนั้น คือ **ไม่เป็นขี้ข้าใคร** ในพวกมนุษย์ด้วยกัน. **ที่นี่ ความเป็นไทย**ในทางธรรมะ นั้น คือ **ไม่เป็นทาสของกิเลส** ซึ่งทุกคนกำลังเป็น.

ที่นี้ **ความเป็นไทยทางการเมือง** ที่เยาวชนของเราหลงใหลกันนัก มันก็ผูกพันกันอยู่กับ**สังฆศาสตร์** อย่างที่ว่ามาแล้ว. เขาต้องมีความรู้อันถูกต้องเกี่ยวกับสังฆศาสตร์นั้น คือ **อยู่กันได้อย่างเป็นธรรม** เข้ากันได้ได้อย่างเป็นธรรม อิศระจากความงี่เงา; แล้วความเป็นไทยของเราก็จะมีจริงเหมือนกัน.

ความผูกพันที่ประกอบอยู่ด้วย พุทธศาสตร์ ธรรมศาสตร์ และสังฆศาสตร์ นี้พูดอย่างเขาเปรียบ **นี่คือความเป็นไทยที่แท้จริง**. ความเป็นไทยของเรานี้ อย่าคิดว่า มันจะไม่ต้องอาศัยอะไรเสียเลย; เช่นว่า ไปอาศัยพระธรรมก็อย่าไปคิดว่า เป็นขี้ข้าของพระธรรม.

การไป **อาศัยพระธรรมมาเป็นหลักปฏิบัติ** และจำเป็นจำใจจะต้องปฏิบัติตามหลักพระธรรมนั้น; **อย่าไปเข้าใจผิดๆ** ตามพวกอันธพาล ซึ่งเขาเข้าใจว่า มันสูญเสียความเป็นไทย สูญเสียอิสรภาพ; เพราะเขาไม่ได้ทำอะไรตามใจเขา. ข้อนี้เป็นต้นเหตุอันแท้จริง เป็นต้นเหตุอันใหญ่หลวง เป็นต้นเหตุทั้งหมด ของการที่โลกนี้ไม่มีสันติสุขสันติภาพ; เพราะเข้าใจเรื่องอิสรภาพผิดเข้าใจเรื่องความเป็นไทยผิด. ถ้าเขาเข้าใจถึงวิญญูณแห่งสังฆศาสตร์ เขาจะไม่เข้าใจอย่างนี้.

ที่นี้ ถ้าจะดูกันต่อไปอีก เกี่ยวกับ ความสามัคคี เรื่องนี้มันไม่มีปัญหาแล้ว ที่เราจะมาวิพากษ์กันอีกว่า เราจะสามัคคีกันดีหรือไม่? เป็นที่แน่นอนว่า ความสามัคคี นั้นดีแน่ และเราจะต้องสามัคคี. ปัญหามันจึงเหลืออยู่แต่ว่า เราสามัคคีกันไม่ได้ เราจะทำให้สามัคคีมีขึ้นมา และสมบูรณ์ได้อย่างไร? **เยาวชนของเรา** ไม่มีความรู้ เรื่องนี้ จึงไม่มีสามัคคีที่ประกอบไปด้วยธรรม คือเขา **ไม่มีสังฆศาสตร์ในกรณีแห่ง ความสามัคคีนี้**อย่างถูกต้อง; เพราะฉะนั้น **เขาจึงสามัคคีแต่ที่จะปลุกระดมสามัคคี ที่จะเดินขบวน** หรือสามัคคีทำนองนั้น ซึ่งไม่มีอยู่ในวิญญาณของสังฆศาสตร์ อย่างที่เราพูดมาแล้ว.

ดูต่อไปอีก เกี่ยวกับ **การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน**; ไม่ต้องพูดกันอีกแล้ว ว่าเราต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกัน. ขอให้ยุติที่เถอะว่า ไม่ต้องพูดกันแล้ว เช่นเดียวกับว่า ไม่ต้องพูดกันอีกแล้วเกี่ยวกับสามัคคี มันต้องสามัคคีกันแน่; ปัญหามันเหลืออยู่แต่ว่า ทำอย่างไรจึงจะสามัคคีกัน? เดียวนี้เยาวชนเขาก็ยอมรับว่า เราต้องช่วยเหลือกัน **แต่เขาไม่อาจจะช่วยเหลือกัน ในลักษณะที่ถูกทาง** ยกตัวอย่างมาสัก ๓ อย่างก็จะพอ เกี่ยวกับเรื่องนี้ เช่น :-

คนจนได้รับความช่วยเหลือจากคนมั่งมี, นี้ปัญหามันก็หมดไป. **เรามีหน้าที่ทำให้คนจนได้รับความช่วยเหลือ จากคนมั่งมี ไม่ใช่มีหน้าที่สำหรับทำลาย คนมั่งมีเสียให้หมด** หรือว่า **คนอ่อนแอได้รับกำลัง จากคนที่แข็งแรง**; เรามีคนอ่อนแออยู่โดยมาก ก็ต้องได้รับความช่วยเหลือ ได้รับกำลัง จากคนที่แข็งแรง. หรือว่า **คนโง่ จะต้องได้รับสติปัญญาจากคนฉลาด**. นี่เรื่องช่วยเหลือกันเพียงเท่านี้ มันก็จะพอเสียแล้ว ไม่ต้องมีอะไรมากไปกว่านี้; ถ้าได้ครบหมดนี้แล้ว อะไรจะบกพร่อง; มันไม่มีอะไรเหลืออยู่ สำหรับจะบกพร่อง.

ขอให้ช่วยเขาไปคิดดูด้วย **วิญญูณแห่งสังฆศาสตร์** นั้น มันอยู่ตรงที่ว่าใครเข้าถึง **เข้าไปถึงแล้ว** มัน **จะเปลี่ยนสภาพที่เป็นปัญหา** ให้หมดปัญหา : คนจนจะได้รับความช่วยเหลือจากคนมั่งมี, คนอ่อนแอจะได้รับกำลังจากคนแข็งแรง, คนโง่จะได้รับสติปัญญาจากคนฉลาด; มันพอกินแล้วเหลือใช้แล้ว ที่โลกนี้มันจะอยู่กันอย่างสันติ. ถ้ามีสังฆศาสตร์จริง ถึงขนาดที่เป็นวิญญูณของสังฆศาสตร์แล้ว; ไม่ต้องใช้กำลังเข้าข่มขู่กัน ไม่ต้องฆ่าฟันอย่างไม่มีที่สิ้นสุด อย่างที่กำลังฆ่าฟันกันอยู่ในขณะนี้ ในโลกนี้.

เอาละ, ดูต่อไปอีกสักนิดหนึ่งว่า เกี่ยวกับ **การกระทำร่วมกัน** มันมีอยู่ในวิญญูณของสังฆศาสตร์; ถ้าเข้าถึงวิญญูณของสังฆศาสตร์จริงแล้ว มันจะมีการ **ทำร่วมกัน** ในทุกประการ ว่า : **เรียนร่วมกัน** เล่าเรียนศึกษาเล่าเรียนนี้ร่วมกัน, **แล้วก็ทำงานร่วมกัน**.

ทำงานร่วมกัน นั้น หมายความว่า งานในโลกนี้มันสัมพันธ์กัน **ใคร** **รับผิดชอบในหน้าที่ไหน** ก็ทำอย่างนั้น; และที่ต้องร่วมกันหลายๆ คนทำก็ทำกันได้; นี้เรียกว่าทำงานร่วมกัน.

แล้วอีกด้านหนึ่ง ก็คือ **ประพฤติธรรมะร่วมกัน**. ทำงานนั้นเพื่อร่างกาย; ประพฤติธรรมะนั้นเพื่อจิตใจ ก็คือทำงานทางจิตใจก็ร่วมกัน; ทำงานทางร่างกายนั้นก็ร่วมกัน แล้วในที่สุดเราก็จะได้ "หัวเราะ" ร่วมกัน, หัวเราะนี้ขอให้ใส่ **อัญญาประกาศ** หน่อย ว่าในที่สุดเราก็ได้ "หัวเราะ" ร่วมกัน : **คือว่าเราจะชนะ** **ทุก ๆ อย่างในโลกนี้**. **เรียนร่วมกัน** **ทำงานร่วมกัน** **ประพฤติธรรมะร่วมกัน**; แล้วเราก็จะได้ "หัวเราะ" ร่วมกัน คือเป็นโลกที่มีสันติสุขส่วนบุคคล มีสันติภาพในส่วนสังคม อย่างที่เราเคยพูดกันมาแล้วอย่างละเอียด.

นี่คือวิญญานของสังขศาสตร์ ที่เยาวชนของเรายังรู้จักน้อยเกินไป **ขอให้ช่วยกันทำให้เยาวชนของเรารู้จักสิ่งนี้** ในความหมายของคำว่าสังขศาสตร์ ในขั้นที่เป็นจิต เป็นวิญญาน เป็นศูนย์กลาง เพื่อจะสร้างเยาวชนตามอุดมคติ.

ในที่สุด วิญญานแห่งสังขศาสตร์จะนำไปสู่ประชาธิปไตยที่แท้จริงอย่างทีกล่าวนมาแล้ว; คือประชาธิปไตยอย่างพุทธบริษัท ประชาธิปไตยอย่างแท้จริง, ประชาธิปไตยอย่างถูกต้องตามกฎหมายเกณฑ์ของธรรมชาติ, คือประชาธิปไตยที่มีรากฐานอยู่บนหลักที่กล่าวว่า "สัตว์ทั้งหลายเป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น," นี่คือนิเวศนารมณแห่งสังขศาสตร์.

....

พิจารณาอุสังขศาสตร์เกี่ยวกับพระสงฆ์.

เ้า, เวลาเหลืออยู่อีกเล็กน้อยนี้ จะพูดอะไรๆ ที่เกี่ยวกับสังขศาสตร์ เป็นพิเศษสักหน่อย **สังขศาสตร์ที่เกี่ยวกับพระสงฆ์**, มีหัวข้อเล็กๆ ว่า **สังขศาสตร์ที่เกี่ยวกับพระสงฆ์**.

ฟังดูแล้วก็ขำดี **สังฆะ** ตัวเดียวกันนั่นแหละ; เดียวนี้มา **เป็นสังขศาสตร์** **แล้วก็สังขศาสตร์ที่เกี่ยวกับพระสงฆ์** เพื่อจะพิจารณาดูว่า พระสงฆ์นี้มีสังขศาสตร์กันหรือไม่? โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระสงฆ์ในสมัยปัจจุบันนี้ ท่านมีสิ่งๆ ที่เรียกว่าสังขศาสตร์กันหรือไม่? ถ้าพูดรวบรัดประหยัดเวลา ก็คือว่า ท่านเข้ากันได้หรือไม่?

ในชั้นแรก นี้ จะพูดถึงคำว่า พระสงฆ์ ตามที่เยาวยชนควรจะเข้าใจให้ถูกต้องกันเสียก่อน แล้วค่อยดูพระสงฆ์ที่แหวกแนวทีหลัง. **เยาวยชนควรจะเข้าใจให้ถูกต้องว่า พระสงฆ์นั้นคืออะไร.**

สรุปความให้สั้นที่สุดแล้ว **พระสงฆ์คือผู้ที่สละตัวเองเพื่อช่วยมนุษย์;** นี้เมื่อมองกันในทางสูง ทางกว้าง ทางที่ไม่เอาตัวเองเป็นหลัก และในทางที่พระพุทธองค์ทรงประสงค์ เราก็คงต้องพูดว่า พระสงฆ์คือผู้ที่สละตัวเอง เพื่อช่วยมนุษย์โลก เช่นเดียวกับพระพุทธเจ้าเหมือนกัน.

ถ้าใครพูดว่า พระพุทธเจ้าท่านพยายามเป็นพระพุทธเจ้า เพื่อดับทุกข์ของท่านโดยเฉพาะนั้น เรียกว่า เขารู้จักพระพุทธเจ้าน้อยเกินไป; รู้จักพระพุทธเจ้าจริงแหละ แต่ว่ามันน้อยเกินไป. ไปสำรวจดู **คำที่พระองค์ตรัสไว้** จะมีแต่ว่า **"เพื่อโลกทั้งเทวดาและมนุษย์ทั้งนั้นแหละ";** อะไร ๆ ท่านทำไป **เพื่อโลกพร้อมทั้งเทวดาและมนุษย์ทั้งนั้น.**

ที่นี้พระสงฆ์ก็เดินตามพระพุทธเจ้า; ควรจะเป็นอย่างนั้น; ฉะนั้น เรื่องของตัว มันก็เล็กน้อยเดียว ไม่ต้องพูดถึง. **เราจะพูดให้ลูกเด็ก ๆ ของเรามองไปในแง่ที่ว่า พระสงฆ์คือผู้ที่สละตัว เพื่อช่วยมนุษย์ชาติ** คือมนุษย์ทั้งหมด. "สละตัว" นี้หมายถึงประโยชน์สุขส่วนตัว เวลาส่วนตัว เรี่ยวแรงส่วนตัว อะไรส่วนตัว ทั้งหมดนี้สละ ก็เพื่อประโยชน์แก่มนุษย์โลก.

ที่นี้ **สละอีกทีหนึ่ง พระสงฆ์คือผู้ที่สละญาติ;** หมายถึง บิดา มารดา ญาติทั้งหลาย ทรัพย์สมบัติ อะไรทั้งหลายนี้ ออกบวช เพื่ออะไรกันแน่? ก็เพื่อช่วยโลกอีกเหมือนกัน.

นี่ขอให้ไปคิดดูกันเสีย ให้จริงสักหน่อย คือว่าถ้ามีพระสงฆ์ ภิกษุองค์หนึ่ง พ่อแม่ก็แก่เฒ่าลำบากอยู่ที่บ้าน แล้วตัวเองมาบวชอยู่ที่วัด นี่มันเพื่อประโยชน์อะไร? และมันคุ้มกันไหม? ถ้าเขามาทำเพื่อประโยชน์แก่มนุษยทั้งโลก, มันก็คุ้มกัน; อย่างที่พระพุทธเจ้า ท่านไม่ทรงสนองพระประสงค์ของญาติ ในการที่อยู่ครองราชสมบัติ, ไม่ทรงอยู่เพื่อประคบประหงมพระพุทธบิดาที่แก่เฒ่าชรา เป็นต้น. ถึงพระสงฆ์ในสมัยนี้ก็เหมือนกัน เชื่อว่ามีอยู่หลายๆ องค์ทีเดียว ที่สละญาติ บิดามารดา ที่แก่เฒ่าชราอะไร; มาบำเพ็ญพรตหมัจฉริยะ เพื่อประโยชน์แก่การช่วยโลกตามแบบของพระพุทธเจ้า.

เราช่วยทำความเข้าใจ ให้เยาวชนของเรามีความคิดอย่างนี้ เขาจะได้ชอบพระสงฆ์กันบ้าง; มิฉะนั้นเขาก็จะเกลียดพระสงฆ์ยิ่งขึ้น. เขามองไปในแง่ของความเห็นแก่ตัว, พระสงฆ์ที่แสดงความเห็นแก่ตัว นั้นมีมากขึ้น; นี้พระสงฆ์ที่แสดงอะไรๆ ตรงตามวัตถุประสงค์ หรืออุดมคติดั้งเดิมนั้น ก็น้อยลงๆ. แต่ความจริงนั้น **พระสงฆ์** จะต้องเป็นอย่างที่พระสงฆ์ควรจะเป็น **คือมีสังฆศาสตร์เต็มตัว** ทำเพื่อเข้ากันได้ เพื่ออยู่กันเป็นคณะสงฆ์ แล้วก็เพื่อประโยชน์แก่สัตว์ทั้งหลายทั้งปวง.

ที่นี้ดูที่ **ค่าของความเป็นพระสงฆ์** ว่าความเป็นพระสงฆ์ มันมีค่าหรือ คุณค่าสักเท่าไร? ควรจะประเมินค่าของพระสงฆ์กันสักเท่าไร?

ถ้ามองไปยังการกระทำที่เป็นการสละตัวเอง สละญาติ สละอะไรทุกอย่าง ออกมาเพื่อทำงานช่วยมนุษยโลก; แล้วเด็กๆ ก็ารู้สึกได้เองว่า **พระสงฆ์นี้มีคุณค่าที่ประเมินไม่ไหว** มันมากเกินไปกว่าที่จะประเมินได้. ถ้าท่านทั้งหลายไปพิจารณาเอาเองว่า ลูกๆ ของเรานี้ กำลังมองพระสงฆ์อย่างไร, แล้ว

ประเมินในคุณค่าของพระสงฆ์อย่างไร, เขามองต่ำไปเท่าไร, ก็เพราะเหตุว่า **พระสงฆ์ขาดสังฆศาสตร์มากไปเท่านั้น.**

นี่ปัญหามันยังมีอยู่, **ปัญหามันยังมีอยู่** ในหมู่พุทธบริษัททั่วไป และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในหมู่พระสงฆ์ มันก็ยังขาดอยู่, ในหมู่พุทธบริษัททั่วไป ทั้ง ภิกษุ สามเณร ภิกษุณี อุบาสกอุบาสิกา อะไรก็ตาม; นี้เรียกว่าพุทธบริษัททั่วไป ท่านเหล่านี้ก็ยังมี **ตัวกูหรือของกู**อยู่มาก; ในบางกรณีต้องพูดว่า มากเกินไป : ตัวกู - ของกูที่ทำให้เห็นแก่ตัวก็มี, ตัวกู - ของกูที่ทำให้เกิดกิเลส มีความทุกข์ของตัวก็มี. แต่เดี๋ยวนี้ **เราถึงถึงตัวกู ที่ไม่ทำประโยชน์แก่ใครเสียเลย** นั่นแหละ มันยังมีมาก ในหมู่พุทธบริษัททั่วไป; และที่มองในพุทธบริษัท **แขนงที่สำคัญที่สุด** คือ **ภิกษุสงฆ์**; ก็จำเป็นอยู่เอง ที่จะต้องพูดออกไปว่า **ก็ยังมีตัวกูมากเกินไป.** ใครจะโกรธก็ตามใจ; ปัญหามันจึงเหลืออยู่ที่นี่.

ปัญหาคงเหลือแต่ว่า มันมีตัวกูมากเกินไป; จะมองดูพระเณร มันก็พบตัวกู - ของกู หู หัว หาง ยาว ๆ ทั้งนั้น; เรียกว่ามันมีตัวกู - ของกู ที่ว่า รักกันนัก สงวนกันไว้นัก ไม่ค่อยยอมสละ. โดยเฉพาะอย่างยิ่ง **ในแง่ของมานะ ทิฏฐิ, ตัวกูในรูปราคะโลภะ** นั่นก็มี, และ**ตัวกูในรูปของโทสะ** ไม่ค่อยยอมใครนี้ก็มี, และ**ตัวกูในรูปของโมหะ** มานะทิฏฐินี้ ยิ่งมีมาก. นี่ปัญหามันยังเหลืออยู่ อย่างนี้ มันก็ต้องมั่วรบสู้กันกับยักษ์มารเหล่านี้; ไม่มีเวลาที่จะไปสนใจกับพุทธศาสตร์ ธรรมศาสตร์ สังฆศาสตร์ ให้สมควรกัน.

อาตมาจะพูดอย่างนี้ เอาไหม? จะเชื่อไหม? ว่าแม้**พระหรือเณรของเรา** ส่วนมาก **ก็ยังไม่ได้กัตมังคุด** แม้ทั้งเปลือกด้วยซ้ำไป. เมื่อคราวก่อนว่า ถึง

ตัวหนึ่งกัดมึงคุดทั้งเปลือก ฝาด แล้วขว้างทิ้งไป; ถึงตัวหนึ่งมันมีปัญหา มันหยิบมาบี แล้วก็ปลี่ยนเนื้อในกิน. พระเณรของเรายังไม่ได้เป็น แม้แต่ลิงที่กัดมึงคุดทั้งเปลือกด้วยซ้ำไป ไม่เคยหยิบเอาพระธรรมมากัด แล้วก็รู้สึกว่ฝาดด้วยซ้ำไป; เพราะว่ไม่รู้จักพระธรรมนั่นเอง.

พูดชัดลงไปอีกหน่อยก็ว่ **ไม่รู้ว่านี้คือสิ่งทีกินได้** และควรจะกิน ก็เลยไม่สนใจ ไม่เคยนำมากัดแม้แต่ทั้งเปลือก แล้วรู้สึกว่ฝาด; คือเป็นลิงตัวทีหนึ่ง ก็ไม่ได้เป็น; แล้วจะเป็นลิงตัวที่สองได้อย่างไร. ก็เลยเอาไปใช้เป็นอย่างอื่นเสีย เอาไปแลกเปลี่ยน เอาไปขาย เอาไปทำประโยชน์อะไรเสียก็ไม่รู้.

นี่เราจึงมี หรือได้เห็น พระเณรทีทำการค้าขาย แสวงหาประโยชน์ แลกเปลี่ยนเป็นเงินเป็นทองอย่างนี้อยู่มากไป; แม้ในทางวัตถุสิ่งของ ก็ทำการค้า; แม้ในทางธรรมะนี่ก็ทำการค้าหรือขายพระธรรมกิน. ไม่คิดว่ **พระธรรม นี้เป็นสิ่งที่ต้องกินเอง; ไม่เคยกัดคุด ก็ไม่รู้ว่ฝาด;** จะต้องแก้ไขความฝาดนี้ ให้หลุดออกไปได้ ด้วยการบีปลี่ยนเอาแต่เนื้อใน ปัญหามันยังมีอยู่อย่างนี้; ฉะนั้นจึงไม่มีสังขศาสตร์ในหมู่สงฆ์ชนิดนี้.

ฉะนั้น คำว่ **สงฆ์** ชนิดนี้ จึงแปลได้แต่เพียงว่ เป็นหมู่ หรือเป็นฝูง เท่านั้น; ไม่ใช่หมู่คณะของพระอรียเจ้า. ปัญหามันจึงคาราคาซังอยู่อย่างนี้ แล้วก็มากยิ่งขึ้นไปทุกที.

สิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ มันก็ยังเหลืออยู่สำหรับเป็นปัญหาทีใหญ่ ทีมาก ยิ่ง ๆ ขึ้นไปอีก; ปัญหาขึ้นมากขึ้นไปเท่าไร มันก็ปิดบังความเจริญตามทางของ

ธรรมะ ยิ่งขึ้นเท่านั้น. ฉะนั้นจึงพูดว่า สังคมศาสตร์ยังไม่มีในหมู่สงฆ์ชนิดนี้ แต่ได้มีจริง หรือได้เคยมีมาแล้ว ในหมู่สงฆ์ชนิดอื่น ก็คือสงฆ์ที่เต็มเปี่ยมอยู่ด้วย สังคมศาสตร์นั่นเอง. พูดแล้วก็เหมือนกับว่า กำปั้นทุบดิน ถ้าเป็นสงฆ์จริงก็มี สังคมศาสตร์; ถ้าเป็นสงฆ์ไม่จริง ก็ไม่มีสังคมศาสตร์ ทั้ง ๆ ที่ใคร ๆ ก็เรียกว่า สงฆ์.

จะเล่าถึง **ตัวอย่างบางอย่าง** จะถือว่าเป็นเรื่องชวนหัวก็ได้ จะเป็นเรื่องจริงหรือมีประโยชน์ก็ได้ จะเล่าถึงปัญหาที่ยังคงมีอยู่ ที่เป็นเครื่องขัดขวางกีดเกาะกั้นในการที่จะเข้ากันได้ หรืออยู่ด้วยกันได้ หรือกระทำร่วมกันได้ ตามแบบของสังคมศาสตร์. ตัวอย่างได้มีมาแล้ว ยกตัว-อย่างสัก ๒ เรื่อง : เรื่อง **อาหารมังสวิรัต** เรื่องหนึ่ง, แล้วก็เรื่อง **การรับประเคนบุหรี่** อีกเรื่องหนึ่ง.

อาหารมังสวิรัต นั่นคืออาหารแฉ ฉะหรือเจหรือชอหรือช่าย อะไรก็ได้แล้วแต่จะเรียก คืออาหารที่ไม่มีเนื้อ. **อาหารมังสวิรัต** ก็ยังเป็นเหตุให้**แตกสามัคคี** **ในหมู่พระสงฆ์** ทั้งที่มันเป็นเรื่องดี. **อาหารเจนี้เป็นเรื่องดี** เดี่ยวจะว่าให้ฟัง คือมันช่วยให้เกิดความสะอาด สบาย สำหรับผู้ที่ชอบรมจิตใจ; ถ้าเขามีจิตใจ เปิดเผย ชี้อตรง บริสุทธิ์ ก็คงจะชอบอาหารที่กลิ่นสะอาด หรือสบายแก่ร่างกาย หรือว่ามันป้องกันกิเลส อยู่ในตัวมันเองอย่างนี้ได้.

แต่ว่า **พระพุทธเจ้าท่านไม่ตรัสบังคับลงไปว่า "ภิกษุต้องฉันอาหารเจหรือมังสวิรัต"** และท่านก็ไม่ยอมบัญญัติว่า **ให้ฉันผักด้วย คือเนื้อก็ไม่ฉัน ผักก็ไม่ฉัน**; ให้ฉันแต่อาหารที่เป็นประโยชน์แก่การเป็นอยู่ และการประพฤติธรรมก็แล้วกัน. แต่ถึงอย่างไร ก็ยังพูดได้อยู่แน่นอนว่า อาหารเจนั้นยังเป็นของดี คือช่วยให้สบายตามทางธรรมได้มาก ดังนั้นจึงมีปัญหาก็เกิดขึ้นว่า ภิกษุจะฉันอาหารเจหรือไม่? หรือควรจะทำอย่างไร?

ที่นี้ ที่ว่ามัน เป็นเหตุให้เกิดแตกหมู่ คือแตกสังฆะ หรือสังฆะแตก นั้น; ก็เพราะว่ามันเข้าใจผิด. พระองค์หนึ่งฉันอาหารเจ แล้วก็ไม่ได้บอกว่า นี่เพื่อความเหมาะสมที่สุด จำเป็นที่สุด แก่ตัวเอง ทั้งทางสุขภาพอนามัย และทั้งการปฏิบัติธรรม; ไม่ได้บอกด้วยว่าหมอนแนะนำ หรือว่าอาจารย์แนะนำให้ทำอย่างนี้; และไม่ได้บอก แม้ที่สุดแต่ว่า "ผมกำลังทดลองอยู่ ว่ามันจะดีหรือไม่" แต่แล้วก็ถือเคร่งครัด เพื่อจะฉันอาหารเจ.

ที่นี้ ปัญหามันก็เกิดขึ้น ในหมู่คนนั้น คือ ในระหว่างพวกที่ถือ กับ พวกที่ไม่ถือว่าจะฉันอาหารเจ คนที่ไม่ถืออาหารเจนั้น มันเกิดปมด้อยของตัวขึ้นมา; ว่าเราสู้เขาไม่ได้, มันก็ประทัดแตกดันคนที่ฉันอาหารเจ กระทบบเขา ค่าเขา จนตัวเองไม่เป็นพระเลย; นี่มันไปกระทบคนฉันอาหารเจด้วยคำที่แสดงว่า ตัวเองก็ไม่ใช่พระเลย. หรือเขากลัวว่า แม่ครัวจะเปลี่ยนอาหารเป็นอาหารเจ; แล้วเขากินไม่ได้ เขาไม่ชอบ; แล้วเขาก็ต่อสู้ป้องกันไว้. มันก็เกิดการวิวาทกันขึ้นในหมู่นั้น ในเรื่องอาหารมังสาวิริหรือไม่มังสาวิริ. และ ตามข้อเท็จจริงนั้น บางองค์ก็ฉันมังสาวิริ เพียงเพื่ออวดเคร่งก็มี, บางองค์ก็ฉันมังสาวิริ เพียงเพื่อลองดูก็มี, บางองค์ก็ฉันมังสาวิริ เพราะมีประโยชน์จริง ๆ ก็มี. นี่มันมีอยู่อย่างนี้ มันก็เลยมีปัญหาขึ้นมา ทางนั้นทางนี้บ้าง.

นี่ถ้าว่า ทุกคนเป็นผู้หนักในสังขศาสตร์ ยึดถือในศาสตร์ ที่จะทำให้ เข้ากันได้หรืออยู่ด้วยกันได้ แล้วปัญหาจะไม่มี. ใครจะมังสาวิริก็ได้, ใครจะไม่ฉันก็ได้, หรือใครจะฉันในลักษณะครึ่ง ๆ หนึ่งก็ได้, ไม่มีใครว่าใคร ก็เป็นหมู่คณะที่ดี ที่ก้าวหน้า; เพราะว่ามันมีสังขศาสตร์นั่นเอง เป็นเครื่องระงับปัญหาทั้งหลายเสีย. นี่ไม่มีสังขศาสตร์แล้ว; แม้แต่ปัญหาเรื่องมังสาวิริ มันก็เกิดขึ้น ไหฏมโตลูกกลมจนเป็นสังฆเภทก็ได้เหมือนกัน.

ดังนั้น จึงมีหลักที่สรุปได้สั้น ๆ ว่า อย่าทำเพื่ออวดเคร่ง นี่เป็นข้อแรก; แล้วก็มีเหตุผล, แล้วก็มีความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน, แล้วก็เข้ากันได้, อาหารจะเจหรือไม่เจ ก็ไม่มีปัญหาอะไร. เพราะพระพุทธเจ้าท่านทรงบัญญัติไว้เด็ดขาดเลยว่า **ไม่ใช่ฉันเนื้อหรือฉันผัก แต่จะฉันอาหารที่ถูกต้องตามธรรมะ.** นี่เรื่องอาหารเจจบไปแล้ว.

ที่นี้ **เรื่องรับประทานบุหรื.** เรื่องบุหรืนี้ เราถือกันว่าไม่ควรสำหรับภิกษุ เพราะเราตีปัญหาไปในทางที่ว่า บุหรืเป็นยาเสพติด; แต่ก็มีบางพวกไม่ตีปัญหาไปในทางว่า บุหรืเป็นยาเสพติด; เพราะฉะนั้นเขาก็ยังสูบกันอยู่ แม้เป็นพระเป็นเณร ก็ไม่มีใครว่าใครได้ เพราะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการตีปัญหาของคำคำนี้.

ที่นี้มันก็ **เกิดข้อแตกแยกขึ้นในหมู่สงฆ์** อีกเหมือนกัน คือสูบบุหรืบ้าง, ไม่สูบบุหรืบ้าง. ที่ไม่สูบบุหรืนี้ มันก็ยังมีปัญหาอยู่ว่า โดยแท้จริง หรือว่าอวดเคร่ง ไม่สูบบุหรืเพื่ออวดเคร่งนี่ก็มีนะ; แต่คงจะมีน้อยมาก แล้วถ้าว่าอดไปนาน ๆ มันก็กลายเป็นอดจริง หรือเว้นจริงไปเสียในที่สุด. เดียวนี้ **ปัญหาที่ว่ามันอยู่นั้น ก็คือการดูหมิ่นกัน ในระหว่างพวกที่สูบบ้างและไม่สูบบ้าง.**

นี่เรื่องนำห้วงมันมีว่า เมื่อไปในที่ชุมนุมชนมาก ๆ พระทั้งหลายมาก ๆ เช่นไปบังสกุลที่ป่าช้า เป็นต้น. เขาก็ประเคนบุหรืเข้ามา เณริญพระองค์หนึ่งนั่งอยู่ข้างหน้านั้น เขาไม่ยอมรับประทานว่าบุหรืนี้พระสูบไม่ได้; **แล้วอะไรจะเกิดขึ้น ก็ลองทายกันดู.**

ว่าอันแรกที่สุดก็คือ เจ้าภาพนั้นเก็บเงิน; เจ้าภาพกลายเป็นคนโง่ไป เพราะพระองค์ทรงว่า "ฉันไม่สูบบุหรี่ ฉันก็ไม่รับพระเคน ฉันก็ไล่กลับไป"; แล้วก็ทำให้พระที่เขาสูบบุหรี่ที่เขานั่งอยู่แถวหลัง ๆ นะ เขาตาแข็งอยู่ในใจว่าพระองค์นี่มันไม่รับ แล้วมันไม่ส่งมาทางข้างหลัง. **ที่จริงพระองค์นั้นควรจะรับเพื่ออย่าให้เจ้าภาพเขาเก็บ** แล้วก็ส่งไปทางข้างหลังเสียก็แล้วกัน; แล้ว **เราก็ไม่เอาเครื่องอะไร.**

นี่แหละทำไมมันจึงเกิด **กระทบกระทั่งขึ้นด้วยเรื่องเล็กๆน้อยๆ**, เรื่องซึ้ง ที่ชาวบ้านเขาเรียก; แต่มันก็เป็นความไม่สงบ ไม่ราบรื่นอยู่นั่นเอง. การเอาเครื่องของตัวเอง ทำให้เพื่อนอดสูบบุหรี่, ทำให้เจ้าภาพเก็บ, เท่านั้นมันก็พอแล้ว. ควรที่จะเอาไปคิดกันเสียใหม่.

ถึงคนที่ยากจะไม่สูบบุหรี่ก็เหมือนกัน ควรจะพูดอย่างอื่น; ไม่เพียงแต่ทำเพื่อเอาความเคร่ง คือ บอกว่า "ฉันนี้สูบไม่ได้" เพราะหมอมอบเขาห้าม, เพราะมันเป็นโรคที่แสดงกันกับบุหรี่, แล้วก็สูบบุหรี่; ก็ไม่มีเรื่องที่จะดูถูกผู้อื่นที่สูบบุหรี่. อย่างนี้ไม่เรียกโกหก. จะบอกชาวบ้านก็ได้, บอกเพื่อนพระกันก็ได้ว่า ฉันไม่สูบบุหรี่ เพราะว่าฉันแสดง, เพราะหมอมอบเขาห้าม; แม้หมอมอบไม่ได้บอกห้ามก็บอกได้. โกหกอย่างนี้ได้บุญ ที่โกหกจริง ๆ โกหกเลว ๆ นั้น โกหกได้; แต่โกหกที่เป็นกุศลที่ได้บุญนี้ กลับไม่โกหก; แล้วก็มาเคร่ง ที่อย่างนี้ เรื่องมันก็เกิดขึ้น.

พวกเคร่งมังสวิรัต หรือว่า **เคร่งไม่สูบบุหรี่** ในลักษณะอย่างนี้ ก็ **ไม่มีสังฆศาสตร์** ด้วยเหมือนกัน **ไม่มีเจตนาธรรมณ์** หรือ **วิญญาณแห่งสังฆศาสตร์** ด้วยเหมือนกัน; มันทำให้เข้ากันไม่ได้. เพราะฉะนั้นจะต้องแก้ปัญหานี้ให้

หมดไป, โดยไม่ต้องแตกแยกกัน ไม่โกรธเคืองกัน ไม่ทะเลาะวิวาทกัน; แล้วก็ทำปัญหาให้หมดสิ้นไปได้ ทุกอย่างทุกประการ.

นี่เอามาเล่าให้ฟัง เป็นเรื่องเล็กน้อย แต่มันทำให้เกิดปฏิกริยามาก ช่วยจำเอาไปด้วย แล้วไปดูเรื่องอื่นๆ ไปอีก.

เอาละ, พุคมาก็ละเอียดเกินไปแล้ว ยุติกันที่ ขอสรุปความเกี่ยวกับเรื่องนี้.

.... ..

สรุปความทั้งสามศาสตร์.

การสรุปความนี้ จำเป็นจะต้อง **สรุปความทั้ง ๓ ศาสตร์** ที่ได้พูดมาแล้ว คือ **สรุปความทั้ง พุทธศาสตร์ ธรรมศาสตร์ และ สังคมศาสตร์** อีกครั้งหนึ่งว่า เราพุทธบริษัทจะทำหน้าที่ของตน, หรือจะสร้างเขาวชนโดยเฉพาะก็ตาม **ขอให้ สมบูรณ์ด้วยพุทธศาสตร์ ธรรมศาสตร์ และสังคมศาสตร์.**

พุทธศาสตร์ คือความรู้ที่ถูกต้อง และเพียงพอ. **ธรรมศาสตร์** คือ การปฏิบัติได้จริง. **สังคมศาสตร์** คือการทำให้เข้ากันได้ ไม่ขัดแย้งกัน นี้แก้ปัญหา หมด ทั้งส่วนตัวและส่วนรวม.

ที่จะสรุปอีกทีหนึ่งนี้ ก็เพื่อจะให้มันชัดเจน แม่นยำ แล้วก็ให้ตัวอย่าง เปรียบเทียบ สำหรับความแตกต่างกันนั้น; ขอให้ดูอย่างนี้ว่า :-

ความรู้หรือ **พุทธศาสตร์** นั้น มันต้องการอย่างหนึ่ง เช่น **ต้องการ** **สุ. จิ. ปุ. ลิ.** การฟัง การคิด การถาม การจำ นี่พุทธศาสตร์ก็ต้องการ **สุ.จิ.ปุ.ลิ.**

ส่วน **ธรรมศาสตร์** หรือการปฏิบัตินั้น มันกลายเป็น **ต้องการ** **สัจจะ** **ทมะ** **ขันตี** **จาคะ** เป็นต้น ละเปยยาลใหญ่ไว้ได้เลย แต่มันไม่ใช่ **สุ.จิ.ปุ.ลิ.** เมื่อพุทธศาสตร์ต้องการ **สุ.จิ.ปุ.ลิ.** หรืออะไรอีกก็ตาม ละเปยยาลใหญ่ ก็ได้ แต่มันก็ไม่ใช่ **สัจจะ** **ทมะ** **ขันตี** **จาคะ**.

ที่นี้ **สังฆศาสตร์** การร่วมมือ ประนีประนอม ออมชอม เข้ากันได้ ร่วมกันได้นี้ มันก็ไป **ต้องการ** **เมตตา** **กรุณา** **มุทิตา** **อุเบกขา** เป็นต้น. ละเปยยาลใหญ่ไว้ก็ได้.

เมื่อเราเข้าใจอย่างนี้แล้ว ก็จะเข้าใจ **ความแตกต่าง** **ระหว่างศาสตร์** **ทั้ง ๓** นั้น ว่ามัน **ต่างกันอยู่จริง** แต่แล้วมันก็ **ต้องสัมพันธ์กัน**; มันจะต่างกันอย่างไร มันก็จำต้องสัมพันธ์กัน จึงจะสำเร็จประโยชน์.

ที่นี้ดูกันง่าย ๆ ที่ลูกเด็ก ๆ ก็พอจะมองเห็น ก็ดูว่า **พุทธศาสตร์** หรือความรู้นี้ มันกินกำลังสมอง ที่ใช้คิดนึก. **ธรรมศาสตร์** หรือปฏิบัตินี้ มันกินกำลังสมอง ด้วย กินกำลังกายด้วย หรือว่าต้องใช้แคลลอรี่มาก อย่างนี้เป็นต้น. ส่วน **สังฆศาสตร์** หรือการร่วมมือกันนั้น มันกินกำลัง **ความเสียสละ** เพื่อผู้อื่น เราต้องมีการเสียสละเพื่อผู้อื่นมาบ่อนมัน.

พุทธศาสตร์ ธรรมศาสตร์ สังคมศาสตร์ มันก็มีอาหารที่ต่างกันอย่างนี้ แต่ถึงมันจะต่างกันอย่างไร มันก็ยัง**ต้องสัมพันธ์กันอยู่** นั่นเอง ไม่เช่นนั้นก็ไม่สำเร็จ ประโยชน์; เหมือนกับไม้ ๓ อัน ที่อิงกันอยู่ แล้วตั้งอยู่ได้ ปลูกดอกอันหนึ่ง ก็ล้มกันไปทั้งหมด อย่างนี้เป็นต้น.

ที่นี้ เมื่อพูดถึงความสัมพันธ์กัน **ต้องสัมพันธ์กันสนิท** ไม่ใช่สัมพันธ์ธรรมดา การสัมพันธ์กันอย่างสนิทนั้น **ต้องมีสิ่งซึ่งควบคุมการสัมพันธ์ด้วย**; จะยกตัวอย่างสมัยใหม่ที่สุดเลย เช่นว่า **สสาร กับ พลังงาน และสัมพันธ์ภาพระหว่าง สสารกับพลังงาน**. นี้ถ้าดูอย่างทั่ว ๆ ไป มันก็ไม่ใช่สิ่งเดียวกัน; เว้นไว้แต่จะดูอย่างพิเศษ จึงจะเป็นสิ่งเดียวกัน. เหมือนกับว่า ถ้าเราดูอย่างพิเศษจริงๆ แล้ว พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ นี้กลายเป็นสิ่งเดียวกัน ไม่ใช่ ๓ สิ่ง; ต่อเมื่อดูอย่างธรรมดาสามัญ จึงจะกลายเป็น ๓ อย่าง.

เรื่องสสาร เรื่องกำลังงาน และเรื่องความที่มันสัมพันธ์กัน ก็เหมือนกัน; ถ้าเราดูอย่างธรรมดาแล้ว ก็เห็นว่า มันแยกกัน : สสารก็อันหนึ่ง มีเทห์ของมัน, พลังงานก็อันหนึ่งมีกำลังงานของมัน. แล้วมีอะไรอีกอันหนึ่ง ซึ่งควบคุมให้สิ่งทั้ง ๒ นี้ ประสานกันอยู่.

ถ้าศึกษาเรื่องปรมาณูหนึ่งๆ โดยเฉพาะ อย่างที่เขาสอนกันอยู่ในปัจจุบันนี้ แพร่หลายแล้ว; ก็จะได้เห็นว่า **อิเล็กตรอน โปรตรอน, แล้วก็กำลังที่ทำ ให้มันยังคงสัมพันธ์กันอยู่** นั่นมีอยู่ครบในปรมาณูหนึ่งๆ แยกกันไม่ได้, สัมพันธ์กันสนิทอย่างยิ่ง. มันจึงเป็นปรมาณูหนึ่งๆ อยู่ได้ แล้วจึงจะประกอบกันขึ้นมา เป็นอนุ เป็นธาตุ เป็นส่วนประกอบของสัตว์ทั้งหลาย สิ่งของทั้งปวง นี่มันสัมพันธ์กันสนิท ถึงขนาดนี้.

เดี๋ยวนี้ เรามีการกระทำ ที่สัมพันธ์กันสนิท ระหว่างความรู้ และการปฏิบัติ และการเข้ากันได้ ถึงอย่างนี้หรือเปล่า? ลองคิดดูเอง : พุทธศาสตร์ คือความรู้, ธรรมศาสตร์คือการกระทำ, สังขศาสตร์ คือการเข้ากันได้ ไม่มีทางแยกออกจากกัน เช่นเดียวกับปรมาณูหนึ่ง ๆ มีส่วนประกอบ ๓ ส่วนอย่างนั้น : พุทธศาสตร์ ธรรมศาสตร์ สังขศาสตร์ ของบุคคลคนเดียวเท่านั้น ก็ยังแยกกันไม่ได้; แล้วทำไมจะต้องไปพูดถึงพุทธศาสตร์ ธรรมศาสตร์ สังขศาสตร์ ของสังคมทั้งหมด หรือว่าของโลก หรือว่าของสากลจักรวาล.

เราบอกเยาวชนของเรา ให้รู้ความสำคัญของสิ่งทั้ง ๓ นี้ ให้เขามีความสนใจ จนเอกไปใช้เป็นประโยชน์ได้. เยาวชนของเราก็จะเป็นเยาวชนที่สมบูรณ์แบบ คือเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์, เป็นเยาวชนที่มีอุดมคติ, เป็นเยาวชนที่จะสร้างโลกพระศรีอารีย์ได้. นั่นแหละคือ เยาวชนอภิชาติบุตร, ที่เราได้พูดแล้วพูดอีกว่า เราต้องการเยาวชนชนิดอภิชาติบุตร เพื่อสร้างโลกของมนุษย์ในอนาคต. เราหลับตาตายไปแล้ว ก็ยังจะได้บุญอันใหญ่หลวง ไม่รู้จักสิ้นจักสุด เพราะการกระทำอันนี้.

จึงหวังว่า ท่านทั้งหลายทุกคน จะได้นำเรื่องนี้ไปพิจารณา ให้เข้าใจแจ่มแจ้ง เรื่องพุทธศาสตร์ เรื่องธรรมศาสตร์ เรื่องสังขศาสตร์; แล้วมันก็กลายเป็นพุทธศาสตร์ ตัดปัญหาความโง่, กลายเป็นธรรมศาสตร์ ตัดปัญหาการปฏิบัติไม่ได้, แล้วเป็นสังขศาสตร์ ตัดปัญหาที่รักกันไม่ได้, กลายเป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จในทุกๆ กรณี. ทั้งหมดนี้คือ เรื่อง ตรีรัตนศาสตร์สากลสำหรับเยาวชนของเรา.

การบรรยายสมควรแก่เวลา ขอยุติไว้แต่เพียงนี้ เปิดโอกาสให้พระสงฆ์สวดบทสาธยายธรรมะเครื่องส่งเสริมกำลังใจ เพื่อสร้างศาสตร์ทั้ง ๓ นั้นต่อไป.

เขาวชนกับศีลธรรม

-๙-

หินโค้ง ๕ มี.ค. ๒๐

ไทยตริยางคธรรมสำหรับเขาวชน.

ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย,

การบรรยายประจำวันเสาร์ภาคฆราวาสเป็นครั้งที่ ๙ ในวันนี้ อาตมาก็จะได้กล่าวโดยหัวข้อใหญ่ เป็นเรื่อง **เขาวชนกับศีลธรรม** ต่อบไปตามเดิม; แต่จะได้กล่าวโดยหัวข้อย่อยเฉพาะในวันนี้ว่า **ไทยตริยางคธรรมสำหรับเขาวชน.**

[คำปรารภและทบทวน ไปจนถึงหน้า ๓๗๑.]

อยากจะให้ท่านทั้งหลายทำความเข้าใจในเบื้องต้น กันในที่นี้ สักอย่างหนึ่งว่า การบรรยายโดยมีหัวข้อ ว่า **"เขาวชนกับศีลธรรม"** นี้ เป็นเรื่องการเมือง หรือ

เป็นเรื่องของธรรมะ? พวกที่มีความรู้สึกหนักไปในทางการเมือง ก็จะมีสติกว่าเป็นการบรรยายเรื่องการเมืองเสียมากกว่า; เพราะว่าเยาวชนกำลังเป็นปัญหาทางการเมือง การสร้างเยาวชนก็เป็นเรื่องทางการเมือง. แต่ถ้าอีกคนหนึ่ง เขามีความรู้สึกหนักไปในทางธรรมะ ก็จะมองเห็นว่า การบรรยายนี้เป็นเรื่องธรรมะ ไม่ใช่การเมือง; เพราะว่า ได้แสดงข้อธรรมะต่าง ๆ อยู่ทุกเรื่อง และทุกชั้นทุกตอน แห่งเรื่องนั้น ๆ.

ท่านคงจะระลึกนึกถึง การบรรยายครั้งแรกที่สุด ว่าปัญหาทั่วไปเกี่ยวกับเยาวชน นี้ฟังดูมันมีกลิ่นไอของการเมืองเต็มที; แต่แล้วพอดูในเนื้อเรื่อง มันก็กลายเป็นเรื่องของศีลธรรม. และผู้ที่มีธรรมะจะปล่อยให้โลก เป็นโลกที่มีปัญหายุ่งยากไม่ได้; เพราะว่าธรรมะมีไว้สำหรับขจัดปัญหาในโลกนี้. ดังนั้น ปัญหาที่เกี่ยวกับเยาวชน ก็เป็นปัญหาที่ผู้มีธรรมะ จะต้องสนใจ.

ในครั้งต่อมา เราได้พูดกันถึง เยาวชนชนิดอภิชาติบุตร คือเราจะต้องมีเยาวชนที่ดีกว่าบรรพบุรุษ; ก็ลองคิดดูเถอะว่า เป็นเรื่องการเมือง หรือเป็นเรื่องของธรรมะ? โลกนี้ถ้ามีเยาวชนดีขึ้น ๆ มันก็เป็นโลกที่เจริญ; แต่เยาวชนอภิชาติบุตรนั้น มัน ต้องยิ่งขึ้นไปด้วยธรรมะ; ไม่ใช่เรื่องอำนาจ เรื่องการต่อสู้หรืออะไรทำนองนั้น.

ในครั้งที่สาม ได้พูดถึง การสร้างเยาวชนแห่งยุคปัจจุบัน นี้ก็เจาะจงปัญหาเฉพาะในปัจจุบันว่าเยาวชนในปัจจุบันนี้ มีความโน้มเอียงไปในทางไหน, และจะทำให้โลกนี้เป็นอย่างไร. หรือจะพูดตรง ๆ ก็ว่า เยาวชนในปัจจุบันนี้ ยังไม่เหมาะที่จะเป็นผู้ครองโลก ยังขาดด้วยคุณธรรมหลายอย่างหลายประการ เราจึงคิดสร้างเยาวชนแห่งยุคปัจจุบัน ให้เหมาะสมสำหรับจะทำโลกนี้ให้มีสันติ.

นี่บางคนจะเห็นว่าเป็นเรื่องการเมืองโดยสมบูรณ์. ขอให้พิจารณาดูให้ลึกซึ้งลงไปกว่านั้น ก็จะได้พบว่า **ธรรมะนี้ก็มีความสำคัญสำหรับสร้างคนให้เป็นมนุษย์** ที่จะทำโลกนี้ให้งดงาม; **ถ้าธรรมะไม่มีหน้าตาอย่างนี้แล้ว ก็จะมีประโยชน์อะไร จะมีธรรมะไปทำไมกัน.**

ในครั้งถัดไปอีก ก็ได้พูดถึง **ศาสตร์ หรือ ศาสตร์ ที่จะใช้ในการสร้างเขาวชน.** นี่เรารู้สึกว่า เราไม่ได้ใช้สิ่งที่เรียกว่าศาสตร์นั้น ในลักษณะที่ถูกต้อง; คือเรากำลังใช้ศาสตร์ทั้งหลายในลักษณะที่เป็นความรู้อันเพื่อเจ้อ, และเพื่อเจ้อยิ่งขึ้นทุกที; การศึกษาของโลกในสมัยปัจจุบันนี้ยิ่งเพื่อเจ้อ. ถ้าจะให้พิสูจน์ ก็พิสูจน์อย่างกำปั้นทุบดินได้เลยว่า โลกนี้ยังมีวิกฤติการณ์มากขึ้น, หรือโลกนี้ยิ่งเลวร้ายลง, เต็มไปด้วยปัญหามากขึ้น ไม่มีความสงบสุข; ผู้โลกในสมัยที่เรียกว่า ยังป่าเถื่อนก็ไม่ได้.

โลกสมัยที่เรียกกันว่าป่าเถื่อนนั้น ไม่มีการทำลายล้าง หรือการเบียดเบียนกันอย่างใหญ่หลวงเหมือนสมัยนี้ ที่เรียกกันว่า **โลกเจริญ คือเจริญด้วยเครื่องมือ** สำหรับทำให้คนไม่เป็นมนุษย์ **ด้วยเครื่องมือสำหรับรบราฆ่าฟันกัน;** โดยเฉพาะอย่างยิ่งก็เอาเปรียบกัน คือสงครามในทางเศรษฐกิจ. นี่เขาใช้สิ่งที่เรียกว่าศาสตร์ ในลักษณะที่ผิดจากความหมายของคำคำนี้.

ความหมายของคำว่าศาสตร์ นั้น จะต้องตรงกับคำว่าศาสตร์ คือของมีคมสำหรับตัดปัญหาต่างๆได้. ถ้าโลกปัจจุบันนี้มีสิ่งที่เรียกว่าศาสตร์ หรือศาสตร์ อย่างถูกต้อง; ปัญหา ก็จะไม่มากเหมือนอย่างที่กำลังมี, คือปัญหาจะน้อยลง จนถึงกับว่าหมดปัญหาเลย. เราจึงมาพูดกันถึงศาสตร์ที่ถูกต้อง และการใช้

ศาสตร์นั้นให้ถูกต้อง และประมวลศาสตร์ทั้งหลายลง ให้มันเหลือน้อยเฉพาะที่จำเป็น และเห็นได้ง่าย อย่าให้มันเพื่อเจ้อพันกันอยู่. จึงในครั้งถัดมา เราก็ได้กล่าวกันถึง สิ่งที่เราเรียกว่า "ตรีรัตนศาสตร์สากล" รัตนศาสตร์ คือศาสตร์ที่ประเสริฐ หรือวิเศษ; แล้วก็เป็นของสากล จะใช้ได้แก่ทุกคน คือทุกศาสนานั่นเอง; และก็ถือเอาจำนวน ๓ เป็นหลักซึ่งมันตรงกันทุกศาสนา โดยใจความ. แม้ว่าจะมีชื่อเรียกต่างกัน ก็ไม่เป็นไร; เมื่อโลกมันรวมอยู่ ด้วยคนหลายจำพวกหลายประเภท ล้วนแต่ถือศาสนา ต่างกัน เพราะเหตุว่า เขามีพื้นเพต่างกัน ความรู้สึกคิดนึก การเป็นอยู่ หรือภูมิประเทศ อะไรก็ต่างกัน.

ฉะนั้น สิ่งที่เราเรียก ศาสนา จึงมีส่วนภายนอกแตกต่างกันไป ตามเหตุตาม ปัจจัยที่แวดล้อมอยู่; แต่ในส่วนภายในแล้ว ก็มีหัวใจตรงกัน คือ สำหรับจะรู้ สิ่งต่างๆ อย่างถูกต้อง และเพียงพอ สำหรับจะอยู่กันอย่างสันติ.

ในครั้งต่อมาก็ได้พูดถึง พุทธศาสตร์ ธรรมศาสตร์ และสังขศาสตร์ เป็นเรื่องสุดท้ายแห่งครั้งที่แล้วมานี้ นี่เป็นการ แสดงลักษณะศาสตร์ที่เหมาะสม สำหรับเยาวชนไทย ที่ถือพุทธศาสนาโดยตรง; แต่แล้วก็ยังคง ใช้ได้กับมนุษย์ ทุกคน แม้ว่าจะถือศาสนาอื่น.

ขอให้สังเกตให้ดีว่า ทั้งหมดนี้ มันเป็นเรื่องการเมือง หรือเป็นเรื่องธรรมะ? เดียวนี้เรามันแยกสิ่งๆ ที่เรียกว่าการเมือง ออกไปไกล จนไม่ใช่ธรรมะ; นี่ต้องถือว่าเป็นความผิดพลาด. ถ้าอนุญาตให้พูดตรงๆ ก็จะต้องพูดว่า เป็นความโง่เขลาที่สุด ที่มองเห็นการเมือง เป็นคนละเรื่องกันกับธรรมะ. นักการเมืองมีจิตใจเป็น

กิเลสมากเกินไป ก็เลยดันทุรังไปตามกิเลส จนไม่มีธรรมะเหลืออยู่ ในระบบการเมือง; มันจึงทำให้เห็นเป็นว่า การเมืองกับธรรมะนี้มันคนละอย่าง.

การต่อสู้เพื่อความสงบสุขเป็นเรื่องของธรรมะทั้งสิ้น

ถ้าเราจะมีจิตใจที่ประกอบไปด้วยธรรมะ จะต้องยอมรับว่า มนุษย์ทุกคนจะต้องดิ้นรนไปเพื่อความสงบสุข; แม้ที่สุดแต่เรื่องการเมือง ถ้าเป็นเรื่อง การเมือง บริสุทธิ์ มันก็ เป็นการต่อสู้และดิ้นรนเพื่อความสงบสุข.

แต่เดี๋ยวนี มัน เป็นการเมืองคดโกง เป็นเครื่องมือแสวงหาประโยชน์ของคนบางคน หรือบางพวก; ฉะนั้น การเมืองจึงเป็นเรื่องสกปรก เหมือนอย่างที่เขาพูดกันอยู่ทั่วไป เป็นเรื่องทำให้โลกนี้ หาความสงบสุขไม่ได้. การเมืองก็เลยไม่ใช่ธรรมะ เพราะไม่ได้เป็นไปเพื่อความสงบสุขเสียแล้ว; เป็นไปเพื่อแย่งชิงกันในการที่จะมีอำนาจ มีสิ่งต่างๆ ที่ตัวต้องการ. นี่เป็นการทำผิดต่อธรรมะอย่างยิ่ง.

ดังนั้น จึง ถูกธรรมะหรือพระเจ้าก็ได้ ลงโทษเอา, คือ ลงโทษนักการเมือง ให้เป็นสัตว์ที่หาความสุขไม่ได้. แต่แล้วโทษอันนี้ มันไม่ตกอยู่แต่แก่พวกนักการเมืองอย่างเดียว มันพลอยระบาบมาถึงคนที่ไม่ใช่นักการเมือง หรือไม่อยากจะเล่นการเมืองด้วย; เพราะมันอยู่ร่วมโลกกัน. โลกนี้มันก็เล็กเข้าทุกที จนมีอะไรชนิดหนึ่งก็ทั่วถึงกันหมด เพราะคมนาคม เป็นต้น มันดีเกินไป อย่างนี้.

ที่นี้ก็อยากจะให้ดูให้ชัดลงไปกว่านั้น จนสรุปความได้สั้นๆว่า ไม่มีอะไรที่ไม่ใช่ธรรมะ มิใช่ธรรมะ หรือเลยออกไปถึงว่า ไม่มีอะไรที่จะเป็นไปได้

โดยที่ไม่ประกอบด้วยธรรม เเท่านี้ก็พอแล้ว ไม่จำเป็นจะต้องพูดมากกว่านี้. "ไม่มีอะไรที่มีไชธรรม" นี่เป็นการเอาเปรียบ; เพราะคำว่า"ธรรม" ในภาษาบาลีนี้ มันกว้าง จนไม่ยกเว้นอะไร.

แต่เดี๋ยวนี เรากันเอาความหมาย มาเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น ว่า สิ่งที่เราเรียกว่า "ธรรม" นั้น คือ ความถูกต้อง. ถูกต้องตามอะไร? ก็ต้องตอบว่า ถูกต้องตาม กฎของธรรมชาติ. แล้วอย่างไรเรียกว่าถูกต้อง? ตอบได้อย่างสั้นที่สุดว่า เมื่อไม่ทำอันตรายแก่ตนเอง และแก่ผู้อื่น แล้วถือว่าเป็นความถูกต้อง.

พระพุทธเจ้าท่านตรัส อย่างนี้ ว่า **สิ่งที่เรียกว่ากุศล หรือดีนั้น คือไม่ทำอันตรายใคร ไม่เบียดเบียนใครให้ลำบาก; ฉะนั้นสิ่งใดที่ไม่ทำอันตรายใครให้ลำบาก แต่กลับเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่กุลแล้ว ก็เรียกว่าความถูกต้อง; หรือธรรมะ** ในส่วนที่เป็นความถูกต้อง ไม่ไชธรรมะ ตามความหมายที่กว้างครอบคลุมจักรวาล.

ที่นี้ การดิ้นรนของมนุษย์ เรายี้ ก็ดิ้นรนไปตามอำนาจของความทุกข์มันบีบคั้น; เพราะความทุกข์มันบีบคั้น เราทนอยู่ไม่ได้ เราจึงดิ้นรน. ฉะนั้น การดิ้นรนนั้นจึง **ดิ้นรนไปเพื่อความหมดทุกข์** ไม่มีความทุกข์ ไม่มีการเบียดเบียนตนเองหรือผู้อื่น; จึงควรจะมองเห็นว่า **การดิ้นรนทั้งหลาย ที่ถูกต้องนั้นเป็นธรรมะทั้งนั้น** และการดิ้นรนทั้งหลาย จะถูกต้องเสมอไป; ถ้าว่าปล่อยไปตามเรื่องของธรรมชาติ คือมีความทุกข์แล้วจึงจะดิ้นรน เพื่อความดับทุกข์.

เดี๋ยวนีเขาดิ้นรนโดยอำนาจของกิเลส ไม่ได้ดิ้นรนเพื่อความดับทุกข์; ดิ้นรนเพื่อตัวกูเพื่อของกู ตามกิเลสที่เป็นตัวกู - ของกู เพื่อจะเอาอะไรมาให้แก่ตัวกู -

ของกฎ. การดิ้นรนชนิดนี้ จึงมีใช้ธรรมะ และมันผิดธรรมชาติโดยสิ้นเชิง. **เราจะต้องมีปัญหา คือ ความทุกข์ อยู่โดยประจักษ์ แล้วก็ดิ้นรนเพื่อจะดับความทุกข์นั้นเสีย; ความดิ้นรนเหล่านั้น ก็เป็นธรรมะ คือประกอบไปด้วยธรรม.**

เมื่อมนุษย์ทุกคนดิ้นรนอยู่ ก็ต้องดิ้นรนเพื่อผลอันนี้ เราจึงถือว่า **ไม่มีอะไรที่ไม่ใช้ธรรม** ที่มนุษย์จะดิ้นรนกระทำไป, หรือเคลื่อนไหวนานาประการ.

ส่วนข้อที่ว่า **ไม่มีอะไรที่จะเป็นไปได้ โดยมีใช้ธรรมนั้น** ก็หมายถึงว่า **เรามีวัตถุประสงค์ที่จะตัดปัญหา** ที่จะหยุดเสียซึ่งสิ่งอันไม่พึงปรารถนา; และทำให้เป็นไปได้ ตามที่เราต้องการ โดยถูกต้องตามวิธีของธรรม ตามกฎแห่งธรรม. นี้อยู่ในขอบเขตของศีลธรรมอย่างนี้.

อีกทางหนึ่งก็จะเป็นการกล่าวที่เอาเปรียบอย่างเดียวกันอีก ว่า **ทุกสิ่งมันก็คือ ธรรม ธรรมชาติก็คือธรรม; ฉะนั้น สิ่งอะไรที่จะเป็นไปได้ในทางถูกหรือทางผิด ก็ตาม มันก็เป็นไปตามธรรมตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ.** นี่เป็นคำพูดหรือวิธีพูดของผู้ที่รู้ธรรมะถึงที่สุด.

ผู้ที่รู้ธรรมะถึงที่สุด เขาก็ จะรู้ว่าธรรมชาติแท้ๆ นั้น มันไม่มีดีไม่มีชั่ว ไม่มีถูกไม่มีผิด ไม่มีบุญไม่มีบาป เป็นต้น เพียงแต่มีหลักอยู่ว่า เมื่อทำลงไปอย่างนี้ แล้วผลมันก็ต้องเกิดขึ้น ตามสมควรแก่การกระทำเสมอไป, ตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาตินั้นๆ. นี้คนธรรมดาสามัญยากที่จะเข้าใจ เพราะว่าเขายึดมั่น ติดแน่นในสิ่งที่เรียกว่าดี ว่าบุญ ว่ากุศล โดยด้านเดียว โดยส่วนเดียว; พวกเราเป็นกันอย่างนี้แทบทั้งนั้น. ดังนั้นจึงไม่ค่อยรู้จักธรรมะ หรือไม่ค่อยรู้จักธรรมชาติอันบริสุทธิ์.

ถ้ามีความเข้าใจถูกต้อง จนอยู่เหนือความหลอกลวงของคุณค่าต่างๆ นานา ทางดีก็ตาม ทางชั่วก็ตาม ทางบุญบาปอะไรก็ตาม ก็ให้เห็นว่า **สิ่งทั้งหลายทั้งปวงนี้เป็นธรรมเสมอกันหมด** เป็นไปตามกฎเกณฑ์ของธรรม; จึงพูดได้เต็มปากว่าไม่มีอะไร ที่จะเป็นไปได้โดยมิใช่ธรรม, หรือว่า มิใช่ตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ.

อีกทางหนึ่ง พูดอย่างเอาเปรียบตามตัวหนังสือ ก็คือว่า **ธรรมคือสิ่งทั้งปวง; ดังนั้น ก็ไม่มีอะไร ที่จะไม่เป็นไปตามกฎเกณฑ์ของธรรม** คือธรรมชาติ อย่างนี้ก็ได้. แต่อาตมาไม่ต้องการจะให้เพื่อ หรือพูดกันไม่รู้จบ ถึงขนาดนั้น; ขอแต่เพียงว่า ให้มองเห็นว่า ในบรรดา **การดิ้นรนของมนุษย์นี้ เป็นไปเพื่อความสงบสุข.** ดังนั้นไม่มีอะไรที่จะไม่ใช่ธรรม.

การที่เราจะสร้างเยาวชน อบรมสั่งสอนเยาวชน มันจึง **มิใช่การเมือง** มันเป็นเพียงการช่วยกันทำให้มนุษย์ดีขึ้น; บ้านเมืองเป็นสุข โลกนี้เป็นสุข เพราะประกอบไปด้วยธรรม. พวกนักการเมือง จะมาแย่งเอาไปเป็นเรื่องของการเมืองก็ได้เหมือนกัน; แต่ขอให้ให้นักการเมืองเหล่านั้น เขาใช้ธรรมะ สำหรับปฏิบัติหน้าที่การเมืองของเขา ให้การเมืองยังคงบริสุทธิ์ คือเป็นธรรมะแขนงหนึ่งของธรรมชาติ ที่ว่าสัตว์ทั้งหลายที่อยู่ในโลกนี้ จะต้องมีที่อยู่ด้วยกันอย่างถูกต้อง คือมีสันติสุข ให้มันประกอบอยู่ด้วยธรรมเสมอไป.

นี่คือสิ่งที่ควรจะเข้าใจกันแล้ว เมื่อได้พูดกันมาถึง ๙ ครั้ง ในครั้งนี้ว่า **"ไม่มีอะไรที่มิใช่ธรรม"**; แต่เดี๋ยวนี้คนมันมีตา ที่ประกอบอยู่ด้วยแว่นตา สีต่างๆ กันมากเกินไป จึงมองเห็นอะไรๆ ไปตามความรู้สึก อันเกิดมาจากสีต่างๆ ที่มันหลอกลวง.

[ทบทวนเฉพาะตรีรัตนศาสตร์.]

ที่นี้ ก็อยากจะขอให้ทบทวน ว่าใจความสำคัญ ที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น เราได้กล่าวถึงสิ่งๆที่เรียกว่า **ตรีรัตนศาสตร์สากล** คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ที่มีความหมายเป็นสากล ที่ทุกคนจะเข้าใจได้; และทุกคนจะมองเห็นว่า เป็นสิ่งๆที่จำเป็นแก่มนุษย์ คือ การบรรยายครั้งที่ ๖, ๗, ๘, รวมกันแล้วก็เป็นที่รัตนศาสตร์สากล ในลักษณะที่เยาวชนจะเข้าใจได้ แล้วก็รับเอาได้ แล้วก็ปฏิบัติได้ด้วย.

เดี๋ยวนี้ปัญหามันมีอยู่อย่างรุนแรง ในข้อที่ว่า **เยาวชนเข้าใจธรรมะไม่ได้** เพราะว่ามีไม่มีการอธิบายที่ทำให้เขาเข้าใจได้; ดังนั้นเขาจึงรับเอาไม่ได้. เมื่อรับไม่ได้ ก็คือปฏิบัติไม่ได้, หรือไม่มีการปฏิบัติเอาเสียเลย; ธรรมะจึงไม่มีในหมู่เยาวชน. เราจึง **ควรช่วยกันอย่างยิ่ง** พยายามช่วยซึ่งกันและกันอย่างสุดฝีมือไม่ลายมือ **ที่จะทำให้เยาวชนเข้าใจ สิ่งๆที่เรียกว่าธรรมะ** รับเอาได้ และปฏิบัติได้ และเพื่อเห็นแก่เยาวชน ในทุกๆ มุมโลก; เราก็ **ต้องพูดให้ลักษณะที่เป็นกลาง** ใช้ได้แก่คนทุกศาสนา.

ที่เรียกว่า **"เป็นกลาง"** ใช้ได้แก่คนทุกศาสนา นั้น คือ เป็นกลางไปตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ, คือตามเรื่องของธรรมชาติ. เราแบ่งเป็น ๓ ส่วน ตามที่ศาสนาทุกศาสนาชอบยึดถือ; เอาเลข ๓ นี้เป็นหลัก : มีพระพุทธ มีพระธรรม มีพระสงฆ์ ในศาสนาพุทธ; มีพระบิดา มีพระบุตร และพระจิต ในศาสนาคริสต์; มีพระเจ้าผู้สร้าง คือพระพรหม, มีพระเจ้าผู้ควบคุม คือพระนารายณ์, มีพระเจ้าผู้ทำลาย คือพระอิศวร; อย่างนี้ พูดเป็น ๓ อย่างนี้. ดูๆ ก็ไม่ใช่เป็นไปในลักษณะที่บังเอิญ; แต่มันก็บังเอิญตรงที่ว่ามันถูกต้อง มันง่าย

หรือมันทำให้เกิดความรู้สึกอย่างนั้น. เราจึงมีอะไร สามๆ ตรงกันหมด; เลยถือ
เป็นสิ่งที่จะเรียกว่า ศักดิ์สิทธิ์ก็ได้, รั้นลับก็ได้, อัศจรรย์ก็ได้ ของเลข ๓.

ในศาสนาฮินดูเขาเรียกว่า **ตรีมูรติ**. คำนี้เป็นกลาง ใช้ได้กับศาสนา
ต่างๆ ไป; เพราะคำว่า **ตรีมูรติ** นี้ มันแปลว่า **สามรูปแบบ** ก็ได้ แปลว่า **สาม**
ความหมาย ก็ได้ แปลว่า **สามองค์ประกอบ** ก็ยังได้.

สามรูปแบบ นี้ ถ้าจะมอง **ดูในพระพุทธศาสนา** เรา คือ พระพุทธ
พระธรรม และพระสงฆ์ มีลักษณะเหมือนกัน ๓ รูปแบบ; แต่โดยเนื้อแท้แล้ว
กลับเป็นสิ่งอันเดียวกัน. **ถ้าผู้ใดเข้าใจ** พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ อย่างถูก
ต้อง; คำว่า **สามนั้น** จะกลายเป็นเพียง ๓ รูปแบบ ของสิ่งสิ่งเดียว; เพราะ
ความสำคัญ มันอยู่ที่ภาวะอันเป็นปกติสุข เป็น **ความสะอาด** เป็น **ความสว่าง** เป็น
ความสงบ, หรืออะไรแล้วแต่จะเรียก.

พระพุทธเจ้าก็เพื่อสิ่งนั้น, พระธรรมก็เพื่อสิ่งนั้น, พระสงฆ์ก็เพื่อสิ่งนั้น,
เลย **เกิดมีตรีมูรติขึ้นมาในพุทธศาสนา**. สามสิ่งซึ่งที่แท้เป็นสิ่งเดียว หรือสิ่งเดียว
ซึ่งถูกแบ่งแยกออกเป็น ๓ สิ่ง ๓ รูปแบบ. นี้ก็ทำให้เกิดความหมายที่ต่างกันว่า
สิ่งเดียวใน ๓ รูปแบบก็ได้, สิ่งเดียวใน ๓ ความหมายก็ได้; พระพุทธเจ้ามีความ
หมายไปในทาง ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน ผู้สั่งสอน ผู้ปลุกให้ตื่น, พระธรรมก็คือความรู้
หรือการปฏิบัติ หรือความตื่นออกมา, พระสงฆ์ก็คือ ผู้ปฏิบัติตามหลักเหล่านั้น, แล้ว
ก็สืบไว้สำหรับสอนผู้อื่นต่อไป. **ใจความสำคัญ** มันจึงอยู่ตรงที่ **ทำความสงบสุข**
แม้จะมีความหมายเป็น ๓ ความหมาย แต่มันเพื่อผลอันเดียวกัน.

.... ..

[เริ่มการบรรยายตามหัวข้อการบรรยายครั้งนี้.]

นี้ถ้า **ดูอีกทีหนึ่ง** มันก็ **เป็น ๓ องค์ประกอบ**; นี่คือ ๓ ส่วน. นี่หมายความว่า จะแยกกันแต่ละรูปแบบ หรือแต่ละความหมายนั้นแยกออกจากกัน; แล้วเอามารวมกัน ให้ทำหน้าที่พร้อมกัน. แยกออกไปเสียเพียงอันหนึ่งไม่ได้ คือจะล้มละลาย.

นี่ **องค์ประกอบนี้สำคัญมาก** คือมันไม่มีอะไรที่มันอยู่ได้ โดยมีใช้องค์ประกอบหลาย ๆ องค์ รวมอยู่ด้วยกัน. เดี่ยวนี้ **เรากำลังจะพูดถึงองค์ประกอบที่สำคัญสำหรับความเป็นไทยของคนไทย** ที่เรียกว่า **ไทยตรียางคธรรมสำหรับเยาวชนนั้น**; หมายความว่า ธรรมะที่เป็นองค์ประกอบอยู่ ๓ องค์ สำหรับความเป็นไทยของเรา เราจะพูดให้เยาวชนเข้าใจธรรมะข้อนี้.

อาตมาต้องขออภัย ที่ชอบเลือกสรรคำใหม่ๆ มาพูดตามชอบใจ ซึ่งก็ยอมรับว่า อูตริอยู่บ้าง; บางคนก็ด่าว่าเอาเลยก็มี ว่าชอบตั้งคำใหม่ จิตว่าง จิตไม่ว่าง อะไรทำนองนี้. แต่ที่แท้แล้ว มันคือการ **รวบรวมเอาเนื้อความ หรือเนื้อหาสาระมาก ๆ มาสรุปให้มันสั้น สำหรับจำง่าย สำหรับเข้าใจง่าย สำหรับปฏิบัติง่าย** เท่านั้นเอง. ถ้ามีคำอะไรพูดขึ้นมาแปลก ๆ ใหม่ ๆ ก็ขอให้รับรู้ถึงเจตนาดีอันนี้ด้วย.

ไม่มีอะไรสักอย่างเดียว; นอกจากพระนิพพาน ที่จะไม่เป็นส่วนที่ประกอบอยู่ด้วยองค์หลาย ๆ องค์; นี่เดี๋ยวก็จะพูดกันโดยละเอียด. ในเวลานี้ ในตอนต้นนี้ ก็จะระบุไปยังองค์ที่สำคัญ ที่จะประกอบกันขึ้นเป็นความเป็น

ไทยของคนไทย; หรือว่า **ความเป็นไทยนั้น** ประกอบด้วยองค์ ๓ องค์ ทำนองเดียวกับตรีมูรติ. ถ้าเรายึดเอาคำว่า "**ตรีมูรติ**" เป็นหลัก; เมื่อปฏิบัติ ถูกต้องตามความหมายของคำว่า ตรีมูรติแล้ว มันก็ขลัง มันก็ศักดิ์สิทธิ์ขึ้นมาโดยธรรมชาติ ที่จะแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้

....

ปัญหาต่าง ๆ ที่จำต้องแก้ไขสำหรับเยาวชน.

ในตอนนี้อาจจะระบุ ถึงปัญหาต่าง ๆ ที่มีอยู่ ที่เกี่ยวกับเยาวชน จนเป็นเหตุให้เราต้องค้นเรื่องนี้ และพบเรื่องนี้. และการที่อาตมา จะมาพูดเรื่อง ไทยตรียางคธรรมสำหรับเยาวชนนั้น มันเนื่องมาจากพบปัญหานานาประการ ที่เกี่ยวกับเยาวชน; แล้วก็เมื่อหาทางที่จะแก้ปัญหาเหล่านี้. มันก็พบสิ่งนี้ ที่จะแก้ปัญหา ที่เกี่ยวกับเยาวชน; โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือความเป็นไทย, **เยาวชนกำลังจะ ทำลายความเป็นไทยให้สูญสิ้นไป** นี่คือตัวปัญหาเพียงคำเดียว แล้วก็แตกแขนง ออกไปมากมายโดยรายการหลายอย่าง:-

เยาวชนมีสังขะที่เป็นมิจฉาปฏิฎฐิออกนอกแนวธรรมะ.

ที่นี้ปัญหาที่เกี่ยวกับ **ตรียางคธรรมสำหรับความเป็นไทย** นั้น จะลอง ยกตัวอย่างมาดู. โดยส่วนใหญ่แล้ว เราจะพูดรวมความได้ว่า **เยาวชนของเรา กำลังมีสังขจาภิเนวส ที่เหวี่ยงออกไปนอกแนวของธรรมะ.** "สังขจาภิเนวส" นี้ คงจะเป็นคำแปลกสำหรับบางคน; แล้วก็จะเข้าใจเอาว่า อาตมาตั้งคำใหม่ ๆ แปลก ๆ

ขึ้นมาเอง. ที่จริง คำว่า **สัจจาภินิเวสนั้น** เป็นคำในพระบาลี ที่ใช้พูดกัน; หรือ **แม้ที่พระพุทธเจ้าก็เคยตรัส** ฉะนั้น อยากรจะให้เป็นที่เข้าใจกันได้ด้วย.

สัจจาภินิเวส คือ **สัจจะ** ที่เป็นมิจฉาทิฎฐิ ที่คนใดคนหนึ่งยึดถือไว้ โดยประการทั้งปวง คือ ไม่เปลี่ยนแปลง; ไม่ยอมเปลี่ยนแปลง และไม่มีหลายอย่าง ก็มีเพียงอย่างเดียว. นี่เยาวชนมีสัจจาภินิเวสของเขาแต่ละคนๆ ยึดเหนี่ยว ตี้อรับ เป็นกระต่ายขาเดียว ยอมตายเพราะทิฎฐิอันนั้น ทั้งที่ทิฎฐินั้นมันผิด; แม้จะเรียกว่า สัจจะ คือของจริง แต่มันกลายเป็นของจริงที่ผิด ของจริงที่ไม่จริง. นี่มันเป็นความลับอันหนึ่งของธรรมชาติ; ขอให้ทุกคนระวังให้ดี.

คนแต่ละคนจะมีสัจจาภินิเวสของตนๆ อยู่ด้วยกันทุกคน **ไม่อย่างใดก็อย่างหนึ่ง**; หากแต่ว่า มันไม่รุนแรง ถึงกับจะทำลายโลก หรือทำลายสังคม; ละไม่ถึงกับทำให้ตนเจ็บปวดด้วยซ้ำไป; และบางทีก็ทำให้ตนรู้สึกเป็นสุขสบายไปตามความโง่ของตนได้.

ขอให้สังเกตดู **คนดี**, จะเป็นเด็กดีหรือใครดีก็ตาม; **เขาจะมีสัจจาภินิเวสอย่างหนึ่งซึ่งเขายึดมั่นถือมั่น** และถือว่าเป็นความจริง เป็นความถูกต้องของเขา ฉะนั้นเขาจึงดี. คนคนหนึ่งจะมีสัจจาภินิเวสอย่างใดอย่างหนึ่ง; และจะเพียงอย่างเดียวเสียโดยมาก ยึดถือเป็นของตน ว่านี่จริง, สิ่งอื่นไม่จริงทั้งนั้น.

นี่คือความรู้สึกจริง ๆ ที่มีอยู่ในใจ ที่เขาถืออยู่จริง ๆ; ส่วนปากของเขา อาจจะถูกเป็นอย่างอื่นว่าถือเป็นอย่างอื่น มีสัจจะอย่างอื่น. แต่โดยแท้จริงแล้ว **คนคน**

หนึ่ง มี **สัจจะ** ของตนเองเพียงอย่างเดียวนั้น; เขามองเห็นอย่างไร เขาจะถือว่ามันจริง; สิ่งอื่นเขาไม่เคยรู้สึกด้วยใจ เขาก็ไม่ถือว่ามันจริง. ลงความคิด ความเห็นความรู้สึกของเขา บักลงไปอย่างไร เขาก็จะถืออันนั้นว่าจริง.

แต่โดยสาเหตุที่ **สัจจะ** ที่เป็นของไม่จริงของมายาชนิดนี้, มันเปลี่ยนไปได้ตามเหตุ ตามปัจจัย; ดังนั้นมันจึงเป็นสิ่งที่แก้ไขได้. แต่แล้วมันก็นำส่งเวชตรงที่ว่า มันไม่มีโอกาสจะแก้ไข; เพราะเมื่อมี **สัจจาภินิเวส** อย่างใดอย่างหนึ่งลงไปเสียแล้ว **ยอมปฏิเสศการแก้ไขโดยประการทั้งปวง**. ดังนั้นคนที่มี **สัจจาภินิเวส** จึงไม่ยอมรับคำตักเตือน ไม่ยอมรับการแนะนำแก้ไขใด ๆ หมด; เขาก็มุ่งทำแต่ตามที่เขายึดถืออย่างสูงสุดถึงกับเอาชีวิตเข้าแลก. ฉะนั้นเราจึงได้เห็น **คนยอมตายด้วยอุดมคติ อยู่ทั่วไป** ในโลกนี้.

ลัทธิที่จะพลิกโลกนี้ได้ เขาก็ยังสร้างความรู้สึกที่เป็น **สัจจาภินิเวส** อย่างเป็นรุนแรง; จะเป็นลัทธิคอมมิวนิสต์ หรือลัทธิอะไรก็ตาม **ล้วนแต่มีอุดมคติชนิดที่เป็นสัจจาภินิเวส** ที่จะปลุกฝังลงไปในสมาชิกของเขา. ฉะนั้นเขาจึงมีคนที่ยอมตายด้วยมาก ๆ เพื่ออุดมคตินั้น; นี่เป็นสิ่งที่ทั่วไป.

แม้ว่าพุทธบริษัทจะยอมตายเพื่อธรรมะ มันก็ยังจัดว่า **เป็นสัจจาภินิเวสได้** เพราะมันมี **ความรู้สึกประเภทยึดมั่นถือมั่น ที่มากเกินไป** กว่าความจริงที่จะต้องเป็นอย่างนั้น; หากแต่นี่มันเป็นไปในทางที่มีประโยชน์ หรือถูกต้องมากกว่า. และเรื่องนี้เฝ้าดูเป็นเรื่องที่ถูกที่ควร เช่นเราจะยอมตายเพื่อความจริง "เสียชีพอย่าเสียสัตย์" อย่างนี้; ถ้ามันเป็นไปได้จริง มันต้องอาศัย **สัจจาภินิเวส** เหมือนกัน แต่มันเอียงมาในทางถูกต้องหรือบุญกุศล.

ที่นี้ ไปมองคู่อีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งเป็นฝ่ายมิจฉาทิฏฐิ เขาก็ **มีสังจาภินิเวส** ตามแบบของมิจฉาทิฏฐิ แล้วก็แรงกล้า แล้วก็ช่วยกันพลิกโลกนี้ ให้อยู่ในลักษณะอย่างอื่น ซึ่งเราทนไม่ได้ จึงมีการต่อสู้กันไปตามเรื่อง มันจึง **เกิดมีการต่อสู้กันระหว่างผิดกับถูก, ระหว่างธรรมะกับอธรรม.** แต่เดี๋ยวนี้มันยังเลวร้ายไปกว่านั้น คือมันผิดด้วยกันทั้ง ๒ ฝ่าย; มันก็ต่อสู้ ทำลายล้างกัน จนเรียกว่า **ไม่มีความสงบสุขในโลกนี้.**

เขาวชนไทยกำลังจะถือลัทธิไม่มีชาติ.

เดี๋ยวนี้เขาวชนของเรา ในประเทศไทยโดยเฉพาะดีกว่า กำลังมีสังจาภินิเวส ที่เหวี่ยงออกนอกแนว. ถ้าจะพูดเผื่อไป ก็พูดได้ว่า เขาวชนของแต่ละชาติ แต่ละประเทศ ในโลกนี้มันก็มีสังจาภินิเวส ที่รุนแรงยิ่งขึ้นทุกทีด้วยกันทั้งนั้น; ถ้ามันเกิดไปตรงกันกับพวกไหน มันก็รวมกันได้ง่าย. มันจึงเกิดรวมความคิดหรือลัทธินี้เป็นพรรคเป็นพวกที่ใหญ่โต พอที่จะทำโลกนี้ให้สิ้นสะเทือน หรือพลิกคว่ำไปได้.

สำหรับเขาวชนประเทศไทยเรา ก็มีสังจาภินิเวส รุนแรงยิ่งขึ้นทุกที; ด้วยเหตุปัจจัยหลายๆอย่าง ซึ่งมีรายละเอียดมาก เหลือที่จะนำมาพูดให้มันหมดจดในวันนี้ได้. แต่จะสรุปความว่า มันมีปัจจัยจากภายนอก เข้ามาทำเขาวชนไทยของเรา ที่ประกอบด้วยธรรมะอย่างเป็นไทยนี้ให้สูญเสียไป จนมีรูปใหม่เข้ามาแทน; **จะเป็นเขาวชนที่ไม่มีชาติ.** นี้เราพูดอย่างนี้ เขาวชนเหล่านั้นเขาคงจะโกรธ ถึงขนาดที่จะด่าเอาทีเดียว.

เขาวชนยุคใหม่ ที่มีสังจาภินิเวสอย่างใหม่ **เขาเกิดจะถือลัทธิ ไม่มีชาติ,** ไม่ต้องมีชาติ หรือไม่มีเอกลักษณ์ใดๆของชาติ; นอกจากความต้องการของเขาเอง

คือเขาตัดชาติออกไปเสีย. เขาก็เป็นอิสระ ที่จะทำอะไรตามความต้องการของเขา. นี่มันเล็กหรือใหญ่ ลองคิดดู; มันมากหรือน้อย ลองคิดดู.

เยาวชนกำลังจะไม่มีชาติ ไม่ต้องการจะมีชาติ ไม่มีเอกลักษณ์โดยเฉพาะของชนชาติไทย; และเยาวชนเหล่านี้ ก็ต้องการให้ชาติรับใช้เขา ไม่ใช่เขาจะรับใช้ชาติ. ถ้ามันยังไม่ปรากฏชัดเดี๋ยวนี้ ก็ขอให้สังเกตดูต่อไปในอนาคต ว่ามันจะเป็นอย่างไร, และมันกำลังจะเป็นอย่างไร; ว่าเยาวชนของเราจะไม่รับใช้ชาติ แต่จะให้ชาติรับใช้เขา ด้วยอำนาจของสัจจาภิเนวส อย่างที่กล่าวมาแล้ว. หรืออีกอย่างหนึ่ง ก็พูดได้ว่า เขาจะตั้งชาติชนิดใหม่ของเขาขึ้นมาเอง จะเป็นอะไรก็ไม่รู้มันก็แล้วแต่ สัจจาภิเนวสของเขา ที่เขาปลุกฝังขึ้นมาในจิตใจ ใหม่ๆ แปลกๆ.

นี่ **ปัญหาอันแรก** ที่จะต้องคิดนึก เกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่า ชาติ; เพราะว่ายาวชนกำลังมีสัจจาภิเนวส ชนิดที่จะลบล้าง หรือเลิกล้าง **อุดมคติ** ที่ประกอบไปด้วยธรรมะของบรรพบุรุษไทย.

ที่น่าหัวทิ่มที่สุดก็เช่นกัน เขาชอบเผด็จการต่อคนอื่น แล้วก็เขาไม่ยอมให้คนอื่นเผด็จการต่อเขา. โดยส่วนลึกนั้น อาตมาหมายความว่า เยาวชน **ชอบตามใจตัวเองอย่างเผด็จการ**; แต่ถึงที่ที่มีธรรมะจะมาเผด็จการกับเยาวชนนั้นบ้าง เขาไม่ยอม. เขาไม่ยอมถือนิธรรมะ, **ไม่ยอมรับเอาธรรมะมาเป็นผู้เผด็จการต่อเขา** เพื่อให้เขาตั้งอยู่ในความถูกต้อง.

ขอให้สังเกตดู ว่ามันกำลังจะเป็นอย่างไร นี้ ไม่ใช่ว่าเยาวชนทั้งหมดกำลังเป็นอย่างไร; แต่เยาวชนส่วนใหญ่กำลังเป็นอย่างไร เพราะมีสัจจาภิเนวสเกิดขึ้นเป็นแบบ

ใหม่ เป็นลัทธิใหม่; และรับเข้ามาจากภายนอก เอมาล้างของเก่าออกไปหมด แล้วเอาของใหม่ชนิดนี้ใส่เข้ามาแทน. ดังนั้นเราจึงมีปัญหาเกี่ยวกับชาติ.

เขวachsenกำลังถือศาสนาเนื้อหนัง.

ที่นี้ดูต่อไป ที่เกี่ยวกับศาสนา เขวachsenของเรา กำลังมีศัจจาภินิเวส ว่า ศาสนาเป็นยาเสพติดมากขึ้น ๆ . อาตมาเคยพูด เคยสนทนา เคยโต้แย้งกับ เขวachsenเหล่านี้ ส่วนใหญ่เป็นนักเรียน เป็นเขวachsenชั้นนักเรียน มศ. ๔ มศ. ๕; ในระดับนี้แหละ รุนแรงมาก ที่กำลังเป็นอยู่ในเวลานี้. เขาจะมาเสนอความคิดเรื่อง ศาสนาเป็นยาเสพติด, พยายามที่จะพิสูจน์ เพื่อชักจูงกันไปในลักษณะอย่างนั้น; ก็เลยให้มีความคิดต่อไปว่า ศาสนานี้เป็นสิ่งที่ไม่ต้องมี.

คิดดูเถอะ "ศาสนาไม่จำเป็น", ศาสนาเป็นสิ่งที่ไม่ต้องมี; หรือว่าสิ่งที่เรียกว่าศาสนานั้น มิได้มีอยู่ในโลกไปเสียเลย ก็คือว่ามนุษย์ไม่ต้องมีศาสนา. ที่ว่าเรียกว่า "ศาสนา" นั้น เป็นระบบความคิด ความเชื่อ หรือการปฏิบัติ อย่างยาเสพติด ไปหมด ไม่มีเนื้อหาสาระอะไร ที่จำเป็นแก่มนุษย์เรา.

"ศาสนาเป็นยาเสพติด"นี้ เป็นคำพูดของพวกเขาคอมมิวนิสต์ ในลักษณะที่ ขวนเข็ญ; เพราะเขาต้องการจะได้กำลัง หรือได้ความพร้อมเพียง อย่างใดอย่างหนึ่ง จึงต้องพูดอย่างนั้น.

อาตมาก็ยืนยันกับเขาว่า คุณไปศึกษาสิ่งที่เรียกว่า "ศาสนา" ดูใหม่ให้ดี ว่ามัน มิได้เป็นยาเสพติด อย่างที่พูดกัน. ถ้าจะเป็น ก็ต้องยกเว้นพุทธศาสนา

พุทธศาสนาจะเป็นยาเสพติดไม่ได้; แต่ถ้าว่า เนืองอก เนือร้าย ที่มันอกเกินออกไป นั้นอาจจะเป็นได้. ถึงศาสนาอื่นก็เหมือนกัน ไม่เป็นยาเสพติด; **แต่ว่าเนืองอก หรือเนือร้าย ที่งอกออกไปจากศาสนานั้น ๆ แหละ เป็นยาเสพติดได้;** เพราะเข้าใจผิด เพราะยึดถือผิด เพราะปฏิบัติกันมาผิด ๆ : ฉะนั้นอย่ามาหาหรือมากล่าวหาว่า ศาสนาเป็นยาเสพติดเลย.

คนที่เป็ต้นลัทธิ ที่ให้กำเนิดลัทธิคอมมิวนิสต์ เช่น คาร์ลมาร์ค เป็นต้น. สัก ๑๕๐ ปีมานี้เป็นยุคที่ศาสนากำลังเสื่อมทรามมาก. ศาสนาคริสต์ียนก็ตกอยู่ในลักษณะที่งมฉาย จนถูกมองเห็เป็นของหลอกลวงเลวร้าย; เขาก็ว่าเป็นยาเสพติด. พุทธศาสนาของเรา ก็ไปถึงยุโรป แต่เพียงเรื่องพุทธประวัติ หรืออะไรทำนองนั้นเท่านั้น; เนื้อแท้กระทั่งธรรมะอันบริสุทธิ์ในพุทธศาสนา ยังไม่ไปถึงทวีปยุโรปในยุคนั้น. เลยทำให้เชื่อว่า **ถ้าพุทธศาสนาแท้ ๆ ได้เข้าไปถึงยุโรป ในยุคนั้นแล้ว คนอย่าง คาร์ลมาร์คนี้ จะไม่พูดว่าศาสนาเป็นยาเสพติดก็ได้.**

มองดูก็เห็นได้ทันทีว่า มันเป็นเรื่องบังเอิญ ที่เหตุการณ์ในโลก มันกำลังผันผวนอย่างนั้น จนมีช่องให้เขากล่าวว่า ศาสนาเป็นยาเสพติด; มันก็น่าหวั. ที่นี้เยาวชนของเราไม่รู้อิโหนอิเหน่ ก็ **ถูกล้างสมองด้วยสิ่งที่ยั่ว หรือมาล่อ** ให้เขาหลงไหลไปตาม เพราะมันเข้ากันได้กับความรูสึกของเยาวชนประเภทนี้.

ทางหนึ่งนั้น **ข้อบัญญัติในพระศาสนา มีแต่ห้าม ไม่ให้ทำอย่างที่เราอยากจะทำ.** ที่นี้เขาอยากจะทำผิด ๆ ตามความสะดวกสบายของเขา บทของศาสนาก็ห้ามไว้; นี้ก็เป็นทุนรอนอันหนึ่ง ที่ทำให้เขาไม่ชอบศาสนา. ที่นี้พอเขาไป

เห็นการกระทำอย่างงมงาย ซึ่งมีใช้ตัวศาสนา ซึ่งมันก็มีได้ทุกศาสนา, ความประพฤติ
นอกรีตอย่างงมงาย ทำให้คนหลงใหลอย่างไม่มีเหตุผล ให้หวังอะไรอย่างลม ๆ แล้ง ๆ
อย่างนี้ มันก็มีด้วยกันทุกศาสนา; แต่มันไม่ใช่ตัวศาสนาของศาสนานั้น ๆ, มันเป็น
สิ่งที่เพ็งงอกงายออกไป. **พระศาสดาทั้งหลายไม่โง่งอ** ถึงอย่างนั้น **แต่สาวกใน
ชั้นหลังนี้ เป็นผู้ทำ** ให้เกิดรูปแบบหรือภาพพจน์อย่างนี้ขึ้นมา ก็เลยถูกมองว่าเป็น
งมงาย ไร้สาระ, แล้วยั่วให้คนติดเหมือนกับยาเสพติด.

เขาวชนของเรากำลังมือภินิเวศ คือ การฝังหัวเข้าไปในสัจจะอันโง่งเขลา;
ต้องใช้คำว่า "สัจจะอันโง่งเขลา" สัจจะอันหลอกลวง แต่มันจริงในความรู้สึกของเขา.
ทำอะไรก็ได้. เขาเห็นว่า ศาสนาเป็นโทษเสียแล้ว เป็นยาเสพติดแล้ว ดังนั้นควรจะ
ทำลายเสีย หรือว่าอย่างดีที่สุด ไม่ต้องมีในโลกนี้.

ที่นี้ ขอให้สังเกตดูสักหน่อยว่า เขาใช้คำว่า "ศาสนา" ศาสนานั้นคือ
ลัทธิสำหรับยึดถือ. ที่นี้ ยึดถือนี้ ยึดถือด้วยสติปัญญาก็ได้, ยึดถือด้วย
ความโง่งก็ได้ ในที่สุดเราก็จะพบว่า เขาวชนชนิดนั้นเขาก็มีศาสนาของเขาเอง คือ
ศาสนาที่บูชาเนื้อหนัง, บูชาความเอร็ดอร่อยทางเนื้อหนัง แล้วเขาก็ต้องการจะ
ทำลายสิ่งที่เป็นอุปสรรค ไม่ให้เขาได้รับความเอร็ดอร่อยทางเนื้อหนัง. ขนบธรรมเนียม
ประเพณีก็เลิกไป ศาสนาก็เลิกไป หรือว่าปัญหาทางเศรษฐกิจมีอยู่ว่า ใครรวย ก็
ทำลายคนรวย; เขามาเจ็จจนคนยากจน. นี่กลายเป็นศาสนาของเขาไป เรียกว่า
"ศาสนาเนื้อหนัง". ควรจะถือว่า ศาสนาอย่างนี้มันเลวร้ายกว่า ศาสนาคือยาเสพติดไป
เสียอีก, เป็นศาสนาที่เป็นทาสของมิจฉาทิฏฐิ; แล้วก็จะฆ่าผู้อื่นได้ลงคออย่างนี้.
ศาสนาอย่างนี้ ควรจะถือว่าเลวร้ายกว่าศาสนา คือ ยาเสพติดไปเสียอีก แล้วเขาวชน

พวกนั้นก็มีความของเขา แล้วทำไมไม่เรียกศาสนาอย่างนี้ว่า เป็นอะไร...เป็นเครื่องทำลายล้างมนุษยชาติกันเสียบ้าง เพราะมันร้ายกว่ายาเสพติด.

เยาวชนเหล่านี้ก็เลยถือศาสนาเนื้อหนัง นี่เป็นคำด่าอย่างยิ่งในทางศาสนาที่ถูกต้อง. คนที่ไปบูชาเนื้อหนัง ก็เรียกว่า ถือศาสนาเนื้อหนัง, คือเห็นแก่ความสุข สนุกสนาน เวิร์ดอร่อยทางเนื้อทางหนัง ก็เรียกว่า "ศาสนา" เหมือนกัน.

อุดมคติที่ยึดถือกันเหนือสิ่งใดแล้ว มันก็กลายเป็นศาสนาของคนนั้นไป; เช่นว่า ใครบูชาเงินมากเกินไป ก็เรียกว่า คนนั้นถือศาสนาเงิน, คนหนุ่มคนสาว มันถือความรักเหนือสิ่งใด มันก็ถือศาสนาความรักอย่างนี้เป็นต้น; นั่นก็คือศาสนาเหมือนกัน. เขากำลังมีศาสนาของเขาเองแล้วมากล่าวหาว่า ศาสนาเป็นยาเสพติด; อย่างนี้มันก็ไม่ถูกต้อง, หรือว่ามันไม่ยุติธรรม.

ในที่สุด เราจะพบว่า **การศึกษาที่ไม่ถูกต้องเพียงพอ** ของประเทศเราเอง แล้ว **เจตนาของลัทธิภายนอก** ที่จะมาดึงเอาเยาวชนเหล่านี้ไป มาถึงกันเข้าพอดี. เขาก็ทำสำเร็จ ในการที่จะทำให้เยาวชนเกลียดศาสนา; กระทั่งเกลียดชาติ, ไม่ต้องการจะมีชาติ ซึ่งเป็นระเบียบแบบแผนอะไร ต้องการจะปล่อยไปตามอารมณ์.

เยาวชนกำลังมีมิจฉาปฏิภูมิจึงเกลียดชังระบบกษัตริย์.

ที่นี่ อยากจะให้ดูต่อไป ให้มันครบถ้วนเสียเลยว่า เกี่ยวกับระบบพระมหากษัตริย์ เยาวชนก็มีสังคมนิยมที่เข้มแข็งขึ้น ที่จะถือว่า ระบบกษัตริย์นั้น เป็นสถาบันที่เอาเปรียบ, เอาเปรียบอย่างยิ่ง; แล้วก็ ชักชวนกันให้เกลียดชัง; ในโลกนี้ก็มีปฏิวัติระบบกษัตริย์มากขึ้น ๆ.

มันก็มีที่ว่ามีกษัตริย์บางคนหรือบางแห่ง ควรจะถูกปลดปล่อยไป; แต่ถ้าโดยเนื้อแท้ ตามหลักของธรรมะ หรือธรรมชาติแล้ว ยังเป็นของถูกต้อง และจำเป็นอยู่; นี่เขามองไม่เห็น. เขาชักจูง ชี้ชวนกัน แต่จะให้มองเห็นในทางที่ไม่ตรงตามความเป็นจริง; ก็เลยเห็นเป็นเรื่องเอาเปรียบ ควรจะทำลายล้างเสีย. ฉะนั้น เขาจึงเลย พาลหาเรื่องจะตั้งระบบใหม่ ที่ไม่ต้องมีกษัตริย์.

อาตมาบอกเขาว่า บอกเด็ก ๆ เหล่านี้ว่า **มันเหมือนกับว่าเรามีศีระะอยู่ด้วยกันทุกคน. เราจะมีศีระะอันนี้เป็นของเราตลอดไป ดี, หรือว่าเราจะตัดศีระะเปลี่ยนแปลงศีระะของเราเรื่อย ๆ ไปดี;** เดียวอย่างนั้น เดียวอย่างนี้. ระบบมหากษัตริย์ที่ถูกต้อง หมายถึงว่า "ถูกต้อง" นี่มันเหมือนกับว่า มีศีระะที่เดียวก็พอ คราวเดียวก็พอ; ไม่ต้องตัดเปลี่ยนกันทุก ๒ ปี ๓ ปี ๔ ปีเขาก็ยังไม่เข้าใจ เพราะมองไม่เห็นว่ สปริต อันแท้ของระบบกษัตริย์นั้นมันคืออะไร.

แล้วเยาวชนเหล่านี้ **มีสังจามิเวสอย่างนี้ ก็ไม่ยอมรับเรื่องกรรมหรือ เรื่องวรรณะ.**กรรมคือการกระทำลงไปอย่างไร คนนั้นก็ควรจะเป็นอย่างนั้น : ทำดีก็ดี ทำชั่วก็ชั่ว; นี่เมื่อเขามีส่วนที่ทำได้ ก็ต้องจัดเป็นคนดี.

วรรณะ นั้น มัน **ขึ้นอยู่กับหน้าที่ที่กระทำ;** เมื่อเราทำหน้าที่อะไร เราก็เป็นอย่างนั้น. เช่นทำหน้าที่กษัตริย์ ก็เป็นกษัตริย์, ทำหน้าที่ราชฎร ก็เป็นราชฎร, ทำหน้าที่นักบวช ก็เป็นนักบวชอย่างนี้, วรรณะอย่างนี้ไม่เล็ก. พระพุทธเจ้าท่านไม่ได้เล็ก ท่านไม่ได้สอนให้เล็กวรรณะอย่างนี้; เพียงแต่สอนให้เล็กวรรณะที่สมมติกันด้วยความยึดมั่นถือมั่น, หรือว่าเอาการเกิดจากท้องแม่ เป็นเครื่องวัด; วรรณะอย่างนี้พระพุทธเจ้าท่านให้เล็ก; แต่วรรณะตามหน้าที่การงาน ซึ่งมันก็ต้องสูงต่ำกว่ากันมากเป็นธรรมดา นี่ไม่ต้องเล็ก.

ฉะนั้นเมื่อไม่ยอมรับลัทธิกรรม, หรือ ลัทธิวรรณะที่ถูกต้อง ก็
ไม่ยอมรับระบบกษัตริย์ ซึ่งเล็งถึงสถาบันของบุคคลที่จัดไว้ เพื่อการนั้นโดยเฉพาะ
สืบๆ กันมาหลายชั่วอายุคนมาทีเดียว.

นี่ เยาวชนเหล่านี้ ก็ไม่มีเหตุผลของสติปัญญา มีแต่เหตุผลของ
สัญชาตญาณ คือ มิจฉาทิฎฐิที่ฝังแน่นลงไปทุกที.

นี่เราจะเห็นได้ว่า เยาวชนของเรา กำลังมีสัญชาตญาณแหวกแนว
ออกไป ในทางที่จะทำลายชาติ ทำลายศาสนา ทำลายระบบมหากษัตริย์.

มีตัวปัญหาแล้วต้องมีทางแก้ปัญหา.

เมื่อเราได้อันนี้เป็นตัวปัญหาแล้ว เราก็ หาทางที่จะแก้ปัญหานั้นต่อไป.
อาตมาเรียกว่า "สิ่งที่เราควรจะให้เขาได้ทราบ", สิ่งที่เราทุกคน ควรจะให้เยาวชน
นั้นได้รับทราบ มันก็เป็นข้อๆ ไป คู่ๆ กันไปกับสิ่งทั้งสามนั้น. อาตมาจึงเรียกว่า
ไทยตรียางคธรรมสำหรับเยาวชน คือ ธรรมะที่ประกอบอยู่ด้วยองค์ ๓
สำหรับความเป็นไทย ใจความสำคัญมันอยู่ตรงที่คำว่า "องค์ ๓" ได้พูดมาแล้ว
ข้างต้นว่า คำว่า สาม สาม หรือองค์ ๓ นี้ สำคัญมาก. นี้ก็ยิ่งจะพูดต่อไปให้เห็นว่า
มันสำคัญอย่างไร.

ทำความเข้าใจ "องค์สาม" กันก่อน.

เราพูดกันถึงเรื่องที่ไม่เกี่ยวกับการเมือง ไม่เกี่ยวกับการบัญญัติของมนุษย์
กันก่อนดีกว่า; เพื่อจะให้เห็นว่า องค์ ๓ นี้ มันตั้งต้นขึ้นมาอย่างไร; แล้ว
จะเข้าใจองค์ ๓ ที่เกี่ยวกับการเมือง เช่น ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ นี้ เป็นต้น ได้.

สำหรับคำว่า "องค์" นี้ อาตมาเชื่อว่า ทุก ๆ ท่านทราบแล้วว่า หมายถึงอะไร. องค์ นั้นคือ **ส่วนประกอบอันหนึ่ง** จะเรียกว่า factor อันหนึ่ง; ส่วนประกอบอันหนึ่ง และหลาย ๆ องค์นี้จะต้องประกอบกันเข้า เป็นสิ่งหนึ่งซึ่งสำเร็จประโยชน์; เหมือนกับยานานหนึ่ง ก็ต้องมีอะไรหลาย ๆ อย่างรวมกันเข้า ประกอบขึ้นเป็นยานานหนึ่ง. ส่วนหนึ่ง ๆ ก็เรียกว่าองค์อันหนึ่ง; นี้ความหมายของคำว่า องค์. ถ้าองค์สาม ก็หมายความว่า มี ๓ ส่วน; เรียกเป็นไทยว่าสามองค์. แต่ถ้าเป็น**ภาษาบาลี** ก็คำว่า **ตริองค์** พอสนิทกันสนิทแล้ว มันก็เป็น **ตริยางค** **ไตรยางค** บ้าง. **ไตรยางค** นี้แปลว่า **องค์สาม** หรือ**ตริยางค** ก็แปลว่า **องค์สาม**; นี้หมายถึงสิ่งที่ต้องมีส่วนสำคัญประกอบกัน ๓ ส่วน.

ที่นี้ก็รู้จักเสียเลยว่า **ถ้าสิ่งนั้น มันต้องประกอบขึ้นด้วยส่วนหลายส่วนแล้ว** เราจะเรียกมันว่า **สิ่งที่ไม่จริง คือสิ่งที่มันปรุงแต่ง**; เพราะมันต้องเป็นถึง ๓ สิ่ง หรือ ๓ ส่วนมาประกอบกันเข้า จึงจะเป็นสิ่งหนึ่งขึ้นมา. เพราะฉะนั้นมันจะจริงในตัวมันเองไม่ได้ มันจึงต้องเปลี่ยนไป ตามลักษณะของการที่มันประกอบกันเข้า; อย่างนี้แล้ว ก็เรียกว่าสิ่งปรุงแต่งทั้งนั้น. ถ้าเรียกเป็นภาษาบาลีก็เรียกว่า **สังขาร**, หรือ **สังขตะ** ก็ได้ แปลว่า **ปรุงแต่งกันขึ้น กระทำร่วมกันเข้า**; นี้ก็เรียกว่า **สังขตะ** หรือ**สังขาร**. **เป็นกิริยา** เรียกว่า **สังขตะ** **มันกระทำร่วมกันเข้า เป็นนาม** เรียกว่า **สังขาร** คือ **สิ่งที่มีการกระทำร่วมกันเข้า**; ฉะนั้น จึงเป็นสิ่งที่ไม่เที่ยงเปลี่ยนแปลงทั้งนั้น.

สิ่งที่ต้องมีองค์ประกอบกันเข้า แล้วเกิดขึ้นนี้ จึงเป็น**สังขตะ** หรือ**เป็นสังขาร**; แล้วทุกสิ่งเป็นอย่างนี้. ยกเว้น สิ่งเดียวคือ **พระนิพพาน**; นิพพานเท่านั้นที่ไม่เป็นสังขตะ; คือไม่ต้องประกอบไปด้วยองค์นั้นองค์นี้ เอมารวมกันแล้วเป็นนิพพานขึ้นมา; อย่างนี้ไม่มี.

พระนิพพานนี้เป็นสิ่งเดียวแท้ เป็นเนื้อแท้; แล้วแต่จะเล็งถึงอะไร. ถ้าเล็งถึงความว่าง ก็ความว่างเท่านั้น ไม่มีอะไรเจืออยู่เลย; ถ้าเล็งถึงความสงบ มันก็สงบเท่านั้น มันไม่มีอะไรเจืออยู่เลย. แต่ส่วน **สังขาร** ทั้งหมด **นอกจากพระนิพพานแล้ว** มันก็มี **องค์ประกอบ**; แล้วมันก็ต้องโยกเยกเคลื่อนไหวไปตามองค์ประกอบ.

นี่เรารู้จักแยกสิ่งๆ ที่เรียกว่า **สังขตะ** และ **อสังขตะ** ออกจากกันเสีย ให้ชัดเจนก่อน; เพื่อเราจะเข้าใจสิ่งที่เรียกว่าองค์ประกอบ, และการประกอบอยู่ขององค์ประกอบนั้นให้เห็นชัด. แล้วในที่สุด เราก็จะเห็นชัดว่า **ในบรรดาเรื่องทั้งหลายของมนุษย์** ของโลกนี้แล้ว **ต้องประกอบอยู่ด้วยองค์ประกอบทั้งนั้น**; ดังนั้น **จึงต้องมีองค์ประกอบที่จำเป็น**; องค์ประกอบใด ๆ ที่จำเป็น **ต้องมีครบ** มันจึงจะ**ตั้งอยู่ได้** หรือมีชีวิตอยู่ได้.

ความเป็นไทยต้องมีองค์ประกอบ คือ **ชาติ ศาสนา มหากษัตริย์**.

ที่นี้คำว่า **"ความเป็นไทย"** หรือ **ชาติไทย** ก็ได้ **ก็ต้องมีองค์ประกอบที่ครบถ้วน** ซึ่งในที่นี้จะระบุถึง **ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์**; เป็น ๓ องค์ประกอบ ประกอบกันเข้าแล้ว ก็จะเป็นสิ่งสูงสุดอันหนึ่ง เรียกว่า **ความเป็นไทย**.

ความเป็นไทยจะต้องประกอบอยู่ด้วยองค์ ๓ คือชาติ คือศาสนา คือพระมหากษัตริย์; ความที่ประกอบกันเข้าอย่างนี้ ก็เรียกว่า **"ตริยางคะ"** คือ องค์ ๓ : ไทยตริยางคะ องค์ ๓ แห่งความเป็นไทย; ตริยางคธรรม ธรรมที่เป็นองค์ ๓ แห่งความเป็นไทย; **นี่คือ** สิ่งที่เราจะต้องรีบทำให้เขาเข้าใจกันอย่างถูกต้อง.

ไตรยางค์ธรรมแห่งความเป็นไทยนี้ มีสาม คือ **ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์**; แล้วแน่นอนที่สุดว่า จะต้องถือว่าพอดีแล้ว เพิ่มอีกไม่ได้, ลดอีกไม่ได้; ลดเสียอีกก็ไม่ได้; เพิ่มอีกก็ไม่จำเป็น หรือไม่ได้ เรียกว่าพอดีแล้ว. นี่ทุกสิ่งที่จะทรงตัวอยู่ได้ ต้องประกอบไปด้วยองค์ที่ถูกต้อง.

ทีนี้เมื่อตะกี้นี้เอาตมาบอก ว่า ให้มองกันตั้งแต่ **ธรรมชาติ** พื้นฐานที่สุด ว่า จะ **ต้องมีองค์ประกอบ** และประกอบกันอยู่ **จึงจะอยู่ได้**. จะยกตัวอย่าง ที่ทุกคนจะต้องมองเห็น ว่า **ร่างกาย** อัดตภาพของเรานั้นหนึ่ง ๆ นี้ **มีไตรยางค์** คือ องค์ ๓ อย่งไรบ้าง? เราจะ **ต้องมีร่างกาย** ส่วนที่เป็นรูปธรรมนี้ เรียกว่า **รูปธรรม** คือ ร่างกายนี้ **องค์หนึ่ง**. แล้วก็มี **องค์ที่ ๒** คือ **นามธรรม** คือส่วนที่เป็นจิตใจนี้ อีกองค์หนึ่ง. แล้ว **องค์ที่ ๓** ก็คือ **อำนาจ** ที่จะควบคุมหรือบังคับ ร่างกายกับใจ **นี้ให้เป็นอยู่อย่างถูกต้อง**.

เข้าใจหรือยัง? ลองคิดดูอีกทีว่า เรามี **ร่างกาย** เรามี **จิตใจ** แล้วเรามี **อำนาจ** อันหนึ่ง ที่จะ **บังคับควบคุม** ร่างกายและจิตใจ ให้เป็นอยู่ด้วยกันอย่างถูกต้อง; ถ้าเราไม่มีร่างกาย จิตใจก็อยู่ไม่ได้, ถ้าเรามีร่างกายไม่มีจิตใจ ก็อยู่ไม่ได้, เรามีทั้งร่างกายและจิตใจ ก็ต้องมีอำนาจอันหนึ่ง ที่จะควบคุมบังคับ ให้สิ่งทั้ง ๒ นี้ ทำหน้าที่ของมันอย่างถูกต้อง.

ฉะนั้น **สังเกตดูให้ดี** จะพบว่า มัน **ขาดไม่ได้** แล้วมันไม่จำเป็นที่จะเพิ่มเข้าอีกแล้ว **ลดก็ไม่ได้** **เพิ่มก็ไม่ได้** : มีร่างกาย มีจิตใจ และมีอำนาจอันหนึ่ง ที่ทำให้สิ่งทั้ง ๒ นี้ สัมพันธ์กันอยู่อย่างถูกต้อง.

ถ้าเราจะ **เปรียบเทียบ** ชาติ **ประเทศชาติ**; ตัวประเทศนี้ ก็เหมือนร่างกาย, ศาสนาก็เหมือนกับจิตใจ, พระมหากษัตริย์ก็เหมือนกับผู้มีอำนาจ **ควบคุมสิ่งทั้ง ๒** นี้ ให้เป็นอยู่ด้วยกันได้ เป็นสิ่งที่มองเห็นได้ง่าย ๆ อย่างนี้.

หรือจะเอาทางวัตถุล้วนๆ ว่า **เรือ** ลำหนึ่ง **ต้องมีลำเรือ** เหมือนกับร่างกาย; ต้องมีระบบลำเรือ มันประกอบอยู่ด้วยหลายๆส่วน เป็นระบบของลำเรือ นี้ก็ส่วนหนึ่ง. แล้วก็ **มีระบบจักรกล** ที่เป็นตัวกำลัง ที่จะทำให้เรือมันแล่นไป มันอีกระบบหนึ่ง. มันไม่ใช่ตัวเรือ ไม่ใช่ลำเรือ; แล้วก็ **ต้องมีระบบอันหนึ่ง** ซึ่ง **บังคับควบคุม** ให้ลำเรือกับเครื่องจักร นั้นละ ดำเนินไปอย่างถูกต้อง นี้ไม่มีทางที่จะลดหรือจะเพิ่มอีก.

ที่เขาเรียกกันว่ารัฐนาวา **ลำเรือแห่งรัฐ** คือ **ประเทศชาติ** มันก็เหมือนกัน **ต้องมีลำเรือ, ต้องมีเครื่องจักร** หรือกำลังของเรือ, แล้ว **ต้องมีคนที่** จะ **ควบคุม** สิ่งเหล่านี้; จะเรียกว่า กัปตันหรือจะเรียกว่าอะไรก็ตาม พวกช่างทั้งหลาย จะต้องทำหน้าที่ควบคุมลำเรือกับเครื่องกำลังของเรือ ให้มันทำหน้าที่สัมพันธ์กัน.

นี่ดูโดยหลักทั่วๆ ไปตามธรรมชาติ ทางนามธรรมก็ดี ทางรูปธรรมก็ดี เราเห็นว่า **องค์สามนี้สำคัญมาก** หรือว่า **เป็นความลับอันหนึ่งของธรรมชาติ** ที่มีอยู่อย่างเป็นพื้นฐาน; เรียกในภาษาธรรมะแล้ว ก็ว่า **รูปธรรม** อันหนึ่ง **นามธรรม** อันหนึ่ง และ**อำนาจที่จะควบคุม** รูปธรรมและนามธรรม ให้ยังคงสัมพันธ์กันอยู่. เหมือนที่เราใช้ชีวิต มานั่งอยู่ที่ตรงนี้ เพราะเรามีรูปธรรม, เพราะเรามีนามธรรม, และมีธรรมอีกอันหนึ่ง ซึ่งเราไม่ค่อยจะรู้จักชื่อ ไม่รู้จะเรียกชื่อว่าอะไรดี; มันเป็นสังขารธรรม หรือเป็นอะไรก็ตาม ที่จะควบคุมรูปธรรมกับนามธรรมนี้ ให้เป็นไปด้วยกันได้. นี้ **อัตตภาพนาวา** นี้ ก็เป็นไปในวิภวภูตสังสาร; พุดอย่างภาษาธรรมะหน่อย.

เดี๋ยวนี้ เขาวชนของเราไม่รู้เรื่องนี้เลย แต่กลับไปมีสักจาภินิเวส หรือลัทธิความคิดความเชื่อมัน ยืนยันเป็นกระต่ายขาเดียวอย่างอื่น **จนไม่ต้องมีชาติ ไม่มีศาสนา ไม่มีพระมหากษัตริย์กัน.**

ต้องให้เขาวชนศึกษาเรื่อง "ชาติ" ให้ถูกต้อง.

ที่นี้ ดูกันไปอีกสักหน่อย เพื่อว่าเราจะเผชิญกับเขาวชนชนิดนี้ ที่กำลังมีมากขึ้น ว่าคำว่า **ชาติ** นี้ ตรงกับ **รูปธรรม**. คำว่า **ศาสนา** ตรงกับ **นามธรรม**. คำว่า **พระมหากษัตริย์** ตรงกับ **สิ่งที่มีอำนาจควบคุม** ให้รูปธรรมกับนามธรรม สัมพันธ์กันไปได้.

รูปธรรม ดิน น้ำ ลม ไฟ คือ **ฝ่ายวัตถุ** ทั้งนั้น, ประเทศชาติคือ แผ่นดิน ก็มีลักษณะเป็นวัตถุ, หรืออะไรๆ ที่มันเนื่องอยู่กับแผ่นดิน, แล้วมันเนื่องกันอยู่กับร่างกายของมนุษย์เป็นปัจจัยที่ห้ามมนุษย์มีชีวิตอยู่ได้; แล้วรวมกันมากๆ หลายองค์ประกอบ เรียกว่าชีวิต; จะมีชีวิตเดียวอยู่เดียวไม่ได้.

นี่ควรจะบอกให้ลูกเด็กๆ ของเรารู้ว่า **เราจะมีชีวิตอยู่ชีวิตเดียวคนเดียว นั้นมันไม่ได้**; หรือเราเกิดมาแล้ว เราจะแยกตัวอยู่เพียงคนเดียว ก็ไม่ได้; หรือว่า ในสากลจักรวาลนี้ จะให้มีคนอยู่เพียงคนเดียว อย่างนั้นมันก็อยู่ไม่ได้เหมือนกัน มันก็ตายเหมือนกัน. ฉะนั้น **ชีวิตทั้งหลายจะต้องสัมพันธ์กัน ตามความจำเป็น** ที่จะสัมพันธ์กันอย่างไร, ในขอบเขตเท่าไร. ฉะนั้น จึง **เกิดเป็นหมู่คณะ** หรือ **เป็นชาติ** ขึ้นมา; แล้วมันก็แบ่งแยกกันในตัว ตามที่มันมีพื้นเพแห่งสันดาน นิสัย

ใจคออะไรๆ เหมือนๆ กัน; ถ้ามันไม่เหมือนกัน มันเข้ากันไม่ได้ มันก็แยกตัวออกไป. มันก็จึงเหลืออยู่เป็นพวงๆ ตามที่มันเข้ากันได้ : อย่างวัวก็ไปหาฝูงวัว, ควายก็ไปหาฝูงควาย, ช้างก็ไปหาฝูงช้าง, มันจะแยกตัวกันเองอย่างนี้.

ที่นี้ **มนุษย์ก็มีหมู่แห่งมนุษย์** แต่มนุษย์นี้มันต่างจากสัตว์ ตรงที่ว่ามีสติปัญญา มีความคิดนึกถึงซึ่งกว้างขวาง ดังนั้นมันจึงต้อง **แยกตัวออกจากกัน ตามที่มีสติปัญญา** อย่างไม่ด้วย; เราจึงอยู่กันเป็นชาติๆ หลายๆ ชาติในโลกนี้ ตามเหตุปัจจัยที่บังคับ.

ที่นี้ ในชาติหนึ่งต้องมีความเป็นอย่างไรอย่างหนึ่ง ที่เหมาะสมแก่ชาตินั้น; ดังนั้นเมื่อ **มีชาติ** แล้ว ก็**ต้องมีเอกลักษณ์ของชาติ** จะต้องมีวัฒนธรรมของชาติ หรือเรียกสั้นๆ ก็ว่า **มีธรรมะสำหรับความเป็นชาตินั้นๆ แต่ละชาติ.**

นี้ **ชาติไทย** ก็มีอายุมาเป็นพันๆ ปีแล้ว ก็**มีธรรมะสำหรับความเป็นไทย** กำกับอยู่ จึงอยู่มาได้เป็นพันๆปี; ดังนั้นจึงถือว่า เป็นความถูกต้องแล้วสำหรับชนชาติไทย; แม้ว่าจะไม่เหมือนกันกับคนชาติอื่น ก็ช่างมัน.

ชนชาติอื่นเขามีปัญหาอย่างอื่น มันเหมือนกันไม่ได้; นอกจากว่าปริมาณมันต่างกันแล้ว มันยังมีอะไรต่างกันยิ่งกว่าปริมาณ คือ สติ ปัญญา ความคิด รสนิยม อะไรต่างๆ มันต่างกัน; อย่างนี้ในทางธรรมะ เขาเรียกว่า กิเลสมันต่างกัน. คนจะไอยู่ด้วยกันได้ ก็เมื่อมีกิเลสเหมือนกัน; เมื่อมีกิเลสต่างกัน ก็ต้องมีระบบที่จะเป็นอยู่ต่างกัน.

ฉะนั้น **ความเป็นไทย** ก็มี**ธรรมะสำหรับความเป็นไทย** ของตัว โดยเฉพาะ แล้วก็อยู่มาได้ แล้วก็ **ช่วยให้รอดอยู่ได้อย่างน่าอัศจรรย์**; จนเมื่อวาน จะเรียกว่า เมื่อวานนี้ ก็ **ไม่ได้เป็นเมืองขึ้นของชนชาติอื่น**. นั่นนะมันเป็นเครื่องพิสูจน์ **ความเป็นไทย** ที่ถูกต้อง หรือ**ธรรมะของความเป็นไทย** ที่ถูกต้อง ชาติไทยจึงยังคงอยู่ได้. แล้วทำไมจะมาเลิกล้างเสีย?

ธรรมะสำหรับความเป็นไทย ที่เคยช่วยคนไทยมาเป็นพัน ๆ ปี **ทำไมจะต้องเลิกล้างเสีย?** แล้วไปปรับระบบอะไรใหม่ๆ ซึ่งยังไม่รู้ว่าจะเป็นอะไร จะเพื่ออะไรก็ยังไม่รู้; รู้แน่นอนอย่างเดียวแต่ว่า มันถูกกับกิเลสของเด็กๆ เหล่านั้น.

นี่เราสอน **ให้เขาพิจารณาอย่างนี้ดูบ้าง** บางที**สัจจาภินิเวส**ของเขาจะ**คลายลง** จะรู้จักรักชาติ แล้วก็อยากจะรับใช้ชาติ; หรือว่าอยากจะมีชาติที่มั่นคง เป็นชาติไทย อย่างนี้เป็นต้น.

ต้องให้เยาวชนรู้จักศาสนาอันถูกต้อง.

ที่นี้ก็มาถึงคำว่า "ศาสนา" อย่าเอา**รูปแบบเป็นศาสนา** มันจะกลายเป็นคนโง่. **รูปแบบ** หรือ **พิธีรีตอง** ต่างๆ นั้นมันไม่ใช่ศาสนา, **วัตถุ** ไม่ใช่ศาสนา, แม้แต่ **เสียงแสดงธรรม**นี้ ก็ยังไม่ควรถือว่าเป็นศาสนา. ศาสนาจะต้อง คือ **ความรู้** ที่ถูกต้อง แล้ว **ได้รับการปฏิบัติ** **แก้ไขความทุกข์** อย่างใดอย่างหนึ่งได้ **นั่นแหละคือตัวศาสนา**; ส่วน**วัดวาอาราม** **อุปกรณ์** **เครื่องใช้ไม้สอย**นี้ มันเป็นเพียงเปลือกของศาสนา, มันเป็นเพียงภาชนะของศาสนา, เป็นเครื่องมือเครื่องไม้

ของศาสนา. **ตัวศาสนาคือความรู้ที่ถูกต้อง และ ปฏิบัติได้** แล้วก็ปฏิบัติแล้ว **จนมีผลเป็นความสงบสุขอยู่**; สูงสุดก็คือพระนิพพาน นี่คือนิพพาน.

แต่ศาสนามีความหมายกว้างมาก คือ อะไรก็ตาม ที่จะให้สำเร็จประโยชน์ อย่างนี้แล้วก็ควรจะเรียกว่าศาสนา. ที่แรกก็ไม่มีศาสนาในโลกนี้ เพราะว่าที่แรกไม่เคยมีมนุษย์ในโลกนี้; ต่อมามีมนุษย์ **ปัญหาเกิดขึ้นทางจิตใจ** และมนุษย์ ก็แก้ **ปัญหาได้** เป็นคนแรก; ความรู้อันนั้นก็ **เกิดเป็นระบบศาสนาขึ้นมา**, คือ ความรู้ทางจิตใจ ก็ปฏิบัติแก้ไข แล้วก็รอดตัวมาได้; ระบบนี้มันมากขึ้นๆ เจริญ ขึ้นๆ จนเป็นเรื่องทางจิตใจอย่างลึกซึ้ง คือดับกิเลส ดับทุกข์ได้โดยสิ้นเชิง.

ส่วนปัญหาเล็กๆ น้อยๆ ในขั้นพื้นฐาน ที่ว่าเจ็บไข้ได้ป่วย, หรือว่ายากจน หรือว่าไม่เมตตากรรณกัน อย่างนี้มันก็เป็นระดับพื้นฐาน ก็แก้มาได้ตามลำดับ; รวม อยู่ในระบบของศาสนาด้วยเหมือนกัน. แต่เมื่อไม่สำคัญอย่างนี้ เราก็ไม่ค่อยหยิบ เอาส่วนนี้มาพูด บางทีก็แยกออกไป เป็นศีลธรรมแขนงหนึ่งๆ น้อยๆ ไม่ใช่ตัว ศาสนาแท้ๆ; สงวนเอาคำว่า "**ศาสนา**" ไว้ สำหรับแก้ไขกิเลสโดยตรง.

แต่อย่างไรก็ดี; ขอให้ถือว่า ระบบที่มันกำจัด **ปิดเป่า ความทุกข์** ยากของมนุษย์แล้ว **จะเรียกว่าศาสนาทั้งนั้น**. มีชีวิต มีร่างกาย มีจิตใจ มี อะไรอยู่แล้ว นั่นเป็นส่วนหนึ่ง ส่วนที่เป็นชาติ เป็นความเกิด มีอยู่แล้ว; ทีนี้ถ้า ปัญหาที่มันเกิดขึ้น แก้ปัญหานั้นได้ ระบบนั้นๆ จึงเป็นศาสนาขึ้นมา.

ฉะนั้น ขอให้ถือเอาคำ "**ศาสนา**" เหมือนกับหลักโอวาทปาฏิโมกข์ :
ว่า **ตั้งต้นด้วยการไม่ทำผิด** ความเลว ความร้าย ความชั่ว ความผิด อะไร ไม่ทำ.

อันดับต่อมา ก็ **ทำแต่สิ่งที่ดี** ที่มีประโยชน์ ระดับสูงสุด. สุดท้ายก็ว่า **อย่าไปผูกพัน ยึดมั่นหมายมั่น** แม้แต่สิ่งเหล่านั้นว่า เป็นตัวเรา เป็นของเรา จิตใจมันจึงจะเกลี้ยงไปจากความทุกข์ ด้วยประการทั้งปวง นี่คือระบบของศาสนาเป็นอย่างนี้; เพราะฉะนั้น **เราจะต้องทำให้ถูกต้อง** นับตั้งแต่การหาเงิน การใช้เงิน การมีเงิน หรือว่า ตั้งแต่การกิน การนอน การอาบ การถ่าย กระทั่งการกระทำที่มันเนื่องไปถึงผู้อื่น ถูกหมด ก็เรียกว่า ระบบศาสนานั้นถูกต้อง.

พูดให้สั้นก็ว่า จะแก้ปัญหาทงนามธรรม ทงร่างกายนั้นก็มปัญหา; แต่ว **ปัญหาของทงกาย** นั้น มัน **ขึ้นอยู่กบปัญหาทงจิตใจ**, เพราะเราพุทธบริษัทถือว่า รูปธรรมอยู่ใต้อำนาจของนามธรรม; พูดให้ชัดหน่อยก็ว่า ร่างกายนี้อยู่ใต้อำนาจของจิตใจ. แม้พวกคอมมิวนิสต์ หรือพวกdialectic materialism เขาจะถือว่าไม่มีใจ ใจถ้ามี ก็อยู่ใต้อำนาจของกาย; อย่างนี้ก็ตามใจ มันเป็นอุดมคติหรือความรู้ของเขา.

ชาวพุทธ เรานี้จะถือว่า **กายอยู่ใต้อำนาจของจิตใจ**; ฉะนั้นปัญหาทงกาย ก็มาขึ้นอยู่กบปัญหาทงจิตใจ; ถ้าทงจิตใจถูกต้องทงกายก็ถูกต้อง; เราจึงหวังแต่ความถูกต้องในทงจิตใจ. ฉะนั้นเรื่องของศาสนา มันจึงเป็นเรื่องทงจิตใจเพ่งเล็งไปยังทงจิตใจโดยเฉพาะ; เมื่อเรา **มีการกระทำถูกต้อง ในระบบทงจิตใจ แล้วร่างกายก็ถูกต้อง**. ใจความสั้นๆหรือบทนิยามของคำวาศาสนา มันก็มีอย่างนี้.

ที่นี้ลูกเด็ก ๆ เขวชนของเรา กำลังไม่คิดอย่างนี้ กำลังมีสัญจจาภินิเวศ บักดิ่งเป็นอย่างอื่น; คือ ถือตามความรู้สึกรวมดาสามัญ จะเอริตอ่อยทงเนื้อทงหนังไปเสี่ยตะพืด เลยไม่มีศาสนา.

ต้องให้เยาวชนรู้จักระบบพระมหากษัตริย์อันถูกต้อง.

ที่นี้ องค์ที่สาม คือ พระมหากษัตริย์ นี้ก็อย่าได้ถือว่า เล็งถึงบุคคล หรือรูปแบบ อะไรต่างๆ; จะต้องเล็งถึงระบบอันหนึ่ง ซึ่งยกขึ้นเป็นสถาบัน ที่มีอำนาจหน้าที่ที่จะควบคุม ให้ชาติและศาสนาสัมพันธ์กันไป. เหมือนกับที่กล่าวมา ตะกี้ที่ว่า เราต้องมีระบบของธรรมะอันหนึ่ง ที่จะควบคุมร่างกายและจิตใจ ให้เป็นไปด้วยกันอย่างถูกต้อง คือระบบที่สาม; มันเป็นนามธรรม. แต่นามธรรมแสดงตัว ออกมาไม่ได้ ฉะนั้น จึงต้องแสดงตัวออกมาทางรูปธรรม. ฉะนั้น ระบบควบคุมชาติ และศาสนา จึงแสดงตัวออกมาทางบุคคล ที่เราสมมติเรียกกันว่าพระมหากษัตริย์ จะเป็นตัวบุคคลก็ได้, เป็นคณะบุคคลก็ได้. ว่าโดยหน้าที่การงานแล้ว จะเป็น โดยบุคคล, หรือโดยคณะบุคคลก็ได้, ระบบควบคุม อำนาจควบคุมนี้ จะมาจาก ทางไหนก็ได้.

แต่ก่อนนี้ เรามีสติปัญญาพอที่จะแก้ปัญหา ก็มีระบบบุคคลคนเดียวได้, ระบบที่มีหลายบุคคล ทำหน้าที่ปกครองประเทศ นี้ก็เคยมีมาแล้ว ตั้งแต่ครั้งพุทธกาล. แต่ปัญหามันไม่ได้อยู่ที่ว่า คนเดียวหรือหลายคน; ปัญหามันมีอยู่ที่ว่า ทำอย่างไร? คนเดียว ก็ต้องประกอบด้วยทศพิธราชธรรม, หลายคนก็ต้องประกอบไปด้วย ทศพิธราชธรรม, หรือจะรวมกันเป็นคณะใหญ่เกือบหมดทั้งแผ่นดิน ปกครองประเทศ มันก็ต้องประกอบไปด้วยทศพิธราชธรรม.

[ต้องทำความเข้าใจ "ทศพิธราชธรรม" ให้ถูก..]

ตรงนี้อาจจะสอนบาลีสักนิดหนึ่ง คือคำว่า **ราช** หรือ **ราชะ** มันเกิดขึ้นมา **ในโลกอย่างไร?** ตามที่มีอยู่ในพระคัมภีร์ในพระไตรปิฎก และอยู่ในรูปของพระพุทธรูป ภาษิต ที่พระพุทธรูปเจ้าตรัสเล่าเอง แล้วก็น่าสนใจมาก :-

คำว่า "ราชา ราชะ" นี้ มันเกิดมาจากปากของมนุษย์กลุ่มหนึ่ง ที่พอใจในระบบการปกครอง ที่ทำให้เขาอยู่กันเป็นผาสุก; ก็จะต้องกล่าวถึงสมัยที่มนุษย์ไม่มีการปกครอง อยู่กันตามบุญตามกรรม ก็มีการเบียดเบียน การลัก การขโมย การล่องลະเมิดสิทธิทางร่างกาย ทรัพย์สินสมบัติ อะไรก็ตาม หาความสงบสุขไม่ได้. ต่อมา มนุษย์เหล่านั้น ทนความเป็นอย่างนั้นไม่ไหว มาปรึกษาหารือกัน; แล้วก็สมมติให้คนหนึ่ง ซึ่งทุกคนยอมรับว่า เฉลียวฉลาดในทางสติปัญญา มีร่างกายแข็งแรง มีอนามัยดี มีสุขภาพดี มีไหวพริบดี. ขอให้คนนี้ทำหน้าที่ ควบคุมคนทั้งหลาย; คนนี้ก็ทำหน้าที่ ควบคุมคนทั้งหลาย จนไม่มีการฆ่า การลัก การขโมย การล่องลະเมิดทางกาม อะไรต่างๆ, ไม่มีคนพูดเท็จ ไม่มีคนดื่มน้ำเมา นี่มันมีสภาพที่เป็นสุขสงบสุขเข้ามาแทน. ที่นี้คนทั้งหลายเหล่านั้นก็ร้องตะโกนขึ้นมาในวันหนึ่งว่า ราชา - ราชา - ราชา; คำนี้แปลว่า พอใจแล้ว - พอใจแล้ว - พอใจแล้ว คือยินดีที่สุด คำว่า ราชา นี้แปลว่า ยินดีที่สุด.

ฉะนั้น พระราชา จึงมีความหมายว่า ผู้ที่ทำความพอใจที่สุดให้แก่คนทุกคน จะเป็นเรื่องกี่หมื่นปีมาแล้วก็ไม่ทราบ แต่ในพระบาลีมีอยู่อย่างนั้น. ระบบราชาจึงเกิดขึ้นในโลก แล้วก็สืบๆ ต่อกันมา; จนกระทั่ง เกิดระบบบัญญัติ ที่เรียกว่า เหมือนกับธรรมเนียมแห่งราชา เรียกว่า ทศพิธราชธรรม.

พระราชาต้องประกอบด้วยทศพิธราชธรรม มีหลายข้อ คงจะเพิ่มมากขึ้นๆ จนกว่าจะสมบูรณ์. ไปดูทศพิธราชธรรมแล้ว ก็ารู้สึกพอใจด้วยกันทุกคน ว่าคนเช่นนี้เหมาะสมอย่างยิ่ง ที่จะยกเทิดทูนขึ้นไว้บนหัว เรียกว่าผู้ที่อยู่บนหัว หรือว่า จะเป็นผู้ที่เป็นเจ้าของแผ่นดินทั้งหมดได้.

ขอให้ไปศึกษาดูเอาเอง รายละเอียดดีมาก แต่เขาแต่งไว้เป็นคำกลอน
ไพเราะมากเป็นภาษาบาลี :-

ทานํ สีลํ ปริจาคํ
อโภง์ อวิหีสญจ

อาชชวํ มททวํ ตปํ
ขนฺตญฺจ อวิโรธนํ

นี่เป็นคำกลอนแปลว่า : พระราชาต้องประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้ :
ทานํ - เอื้อเพื่อเจือจาน, สีลํ - มีระเบียบวินัยดี, ปริจาคํ - สละของเลวร้าย
ในจิตใจออกอยู่เสมอ, อาชชวํ - ซื่อตรง, มททวํ - อ่อนโยน, ตปํ - บังคับตัวได้,
อโภง์ - โกรธไม่เป็น, อวิหีสญจ - ไม่เบียดเบียน, ขนฺตญฺจ - อุดหนุน, อวิโรธนํ - ไม่มี
อะไรพิรุณ หรือตำหนิได้ อพิรุณ คือไม่มีอะไรพิรุณ ข้อสุดท้ายของทศพิธราชธรรม.

ลองคิดดูซิ ว่า ถ้าประกอบด้วย ๑๐ ประการนี้ แล้วจะเป็นอย่างไร? ควร
จะอยู่บนหัวคนทุกคนหรือไม่? แล้วเขาก็ได้ถือกันมาอย่างนี้ ตลอดเวลาที่พันปีมาแล้ว
ก็บอกไม่ได้. แต่ว่าถ้าเป็นพระราชา ก็คือเป็นอย่างนี้; สถาบันมหากษัตริย์
คือเป็นอย่างนี้. ดังนั้น จึงสามารถด้วย จึงเหมาะสมด้วยที่จะควบคุมชาติและ
ศาสนา ให้ยังคงสัมพันธ์กันอยู่ได้; แล้วประเทศนั้นก็อยู่ได้ เพราะประกอบ
อยู่ด้วยธรรมะ ๓ ประการ ที่เรียกว่า "ไตรยางยธรรม - ธรรมที่มีองค์สาม" คือ ความ
เป็นชาติก็ถูกต้อง, ความมีศาสนาก็ถูกต้อง, ผู้ที่จะเป็นกัปตัน ควบคุม
สิ่งเหล่านี้ให้เป็นไปอย่างถูกต้อง ก็มีอยู่.

อย่ามองไปในแง่ที่ว่า มนุษย์แต่งตั้งขึ้น ด้วยความโง่เขลา หรือ
ว่าเอาเอง; แต่ให้มองไปในลักษณะที่ว่า ธรรมชาติมันบีบบังคับให้ต้องทำ
อย่างนั้น ให้ต้องเป็นอย่างนั้น.

สิ่งใดที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมายของธรรมชาติแล้ว มันจะวินาศไปแล้ว, สูญหายไป
ไปแล้ว ไม่เหลืออยู่. ถ้าสิ่งใดถูกต้องตามกฎหมายของธรรมชาติ มันจะเหลืออยู่ ก็ همینปี
ก็แสนปี ก็ล้านปี ก็ได้; ทางรูปธรรมก็เป็นอย่างนั้น. นักวิทยาศาสตร์ทั้งหลายเขาก
ก็รู้อย่างนั้น; เขาก็บัญญัติเป็นกฎตายตัวว่ามันถูกต้องกับธรรมชาติ มันจึงอยู่มาได้.

นี่คือสิ่งที่มีชีวิตทั้งหลาย คนก็ดี สัตว์ก็ดี ต้นไม้ต้นไม้ก็ดี อะไรก็ดี ที่
เหลืออยู่มาเดี๋ยวนี้ นั่น ก็เพราะว่า มันถูกต้องตามกฎหมายของธรรมชาติ; ที่ไม่ถูกต้องนั้น
สูญหายไปมากมายแล้ว มากมายกว่าที่เหลืออยู่. นี่ **ธรรมะในฝ่ายนามธรรม**
ก็เหมือนกัน คือมัน **มีความถูกต้องต่อมนุษย์ มันจึงจะเหลืออยู่ได้**, แล้วก็มี
ความเป็นมนุษย์อยู่ได้.

ที่นี้ พอมาถึงยุคที่ประหลาดนี้ คือ **ยุคที่มนุษย์จะไม่ถือธรรมะ**; แต่
ถือความเอร็ดอร่อยทางเนื้อทางหนังนี่ เป็นสิ่งสูงสุด เป็นพระเจ้าเอาเสียทีเดียว ก็เลย
ผลิตสิ่งที่จะยั่วคนให้มีกิเลสให้มีกิเลสรุนแรง ให้ลุ่มหลงอยู่ในสิ่งเหล่านี้ คือยุค
ปัจจุบันนี้ ที่ผลิตแต่สิ่งที่จะส่งเสริมกิเลส. นี่ **เยาวยชนของเราที่พอดีกัน พอดีกัน**
กับที่มาพบกันเข้ากับสิ่งเหล่านี้ จึงตกเป็นเหยื่อของสิ่งเหล่านี้ **จึงมีความคิดนึกไปใน**
ทางที่จะทำลายระบบที่ดีอยู่แล้ว ที่เคยช่วยให้รอดมาตลอดเวลาเหล่านั้นเสีย; เพื่อ
ให้เขามีโอกาสที่จะไปหาสิ่งที่เขาต้องการ. กลายเป็นความสุข สนุกสนาน เอร็ดอร่อย
ทางเนื้อทางหนัง คือทางวัตถุ ที่เรียกกันว่า **ลัทธิวัตถุนิยม**; มีเหตุผล มีคารม
ชี้แจง จนเด็ก ๆ หลงตามไปได้.

เอาละ, เป็นอันว่า เราได้ยก **ธรรมะ ๓ ประการ** ซึ่ง **เป็นหลักสำคัญ**
ที่สัตว์ที่มีชีวิตจะรอดอยู่ได้ เอามาพูดกัน ให้เป็นที่เข้าใจกันได้. เพราะต่อไปนี่

เราก็ **จะเผชิญกันเข้ากับ.....อะไรดีล่ะ.....ที่จะเรียกนี้**; มันไม่ใช่ธรรมะ มันไม่ใช่วัฒนธรรม. มันเป็น**อธรรม** มันเป็น **วินาศธรรม** ที่มนุษย์ในยุคใหม่ หรือยุคต่อไป เขาจะสร้างมันขึ้นมาด้วยความโง่ ด้วยความหลงทางวัตถุ. เราจะเรียกว่า ปิศาจร้ายแห่งวัตถุนิยมดีกว่า เป็นปิศาจร้ายแห่งวัตถุนิยม ไปหลงทางเนื้อทางหนัง; แล้วก็ไม่ต้องมีชาติ ไม่ต้องมีศาสนา ไม่ต้องมีอะไรหมด เพื่อวัตถุนิยมอย่างเดียว.

วัตถุนิยมกำลังจะครองโลก ถ้าเราไม่ทำให้ถูกต้องในข้อนี้ มันก็จะครองโลก; แล้วสิ่งที่ทำให้ทรงอยู่ได้นั้นจะหายไป เป็น**ไม่มีชาติ ไม่มีศาสนา ไม่มีพระมหากษัตริย์** หรือ**ไม่มีอะไรที่เป็นองค์ประกอบสำคัญๆ** สำหรับจะอยู่รอดได้.

นี่ปัญหาทั่วไปมันเป็นอย่างนี้ ของใครก็เป็นอย่างนี้. แต่เดี๋ยวนี้ อาตมา กันเอามาพูดเฉพาะที่เกี่ยวกับเยาวชน; เพราะว่าการบรรยายชุดนี้ จะพูดแต่เรื่องเยาวชน จึงได้ตั้งหัวข้อขึ้นมาว่า "เยาวชนกับศีลธรรม" ก็**จะพูดกันทุกแห่งทุกมุม ที่เกี่ยวกับศีลธรรมที่จำเป็นสำหรับเยาวชนที่กำลังจะเป็นผู้ทำลายชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์เสียเอง**; ใจความก็มีอย่างที่ว่ามานี้.

ฉะนั้น **ความรู้ที่ถูกต้อง ในสิ่งทั้งสามนี้ จำเป็นอย่างยิ่ง**, กำลังจำเป็นอย่างยิ่ง เราจะเรียกชื่อว่า "**ไทยตรียางคธรรม**" -**ธรรมะประกอบด้วยองค์สาม** สำหรับความเป็นไทย. **ตรียางคธรรมสำหรับเยาวชน คือ ธรรมะนี้เท่าที่เยาวชนควรจะทำ** ควรจะรู้. แล้วเราก็จะสามารถ อะไรล่ะ เรียกกันว่า "**ตัดไฟแต่ต้นลม**" นี่มันจะไม่เหลือความสามารถ; ถ้าไปปลายลมแล้ว มันเข้าไม่ได้, มันเข้าไม่ติด, มันก็ตัดไม่ได้.

ช่วยกันสะสางความหลงผิดเสียเถิด.

ที่นี้ ปัญหาที่มันเนื่องกันอยู่ ก็คือว่า เรากำลังหลงตาม ๆ กันไป จนถึงกับว่า **ครูบาอาจารย์ก็หลง** เสียแล้ว พูดอย่างนี้ไม่ใช่ตำครูบาอาจารย์; จะพูดข้อเท็จจริง ว่าครูบาอาจารย์ก็กำลังหลงไปในทางวัตถุแล้ว. การศึกษาของประเทศเรา มันผิดแล้ว. ทำไมจึงเรียกว่าผิด? เพราะมันไม่สามารถจะควบคุมเยาวชนไว้ได้. สอนกันอย่างไร จน **เยาวชนไม่รู้จักรักชาติ?** แล้วสอนกันอย่างไร จน **เยาวชนไม่รู้จักรักศาสนา?** แล้วสอนกันอย่างไร จน **เยาวชนไม่รู้จักรักพระมหากษัตริย์** ว่าคืออะไร? ก็เรียกว่าการศึกษามันผิดแล้ว. เมื่อการศึกษาผิดแล้ว มันก็...ก็คิดดูเองเถอะว่ามันจะเป็นอย่างไร? แล้วคนไทยจะรอดอยู่ได้อย่างไร? ขอให้สะสางปัญหานี้กันเสียใหม่ด้วยกันทุกคน, ให้มีความเข้าใจถูกต้อง สำหรับความเป็นไทยนี้จะยังคงอยู่.

ที่นี้ ขอสรุปย่ออีกทีว่า **นี้ไม่ใช่การเมือง.** อาตมาไม่ใช่ นักการเมือง; พูดนี้ **ไม่ใช่พูดเพื่อการเมือง;** แต่พูดเรื่องของธรรมะ; พูดอย่างธรรมะ **พูดในแง่ของธรรมะ** ที่จะช่วยมนุษย์ให้รอดอยู่ได้. แต่เผชิญมันไปเกี่ยวข้องกับสิ่งที่เขาสมมติเรียกกันว่าการเมือง ของคนที่ไม่รู้จักธรรมะ; เห็นอะไรๆ เป็นการเมืองไปหมด. ส่วนอาตมาเห็นว่า **การเมืองที่ถูกต่อนั้นแหละคือธรรมะ,** และ **ไม่มีอะไรที่ไม่ใช่ธรรมะ** เหมือนที่พูดเมื่อตะกี้.

การปกครองบ้านเมืองนี่ก็เป็นธรรมะ การเศรษฐกิจก็เป็นธรรมะ แม้แต่ **การสงคราม ก็ขอให้เป็นธรรมะ** คือทำสงครามเพื่อจะรักษาธรรมะไว้; สงครามอย่างนั้นก็เป็นธรรมะได้. เดียวนี้อะไร ๆ ก็ **ไม่เป็นธรรมะ ก็เป็นอธรรม** ก็นำมาซึ่งความพินาศ.

ฉะนั้น เริ่มรู้สึก เริ่มรู้จักธรรมะในส่วนลึกนี้ ที่จำเป็นนี้; เตรียมตัวไว้ให้พร้อมกันทุกๆ คน เพื่อ เราจะสร้างเยาวชนของเราให้เป็นเยาวชนที่ดี, เป็นอภิชาติบุตร เป็นเยาวชนที่มีธรรมะแล้ว; โลกนี้ในอนาคต ก็จะเป็นโลกที่มีธรรมะ. ถ้าเยาวชนของเราเป็นอันธพาลแล้ว; โลกนี้ในอนาคต ก็ต้องเป็นโลกของอันธพาลแล้วก็ไม่ต้องพูดกัน.

เดี๋ยวนี้คงจะยังไม่สายเกินไป หรือยังมีเวลาพอ ที่จะปรับปรุงเยาวชนให้เป็นอภิชาติบุตร คือให้ประกอบไปด้วยธรรม เหมือนบิดามารดา, หรือยิ่งกว่าบิดามารดา. เยาวชนในอนาคตต้องยิ่งกว่าบิดามารดา จึงจะสู้กับสถานการณ์ต่างๆ ได้; ธรรมะเหล่านี้แหละจะช่วยได้. ฉะนั้น ขอให้สนใจสิ่งที่เรียกว่า "ไทยตริยางคธรรมสำหรับเยาวชน" กันไว้ด้วย. โอกาสอื่นก็จะได้พูดถึงเรื่องอื่นกันต่อไปอีก. โอกาสนี้ก็พูดเรื่องนี้ และก็เป็นการสมควรแก่เวลาแล้ว.

อาตมาขออุทิศการบรรยายในวันนี้ เพียงเท่านี้ เป็นโอกาสให้พระสงฆ์ท่านสวดบทสาธยายพระธรรม ที่จะเป็นกำลังใจให้มนุษย์ทุกคน ปฏิบัติหน้าที่ของตนสำเร็จตามความประสงค์.

เยาวชฃนกับศีลธรรม

-๑๐-

หิฃนใค้ฃง ๑๒ มี.ค. ๒๐

ศีลธรรมแห้ฃงการต่อสู้สำหรับเยาวชฃน.

ท่านสาธุชฃน ผู้มีความสนใจในธรรม ทั้งหลาย,

การบรรยายประจำวันวันเสาร์ แห้ฃงภาคมาชฃบูชาในวันนี้ เป็นครั้งที่ ๑๐ ยั้ฃงคฃง จะบรรยายโดยหัวข้อว่า "เยาวชฃนกับศีลธรรม" สืบต่อไป แต่จะมีหัวข้อย่อยเฉพาะวันนี้ว่า "ศีลธรรมแห้ฃงการต่อสู้ สำหรับเยาวชฃน".

ท่านทั้งหลายจะต้อ้ฃงยอมรับรู้ ว่าการบรรยายนี้เป็นการบรรยายชุด คือติดต่อกันไป; จะต้อ้ฃงเป็นไปตามลำดับของเรื่อง ที่จะต้อ้ฃงกล่าวว. ดั้ฃงนั้น อาจจะไม่เป็นเรื่องตรงตามที่ท่าน หวัง, หรือตั้งใจว่าจะได้ฟัง ข้อนี้เป็้ฃงเรื่องที่ต้องขออภัยด้วย.

[คำปรารภและบททวนไปจนถึงหน้า ๔๐๕.]

การบรรยายชุดนี้ ว่าด้วยศีลธรรมในแง่มุมต่างๆ สำหรับเยาวชน, เฟื่องถึงเฉพาะเยาวชน; คนแก่ๆที่นั่งอยู่ที่นี้บางคน จะเบื่อฟังเต็มที่แล้วก็ได้ เพราะมันเป็นเรื่องของเยาวชนไปเสียหมด. แต่แล้วเราก็ได้ทำความเข้าใจกันเป็นพิเศษอย่างหนึ่งว่า คำว่า "เยาวชน" นั้น หมายถึงยังเขาอยู่ด้วยความรู้ ไม่ได้เอาอายุเป็นประมาณ จึงมีเยาวชนที่หัวหงอกแล้วก็ได้ ฟันหักแล้วก็ได้; ถ้ายังไม่รู้สิ่งทีควรจะรู้ ก็ยังจัดว่าเป็นเยาวชนอยู่นั่นเอง. ดังนั้นขอให้ท่าน ตั้งใจจะฟัง เรื่องที่ยังไม่รู้ ก็แล้วกัน.

อีกอย่างหนึ่ง คนแก่ๆ จะต้องคิดว่า **เรามีลูกมีหลาน ซึ่งเราจะต้องอบรมสั่งสอน** เพราะฉะนั้น เราก็จะ **ต้องฟังเรื่องที่เหมาะสมสำหรับลูกสำหรับหลาน ไว้สำหรับอบรมเขาต่อไป** เพื่อเป็นการสร้างเยาวชน ชนิดที่เรียกว่าอภิชาติบุตร คือเยาวชนที่ดีกว่าบรรพบุรุษนั่นเอง. ดังนั้น คนแก่ๆ ก็ควรจะฟังเรื่องของเด็กๆ เพื่อจะเอาไปอบรมเด็กๆ ให้สำเร็จประโยชน์ ตามที่จะทำได้อย่างไร.

อีกประการหนึ่งนั้น ท่านจะต้องทำ ให้ตัวเองสามารถ ถึงกับจะอบรมลูกหลานของคนอื่นๆให้ดีด้วย. **เรามีลูกเด็กๆ เต็มไปหมด; ที่ไม่ใช่ลูกหลานของเรา ก็มี.** แต่ว่าเด็กๆ นั้นเขาก็มีความสัมพันธ์กัน; **ถ้ามีเด็กไม่ดีอยู่ด้วย ก็จะทำให้ลูกหลานของเราพลอยไม่ดีไปด้วย. เราจะต้องรับผิดชอบ ถึงขนาดที่ว่า จะต้องอบรมเด็ก ๆ ทั่วๆไป;** มิฉะนั้นแล้ว จะมีเด็กอันธพาล ที่มาทำลายลูกหลานของเราเสียหมด. เพียงเท่านี้ก็พอจะมองเห็นได้แล้วว่า เราจะต้องสนใจเรื่องของเด็กๆ หรือเยาวชน; ถ้ามิฉะนั้นแล้ว อนาคตของมนุษย์เรา ก็จะตกต่ำ หรือเสื่อมทราม หรือสูญสิ้นไป; เพราะมีแต่คนที่ไม่ดีศีลธรรม.

พึงเตือนใจว่า เรื่องที่บรรยายนี้เป็นศาสนา ไม่ใช่การเมือง.

ที่นี่ อยากจะให้ทราบต่อไปอีกว่า เรื่องที่กำลังพูดอย่างนี้ ไม่ใช่เรื่องการเมือง; แม้จะใช้คำว่า "ต่อสู้" ต่อสู้ อย่างนี้ ก็ไม่ใช่เรื่องการเมือง. ขออย่าได้เข้าใจผิด มีคนแก่ๆ เข้าใจไปว่า เดียวนี้เอาตมาพูดเรื่องการเมืองหมดแล้ว; ไม่ได้พูดเรื่องธรรมะเลย. นี่เป็นไปไม่ได้เพราะว่าแม้แต่การเมือง ถ้าทำให้ดี มันก็เป็นธรรมะด้วยเหมือนกัน; การอบรมเยาวชนให้สามารถต่อสู้ ทุกอย่างที่เขาจะต้องต่อสู้นั้น มันเป็นเรื่องของศาสนา; ไม่ใช่เรื่องการเมือง.

คำว่า "ต่อสู้" หมายถึง หน้าที่ที่ทุกคนจะต้องกระทำ. ขอให้มองให้กว้างถึงขนาดที่ว่า ชีวิตนี้มันเป็นการต่อสู้อยู่ในตัวมันเอง ตั้งแต่ต้นจนถึงที่สุด; เมื่ออยู่ในท้องแม่ จะต้องต่อสู้อย่างไรบ้าง ถ้าไม่เขลาเกินไป ก็พอจะนึกออก. แม้ว่าเมื่อเราอยู่ในท้องแม่ เราไม่รู้สู้สัก แต่เราก็พอจะสังเกตเห็นต่อมา เมื่อเราเป็นมารดาเสียเอง คือว่ามองเห็นลูกทารกในครรภ์ มันจะต้องต่อสู้อย่างไร โดยธรรมชาติ. คลอดออกมาแล้ว ก็ต้องต่อสู้ทุกอย่างทุกประการ; อย่างน้อยที่สุดก็เรื่องโรคภัยไข้เจ็บ แล้วก็ต่อสู้เรื่อยๆ มา จนเป็นคนหนุ่ม คนสาว คนแก่ คนเฒ่า เข้าใจไป ก็ยังมีการต่อสู้. เพราะฉะนั้น ขอให้รู้จักคำคำนี้ให้เป็นพิเศษ ให้เต็มตามความหมาย.

เดี๋ยวนี้เราจะพูดถึง การต่อสู้ทางศีลธรรม ต่อสู้โดยศีลธรรม แล้วมาเรียกเสียใหม่ว่า "ศีลธรรมแห่งการต่อสู้"; จะพูดให้เห็นชัดว่า แม้แต่การต่อสู้ก็เป็นศีลธรรม. ถ้ามีการต่อสู้ ก็ต้องต่อสู้ด้วยศีลธรรม. เพราะเหตุนี้เอง พุทธบริษัทเราทุกคน ต้องรู้จักสิ่งนี้ และต้องพยายามให้เยาวชนของเรามีศีลธรรม.

ขอให้ดูให้เห็นชัดว่า การแก้ปัญหาทุกชนิด และทุกระดับ ไม่มีอะไรที่ไม่เกี่ยวกับศีลธรรม เพราะคำว่า "ศีลธรรม" มีความหมายกว้างอย่างครอบคลุมจักรวาล; ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ในการบรรยายครั้งต้นๆ ว่าศีลธรรมคือสิ่งที่ทำความปกติ เมื่อทุกอย่างเป็นปกติ มีความสงบสุข ก็เรียกว่าศีลธรรมทั้งนั้น. ปัญหาทั้งหลายเกิดขึ้น เพื่อทำความไม่ปกติ; การแก้ปัญหาเหล่านั้นได้ ก็เพื่อทำความปกติ; เพราะฉะนั้น กิริยาอาการของการแก้ปัญหานั้น ย่อมจะเป็นศีลธรรมอยู่ในตัวมันเอง. แม้ที่สุดเรื่องเล็กๆ น้อยๆ ว่า จะกินอาหารอย่างไร, จะอาบน้ำอย่างไร, จะถ่ายอุจจาระปัสสาวะอย่างไร, ให้เป็นปกติ นี่ก็ยังเป็นศีลธรรม; ไม่ต้องพูดถึงการต่อสู้กับกิเลส; จึงหวังว่า ท่านทั้งหลายคงจะเข้าใจว่า การต่อสู้นั้นเป็นสิ่งที่จำเป็น.

ที่นี่ เราอยากจะให้เยาวชนของเรา ไม่เียงเอนในการต่อสู้ เราจึงพูดกันถึง เรื่องนี้ คือ การต่อสู้อย่างมีศีลธรรม, หรือเพื่อศีลธรรม, หรือโดยศีลธรรม, และสำเร็จเป็นศีลธรรมคือมีความสงบสุข.

อย่างไรก็ดี, เราต้องทบทวนถึงข้อความที่กล่าวมาแล้ว ในครั้งก่อนๆ ทุกคราวไป; เพราะเหตุว่า มันเป็นเรื่องที่เนื่องกัน. ในครั้งที่แล้วมา เราได้พูดถึงเรื่องอะไร ขอให้คิดดูใหม่; เราพูดถึงเรื่อง **ตริยางคธรรม สำหรับเยาวชนที่เป็นชนชาติไทย**, ชนชาติไทยต้องมี "ตริยางคธรรม" คือธรรมที่ประกอบไปด้วยองค์ ๓ ประการ เพื่อความเป็นไทย. นี่ก็มีวิเวก หรือความหมายแห่งการต่อสู้อยู่ในตัว. การที่จะมีชาติไทยอยู่ได้ มันต้องเต็มไปด้วยการต่อสู้; การต่อสู้นั้นต้องประกอบไปด้วยคุณธรรม หลายอย่างหลายประการ, ประกอบไปด้วยวิธีการ หลายอย่างหลายประการ จึงต้องพูดกันให้เพียงพอ.

ตริยางคธรรม ที่พูดมาแล้ว เล็งถึง **ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์** ซึ่งเดี๋ยวนี้กำลังพูดถึงกันอยู่มากทีเดียว; เพราะมีการกระทำที่ผิดพลาด เกี่ยวกับสิ่งทั้งสามนี้ มาตลอดเวลา จนเขาวชนของเราไม่รักชาติ, หรืออยากจะมี**ไม่มีชาติ**; หรือว่าเขาวชนของเราเกลียดศาสนา เห็นศาสนาเป็นยาเสพติด หรืออะไรทำนองนี้ไป; และเขาวชนส่วนหนึ่ง ก็ไม่ยอมรับสถาบันกษัตริย์ว่าเป็นสิ่งที่จำเป็น.

นี่ขอให้คิดดูเถอะว่า มันจะเกิดอะไรขึ้น; ดังนั้น เราจึงต้อง **พูดกันถึงเรื่องนี้** หรือ **สิ่งทั้งสามนี้** ซึ่งมีความหมายแห่งการต่อสู้, และเป็นปัจจัยแห่งการต่อสู้ **เพื่อความมีอยู่แห่งชนชาติไทย.**

นี่เป็นเรื่องกล่าวอย่างรวมๆว่า **ชนชาติไทยจะต้องอยู่ อยู่ก็ต้องอยู่** ด้วยการต่อสู้ การต่อสู้ก็ทำให้ถูกต้องในสิ่งที่ควรจะทำ; อย่างน้อยก็ในสิ่งทั้งสามที่เราเรียกกันว่า สถาบันของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ มีรายละเอียดที่พูดถึงแล้ว ในการบรรยายครั้งที่แล้วมา. แต่ในครั้งนี้อะไรถึงเรื่องนี้อีก ก็เพราะว่าเป็น**ปัจจัยแห่งการต่อสู้.**

เพื่อจำง่าย อยากจะสรุปให้เป็นคำกลอน คงจะมีประโยชน์บ้าง คำกลอนนี้จะว่า ดังต่อไปนี้ :-

มีชีวิต	มีให้ดี	ต้องมีชาติ
ชาติวิลาส	นั่นต้องมี	ศรีศาสนา
สองนั้นจะดี	ต้องมีธรรม -	ราชา
เป็นหัวหน้า	และตัวอย่าง	ทุกอย่างไป.

ประเทศชาติ	เหมือนร่างกาย	ให้คิดดู
ไม่มีกาย	ใจจะอยู่	อย่างไรได้
ศาสนา	นั่นเหมือนใจ	ฝายนามกาย
ไม่มีใจ	ก็เหมือนตาย	ซากกายนอน.

มหากษัตริย์	เหมือนสติ	และปัญญา
ที่ปัญหา	กายและใจ	ให้เป็นสมร
ร่วมกันไป	คล้ายกับงาน	สหกรณ์
ไม่ม้วยมรณ์	ไทยเจริญ	เกินเปรียบเคย.

ใจความสำคัญว่า : **ชาติ** นี้มัน **เหมือนกับกาย**, **ศาสนาเหมือนกับใจ**, **มหากษัตริย์ผู้ทำความสัมพันธ์ให้สิ่งทั้งสองนี้** **เนื่องกันเป็นสมร**. "สมร" นั้นดูเด็กๆ ก็รู้ ในปทานุกรมแปลว่า "ร่วมตายด้วยกัน". ถ้ากายกับใจเป็นสมรกัน คือร่วมกิจกรรมทุกอย่าง, ร่วมเป็นร่วมตาย ร่วมอะไรอยู่ มันก็อยู่ได้. **นี้ชาติเหมือนกาย**, **ศาสนาเหมือนใจ**, **พระมหากษัตริย์ผู้ทำให้สิ่งทั้งสองนี้สัมพันธ์กัน** ในฐานะที่เป็นหัวหน้าและเป็นตัวอย่างในทุกกรณี. เมื่อคนเข้าใจเรื่องนี้ ก็จะได้เห็นว่า **นี่คืออุปกรณ์แห่งการต่อสู้ อย่างสูงสุด**; ความที่จะคงอยู่ได้ ไม่สูญสลายไป เพราะทำถูกในเรื่องนี้. รายละเอียดเกี่ยวกับสิ่งทั้งสามนี้ พูดแล้วในการบรรยายครั้งก่อน; แต่นี่อ้างมาในที่นี้ อีก ก็เพื่อเป็นการทำให้มันเนื่องกันมา ในเรื่องของการต่อสู้.

....

(เริ่มบรรยายตามหัวข้อแห่งการบรรยายครั้งนี้)

ที่นี้ก็จะได้พูดถึง **ศีลธรรมแห่งการต่อสู้**. จะขอทบทวนว่า ทำไมเรียกการต่อสู้ว่าศีลธรรม หรือเรียกศีลธรรมว่าการต่อสู้?

ศีลธรรม ในความหมายนี้ คือ **เหตุแห่งความปกติ; เราไม่มีความปกติ เราต้องต่อสู้เพื่อความมีปกติ**; การกระทำอย่างนั้น เรียกว่าศีลธรรม ในฐานะเป็นเหตุแห่งความปกติ.

ทำไมศีลธรรมเป็นการต่อสู้? เพราะว่าเป็นการที่ต้องประพฤติ ต้องกระทำ; หรือส่วนมากก็เป็นเรื่องที่ต้องฝืนใจกระทำ. เพราะว่ามีกิเลสมันชักชวน แต่ในทางที่จะให้ทำชั่ว **ความมีศีลธรรมต้องฝืนกิเลส** ต้องต่อสู้กับกิเลส หรือเพื่อจะฆ่ากิเลสเสียในที่สุด. **นี่จึงมองดูศีลธรรมในความหมายที่ว่า เป็นการต่อสู้.**

การกระทำของมนุษย์ทุกอย่าง ล้วนแต่กระทำเพื่ออยู่รอด; ไปคิดดูเถอะ ไม่ว่าจะการกระทำอะไรละ ถ้าถูกต้องตามที่มนุษย์ควรจะทำแล้ว มันจะเป็นการกระทำเพื่อให้อยู่รอดทั้งนั้น :รอดในหลายๆชนิด ในหลายๆระดับ. ดังนั้นจึงไม่มีอะไรที่ไม่ใช่ศีลธรรม; เพราะมนุษย์นี้มันเคลื่อนไหวไปเพื่อการอยู่รอด.

ถ้ามันเป็น **เรื่องผิด** เป็นเรื่องชั่วของคนพาล มันก็ต้องถือว่าเป็น **ศีลธรรมของคนพาล**; แต่เราชอบรับไม่ได้ เราไม่เรียกว่า "ศีลธรรม" เราเรียกว่า "อธรรม". ข้อนี้มันเนื่องด้วยสัญชาตญาณ ของสิ่งที่มีชีวิตทั้งหลายต้องต่อสู้เพื่อความอยู่รอด; เราจึงมีสัญชาตญาณแห่งศีลธรรมคือการต่อสู้เพื่อความอยู่รอด.

ดูความหมายของคำว่า "ต่อสู้".

ที่นี่ จะดูถึง ความหมายของคำว่า "ต่อสู้"; คำว่าต่อสู้มันก็มีหลายแบบ : ต่อสู้ที่ **ไม่ประกอบด้วยธรรม** ก็มี, ต่อสู้ที่ **ประกอบด้วยธรรม** ก็มี; ยกตัวอย่าง เช่นว่าการต่อสู้ทางการเมือง การต่อสู้แบบการเมือง มันก็มีการกระทบกระทั่ง กระเทือน ไปหมด, จนกระทบแม้แต่กับรัฐบาลของประชาชนนั่นเอง. ดูแล้วก็น่าระอา สำหรับการต่อสู้แบบการเมือง.

แต่ถ้ามันเป็น การต่อสู้แบบธรรมะ มันไม่เป็นอย่างนั้นเลย. มันไม่กระทบ มันไม่กระแทก มัน **ไม่กระเทือนในระหว่างบุคคล**; และจะยิ่งไปกว่านั้นอีก ถึงกับว่าจะไม่กระทบ กระแทก แม้กับข้าศึกด้วยซ้ำไป. ถ้าเราเก่งจริง มีธรรมะจริง **เป็นการต่อสู้ด้วยศีลธรรมจริง** ก็จะทำให้ข้าศึกนั้นพ่ายแพ้ภัยตัวเอง.

คำว่า "แพ้ภัยตัวเอง" นี้ บางคนอาจจะไม่รู้จัก โดยเฉพาะลูกเด็กๆ; คือ เราทำชนิดที่เราไม่ต้องไปแตะต้องกับเขา ทำให้เขาพ่ายแพ้แก่ตัวเอง; เพราะวางแผนการไว้ดี. การต่อสู้แบบนี้ ไม่ต้องกระทบ กระแทก แม้กับข้าศึก; แต่ข้าศึกก็สลาย กระจัดกระจายวินาศไปในที่สุด; อย่างนี้ก็ประโยชน์อย่างหนึ่ง มาเป็นตัวอย่างของการต่อสู้ในทางธรรม.

เดี๋ยวนี้ เราทำผิดกันในเรื่องนี้ เพราะว่า "เมากการเมือง" จะทำอะไรก็เป็นการเมืองไปเสียหมด; มันก็เป็นการต่อสู้แบบการเมือง ต่อสู้กับข้าศึก. ยกตัวอย่างเหมือนกับการปราบผู้ก่อการร้าย ที่กำลังทำอยู่ทั่วไปในเวลานี้ ถ้าเราทำแบบการเมือง

ก็เห็นเขาเป็นข้าศึก; ต่างฝ่ายต่างเป็นข้าศึก มุ่งร้ายต่อกัน; แล้วก็จะฆ่ากันให้
วินาศ.

แต่ถ้า **จะต่อสู้กันแบบธรรมะ; ก็เปลี่ยนรูป** เป็นว่า เขาก็เป็นคน
ในครอบครัวของเรา ที่เผชิญมีความคิดผิดเห็นผิดไปชั่วขณะ. มีเรื่องมีราวเกิดขึ้น
เราก็ไม่ถือว่า เขาเป็นข้าศึก; แต่จะถือว่าเขาเป็นคนในครอบครัว ที่กำลังเข้าใจผิด
จะต้องดึงกลับมา สู่ความเข้าใจถูก.

การทะเลาะวิวาทนั้น มันมีกันได้แม้ในครอบครัว; สาที่มีภรรยาก็ยัง
ทะเลาะวิวาทกัน; อย่างมากมีถึงกับว่าก็ดกัน คือเอาเป็นเอาตายต่อกันและกันทีเดียว.
แต่แล้วมันก็ยังกลับคืนดีกันได้; เพราะมันเป็นการวิวาทในครอบครัว. ที่นี้ใน
สังคมเราก็ควรจะต้องคิดอย่างนั้น ในโลกนี้เราก็ควรจะต้องคิดอย่างนั้น ว่า **โลกนี้มันเป็น
ครอบครัวใหญ่**; ทำความเข้าใจกันเสมอไป เหมือนกับว่าคนในครอบครัว เราก็
ไม่มีข้าศึก ที่จะต้องประหัตประหารกัน; มีแต่คนที่เกิดความเข้าใจผิดกันบางครั้ง
บางครั้ง แล้วก็ทำความเข้าใจกันเสีย.

นี่เราไปตั้งให้เขาเป็นข้าศึก มันก็เกิดข้าศึกขึ้นมา ก็ได้รบราฆ่าฟันกัน;
ฉะนั้น **อย่าไปหาว่าใครเป็นข้าศึก**. แต่จะคิดว่า เขาเป็นเพื่อนของเรา ที่เผชิญ
มีความเข้าใจผิด ด้วยเหตุบางอย่างบางประการ ในบางครั้งบางครั้ง; **ก็รีบทำความเข้าใจกันเสีย** เรื่องมันก็จะไม่ลุกลามกันไปมากมาย จนถึงกับวินาศด้วยกันทั้งสองฝ่าย.
นี่เป็นตัวอย่างของการต่อสู้ทางการเมือง, กับการต่อสู้ทางธรรมะ.

เดี๋ยวนี้ เราอยากจะให้เยาวชนของเรา รู้จักการต่อสู้ทางธรรมะ ที่เรียกว่า ศีลธรรมแห่งการต่อสู้.

การต่อสู้นี้ มีมากมายหลายแบบ แต่ในที่สุดก็แยกออกได้เป็น ๒ แบบ; คือว่า **สู้กันอย่างธรรมะ** หรือว่า **สู้กันอย่างกิเลส**; การกระทำสองอย่างนี้ ย่อมจะต้องกันลิบลับ. เดี่ยวนี้เราจะแนะนำเยาวชนของเราโดยหวังว่า จะให้เขาเป็น อภิชาติบุตร คือทำอะไรดีหรือถูกต้องยิ่งกว่าบรรพบุรุษอื่นๆ ขึ้นไป จึงได้แนะนำวิธีการต่อสู้ในทางธรรมะ เท่านั้น.

การต่อสู้ทางธรรมะมีทั้งภายในและภายนอกตัวเอง.

ที่นี้เมื่อพูดถึง การต่อสู้ทางธรรมะ แล้ว มันก็ต้องแบ่งให้เขาเข้าใจชัดเจนว่า มันมี **การต่อสู้ภายใน** และ **การต่อสู้ภายนอก**. คำว่า "ภายใน" หมายถึงในตัวเรา ก็มีเรื่องที่ต้องต่อสู้, "ภายนอก" หมายความว่า มีอะไรหรือใคร ที่อยู่นอกตัวเราที่จะต้องต่อสู้.

ที่นี้ จะพูดกันถึง การต่อสู้ภายใน กันก่อน, **ต่อสู้ภายใน** เรียกว่า **ต่อสู้กับตัวเอง** หรือต่อสู้กับชีวิต. ต่อสู้กับตัวเองนั้น ฟังแล้วก็น่าขัน; ว่าทำไมตัวเองเกิดเป็น ๒ ตัวขึ้นมา. ที่จริงมันก็เป็นอย่างนั้น; **ตัวเองฝ่ายต่ำ คือกิเลส** ก็มี, **ตัวเองฝ่ายสูง คือความรู้สึกลมิตชอบชั้วดี** นี้ มันก็มี. มันเกิดเป็นตัวเองหรือตัวกูขึ้นมา ๒ ตัว; ก็ต้องต่อสู้กัน. ถ้าตัวเองฝ่ายชั่วชนะ มันก็ทำชั่ว มันก็

วินาศ; นี้เราไม่ต้องการ. เราต้องการให้ตัวเองฝายตีมันชนะ; แล้วก็ประสบความสำเร็จ ตามความหมายของความรอดของมนุษย์เรา.

ที่ว่า "ต่อสู้กับชีวิต" นี้ มีใจความสำคัญว่า ชีวิตมีวิวัฒนาการ, มีวิวัฒนาการนั้นควบคุมยาก; มันจะวิวัฒนาการไปแต่ตามสัญชาตญาณ คือไม่ดีขึ้น หรือบางทีก็จะเลวลง ฉะนั้น จึง **ต้องมีการต่อสู้** คือปรับปรุงให้ชีวิตนั้นมันเป็นไปในทางที่ดีขึ้น.

หรือจะพูดอย่างภาษาชาวบ้านธรรมดาก็ได้ ว่าการมีชีวิตอยู่ในโลกนี้ มันยากลำบากเหลือเกิน; อย่างน้อยมันก็ต้องหากิน แล้วมันก็หาได้ด้วยความยากลำบาก มันจึงต้องต่อสู้ ให้รอดอยู่ได้. หรือจะมองดูอีกทางหนึ่งว่า ชีวิตนี้มันมีปัญหาอยู่ตลอดเวลา มันก็ต้องแก้ไข; อย่างนี้ก็เรียกว่า เป็นการต่อสู้ภายใน คือเป็นการต่อสู้กับตัวเองหรือชีวิต.

พิจารณาดูการต่อสู้ภายในสำคัญกว่าภายนอก.

สิ่งที่จะต้องดูไป ก็ต้องดูให้เห็นว่า การต่อสู้ภายในนี้ สำคัญที่สุด; สำคัญกว่าการต่อสู้ภายนอก เพราะเหตุไร? เพราะเหตุว่า ถ้าชนะในภายในแล้ว จะง่ายตายในการที่จะชนะในภายนอก. เราทำอะไรให้สำเร็จไม่ได้; เพราะบังคับตัวเองไม่ได้. เมื่อตัวเองก็บังคับไม่ได้แล้วจะไปบังคับคนอื่นอย่างไร. เอาชนะตัวเองไม่ได้แล้ว; จะเอาตัวเองไหนไปชนะคนอื่น.

ดังนั้น ต้องบังคับตัวเองได้, ต้องชนะตัวเองได้, นี้เรียกว่าชนะภายใน. การต่อสู้ภายในจึงสำคัญหรือจำเป็น ก่อนการต่อสู้ภายนอก; ชนะการต่อสู้ภายในแล้ว ก็ชนะการต่อสู้ภายนอกได้ โดยอัตโนมัติด้วยซ้ำไป หรืออย่างน้อยก็โดยง่ายตาย. นี้ขอให้สนใจ ทำสงครามภายใน ให้เสร็จสิ้นเสียก่อน; โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทำสงครามกับสิ่งที่เรียกว่ากิเลส.

เดี๋ยวนี้ เราจะดูให้หมดจดสิ้นเชิง เราก็จะ แบ่งแยกการต่อสู้ภายในนี้ออกเป็น ๒ ชนิด คือ การต่อสู้ทางกาย หรือทางวัตถุ นี่ชนิดหนึ่ง, แล้วก็ ต่อสู้ทางจิตหรือทางวิญญาณ นี่อีกชนิดหนึ่ง.

เมื่อพูดถึง การต่อสู้ทางกาย ทุกคนก็พอจะมองเห็นได้ ว่าร่างกายของเรานี้ จะต้องทำอะไรบ้าง? อย่างน้อยที่สุด เราจะต้องบริหารกาย ให้มันรอดชีวิตอยู่ได้; นี่ก็เป็นการต่อสู้อยู่แล้ว.

เราขี้เกียจจะทำ ให้มันเหน็ดเหนื่อย แต่แล้วมันก็ต้องทำ; นั่นแหละ เรียกว่าการต่อสู้. ถ้าปล่อยตามความรู้สึกแล้ว เราจะขี้เกียจอาบน้ำ ขี้เกียจทำความสะอาดร่างกาย เป็นต้น; กระทั่งว่าถ้าทำได้ ก็จะไม่ถ่ายอุจจาระปัสสาวะด้วยซ้ำไป มันมีความขี้เกียจ. แต่แล้วมันจะปล่อยอย่างนั้นไม่ได้ มันก็ต้องต่อสู้ : คือ ทำการบริหารร่างกายไป กระทั่งทำงานอาชีพหาเลี้ยงชีวิตไป; กระทั่งว่าหน้าที่การทำงานอื่นๆ แม้มิใช่อาชีพ ที่ต้องทำก็ยังมี.

แต่ถ้าจะใช้ความหมายของคำว่า "อาชีพ" ให้กว้างๆ แล้ว ก็เรียกว่าอาชีพได้ทั้งนั้น คือ "อาชีพ" แปลว่า ดำรงชีวิตอยู่ได้. ทุกอย่างทำเพื่อดำรงชีวิตอยู่ได้

จะเป็นการทำมาหากิน หรือการสมาคม การอะไรก็ตาม; เพื่อดำรงชีวิตอยู่ได้
นั้นก็เรียกว่าอาชีพได้; ต่อสู้ทางกายก็คือว่า โดยพื้นฐานแล้ว ทำให้ดำรงชีวิตอยู่
ได้ทางกาย.

เรายังมีโรคภัยไข้เจ็บ แยกออกไปอีกส่วนหนึ่งว่า **เรายังมีอุปสรรค** เช่น
โรคภัยไข้เจ็บ; เราก็ **ต้องต่อสู้** เพื่อจะชนะอุปสรรค เช่น โรคภัยไข้เจ็บ.
คนเป็นอันมาก ก็ไม่ค่อยมีความรู้หรือสติปัญญา เกี่ยวกับเรื่องนี้; เพราะฉะนั้น
เขาจึงต้องตายไปไม่ใช่น้อย เพราะการเอาชนะโรคภัยไข้เจ็บไม่ได้ ทั้งที่มันควรจะได้
คือมันไม่ยากลำบากหรือว่าสูงสุดเกินไป.

แต่แล้วเขา **ไม่รู้จักต่อสู้** จึงไม่อาจจะเอาชนะได้. ที่เลวมาก ก็ยัง
เป็นหิด เป็น เหา เป็นขี้กลาก เป็นอะไรอยู่อย่างนี้; เรียกว่ามันไม่มีความรู้ในการ
ต่อสู้เอาเสียเลย; และเรายังมีการกระทำทางกาย ที่ต้องทำให้เหมาะสมอย่างอื่นอีกทุก
อย่าง. รวมความแล้ว เป็นการ **ต่อสู้ในทางกาย**; เมื่อต่อสู้ได้ ก็มีศีลธรรม
ในข้อนี้ ในส่วนนี้.

เราจะให้ลูกเด็กๆ ของเรามีศีลธรรม ในข้อนี้ โดยที่ไม่ต้องบกพร่อง ลูก
เด็กๆ ของเราชี้เกี้ยวบ้าง เห็นผิดบ้าง ก็ทำผิดในเรื่องนี้; จึงนับว่าเป็นเรื่องหนึ่งที่จะ
ต้องสนใจ ช่วยเหลือให้เขาทำถูก. นั่นเป็นเรื่องทางกาย; ยังไม่สำคัญเท่ากับ
เรื่องทางจิต.

การต่อสู้ภายในต้องแยกเป็นทางจิต, ทางวิญญาณ.

ที่นี้ เราก็มาถึง **การต่อสู้ทางจิต**. การต่อสู้ทางจิตนี้ ขอแยกออกเป็น
๒ ชนิด, หรือ ๒ ระดับ. พวกเราที่นี้ เคยใช้คำว่าทางวิญญาณมาจนเคยชินแล้ว;

พวกอื่นเขาไม่เข้าใจก็มี. ดังนั้นสำหรับพวกเราที่นี้ ก็พูดได้ง่ายๆ ว่า **การต่อสู้ทางจิต และ ทางวิญญาณ.**

การต่อสู้ทางจิต นี้ มี ๒ ชนิด ๒ ระดับ อย่างนี้; ถ้าไม่เรียกอย่างนี้ แต่จะเรียกให้คนทั่วๆ ไปที่อื่นเขาเข้าใจได้ทันทีด้วย; เราก็จะเรียกเสียใหม่ว่า การต่อสู้ทางจิตนั้นมี ๒ อย่าง : ๑. การควบคุมจิต ๒. การควบคุมกิเลส. บางคนจะสงสัยว่า จิตกับกิเลสนี้ มันเป็นอันเดียวกันหรือเปล่า? ที่จริงไม่ใช่อย่างเดียวกัน จะอธิบายให้ฟัง แล้วก็จะเห็นได้เอง.

การควบคุมจิต นั้นนะ เราทำให้จิตเท่านั้นแหละ มันปกติ ให้เป็น **จิตที่ปกติ**; อย่าเป็นจิตที่ฟุ้งซ่าน หดหู่ หรือว่าไร้สมรรถภาพ. ควบคุมจิตให้มีสมรรถภาพ, ควบคุมจิตให้มือนามัยทางจิต; นี้เรียกว่าปัญหาทางจิต.

ที่นี้ **ควบคุมกิเลส** นั้น หมายถึง **ราคะ โทสะ โมหะ** แล้วแต่จะเรียก. กิเลสทั้งหลายเหล่านี้มันมีได้ แม้แก่จิตที่มีอนามัยดี; แม้เราจะมีจิตเข้มแข็ง มีสมรรถภาพ มีอะไรก็ตามเถอะ จิตชนิดนั้นยังมีกิเลสได้. ถ้ามีกิเลสแล้ว มันก็เป็นทุกข์ เป็นร้อนไปหมด; ฉะนั้นจึงต้องควบคุมกิเลสของจิตอีกทีหนึ่ง อย่างหลังนี้แหละเรียกว่า **ทางวิญญาณ.**

ต่อสู้ทางจิต ทำให้จิตมีอนามัยของจิต มีสมรรถภาพของจิต; ส่วน **ต่อสู้ทางวิญญาณ** นั้น ทำไม่ให้มีกิเลสเกิดขึ้นแก่จิต.

ถ้าเยาวชนลูกเด็กๆ ของเรา เขาไม่รู้จักมองอย่างนี้; ก็ต้องพยายามให้เขารู้จักมองอย่างนี้. เขามักจะรู้สึกคลุมๆ คลุมเครือ คลุมๆ กันไปหมด ว่า ตัวกู,

ตัวต้องการอะไร ก็ต้องเอาให้ได้ ก็ต้อง **ต่อสู้**ไปตามที่ถุ่อยากจะได้; อย่างนี้มันก็มีแต่ทางที่จะผิด. และแม้ว่า เขาอยากจะได้ เขาก็ยังไม่ได้; เพราะเขาไม่มีจิตที่ประกอบไปด้วยสมรรถภาพ ในที่สุดก็ต้องเรียนทางลัด. เรียนทางลัด ก็คือไปทำชั่ว, ไปหาความชั่ว, ใช้ความชั่วเป็นที่พึ่ง.

วิธีการต่อสู้ภายในทั้งทางจิต, วิญญาณ.

ที่นี้ จะพูดถึง การต่อสู้ในกรณีนี้ นั้นจะต้องทำอย่างไร? ในขั้นแรกจะพูดไว้เป็นหลักทั่วไปก่อน ว่า การต่อสู้ใดๆ ก็ตาม มันมีคู่ของมันเป็นคู่ๆ ที่จะ เป็นคู่ปรับ เราก็จะเรียกว่าธรรมสังัจจะ, ธรรมสังัจจะ -ตัวแท้ตัวจริงแห่งธรรม เฉพาะกรณี, เฉพาะกรณี.

อุปสรรคหรือปัญหาหรือศัตรู มันมีอยู่อย่างไร; มันก็มีธรรมสังัจจะที่จะเป็นคู่ปรับแก้ปัญหานั้น เป็นคู่ๆ ไป; เราจึงเรียกว่าธรรมสังัจจะเฉพาะเรื่อง. เช่นว่า ร่างกายไม่มีอนามัย ก็มีธรรมสังัจจะเฉพาะเรื่องนั้น ก็ทำให้ร่างกายมีอนามัย. ไปศึกษาดู เขามีตำรับตำรา มีหลักเกณฑ์อะไรที่แน่นอนอยู่แล้ว.

ถ้าเราควบคุมจิตไม่ได้ คือจิตไม่เป็นสมาธิ ไม่ปลอดโปร่ง ก็มีธรรมสังัจจะสำหรับเรื่องนั้นอยู่แล้ว; คือว่า จะฝึกสมาธิอย่างไร ให้จิตนี้บริสุทธิ์ ให้จิตนี้ตั้งมั่น ให้จิตนี้ว่องไวต่อหน้าที่การงาน ก็มีธรรมสังัจจะโดยตรง เพื่อจะต่อสู้ในเรื่องนี้.

ที่นี้ ถ้าจิตมันหนักอยู่ด้วยกิเลส โลกะ โทสะ โมหะ ก็มีธรรมสังัจจะคือระบบปัญญา หรือ วิปัสสนา เพื่อใช้ในการต่อสู้ เพื่อแก้ปัญหานั้นๆ ได้ สืบต่อไป.

ทั้งหมดนี้เป็นการต่อสู้ภายใน มีธรรมะสัจจะเฉพาะเรื่อง ซึ่งพวกเราก็ได้ยินได้ฟังกันมาแล้ว แพบจะทุกเรื่อง ถ้าไม่ลืมหืมเสีย; ในที่นี้ไม่มีเวลา จะเอารายละเอียดนั้นมากล่าวกันอีกเพราะเราต้องการจะพูดแต่เรื่องของการต่อสู้.

เป็นอันว่า การต่อสู้ภายใน สรุปลงความได้ว่า ต่อสู้กับตัวเอง หรือต่อสู้กับชีวิต สำคัญที่สุด; ต้องทำให้เสร็จก่อน แล้วจึงจะต่อสู้ภายนอกได้, คือว่า ภายในนี้ต้องทำให้ดีทั้งทางกาย ทั้งทางจิตและทั้งทางวิญญาณ.

พิจารณาการต่อสู้ภายนอกได้แก่ธรรมชาติกับบุคคล.

ที่นี้ ก็มาถึง การต่อสู้ภายนอก ซึ่งก็มีเรื่องราวหลายอย่างหลายประการ อยู่เหมือนกัน.

คำว่า "ภายนอก" หมายถึงนอกกาย หรือนอกตัวตน นอกตัวกู่นี้ นอกออกไปข้างนอก. การต่อสู้ภายนอก ก็ควรจะแบ่งออกเป็น ๒ ชนิด อย่างเดียวกันอีก คือต่อสู้กับ ธรรมชาติ อย่างหนึ่ง, แล้วต่อสู้กับคนบุคคล หรือมนุษย์ด้วยกันนี้ อย่างหนึ่ง.

จะพูดถึง ต่อสู้กับธรรมชาติ ก่อน เราเกิดมาในโลกนี้ ก็อยู่ในท่ามกลางของธรรมชาติ ที่แวดล้อมตัวเรา; ทุกคนก็มองเห็น ว่าอะไรมันแวดล้อมตัวเราอยู่ที่เป็นธรรมชาติ นับตั้งแต่ดินฟ้าอากาศ กระทั่งต้นไม้. อย่างที่เรานั่งอยู่ที่นี่ ก็เต็มไปด้วยต้นไม้; แต่มันไม่สำคัญ เท่ากับว่า ความเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ ที่มีอำนาจเหนือชีวิตของคนและสัตว์.

ใครๆ ก็พอจะนึกออกกว่า เราอยู่ในโลกนี้ ภัยที่เกิดจากธรรมชาตินั้น มีอะไรบ้าง? มีพายุก็มี มีน้ำท่วมก็มี มีแผ่นดินไหวก็มี; มีความเปลี่ยนแปลงในทางธรรมชาติ จนเกิดความเจ็บไข้กันทั้งบ้านทั้งเมืองก็มี. นี่ก็เรียกว่า **ธรรมชาติที่แวดล้อมนั้น เกิดเป็นปัญหาขึ้นมา**; ถ้ามันเป็นมากกว่าปัญหา มันก็ต้องถือว่าเป็นข้าศึก. เราก็ต้องต่อสู้เหมือนกัน, ต่อสู้อย่างที่ปัญหานั้น เรียกว่ามันไม่รุนแรง; แต่ถ้าต่อสู้อย่างเป็นข้าศึก แล้วมันก็ถึงเป็นถึงตายได้.

วิธีการต่อสู้กับธรรมชาติ.

ที่เกี่ยวกับ **ธรรมชาติ** นี้ ก็พอจะแยกออกไปได้ เป็น ๒ อย่างอีกเหมือนกัน คือ ธรรมชาติชนิดที่พอจะอยู่ในอำนาจของเรา คือเรา **แก้ไขได้** นี้ อย่างหนึ่ง, และธรรมชาติชนิดที่ไม่อยู่ในอำนาจของเราเสียเลย คือเรา **ควบคุมมันไม่ได้** บังคับมันไม่ได้. เช่น ถ้ามันจะมีแผ่นดินไหว อะไรนี้ เราบังคับมันได้เมื่อไร. เราก็ต้องรับเคราะห์กรรมอันนั้น; พุดอย่างคนชาวบ้านทั่วไป ก็เรียกว่า "เคราะห์กรรม" อันนั้น. แต่ถ้าพุดอย่างพุทธบริษัท ก็เรียกว่า ตามธรรมดา ตามธรรมชาติ ไม่ใช่เคราะห์กรรมเคราะห์แกมอะไรที่ไหน มันเป็นธรรมชาติที่เราควบคุมมันไม่ได้.

ที่นี้ เรา จะต่อสู้อย่างไร? ถ้ามันเป็น **ธรรมชาติที่พอจะอยู่ในอำนาจหรือควบคุมได้** เราก็มีสิ่งที่เราเรียกกันในเวลานี้ว่า "**พัฒนา**" นั่นเอง. การพัฒนา นี้ มีใจความสำคัญอยู่ที่ **จะต่อสู้กับธรรมชาติที่พอจะควบคุมได้ แก้ไขได้**; ใช้อาวุธคือการพัฒนา ให้มันเป็นอันตรายน้อย หรือไม่เป็นอันตรายเลย.

เราจะมองเห็นได้ทันทีว่า สิ่งที่ประดิษฐ์ขึ้นมาในโลกนี้ ส่วนใหญ่ที่สุดก็เพื่อจะแก้ไขปัญหานั้น; เรามีรถ มีเรือ มีอะไรต่างๆ, แม้แต่ว่ามีบ้านมี

เรื่อนอยู่ ก็เพื่อต่อสู้กับธรรมชาติ ส่วนที่เราพอจะต่อสู้กับมันได้. เราก็พัฒนาให้ดีขึ้น คืออย่าพัฒนาจนเพื่อ จนกลายเป็นปัญหาขึ้นมาใหม่; ต้องพัฒนาให้มันถูกต้อง ให้แก้ไขปัญหานั้นๆได้. นี่เรา **ต่อสู้ด้วยการพัฒนา** แก้ปัญหาที่เกิดมาจาก **ธรรมชาติ** ชนิดที่เราพอจะควบคุมได้.

ที่นี่ **ธรรมชาติที่เราควบคุมไม่ได้** เช่นแผ่นดินไหว หรือแม้ที่สุดแต่น้ำท่วมก็ตามเถอะ ในระดับที่เราควบคุมไม่ได้ เราจะต่อสู้อย่างไร? เราก็ต่อสู้ในลักษณะที่ อย่าให้มันทำให้เราเป็นทุกข์ได้; ก็กลายเป็น **ทำจิตใจของเราเสียใหม่** อย่าให้ต้องเป็นทุกข์ได้.

นี่คือ **ธรรมะในพระพุทธศาสนา** ก็มีอยู่ว่า **เมื่อสิ่งต่าง ๆ มันเป็นไปตามธรรมชาติ ก็ยอมรับตามธรรมชาติ แล้วเราก็ไม่เป็นทุกข์**; คือมีธรรมะประเภทหนึ่งที่ทำให้ปลงลงไปได้, ปลงลงไปได้ นั่นแหละคือไม่เป็นทุกข์. ถ้ายังเป็นทุกข์อยู่เรียกว่า "ปลงไม่ได้"; มัน **ต้องมีธรรมสังจะ** เฉพาะเรื่องนั้นเหมือนกัน; ปลงลงไปให้ได้ เช่นว่า มันจะต้องตายอย่างนี้. จะไปกลัวมันอยู่ทำไม? จะไปเสียใจกะมันทำไม? มันคนโง่คือไปกลัวตาย แล้วก็ไม่มีประโยชน์ อะไร; ถ้ามันต้องตาย มันก็ตาย. **ถ้ายังควบคุมได้ แก้ไขได้** ก็แก้ไขไป; เมื่อมัน **แก้ไขไม่ได้ มันก็ต้องตาย**; ฉะนั้น จะไปกลัวสงครามอยู่ ไปกลัวแผ่นดินไหวอยู่ นี่มันเป็นคนโง่.

นี่ก็ต้องปลงไว้ล่วงหน้า แบบที่เรียกว่า **"ตายเสียก่อนตาย"** นั่นแหละดี; นี่เครื่องมือต่อสู้กับธรรมชาติ ชนิดที่มันไม่อยู่ในอำนาจของเราเลย. เราก็ไม่แพ้นะ; อย่าไปคิดว่าตายแล้วก็แพ้; ตายมันเป็นเรื่องของร่างกาย. เรื่องของจิตใจนี้ มันไม่

ถูกครอบงำโดยความตาย; ยังมีจิตใจเป็นอิสระ อยู่เหนือความทุกข์อยู่ คือไม่เป็นทุกข์ก็แล้วกัน. นี่การต่อสู้กับธรรมชาติ เป็นอย่างนี้ พุดโดยย่อ เท่านั้นก็พอ.

ที่นี้ **ต่อสู้กับบุคคลด้วยกัน** มันก็มีอะไรที่ต้องต่อสู้อยู่ตลอดเวลา. บุคคลต่อบุคคลนี้ เราจะมองดูให้ดี มันก็เป็นเรื่องที่จะต้องต่อสู้ตลอดเวลา.

คนที่เรารัก มันก็ต้องต่อสู้อยู่แบบหนึ่ง; คือ มันจะทำให้เกิดปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่งอยู่ เพราะคนที่เรารัก; มันก็ต้องมีการต่อสู้เพื่อแก้ปัญหานั้น. ใครมีคนที่รักอยู่มากๆ อยู่อย่างไรบ้าง; ก็ไปคิดดูเอาเอง ปัญหาอันใดมันเกิดขึ้นมาจากคนที่เรารัก เช่น ทำให้ต้องนั่งร้องไห้อยู่บ่อยๆนี้ ก็เป็นปัญหามาจากความรัก.

ที่นี้ ว่า **บุคคลที่เราเกลียด** หรือโกรธ หรือ เป็นศัตรูกัน มันก็มีปัญหาไปตามแบบของคนที่เป็นข้าศึกแก่กันและกัน ก็ต่อสู้กันไปตามแบบนั้น.

ที่นี้ แม้บุคคลที่ยังไม่พูดได้ว่า รักหรือไม่รัก มันก็มีปัญหา เช่นว่า อยู่ด้วยกันนี้ มันก็ต้องมีปัญหา. ฉะนั้น จึงเป็นอันว่า บุคคลอยู่กับบุคคล เกี่ยวเนื่องกับบุคคล ในลักษณะใดก็ตามมันอยู่ในรูปร่างของปัญหาทั้งนั้น เพราะฉะนั้นจึงมีการต่อสู้.

เข้า, ที่นี้ เราก็จะแยกออกไปเป็นประเภทๆ เพื่อเข้าใจได้โดยง่าย :-

ประเภทที่หนึ่ง จะเรียกว่า บุคคลภายใน.

บุคคลภายใน เช่นในครอบครัว เราก็มียุคคลภายในครอบครัว หรือว่าในหมู่คณะ ที่ร่วมงานร่วมการกัน; ไม่ได้อยู่กันเป็นครอบครัวก็จริง แต่อาจสัมพันธ์กันเป็นหมู่เป็นคณะ คือเป็นพวกเราก็ตัวกัน; นี่มันก็มีปัญหา.

ปัญหาในครอบครัวมีอย่างไรบ้าง? อย่าให้อาตมาต้องพูดกระมัง, อย่าให้อาตมาต้องพูดเสียเลยกระมังจะดีกว่า; เพราะรู้กันอยู่แล้ว. ก็ไปคิดแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัว ให้มันหมดจดไป ปัญหาของหมู่คณะที่ร่วมการงานกัน ก็มีอีกระดับหนึ่ง ก็ต้องแก้ให้มันหมดไป. นี่เราก็จะเรียกว่า มีธรรมส์จจะเฉพาะๆ อีกเหมือนกัน.

ขอให้รู้จักใช้คำว่า "ธรรมส์จจะ" นี้ ให้ถูกต้อง คือแปลว่า **ตัวจริงของธรรมะที่จะใช้แก้ปัญหา** นั้นๆ โดยเฉพาะ เพื่อบุคคลนั้นๆ ในกรณีนั้นๆ ในสถานะอย่างนั้น. นี่เราจะเรียกกันเสียสั้นๆ ว่า "ธรรมส์จจะ" มันแปลกหูบ้างก็ไม่เป็นไร; คนอื่นเขาไม่มีใช้ก็ตามใจ เรามีใช้ก็แล้วกัน. เราจะเรียกว่า "ธรรมส์จจะ" นั้นๆ เฉพาะกรณีนั้นๆ เอามาแก้ปัญหาให้มันตรงกัน.

ในครอบครัวหนึ่งๆ ก็มีปัญหาหลายๆ อย่าง : เรื่องไม่มีจะกินจะใช้เรื่องไม่พอใช้บ้าง, เรื่องชู้เกี้ยวบางคนบ้าง, เรื่องไม่ซื่อตรงนอกใจบ้าง, อะไรๆ มันก็มีหลายๆ อย่างก็มีธรรมส์จจะนั้นๆ แก่ปัญหานั้นๆ นี้เรียกว่า บุคคลภายใน

ไม่เรียกว่าเป็นข้าศึกนะ; แต่มันกลับมีปัญหาเหมือนกับข้าศึกชนิดหนึ่งเหมือนกัน จนถึงกับทำให้คนบางคนทนอยู่ในครอบครัวไม่ได้ ต้องหนีไปอยู่เป็นบรรพชิตไป. นี่ประเภทที่หนึ่ง คือ *บุคคลภายใน ที่มีใช้ข้าศึก.*

ที่นี้ ประเภทที่สอง เป็นข้าศึก.

จะพิจารณากันถึง **ข้าศึกชนิดที่เป็นสงครามเย็น** ก่อน คือข้าศึกที่มีได้ใช้อาวุธ หรือของมีคมทำลายชีวิตกัน; แต่มันก็เป็นข้าศึก : ข้าศึกทางการเมือง, ข้าศึกทางเศรษฐกิจ. การต่อสู้กันระหว่างชนชั้น หรือว่าฝ่ายซ้ายฝ่ายขวา อะไรก็ตาม, ที่ทำกันอยู่ในรูปของสงครามเย็นคือไม่ถึงกับหลังเลือด.

การต่อสู้ทางการเมือง มันก็มีพอที่จะแยกได้ว่า **มีศีลธรรม, หรือไม่มีศีลธรรม**; ถ้ามีศีลธรรมก็ยังไม่ต้องหลังเลือด; ถ้าไม่มีศีลธรรม ก็จะนำไปสู่สงครามร้อน คือการหลังเลือด.

คำว่า "การเมือง" ในเวลานี้ เป็นที่เข้าใจแจ่มแจ้งกันดีแล้ว ว่าหมายถึงอะไร? ก็ต่อสู้กันตามแบบประชาธิปไตย. แต่ประชาธิปไตยมันก็ยังมียุ ๒ ชนิดที่ตรงกันข้าม : **ประชาธิปไตยโดยธรรมะ**, กับ **ประชาธิปไตยโดยกิเลส.**

ประชาธิปไตยโดยกิเลส ก็คือเอาตัวกูหรือพวกของกูเป็นหลัก มันก็ได้ผู้แทนอันธพาลเข้าไปนั่งเต็มสภา.

แต่ถ้ามันมี **ประชาธิปไตยที่ถือธรรมะเป็นหลัก** มันก็มีผู้แทนที่ประกอบไปด้วยธรรมะ เข้าไปนั่งในสภา.

ประชาธิปไตยที่แท้จริงนั้น จะต้องอาศัยหลักของพระศาสนา ที่เป็นพื้นฐานของศีลธรรม คือ **หลักที่ว่า "สัตว์ทั้งหลายเป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น"**; ถ้าใครมีหลักข้อนี้อยู่ในใจ แล้วก็ประพฤติ กระทำพิธีกรรมของประชาธิปไตย ก็จะได้ประชาธิปไตยที่บริสุทธิ์และแท้จริง.

เมื่อมันมีอยู่อย่างตรงกันข้าม เป็นสองอย่างอย่างนี้ ก็พอจะมองเห็นการต่อสู้ ว่าเรา ใช้ประชาธิปไตยที่ประกอบด้วยธรรม นั้นแหละ ต่อสู้ประชาธิปไตยที่ไม่ประกอบไปด้วยธรรม.

หรือจะเขยิบมาดูในแง่ของสิ่งที่เรียกกันว่าเศรษฐกิจ **ปัญหาเศรษฐกิจมีหลายรูปแบบ**; รูปแบบที่กำลังวุ่นวายนัก ก็คือ นายทุนกับชนกรรมาชีพ เขากำลังต่อสู้กัน. ถ้าต่อสู้โดยธรรม ก็ไม่มีการหลังเลือด, ถ้าต่อสู้โดยกิเลส ก็มีการหลังเลือด เช่น เขาจะชวนกันฆ่านายทุน เอาทรัพย์สินสมบัติมาแบ่งกัน อย่างนี้ก็มี ก็เป็นการต่อสู้ตามแบบของกิเลส.

ที่นี้ ถ้ามีการต่อสู้โดยทางธรรม ก็ไม่ต้องฆ่าแกงอะไรกัน เพียงแต่เปลี่ยนนายทุน ให้กลายเป็นเศรษฐีใจบุญเสีย ก็หมดเรื่อง. เป็นนายทุนนะ เงินของกู อะไรก็ของกู; แต่ถ้าเศรษฐีใจบุญนั้น เขาไม่คิดอย่างนั้น. ถ้ามีเงินก็ช่วยคนอื่น แล้วคนทั้งหลายนั้นแหละเป็นคนของเรา; นายทุนก็ไม่เห็นว่า คนอื่นเป็นคนของเรา. แต่ถ้าเศรษฐีใจบุญ จะเห็นคนทั้งโลกเป็นคนของเรา; มีเมตตากรุณา. **นี่เปลี่ยนนายทุนให้เป็นเศรษฐีใจบุญเสีย มันก็ไม่ต้องฆ่าฟันกัน.** นี้เรียกว่า ข้าศึกประเภทสงครามเย็นนี้; ก็มีวิธีแก้ไขโดยวิธีศีลธรรม, มีศีลธรรม แล้วก็แก้ไขได้.

สรุปความแล้ว จะต้องระบุไปยัง **ธรรมะสูงสุดข้อหนึ่ง** คือ **ธรรมส์จจะ** แห่งการทำความเข้าใจแก่กันและกันอย่างถูกต้อง.

เดี๋ยวนี **ไม่มีการทำความเข้าใจแก่กันและกันอย่างถูกต้อง** ขอให้ท่านทั้งหลายพิจารณาดู แม้ในครอบครัวมันก็ยังกีดกัน; เพราะมันไม่มีความเข้าใจอันถูกต้อง ระหว่างกันและกัน.

โดยทั่วไปก็ **ไม่มีความเข้าใจอันถูกต้อง** ระหว่างชาติแต่ละชาติ จึงมุ่งทำลายล้างกัน เป็นข้าศึกกันโดยทางการเมือง โดยทางเศรษฐกิจ. นี้เรียกว่าสงครามเย็น เป็นข้าศึกแก่กันและกัน โดยใช้สงครามเย็นเป็นเครื่องมือ.

เขาวชนของเราจะต้องมีศีลธรรม รู้จักต่อสู้ข้าศึก คือสงครามเย็น ด้วยคุณธรรมอันสูงสุด คือ **การทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน**. อย่าได้ตั้งหน้าทำลายล้างกัน โดยวิธีเอาเปรียบกัน เป็นต้น ซึ่งไม่มีทางจะยุติ.

ที่นี้ **ประเภทที่สาม** **ข้าศึกภายนอกชนิดที่ใช้สงครามร้อน.**

สงครามร้อน ก็คือ อาวุธประหัตประหารกันโดยตรง; ไม่มีการเจรจา ไม่มีการทำความเข้าใจ. ข้อนี้มันก็จำเป็นอยู่เหมือนกัน ในบางกรณีมันทำความเข้าใจกันไม่ได้ หรือมีกิเลสมาก จนไม่ยอมทำความเข้าใจกัน ก็ได้ฆ่าฟันกันเป็นสงครามร้อน.

อุบายต่อสู้สงครามร้อน มีอยู่อย่างหนึ่ง อาตมาก็เคยพูดมามากแล้ว เรื่องนี้ ว่า **ให้รบกันไปพลางแล้วก็แลกธรรมะกันไปพลาง; คือ จะฆ่าฟันกัน**

ไปก็ตามใจ ถ้ามันช่วยไม่ได้ ก็ฆ่าฟันกันไป. แต่พร้อมกันนั้น จงแลกธรรมะกันไปพลาง; หมายความว่ายังมีการเจรจาขึ้นอยู่กับ แลกวัฒนธรรมกันไป ในการรบที่ยืดเยื้อ; การรบนั้นก็หยุดลง หรือซาลง หรือยุติไปได้.

ขอให้จดจำคำนี้ไว้ด้วย **จะแก้ปัญหาทุกอย่าง** แม้ในส่วนบุคคล จะทะเลาะกัน หรือมีเวรมีภัย จะกินเลือดกินเนื้อกันกับคนข้างบ้าน ที่รั้วบ้านต่อกัน ทำอย่างไรได้; มันก็มีการทะเลาะกัน. แต่ขอให้ **"มีการแลกธรรมะกันไปพลาง"**; ต้องใช้อุบายที่ฉลาด วิธีการที่ฉลาด ที่จะทำให้พุดถึงธรรมะกันอยู่เสมอ. เช่น จะยิงปืนใส่ผู้ก่อการร้าย ก็ควรจะมียัดคำฝากไปด้วยว่าอย่างไร เพื่อจะแลกธรรมะกันไปพลาง.

ถ้าเป็นการรบสมัยโบราณ เขาไม่มีปืน เขามีลูกศร; เพราะฉะนั้นเขียนจดหมายคาตไปกับลูกศรก็ได้ เขาก็อ่านดู; เขียนข้อความว่า "เราไม่ได้รับกันเพราะเป็นข้าศึกแก่กันนะ, เรากำลังเข้าใจผิดอะไรกันเล็กน้อย, **เราเป็นพี่น้องร่วมโลกกัน เราจะไปรบกันทำไม**"; อย่างนี้บ่อยๆ มันก็คงจะดีขึ้น.

เหมือนกับว่า จะปราบผู้ก่อการร้าย ถ้าไปรบไปปลิวลงไปให้ทั่วไปหมดว่าเป็นเพียงความต้องการของชนส่วนใหญ่ ต้องการให้ท่านที่ติดตัวออกไป ด้วยความเห็นผิดนั้น; เข้าใจถูก **กลับคืนสู่ครอบครัวเถิด**. ยิงปืนออกไป ก็ตะโกนออกไปด้วย พร้อมกันไปด้วย : นี่ในนามของเพื่อน ในนามของญาติ ไม่ใช่ในนามของรัฐบาลนะ. ที่ฉันต้องยิงปืนออกไปนี้ **ในนามของเพื่อนส่วนใหญ่** เขาต้องการให้คุณกลับไปบ้าน ไปคืนดีกันเสียโดยเร็ว.

นี่ รบกันพลาง แลกธรรมะกันพลาง อย่างนี้ ถ้าทำไปในนามของรัฐบาล จะปราบข้าศึกศัตรูของรัฐบาลแล้ว กลัวว่าจะยืดเยื้อ ไม่มีที่สิ้นสุด เพราะไม่รบกันพลาง

ไม่แลกธรรมะกันพลาจ. แต่ถ้าทำในนามประชาชนด้วยกัน ยิ่งป็นนี้ มันจำเป็นต้อง ยิ่งแล้ว เพราะว่าคุณก็ยิ่งมา; แต่ว่าเรายิ่งไป เพื่อจะเรียกร้องคุณให้กลับไป สู้ความ เป็นคนไทยด้วยกัน.

นี่แหละคือตัวอย่างที่เรียกว่า **"รบกันพลาจแลกธรรมะกันพลาจ"** เอาธรรมะ มาเป็นข้ออ้าง เพื่อจะให้เห็นว่า **เราไม่จำเป็นที่จะต้องรบกัน.** เราอยากจะ ให้เยาวยชนของเรามีศีลธรรมอย่างนี้ แล้วมีการต่อสู้ด้วยธรรมะ อย่างนี้ ทั้งใน สงครามเย็น และสงครามร้อน.

เมื่อจะทำสงครามร้อนแก่กัน ก็ขอให้แน่ใจนั้น นึกถึงความจริงอันสูงสุด ของมนุษย์ว่า **"สัตว์ทั้งหลายเป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งหมด ทั้งสิ้น"**.

มนุษย์คนไหนก็ตาม โดยที่แท้แล้วมันเป็น "เพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น". แม้ที่สุดแต่ว่า มนุษย์ที่กำลังจ้องปืนใส่กันและกันอยู่ นี้ มันก็ยังเป็น "เพื่อนทุกข์เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันและกันทั้งหมดทั้งสิ้น" โดยกำหนด กฎเกณฑ์ของธรรมชาติ ธรรมชาติอันสูงสุด มันกำหนดมนุษย์ไว้เป็นอย่างนี้.

ฉะนั้น ขอให้นึกถึงความจริงอันนี้ หรืออำนาจของธรรมชาติอันนี้ ว่าเรา มันทำผิดเสียแล้ว มันล่วงละเมิดไปแล้ว; ก็ไม่มีทางที่จะต้องฆ่ากัน หรือแม้จะมี การฆ่ากันแล้ว มันก็ยุติได้โดยเร็ว.

วินิจฉัยคำว่า "สงคราม" กันดูบ้าง.

อาตมาอยากจะขอแทรกตรงนี้สักหน่อย เรื่องความหมายของคำว่า "สงคราม" เพราะเดามานึกแล้วมันซับซ้อนเหลือเกิน ที่เราใช้ความหมายของคำว่า **สงคราม** นี้ **อย่างผิดๆ**. คำว่า "สงคราม" นี้ ไม่ได้แปลว่า มาฆ่ากันนะ มันไม่มีตัวหนังสือตัวไหนที่แปลว่า เอ้า, มา, มาฆ่ากัน.

คำว่า "สงคราม" นั้น ถ้าเป็น **ภาษาบาลี** มันก็ต้องเป็น **สัง** คำหนึ่ง แล้วเป็น **คัมมะ** คำหนึ่ง; มันเป็น **สัง** และ **คัมมะ** หรือ **อาคัมมะ** ก็แล้วแต่จะพูด. **สังคัมมะ** ก็แปลว่า **ไปร่วมกัน** คือ **มารวมกันนั้น**, แปลว่า **มารวมกัน**. เป็นภาษาไทยง่าย ๆ ก็ว่า **มาพร้อมหน้ากัน** นั่นแหละเรียกว่า **สงคราม, สังคัมมะ**.

ที่นี้ **มาพร้อมหน้ากันทำไม? ไม่ใช่มาฆ่ากัน**. แต่มาหากัน มาพร้อมหน้ากัน มาประชุมกันนี้ มันไม่ใช่มาฆ่ากัน; แต่มันมาเพื่อทำความตกลงกัน อย่างใดอย่างหนึ่ง. นี่ความหมายของคำว่า "สงคราม" มันคืออย่างนี้, ตัวหนังสือมันเป็นอย่างนี้; ไม่ใช่จับอาวุธมาฆ่ากัน. มาเพื่อทำความตกลงกันอย่างใดอย่างหนึ่งในสิ่งที่มันเป็นปัญหา; เช่น มันมีประโยชน์อันขัดกัน มันก็มาพร้อมหน้ากัน แล้วก็แก้ปัญหานั้น.

ดังนั้น เราจึงมีคำพูด ที่ใช้กันมาแต่บรมโบราณดีกดำบรรพ์ ว่า "สงครามปาก" ก็มี ในพระบาลี มีคำว่า "เทवासुरสงคราม"; **เทवासुरสงคราม สงครามระหว่างเทวดากับอสูร** เขาทำสงครามร้อนกันจนเบื่อแล้ว. คราวหนึ่งก็มาตกลงกันว่า **ทำสงครามเย็น** คือ **สงครามปาก**, มาได้กันด้วยปาก ถึงความผิดถูกของสิ่งที่กำลังกระทำอยู่ มันก็ตกลงกันได้. ฝ่ายที่ยอมแพ้ ก็ยอมแพ้ด้วยเหตุผล คือไม่ดื้อดึง.

ถ้ามันดูดีด้วยเหตุผลอยู่ สงครามปากมันก็ทำไม่ได้ ทำไม่สำเร็จเหมือนกัน; ทำไม่สำเร็จด้วยสงครามปาก มันก็นำไปสู่สงครามปืน. ป ปาก กับ ป ปืน ไม่เหมือนกันนะ; ป ปืน โป้งออกไปก็มีคนตาย, ป ปาก ฟันออกไปก็ไม่มีคนตาย. แต่จะทำความเข้าใจกันได้ด้วย มีสงครามชนิดหนึ่ง เรียกว่าสงครามปาก.

นี่ในชาติก่อนหนึ่ง ก็มีชื่อว่า **ธรรมาธรรมะสงคราม** อย่างที่ในหลวงรัชกาลที่ ๖ เอมามาแต่งคำฉันท์ นี้ "ธรรมาธรรมะสงคราม" ก็เรื่อง **เทवासुरสังคาโม** นั่นเอง มาเรียกเสียใหม่ว่า "ธรรมะสงคราม" ทำสงครามกันด้วยธรรม, ด้วยหลักธรรม. แก้ปัญหากันด้วย สงครามปาก.

แล้วยังมีเรื่องซ้ำกันว่า **บางทีเขาก็เล่นการพนัน** สะกา **เล่นสะกา** เป็นต้น; ถ้าใครแพ้ ก็ยอมแพ้สงครามเสียเลย ไม่ต้องใช้อาวุธ อย่างนี้ก็มิ. หรือแสดงฝีมืออะไรกันก็ตาม **เมื่อแพ้ฝีมือแล้ว; ก็ยอมแพ้เสียเลยทั้งกองทัพ.** หรือกระทั่งว่า **ครั้งหนึ่ง เขาให้รบกันแต่หัวหน้า ฝ่ายละคน** ออกมารบกัน; **ถ้ามันแพ้กันแล้วก็แพ้แล้ว เหลือนอกนั้นก็แพ้มด** ไม่ต้องฆ่าฟันให้ตายกันลงไปทั้งกองทัพ อย่างนี้ก็มิ.

ต่อเมื่อมันไม่มีหนทางจะยุติได้ด้วยสงคราม คือทำความเข้าใจกันแล้ว มันจึงจะมาถึงสงครามอาวุธ ฆ่ากันด้วยอาวุธ; แต่ถึงอย่างนั้น เขาก็ยังมีหลักมีเกณฑ์ **ไม่ทำสงครามป่าเถื่อน** อย่างเดี๋ยวนี้ ที่จะเอาระเบิดปรมาณูใส่ลงไป แล้วใคร ๆ ก็ตายหมด : คนผิดหรือไม่ผิดถูกเล็กเด็กแดงอะไร มันก็ตายหมด; อย่างนี้มันเป็นสงครามป่าเถื่อน.

สงครามสมัยโบราณที่เราได้อ่านได้ฟังมา เขาไม่ต้องทำให้มันต้องตายกันมากมายอย่างนั้น; มีอะไรมาตัดสิน มาทำความเข้าใจกันได้, หรือแม้รบกันตัว

ต่อตัวอย่างนี้ก็ยิ่งดี, มันยังประกอบอยู่ด้วยธรรมะหรือศีลธรรม อย่างใดอย่างหนึ่งอยู่ ไม่มากก็น้อย.

นี่ ศีลธรรม มัน ขจัดสงครามได้ และคำว่า "สงคราม" นี้ ไม่จำเป็นจะต้องเอาอาวุธเข้าเข่นฆ่ากัน; เป็นแต่มาพบหน้ากัน ประชุมพร้อมกันแล้ว ทำความตกลงกันอย่างใดอย่างหนึ่งให้มันเสร็จสิ้นไป; นั่นคือความหมายของคำว่า "สงคราม".

ถ้าเราถือความหมายของคำว่า "สงคราม" อย่างนี้; เรื่องก็จะไม่เป็นอย่างเดี๋ยวนี้นี้คือ ไม่ต้องฆ่ากันตายเป็นร้อย เป็นพัน เป็นหมื่น เป็นแสน. ฉะนั้น สงครามที่ฆ่ากันตาย เป็นร้อย เป็นพัน เป็นหมื่น เป็นแสน มันก็ หากลิ้นไอแห่งศีลธรรมไม่พบ.

เอาละ, เราจะพูดอีกทีหนึ่งว่า ถ้าทำสงครามเพื่อความยุติธรรม จะเรียกว่า ศีลธรรมก็ได้; แต่ เดี๋ยวนี้นี้ มัน ไม่ได้ทำเพื่อความเป็นธรรม เพื่อพิทักษ์ความเป็นธรรม แต่มันทำเพื่อประโยชน์แห่งตัวกู - ของกู รวมพวกกันไปล้างผลาญพวกอื่น เพื่อประโยชน์แก่ตัวกู - ของกู นี่ เป็นสงครามภูตผีปิศาจ ไม่ประกอบไปด้วยศีลธรรมเลย.

ขอให้ทุกคนสนใจ และเข้าใจคำว่า "สงคราม" ไว้ในลักษณะอย่างที่ว่ามานี้ **สังคมา** แปลว่า **ไปพร้อมกันในที่กำหนดนัดหมายไว้ แล้วไปทำความตกลงกัน** ด้วยปากก็ยิ่งดี หรือด้วยการประลองฝีมือ อย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้ แต่ไม่ถึงกับฆ่ากันให้วินาศอย่างเดี๋ยวนี้นี้.

นี่คือ ความหมายของคำว่า "สงคราม"; ที่ขอให้เอาไปคิดกันดูเสียใหม่ ให้ทำสงครามชนิดนี้ คือมาทำความตกลงกัน.

สงครามที่มีความหมายอย่างนี้ ยังไม่ค่อยมีใครรู้จัก ในโรงเรียนก็ไม่สอน ว่ามันมีความหมายอย่างนี้; พอพูดถึงสงคราม ก็เอาอาวุธเข้าทำลายล้างกันอย่างเดียว. ต่อสู้เข้าศึกด้วยสงครามร้อน นี่เป็นประเภทที่สาม ของการต่อสู้ของบุคคล.

ที่นี้ มาถึง **ประเภทที่สี่** อยากจะใช้คำว่า **ต่อสู้กับสังคมวิปริต**.

สังคมวิปริต ฟังยากหรือฟังง่าย? อาตมามีความหมายว่า **สังคมนั้นกำลังวิปริต ปราศจากศีลธรรม** จะโดยเหตุปัจจัยอะไรก็ตาม. **สังคมนั้นกำลังวิปริต** อย่างยิ่ง คือ **เป็นมิฉชาติปฏิรูปไปหมด**, มีความพิรุณทางศีลธรรมไปหมด, อยู่กันอย่างมิฉชาติปฏิรูป.

ข้อนี้มีได้ โดยเหตุผลที่เราอาจจะมองเห็นได้ คือจะเป็นยุคหนึ่งสมัยหนึ่ง ซึ่งเกิดความวิปริตทางความคิดความเห็น แล้วก็ "เห็นกงจักรเป็นดอกบัว" : เห็นชั่วเป็นดี, เห็นชั่วเป็นดี หนักเข้าๆ ศีลธรรมก็เสื่อมไปๆ จนในที่สุดถึงยุคที่เรียกกันว่า มิฉสัญญาญี.

คำนี้ มีกล่าวไว้ในพระคัมภีร์ ในรูปพุทธภาษิตก็มี : สัตถันตรกับปี ก็คือ ยุคที่เขาจะใช้ศาสตราวุธเป็นเครื่องตัดสินปัญหา เรียกว่า **ยุคมิฉสัญญาญี** นี่คือ **สังคมวิปริต** อย่างยิ่ง.

ถ้าเราตกเข้าไปอยู่ในสังคมนั้น ในเวลานั้น เราจะทำอย่างไร? เราจะต่อสู้อย่างไร? ถึงแม้เดี๋ยวนี้ปัจจุบันนี้หยกๆ ก็ดูให้ดีเถอะ **สังคมนำลัทธิวิปริตอยู่มาก; อาชญากรรมจึงเต็มไปทั้งบ้านทั้งเมือง : อาชญากรรมเพราะทรัพย์สินสมบัติ ก็มี, อาชญากรรมเพราะเรื่องทางเพศ ก็มี, อาชญากรรมที่ไร้เหตุผล** อย่างอื่นก็ยังมี; นี่สังคมนำลัทธิวิปริตหรือไม่?

เดี๋ยวนี้เราได้ยินเขาพูดกันว่า เมื่อยากจนมันก็ต้องแก้ปัญหาตามที่เราจะทำได้ ก็เลยใช้อาชญากรรมเป็นเครื่องแก้ปัญหา, หรือว่า **เมื่อการศึกษามันเดินไปผิดทำให้คนหลงไปในเนื้อในหนัง** ในความเอร็ดอร่อยทางเนื้อทางหนัง; เขาก็บูชาการมรณกรรมกันเป็นการใหญ่. จัดสิ่งต่างๆ เพื่อสนองความรู้สึกทางการมรณกรรมกันเต็มบ้านเต็มเมือง, ในกรุงเทพ ฯ มีมากที่สุด; ก็เกิดอาชญากรรมทางเพศ แล้วก็นิยมกันเป็นอันมาก. นี่เรียกว่า สังคมวิปริต หรือยัง?

อาตมา รู้สึกว่า มันเริ่มวิปริตแล้ว; เพราะไปบูชาอบายมุข. **สังคมไหนบูชาอบายมุข ก็เรียกว่า เป็นสังคมวิปริต ไปทำสิ่งที่ไม่ต้องทำ.**

ถ้ามองดูกันในแง่เล็กๆ น้อยๆ แล้ว เดี่ยวนี้กำลังวิปริตมาก แม้ในบ้านเรา. ที่นี้ที่ไชนานี้ ก็มีมาก **ความเห็นที่วิปริต ไปทำสิ่งที่ไม่ต้องทำ;** ก็เป็นอบายมุขอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นมา เสียเวลาเปล่าๆ เสียเงินเปล่าๆ แล้วจะให้โทษด้วย ให้โทษแก่ร่างกายจิตใจด้วย; สังคมวิปริตโดยที่มีฉันทิฏฐิกำลังครอบงำ.

ที่นี้ ยังมี **สังคมนำลัทธิวิปริตอย่างอื่นอีก** คือมัน เป็นผลที่เนื่องมาจากเหตุการณ์อย่างอื่นก็ได้. เช่น หลังสงครามใหม่ๆ สังคมก็วิปริต หรือวิกฤติการณ์

อย่างอื่น ที่อาจจะมีขึ้นในโลกต่อไปในอนาคตมันก็ทำให้สังคมวิปริต. อย่างนี้มันไม่เกี่ยวกับมัจฉาทิฏฐิโดยตรง; แต่เกี่ยวกับปฏิกิริยา ของอะไรบางอย่างที่มากกระทบกระเทือน ทำให้สังคมวิปริต.

ฉะนั้น สังคมวิปริตก็มีได้ทุกหนทุกแห่ง และทุกเวลา ไม่มากก็น้อย; ฉะนั้นเราจะต้องรู้จักแก้ปัญหานี้ สอนเยาวยชนของเราให้รู้จักแก้ปัญหานี้ ในสังคมที่วิปริต.

คำพูดที่ทำให้ลำบากมีอยู่ประโยคหนึ่ง คือประโยคที่ว่า "เข้าเมืองตาหลิ่วให้หลิ่วตาตาม" นี่อาตมาเห็นว่าเป็นเรื่องบ้า; เข้าเมืองตาหลิ่ว แล้วจะต้องตาหลิ่วตามไปทำไมละ. เราก็เป็นคนตาดีต่อไปดีกว่า คือเราจะต้องทำให้มันถูกอยู่เสมอ; ไม่ไปร่วมวิปริต, ไม่ไปร่วมการกระทำผิดกับเขาด้วย. ถ้าไปร่วมกันอย่างนั้นหมด มันก็ยิ่งวิปริตมากขึ้น.

แต่ว่า เขาอาจจะมี ความหมายอย่างอื่นก็ได้ ที่ว่า "เข้าเมืองตาหลิ่ว" แล้วก็ทำอะไรพออย่าให้มันไปขัดขวางกับคนพวกนั้น เอาตัวรอดไปที; แม้ทำอย่างนี้ มันก็ไม่ใช่ศีลธรรมนัก. เข้าเมืองตาหลิ่ว ก็ไปช่วยแก้ตาหลิ่ว ให้มันเป็นตาดีเสียดีกว่า.

มีปัญหาว่า สังคมมันวิปริต แล้ว เราก็จะต้องแก้ไขความวิปริตสุดความสามารถที่จะแก้ไขได้; เมื่อแก้ไขไม่ได้ มันก็ไปเข้าปัญหาเดียวกันกับที่ว่า ธรรมชาติที่เราบังคับไม่ได้; แล้วเราก็ใช้ธรรมสัจจะสำหรับจะปลงลงไป อย่าให้เราต้องเป็นทุกข์ก็แล้วกัน.

สมมติว่า เขาเป็นมิชฌาติปฏิกันทั้งบ้านทั้งเมืองทั้งโลก; เราก็ไม่ต้องเป็นหรรอก, แล้ว เราก็ไม่ต้องเป็นทุกข์. แม้ว่าจะต้องตายไป ก็ไม่ต้องเป็นทุกข์, แล้วก็ ไม่วิปริตด้วย; นี้เรียกว่าเป็นทางรอดเฉพาะตน ก็เป็นหลักอันหนึ่งในพระพุทธศาสนา คือ เราแยกออกมาเสียจากความผิดพลาด มาอยู่ในความถูกต้อง. แล้วจิตใจของเรา **เราสามารถจัดตั้งเสียใหม่ โดยไม่ต้องยึดถืออะไร, ไม่ต้องผูกพันอะไรกับอะไร; มันก็ เป็นจิตใจที่เป็นอิสระ. สิ่งรอบตัวเราจะเป็นอย่างไร; เราก็ไม่จำเป็นต้องไปทุกข์ไปร้อน. จะเอาไฟมาเผา มันก็ไม่ต้องร้อน คือไม่ต้องเป็นทุกข์. ร้อนก็ร้อน; แต่ไม่ต้องเป็นทุกข์; มันก็ตายไปก็ได้ มันก็เป็นเรื่องของร่างกาย.**

อุบายเอาความรอดเฉพาะตนตามหลักของธรรมะนี้ ควรจะเข้าใจกันไว้. ถ้าหากว่าสังคัมมันวิปริตไปจริงๆแล้ว; เราก็อย่าวิปริตเลย ควรจะถือธรรมะต่อไปตามเดิม; แล้วเราอาจจะรอดได้ทั้งทางร่างกาย ทั้งทางจิต ทั้งทางวิญญาณ. ถ้าร่างกายมันรอดไม่ได้; ทางจิตทางวิญญาณมันรอดได้.

แต่ถ้าเรา **มีปัญญาจริงเราจะแก้ไขปัญญาได้** แม้ทางร่างกาย เอาตัวรอดได้; ไม่ต้องตายในท่ามกลางสังคัมมันวิปริต. มันมีหวังมากถึงอย่างนี้; ทางกายก็รอด, ทางจิตก็รอด; แต่ถ้าทางกายมันไม่รอด ก็เอาทางจิตรอดไว้ก็แล้วกัน. **นี้เรียกว่า เราต่อสู้กับสังคัมวิปริตได้ด้วยศีลธรรม.**

สรุปว่า สิ่งที่ต้องสู้เข้าศึกทั้งหลาย คือสัมมาทิฏฐิ.

เท่าที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ พอจะสรุปความได้ว่า **สิ่งที่จะต้องสู้เข้าศึกทั้งหลายทั้งภายนอกภายในอะไรทุกอย่างได้นั้น ก็คือ สัมมาทิฏฐิ, สัมมาทิฏฐิอย่างเดียว**

ก็พอ, เป็นสัมมาทิฐิที่สร้างขึ้นมามีธรรมสัจจะ เฉพาะกรณี เฉพาะกรณี; คือเรามีความเข้าใจถูกต้อง สำหรับเรื่องนั้นๆ สำหรับกรณีนั้นๆ. เพราะเรารู้จริง เข้าใจจริงเห็นจริง ในกรณีนั้นๆ; อย่างนี้เราเรียกว่า ธรรมสัจจะ ได้สร้างสัมมาทิฐิขึ้นมาเฉพาะเรื่อง เฉพาะกรณีนั้นๆ, แล้วเราก็รอดได้ ด้วยสัมมาทิฐิอันนั่นเอง.

ถ้าให้อ้างบาลีมันก็อ้างได้ ว่ามีพระบาลีกล่าวไว้ว่า *สมุมาทิฐิ สมหาณา สพุทฺ ทุกขํ อุปะจฺจตุ - บุคคลล่วงความทุกข์ทั้งปวงได้ เพราะถือสัมมาทิฐิ, สัมมาทิฐิจะทำให้ล่วงพ้นจากความทุกข์ทั้งปวงได้.*

เดี๋ยวนี้ **เรามีการต่อสู้** หรือเรากำลังพูดถึงเรื่องการต่อสู้ ต่อสู้กับปัญหา ต่อสู้กับความทุกข์; แล้ว**ใช้สัมมาทิฐิ** โดยประการทั้งปวง. การต่อสู้แบบนี้เรียกว่า **ต่อสู้ด้วยศีลธรรม**, หรือว่าการกระทำอย่างนี้ก็เรียกว่า **ศีลธรรมแห่งการต่อสู้** ซึ่งควรจะมอบให้กับเยาวชนลูกหลานของเรา.

สรุปความเป็นการทบทวนอีกทีหนึ่งว่า **การต่อสู้นั้นมีหลายรูปแบบ แต่เราเลือกเอารูปแบบที่ประกอบไปด้วยศีลธรรม** มามอบให้แก่เยาวชนของเรา. เราต้องช่วยศึกษาแทนลูกหลานของเรา; เขามันยังเล็กเกินไป; เขามันแก่แล้ว. เราช่วยศึกษาเอาไว้ สำหรับไปอบรมสั่งสอนลูกหลานของเรา ให้รู้จักต่อสู้ด้วยศีลธรรม; เขาก็จะเป็นผู้มีศีลธรรมในการต่อสู้, นี่เป็นหน้าที่ของพุทธบริษัทโดยตรง.

สิ่งที่จะต้องต่อสู้ นั้น เราแยกเป็น **ภายใน** และ **ภายนอก**. ที่เป็น **ภายใน** นั้น เป็นการต่อสู้**อยู่ในตัวชีวิต** นั่นเอง. ปัญหาทางร่างกายก็ให้ชนะไป,

ปัญหาทางจิตก็ชนะไป, ปัญหาทางกิเลสก็ชนะไป, เพราะสัมมาทิฐิด้วยเหมือนกัน. เมื่อเสร็จการต่อสู้ภายในแล้ว จะเป็นการง่ายดายที่สุด ที่จะชนะการต่อสู้ภายนอก.

ต่อสู้ภายนอก นั้น แยกเป็น **ธรรมชาติ** ก็มี, เป็น **บุคคล** ก็มี. ธรรมชาติที่เราพอจะบังคับได้ เราก็ต่อสู้ด้วยพัฒนา. ที่บังคับไม่ได้ ก็ต่อสู้ด้วยธรรมสังจะ ข้อใดข้อหนึ่งที่มีสมควรกัน เพื่อว่าจิตของเราอย่าเป็นทุกข์ ก็พอแล้ว.

ที่นี้ **ศัตรูที่เป็นบุคคล** ด้วยกันนั้น แบ่งเป็นภายในครอบครัวก็มี, เป็น **ข้าศึกภายนอก** โดยสงครามเย็นก็มี โดยสงครามร้อนก็มี, กระทั่ง **สังคมนิยมวิปริต**, นี้ก็ **ต้องต่อสู้ด้วยธรรมสังจะที่จะสร้างสติปัญญาโดยเฉพะขึ้นมา สำหรับแก้ปัญหานั้นๆ.**

พุทธบริษัทมีทางรอดได้ โดยประการทั้งปวง; ต้องใช้คำว่า "โดยประการทั้งปวง"; คือ เราอาจจะแก้ไขสังคมให้ถูกต้อง แล้วรอดกันทั้งหมดก็ได้, และถือว่าเป็นหน้าที่ด้วย. ที่นี้ถ้าบังเอิญว่ามันแก้ไขไม่ได้ ไม่มีใครเอากับเรา แม้แต่สักคนหนึ่ง; เราก็หาทางรอดสำหรับเราคนเดียว ไปอยู่กับพระเจ้าเสียเลย, ไม่มีปัญหาไม่มีความทุกข์. นี่แหละคือธรรมะจะช่วยแก้ปัญหา.

ขอให้ท่านทั้งหลายสนใจ เรื่องการต่อสู้อย่างมีศีลธรรม หรือ **ศีลธรรมแห่งการต่อสู้เพื่อตัวเอง.** ถ้าเรายังเป็นเยาวชนอยู่ คือเรายังมีสติปัญญาน้อย, หรือว่าเพื่อเยาวชนลูกหลาน ของเรา, และเพื่อลูกหลานของคนอื่นๆด้วย เพราะว่าเด็กๆ มันจะเนื่องกัน; ช่วยป้องกันไว้เสียแต่เนิ่นๆ.

เช่นว่า ถ้าเราจะทำลายหมัดที่สุนัข ต้องทำลายทุกตัว; ทำลายแต่ตัวเดียวที่เรารักหมัดที่สุนัขตัวอื่น มันก็มาอีก มันก็ไม่ได้ มันก็ไม่สิ้นสุด.

เพราะฉะนั้น เพื่อเห็นแก่มนุษย์หรือโลกแล้ว ก็ขอให้มึใจกว้าง คิดถึง "สัตว์ทั้งหลายทั้งปวง เป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกัน" มีปัญหาอย่างเดียวกัน มีหัวอกเดียวกัน. นั่นแหละคือหลักของพระพุทธศาสนา.

อาตมาจะต้องขอยุติการบรรยายวันนี้เพียงเท่านี้ เมื่อคืนนี้ไม่ค่อยสบาย เดี่ยวนี้ไม่มีแรงจะพูดแล้ว. ขอโอกาสให้พระคุณเจ้าทั้งหลาย สวดพระบาลีที่ส่งเสริมกำลังใจ สำหรับการแก้ปัญหาโดยทางศีลธรรมต่อไป.

เยาวชนกับศีลธรรม

-๑๑-

พินโด่ง ๑๙ มี.ค. ๒๐

ทางเขว และ ทางตรงของเยาวชน.

ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย,

การบรรยายประจำวันเสาร์ เป็นครั้งที่ ๑๑ แห่งภาคมาฆบูชาปีนี้ อาตมาก็ยังคงกล่าวโดยเรื่อง เยาวชนกับศีลธรรม ต่อไปตามเดิม และในครั้งนี้มีหัวข้อย่อยว่า "ทางเขวและทางตรงของเยาวชน".

[คำปรารภและทบทวนไปจนถึงหน้า ๔๓๗.]

ขอได้ทำความเข้าใจว่า การบรรยายที่เป็นชุดอย่างนี้ มีความจำเป็นที่จะต้องกล่าวไปตามลำดับของเรื่อง; อาจจะได้ไม่ได้ฟังธรรมะ ตรงตามความตั้งใจที่จะฟัง; แต่ถึงอย่างไรก็ดีก็ต้องมีเรื่องที่จะฟังอยู่นั่นเอง.

การบรรยายเพื่อเขวาชนนี้ บรรยายกับคนแก่ เพื่อว่าคนแก่จะได้ทำ
หน้าที่ของตน คือทำเขวาชนให้เดินถูกทาง. ถ้ายังไม่รู้ธรรมะที่ควรจะรู้อย่าง
เพียงพอแล้ว ก็ยังต้องถือว่าเป็นเขวาชนอยู่นั่นเอง; เพราะฉะนั้นเขวาชนบางคน
อาจจะหัวหงอกแล้วก็ได้. ถ้าเป็นอย่างนี้ธรรมะนี้ก็สำหรับเขวาชนเช่นนั้นด้วย ก็ขอ
ให้ตั้งใจฟังในฐานะเป็นเรื่องของเขวาชน.

ถ้าพูดถึง ความเป็นพุทธบริษัท เราก็มีหน้าที่ที่จะต้องช่วยกันอบรม
เขวาชนอยู่นั่นเอง คือทำคนที่ยังไม่รู้ให้รู้ขึ้นมา. นี่เป็นพระพุทธรูปประสงค์
ซึ่งพระพุทธรูปองค์ทรงย้ายแล้วย้ายอีก.

ปัญหาทุกอย่างของมนุษย์เรา แก้ได้ด้วยสิ่งที่เรียกว่า "สัมมาทิฏฐิ"
คือความรู้ความเห็นความเข้าใจอันถูกต้อง; แม้ที่สุดแต่ความเชื่ออันถูกต้อง ก็รวม
อยู่ในข้อนี้ด้วยเหมือนกัน. สัมมาทิฏฐิเป็นสิ่งที่จะป้องกันการเขวออกไปนอก
ทาง จึงเป็นเรื่องที่ต้องเอามาพูดเกี่ยวกับเขวาชน.

ขอให้เราทุกคนระลึกถึงเป็นอย่างยิ่ง ถึงมนุษย์, มนุษยชาติ, หรือมนุษย์
ทั้งโลก. ถ้าจะถือ เสียว่า ตัวใครตัวมัน นี้ก็ไม่ถูกต้องตามพระพุทธรูปประสงค์เลย;
ว่าโดยที่แท้แล้ว เรามีความรับผิดชอบอยู่โดยธรรมชาติ. เราจะรู้สึกตัวในเรื่องนั้น
หรือไม่รู้สึก ก็ไม่เป็นประมาณ; ความที่ต้องรับผิดชอบโดยธรรมชาติ ก็มีอยู่นั่นเอง.
ถ้าเราทำไม่ถูกต้องในเรื่องนี้ เราก็ต้องเป็นทุกข์กับเขาด้วยเหมือนกัน ตามที่ธรรมชาติ
จะลงโทษ.

เราได้อู้ดกันมาแล้่ว จนนชัดเจนแจ่มแจ้งว่า **เขววชนเป็นผู้สร้างโลกในอนาคต** คือว่าโลกในอนาคตจะเป็นอย่างไร นั้นมันแล้่วแต่ว่าเขววชนในบัดนี้ ที่เขาโตขึ้น แล้่วเขาก็จะจัดจะกระทำไป ตามความต้องการของเขา; ดั่งนั้นโลกในอนาคต มันจึงขึ้นอยู่กับเขววชนนั่นเอง.

ทีนี้ ใครเล่าจะสร้างเขววชนในปัจจุบัน? ก็คือคนแก ๆ เหล่านี้; คนแก ๆ ในบัดนี้ สร้างเขววชนในบัดนี้ขึ้นมาอย่างไร? เขววชนเหล่านั้นโตขึ้น ก็สร้างโลกในอนาคต. ขอให้อคิดดูในข้อนี้เป็นส่วนสำคัญ แล้่วก็จะเกิดกำล้งใจ ใน การที่จะช่วยกันอบรมแกัไซเขววชน.

รวมความว่า การกระทำนี้ มันเนื่องกับการสร้างโลกมนุษย์เราโดยตรง; เราจะเกณทให้อผีสงเทวดาที่ไหนมาช่วยสร้าง มันเป็นไปไม่ได้. หรือถ้า มาช่วยสร้าง มันก็คงจะไม่ตรงกับความประสงค์ของเรา. นี้คือสิ่งทีเราจะต้องคิดนี้กดูให้อดี; และเนื่องด้วยควมรับผิตชอบด้วย.

การที่จะปฏิเสทควมรับผิตชอบนั้น มันก็เรียกวามีสิทธิมีเสรีทีจะปฏิเสท; แต่ถ้าปฏิเสทเข้าแล้่ว มันจะเป็นอย่างไร? ก็ควรจะได้คิดดู. เมื่อ ปฏิเสทหน้าทีทีจะต้องทำแล้่ว; ดูเหมือนว่า **ควมเป็นมนุษย์จะไม่เหลืออยู่เลย**; เพราะว่ควมเป็นมนุษย์นั้น มันอยู่ที่ทำหน้าที่ของมนุษย์, เดียวนี้เราก็กำล้งพุดถึงหน้าทีของมนุษย์; แม้มันจะลึกซึ้งไปบ้าง แต่ก็ไม่ยากเกินกว่าทีจะเข้าใจ.

[เริ่มบรรยายตามหัวข้อของการบรรยายครั้งนี้]

ในครั้งทีแล้่วมา ได้บรรยายถึง **ศีลธรรมแห่งการต่อสู้สำหรับเขววชน** โดยการทีได้มองเห็นว่ **เขววชนกำลังต่อสู้อยู่ในลักษณะทีผิต** คือไม่ได้ต่อสู้ใน

สิ่งที่คุณควรต่อสู้; กลับไปต่อสู้ เพื่อการทำลายล้างโลกไปเสียอีก; เป็นการหลับหูหลับตาต่อสู้ เพราะความรู้ไม่เพียงพอ. นั่นก็ย่อมแสดงถึงความหมาย ของการที่ **เขาได้เขวออกไปนอกทาง.** เขาจะต้องละหนทางเขว; แล้วก็เดินให้ตรงทาง. ดังนั้น ในวันนี้ จึงอยากจะพูดถึงเรื่อง ทางเขวหรือทางตรงของเยาวยชนนั่นเอง.

....

ปัญหาอันเป็นเหตุให้เยาวยชนเดินทางเขว.

เมื่อพูดถึงทางเขว ก็อยากจะพูดถึง ปัญหาต่าง ๆ ที่กำลังมีอยู่ในโลกนี้ ในเมื่อเยาวยชนเขาได้เดินทางเขว หรือที่เกี่ยวข้องกันไปโดยปริยาย เกี่ยวกับการเดินทางเขวของเยาวยชนนั้น ๆ.

ใน **ข้อแรก** อยากจะกล่าวถึง **เยาวยชนทั่วไปทั้งโลก, เยาวยชนทั่วไปทั้งโลก กำลังเดินตามกันกันไป ในลักษณะที่เป็นการทำลายโลก.**

ขอให้พิจารณาดูให้ดี. อาตมาก็ไม่เคยไปเที่ยวที่ไหนทั่วโลก; ก็อาศัยการได้ยินได้ฟัง จากข่าวสารที่ควรเชื่อถือได้; หรือแม้จะคำนวณโดยเหตุผล จากผลที่ปรากฏอยู่ทั่วไป; ก็ทำให้รู้สึกอย่างเดียวกันว่า **เขากำลังเดินไปในลักษณะที่ทำลายโลก ด้วยความเมาในสิ่งที่เรียกกันว่า "วัตถุนิยม".**

ได้พูดกันมาหลายครั้งหลายหนแล้ว จนจะเป็นที่เข้าใจกันได้แล้ว ว่า **วัตถุนิยมกำลังครองโลก คือ โลกกำลังก้าวหน้ายิ่งกว่าวิ้ง ในการที่จะประดิษฐ์วัตถุ**

ต่าง ๆ ขึ้นมา สำหรับมอมเมาคนในโลก ให้ลุ่มหลงไปในสิ่งที่ไม่ควรจะมี, ไม่ควร จะหามา, เพื่อทำตนให้ติดอยู่ในรสของวัตถุนิยมนั้น ๆ.

เขววชนทั่วไปทั้งโลก จึงไม่ได้มองดูอะไ้อื่น; มองดูแต่ว่า ทำอย่างไร จึงจะได้สนุกสนานเอร์็ดอรรอย ในทางของวัตถุนิยม ให้สุดเหวียงของเขา. เขาไม่ต้องการศาสนา, ไม่ต้องการพระเจ้า, ไม่ต้องการธรรมะ, ไม่ต้องการอะไ้อหมด; นอกจากรสของวัตถุนิยม ที่จะต้องแปลกยิ่งๆ ขึ้นไป.

ที่นี้ ข้อที่สอง ก็อยากจะมองดู เขววชนไทยของเรา ก็เป็นเหมือนๆ กันกับเขววชนในโลก; และกำลังเดินตามกันเขา เพราะว่าประเทศไทยเราก้ตาม กันประเทศตะวันตก.

เขววชนไทยก็เอาอย่างเขววชนตะวันตก อย่างหลับหูหลับตา เช่น เดียวกัน. เมื่อหลงไหลในวัตถุนิยมถึงขนาดนั้น ก็มีผลในการตามใจตัวเอง, มีผล ร้ายเกิดขึ้นหลายสถาน; แต่โดยเฉพาะอย่างยิ่งแล้วก็คือ ทำให้เขววชนไทยของเรา ไม่รู้จักสถาบันทั้งสาม คือ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เหมือนอย่าง ที่ บรรพบุรุษของเรา เคยรู้เคยยึดถือ ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม. เพียงเท่านั้นก็พอจะเห็น ได้ว่า เป็นสิ่งที่น่าอันตรายอย่างยิ่ง; เป็นปัญหาที่ควรจะหยิบขึ้นมาพิจารณาดู. และในที่สุดก็ จะพบว่า มันเกิดมาจากการเดินทาง ที่เขวออกไปจากหนทาง ของพระธรรม.

.... ..

คุณลักษณะของการเขว.

ที่นี้ สิ่งที่จะดูกันต่อไป ก็จะต้องดูที่ **ลักษณะอาการของการเขว** นั้นเอง.

อะไรเรียกว่า ความเขว? หรือการเขว. คำว่า "เขว" ตามภาษาธรรมดาก็คือว่า มัน **หลีกออกไปจากหนทางที่ตรง หรือที่ถูกต้อง.** ถ้าหากว่า "เขว" จากทางที่ผิด มาสู่ทางที่ถูกต้อง; อย่างนี้เรากลับไม่เรียกว่าเขว; **จะเรียกว่า "เขว" ต่อเมื่อแหวกแนวจากทางที่ถูกต้อง ไปสู่ทางที่ผิด.**

เมื่อพูดถึง "การเขว" ก็อยากจะขอรับรอง ให้เราทุกคนพิจารณาด้วยกันอย่าง **ลึกซึ้ง** ไม่ใช่ดูแต่เพียงว่า มันกำลังมีอยู่อย่างไร ในแง่ของการบ้านการเมือง; อยากจะให้ดู **ลึกซึ้งลงไปถึงธรรมชาติของมนุษย์** ที่เดียว.

ดังนั้น **ประการที่หนึ่ง** ก็อยากจะเรียกว่า **เขวโดยธรรมชาติ.**

เขวโดยธรรมชาตินี้ **ควรจะนึกถึง มนุษย์เรามีธรรมสัจจะ** คือตัวจริง ตัวแท้แห่งพระ-ธรรม, **สำหรับจะประพฤติปฏิบัติ จากความทุกข์ไปสู่ความดับทุกข์** เป็นการกระทำเพื่อให้เกิดสันติสุขสันติภาพ ของบุคคลและของสังคม ตามกฎของธรรมชาติ. **เมื่ออะไร กระทำไป ในลักษณะที่มัน ออกนอกทางของธรรมชาติ อันเร้นลับนี้แล้ว ก็เรียกว่าเขวไปโดยธรรมชาติ.**

คนทุกคนมีความจริง ที่เกี่ยวกับธรรมชาติเหมือนกันหมด; แต่ก็ แพบจะทุกคนเหมือนกัน **ไม่ได้สำนึกในข้อนี้.** ที่แรกก็เดินมาตามกฎของธรรมชาติ;

ต่อมาก็แยกทางกันเดิน ตามความพอใจของตน จึงเกิดความแตกแยกกันขึ้น ตามความเห็นผิดหรือเห็นถูก. แล้วจึงเกิดมีบุคคลที่มีความคิดนึกต่างกัน, มีความมุ่งหมายต่างกัน, มีประโยชน์อันขัดกัน, ก็เป็นปัญหาที่เรื้อรังอยู่ในโลก.

ถ้าทุกคนเดินมาอย่างถูกต้อง ตามกฎของธรรมชาติ; ปัญหาเหล่านี้ก็จะไม่มี. แต่เดี๋ยวนี้มันเป็นไปได้ เพราะมันก็ได้มี, และมันก็ได้มีอย่างที่เราจะต้านทานไว้ไม่ได้. นี่เราเรียกว่า มัน **เขวโดยธรรมชาติ** ในนิสัยสันดานของมนุษย์เรา.

ที่นี้ **ประการที่สอง** จะเรียกว่า **เขวในทางศีลธรรม**.

สิ่งที่เรียกว่า **ศีลธรรม**ก็เป็นกฎของธรรมชาติ ด้วยเหมือนกัน, เป็นไปตามกฎของธรรมชาติ; แต่ว่ายอมให้มนุษย์ปรับปรุง **บัญญัติ** แต่งตั้งขึ้นได้ **ตามทีเห็นสมควร**; ดังนั้นจึงมีพระศาสดาหรือนักศีลธรรม บัญญัติศีลธรรมขึ้น ตามความเหมาะสมของหมู่มนุษย์นั้นๆ ในถิ่นนั้นๆและในยุคนั้นๆ โดยเฉพาะ. แต่ถึงอย่างไรก็ควรจะได้ว่า บัญญัติสิ่งที่ควรจะมีในหมู่มนุษย์ด้วยกันทั้งนั้น.

เดี๋ยวนี้มีการเขวในทางศีลธรรม ถึงกับแก้ไขศีลธรรมที่ถูกต้องอยู่แล้วก็มี; แต่ส่วนใหญ่ก็ละทิ้งหรือเหยียบย่ำศีลธรรม ตามที่ปรากฏว่าเป็นที่พึงแก่มนุษย์มา โดยตลอดเวลา; **เพราะมีความมีนเมาในวัตถุนิยมนั้น** ยิ่งไปเสียกว่ายาเสพติดใดๆ.

ขอให้สังเกตดูให้ดีว่า ไม่ใช่ศาสนาเป็นยาเสพติด; แต่วัตถุนิยมเป็นยาเสพติด ที่ยิ่งกว่ายาเสพติด. แล้วคนก็เอามาอ้างในลักษณะที่มันขัดกันจนเห็นศาสนาเป็นยาเสพติด; ดังนี้ เป็นต้น.

ที่นี้ใน ประการที่สาม ก็อยากจะเรียกชื่อว่า **เขวในทางการเมือง.**

สิ่งที่เรียกว่า **การเมือง** นั้น เมื่อมองดูโดยลึกซึ้งแล้ว ก็คือศีลธรรมอันหนึ่งด้วยเหมือนกัน. แต่เดี๋ยวนี้ เขาไม่ได้มีการเมือง ในลักษณะที่เป็นศีลธรรมกันเสียแล้ว กลายเป็นเรื่องที่แสวงหาอำนาจและใช้อำนาจ; อย่างที่เรียกกันว่า **ไม่สะอาด** ก็คือ **สกปรก** นั่นเอง; เกิดการเขวจนอยู่ในรูปของสุดเหวี่ยง คือ ขวาจัดหรือซ้ายจัด ตามที่เรียกกันอยู่ในปัจจุบันนี้.

อาการชนิดนี้ไม่เคยมี ในยุคที่คนยังเกี่ยวข้องกันอยู่กับศีลธรรมหรือศาสนา, ก็คือยังไม่เขว. ต่อ **เมื่อมีการเขว** มันจึงจะแยกออกไปเป็นขวาจัดหรือซ้ายจัด; ทั้งหมดนี้ มันเนื่องด้วยเรื่องของเศรษฐกิจ ซึ่งเนื่องมาจากวัตถุนิยม. **คนเป็นทาสของวัตถุ** แล้ว ก็จัดระบบเศรษฐกิจของตน ไปตามกิเลสของตน มันจึงเขวมากถึงกับเป็นขวาจัดหรือซ้ายจัด; มันผิดทั้งกฎธรรมชาติ, มันผิดทั้งกฎของศีลธรรม.

ดูที่รูปร่างของคนเราคนหนึ่งๆ มันมีร่างกายอยู่ตรงกลาง; มันมีมือ ขวามือซ้าย, มีขาขวาขาซ้าย; หัวมันก็อยู่ตรงกลาง สำหรับจะใช้ทั้งขวาและทั้งซ้ายให้เป็นประโยชน์ ตามความเหมาะสม, เมื่อ **แยกไปเป็นขวาจัดอย่างเดียว**, หรือ **เป็นซ้ายจัดอย่างเดียว** มันก็เป็นเรื่องบ้าบอ; ดังนั้นจึงเรียกว่า เป็นการเขว.

เมื่อลุ่มหลงในทางซ้ายจัดหรือขวาจัดเท่าไร; มันก็ยิ่งหน้ามืดในการที่จะทำความเข้าใจแก่กันและกันได้. มันจึงโน้มไปในทางที่จะตัดสินปัญหา ด้วยการใช้อาวุธหรือกำลัง; ดังที่ปรากฏอยู่ในบัดนี้ ใช้กำลังทุกอย่างที่มี, ใช้อาวุธทุกอย่างที่มี, ในการที่จะตัดสินปัญหา; ไม่นึกถึงพระเจ้า, ไม่นึกถึงพระศาสนา, ไม่ยึดถือในข้อที่ว่า "จะทำอะไรต้องถามพระศาสดาดูก่อน"; อย่างนี้เป็นต้น.

การเขวในลักษณะนี้ รุนแรงยิ่งขึ้นทุกที และ ยังจะรุนแรงต่อไปอีก; เพราะเห็นได้ว่า จะนำไปสู่ยุคที่เรียกกันในบาลี ว่า สัตถันตรกัปปี คือยุคที่จะใช้ศาสตรา เป็นเครื่องตัดปัญหา. ไม่มีธรรมะเหลืออยู่เลย; อาชญากรรมในโลกก็มีอย่างรุนแรง ถึงขนาดที่จะล้างโลก; ไม่ใช่เพียงแต่ ทำความทุกข์ร้อนหรือเสียหายในส่วนบุคคล.

ขอให้พิจารณาดูให้ดีว่า อาชญากรรมทั้งหลายในบ้านเมืองนี้ หรือในโลกนี้นั้น มันมี มูลเหตุมาจากอะไร? อาตมาอยากจะพูดว่า มันมาจากการเขวออกไปจากทางของธรรมะ. เดียวนี้เขาไม่มองเห็นกันอย่างนี้ หรือจะไม่ได้มองเลยด้วยซ้ำไป; คือไปมองแต่ในแง่ผิวเผิน ว่าเพราะเศรษฐกิจไม่ดี อาชญากรรมจึงมี. อาตมาเห็นว่า มันหลับตามอง, และมันหลับตาพูด.

ที่จริง เศรษฐกิจมันดี จนไม่มีศีลธรรมต่างหาก มันจึงสร้างอาชญากรรมขึ้นมา; เศรษฐกิจมันเฟ้อจนไม่มีธรรมะเหลือ; ไม่มีเนื้อที่ให้ศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้อง, ไม่มีพระเป็นเจ้า หรืออะไรๆ ในทำนองนั้น อยู่ในหัวใจของคน; อาชญากรรมจึงมีมาก และมากขึ้น.

นี่คือ ตัวอย่างแสดงลักษณะอาการแห่งการเขว สรุปว่า เขวโดยธรรมชาติก็มี, เขวในทางศีลธรรม ที่มีมนุษย์จะบัญญัติแต่งตั้งก็มี. เมื่อปรากฏการณ์ทั้งหลาย แสดงลักษณะการเขว อยู่ในระบบการบ้านการเมือง หรือ วงการที่ทรงอำนาจ ในการครอบครองโลก นี่ก็เป็นตัวอย่างที่ควรจะพอแล้ว สำหรับ ลักษณะอาการของสิ่งที่เรียกว่า เขว.

พิจารณาดูระยะเวลาแห่งการเขว.

ที่นี่ ก็จะได้ ดูกันต่อไป ถึง ระยะเวลาแห่งการเขว. อาตมากำลัง พูดถึง เวลาที่เกี่ยวกับการเขว นับตั้งแต่ระยะต้นที่สุด มันเริ่มเขวกันมาอย่างไร, แล้วเขวต่อไปอย่างไร, และมาอยู่ในรูปเขวถึงสุดเหวี่ยงในปัจจุบันนี้ได้อย่างไร.

ข้อที่หนึ่ง จะดูโดยธรรมชาติ ทำไมถึงพูดถึงธรรมชาติบ่อยนัก นารัจาคาญ?

ที่จริงสิ่งที่เรียกว่า ธรรมชาตินั้นแหละเป็นทุกสิ่ง, แล้วก็มีอำนาจเหนือทุกสิ่ง ความจริงทั้งหลายมันขึ้นอยู่กับธรรมชาติ คือมันเป็นกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ. พระพุทธเจ้าท่านตรัสรู้ ก็คือตรัสรู้กฎเกณฑ์ของธรรมชาติ หรือเรื่องของธรรมชาติ; โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ที่มันเกี่ยวกับปัญหาของมนุษย์ เช่นความทุกข์ และความดับทุกข์ เป็นต้น.

ที่นี้ถ้าเราจะมองดูอะไรให้ถึงความจริง อันเป็นต้นตอหรือต้นเหตุ; ก็ต้องดูกันโดยธรรมชาติ ในลักษณะที่เป็นธรรมชาติ หรือโดยกฎเกณฑ์ของธรรมชาติก่อนเสมอไป.

สำหรับข้อแรกนี้ ดูถึงธรรมชาติของมนุษย์ ว่าจะเริ่มเขวได้ตั้งแต่เมื่อไร?

ข้อนี้ถือเอาตามนัยแห่งพระบาลี ที่ พระพุทธเจ้าท่านได้ตรัสไว้ ก็ได้ คือ *เด็กๆในครรภ์* ยังไม่มีความรู้สึกคิดนึก ยังไม่อาจจะยึดถืออันนี้ได้ ยังไม่เป็นปัญหา. เด็กคลอดออกมา ก็ยังไม่สามารถจะรู้สึกคิดนึกอะไรได้มากไปกว่า รู้สึกเจ็บปวด หรือ สบาย หิว หรือ อิ่ม คือสติปัญญายังไม่ออกมาออกไป ถึงกับจะยึดมั่นถือมั่นอะไรได้.

ที่นี้ต่อมาเด็กโตขึ้น อายุก็ปีท่านไม่ได้ตรัสไว้; แต่จำกัดความไว้ว่า *เด็กนี้เสวยเวทนาแล้ว รู้สึกพอใจ รู้สึกยึดถือ ในความหมายที่ว่า เป็นตัวเรา หรือเป็นของเรา*; ทั้งนี้เพราะว่า เด็กน้อยนั้นยังไม่มีสติปัญญา รู้เรื่องเจโตวิมุตติ และปัญญาวิมุตติ; ได้รู้เรื่องแต่ในทางที่จะยึดถือ ดังนั้นเขาจึงเกิดความรู้สึกและความคิด ที่เป็นความยึดถือ.

ที่ตรัสว่า "*เด็กน้อยไม่มีความรู้ เรื่องเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ*" นั้น เป็นสิ่งที่ควรสนใจ; เพราะว่าผู้ใหญ่หวังออกแล้ว ไม่รู้เรื่องนี้ก็มี. เรื่องเจโตวิมุตติ สรุปลแล้ว ก็คือ *เรื่องที่เราจะดับความรู้สึกที่เป็นทุกข์เสีย ด้วยอำนาจของจิต, ปัญญาวิมุตตินั้นจะดับความทุกข์เสีย ด้วยอำนาจของสิ่งที่เรียกว่า ปัญญา*; มันมีอยู่ ๒ เรื่องเท่านั้น ที่ความทุกข์ของคนเราจะถูกทำลายไป คือ ด้วยกำลังของจิตอย่างหนึ่ง, ด้วยกำลังของปัญญาอย่างหนึ่ง.

เด็กน้อยนั้นไม่มีความรู้เรื่องวิมุตินี้เลย; ถ้ามันรู้มันก็จะไม่เกิดความยึดถือ หรือไปกล้ายึดถือ. เด็วยนี้มันไม่รู้ มันจึงปล่อยไปตามความรู้สึกของธรรมชาติ, ตามธรรมชาติ ซึ่งจะต้องเป็นอย่างนั้นเอง. เด็กอายุประมาณ ๓ ขวบ ๔ ขวบ ก็พอจะสังเกตเห็นได้ว่า เริ่มยึดถือเป็น, แล้วก็ยึดถือมากขึ้น; เราจะพูดแต่เพียงว่า **เขาเริ่มยึดถือเป็นเมื่อไร ก็เรียกว่า เขาเริ่มเขว เมื่อนั้น.**

ฉะนั้น ความเขวของมนุษย์นี้ มีได้ตามธรรมชาติ และตรงกันหมดทุกคน; ตั้งแต่เมื่อยังเป็นเด็กๆที่มีอายุมากพอสมควร. นี่เป็น **จุดตั้งต้นของการเริ่มเขว** คือ **เขวไปในทางที่จะเป็นทุกข์.**

มันก็เป็นบาปกรรมอะไรอย่างหนึ่ง ของใครก็ไม่ทราบ, ตั้งแต่เมื่อไรก็ไม่ทราบ, ที่มนุษย์มันจะต้องเป็นอย่างนี้; เด็กในครรภ์หรือเด็กอ่อนใหม่ๆ ยึดถือไม่เป็น ก็ยังไม่ต้องรับบาปอันนี้.

พอโตขึ้นมาถึง **ขนาดที่จะยึดถือเป็น** ก็เริ่มรับบาปอันนี้; นี้เรียกว่า **เขวโดยธรรมชาติ, เป็นความเขวพื้นฐาน** มันเป็นความเขวชนิดที่ส่ายไปส่ายมา ยังไม่รู้ว่า จะเอาอย่างไรกันแน่. ถ้าเขาใช้ความเขวนี้ไปในทางที่ถูก มันก็จะไปจบลงในที่ที่มันถูก; จะหยุดเขวได้. แต่ถ้าปล่อยให้เขวต่อไป ไม่พบจุดที่มันถูกต้อง; มันก็เกิดเป็นปัญหาขึ้นมา.

ที่นี้ เราก็คือ **ความเขวในระยะที่สอง** ของคนหนุ่มคนสาว โดยสรุป แล้วก็คือ **ตามใจตัวเอง, หรือ ตามใจกิเลสมากขึ้น** ตามวัย ตามอายุ ตามสิ่งแวดล้อม. นี่ก็คือ การเขวต่อไปนั่นเอง; เขวเก่ง ก็เรียกว่าเขวเก่งขึ้น เขวมากขึ้น เขวรุนแรงขึ้น ตามสิ่งแวดล้อม ที่จะทำให้เกิดกิเลสนั้นๆ.

วันคืนล่วงไป มันไม่ได้เพิ่มแต่เวลา; มันเพิ่มอะไรๆ มากอย่างเหลือเกิน. สำหรับ **คนปุถุชนทั่วไปนั้น** จะต้องเรียกว่า **มันเพิ่มกิเลส** หรือมัน **เพิ่มเชื้อแห่งกิเลส** ที่เรียกว่า **อนุสัย**, หรือเรียกให้ตรงกว่านั้น ก็เรียกว่า **ความเคยชินที่จะเกิดกิเลส**. เกิดกิเลสครั้งหนึ่ง ก็**จะเพิ่มความเคยชินที่จะเกิดกิเลสครั้งหนึ่งด้วยเหมือนกัน**; ความชินอันนี้มากขึ้นๆ มันก็เขวมากขึ้น.

ความชิน อันนี้เรียกกันว่า **อนุสัย** แต่มักจะแปลผิด ไปในทำนองที่ว่า เป็นกิเลสอันละเอียดนอนนิ่งอยู่ในสันดาน เป็นสัสสสติฎฐิไปเสียเลย; อย่างนี้ก็ไม่ต้อง. มัน**เป็นความเคยชินของการเกิดกิเลส**; ถ้าเกิดกิเลส ก็เกิด**ความเคยชินที่จะเกิดกิเลส**. ถ้า**หักห้ามกิเลสไว้ได้** ก็**จะเกิดความเคยชินในการที่จะไม่เกิดกิเลส** คือจะมีนิสัยที่จะไม่เกิดกิเลสเพิ่มขึ้น.

นี่ขอให้เข้าใจไว้เป็นพิเศษว่า **เราจงสะสมความเคยชินในการที่จะไม่เกิดกิเลส**, คือระวังอย่าให้กิเลสเกิดได้. ระวังไว้ได้ครั้งหนึ่ง ก็**จะเกิดความเคยชินครั้งหนึ่ง** หรือว่าหน่วยหนึ่งก็แล้วแต่จะเรียก ในการที่จะไม่เกิดกิเลส. นี่มันก็จะเกิดอุปนิสัยแห่งพระนิพพาน; ถ้าเราปล่อยให้เกิดกิเลส ก็**จะเกิดอนุสัย** คือ**ความเคยชินไปในวิภูฏสงสาร**.

ที่นี้ คนหนุ่มคนสาวของเรา ก็ยังปล่อยไปตามอำนาจของกิเลส; ยังไม่รู้เรื่องของเจโตวิมุตติ และปัญญาวิมุตติ อย่างเดียวกับเด็กเล็กๆ; แล้วมันยังเพิ่มขึ้นในอำนาจของกิเลส มันจึงเขวมากไป. **นี้ระยะที่สองของการเขว** ก็ยังเป็นไปตาม**ธรรมชาติอยู่เหมือนกัน**. เด็กเล็กๆเขวตามธรรมชาติ, คนหนุ่มคนสาวเขวตามธรรมชาติ และตามอำนาจของกิเลสที่มันมากขึ้น นี้เรียกว่า **เขวโดยธรรมชาติ**.

ที่นี้ ประการที่สาม เป็นความเขวที่เนื่องด้วยระบบต่างๆที่มนุษย์จัดทำขึ้น คือ เราจะรวมเรียกกันสั้นๆ ว่า "ระบบการเมืองของมนุษย์". ถ้าจะระบุให้ตรงลงไป ก็เรียกว่า "การเกิดขึ้นแห่งวัตถุนิยม".

โลกในยุคหนึ่งไม่มีปัญหาเรื่องวัตถุนิยม และจะไม่รู้จักวัตถุนิยมอย่างในความหมายปัจจุบันนี้ด้วยซ้ำไป. คนโบราณเขากินข้าวเหมือนกัน นุ่งห่มเหมือนกัน มีวัตถุอุปกรณ์ใช้สอยเป็นปัจจัยสี่ด้วยเหมือนกัน แต่ก็ไม่เรียกว่าวัตถุนิยม; เพราะไม่ได้ประดิษฐ์จนเกินความจำเป็น เพื่อความเอร็ดอร่อย. เขาทำแต่ตามที่ธรรมชาติบังคับให้ทำ เพื่อตัดปัญหาตามธรรมชาติเท่านั้น.

เดี๋ยวนี้คนประดิษฐ์วัตถุ สร้างสรรค์วัตถุ เกินกว่าที่ธรรมชาติต้องการ; มันก็กลายเป็นทำไปตามที่กิเลสมันต้องการ มีรสอร่อยเกิดขึ้น เพราะการประดิษฐ์วัตถุนั้นๆนิยมกันมากขึ้น จนเป็นสิ่งที่ยอมรื้อนับถือบูชากันไปเสียทั้งโลก มันก็เกิดมีโลกที่มัวเมาในวัตถุนิยม.

ระยะเวลาของการเขวในระยะนี้ สำคัญมาก; ดังที่เป็นปัญหาอยู่ในโลกเวลานี้; แล้วยังจะไกลออกไปๆ อย่างที่เราเห็นได้ว่า การประดิษฐ์วัตถุเพื่อทำให้มนุษย์เองหลงใหลนั้น ยังจะเป็นไปอีกมากนัก. การเขวตอนนี้เอง เป็นการเขวที่อันตราย ที่จะถึงกับทำให้มนุษย์ล้างผลาญกันให้หมดสิ้นโลกได้ อย่างที่เรียกว่ามิคสัญญี.

สรุป ความว่า ระยะเวลาแห่งการเขวนั้น โดยธรรมชาติก็มีอยู่ ๒ ระยะ คือเป็นเด็ก ๆ, แล้วยัง เป็นหนุ่มสาว, เกิดความเขวที่จะเป็นพื้นฐาน สำหรับเขว

ให้สุดเหวี่ยง; ในเมื่อมาถึงยุคที่วัตถุนิยมกำลังครองโลก จะถือว่า เป็นโชคดีหรือ เป็นโชคร้าย ก็แล้วแต่จะคิดเห็น ในการที่เราได้มาเกิดอยู่ในยุคที่วัตถุนิยมครองโลก.

ถ้าเราไปเกิดเสียในยุคอื่น ที่ **วัตถุนิยมยังไม่ครองโลก ปัญหา**ก็ไม่มี **อย่างนี้**; เราก็จะไม่ประสบปัญหาอย่างนี้; แม้ที่สุด ก็เราเกิดมาในยุคเมื่อสัก ๕๐๐ ปีมาแล้วนี้ มันไม่มีปัญหาวัตถุนิยม ซึ่งทำให้เกิดระบบเศรษฐกิจ ชนิดที่แยกคน ออกเป็นซ้ายจัดหรือขวาจัด.

เดี๋ยวนี้มันช่วยไม่ได้แล้ว มันเลิกไม่ได้แล้ว เพราะเรามันได้เกิดมาแล้ว ในยุคนี้ ก็**จะหาทางต่อสู้แก้ไขปัญหา**นี้กันต่อไป. ดังนั้นจึงต้องพูดถึงเรื่องการ เขว ให้เป็นที่เข้าใจกันให้ทุกแง่ทุกมุม. เราจึงได้พิจารณาคุณลักษณะอาการแห่งการเขว, และระยะเวลาแห่งการเขว, ให้เป็นที่เข้าใจกันเสียก่อน.

.... ..

พิจารณาดูเรื่องที่กำลังเขวเป็นเหตุให้เกิดปัญหา.

ที่นี้ ก็จะมาดูกันถึงเรื่องถัดไป ก็คือเรื่องที่เขาว่านั่นเอง คือดู **เรื่องที่กำลัง เขว** ซึ่งมีอยู่มากเรื่อง แล้วให้เกิดอะไรขึ้น.

ถ้าว่าที่จริงแล้ว มันมากเกินไป เหลือที่จะเอามาดูให้หมดถ้วนได้, หรือ บางทีก็จะต้องพูดว่า มันมากแ่งมากมุ่มเกินไป จนเอามาดูให้หมดไม่ได้; **จึงดูเพียง เป็นตัวอย่าง อย่างเรื่องของพระศาสนา** เรายังเดียว มันก็มีการเขวมากแ่งมากมุ่ม หลายรูปแบบ ก็มาดูพอเพียงเป็นตัวอย่าง; อย่างนี้เป็นต้น.

เดี๋ยวนี้เราจะดูเรื่อง *เขวของเยาวชน* พอเป็นตัวอย่างว่า *กำลังเขวอยู่อย่างไร?*

เขวที่หนึ่ง เรื่องแรกที่จะดู ก็ไม่มีอะไรที่น่าดูยิ่งไปกว่า **เรื่องซำยจัด หรือขวำจัด ที่เนื่องด้วยระบบเศรษฐกิจ** อย่างที่พูดมาแล้ว. แต่ในที่นี้ก็ให้ดู ในลักษณะที่มันเป็นเรื่องหรือเป็นวัตถุสำหรับเขว; มันเป็นความนิยมชมชอบที่เกิดขึ้นจากการศึกษาที่ผิด, หรืออะไรๆ ที่มันผิดหรือที่มันเขวนั่นเอง; โดยเหตุที่ปัญหานี้ เป็นปัญหาที่แรงกล้ากว่าปัญหาอื่น จึงยกขึ้นมาดูก่อน.

ใจความสำคัญมีอยู่ที่ว่า **ถ้าธรรมะยังอยู่ ศาสนายังอยู่ หลักเกณฑ์ของพระธรรมยังอยู่ มันเขวไม่ได้.** **หลักพระพุทธศาสนา** สรุปได้ว่า **ให้ดำรงตนอยู่ในลักษณะที่สมดุลง** ก็คืออยู่ตรงกลาง; **ถ้าขวำสุด** ก็จะเรียกว่า **อัตตกิลมณานุโยค**, **ถ้าซำยสุด** ก็จะเรียกว่า **กามสุขัลลิกานุโยค**, แล้วก็ยังมีชื่ออื่น ๆ อีกมากมายหลายคู่; จะเอามาพูดกันให้หมด ก็จะกลายเป็นสอนธรรมะหรือสอนบาลีในเรื่องนั้นไป.

เดี๋ยวนี้จะสรุปความว่า **ไม่เหวียงไปทางใดทางหนึ่ง**; ถ้าเหวียงไปในทางหนึ่ง มันก็ตรงกันข้ามกับอีกทางหนึ่ง. สิ่งที่ตรงกันข้าม มันก็ต้องเป็นเข้าศึกแก่กัน; ดังนั้นมันก็ต้องต่อสู้กัน, หรืออย่างน้อยมันก็เป็นศัตรูต่อกันอยู่โดยธรรมชาติ มันก็หาความสงบสุขไม่ได้. มันต้องไม่มีการต่อสู้, หรือว่าไม่มีการกระทบกระทั่งใด ๆ จึงจะอยู่อย่างสมดุลงเป็นปกติสุข.

เดี๋ยวนี้มนุษย์มีจิตใจตกไปเป็นทาสของวัตถุนิยม; กำลังของความต้องการนั้น ๆ รวมกันเป็นกลุ่มเป็นก้อน ตามพรรคตามพวก ที่มีความประสงค์เหมือนกัน มีปัญหาอย่างเดียวกัน; มันจึงเกิดเป็นพวกที่มีความต้องการที่ตรงกันข้าม และจะแก้

ปัญหาของตน โดยไม่คำนึงถึงปัญหาของผู้อื่น; แล้วก็คุมพวกกัน ต่อสู้หรือต่อต่าณ. เมื่อเป็นไปอย่างนี้ทั้งโลก โลกนี้มันก็กลายเป็นโลกที่เต็มไปด้วยปัญหาการซุลมุนวุ่นวาย การกระทบกระทั่ง อย่างที่เราได้เห็นๆ กันอยู่; และก็เห็นกันถึงกับว่า ไม่รู้ว่าจะยุติมันได้อย่างไร.

ที่นี้เรื่อง **เขวที่สอง** ก็อยากจะระบุไปถึงเรื่องที่เราเรียกกันว่า **ประชาธิปไตย**.

อาตมาเห็นว่า เขววชนของเรา **ก็มีความเขวอย่างยิ่งในเรื่องนี้** แม้ว่าเขาวชนหัวหงอกแล้ว ก็ยังมีความเขว ในเรื่องความหมายของคำคำนี้; **เขวจนไม่มีประชาธิปไตย** ทั้งที่บอกว่าต้องการประชาธิปไตย และพยายามอย่างยิ่งที่จะได้มาซึ่งประชาธิปไตย. แต่แล้วมันก็เขว จนไม่มีวิญญูณแห่งประชาธิปไตย; **มีแต่ประชาธิปไตยอันธพาล แล้วก็ไม่รู้สึกตัวด้วย.**

เราอยากจะให้เขววชนของเรา มีความเข้าใจอันถูกต้อง ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ**ประชาธิปไตย**. คนโดยมากพูดว่า คำว่า "ประชาธิปไตย" นั้น คือประชาชนเป็นใหญ่; อาตมาคิดว่ามันเป็นเรื่องบ้า อย่างหลับหูหลับตา ถ้าประชาชนเป็นใหญ่.

ที่ถูกต้อง คำว่า "**ประชาธิปไตย**" ควรจะจำกัดความลงไปว่า **ประโยชน์ของประชาชนเป็นใหญ่**; ใครจะเป็นใหญ่ เป็นผู้ใช้อำนาจ นั้นไม่สำคัญ. ขอแต่ว่า ให้ใช้อำนาจหรือกระทำไปในลักษณะที่ ในที่สุดมีผลเกิดขึ้นว่า **ประโยชน์ของประชาชนเป็นใหญ่**.

ถ้าให้ประชาชนเป็นใหญ่; มันก็จะมีปัญหาว่า *ประเทศไหนบ้าง* ที่มีประชาชนที่ประกอบไปด้วยธรรมะ? ประชาชนของแต่ละประเทศ **ยังไร้ศีลธรรม** ยังเห็นแก่ตัวจัด แล้วจะเอามาเป็นใหญ่ได้อย่างไร; หรือว่าจะให้เลือกผู้แทนเมื่อเลือกตามความต้องการของประชาชนชนิดนั้นแล้ว; ก็จะได้ผู้แทนอันธพาลเข้ามานั่งเป็นรัฐสภา. แล้วก็หลับหูหลับตาเถียงกันไป อย่างไม่มีที่สิ้นสุด คือประชาชนเป็นใหญ่ มันก็นำมาซึ่งผลอย่างนี้.

เราก็ต้องระบุให้ชัดเจนไปว่า **ระบอบประชาธิปไตยนั้น คือ ระบอบที่ประชาชนมีประโยชน์อย่างไร, ต้องเอาประโยชน์ของประชาชนนั้นเป็นใหญ่** คือความสงบสุขหรืออะไรก็ตามแล้วแต่จะเรียก.

อาตมาอยากจะรวบรัดสักหน่อย ว่า **พระพุทธองค์** นั้นแหละ **เป็นจอมบรมมหาประชาธิปไตย**. พูดแล้วมันเป็นคำพูดที่ขบขัน คือไม่รู้ว่าจะใช้คำว่าอย่างไร จึงจะให้สมกับความเป็นจริง. **พระพุทธองค์ทรงกระทำทุกอย่าง เพื่อประโยชน์ของคนทั้งโลก** คือประชาชนในโลก; แต่ระบบงาน หรือ **วิธีการของพระองค์ อยู่ในรูปของเผด็จการ**, คือทรงดำรงพระองค์อยู่เหนือกฎเกณฑ์ทั้งหลายอย่างนี้ ก็เรียกว่าเผด็จการ. แต่อย่าลืมว่า เป็นเผด็จการโดยธรรม กลายเป็นธรรมะเผด็จการ ไม่ใช่บุคคลเผด็จการ; แล้วสิ่งที่กระทำลงไปนั้น ทำให้เกิดประโยชน์แก่สัตว์โลกทั้งปวง.

ใจความสำคัญ มันจึงมีอยู่ในข้อที่ว่า **ทำอย่างไร ประโยชน์ของประชาชนจึงจะสำเร็จ?** ถ้าประโยชน์ของประชาชนสำเร็จ ก็ต้องเรียกว่า "ประชาธิปไตย".

ถ้าจะยกตัวอย่างว่า ระบบราชาธิปไตย เผด็จการ ที่เผด็จการโดยธรรม หรือประกอบด้วยทศพิธราชธรรม เป็นต้น; ประโยชน์ทั้งหมดจะตกเป็นของประชาชน มิได้ตกอยู่แก่ บุคคลผู้ดำเนินงาน หรือดำเนินการปกครอง. อย่างนี้แหละ ยังเป็นราชาธิปไตยที่แท้จริง ทั้งโดยเจตนารมณ์ และโดยประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น.

แต่เด็ก ๆ ของเรา ไม่เข้าใจ และ จะไม่ยอมเข้าใจ ว่านี่คือ ราชาธิปไตย; เพราะเขาไปผูกพันอยู่แต่กับคำพูดที่ว่า ประชาชนเป็นใหญ่เสมอไป. มันเป็นคำพูดที่ถูกต้อง, หรือเป็นคำพูดที่บ้าบอ? ก็ลองไปคิดดู.

อาตมาจึงขอกล่าวว่า ระบอบนั้นจะดำเนินงานโดยใครก็ได้ โดยคณะบุคคลก็ได้ แต่ถ้าประโยชน์ตกแก่ประชาชนเป็นใหญ่แล้ว ก็ควรจะเรียกว่า ราชาธิปไตย; แล้วก็ไม่ว่าจำเป็นจะต้องเหมือนกันทุกประเทศ เพราะว่ามีปัญหาต่างกัน มีอะไรต่างกัน; มันควรจะมึระบบราชาธิปไตยที่เป็นของประเทศตน โดยเฉพาะ.

สำหรับ ประเทศไทย เรานั้น เคยรอดตัวมาได้อย่างไร ก็รู้ๆ กันอยู่แล้ว; เสียแต่ว่า ไม่ได้นำมาสอนให้เป็นที่รู้ ที่เข้าใจกัน อย่างถูกต้อง. เด็ก ๆ ของเราจึงเขวไป อย่างหลับหูหลับตา, แสวงหาราชาธิปไตยอย่างหลับหูหลับตา; มันจึงสร้างปัญหาใหม่ๆ ขึ้น จนมากมาย.

แล้วเด็กวัยรุ่นทั้งหลาย ก็กำลังตกอยู่ในสภาพอย่างนี้ คือ เข้าใจผิดในเรื่องนี้ เข้าใจผิดว่า ศาสนาเป็นยาเสพติด; สถาบันชาติ พระศาสนา มหาจักรีฯ ไม่จำเป็น เพราะเขาไม่รู้จักสิ่งทีเรียกว่าราชาธิปไตย. อย่างน้อยก็

ควรจะรู้ว่า ระบบที่มีสถาบัน ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ นั้น ก็เพื่อประโยชน์ของประชาชนทั้งหมด นั่นแหละเป็นใหญ่; ดังนั้นมันจึง เป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง.

นี่เป็นสิ่งที่ **ต้องช่วยกันคิดดู** โดยทำให้ลูกเด็กๆของเรา เข้าใจถูกต้อง เสีย; มิฉะนั้นแล้วในอนาคตอันใกล้ เด็กๆที่เข้าใจผิด ต่อความหมายของคำคำนี้ ก็จะสร้างปัญหาให้ มากยิ่งขึ้นไปกว่านี้. บางทีจะเป็นปัญหาที่ร้ายกาจ ยิ่งกว่าปัญหา คอมมิวนิสต์ไปเสียอีก.

นี่คือตัวอย่างอย่างหนึ่ง ที่ควรจะพิจารณาดู, เป็นตัวอย่างที่สำคัญ.

ทีนี้จะ **ดูตัวอย่างที่แปลกออกไป** คือเป็นเรื่องเบ็ดเตล็ด แต่ว่ามันเป็น เรื่องที่มีความสำคัญมาก; ข้อปลีกย่อยทั้งหลาย ไม่ใช่เรื่องเล็กน้อย. ขอให้ดูให้ดี; และปัญหาต่างๆ มันมาแสดงผลอยู่ที่เรื่องปลีกย่อย เรื่องเล็กๆ น้อยๆ แทบทั้งนั้น.

ตัวอย่างเรื่องที่ **เขวประการที่สาม** หรือจำพวกที่สามนี้ จะยกตัวอย่าง เช่นว่า **นิยมความไม่มีสูงไม่มีต่ำ.**

เด็ก ๆ ของเราเข้าใจผิด ว่าประชาธิปไตยนั้น คือความไม่มีภาวะ สูงต่ำ; มีความเสมอภาคหรือสมภาพ แล้วแต่เขาจะเรียก. **นี่เพราะไม่เข้าใจ ธรรมะ,** หรือธรรมสัจจะของเรื่องนี้; แล้วก็ว่าเอาเองตามกิเลสของตน มันจึง นิยมความเสมอภาคอย่างป่าเถื่อน คือไม่ประกอบไปด้วยธรรมะ แล้วก็เป็นอันพาล.

เกี่ยวกับเรื่องนี้ จะต้องระลึกถึงธรรมภาสิตแต่โบราณ หรือพระพุทธานุภาสิตของพระพุทธองค์ก็ตาม ที่มีกล่าวไว้ว่า **ทุกโข หิ สมานสวาโส - ความอยู่เสมอกันนั้นเป็นทุกข์**; เป็นคำพูดสั้นๆ ง่ายๆ ว่า **ความอยู่อย่างเสมอกัน คือไม่มีสูงต่ำกว่ากัน นั้นเป็นความทุกข์** เข้าใจได้ง่ายนิดเดียว.

สมมติว่าในครอบครัวนี้ มันอยู่อย่างเสมอกัน ในระหว่างพ่อ แม่ ลูก หลาน หลาน คนใช้ บ่าวไพร่ **อยู่อย่างเสมอกัน; แล้วอะไรมันจะเกิดขึ้น.** แม้ที่สุดแต่เพียง พ่อ แม่ ลูกพี่ น้อง อยู่อย่างเสมอกัน มันจะอยู่กันได้อย่างไร.

ท่านตรัสว่า มันเป็นความทุกข์; เพียงในครอบครัวมันก็ไม่ไหวแล้ว ถ้าอยู่เสมอกัน. นี่เมื่อออกไปถึงบ้านเมือง ถึงประเทศแต่ละประเทศหรือทั้งโลก มันก็ยังมีปัญหา; มัน **จะอยู่อย่างเสมอกันไม่ได้** โดยธรรมชาติอยู่แล้ว, โดยกฎของธรรมชาติ มันก็อยู่ **เสมอกันไม่ได้**, โดยกฎของกรรม มันก็อยู่ **เสมอกันไม่ได้**; แล้วจะให้เสมอกันได้ โดยเอาอะไรมาบังคับ.

อย่างนี้มันก็เป็นเรื่อง **ไม่รู้จะเรียกว่าอะไร;** คือมันเกินไปกว่าที่จะเรียกว่า บ้าหรือบอ หรือผิด หรืออะไรไปเสียอีก.

นับตั้งแต่มี **ประชาธิปไตยสมัยใหม่** โดยทางการเมืองขึ้นในประเทศไทย นี้ **ความเข้าใจผิดเรื่องสมภาพ** หรือการอยู่อย่างเสมอกันนี้ **ก็ได้เกิดขึ้น** ตามกันประเทศตะวันตก ซึ่งก็ได้มีปัญหาข้อนี้มากกว่าประเทศเล็กๆ. เด็กๆ ของเรากำลังเข้าใจผิดเรื่องนี้ กำลังไม่ยอมในเรื่องนี้ คือ จะลบล้างความเหลื่อมล้ำต่ำสูง ไปเสียทุกอย่าง.

ก่อนนี้เรามีพ่อแม่ ที่อยู่ในระดับที่เหนือกว่าลูกหลาน; เดี่ยวนี้ลูกหลานในสมัยประชาธิปไตย นี้ มันต้องการจะตั้งลงมาให้เสมอกัน; และบางที่จะอยู่เหนือพ่อแม่ไปเสียอีก.

เด็กสมัยนี้มีความคิดว่า บิดามารดาไม่ได้มีความหมายแห่งบิดามารดา คือผู้ที่เหนือกว่าหรือมีพระคุณ; เขาถือว่าธรรมชาติทำให้บิดามารดาเกิดเรามา บิดามารดาต้องรับผิดชอบเลี้ยงดูเรา หรือว่าสนับสนุนความต้องการของเรา. อย่างนี้มันเป็นเรื่องยกตนข่มเหนือบิดามารดา ยิ่งกว่าต้องการความเสมอภาคไปเสียอีก.

อาตมาได้สังเกตเห็น เพราะได้ประสบมาด้วยตนเอง คำที่เราเรียกกันว่า "รัฐบาล" ก็ดี คำว่า "ในหลวง" ก็ดี มีความหมายพิเศษมาก และอยู่ในระดับอื่นซึ่งไม่เหมือนกับที่เยาวยชนสมัยนี้เขารู้สึกกัน.

เมื่ออาตมาเด็กๆ แต่ก็ยังเป็นเด็กโตแล้ว เข้าไปในออฟฟิศทำงาน คือที่ว่าการแห่งหนึ่ง มีออฟฟิศไปรษณีย์รวมอยู่ที่โน้นด้วย. คนแก่ๆ เป็นเจ้าหน้าที่ไปรษณีย์ คุยกันนานเข้า; อาตมาก็เมื่อย เพราะไม่มีเก้าอี้นั่ง ก็เอนตัวลงไปพิงบนโต๊ะทำงาน. เจ้าหน้าที่คนนั้นเขาทวาดเอาว่า "โต๊ะนี้ของในหลวง"; เขาไม่ได้ใช้คำว่า "รัฐบาล". อาตมายังจำได้ติดตามติดหู ว่า "โต๊ะทำงานของรัฐบาลนะ คือของในหลวง" จะมาทำอาการเหมือนกับว่าจะนั่งทับอย่างนี้ไม่ได้; ยกไม้บรรทัดขึ้นจะตีอาตมา.

ที่มาพูดนี้ ก็เพื่อจะให้เห็นเป็นเครื่องวัด ว่า ความรู้สึกเกี่ยวกับคำว่า "รัฐบาล" หรือเกี่ยวกับคำว่า "ในหลวง" นี้ มันได้เปลี่ยนแปลงไปหรือไม่?

มันได้เปลี่ยนแปลงไปมากน้อยสักเท่าไร? คือ สูญเสียความศักดิ์สิทธิ์ไปสักเท่าไร? เดี่ยวนี้คงจะไม่ได้ยินที่ไหนอีกแล้ว ว่า "โตะนี่โตะทำงานนี้เป็นของในหลวง หรือเนื่องด้วยในหลวง".

นี่ก็เพื่อจะให้พิจารณาดูความมีสูงมีต่ำ ถ้าไม่มีความรู้สึกที่เป็นความสูง ความต่ำแล้ว ทางศีลธรรมแทบจะไม่มีอะไรเหลือ, คือจะไม่มีความเคารพ นั่นเอง; ฉะนั้น ความมีสูงมีต่ำนี้ จำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องรักษาเอาไว้.

ที่นี้ปัจจุบันนี้ วันนี้ วานนี้ก็ได้ เราจะพบเห็นว่า การเรียกชื่อกันและกันอย่างไรการระนั้น ได้เป็นไปถึงที่สุด. เมื่อ ๕๐ - ๖๐ ปี มาแล้ว จะไม่มีใครเรียกนายกรัฐมนตรี หรืออรรคมหาเสนาบดีโดยชื่อ เหมือนอย่างทีหนังสือพิมพ์สมัยนี้เขาเรียก; แล้วก็ลามลงมาถึงเด็กหนุ่มวัยรุ่นมันก็เรียก. เดี่ยวนี้เขาเรียกนายกรัฐมนตรี อย่างเดียวกับที่สถานวิทยุคอมมิวนิสต์มันเรียก มันไม่มีวีแววแห่งความสูงต่ำเหลืออยู่เลย แสดงว่าไม่มีความเคารพเหลืออยู่เลย.

ถ้าเป็นสมัยโบราณนั้น แม้แต่กำนันผู้ใหญ่บ้านหรือนายอำเภอ ก็ไม่มีใครเรียกชื่อโตดๆอย่างเดี่ยวนี. ยิ่งหนังสือพิมพ์นำการกระทำในเรื่องอย่างนี้ มันก็แพร่หลายเร็ว เลยเรียกชื่อบุคคลแม้ชั้นสูงสุด; เรียกแต่ชื่อ, บางทีก็เรียกไอ้.

วัฒนธรรมนี้เลวมาก; เพราะไปตามกันฝรั่ง ที่ป้ายหัวหนังสือพิมพ์แต่ชื่อ ในลักษณะที่ไม่แสดงความเคารพอะไร. ไทยเราก็ไปตามกัน เด็กๆ เขวชวนของเราก็นิยม จะทำอย่างนั้น เพราะว่ามันตรงกับกิเลสของเขา.

ชั่วไม่กี่ปี นิสัยแห่งความเคารพบุคคลที่ควรเคารพ มันก็หมดไป "บูชาบุคคลที่ควรบูชา" มันก็หมดไป ก็เหลือแต่การยกตนเทียมท่าน ซึ่งเป็นกิเลสอันร้ายกาจอย่างหนึ่งของมนุษย์ เมื่อกล่าวโดยหลักธรรมะ.

นี่ก็เป็นเรื่องเหลว ที่ทำให้มองเห็นอันตราย ว่ามนุษย์นี้จะไร้ศีลธรรมลงไป เพราะความที่ไม่ยอมรับระบบสูงหรือต่ำกว่ากัน. **บางคนก็อ้างหลักว่า พระพุทธเจ้าทรงยกเลิกระงะทั้งสี่** นั้น ก็ขอให้ดูให้ดี ว่ายกเลิกในความหมายไหน? ยกเลิกในความหมายที่ว่า **วรรณะทั้งสี่นี้เสมอกัน ในการที่จะบรรลุมรรค ผล นิพพาน; แต่ไม่ได้ยกเลิกในลักษณะที่ว่า จะต้องเคารพกันตามความสูงต่ำ.** และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง **ไม่ได้ยกเลิกในคุณค่า หรือความหมายของหน้าที่การงาน:-**

เช่น กษัตริย์มีหน้าที่การงานอย่างไร, พราหมณ์มีหน้าที่การงานอย่างไร, เวศย์มีหน้าที่การงานอย่างไร, ศูทรมีหน้าที่การงานอย่างไร; มีหน้าที่การงานอย่างไร ก็ควรจะเรียกชื่อไปตามหน้าที่การงานอย่างนั้น; อย่างนี้พระพุทธเจ้าไม่ได้ทรงยกเลิกเลย แม้แต่นิดเดียว แม้แต่อณูเดียว. อย่างที่**พระองค์ตรัสว่า กรรมเป็นเครื่องจำแนกสัตว์.** สัตว์นั้นจะต้องต่างกัน เพราะการกระทำของตนนั้นมันต่างกัน; มันจึงมีสูงมีต่ำ มีชั่วมีดี มีความต่างกัน. และในแง่ที่จะต้องสังคัมกัน ก็ต้องสังคัมกันให้ถูกตามความหมายของความต่างกัน; โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เรียกว่า ความสูงและความต่ำ.

กฎเกณฑ์อันนี้ทรงบัญญัติไว้ ทั้งทางธรรมะและทางวินัย; ทางวินัยก็บังคับไว้อย่างเฉียบขาด ที่จะรักษาความสูงความต่ำโดยคุณธรรม ตามระเบียบวินัยนั้น. ตามทางธรรม ก็สอนไว้เป็นหลักตายตัว ให้เคารพนับถือบูชา ผู้ที่

ควรเคารพนับถือบูชา; แล้วก็ปิดทิ้งการเบียดเบียนออกไปเสียเลย ว่า "ถ้าเขาสูงกว่าเรา ก็เคารพนับถือบูชา; ถ้าเขาเสมอกันกับเรา ก็รับไว้เป็นเพื่อน; ถ้าเขาดำกว่าเรา ก็ต้องช่วยยกเขาขึ้นมา".

นี่แสดงความที่มันไม่อาจจะเสมอกันได้; และก็แสดงหน้าที่ที่จะต้องประพฤติต่อกันให้มันถูกต้อง ในระหว่างระดับที่มันต่างกัน : ถ้าดีกว่าก็เคารพนับถือ, ถ้าเสมอกันก็รับไว้เป็นเพื่อน, ถ้าต่ำกว่าก็ช่วยดึงเขาขึ้นมา ให้เสมอกันกับเรา, เพราะว่ปัญหาเรื่องสูงต่ำกว่ากันนี้ มันเป็นของธรรมชาติ; หรือจะพูดว่า เป็นเรื่องที่กรรม คือการกระทำนั้น มันจัด; เพราะฉะนั้นมันจึงเด็ดขาด. นี่เป็นตัวอย่างที่จะต้องเอาไปคิดดู สำหรับเรื่องที่กำลังเขว.

ที่นี้ ยังมีเรื่องอีกประเภทหนึ่ง เรื่องเขวที่สี่ ที่อาตมาอยากจะให้ทราบเป็นพิเศษ หรือเป็นของแถมพกกก็ได้ ว่า เขวชวนของเราไม่ค่อยจะมีความรู้ในเรื่องคำพูดบางคำ หรือบางชนิด ที่เขามีความหมายลึกซึ้ง. และโดยเฉพาะคำพูดในทางธรรม หรือ ในทางศาสนา ซึ่งเขวชวน เขาไม่ค่อยจะสนใจ; คือเขาไม่ค่อยจะสนใจศาสนา แล้วเขาก็ถือเอาตามความรู้สึกของเขา ซึ่งเป็นเหตุให้กล่าวหาศาสนาอย่างผิดๆ ก็ได้; หรือว่าเขาไม่รู้จักถือเอาประโยชน์ของพระศาสนาเสียเลย, แล้วมันก็ไม่ทราบว่าจะโทษใคร. จะโทษคนสอนศาสนา มันก็ไม่ถูกเหมือนกัน เพราะไม่ได้มีเจตนาที่จะบัญญัติแต่งตั้งให้เกิดผลร้ายอย่างนั้น.

จะยก ตัวอย่าง มาสักคำหนึ่ง คือ คำว่า "ช่างหัวมัน, ช่างหัวมัน"; ขอกัยเป็นคำหยาบ แต่มันมีความหมายดี ที่จะยกเอามาเป็นตัวอย่าง. คำหยาบๆ อย่างนี้ใช้กับกิเลสได้ผลดีที่สุด; จะใช้กับคนด้วยกัน ก็ไม่สมควร.

คำว่า "ช่างหัวมัน" มันมีความหมายเป็น ๒ ฝ่าย อย่างตรงกันข้ามทีเดียว. ถ้าเราไม่รู้ข้อเท็จจริงอันนี้ ก็จะทำผิดได้; คือว่า ในบางกรณี เราใช้คำว่า "ช่างหัวมัน" นี้ถูกต้องที่สุด. แต่บางกรณีจะใช้ไม่ได้เลย แต่เราก็ได้ใช้กันอยู่ และใช้กันมากตามอำนาจของกิเลส และโดยเฉพาะของเยาวชน.

จงใช้คำว่า "ช่างหัวมัน" กับสิ่งที่เป็นเหตุแห่งความทุกข์, หรือตัวความทุกข์ ก็ได้ หรือว่าสิ่งที่ว่าสะสมเข้ามาแล้ว มันก็จะเป็นความทุกข์; อย่างนี้เราก็ "ช่างหัวมัน". เช่นว่าเรื่องมันเกิดขึ้นมาแล้ว ถ้าไม่ช่างหัวมัน มันก็จะทำให้มีความทุกข์มากขึ้น, จะทำให้เกิดการก่อเวรมากขึ้น นี่เรื่องน้อยๆ ก็จะกลายเป็นเรื่องใหญ่; อย่างนี้ก็ "ช่างหัวมัน" ถูกแล้ว ก็ดีแล้ว.

ที่นี้อีกทางหนึ่ง ถ้ามันเป็นเรื่องเกี่ยวกับมนุษย์ ที่เราจะต้องเอื้อเฟื้อในฐานะที่เป็น "เพื่อน เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกัน" อย่างนี้แล้ว แม้นิดหนึ่งก็อย่าช่างหัวมัน, จะช่างหัวมันไม่ได้ ต้องรีบยกขึ้นมาเป็นเรื่องใหญ่ จะต้องช่วยกันแก้ไข จะต้องเอื้อเฟื้อต่อเพื่อนมนุษย์นั้น. เดี่ยวนี้เยาวชนของเราใช้ความหมายของคำคำนี้ผิด และกลับกันเสีย; ก็ไปช่างหัวมันในที่ที่ไม่ควรใช้, แล้วก็ช่างหัวมันในที่ที่ควรจะใช้.

หรืออีกคำหนึ่ง เป็นคำเกี่ยวกับธรรมะที่สูงขึ้นไปอีก เช่นคำว่า "ไม่เป็นไร"; ไม่เป็นไร นั่น มันมีอยู่ ๒ ความหมาย อย่างเดียวกัน. ไม่เป็นไร, ไม่เป็นไร คือไม่ยึดมั่นถือมั่น ไม่ถือสาในที่ไม่ควรถือสา มันก็ถูกแล้ว; แต่ไม่เป็นไรในสิ่งที่ควรจะต้องถือ แล้วมันก็ไม่ถูก.

อาตมาเคยได้ยึนกับหูเอง ที่พวกฝรั่งเขาล้อคนไทย ว่าอะไรก็ไม่ใช่ไร, ไม่ใช่ไร; แต่ฝรั่งบางคนก็เข้าใจถูก. เราใช้คำว่า **"ไม่ใช่ไร"** อย่างที่ **ประกอบอยู่ด้วยธรรมะ คือให้อภัย** หรือไม่ถือสา; **ไม่ใช่ให้เลนเล่อ; ไม่ใช่ให้ประมาท** เช่น ไม่ให้สะเพร่า, ไม่มีการสะเพร่า, ไม่มีการประมาทในข้อนี้. ฉะนั้นไม่ควรจะมาหาความว่า ธรรมะนี้ใช้คำว่า "ไม่ใช่ไร" แม้แต่กะความตาย.

เรื่องทำนองเดียวกันนี้ ยังมีอีกมาก ยกตัวอย่างมาให้ดูว่า **เขววชนของ** เรา ยังไม่อาจจะเข้าใจคำพูดของบิดามารดา ที่เป็นพุทธบริษัท; แล้วเขาก็เข้าใจเอาเอง มันก็กลายเป็นเรื่องเขว.

สิ่งสำคัญอีกสิ่งหนึ่งก็คือ **ความศรัทธา ความอ่อนโยน ความเอื้อเฟื้อเฟื่อแผ่**; มันเป็นเรื่องที่ถูกกล่าวหาอย่างผิดๆ อยู่บ่อยๆ. ดูถูกว่า **ศรัทธาทำให้มงาย, มุทุปสันนา - ความอ่อนโยนอย่างยิ่ง ทำให้ตกเป็นเหยื่อของคนคดโกง, หรือความเอื้อเฟื้อ** ซึ่งเขาเห็นว่า มันไม่จำเป็น จะต้องไปเอื้อเฟื้อใคร.

แต่ตามหลักของพระพุทศาสนาสรเสริญศรัทธามุทุปสันนา, ความเชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ มีความเลื่อมใสอย่างอ่อนโยน; กถวาบปอย่างยิ่ง แม้แต่นิดเดียวก็ถือเป็นอันตรายอย่างยิ่ง; และมีความเอื้อเฟื้อต่อระเบียบวินัยเป็นอย่างดี.

นี่เดี๋ยวนีเขววชนของเราเห็นว่า การกระทำอย่างนี้ มันเป็นเรื่องบ้าๆ บอๆ เป็นเรื่องไม่เหมาะสมัย เป็นเรื่องที่จะเอามาใช้ไม่ได้ ในสมัยที่เขาก้าวหน้าหรือเจริญ; เพราะฉะนั้น **เขววชนของเรา จึงเขวออกนอกทางของบรรพบุรุษ และเขวออก**

นอกทางของพระศาสนา. นี่อาตมาเห็นว่าเป็นตัวอย่าง ที่ควรจะนำไปพิจารณาดู; เพราะมันเป็นเรื่องที่เขา สำหรับเยาวชนของเราที่กำลังเขว.

.... ..

ทางมาแห่งเหตุของการเขว.

ที่นี้ข้อต่อไป ซึ่งควรจะพูดให้เสร็จสิ้นไปในวันนี้ ตามที่เวลามันมีจำกัด เรื่องต่อไปก็คือ เรื่องเหตุแห่งความเขว หรือเหตุแห่งการเขว. เมื่อกล่าวโดยหลักใหญ่ๆ พอเป็นที่สังเกต ก็พอจะกล่าวได้ว่า เหตุของการเขวนั้น มีทางมาหลายอย่าง หรือว่ามันถูกแวดล้อมเข้ามาจากหลายทิศทาง ความเขวอย่างใหญ่หลวงจึงจะเกิดขึ้น.

มูลเหตุที่ ๑ อย่างแรกที่สุดก็อยากจะระบุ การขยายตัวของสติปัญญาตามธรรมชาติ ที่ไม่ได้รับการแวดล้อมอย่างถูกต้อง. ขอย้ำอีกทีหนึ่งว่า "การขยายตัวของสติปัญญาตามธรรมชาติ ที่ไม่ได้รับการแวดล้อมอย่างถูกต้อง".

เมื่อตะกี้ก็ได้เล่าเรื่องเดียวกันนี้มาบ้างแล้ว ว่าลูกเด็กๆของเรามันเจริญขึ้นมาอย่างไร? นับตั้งแต่ยังอยู่ในท้องมารดา, แล้วคลอดออกมาเป็นเด็กนอนเบาๆ, เป็นเด็กเดินได้ เป็นเด็กวิ่งได้ กระทั่งเป็นคนหนุ่มสาว. เขาก็มีสติปัญญาของเขาตามธรรมชาติ; บางทีก็ยังไม่อ่อนเกินไป ไม่ถึงกับอยู่ในรูปของสติปัญญา. แต่มันก็ต้องกล่าวว่า เป็นธาตุแห่งความรู้ ด้วยกันทั้งนั้น; คือ **ร่างกาย** ของคนเรานี้มันประกอบอยู่ด้วย**ธาตุกายและธาตุจิต**. ธาตุกายก็สำหรับดำรงกาย หรือโครง

ว่างอยู่ได้, **ธาตุจิต** ก็คือ **ธาตุที่สามารถจะรู้สึกอะไรได้**. ธาตุจิตนี้ก็มีได้ตามธรรมชาติ และก็เป็นธรรมชาติด้วยเหมือนกัน; และอาจจะเรียกได้ว่า "โพธิ" ก็ได้ แต่มันยังเป็นเพียงเมล็ดพืช มันไม่เบิกบาน นี่สติปัญญาตามธรรมชาติ.

พอเด็กโตขึ้น ก็ได้รับการแวดล้อมมากขึ้นๆ; ถ้าการแวดล้อมนั้นไม่ถูกต้อง โพธิ่นั้นมันก็จะออกไปในทางหนึ่ง; ถ้าได้รับการแวดล้อมถูกต้อง โพธิ่นั้นก็จะออกไปอีกทางหนึ่ง. นี่เราเรียกว่า **สติปัญญาต้องได้รับการแวดล้อมที่ถูกต้อง**.

เดี๋ยวนี้การศึกษาในโลกนี้ มัน เป็นทาสของกิเลส, เป็นทาสของวัตถุนิยม. การศึกษาในโลกเวลานี้ จึงไม่สามารถจะแวดล้อมสติปัญญาตามธรรมชาติของมนุษย์เรา ให้เป็นไปอย่างถูกต้องได้; มันก็แวดล้อมไปในทางที่จะเป็นทาสของวัตถุ นี่ก็เรียกว่า เขว.

นี่คือ **เหตุแห่งการเขวอันแรก คือสิ่งแวดล้อม** ที่พอเด็กเกิดขึ้นมาในโลกนี้ **ได้รับการแวดล้อมให้เข้าใจผิดเป็นไปในทางเขว**. สมมติว่าเด็กคนหนึ่ง เกิดมาในตระกูลหนึ่ง เต็มไปด้วยสมบัติพัสถาน ที่ไม่จำเป็นทั้งนั้น อย่างที่เห็นๆกันอยู่ : มีโทรทัศน์ มีวิทยุ มีตู้เย็นมีเครื่องเล่นเครื่องเสียง อะไรต่างๆ. พอเขาเกิดมาในท่ามกลางสิ่งแวดล้อมอย่างนี้ โตขึ้นมาท่ามกลางสิ่งแวดล้อมอย่างนี้; เขาจะมีความรู้สึกอย่างไร ก็ลองคิดดู. มันก็ไม่เหมือนกับกับเด็กที่เขาเกิด และเติบโตขึ้นมาในครอบครัวที่ไม่มีสิ่งเหล่านี้. ฉะนั้น เขาจึงมีความคิดเห็นต่างกัน ซึ่ง **เป็นเหตุให้มีความรู้สึกต่อๆ ไป อีกหลายชั้น ที่มันจะต้องต่างกัน** : เช่น ความเห็นแก่ตัวมาก, หรือความเห็นแก่ตัวน้อย เป็นต้น, เหล่านี้ มันก็จะต่างกัน.

นี้ขอให้ดูให้ดีว่า สิ่งที่แวดล้อมนี้ก็เป็นสิ่งสำคัญที่สุด ที่จะทำให้เขาไปในทางไหน : ถ้าเขาไปในทางผิด ก็อันตราย, ถ้าเขาไปในทางถูกต้องยิ่งขึ้นก็ไม่ควรจะเรียกว่าเขา.

มูลเหตุที่สอง อาจจะเรียกว่า **การศึกษาที่ไม่ป้องกันการเขา**. ขออย่าว่า **การศึกษาที่ไม่ป้องกันการเขา**. เดียวนี้เรามีแต่การศึกษาที่ส่งเสริมการเขา เขาคือผิด คือเดินไปผิด; เพราะว่าการศึกษาเดี๋ยวนี้ เป็นทาสของวัตถุนิยม, ไปตามกัณฑ์ระบบวัตถุนิยม มันก็ส่งเสริมให้เขาเสียเอง; เราก็ไม่มีการศึกษาที่ช่วยป้องกันการเขา.

การศึกษาเดี๋ยวนี้ **ไม่ได้สอนให้รู้จักตัวเอง**; สอนแต่ให้รู้จักเป็นทาสของวัตถุนิยม. **ไม่ได้สอนให้รู้จักตัวเองว่า จะต้องเป็นอิสระอย่างไร**; **ไม่รู้จักความถูกต้องของสิ่งที่เรียกว่าตัวเอง** ตัวเองจะต้องมีความถูกต้องอย่างไร. มันไม่รู้เอาเสียเลย **ก็ปล่อยไปตามความรู้สึกของกิเลส**.

เมื่อการศึกษาตก **เป็นทาสของวัตถุนิยมแล้ว**; มันก็สอนกันแต่เทคโนโลยีอันประเสริฐอันวิเศษ ที่จะไปเป็นทาสของวัตถุนิยมยิ่งขึ้นเท่านั้น. ฉะนั้น**เทคโนโลยีทั้งหลาย** มันก็ **ไม่มีอะไรมากไปกว่า ทำให้คนเป็นทาสของวัตถุมากขึ้น**; **ไม่ช่วยให้เกิดความรู้สึกที่ผิดชอบชั่วดี**, ไม่ทำให้มีศีลธรรม ดึงมาหาพระธรรมหรือศาสนา.

ขอได้โปรดจดจำไว้เป็นพิเศษ สักอย่างหนึ่งว่า : **จงรู้จักตัวเอง** **จงพยายามรู้จักตัวเอง**. เด็กคลอดออกมาจากท้องแม่ ไม่มีทางที่จะรู้จักตัวเอง :

โตขึ้นมาเป็นเด็กโต เป็นเด็กวัยรุ่น ก็ยังไม่รู้จักตัวเอง, เป็นหนุ่มสาวแล้วก็ยังไม่รู้จักตัวเอง, เป็นพ่อบ้านแม่เรือนแล้วก็ยังไม่รู้จักตัวเอง, แก่เฒ่าเข้าโลงไป ยังไม่รู้จักตัวเอง, ตัวเองอยู่ที่ไหน, เป็นอย่างไร. ขอให้พยายามรู้จักตัวเอง เท่านั้นเป็นพอ.

ถ้านี้กะไรไม่ออก ก็อยากจะสรุปความให้สั้นๆ ไว้เป็นหลักว่า จงรู้จักตัวเองนั้น หมายความว่าถึง รู้จักจิตเมื่อมันว่างจากกิเลส. ปุณฺณคนธรรมดา ยังมีกิเลส; แต่มันก็มีระยะเวลาที่จิตมันว่างจากกิเลส. ระยะเวลาที่มันว่างจากกิเลส มันเป็นอย่างไรร; ขอให้สมมติเอาว่า นั่นแหละคือตัวเอง, หรือควรจะเรียกว่าตัวเอง หรือตัวเองที่แท้จริง.

ในวันหนึ่งๆ ควรจะรู้จักตัวเองนี้ กันให้หลายๆ ครั้ง; ว่าจิตที่เป็นอิสระ ว่างจากกิเลส มันเป็นอย่างไรร. ในที่สุดก็จะค่อยรู้มากขึ้นไป มากขึ้นไป จนรู้จักสิ่งที่ควรจะเรียกว่าตัวเองนี้เต็มที; กระทั่งรู้ว่า เป็นสักว่าธรรมชาติล้วนๆ ไม่ควรจะเรียกว่าตัวตน, ไม่ควรจะเกิดกิเลสตัณหาว่าตัวตนหรือของตน. นี่การศึกษาไม่ได้สอนให้รู้จักตัวเอง, แล้วก็ไม่ต้องรู้จักความถูกต้อง ของความเป็นตัวเอง ว่ามันจะต้องเป็นอย่างไรร. นี้เรียกว่าการศึกษาเหล่านี้ ไม่ป้องกันการเขว.

ที่นี้ดูเขยิบออกไปถึง มูลเหตุที่สาม ก็คือ การศึกษาที่ส่งเสริมการเขว.

อาตมาพูดอย่างนี้ มันก็ถูกด่า. แล้วก็ต้องถูกด่ามาเรื่อยๆ ๒ ปีกว่ามาแล้ว. ที่พูดว่า การศึกษาในโลกปัจจุบันนี้ มันเป็นอย่างนี้ : เป็นการศึกษาที่ **ทำโลกให้วินาศ**. ที่จริงเราก็ด่าเขาแล้วเหมือนกัน; ฉะนั้นเขาจะด่าตอบมาก็ไม่เป็นไร แต่เข้าใจว่ามีประโยชน์.

อาตมาไม่ได้ตั้งใจจะด่า แต่ตั้งใจจะบอก ว่าการศึกษามันกำลังจะทำให้โลกให้พินาศ; แม้การศึกษาของประเทศไทย ที่ไปตามก้นการศึกษาตะวันตกมา. มันมีแต่เรื่องเทคโนโลยีที่จะทำให้คนให้เป็นทาสของกิเลส; มันไม่มีส่วนที่จะทำให้เกิด **เจริญด้วยศีลธรรม** การศึกษาชนิดนี้มันส่งเสริมการเขว, ส่งเสริมให้มีความเขวยิ่งขึ้นไป ไปสู่ความมีชีวิตที่เป็นทาสของวัตถุ.

เมื่อมาถึงขนาดนี้แล้ว มันก็จะเกิดความรู้สึกที่เป็นปฏิปักษ์ ต่อธรรมะ หรือต่อศาสนา เห็นธรรมะหรือศาสนาใช้ไม่ได้; อย่างที่กล่าวหาว่า "ศาสนาเป็นยาเสพติด" ทำลายมนุษย์อย่างนี้เป็นต้น. คนที่มีการศึกษาอย่างนี้ เขาเห็นกันว่า ธรรมะใช้ไม่ได้กับโลกปัจจุบัน; โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับระบบการเมือง. **เขาถือเสียว่า ศาสนาไม่เกี่ยวกับการเมือง, ศาสนาเอามาใช้กับการเมืองไม่ได้.** ถ้าฝืนเอาศาสนาเอาใช้กับการเมือง ก็จะทำให้แพ้หรือเสียเปรียบ; นี้ว่าเอาเองข้างเดียว. ที่นี้ การศึกษาของเราก็เลยดึงไปแต่ในทางที่จะส่งเสริมความเขว คือเขวออกไปจากทางแห่งสันติสุข หรือสันติภาพของโลกนั้น.

สิ่งถัดไปอีก **มูลเหตุที่สี่** ก็อยากจะพูดถึง **ความรู้ในเรื่องการเมืองที่ผิดพลาด** กำลังระบอบอย่างยิ่ง.

ขอให้ฟังดูให้ชัดเจนหน่อยว่า **ความรู้เรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเมืองชนิดที่ผิดพลาด** มันกำลังระบอบอย่างยิ่ง คือว่า ความรู้เรื่องการเมืองที่ถูกต่องั้น ไม่รู้ว่าอยู่ที่ไหน?

ยกตัวอย่างเช่นว่า ความถูกต้องหรือ **ความจริง** มันมีอยู่ว่า **ระบบการเมืองนั้นก็คือศีลธรรมอันหนึ่ง** คือการช่วยกันจัดบ้านเมืองให้มีความสงบสุข; ถ้า

ทำอย่างนี้ การเมืองก็คือศีลธรรมในความหมายหนึ่ง. เดียวนี้ไม่มองกันอย่างนี้ ไม่มี การเมืองในลักษณะนี้ ไม่ใช่การเมืองเพื่อประโยชน์อันนี้; ใช้การเมืองเพื่อต่อสู้กัน เพื่อแย่งชิงกัน เพื่อทำลายผู้อื่น, ส่วนใหญ่ก็เพื่อครองเมืองตามกิเลสของตน.

ฉะนั้น ระบบการเมืองจึงเป็นเรื่องของศีลธรรมไปไม่ได้; แต่ความรู้ อย่างนี้มันกลับริบะบาด กำลังนิยมกัน มีตำรับตำรา มีอะไรมากมาย ที่จะให้รู้จัก และใช้สิ่งๆ ที่เรียกว่า "การเมือง" ในลักษณะนั้น. เมื่อเป็นอย่างนี้แล้ว เขวชวน ของเราก็ต้องเขวยิ่งขึ้น; มันไม่มีทางจะช่วย.

ที่ถัดไปอีก มูลเหตุที่ห้า ก็อยากจะใช้คำตรงๆ ไม่กลัวอันตราย ในการที่จะพูดว่า การมีการปกครอง มีระบบการปกครองที่ผิดพลาด คือ เราไม่มีรัฐบาลที่มองหาศีลธรรม.

นี้พูดได้ทั้งโลกเลย ว่า **ทั้งโลกเลย** ทุกประเทศทุกชาติ **เราไม่มีรัฐบาลที่มองหาศีลธรรม**; มีแต่รัฐบาลที่มองหาอะไร ก็คงจะทราบกันดี. มีแต่ฟัง จากวิทยุเพียงอย่างเดียว เราก็ได้ยิน **เขาพร้าหาความเจริญ** ความก้าวหน้า ความ สมบูรณ์ในทางเศรษฐกิจ ในทางสังคม ในทางการปกครอง ในทางการเมือง; โดยไม่เอ่ยถึงสิ่งที่เรียกว่า **ศีลธรรม** เลย.

ทำไมไม่พูดออกมาว่า ต้องการความสมบูรณ์ทางศีลธรรม? ถ้ามีความสมบูรณ์ทางศีลธรรม เศรษฐกิจ หรือสังคม หรือการเมืองอะไร มันจะถูก ต้องไปหมดเอง, มันถูกต้องไปโดยอัตโนมัติเอง. ใครๆ ก็มองเห็น คิดดูก็เห็น ไม่ลึกซึ้งอะไร ว่า **ถ้ามีศีลธรรมอยู่ในแผ่นดิน อยู่ในโลก อยู่ในประชาชน**

อยู่ในพลเมืองนี้ ก็ไม่ต้องกลัว; การเศรษฐกิจ การสังคม การปกครอง การเมือง การทหาร การอะไร จะถูกต้อง และจะมีผลสมบูรณ์ตามที่ควรปรารถนา.

ทุกรัฐบาลในโลก ไม่เคยพูดถึงสิ่งที่เรียกว่า "ศีลธรรม" รัฐบาลแห่งประเทศไทยของเราก็เหมือนกัน คำว่า "ศีลธรรม" นี้หายไปจากปากของ นักการเมืองยิ่งขึ้น. ในการแถลงนโยบายเพื่อรับความไว้วางใจ จากสภาของรัฐบาล **ไม่มีคำใดซึ่งอ้างถึงศีลธรรม ว่ารัฐบาลนี้จะทำประชาชนให้มีศีลธรรม;** อย่างนี้ไม่มี, พูดกันแต่เรื่องอื่นทั้งนั้น; และก็เชื่อว่า เป็นเหมือนกันอย่างนี้ทุกประเทศในโลก, และยิ่งประเทศใหญ่ๆ ที่กำลังมัวเมาในอำนาจ แล้วก็จะพูดถึงแต่เรื่องอำนาจ ไม่พูดถึงศีลธรรม.

แต่อาตมานี้จะขอยืนยันไปตามประสาของตนว่า **ศีลธรรมอย่างเดียวจะแก้ปัญหาทั้งหลายได้;** ขอให้พำหาคศีลธรรม. แล้วเคยพูดให้คนเขาโง่ ว่า เราตั้งกระทรวงศีลธรรม ให้เป็นกระทรวงใหญ่โตที่สุดขึ้นมาสักกระทรวงหนึ่ง เรียกว่า กระทรวงศีลธรรม เป็นกระทรวงที่ควบคุมกระทรวงทั้งหลาย อื่ก็กระทรวงก็ตาม. ฟังดูมันจะเป็นเรื่องที่ **"เอาลูกพรวนผูกคอแมว"** อยู่บ้าง; แต่มันก็ไม่เหลือวิสัย. มันเหลือวิสัย ก็เพราะว่ายุวชนของเราไม่เข้าใจ.

ถ้าลองเยาวชนของเราทุกคน เข้าใจเรื่องนี้โดยแท้จริง; เมื่อเขาโตขึ้น เขาก็จะจัดบ้านเมือง **ให้มีกระทรวงศีลธรรม** ก็ได้. แล้วควบคุมกระทรวงอื่นทั้งหลาย ก็จะเป็นการถูกต้องไปหมด ในทางเศรษฐกิจ ทางสังคม ทางการปกครอง ทางการเมือง คือมีศีลธรรมไปหมดนั่นเอง.

เหลือบไปคูดูกินิดหนึ่ง อีกแง่หนึ่งมุมหนึ่ง : รัฐบาลกำลังเรียกร้องหาความสามัคคี, เรียกร้องการพัฒนา, เรียกร้องการระงับข่าวลือ, เรียกหาการเสียสละ, เรียกหาความรักชาติ, อะไรต่างๆ มากมาย. แต่ไม่เคยเรียกร้องความมีศีลธรรมของประชาชน เป็นเรื่องที่มีนินชาไปเสียแล้ว หรือว่ามองข้ามไปเสียแล้ว.

แต่ความจริงนั้น ก็คือ ไม่เห็นความสำคัญ หรือความจำเป็น ของสิ่งที่เรียกว่า "ศีล-ธรรม" นั้นเอง มันก็เลยเป็นการเรียกร้องที่เหนื่อยเปล่า; จะเรียกร้องให้เสียงแหบอย่างไร มันก็ไม่ได้สิ่งที่เรียกร้อง. ถ้าหากว่าประชาชนไม่มีศีลธรรม, หรือทุกคนไม่มีศีลธรรม; ความสามัคคีมีไม่ได้ ถ้าไม่มีศีลธรรม. อาจจะมีอะไรมาจ้ำจมายั่ว มาล่อ ก็ได้ มันก็ชั่วคราวเท่านั้น มันไม่จริงจัง.

แต่ ถ้ามีศีลธรรม คือความสำนึกในหน้าที่ของตนแล้ว ความสามัคคีก็จะมีอย่างง่ายดาย. ศีลธรรมในระดับที่สูงขึ้นไป ก็ทำลายความเห็นแก่ตัวของคนเรา; เมื่อคนเรามีความเห็นแก่ตัวน้อยแล้ว ความสามัคคีก็มีได้ง่าย, และอาจจะมีได้เอง โดยไม่ต้องเรียกร้องเลย.

เดี๋ยวนี้ ก็เรียกร้องความสามัคคีจนเสียงแห้งเสียงแหบแล้ว มันก็ยังไม่ได้โดยแท้จริง; ก็ต้องมีอะไรยั่ว มีอะไรจ้ำจ มีอะไรล่อ. แล้วก็อย่าไปไว้ใจความสามัคคีชนิดนั้นนะ. ขอให้ระวังกันไว้หน่อย ว่า อย่าไปไว้ใจความสามัคคีที่จ้ำจเอามา, หรือล่อเอามา.

สำหรับ การพัฒนา ก็เหมือนกัน ถ้ามีศีลธรรมแล้วมันพัฒนาเอง; แบบปู่ ย่า ตา ยายเขาเห็นการพัฒนาบ้านเมืองเป็นการกุศล. อาตมาอายุเท่านี้ก็ยังไม่

เคยเห็น ที่มีคนเขารู้สึกว่า ช่วยกันทำถนนให้เพื่อนเดินนี้ มัน **เป็นกุศล**, ขุดบ่อน้ำ ปลูกศาลา อะไร มันก็ **เป็นกุศลๆ**, แล้วก็ทำด้วยความสมัครใจสนุกสนาน. นั้นมัน **เป็นศีลธรรม** ที่มีอยู่ในจิตใจของบุคคลผู้เห็นแก่ตัวน้อย; ฉะนั้น การพัฒนามันก็มีเป็นของธรรมดาไป, เป็นขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นวัฒนธรรมของชาวพุทธไป.

เดี๋ยวนี้ ถือเอา **เงินเป็นใหญ่**, ถือตัวใครตัวมัน; **การพัฒนาก็มีได้ยาก**, ความเสียสละก็มีได้ยาก; โดยเฉพาะอย่างยิ่ง **ความรักชาติ** มันก็มีได้ยาก. **เพราะไม่มีศีลธรรม** ก็ไม่กตัญญู ไม่ซื่อสัตย์ ไม่ให้ความเป็นธรรม ไม่ให้ความยุติธรรม; **ความรักชาติมันก็ไม่มี** เพราะคนเห็นแก่ตัวก็รักตัว แล้วก็ไม่รักชาติ.

อาจจะสอนกันผิดๆ ก็ได้ ว่าเมื่อรักตัวแล้วก็จะรักชาติ. อาตมาเชื่อว่า มันเป็นไปได้ไม่ได้ รักตัวนี้มันเห็นแก่ตัว มันต้องให้บริจาควัว แล้วจึงจะไปรักชาติ; อย่างนี้ก็เรียกว่า **ศีลธรรมที่ควรเรียกร้อง ให้มันมีพอเพียง**. และรัฐบาลก็จะหาความสามัคคี หรือความเสียสละ หรือการพัฒนาอะไรได้โดยง่าย.

นี่เราก็ไปตามกันประเทศชาติ ที่มันสมบูรณ์ด้วยกำลังอำนาจเทคโนโลยีทั้งหลาย; เขาบอกว่า เขาไม่ต้องพึ่งพาศาสนา ไม่ต้องพึ่งพาศีลธรรม. เขามีอำนาจเงิน, เขามีอำนาจอาวุธ, เขาไปสูบเลือดของชนชาติอื่น มาหล่อเลี้ยงชนชาติตัวได้; นี่เป็นลูกน้องของพญามาร ของซาตานอะไรกันไปเสียหมด. ประเทศเล็กก็ไม่รู้จะทำอย่างไร ก็ไปถือหลักเกณฑ์เดียวกัน, ไปตามกันคนเหล่านี้; ก็เลยเป็นเรื่องที่น่าเศร้า. สำหรับข้อนี้สรุปเรียกว่า **การปกครองที่มันผิดพลาด**.

ที่นี้เรื่องถัดไปอีก **มูลเหตุที่หก** ก็จะใช้เรียกว่า **มหรสพที่ผิดพลาด**. ฟังดูแล้วกึ่งๆ ว่ามหรสพที่ผิดพลาด ก็ควรจะได้อภิปรายกันบ้าง.

สิ่งที่เรียกว่า **มหรสพ** นั้น เป็นสิ่งที่จำเป็นแก่ชีวิตอย่างยิ่ง อย่างหนึ่ง ซึ่งขาดไม่ได้. ถ้าฟังไม่ดีอาตมาก็กลายเป็นคนบ้า ที่พูดว่า **"สิ่งที่เรียกว่ามหรสพนั้น เป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับชีวิตอย่างหนึ่ง ซึ่งขาดไม่ได้"**. ข้อนี้ ต้องทำความเข้าใจถึง **ความหมายของคำว่า "มหรสพ" ให้ถูกต้อง**.

สิ่งที่เรียกว่า **"มหรสพ"** นั้น ถ้าถือ เอาตามความหมายที่ถูกต้อง ตาม ตัวยัญชนะหรืออรรถแล้ว เราจะพูดได้สั้น ๆ ว่า **"สิ่งประเล้าประโลมใจ"** สั้น ๆ เท่านั้นเอง ไม่มากไปกว่านี้. **สิ่งประเล้าประโลมใจ** เรียกว่า **"มหรสพ"** สิ่งนี้ **ขาดไม่ได้สำหรับสิ่งที่มีชีวิต**; แม้แต่สัตว์เดียรัจฉาน มันก็ต้องการประเล้าประโลมใจตามแบบของสัตว์เดียรัจฉาน; มนุษย์ก็เหมือนกัน.

มันมีปัญหาอยู่แต่ว่า **สิ่งประเล้าประโลมใจนั้น** มันถูกหรือมันผิด ถ้ามันผิด มันก็ทำความวินาศ, ถ้ามันถูก มันก็ทำความเจริญ. แม้แต่เป็นอุบาสก อุบาสิกา ภิกษุสามเณร ก็ยังต้องการสิ่งประเล้าประโลมใจ ไปตามแบบของธรรมะ; ปุถุชนที่หนาไปด้วยกิเลส เขาก็ต้องการสิ่งประเล้าประโลมใจไปตามแบบของปุถุชน.

อาตมาอยากจะทำพูดว่า ถึงแม้เป็นพระอรหันต์อยู่แล้ว สิ้นอาสวะแล้ว ร่างกาย จิตใจตามธรรมชาติพระอรหันต์ มันคิดว่าไม่พอ ก็ยังต้องการสิ่งประเล้าประโลม ใน ความหมายหนึ่ง ในระดับหนึ่ง; เช่น **เป็นพระอรหันต์แล้ว ยังชอบคุยธรรมะกันเล่น อย่างนี้เป็นต้น**. เพราะว่าท่านต้องการความสบายใจ, หรือสิ่งประเล้าประโลมใจ

ตามแบบของท่าน ดังนั้นเราจึงได้อ่านพบเรื่อง พระอรหันต์มหาสาวกท่านสนทนาธรรม เพียงเพื่อเบิกบานสำราญใจ. อย่างนี้ก็เรียกว่า สิ่งประ-เล้าประโลมใจ.

เดี๋ยวนี้เราพูดกันถึงเรื่องของปุถุชน ต้องการสิ่งประเล้าประโลมใจ เรียกในชื่อเดิมๆว่า "มหรสพ". แต่เดี๋ยวนี้ มหรสพนั้น มันเป็นไปเพื่อกิเลส; มันเป็นไปในทางฝ่ายที่เขวนั่นเอง, คงใช้คำว่า "เขว" ต่อไปได้ตามเดิม.

มหรสพกลายเป็นสภาพ จากสิ่งประเล้าประโลมใจอันบริสุทธิ์ มาเป็นสิ่งที่ทำลายจิตใจของมนุษย์ คือ ทำให้หนาไปด้วยกิเลส.

สิ่งประเล้าประโลมใจบริสุทธิ์ มีอยู่มาก; โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ธรรมชาติอันบริสุทธิ์ ก็ประเล้าประโลมใจอย่างบริสุทธิ์. เหมือนกับเรามา นั่งอยู่ท่ามกลางธรรมชาติอย่างนี้; ธรรม-ชาติก็ประเล้าประโลมใจในลักษณะที่บริสุทธิ์ ให้จิตใจมันว่างมันเจียบไป แต่อย่างนี้มันยังลึกไป. ที่จะต้องพูดกันก่อน ก็จะต้องพูดถึง **มหรสพตามธรรมดา** ที่มีอยู่ตามบ้าน ตามเมือง ตามตลาด ว่ากำลังเป็นปัญหาอย่างยิ่ง.

เมื่อสัก ๕๐ ปี ถึง ๑๐๐ ปีมาแล้ว ในอดีตนั้น **มหรสพยังบริสุทธิ์อยู่มาก** คือตรงตามเจตนารมณ์เดิมอยู่มาก คือให้ความประเล้าประโลมใจพอสมควร คือไม่เป็นพิษ และ **มหรสพนั่นเองเป็นการศึกษา** บางคนก็มองข้าม. แต่อาตมาสังเกตเห็น ว่าคนบ้านนอกแท้ๆ ไม่เคยไปกรุงเทพฯ ฯ ไม่รู้หนังสือ ไม่เคยเรียนหนังสือ; แต่ทำไมรู้เรื่องอะไรๆ ได้หลายอย่าง หรือว่าพูดกรุงเทพฯ ก็เป็น.

ยกตัวอย่าง เช่น หนังสืงตลุง, มหรสพซันต่ำสุดของประชาชน. ถ้าเป็น **ตัวพระตัวนาง** มันก็ **ต้องพูดกรุงเทพฯ**; นี่มันถ่ายทอดหลักโบราณมาแต่ประเทศอินเดีย ว่าละครในประเทศอินเดีย ถ้าเป็น**ตัวพระตัวนาง** เขาต้อง**พูดภาษาสันสกฤต**. ถ้าเป็นตัว**คนธรรมดา** หรือผู้หญิง หรือ**ตัวตลก** นี้ **ต้องพูดภาษาปรากฏ** คือภาษาพื้นบ้าน. นี่หนังสืงตลุงก็ดี มโนราห์ก็ดี สมัยที่มาถึงเมืองไทยแล้ว ตัวพระตัวนางก็ยังพูดภาษาที่เป็นหลัก คือภาษากลาง ภาษากรุงเทพฯ **ตัวตลกเป็นต้นก็พูดภาษาบ้านนอกไป**.

ฉะนั้น คนบ้านนอกที่ไม่เคยไปกรุงเทพฯ ๗ ไม่รู้หนังสืงก็พูดกรุงเทพฯ ๗ ได้; แต่มันก็เพี้ยนไปบ้างเป็นธรรมดา เพราะว่าผู้แสดงหนังสืงตลุงนั้น มันก็พูดกรุงเทพฯ ไม่ค่อยชัด. แต่มันก็ยังเป็นการพูดกรุงเทพฯ ๗; พูดกรุงเทพฯ ๗ แบบนี้ เมื่อเด็ก ๆ อวดมาได้ยินเขาเรียกว่า พูดภาษาซ่าหลวงซี้เน่า; คือพูดภาษากรุงเทพฯ ที่มันแปร่ง ๆ, แต่ก็ยังดีกว่าพูดไม่เป็น, แล้วก็ยังสามรถจะฟังเขาพูดกรุงเทพฯ รู้เรื่อง.

สิ่งนี้ เรียนมาจากอะไร? เรียนมาจากหนังสืงตลุง; เพราะสมัยนั้นไม่มีโรงเรียน ไม่มีโรงเรียนที่จะสอน แม้แต่ประถมอะไร เป็นโรงเรียนวัด ก็เรียนในวัด ก็ยังไม่ค่อยได้ออกเสียงอย่างภาษากรุงเทพฯ ๗ อย่างนี้เป็นต้น. ฉะนั้น **มหรสพอันบริสุทธิ์สมัยนั้น** จะเป็นหนังสืงตลุงเป็นมโนราห์ อะไรก็ตาม มันยัง**บริสุทธิ์** อยู่มาก, แล้วมันก็เป็น**การศึกษาด้วย** มันให้ความประเล้าประโลมใจ พร้อมกับไปกับการศึกษา.

ครันมาบัดนี้ มหรสพมันเปลี่ยนอย่างหน้ามือเป็นหลังมือ; มันเป็นมหรสพอย่างภูตผีปิศาจไปแล้ว. ถ้าจะเรียกว่าประเล้าประโลมใจ ก็**ประเล้าประโลม**

ใจให้เป็นภูตผีปิศาจ เสียมากกว่า; ส่วน **ที่จะให้เป็นการศึกษานั้น** ย่อมเล็ก เพราะเรามีโรงเรียน มีวิทยาลัย มีมหาวิทยาลัยสอนกันจนเป็นของธรรมดาไปแล้ว; มันเหลืออยู่แต่ว่า มหรรณพมันกลายเป็นความบังเอิญ หรือประเด้าประโลมใจ เพื่อให้เป็นภูตผีปิศาจ คือมันเป็นข้าศึกแก่การศึกษาในระดับธรรมนี้. **คนไปหลง มหรรณพแล้ว ก็ทำลายการศึกษา ทำลายศีลธรรมไปหมด.** นี่ไม่ต้องพูดก็ได้ ทุกคนพอจะสังเกตเห็นเอง; หรือถ้าพูดมันก็ยาวนานไม่มีเวลาจะพูด. สรุปความว่ามันเป็นมหรรณพที่กลายเป็นสภาพ ไม่ประเด้าประโลมใจ ไปในทางของธรรมะ.

รูปโครงของมหรรณพอันเป็นประโยชน์.

ที่นี้เพื่อจะให้เป็นการมองดูอย่างทั่วถึง ก็ขอพูดถึง **รูปโครงของสิ่งที่เรียกว่ามหรรณพ** พอเป็นเครื่องสังเกต; แล้วจะแบ่งสิ่งประเด้าประโลมใจหรือมหรรณพนี้ ออกเป็น ๒ ประเภท คือ **มหรรณพตามธรรมดา** นี้อย่างหนึ่ง, **มหรรณพทางวิญญาน** อันสูงสุดนี้อย่างหนึ่ง. ถ้าเยวชนของเราเข้าใจสิ่งนี้อย่างถูกต้อง จะเป็นประโยชน์ จะเป็นบุญกุศลอย่างยิ่งแก่เยวชนนั่นเอง และแก่มนุษยทั้งโลกด้วย.

มหรรณพประเภทที่หนึ่ง เมื่อพูดถึง มหรรณพตามธรรมดา.

เราจะมองเห็นว่า มันมีอยู่อย่างนี้ คือ **มหรรณพตามปกติ** มันก็ควรจะมี เพราะมันเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งอย่างหนึ่งสำหรับชีวิต เพื่อจะให้เกิดการกระตุ้นให้เกิดความสดชื่นรื่นเริง ซึ่งบรรพบุรุษของเราก็ได้ใช้มาแล้วอย่างถูกต้อง. ดนตรี หรือเพลงเหล่านี้ ก็ได้ใช้แม้แต่ในโบสถ์; เมื่อมันยังบริสุทธิ์อยู่ มันใช้ในโบสถ์, หรือบางทีมันจะใช้ในโบสถ์มาก่อน; แล้วเพิ่งค่อยออกมานอกโบสถ์ มาเป็นของชาวบ้าน. อย่างนี้ก็มิคนคิด ว่ามีเหตุผลอยู่ด้วยเหมือนกัน. โบสถ์ในประเทศอินเดีย ของฝ่าย

อินดูก็ยั้งใช้ดนตรี ที่เข้ากันได้กับบพทวด ที่สวดให้คนฟังตลอดวันตลอดคืน อย่างนี้เป็นต้น.

ฉะนั้น **สิ่งประเล้าประโลมใจ** จะเป็นดนตรีหรือเพลง หรืออะไรที่มันบริสุทธิ์ เป็นศิลปบริสุทธิ์ ก็เรียกว่า **จำเป็นแก่ชีวิต**; คือมากไปกว่าที่จะเรียกว่าเป็นประโยชน์, เราจะใช้คำว่า "**จำเป็นแก่ชีวิต**" มิฉะนั้นชีวิตมันก็จะไม่กระปรี้กระเปร่าหรือสดชื่น; มันคล้ายๆ กับว่ามันขาดอาหารอยู่อย่างหนึ่ง; แม้ว่ามันจะได้อาหารหลายๆ อย่างแล้วก็ตาม. นี่เราเรียกว่ามหรสพตามปกติ ที่จำเป็นแก่ชีวิต.

ที่นี้ก็ **มีมหรสพอย่างอื่น** จะใช้คำหยาบก็เรียกว่า **มหรสพภูตผีปิศาจ** **มหรสพที่ทำให้มันเมา และเสพติด** แห่งยุคปัจจุบัน ซึ่งกำลังท่วมทับไปหมด. มหรสพที่ทำให้เด็กวัยรุ่น ทั้งเด็กชายและเด็กหญิงเสียหายหมดในทางจิตใจ มันมีมากจนหลีกเลี่ยงไม่ได้; มหรสพภูตผีปิศาจนี้ ตามไปรุกรานในที่ทุกหัวระแหง ทั้งกลางวัน ทั้งกลางคืน กระทั่งในมุ้ง ก็เปิดวิทยุหรือโทรทัศน์ดูได้ ซึ่งเมื่อก่อนมันทำไม่ได้.

สมัยโบราณ เมื่อไม่มีสื่อสารประเภทวิทยุหรือโทรทัศน์ อย่างนี้ มหรสพมันจะระบาดอย่างนี้ไม่ได้; มันมีการแสดงเป็นครั้งเป็นคราว ที่นั่นที่นั่นนานๆ ครั้ง แล้วก็ต้องไปดู; แล้วมันก็ยังบริสุทธิ์อยู่. **เดี๋ยวนี้มันมีการสื่อสาร** วิทยุหรือโทรทัศน์ **ทำให้มหรสพติดตามไปทั่วทุกหัวระแหง** ทุกหนทุกแห่ง ทุกเวลา; แล้วเขาก็เห็นแก่กำไร เลยใช้อันนี้เป็นเครื่องมือมอมเมาประชาชน; จนนิสัยใจคอของลูกเด็กๆ ของเรา ผิดกันไปเป็นคนละคนกับยุคโบราณ. เลยเรียกว่า **มหรสพภูตผีปิศาจกำลังระบาด** ไม่มีที่หลบหลีกในโลกนี้.

ที่นี้ มหฺรสปทที่มีความหมายมากอีกอย่างหนึ่ง คือ **มหฺรสปทที่ทําลาย สติปัญญาอย่างถูกต้องของมนุษย์เรา**. ระวังให้ดี, ขออภัย ขอให้เอาตมาพูด ตรงๆ แล้วไม่ถือว่ากระทบกระเทือนใคร คือมันมีมหฺรสปทชนิดหนึ่ง ซึ่งทําลาย สติปัญญาของลูกเด็กๆ แผลกรานหมด แล้วก็อย่างสุภาพด้วย. **นี่ก็คืออนาจาร ที่ถูกเข้าใจว่าเป็นศิลป; นี่ก็กำลังมีมากขึ้นๆ.**

สิ่งที่ถือกันว่า **เป็นอนาจาร** เมื่อสัก ๓๐ ปีมาก่อนนั้น เดี่ยวนี้ กลายเป็น **ศิลป** แล้ว; เพราะสิ่งที่เป็อนาจารอย่างยิงๆ ก็จะถูกจัดไว้ว่าเป็นศิลป มากขึ้น ไปอีกในอนาคต. นี้เราเรียกว่า มหฺรสปทที่ทําลายสติปัญญาของมนุษย์ในยุคปัจจุบัน. อย่าให้เอาตมาออกชื่อสิ่งเหล่านั้นเลย พูดเป็นรวมๆ ไปว่า ภาพยนตร์ก็ดี ระบายรำฟ้อนก็ดี เต็นรำอะไรก็ดี; ระวังให้ดี มันกำลังถูกเข้าใจผิด เห็นเป็นของดี ทั้งที่มันทําลายสติปัญญา หรือว่าสัญชาตญาณอันบริสุทธิ์ของมนุษย์ ให้มัน**นุ่มไป** ในทางเลวทางต่ำ.

นี่เรียกว่ามหฺรสปตามธรรมดา ที่กำลังมีอยู่จริง; มันก็เป็นปัญหาแก่ เยาวชน แล้วก็ถูกมองข้ามเสีย.

ที่นี้ **มหฺรสปทประเภทที่สอง** เรียกว่า **มหฺรสปททางวิญญาณ**.

ที่พูดนี้ไม่ใช่โฆษณาโรงหนังของเรา; ว่า "**มหฺรสปททางวิญญาณ**" มันเป็นความหมายที่กว้าง คือ**สิ่งประเล้าประโลมใจ** ในทางวิญญาณ.

สิ่งแรกที่สุด ก็จะต้องระบุถึงธรรมะ หรือ **พระธรรม**. ธรรมะหรือ

พระธรรมนี้. เมื่อไม่เข้าถึงก็แล้วไป; แต่ถ้า เข้าถึงจริงๆ แล้ว จะเป็นมหรสพ คือ สิ่งประเล้าประโลมใจอย่างยิ่ง สำหรับมนุษย์ผู้นั้น.

ถ้าไม่เชื่อ ก็ขอให้พยายามทำตนให้เข้าถึงธรรมะดู; เข้าถึงธรรมะจริงแล้ว, **ได้รับรสของธรรมะนั้นอยู่ ก็จะเสวยสุขที่เกิดจากธรรมะนั้นอยู่.** นั่นจะเป็นสิ่งประเล้าประโลมใจ สูงสุดยิ่งกว่าสิ่งใด เท่าที่มนุษย์จะทำได้ จะค้นหามาได้.

นี้หมายถึง **ตัวธรรมะ** สำหรับเรียน, สำหรับปฏิบัติ จนได้ผลของการปฏิบัติ ก็เรียกว่า **เป็นมหรสพด้วย.**

สิ่งที่สอง ที่นี้ถัดไปก็จะเรียกว่า **ธรรมะศิลป์ หรือศิลป์ที่บริสุทธิ์อันเจืออยู่กับธรรมะ.** แล้วก็จะมี ภาพเขียน ภาพปั้น ภาพอะไรต่างๆ ในลักษณะของศิลป์; แต่มุ่งหมายที่จะสอนธรรมะให้แก่คน. นี้เขาเคยถกกันมากในเรื่องนี้ ว่ามีประโยชน์; ฉะนั้น **ปฏิมากรรมทั้งหลาย** : รูปพระพุทธรูป, รูปพระโพธิสัตว์ อะไรก็ตาม; ก็ถูกกระทำขึ้นมา เพื่อเป็นสิ่งประเล้าประโลมใจมนุษย์ ที่พยายามตั้งตนอยู่ในธรรมะ; จะขอเรียกวัตถุเหล่านี้ว่า **ธรรมะศิลป์เป็นเครื่องประเล้าประโลมใจ.**

สิ่งที่สาม นี้ถัดไปอีก ก็อยากจะเรียกว่า **ธรรมสาธิต** คือการแสดงอะไรๆ ก็ได้; ที่จัดที่สร้างขึ้น โดยมุ่งหวังอย่างจริงจัง จะให้มนุษย์เราเข้าใจธรรมะ, รู้จักธรรมะ, ชอบธรรมะ, เป็นการโฆษณาพระธรรม; แต่ไม่ใช่เพื่อหลอกลวง, แต่เพื่อให้เป็นประโยชน์แก่บุคคลเหล่านั้นเอง. **การสอนธรรมะ การแสดงธรรม**

การอะไรก็ตามเถอะ รวมอยู่ในพวกนี้; แม้แต่เป็นการจัดในทางรูปแบบกิริยาอาการ
อะไรต่างๆ ก็รวมอยู่ในพวกนี้ เราก็เรียกว่า **มหรสพทางวิญญาณด้วย**.

สิ่งที่สี่ ที่นี้ให้ดูลึกซึ้งไปกว่านั้นอีก สำหรับสิ่งที่เรียกว่ามหรสพทางวิญญาณ
ก็จำเป็นที่จะต้องเอ่ยถึงสิ่งที่เรียกว่า **จิตว่าง**. **ความสุขที่เกิดมาจากจิตว่าง** นี้ก็
เป็นมหรสพสูงสุด; ถึงแม้ว่าเป็นความสุขที่เกิดมาจากการทำการทำงาน ทำไรไถนา
อะไรอยู่กลางทุ่งนา. ถ้าเขาเป็นคนมีธรรมะสูง เคลื่อนไหวอริยาบถอยู่ด้วยจิตที่ว่าง
แล้ว; การงานนั่นเองจะเป็นความสุข. แม้จะอยู่กลางแดด กลางฝน เหี้ยมบ่าอยู่
ในโคลน อะไรก็ตาม; จิตใจที่ประกอบด้วยธรรมะ ถึงขนาดว่างจากตัวกู - ของกูแล้ว
ก็เป็นความสุข ซึ่งทุกคนทำได้ ไม่เหลือวิสัย; แต่เขาไม่ทำ; ไม่ได้รับการ
สั่งสอนแนะนำให้ทำ.

คนที่ไม่เข้าใจในเรื่องนี้ ก็ไม่อยากทำงานอย่างนี้; ฉะนั้น **เยาวชน
ของเราไม่อยากทำนา**; อยากจะเล่าเรียนไปเป็นนักการเมือง เป็นรัฐมนตรีอะไร
ไปตามเรื่องของเขา. แล้วเกลียดการทำนา, **เกลียดการทำงานด้วยเรี่ยวด้วยแรง**,
เกลียดการที่จะหลังเหงื่อออกมาล้างตัวกู. แต่บรรพบุรุษของเขาเคยทำมาอย่างดี และ
ก็ยังคงจะทำได้ต่อไป; ถ้ายังมีความนิยมในเรื่องนี้อยู่.

เมื่อใดเหงื่อมันออกมามากๆ ก็ล้างเสียซึ่งตัวกู - ของกู; แล้วก็
เมื่อนั้นจะมีความสุขที่สุด. อดมาอยากจะทำความสุขชนิดนี้ว่า **เป็นมหรสพทาง
วิญญาณ คือสิ่งประเล้าประโลมใจที่มีค่าสูงสุด**; แล้วก็ไม่ต้องสร้างปัญหาอะไร
ไม่ต้องใช้เงินอีกแม้แต่สตางค์เดียวนี้ เพราะเราก็ทำไรทำนาอยู่แล้ว. หรือว่าความสุข
ที่จะเกิดมาจากมีจิตบริสุทธิ์โดยประการอื่น ก็เรียกว่า **มหรสพทางวิญญาณด้วยเหมือนกัน**.

นี่มหรสพมีอยู่ในรูปแบบอย่างนี้ ล้วนแต่เป็นเครื่องประเล้าประโลมใจทั้งนั้น ถ้าผิด มันก็ประเล้าประโลมชักจูงไปในทางผิด ก็ส่งเสริมกิเลส; โลกนี้ก็เต็มไปด้วยปัญหา. ถ้ามันถูก มันก็ **ประเล้าประโลมไปในทางที่ถูก; มันก็ไม่ส่งเสริมกิเลส** โลกนี้มันก็จะหมดปัญหา.

นี้อาตมาเรียกว่า มหรสพที่ผิดพลาดหวังว่าท่านทั้งหลายคงจะเข้าใจดีแล้วว่า คำว่า "มหรสพที่ผิดพลาด" นั้นเป็นอย่างไร. ถ้ามหรสพไม่ผิดพลาด ก็ยังเป็นบุญเป็นกุศลของมนุษย์เราอยู่; เพราะว่าสิ่งประเล้าประโลมใจนั้น ก็สำคัญอยู่เหมือนกัน, คือเป็นอาหารอย่างหนึ่ง ซึ่งจะขาดเสียไม่ได้.

ลองมองดูเถอะ เราก็จะพบความจริงข้อนี้ได้ ว่าเดี๋ยวนี้มีอาหารกินแล้ว มีอะไรแล้ว มีปัจจัยสี่แล้ว มันก็ยังไม่พอ; เขายังต้องการสิ่งประเล้าประโลมใจอย่างใดอย่างหนึ่งอยู่. **เมื่อเรามีเครื่องมือพิเศษ** เช่น วิทยุหรือโทรทัศน์เป็นต้น ก็ควรจะใช้ไปในทางที่ถูกต้อง ให้สิ่งประเล้าประโลมใจที่เป็นธรรม; โลกนี้ก็จะดีขึ้น. แต่เดี๋ยวนี้มันตรงกันข้าม.

ดังนั้น เขวชนของเรา ก็เขวๆ เขวๆ ไปตั้งแต่เริ่มดูโทรทัศน์ได้, เริ่มฟังวิทยุเป็น มันก็เริ่มเขว. เพราะว่าสิ่งที่เขาเอามาแสดงนั้น ส่วนใหญ่แทบทั้งหมดนั้น มันเป็นเรื่องที่ทำให้เขว; อย่างน้อยมันก็เขวไปในทางวัตถุ คือดีไปแต่ในทางวัตถุ, ส่วนเรื่องทางจิตทางวิญญาณนั้น มันไม่มี.

สิ่งสุดท้ายที่เป็นเหตุแห่งการเขว **มูลเหตุที่เจ็ด** ก็คือ **ความเข้าใจผิด** เกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่า **ศิลปะ** หรือ **ลามกอนาจาร** นั้นเอง. นี้ก็ได้พูดมาบ้างแล้ว

ในหัวข้อที่พูดถึงมหรสพ. ขอให้ระวังให้ดีที่ว่า **เยาวชนของเรากำลังเข้าใจผิด** **เห็นสิ่งอนาจารเป็นศิลปะมากขึ้นๆ**; เพราะว่ามันตกเป็นเหยื่อของผู้ทำการค้าเกี่ยวกับศิลปะ เช่นภาพยนตร์ เป็นต้น. **เอาอนาจารมาเป็นศิลปะ** ลูกเด็กๆ ของเรา ก็พลอยหลงไป. เจ้าหน้าที่เซนเซอร์ก็เต็มไปด้วยกิเลส ก็พลอยมองอนาจารเป็นศิลปะตามไปด้วย; ฉะนั้นการเซนเซอร์นั้น ก็ไม่มีประโยชน์อะไร.

รวมความว่า ทั้งหมดนี้เป็น **มูลเหตุแห่งการเขวของลูกเด็กๆ**; ขอให้ช่วยนำไปคิดดู. นี้เวลาก็มากพออยู่แล้ว; แต่มันยังมีอีกนิดเดียว ก็ขอพูดเสียให้จบในคราวเดียว.

....

ผลแห่งการเขวทำให้เกิดปัญหาหลายประการ.

ที่นี้ผลแห่งการเขว **เราจะดูผลแห่งการเขว** พอเป็นตัวอย่างบ้าง เพื่อความเข้าใจจะได้สมบูรณ์. เมื่อเกิดการเขวในทำนองที่กล่าวมาแล้วนี้; **ผลแห่งการเขว** ก็มีอยู่หลายอย่างหลายประการ; จะยกตัวอย่างมาพอเป็นเครื่องสังเกต:-

ข้อที่หนึ่ง **โลกสูญเสียมนุษยธรรมหรือมนุษยชาติ.** เมื่อเขวกันขนาดนี้แล้ว; โลกนี้ก็หมดมนุษยธรรม หรือหมดมนุษยชาติ. มีแต่สัตว์ที่หมุนไปตามกิเลส แล้วหมุนไปไหนกัน ก็หมุนไปสู่มิคส์ญญี่ ซึ่งเป็นจุดจบของสัตว์ที่หนาไปด้วยกิเลส. คำเหล่านี้เข้าใจกันดีแล้ว; ไม่ต้องอธิบาย พอสูญเสียมนุษยธรรมในที่สุดก็จบลงด้วยมิคส์ญญี่.

ข้อที่สอง จะมีวิกฤติการณัอันถาวร คือมีความทุกข์ยากลำบาก ระส่ำระสาย อลวนอลเวง กระทบกระทั่งกันเรื่อยไป ซึ่งเรียกว่า วิกฤติการณั; แล้ว ก็มีย่างถาวร มองเห็นไม่ได้มองเห็นได้โดยยาก นี้ก็มี. แต่แม้ที่ **มองเห็นโดยง่าย มั่นก็ไม่เห็น;** เพราะไม่มีใครอยากจะมอง. ไม่มีใครอยากจะมองว่า ความเจริญ ทางวัตถุนี้ เป็นไปเพื่อวิกฤติการณัอันถาวร; เขาคิดเสียตั้งแต่ที่แรกแล้วว่ามันต้อง เป็นผลดีแก่มนุษย์ เพราะได้สนุกสนานเริ่ดอรัย.

ข้อที่สาม ทำให้มีอาชญากรรมโดยเฉพาะนี้ ท่วมทันโลก. นี้เราก็ไม่ได้ไปเที่ยวดูทันโลก; แต่เรารู้ได้จากระบบข่าว หรือข้อสันนิษฐานที่มีเหตุผล ว่าอาชญากรรมกำลังท่วมทันในโลกลนี้ มากขึ้นทุกที; ยิ่งประเทศชาติที่เป็นมหาอำนาจ ก็ยิ่งมีอาชญากรรมมาก และเลวร้ายกว่า. ผู้ที่เคยท่องเที่ยวไปในประเทศมหาอำนาจ ทั้งหลายในโลกนี้แล้ว ก็รู้อยู่ดีแล้ว อาตมาก็ไม่ต้องกล่าว.

ข้อที่สี่ อยากจะพูดอย่างยิง และจะเน้นอย่างยิง ก็จะต้องใช้คำว่า สิ่งที เรียกว่า **ชาติกำลังรอนเร ไม่มีใครรักชาติจริง;** ไม่มีใครตั้งใจจะรักชาติรับใช้ ชาติจริง เพราะมีแต่คนที่รักตัวกู รักกิเลสของตัวกู รักความสนุกสนานเริ่ดอรัย ของวัตถุนิยม; สิ่งทีเรียกว่าชาติก็รอนเร.

เราอย่าไปโทษเขวชวนเด็กๆ ของเราให้มากนัก ทีเดี๋ยวนีเขาไม่ค่อยรักชาติ ไม่อยากรับใช้ชาติ อยากให้ชาติรับใช้เขา; อย่าไปโทษเขานัก เพราะว่าเรานี้ไม่ได้ สอนให้เขารู้จักสิ่งเหล่านี้ **ไม่ได้สอนให้เขารู้จักเรื่องการเขว** หลายๆ อย่างหลายๆ ประการเหล่านี้. ถ้าเขายังคงมั่นอยู่ในความถูกต้องหรือศีลธรรมแล้ว ความรักชาติ ความมีชาติ การรับใช้ชาติ ก็จะได้ดงามอย่างยิง.

นี่ทั้งหมดนี้ เป็นตัวอย่างแห่งผลของการเขว ไม่มีเวลาจะพูดให้มากกว่านี้.

.... ..

วิธีแก้ไขตามหลักการของพระพุทธเจ้า.

ที่นี้ดูต่อไปเป็นข้อสุดท้าย ก็คือ **วิธีที่จะแก้ไข**. ขอได้ทราบว่า อาตมาก็ไม่ได้เป็นนักปราชญ์ วิเศษวิโสอะไรมาแต่ไหน, ทำไมมากล้าพูดถึงเรื่องการแก้ไขสิ่งเหล่านี้ ซึ่งควรจะเป็นหน้าที่ของพระพุทธเจ้า หรือของนักปราชญ์สูงสุดมากกว่า. แต่เดี๋ยวนี้ก็จะพูดไป ในฐานะที่เป็นลูกศิษย์ของพระพุทธเจ้า; ที่ได้สังเกตอะไรมานานพอสมควร ว่าการแก้ไขนี้ควรจะมีอย่างไร? ลูกเล็กๆ ของเรากำลังเขว จนมีผลร้ายอย่างนี้แล้ว จะแก้ไขกันอย่างไร?

ใน **ชั้นแรก** ข้อที่ ๑ จะกล่าวโดยทั่วไป คือเขาวชนทั้งโลก; เราก็พูดอย่างกำปั้นทุบดินได้ว่า **จะแก้ไขได้ด้วยการกลับมาของศาสนา** ของธรรมะของพระเจ้า; เพราะทุกๆ ชาติทุกๆ ประเทศในโลก ก็ล้วนแต่มีธรรมะ มีศาสนา มีพระเจ้า มีอะไรก็ตามแล้วแต่จะเรียก แต่ได้สูญหายไป เพราะคนยุคปัจจุบันได้ละทิ้งสิ่งเหล่านี้ มาเป็นทาสของวัตถุนิยม; ฉะนั้นก็เลิกวัตถุนิยม เลิกเคารพวัตถุนิยม เอาวัตถุนิยมมาเป็นทาสของเราดีกว่า เราอย่าไปเป็นทาสของวัตถุนิยมเลย; **ก็ทำให้มีการกลับมาของพระศาสนา ของพระธรรม ของพระเจ้า คือ ศีลธรรมกลับมา** เรื่องนี้ก็ยืดยาวยังไม่ต้องพูด.

ที่นี้ โดยเฉพาะประเทศไทย ก็มีปัญหอย่างเดียวกัน เพราะฉะนั้น สิ่งแรกก็จะต้องพูดถึง การกลับมาแห่งศีลธรรม แห่งความเคารพบูชาศาสนา กันเสียก่อน.

แล้วก็ดู ข้อปลีกย่อยสำหรับประเทศไทย เราโดยเฉพาะ สำหรับยุวชน ไทยของเราโดยเฉพาะ ก็จะเรียกสิ่งนั้นๆ สรุปสั้นๆ ว่า การกลับมาแห่งความเป็นไทย ที่ถูกต้อง เป็นอัตตภาพไทยที่ถูกต้อง อย่างน้อยที่สุด; ก็คือ สถาบันที่เป็นหลักอัน มั่นคงของความเป็นไทย อาตมาทำไว้ในใจเป็นภาพย์กลอนสั้นๆ ว่า :-

ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ รวมเป็นอัต - ตภาพไทย อันใหญ่
หลวง.

อัตตภาพไทย ประกอบอยู่ด้วยสิ่งทีเรียกว่า ชาติ ศาสนา พระมหา-
กษัตริย์. ความเข้าใจอันถูกต้องนี้ จะต้องกลับมา ก็เรียกว่า การกลับมา
แห่งความเป็นไทยที่ถูกต้อง ถือเป็นยอดสุดของวัฒนธรรมไทย; มันจะมีผลดี
พร้อมๆ กันไปในตัว ทั้งทีเป็นการป้องกันบ้าง, เป็นการแก้ไขบ้าง, เป็นการ
สร้างสรรค์บ้าง.

องค์ประกอบเหล่านี้ เข้าใจว่าทราบกันอยู่ดีแล้ว ว่าเรา ต้องป้องกันสิ่งที่
ควรป้องกัน เราต้องแก้ไขสิ่งที่ควรแก้ไข แล้วเราก็ต้อง สร้างสรรค์สิ่งที่ควร
จะสร้าง; สามคำนี้ก็พอแล้ว รู้จัก ป้องกัน แก้ไข สร้างสรรค์ ให้ถูกต้อง.

นี่ในกรณีของอะไร? ก็กล่าวว่า ทุกอย่างทุกทางทุกประการ; ในทางวัตถุ สมบัติพัสถาน สิ่งของ ก็ต้องรู้จักป้องกันความผิดพลาด แก้ไขให้ถูกต้อง แล้วก็สร้างสรรค์ให้ยิ่งขึ้นไป. ทางการเมืองก็เป็นอย่างนี้ ทาง ศีลธรรม ก็เป็นอย่างนี้ ทาง สติปัญญา อันสูงสุดก็เป็นอย่างนี้; รวมแล้วว่า สังคมของชนชาติไทย ก็จะต้องเป็นอย่างนี้ : คือ ได้รับการป้องกันในส่วนที่ควรป้องกัน, ได้รับการแก้ไขในส่วนที่ควรแก้ไข, กระทั่งสิ่งที่ต้อง สร้างสรรค์; แล้วก็พอเหมาะพอดี ไม่เพ้อ ไม่เกิน; เกินเมื่อไร ก็ผิดเมื่อนั้น, เกินเมื่อไร ก็ไร้ศีลธรรมเมื่อนั้น.

ที่นี้ ดูให้เจาะจงลงไปอีกหน่อยก็ว่า สำหรับ การป้องกัน นั้น เรามีวัฒนธรรมอย่างชาวพุทธ เป็นยอดสุดอยู่แล้ว คือไม่โง่หลงเป็นซ้ายเป็นขวา. พุทธศาสนาเป็นมัชฌิมาปฏิปทา คืออยู่ตรงกลาง; เหมือนที่กล่าวมาแล้วว่า เรามีศีระเรามีลำตัวอยู่ตรงกลาง; มีมือซ้ายมีมือขวา สำหรับคอยรับใช้ตามหน้าที่ของมือ; มีขาขวาซ้าย สำหรับรับใช้ตามหน้าที่ของขา. ฉะนั้นใครเหวี่ยงไปทางซ้ายทางขวาสุด มันก็คนบ้า. นี่ยอดวัฒนธรรมของชาวพุทธ มีอยู่ที่ มัชฌิมาปฏิปทา; ถ้าเรามีอันนี้แล้ว มันก็ป้องกันการเขว หรือความผิดพลาดทุกอย่าง.

ที่นี้อีกข้อหนึ่ง ข้อที่สอง ที่เป็น หัวใจของพระพุทธศาสนา อันเกี่ยวกับสังคม ก็คือประโยคที่ว่า "สัตว์ทั้งหลายเป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น" นี่อันนี้ต้องเรียกว่า ต้องขึ้นสมอง; แล้วอย่าให้มีใครมาล้างออกได้; ให้มันอัดอยู่ในสมองอย่างที่ว่าไม่ออก ว่า "สัตว์ทั้งหลายเป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น";

เมื่ออาตมาเป็นเด็กเล็กๆ อยู่บ้านนอก ได้ยินประโยคนี้ วันหนึ่งคืนหนึ่ง หลายๆ ครั้ง เดี่ยวคนนั้นพูด เดี่ยวคนนี้พูด โดยเฉพาะคนแก่ คุณย่า คุณยาย; แม้แต่โยมมารดาของอาตมา ก็บ่นคำนี้ทุกคำเมื่อสวดมนต์. อาตมายังไม่หลับ เป็นเด็กๆ ก็ยังได้ยิน; เดี่ยวนี้ทำไมมันไม่ได้ยินเสียเลย ว่า "สัตว์ทั้งหลายเป็น เพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น"; อยากรจะได้ยินสักที ก็ต้องว่าเอาเอง มันน่าสงสาร.

ที่นี้ **ข้อที่สาม** สำหรับการแก้ไข ก็คือ **ยอดวัฒนธรรมของชาวพุทธ** อีกเหมือนกัน ว่าทำอะไรต้องทำไปในลักษณะที่ อาตมามาบัญญัติเอาเอง เรียกว่า **ลัทธิควาย ๒ ตัว** หรือ **ม้า ๒ ตัว วัว ๒ ตัว** อะไรก็แล้วแต่จะเรียก **มันต้องเป็น ๒ ตัว** **ตัวหนึ่งประกอบไปด้วยกำลัง, ตัวหนึ่งประกอบไปด้วยสติปัญญา.** ตัวหนึ่ง สำหรับร่างกาย ที่จะตั้งอยู่ได้ นี่คือกำลัง; ตัวหนึ่งสำหรับสติปัญญาทางจิตทาง วิญญาณ สูงขึ้นไปถึงมรรค ผล นิพพาน.

โบราณเขาใช้ควาย ๒ ตัวไถนา ตัวหนึ่งเป็นตัวกำลัง ต้องตัวลำสันแข็ง แรงแรงมาก มันจะลากแอกไป. ตัวหนึ่งเป็นตัวรู้ ผอมหน่อยก็ได้ ตัวเล็กก็ได้; แต่ตัวนี้เป็นตัวรู้ คำสั่งนะเขาสั่งไปที่ตัวเล็กตัวรู้ : ให้ตัวรู้หยุด หรือให้ตัวรู้เดิน หรือ อะไรก็ตาม; มันก็ไถนาไปได้ตามความประสงค์. ตัวอันตัวใหญ่ตัวกำลังนั้น ใงก็ได้, ขอแต่ให้มีกำลัง. อีกตัวหนึ่ง จะผอมหน่อยก็ได้ แต่ขอให้มี ความเฉลียวฉลาด. อย่างนี้ก็เรียกว่า **วัฒนธรรมที่มีควาย ๒ ตัว คือทั้งตัวกำลัง และตัวสติปัญญา.**

บรรพบุรุษของเรา ไม่เคยนิยมแต่เรื่องวัตถุอย่างเดียว; เรื่องวัตถุ ก็ทำไป พอมีปัจจัยสี่ดำรงชีวิต. แต่ เรื่องจิตใจ นับตั้งแต่บุญกุศลขึ้นไปถึง มรรค

ผล นิพพาน นั้นเขาต้องการอย่างยิ่ง; เขาคงจะต้องการสิ่งนี้มากกว่าทรัพย์สมบัติ; เขาถูกรอบล้อมสั่งสอนกันมาอย่างนั้น; หรืออย่างน้อยก็บูชากุศล มรรค ผล นิพพาน ยิ่งกว่าเงินทอง แก้วแหวน บุตร ภรรยา สามี ด้วยซ้ำไป.

จะแก้ไขการเขวของเยาวชนของเราสมัยนี้ ก็จงทำไปในลักษณะที่ทำให้เขามองเห็นประโยชน์ของการมีควาย ๒ ตัว คือ มีการกระทำที่ถูกต้องทั้งส่วนร่างกายและทั้งส่วนจิตใจ. เดียวนี้เขาไม่รู้เรื่องจิตใจ; เพราะเขาถือหรือเขาชมชอบระบบ dialectic materialism ซึ่งเป็นอุดมคติของคอมมิวนิสต์แล้ว; เขาจะไม่พูดกันถึงจิตใจเลย. นี่เด็ก ๆ ของเรากำลังนำเสนอสารอย่างนี้; จะมีปัญหาในอนาคตอย่างยิ่งทีเดียว.

ที่นี้ ข้อที่สี่ สำหรับ การสร้างสรรค์สิ่งที่ควรสร้างสรรค์ ก็ควรจะนึกถึงยอดวัฒนธรรมสูงสุดของพุทธศาสนา และของทุกๆ ศาสนา ที่ควรจะเรียกว่าศาสนาในโลกนี้ คือเห็นแก่ผู้อื่นสี่พยางค์เท่านั้นเอง ว่า : เห็น - แก่ - ผู้ - อื่น เป็นคำพูดเพียง ๔ พยางค์. หรือจำกัดความลงไปว่า ยิ่งกว่าตัวก็ได้, ไม่น้อยกว่าตัวก็ได้, คือว่าอย่างแล้วก็ขอให้เห็นแก่ผู้อื่น น้อยกว่าที่เห็นแก่ตัว. ถ้าอย่างดีอย่างโพธิสัตว์ ก็เห็นแก่ผู้อื่น ยิ่งกว่าเห็นแก่ตัว.

ใจความของทุกๆ ศาสนาเป็นอย่างไร : ถ้าเป็นศาสนาที่มีพระเจ้า แล้วเขาก็จะยืนยันว่า นี่เป็นความต้องการของพระเจ้า พระเจ้าต้องการให้เราเห็นแก่ผู้อื่น อย่างน้อยก็เท่าๆกับที่เห็นแก่ตัวเรา; ถ้าอย่างดีที่สุด ก็ต้องเห็นแก่ผู้อื่นยิ่งกว่าตัวของเรา.

วัฒนธรรมไทยแต่โบราณ ที่ถอดรูปออกมาจากพระศาสนา ก็เป็นอย่างนี้ : **ต้องเห็นแก่ผู้อื่น** อย่างน้อยที่สุดก็เท่ากับเห็นแก่ตัว, หรือรักผู้อื่นไม่น้อยกว่าที่รักตัว; มันก็สร้างสรรค์อะไรสนุกสนานเป็นว่าเล่น, การพัฒนาก็ทำได้ง่ายเป็นว่าเล่น.

แต่ความรู้สึกอย่างนี้ ไม่ใช่พูดกันด้วยปาก แล้วก็จะรู้เรื่อง; มันต้องการอบรมกันมา เป็นชั่วอายุคนทีเดียว จึงจะเป็นวัฒนธรรมประจำมนุษย์ ประจำครอบครัว ประจำชาติได้. น่าเสียดายที่ว่า **เราได้ละเลยยอดของวัฒนธรรมนี้จนเลือนหายไป** ไม่ค่อยปรากฏ; ควรจะ **ช่วยกันเรียกกลับมาใหม่**.

นี่ สรุปความว่า **ป้องกันด้วยหัวใจพุทธศาสนา ที่เป็นมัชฌิมาปฏิปทา มันก็ไม่เขว**. ถ้าแก้ไข ก็ด้วยวัฒนธรรมที่ยอมรับ ทั้งระบบกายและระบบจิตหรือวิญญาณ มันก็แก้ไขได้ และไม่เขว. ถ้าเป็นชาวพุทธจริง จะถือเอา ระบบจิตและระบบวิญญาณ ว่าเป็นฝ่ายที่สำคัญ; ไม่เหมือนระบบวัตถุนิยม ที่ถือว่า วัตถุสำคัญ จิตนั้นเป็นบ่าวเป็นทาสของวัตถุ เขาถืออย่างนั้น ซึ่งเรายอมรับไม่ได้. ถ้าเป็นเรื่อง **สร้างสรรค์** ก็ใช้หัวใจของพุทธศาสนา รักผู้อื่นอย่างน้อยก็เท่ากับรักตัวเอง; การเสียสละก็มีได้โดยง่าย เพื่อสร้างสรรค์ประโยชน์ส่วนรวมหรือสังคม. นี่การแก้ไขเป็นอย่างนี้.

....

ก็เป็นอันว่า **หมดหัวข้อหรือใจความของเรื่อง** ที่ตั้งใจจะพูดกันในวันนี้ โดยหัวข้อที่ว่า **ทางเขวและทางตรงของเยาวชนของเรา**. เราต้องรับผิดชอบ เพราะว่าเราเป็นบิดามารดาของเขา; หรือบางทีเราจะนึกไกลไปกว่านั้นว่า **สิ่งนี้เป็น**

พระพุทธประสงค์. เราจะต้องช่วยกันสร้างเยวชนให้ด้; เพราะว่าโลกในอนาคตอยู่ในกำมือของเยวชน.

วิวัฒนาการแห่งการเขว. ก็เมื่อพูดกันสิ้นแล้วก็มองเห็นได้ ไม่ลึกซึ่งอะไร มันเริ่มเขวมาแต่โดยธรรมชาติ ตั้งแต่เดิมตาขึ้นมาสู่โลกนี้ ท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่มันผิดพลาด; แล้วก็เขวเรื่อยไป จนไปหลงในระบบของกิเลสแห่งยุคปัจจุบัน.

เรื่องที่เขา มีอยู่ทั่วไปเห็นได้เอง ไม่ต้องยกตัวอย่างให้มาก ไปกว่าที่ยกมาแล้ว.

มูลเหตุของความเขว เพราะการศึกษาผิด การแวดล้อมผิด; แม้แต่สิ่งทีเรียกว่ามหรสพ ก็ยังผิด แล้วสิ่งนี้ดึงดูดไปสู่อบายยิ่งกว่าสิ่งอื่น.

สำหรับ **ผลแห่งการเขว** นั้น น่ากลัวที่สุด คือโลกนี้จะหมดมนุษย์ เหลืออยู่แต่สัตว์อะไรก็ไม่รู้ ทีเป็นบ่าวเป็นทาสของกิเลสตัณหา ทีกำลังจูงเขาไปสู่มิดัสญูญี.

การแก้ไข ก็อาศัยหลักของพระพุทธศาสนา ระบุไปยังสิ่งทีเรียกว่าไตรรัตนสากล ในการบรรยายครั้งที่ ๗, ๘, ๙ นั้น โดยละเอียด.

อาตมาเห็นว่า การพูดเรื่องเขวของเยวชน และการแก้ไขของบิดามารดาพอสมควรแก่เวลา.

ขอยุติการบรรยายนี้ ไว้แต่เพียงเท่านี้. ให้เป็นโอกาสแก่พระคุณเจ้า จะได้สดุดคุณสาธยายบทพระธรรมส่งเสริมกำลังใจ อย่างน้อยก็เพื่อแก้การเขวนี้ กันต่อไป.

เยาวชนกับศีลธรรม

-๑๒-

หินโค้ง ๒๖ มี.ค. ๒๐

ศีลธรรมเกี่ยวกับความมั่นคงของชนชาติไทย สำหรับเยาวชน.

ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย,

การบรรยายประจำวันเสาร์ เป็นครั้งที่ ๑๒ แห่งภาคมาฆบูชาในวันนี้ เป็นครั้งสุดท้ายของการบรรยายชุดนี้, อันมีหัวข้อรวมกันเรียกว่า เยาวชนกับศีลธรรม. ในวันนี้จะได้กล่าวโดยหัวข้อย่อยว่า ศีลธรรมเกี่ยวกับความมั่นคงของชนชาติไทยสำหรับเยาวชน เป็นการบรรยายที่รวบรวมข้อความทั้งหมดที่แล้วมา.

๕๘๙

[คำปรารภ และบททวนไปจนถึงหน้า ๔๙๓]

ขอให้ท่านทั้งหลาย ทบทวนถึงคำบรรยายที่ได้กล่าวมาแล้ว ว่ามีการปรารภอะไร, และต้องการอะไร. การปรารภเกี่ยวกับการบรรยายในครั้งนี้ ก็คือเรื่องของเยาวชน **ที่ต้องการให้เป็นเยาวชนอภิชาติบุตร** คือ เจริญก้าวหน้ายิ่งกว่าบิดามารดา สำหรับสร้างโลกนี้ให้ดีกว่าที่แล้วมา; ก็เป็นที่ยอมรับกันว่า โลกในอนาคตก็อยู่ในกำมือของเยาวชน แล้วแต่ว่าเยาวชนเขาจะสร้างขึ้นอย่างไร.

เราต้องการให้เขาสร้างขึ้นมา ในลักษณะที่สมแก่ความเป็นมนุษย์ ยิ่ง ๆ ขึ้นไป; แม้จะมองกันเฉพาะชนชาติไทย ก็ต้องยอมรับตรงกันหมด ว่า **ความมั่นคงของชนชาติไทยนั้น คือมรดกของเยาวชนไทย** ที่เป็นหน้าที่ของเยาวชนไทย เป็นความอยู่รอดของชนชาติไทย นั่นเอง.

ความมั่นคงของชนชาติไทย ตกมาถึงมือของเยาวชนแห่งยุคปัจจุบันนี้เราเรียกว่า **มรดกที่บรรพบุรุษมอบให้** เป็นสิ่งที่พอจะกล่าวได้ว่า เป็นความมั่นคง; เพราะว่าทรงตัวอยู่ได้.

ที่นี้ก็ตก เป็นหน้าที่ของเยาวชนไทยในปัจจุบัน **ที่จะรักษาเอาไว้ และกระทำให้อีกขึ้นไป** สมแก่สถานการณ์ในโลก ที่นับวันแต่จะยุ่งยากมากขึ้น; เพราะว่ามีอะไรเปลี่ยนแปลงมากขึ้น; อย่างน้อยที่สุด ก็เพราะว่ามันมีพลเมืองหรือพลโลกมากขึ้น. ถ้าไม่มีความสามารถ ทั้งทางกาย ทางใจ ทางสติปัญญา ก็ไม่สามารถที่จะดำเนินกิจการอันนั้น ให้ลุล่วงไปด้วยดีได้; ความอยู่รอดของชนชาติไทย ก็จะถูกกระทบกระเทือน.

ที่นี้จะ มาดูถึงความเป็นไทย กันอีกสักเล็กน้อย; ขอให้เข้าใจว่า คำแต่ละคำมีความหมายเป็นสองชั้นอยู่เสมอ คือ *ความหมายในภาษาคน* ชั้นหนึ่ง กับ *ความหมายในทางภาษาธรรม* อีกชั้นหนึ่ง.

ความเป็นไทยในภาษาคน ก็หมายถึงความเป็นไทยในแง่ของการเมือง, การบ้านการเมือง อย่างที่เราก็ได้ยินได้ฟังกันอยู่แทบจะทุกวัน ว่า *ความเป็นชนชาติไทยนั้นเป็นอย่างไร, จะต้องทะนุถนอมกันอย่างไร.* ส่วน **ความเป็นไทยในภาษาธรรม** นั้น เป็นเรื่องของจิตใจ คือ จิตใจที่จะต้องเป็นไทย.

ความเป็นไทยทั้งทางภาษาคนและภาษาธรรมนี้ สัมพันธ์กันอย่างไม่อาจจะแยกออกจากกัน; แต่ **ความสำคัญอย่างยิ่งนั้น อยู่ที่ความเป็นไทยในทางจิตใจ.** แม้ที่สุดแต่ว่า เมื่อจิตใจไม่อยากจะ เป็นไทยเสียแล้ว มันก็สูญเสียความเป็นไทย.

แต่ความเป็นไทยในทางจิตใจนั้น มันยังมากกว่านั้น คือเป็นไทยแก่กิเลส. หรือจะพูดตามธรรมดาสามัญ ก็ว่าเป็นไทยจากความรู้สึกฝายต่ำ กระทั่งว่าเป็นไทยจากกิเลสอันละเอียด, หมดกิเลสโดยประการทั้งปวงแล้ว ก็เป็นไทยถึงที่สุด คือ บรรลุ มรรค ผล นิพพาน; แต่อย่างนี้เราไม่เรียกว่า ชนชาติไทยในวิหารธรรมดาสามัญ.

แท้ที่จริง **ความเป็นไทยนั้น สำคัญอยู่ที่จิตใจ.** ถ้าจิตใจตกเป็นทาสของกิเลสแล้ว; ไม่เท่าไรความเป็นไทยในทางภายนอกก็ระส่ำระสาย และสูญเสียไปในที่สุด. อย่างว่าไม่มีจิตใจ ที่จะเคารพนับถือความเป็นไทยของตัวเอง ก็ปล่อยให้มันย่อหย่อน กระทั่งเหลวไหลไปในที่สุด; ก็รักษาความเป็นไทยไว้ไม่ได้ แม้แต่ในเรื่องของการเมือง.

ควรจะถือกันเป็นหลักได้ว่า **ชนชาติใดก็ตาม ที่สูญเสียอิสรภาพไปนั้น** เพราะเขาไม่อาจจะรักษาความเป็นไทยในทางจิตใจ ไว้ได้ นั่นเอง; อย่างน้อยที่สุด ก็ไม่อาจจะรักษาความมั่นคงแห่งจิตใจ ในการที่จะต่อสู้ หรือรักษาความเป็นไทยของตนๆ.

การพูดนี้ก็เพื่อจะชี้ให้เห็นว่า **ความหมายในทางนามธรรมนั้นสำคัญมาก** เราจะต้องรู้จักใช้เรื่อง หรือ อรรถาธิบาย หรือ สมรรถภาพ ในทางจิตใจ ให้ถูกต้อง; แล้วก็จะสามารถรักษาอะไรๆ ที่เนื่องกัน อยู่ได้โดยไม่ยากเลย.

บัดนี้กำลังพูดถึงเรื่องทางใจ ที่เรียกว่า "ศีลธรรม"; ได้กล่าวถึงศีลธรรมในแง่มุมต่างๆ มา เป็นเวลาตั้ง ๑๑ ครั้ง. ครั้งสุดท้ายนี้จะกล่าวถึง **ศีลธรรมที่เกี่ยวกับความมั่นคงของชนชาติไทย** โดยเฉพาะ; และจะกล่าวในลักษณะที่เยาวชนควรจะทราบ เพราะว่าคำบรรยายนี้เพื่อเยาวชนโดยตรง.

ถ้าว่าโดยที่แท้แล้ว เป็นการแยกกล่าวเฉพาะเรื่องนี้; คือ ทุกคนควรจะทราบได้แล้วว่า **เรื่องศีลธรรมนั้น** มันก็เป็นเรื่องมีประโยชน์แก่ทุกคน หรือ แก่คนทั้งโลก นี่เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับความมั่นคงของคนทั้งโลก และมีได้มีความสำคัญเฉพาะแก่เยาวชน. แต่บัดนี้เรากำลังพูดถึงเรื่องเยาวชน จึงแยกกล่าวเรื่องนี้เท่าที่ควรจะกล่าวสำหรับ เยาวชน; และจะกล่าวสำหรับ **ความมั่นคงของชนชาติไทย** ซึ่งเป็นปัญหาเฉพาะหน้าของเยาวชนชาติไทยนั่นเอง.

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศีลธรรม เพื่อรักษาความมั่นคงของชาติ.

เรื่องให้เห็นว่า มีความหมายหรือมีคุณค่า มีความสำคัญที่ควรจะนำมา กล่าวนั้น ก็มีมากด้วยกัน แต่จะคัดเลือกมากกล่าวตามที่เห็นว่า จำเป็นก่อน และพอ

สมควรแก่เวลา. การกล่าวนี้มุ่งไปในทำนองที่ว่า เยาวชนไทยของเรา จะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศีลธรรมอย่างไรบ้าง? จึงจะสำเร็จประโยชน์ตามความมุ่งหมาย ในการที่จะรักษาความมั่นคงของชนชาติไทยดังที่กล่าวแล้ว.

[เริ่มบรรยายตามหัวข้อบรรยายครั้งนี้.]

อาตมาจะได้กล่าวไปตามลำดับ ที่จะกำหนดจดจำได้ง่าย; มิได้กล่าวเป็นหลักวิชา หรือกฎเกณฑ์อันเป็นเทคนิค หรือเป็นอะไรมากมาย; จะถือเอาการกำหนดจดจำง่าย เข้าใจง่ายเป็นหลัก และอยากจะแบ่งเป็นข้อๆ พอสะดวกแก่การฟังและการจำ.

ข้อแรก อยากจะเรียกว่า **ความสำนึกในบุญคุณของชาติ** สำหรับเยาวชน.

"ความสำนึกในบุญคุณ" คำนี้เราเข้าใจกันดี และโดยเฉพาะสำหรับคนที่มีการศึกษาอย่างเก่า หรืออย่างโบราณ. สำหรับ **คนที่มีการศึกษาอย่างใหม่นั้น** ดูจะไม่ค่อยมีความหมาย; คือเขา **จะไม่รู้สึก**ว่า **บุญคุณนั้นมีความสำคัญอย่างไร**; นี้ก็เพราะว่า วัตถุนิยมกำลังแกก้าอยู่ในจิตใจ มุ่งหมายแต่เรื่องราวทางวัตถุ. ดังนั้นท่านทั้งหลายก็พอจะมองเห็นได้ว่า **"ความสำนึกในบุญคุณ"** นั้นมัน **เป็นเรื่องมโนนิยม** คือ นิยมความรู้สึกทางจิตใจ เป็นหลักใหญ่หรือเป็นของสำคัญ จึงจะเกิด**ความสำนึกในบุญคุณ**.

เดี๋ยวนี้ ลูกเด็กๆ ของเรา มีความ **รู้แต่เรื่องวัตถุ**, สอนกัน อบรมกัน แวดล้อมกัน แต่เรื่อง**ของวัตถุ**; ก็ไม่มีโอกาสที่จะกล่าวถึง**บุญคุณ**; บิดามารดาก็ไม่มีเวลาจะกล่าว ถึงสิ่งที่เรียกว่า **บุญคุณ** ซึ่งเลยไปถึงความกตัญญูต่อบุพการี เป็นต้น.

คนสมัยนี้อาจจะคิดว่า การพูดถึงบุญคุณนั้น เป็นความโง่เง่า งุ่มง่าม; พวกที่เรียนวิทยาศาสตร์มาแล้ว ยิ่งจะไม่ยอมรับความหมายของคำคำนี้ เขาเห็นเป็นเรื่องวัตถุไปหมด; นับประสาอะไรกับเรื่องชาติประเทศ แม้แต่บิดามารดา ก็ยังไม่มีบุญคุณ; เขาเห็นว่าเรื่องบุญคุณนี้ เป็นเรื่องงุ่มง่ามหรือโง่เง่า. นี้เขาไม่รู้ว่บรรพบุรุษของเรา รอดมาได้ก็ด้วยอำนาจของความโง่เง่าอันนี้มากกว่า.

ขอให้ท่านทั้งหลายสังเกตดูให้ดี ๆ ว่า เขวชนของเรากำลังไม่มี ศีลธรรมข้อนี้ คือไม่มีความสำนึกในบุญคุณ. เดียวนี้เราต้องการ จะให้เขา สำนึกในบุญคุณของชาติ มันก็จะเป็นการยากอยู่บ้าง เพราะว่าชาตินั้นเป็นสิ่งที่มองไม่เห็นตัว; แม้แต่บิดามารดาที่มองเห็นตัวอยู่ เขาก็ยังไม่ค่อยจะสำนึกในบุญคุณ ดังกล่าวแล้ว.

ความมีชาตินี้จำเป็น สำหรับคนที่จะผูกพันกันเป็นหมู่; ถ้าไม่ ยึดถือชาติเป็นหลักแล้ว ความผูกพันกันเป็นหมู่ มันก็เป็นไปไม่ได้. สิ่งอื่นที่เนื่อง กันก็พลอยเป็นไปไม่ได้; เช่น ความมีศาสนา ความมีพระมหากษัตริย์ เป็นต้น ก็เป็นไปไม่ได้.

เมื่อชาติสิ่งเหล่านี้แล้ว ก็รวนเร ระส่ำระสาย ควบคุมอะไรกันไม่ได้; ดังนั้นเราอยากจะให้เขามองเห็นคุณค่า หรือประโยชน์ของสิ่งที่เรียกว่าชาติ. การ สำนึกในบุญคุณของสิ่งที่เรียกว่าชาติ จึงเป็นศีลธรรม, และเป็นศีลธรรมข้อ แรก ที่นำมากล่าวในกรณีของเรา.

.... ..

ที่นี้ ข้อที่ ๒ อาจจะเรียกว่า **ความมั่นคงของสถาบันทั้งสาม มีความเนื่องกันกับศีลธรรม** หรือจะกล่าวอีกอย่างหนึ่งก็ว่า **ศีลธรรมนั้นมันเนื่องกันอยู่กับความมั่นคงของสถาบันทั้งสาม**.

สถาบันทั้งสามนี้ ก็เป็นที่รู้จักกันอยู่ดีแล้วว่า ได้แก่ สถาบัน **ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์**; สถาบันทั้งสามนี้แยกกันไม่ได้ อย่างที่ได้กล่าวแล้ว ในการบรรยายครั้งที่แล้วมา.

สรุปความเหมือนกันว่า **ร่างกายเหมือนกับชาติ, ใจเหมือนกับศาสนา, พระมหากษัตริย์เหมือนกับสิ่งซึ่งควบคุมกายและใจ**, ให้ยังคงสัมพันธ์แก่กัน แล้วก็ดำเนินงานไปได้. ถ้าแยกออกไป มันก็พลอยล้มละลายไปด้วยกัน; ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ที่จะต้องรักษาให้ยังคงสัมพันธ์กัน, และการกระทำเช่นนั้น ก็ควรจะเรียกว่า "ศีลธรรม". การที่มีสถาบันทั้งสามอย่างถูกต้องนั้น **ควรจะเรียกว่า "เป็นศีลธรรมแห่งการเมือง"**.

บางคนจะไม่ยอมรับว่า การเมืองมีศีลธรรม; แต่เราก็เคยวินิจฉัยกันมาเป็นอันมากแล้วว่า แม้แต่สิ่งที่เรียกว่าการเมือง ถ้ากระทำไปอย่างถูกต้อง ก็เป็นศีลธรรมอยู่ในตัวมันเอง. บัดนี้เรามากล่าวว่า **ศีลธรรมแห่งการเมือง, หรือศีลธรรมเพื่อการเมือง** ก็หมายถึงการที่พยายามทำให้สถาบันทั้งสามยังคงมีอยู่.

การที่ **ต้องมีสถาบันทั้งสาม** และสถาบันทั้งสามยังคงสัมพันธ์กันอยู่นั้น มัน **เป็นธรรมสัจจะ** อันหนึ่ง ซึ่งมีอยู่ สำหรับมนุษย์จะต้องประพฤติกกระทำให้ถูกต้อง

เพื่อผลตามที่ตนต้องการ. ธรรมสัจจะนี้ก็จะเป็นของธรรมชาติ, คือเป็นกฎของธรรมชาติ มีอำนาจอันลึกซึ้ง ยากที่ใครจะต้านทานได้. เราประสงค์จะให้เยาวยชนทั้งหลาย มองเห็น **การรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงของสถาบันนั้น เป็นศีลธรรมเฉพาะหน้า.**

.... ..

ที่นี้ก็มาถึง **ข้อที่ ๓** อยากจะเรียกว่า **สัมมาทิฏฐิกับการเชื่อฟัง** และในระดับของเยาวยชน.

เยาวยชนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้อง เช่นเดียวกับพุทธบริษัททั้งหลาย; คือเข้าใจตาม **พระพุทธวจา** **ที่ได้ตรัสไว้ว่า "บุคคลล่วงความทุกข์ทั้งปวงได้ เพราะอำนาจสัมมาทิฏฐิ"**. จะพูดเป็นภาษาธรรมดาสำคัญสำหรับเด็กๆ ก็ต้องพูดว่า "ทุกอย่างสำเร็จได้ ด้วยความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง".

ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ก็คือสิ่งที่เรียกว่า **สัมมาทิฏฐิ** นั่นเอง. การที่จะให้เด็กๆ หรือแม้แต่เยาวยชนวัยรุ่น มีสัมมาทิฏฐินั้น ทุกคนจะพอมองเห็นได้ว่าเป็นของยาก เพราะยังเด็กเกินไป ยังรู้อะไรน้อยเกินไป; เมื่อเป็นอย่างนี้ ก็มีความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่เขาจะต้องสร้างรากฐานของสัมมาทิฏฐิ คือจะต้อง **เชื่อฟังพระศาสดา** ไปก่อน.

พระศาสดา ในที่นี้ ก็คือ **ผู้ที่เขาควรเชื่อฟังอย่างยิ่ง**. คนไม่ยอมเชื่อฟังคนด้วยกัน; เพราะฉะนั้นจึงต้องแสวงหาคนที่เหนือกว่าคน, ยิ่งกว่าคน หรือประเสริฐกว่าคน, มาให้เป็นที่ตั้งสำหรับความเชื่อไปก่อน.

เด็กๆ ก็จะต้องเชื่อพระศาสดาไปก่อน ซึ่งจะเชื่อบิดามารดา ครูบา-อาจารย์ อะไรก็ได้, สูงขึ้นไปจนถึงกับเชื่อพระพุทธเจ้า. ถ้าเขาไม่อยากจะเชื่อบิดามารดา ก็เชื่อครู; เขาไม่ยอมเชื่อครู เขายอดเชื่อพระพุทธเจ้า อย่างใดอย่างหนึ่งแล้วแต่ว่าจะกระทำกันได้ในทางที่ให้ความเชื่อฟังไปก่อน.

ขอให้นึกถึง **พระพุทธดำรัส** ข้อหนึ่งที่ว่า **"ในบรรดาบุตรทั้งหลาย บุตรที่เชื่อฟัง เป็นบุตรที่ประเสริฐที่สุด"**; นี่ก็เพราะเหตุว่า **บุตรที่เชื่อฟังนั้น มีโอกาสที่จะเป็นผู้มีสัมมาทิฐิได้** ในเวลาอันสมควร และโดยแน่นอน.

บุตรที่ไม่เชื่อฟังนั้น ไม่มีหนทาง ไม่มี ความหวัง ที่จะเป็นผู้มีสัมมาทิฐิ, เมื่อไม่มีสัมมาทิฐิ หรือความรู้ความเข้าใจอันถูกต้องแล้ว, มันก็เป็นอันว่า **ไม่มีทาง ที่จะทำอะไรให้เป็นความเจริญก้าวหน้าได้.**

การรู้จักผิดชอบชั่วดีด้วยตนเองนั้น มีไม่ได้สำหรับเด็กๆ, หรือมีไม่ได้สำหรับเยาวชน; ดังนั้นเขาจะต้องเป็นผู้เชื่อฟัง ไม่เป็นคนดื้อดิ่งด้นทุรัง อย่างน้อยก็ในสิ่งเหล่านี้ คือ ในการศึกษาในหน้าที่การงาน ในการเมือง และในปรโลก.

ขอให้ฟังดูอีกครั้งหนึ่งว่า **ในการศึกษาลูกเด็ก ๆ จะต้องไม่ดื้อด้นทุรัง;** จะต้องยอมศึกษาให้ดีที่สุด ตามที่จะศึกษาได้, และตามที่ผู้ใหญ่จะพิจารณาให้เป็นอย่างดี.

สำหรับ **ในหน้าที่การงานนั้น** ก็เหมือนกัน ยัง **ไม่ด้นทุรังที่จะเลือกงาน** เอาตามลำพังตน.เมื่อยังไม่รู้ว่า โลกนี้เป็นอย่างไร, อะไรเป็นอย่างไร,

การเลือกการงานนั้นก็เห่อๆ ตามๆกันไป; มันก็มีส่วนที่จะถูกต้องได้ยาก. แม้ว่า จะมีหลักที่ถือกันอยู่ว่า เขาจะต้องมีการงาน หรือการศึกษาที่ตาม ที่เหมาะสมแก่อุปนิสัย ของเขานั้น มันมีความหมายอีกอย่างหนึ่ง. **เมื่อเขายังไม่รู้อะไรเป็นอะไร; เขาก็ยังไม่สมควรที่จะเลือกเองตามลำพัง** โดยส่วนเดียว **ด้วยการตัดสินใจ** หรือ **ดันทุรัง.**

สำหรับสิ่งที่เรียกว่า "การเมือง" นั้น เดียวนี้เราก็เห็นว่า **เยาวยชนของเรา มีความตัดสินใจ หรือ ดันทุรัง** ตามความรู้สึกนึกคิดชั่วแว่น, ชิงสุกก่อนห่าม ของตนเสียเป็นส่วนใหญ่; ไม่ยอมฟังคนสูงอายุ ที่เขาบัญญัติเรียกให้ว่าเป็นได้โนเสาร์ เต่าล้านปี อะไรทำนองนี้.

คำสุดท้ายที่เรียกว่า "ปรโลก" นั้น ขอให้เข้าใจกันเสียใหม่ ว่า "ปรโลก" นี้ ไม่ต้องหมายถึงโลก หลังจากตายเข้าโลงไปแล้ว คำว่า "ปรโลก" นี้ ก็แปลว่า **โลกอื่น** **โลกอื่นที่มันผิดจากโลกที่กำลังมี** หรือมีอยู่ตามธรรมดา, ก็เรียกว่า **ปรโลกได้ทั้งนั้น.**

แม้ที่สุด แต่การที่มีความมุ่งหมาย จะจัดโลกนี้กันเสียใหม่ให้เป็นอย่างอื่น; ถ้าจัดขึ้นมาได้จริง โลกนั้นก็ควรจะเรียกว่าปรโลกด้วยเหมือนกัน, คือมันแปลว่า **โลกอื่น**; มันอื่นไปจากที่เรา มีอยู่กันอยู่ในบัดนี้ จนเคยชิน หรือว่ามันไม่ช่วยให้เรา มีความสุขได้; ดังนั้นเราจึงต้องการโลกชนิดอื่น.

ในการที่จะมีโลกชนิดอื่น อย่างนี้ **เยาวยชนของเรา ก็ไม่ควรจะดันทุรัง** เอาตามความรู้สึกความคิดของตนเอง; แม้ว่าจะพูดถึงปรโลก หลังจาก

ตายแล้ว เยาวชนก็ไม่ควรจะติดตั้งถึงกับไม่ยอมเชื่อ. เพราะว่าเมื่อไม่ยอมเชื่อเรื่อง
ปรโลกกันบ้างแล้ว; มันก็ยากที่จะตั้งตนอยู่ในความถูกต้อง หรือความไม่ประมาท.

ดังนั้น จึง อยากจะให้เยาวชนทั้งหลาย **ไม่ติดตันทุรัง ในเรื่องที่
เกี่ยวกับการศึกษา, เกี่ยวกับการงาน, เกี่ยวกับการเมืองและเกี่ยวกับปรโลก.
ความเชื่อฟังเป็นการเตรียมสัมมาทิฏฐิอย่างยิ่ง เด็กๆ ก็ไม่เข้าใจ** เพราะเขายังไม่รู้
"สัมมาทิฏฐิ" นั้น คืออะไร; และความเชื่อฟังนั้นก็เป็นสิ่งที่เขาไม่ชอบ.

นี่แหละขอให้บิดามารดาทั้งหลาย เอาใจใส่ในเรื่องนี้เป็นพิเศษ คือจะ
พยายามให้เยาวชนของเรา **มีความเชื่อฟังให้มากที่สุด** เท่าที่จะมากได้. อย่าได้
ไปเห่ตามคนสมัยใหม่ ที่เขามีความเห็นกันว่า จะปล่อยให้ลูกเด็กๆ นี้ คิดอะไรได้
ตามพอใจ และทำอะไรตามพอใจ เพื่อความก้าวหน้า.

ความเชื่อฟัง โดยเนื้อแท้ก็หมายความว่าเขา **จะต้องฟังดูก่อน พิจารณา
ใคร่ครวญดูให้ถึงที่สุด รู้จักแยกแยะว่าอะไรผิดอะไรถูก;** อย่างที่เรียกว่าละเอียด
ลออ ไม่มีความประมาทเลย. เมื่อใดมีสัมมาทิฏฐิ; เมื่อนั้นก็จะรู้จักผิดหรือถูก
ชั่วหรือดี. แล้วก็รู้จักเลือกเอาส่วนที่เป็นความถูกต้อง สำหรับจะประพฤติ และจะ
กระทำ. คนแก่ๆ จะพยายามให้สุดความสามารถของตนให้เยาวชนสามารถสร้าง
สัมมาทิฏฐิขึ้นมาได้ ด้วยความเคารพเชื่อฟัง อย่างแท้จริง ไปตั้งแต่เล็กๆจนกว่า
จะมีสติปัญญาของตนเอง.

.... ..

ข้อที่ ๔ อาจจะเรียกว่า ความถูกต้องสำหรับเขาวชน.

เขาวชนจะต้องรู้จักสิ่งที่เรียกว่า "ความถูกต้อง" ความถูกต้องเป็นอย่างไร? นี่เป็นสิ่งที่ปัญหา มาก คนช้า คนเร็ว คนพาล เขาก็มีความถูกต้องไปตามความหมายของเขา, ก็เป็นเหตุให้เถียงกันได้. แม้ในหมู่คนมีสติปัญญาด้วยกัน ก็ยังมาเถียงกันได้ ไม่มีทางที่จะยุติลงได้ว่า อย่างไรก็ตาม.

ที่นี้ก็อาจจะให้ถือกันเป็นหลักอย่างง่าย ๆ ตามหลักของพระพุทธศาสนา ว่า ความถูกต้องนั้น คือสิ่งที่สามารถพิสูจน์ความมีประโยชน์; สิ่งใดที่สามารถพิสูจน์ความมีประโยชน์ ให้ถือว่าสิ่งนั้น เป็นสิ่งที่ถูกต้อง. ถ้ามีอำนาจหลักปรัชญา ตรรกวิทยา เป็นต้น ว่าอย่างไรถูกต้อง, อย่างไรก็ตาม, อย่างไรก็ตาม แล้วไม่มีทางที่จะยุติ. เรื่องปรัชญามันเป็นอย่างนั้นเอง, แล้วก็บัญญัติบทนิยามต่างๆ นานา จนเวียนหัว.

เราถือเอาอย่างของพระพุทธเจ้า ดีกว่า ว่า ความถูกต้องนั้น คือการที่มันสามารถพิสูจน์ความมีประโยชน์อยู่ในตัวมันเอง, ฉะนั้นเราจึงยังไม่ถามถึงความถูกต้อง หรือความผิดพลาดอะไร, จะถามถึงความมีประโยชน์ ว่ามันมีอยู่อย่างไร. ถ้าการกระทำอย่างนั้น มีประโยชน์ที่พิสูจน์อยู่ชัดเจนแล้วก็ถือว่าเป็นความถูกต้อง.

แม้แต่คำว่า "ประโยชน์" นี้ ก็ยังจะต้องจำกัดความกันสักหน่อย คือว่า ประโยชน์ที่ทุกคนจะยอมรับได้, ไม่ใช่ประโยชน์แก่กิเลสของตนเฉพาะคน. ฉะนั้นจึงต้องเอาความต้องการ ความประสงค์มุ่งหมาย, หรือว่าความยอมรับได้ของสังคมที่ปกติ คือไม่วิปริต นี้มาเป็นหลัก . เขาวชนมักจะตะโกนว่า

"มันถูกของฉัน มันมีความถูกต้องของฉัน"; แม้แต่ลูกเล็กๆ เล็กๆ มันก็รู้จักอ้าง : ความถูกต้องของฉัน , ฉันมีความเห็นถูกต้อง". เราจะต้องขอให้เขาพิสูจน์ความมีประโยชน์, ให้เขาอธิบายความมีประโยชน์ ว่ามันมีอยู่อย่างไร. ในที่มีสุดก็ค่อยๆ มีความเข้าใจยิ่งขึ้น ตามลำดับว่า ความถูกต้องนั้นมันเป็นเช่นนั้น.

พระพุทธภาษิตกล่าวถึงสิ่งที่เป็นกุศล หรือเป็นความถูกต้อง ในลักษณะอย่างนี้, แล้วยังกำชับไว้ด้วยบทประกอบอื่นๆ ว่า **"ผู้รู้สรรเสริญ ไม่มีใครคัดค้านได้"** อย่างนี้ เป็นต้น.

ถ้าจะมองให้กว้างออกไปหน่อย ก็จะพบว่า **ความถูกต้องนี้ มันยังสัมพันธ์กันอยู่ กับสิ่งที่เรียกกันว่าความดี หรือความงาม หรือความยุติธรรม** เป็นต้น, เมื่อเอาสิ่งทั้งสามนี้เข้ามาประกอบเข้าด้วยกันความถูกต้องนั้น ก็ยังมีความหมายที่ชัดเจน หรือรัดกุมยิ่งขึ้นอีก. มันต้องดี อย่างที่ทุกคนยอมรับได้ว่าดี, และมันต้องนำคุณ คือไม่น่าเกลียดน่าชัง, แล้วมันต้องเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม คือไม่ทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมขึ้น แก่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง.

นี่เรียกว่า ความถูกต้อง ซึ่งเยาวชนของเรา จะยึดถือเป็นหลัก. อย่าได้เอาความถูกต้องของเขาไปเสียตะพึด เพราะว่า **เขาพูดหรือเขารู้สึกออกมาด้วยอำนาจของกิเลส**, โดยเฉพาะอย่างหนึ่ง ก็คือ อวิชชาหรือโมหะ **เนื่องจากยังรู้จักโลกนี้น้อยเกินไป**; ควรจะมีหลักสำหรับชักฟอกความถูกต้อง ให้เพียงพอสำหรับเยาวชน. เยาวชนของเรา ก็จะสามารถถือเอาความถูกต้องที่จะช่วยเขาได้จริงๆ .

.....

ที่นี้มาถึง **ข้อที่ ๕** อยากจะให้เขาทราบว่ **ศาสนาไม่ใช่ยาเสพติด**.

เกี่ยวกับข้อนี้ มันเป็นคำพูด ที่เนื่องมาจากเรื่องราวทางการเมือง มีเสียงเกิดขึ้นหนาหู ว่า"ศาสนาเป็นยาเสพติด" : เป็นคำพูดใหม่ๆ ซึ่งเยวชนวัยรุ่น กำลังสนใจกันอย่างหุ่่งที่เดียว. เขาเคยมาสอบถามซักใช้กับอาตมา ในลักษณะที่จะให้ยอมเห็นเป็นอย่างนั้นไปด้วยก็มี.

อาตมาก็รู้สึกขันในเรื่องนี้ คือขบขัน เพราะว่าเราเองนี่มันก็ติดศาสนาด้วย เหมือนกัน. ท่านทั้งหลายที่เป็นอุบาสกอุบาสิกา ก็คงจะรู้สึกตัวเองว่า กำลังติดศาสนา. ที่นี้พวกลูกเด็กๆ เขาว่า"ศาสนาเป็นยาเสพติด" มันก็จะถูกเสียแล้วว่ระมัง, แต่ที่นี้เรื่องมันไม่เป็นอย่างนั้น. **ที่เขาว่า ศาสนาเป็นยาเสพติดนั้น มองดูในแง่ที่น่ารังเกียจ ; ไม่มีประโยชน์และเป็นอันตราย.**

ที่นี้เรามาลองพิจารณาดูกันให้ดีกว่า "ติด" นี่มันมีความหมายก็อย่างไร? พิจารณาแล้วก็เห็นได้ว่า อย่างน้อยมันก็มีสัก ๒ อย่าง คือ มัน **ติดด้วยความโง่** กับ **ติดด้วยสติปัญญา** ; เหมือนว่าจะรักอะไร ก็รักด้วยความโง่ก็มี, รักด้วยสติปัญญาก็มี คนที่ติดศาสนา นี้ ก็อาจจะติดได้ด้วยความโง่ก็มี, ด้วยสติปัญญาก็มี, **ถ้าติดด้วยปัญญา** มันก็หมายความว่า **รู้จักคุณค่าของสิ่งนั้น, ถ้าติดด้วยความโง่ ความมมงาย ก็เป็นแต่เพียงความเชื่อ** ไม่รู้จักคุณค่าของสิ่งนั้น.

ที่นี้ เราก็จะมาดูกันต่อไปสักหน่อย ว่าสิ่งที่เรียกว่า "ศาสนา" นั้นคืออะไร? อย่างพุทธบริษัททั้งหลาย ควรจะเป็นที่แน่ใจกันแล้วว่า ศาสนานั้นมีขึ้นมาในโลก เพื่อ **จะแก้ปัญหาทางจิตใจ**, แก้ให้ได้, เป็นคู่กันไป กับการแก้ปัญหาในทางกาย

อย่าให้คนต้องมีความทุกข์, หรือมีปัญหาลึบทั้งทางกายและทางจิต. ศาสนามีความมุ่งหมายอย่างนี้, หรือมันเกิดขึ้นเพราะความจำเป็นอย่างนี้.

หลักวิชา หรือ วิธีปฏิบัติของแต่ละศาสนา ทุกๆ ศาสนานั้น ย่อมเป็นไป เพื่อทำลายความเห็นแก่ตัว. ดูต่อไปอีกนิด ก็เห็นได้ทันทีว่า เมื่อไม่เห็นแก่ตัว ก็ย่อมมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่, เมื่อมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ก็แก้ปัญหาทางสังคมได้. และเราก็อยู่กันอย่างเพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตาย, ถ้าถึงกับหมดความเห็นแก่ตัว แล้วก็จะหมดกิเลส บรรลุ มรรค ผล นิพพาน. อย่างนี้ปัญหาส่วนสังคมก็หมดไป, ปัญหาส่วนบุคคลคนคนหนึ่งๆ ก็สิ้นไป และมนุษย์ได้สิ่งที่ดีที่สุด.

สรุปความก็ว่า **ศาสนานี้สร้างสันติสุขส่วนบุคคล และสร้างสันติภาพส่วนสังคม**; ยิ่งติดศาสนา ก็ยิ่งสร้างสันติสุขและสันติภาพ. นี่จะเรียกว่า ยาเสพติดด้วยหรืออย่างไร? การติดฝิ่นหรือติดเฮโรอีนก็ตาม มันจะสร้างสันติสุขและสันติภาพ อย่างนี้หรือเปล่า? ถ้ามองเห็นอย่างนี้แล้ว ก็คงจะเห็นชัดลงไปทีเดียวว่า ศาสนานั้นคืออะไร? และจะเป็นยาเสพติดได้อย่างไร? ยังมองไม่เห็น ศาสนาเป็นสิ่งที่แก้ปัญหาวางจิตใจ กำจัดความเห็นแก่ตัว นี้อย่างนี้. ถ้าใครไปติดเข้า มันก็มีแต่ประโยชน์อย่างเดียว.

ที่นี้ มาดู **ยาเสพติด หรือ สิ่งเสพติด** กันบ้างว่า **มันคืออะไร?** สรุปความแล้ว สิ่งเสพติดตามความหมายธรรมดาสัมมัญ ก็คือ **สิ่งที่ทำลายจิตใจ ทำลายสติปัญญา กระทั่งทำลายร่างกาย** หรือจะพูดกลับอีกทีหนึ่งก็ว่า **ทำลายอนามัยของกายแล้ว ก็ทำลายสมรรถภาพของจิต** แล้ว **ก็ทำลายสติปัญญา**. นี่คือสิ่งเสพติดตามธรรมดาที่รู้จักกันอยู่.

สิ่งเสพติดนั้น ใ้รสร้อยอย่างโง่เขลา; คำว่า "รสร้อยอย่างโง่เขลา" ขอให้ไปนึกเอาเอง. ถ้าเผชิญใครบางคนมันไม่เคยเสพยาเสพติด อาจจะไม่รู้ว่ารสร้อยอย่างโง่เขลาคืออย่างไร? อาตมาเองก็ไม่เคย แต่ก็ยังเชื่อว่า ความรู้สึกนี้เป็นความรู้สึกที่ถูกต้อง ว่ารสร้อยของยาเสพติดนั้น เป็นรสร้อยอย่างโง่เขลา. แล้วมันก็ไม่ให้อะไรอื่น นอกจากจะให้โทษอันลึกซึ้ง อันเหนียวแน่น แก่ชีวิตนั้น; ดังนั้น มันก็ยิ่งทำลายอนามัยทางกาย, ทำลายอนามัยทางจิต, แล้วทำลายระบบอันถูกต้องของสติปัญญา. ที่นี้ศาสนาจะเป็นอย่างไรหรือเปล่า? ก็ขอให้คิดดู, เป็นสิ่งที่มองเห็นได้ไม่ยากเลย.

สิ่งเสพติด เช่น เฮโรอีนที่รู้จักกันดี ติดแล้วก็ต้องหามาเสพให้ได้ , และหามาโดยที่ไม่ต้องยึดถือความรู้สึกผิดชอบชั่วดี, หามาให้ได้ก็แล้วกัน, แล้วก็ประกอบอาชญากรรมใดๆก็ได้ ไม่คำนึงถึงประโยชน์ของผู้อื่นเลย. การติดศานานั้น มันเป็นอย่างนั้นหรือเปล่า? ใครติดศานาแล้วไปประกอบอาชญากรรมได้? ขอให้ลองคิดดู. ดังนั้นคำที่กล่าวว่า "ศานาเป็นยาเสพติด" นั้น มันมีความหมายอย่างอื่นเสียแล้ว. ควรจะใคร่ครวญต่อไป ถึงข้อที่ว่า ศานาที่จะเป็นยาเสพติดนั้น มันคืออะไรกันแน่?

เท่าที่พิจารณาดูอยู่ทุกวัน ก็เห็นชัดอยู่ทุกวัน ว่า **"ส่วนของศานาที่จะเป็นยาเสพติด"** นั้น มัน เป็นส่วนที่เป็นกาฝาก, หรือเป็นเนื้องอกของศานาต่างหาก. บางคนจะสงสัยขึ้นมาทันทีว่า ศานามีกาฝากหรือมีเนื้องอกได้อย่างไร? ผู้ที่สงสัยอย่างนั้น จะต้องเป็นคนที่ได้ยึดเอากาฝาก หรือเนื้องอกของศานาไว้ อย่างเหนียวแน่นอยู่แล้วทีเดียว. เขาจึงมองไม่เห็นว่ มันมีส่วนหนึ่งซึ่งเป็นกาฝาก หรือเป็นเนื้องอกของศานา, เพราะเขากำลังถือสิ่งนั้นเป็นศานา.

เรื่องศาสนาเป็นยาเสพติดนี้ ใครๆก็รู้ได้ว่า เป็นคำโฆษณาชวนเชื่อของระบบการเมืองฝ่ายหนึ่ง ซึ่งเขาอยากจะให้คนในโลกนี้ละทิ้งศาสนา, ที่รู้จักกันดีก็คือ ลัทธิมาร์คซิสม์ ที่ยกข้อนี้ขึ้นมาอ้างเป็นส่วนใหญ่. แต่เมื่อเราศึกษากันอย่างถี่ถ้วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่ของประวัติ หรือประวัติศาสตร์แล้ว กลับพบว่า ในสมัยที่มีการกล่าวเช่นนั้นในทวีปยุโรปนั้น ศาสนาในที่นั้นในเวลานั้น กำลังเป็นอย่างกาฝาก หรือเป็นเนื้องอก, โดยเฉพาะอย่างยิ่งศาสนาคริสเตียน กำลังอยู่ในลักษณะเช่นนั้น จึงถูกมองไปในฐานะที่เป็นยาเสพติด.

พระพุทธศาสนายังไม่ได้เข้าไปในทวีปยุโรป ในระยะนั้น คือ ๑๐๐ กว่าปี, ๑๕๐ ปีมานั้น ยังไม่มีพุทธศาสนาที่แท้จริง ได้เข้าไปในทวีปยุโรป, ฉะนั้นควรจะพูดได้เลยว่า คำกล่าวนั้น ไม่ได้กล่าวพาดพิงมาถึงพุทธศาสนา เพราะว่าพุทธศาสนายังไม่ได้เข้าไปในถิ่น ที่มีผู้กล่าวเช่นนั้น.

ที่นี้เราก็มองดูว่า ทุกศาสนาไม่ว่าศาสนาไหน จะมียุคหนึ่ง หรือบางถิ่นที่มันมีเหตุปัจจัยบางอย่างบางประการ ทำให้เกิดกาฝาก หรือเนื้องอกขึ้นมาได้ ด้วยกันทั้งนั้น. นี้ก็จะโทษใครไม่ได้, มันเป็นธรรมอย่างนั้นเอง. แล้วบางทีก็เป็นเจตนาของผู้มีสติปัญญาด้วยซ้ำไป, เพราะเหตุว่า **ความเชื่อและยึดถืออย่างมกายนั้น ในบางกรณีก็มีประโยชน์** คือ บุคคลที่ไม่มีสติปัญญาจะคิดอะไรได้ ก็ต้องมีการเชื่ออย่างยึดมั่นถือมั่น เพื่อเอาไปประพฤติปฏิบัติ ให้สุดความสามารถของตน.

ฉะนั้น ความมกายนั้น ทำให้เกิดศีลธรรมในบางระดับขึ้นมาอย่างถึงก็มี, เช่นยึดถือในความดี. แม้จะยึดถืออย่างมกายน ก็ประพฤติปฏิบัติความดีนั้น สุดความสามารถของตน, แต่ความมกายนั้นก็ยังมีอยู่ บางทีก็กระทำเกินไป จนน่าขยะแขยง

แล้วก็ไม่มีองค์การใด ที่มีอำนาจสามารถจัดสิ่งเหล่านี้ มันก็ยังมีหนักขึ้นๆ ; ทำให้ส่วนนี้ของศาสนา กลายเป็นยาเสพติดทางวิญญาณไปก็ได้.

เมื่อพิจารณาดูแล้ว ก็ควรจะบอกลูกเด็กๆของเรา ให้ทราบว่า **ศาสนานั้นไม่มีทางที่จะเป็นยาเสพติด** มีแต่คุณประโยชน์, ส่วนที่เป็นยาเสพติดนั้น เป็นเพียงกาฝากหรือเป็นเพียงเนื้องอกของศาสนา, ควรจะแยกกันให้ได้ด้วยสติปัญญา. **อย่าไปเข้าใจผิด ชนิดที่ทำบาปกรรมอย่างยิ่ง** คือประณามศาสนาว่า เป็นสิ่งเลวร้ายไปเสีย.

บัดนี้ เขาวชนของเรา **ยังไม่มีความรู้ว่าศาสนาคืออะไร?** ยังไม่มีความรู้ที่ถูกต้องแท้จริงนั้น เป็นอย่างไร? อาจจะไปหลงเอาส่วนใดส่วนหนึ่งขึ้นมาพิจารณา และประณามในฐานะที่เป็นยาเสพติด จนคนจำนวนมากพลอยเห็นตาม. **เขาวชนมีลักษณะพิเศษอยู่อย่างหนึ่ง คือชอบเปลี่ยนของเก่า ชอบมีของใหม่,** เมื่อเขาชินกันกับสิ่งใด ก็ไม่คิดว่า มันจะดีหรือชั่วอย่างไร, อยากจะเปลี่ยนอยู่เรื่อยไป นี้ก็เป็นช่องโหว่ หรือ **เป็นอันตรายอย่างหนึ่ง ที่ทำให้เขาวชนของเรา เกิดความคิดว่า "ศาสนาเป็นยาเสพติด".**

สิ่งที่จะต้องพยายามเป็นอย่างยิ่ง เกี่ยวกับข้อนี้ ก็คือว่า **พยายามแยกให้เห็นว่า พุทธศาสนาโดยเฉพาะ ไม่อาจจะเป็นยาเสพติด ;** แล้วยังจะกำจัดยาเสพติดเสียอีก; ไม่เป็นยาเสพติดนะ แล้วยังจะกำจัดยาเสพติด ให้สูญหายไปเสียอีก. แต่เดี๋ยวนี้ไม่มีโอกาสที่จะทำหน้าที่อย่างนี้; เพราะว่าคนส่วนมากไม่รู้จักใช้ แม้แต่องค์การที่ทรงอำนาจในประเทศชาติ ก็ยังไม่รู้จักใช้พุทธศาสนา เป็นเครื่องมือกำจัดยาเสพติด.

ฉะนั้น ขอให้ศึกษาพุทธศาสนากันให้ดี ๆ , เรื่องนี้พูดมากไปหน่อย เพราะมันเกี่ยวข้องถึงส่วนอื่นๆ และเป็นปัญหาที่มีอยู่เฉพาะหน้า และจะลุกลามยิ่งขึ้นไปอย่างน่าหวาดเสียว.

เราต้องการให้เยาวชนของเรารู้จักว่า ศาสนาไม่ใช่ยาเสพติด; แต่จะเป็นเครื่องกำจัดยาเสพติด แล้วเขาก็จะได้สนใจ หรือเคารพนับถือสิ่งที่เรียกว่าศาสนา จนทำความปลอดภัยให้แก่ตนได้. ขอให้คนแก่ๆ ทั้งหลาย ช่วยเหลือเยาวชนของเราในปัญหาข้อนี้ให้มาก.

....

ที่นี้ ข้อที่ ๖ อยากจะให้หัวข้อว่า **มนุษย์ต้องมีความแตกต่าง เหลื่อมล้ำกัน ตามกฎของกรรม.**

การที่ยกข้อนี้ขึ้นมาพูด ก็เพราะมีข้อเท็จจริงปรากฏชัดอยู่แล้วว่า เยาวชนของเรา กำลังเฮไปนิยมลัทธิที่โฆษณาว่า จะทำให้ทุกคนมีความเสมอภาคกัน. การที่จะทำให้ทุกคนมีความเสมอภาคกันนั้น มันเป็นการฝืนกฎธรรมชาติ, โดยเฉพาะก็คือกฎแห่งกรรม.

กฎแห่งกรรมนี้เป็นกฎของธรรมชาติ; ไปศึกษาดูให้ละเอียด จนให้รู้ว่ากฎแห่งกรรมนี้ก็เป็นกฎของธรรมชาติ อันหนึ่งด้วยเหมือนกัน. พูดสั้น ๆ ว่า **ทำอย่างไร, ก็จะได้อย่างนั้น. มีกิริยา ใดๆ, ก็จะมีปฏิกิริยา** อย่างนั้น. มี**การประกอบกรรม** ใดๆ, **ก็จะมีวิบากแห่งกรรม** อย่างนั้น.

ที่นี้คนเราเกิดมาไม่เหมือนกัน โดยร่างกายก็ไม่เหมือนกัน, โดยสติปัญญา ก็ไม่เหมือนกัน, เพราะฉะนั้นจะต้องทำกรรมที่ต่างกัน จึงต้องรับผลของกรรมที่ต่างกัน, นั่นเป็นเหตุให้เหมือนกันไม่ได้ จะต้องมีความแตกต่างกัน และมีความเหลื่อมล้ำแก่กัน.

ที่นี้เราก็ มีวิธีการอย่างอื่น ที่จะแก้ไขปัญหานี้ คือ **ทำให้อยู่ร่วมกันโดยสันติ** ทั้งที่มีความเหลื่อมล้ำต่อกันและกัน. ขอให้พุทธบริษัทเข้าใจเรื่องของกรรม อย่างถูกต้องกันเสียก่อน แล้วจะช่วยกันแก้ไขความเข้าใจผิดข้อนี้ สำหรับเยาวชนลูกเด็ก ๆ ของเราได้.

ความเหลื่อมล้ำต่ำสูงเป็นสิ่งที่มี ไปตามกฎของกรรม; เรามีกรรมะสำหรับที่จะป้องกันอันตราย อันเกิดจากความเหลื่อมล้ำต่ำสูงนั้นได้ โดยเฉพาะก็คือ **พระศาสนา ที่สอนให้มีเมตตากรุณา และสอนให้มีความรู้สึกรู้คิดนึก มีสัมมาทิฎฐิ** ที่จะแก้ปัญหาดังกล่าวได้.

เราอยากจะทำให้เกิด**สัมมาทิฎฐิ** ในข้อนี้ แก่เยาวชน , ให้เขารู้ว่ามันจะต้องมีความเหลื่อมล้ำต่ำสูง. เราจะไม่พยายามไปถมที่ต่ำ ให้มันเสมอกัน กับที่สูงโดยส่วนเดียว, หรือไม่พยายามที่จะโค่นที่สูง ลงมาหาที่ต่ำโดยส่วนเดียว; เพราะว่าเรามีทางที่จะทำให้ สูงและต่ำนั้นอยู่กันได้เป็นผาสุก ด้วยอำนาจของพระธรรม หรือพระศาสนา.

เมื่อเยาวชนของเรา มีความเข้าใจ อย่างนี้ ก็จะไม่หลงคำโฆษณาชวนเชื่อ ของลัทธิบางลัทธิ ที่โฆษณาอยู่ว่าจะทำให้เกิดความเสมอภาคกัน ไม่ให้มีนายทุน หรือชนกรรมาชีพ อย่างนี้เป็นต้น.

.....

ที่นี้ ข้อที่ ๗ อยากจะให้ชื่อว่า **ความจริงที่จะต้องกล่าวโดยภาษา-
ธรรมนั้นมีอยู่.**

ความจริงที่จะต้องกล่าวโดยภาษาธรรมนั้นมีอยู่. คำพูดที่กล่าวโดยภาษา-
คนนั้น มันจริงอย่างภาษาคน, มันไม่จริงทั้งหมด คือมันไม่จริงถึงที่สุด มันจริง
อย่างผิวเผิน. ความจริงที่ลึกซึ้งถึงขนาดที่ต้องกล่าวด้วยภาษาธรรมนั้นมีอยู่, และ
เป็นสิ่งที่เยาวชนของเราควรจะทราบ. ที่แล้วมา เราไม่อบรมสั่งสอนเยาวชนของเรา
ในข้อนี้, บางทีก็จะเป็นเพราะว่า คนแก่ๆ มันก็โง่เสียเอง มันก็ไม่สามารถจะสอน
เยาวชนในข้อนี้ได้.

อาตมาจะยกตัวอย่างพอเป็นตัวอย่าง เช่น จะพูดขึ้นว่า **"อรรอยนั้นคือบาป"**;
ใครฟังถูกบ้างก็ลองคิดดู. เด็กๆก็ชอบอรรอย คนแก่ๆก็ชอบอรรอย ได้กินอรรอย
แล้วก็ว่ามีบุญ. ที่อาตมาพูดเสียใหม่ว่า มันบ้า แล้วมันก็บาป.

อรรอยเรื่องที่ ๑ **ได้อรรอยมากๆ** แม้ในเรื่องอาหารการกิน นี่จะเป็น
อย่างไร? มันก็คงจะทำให้กินเข้าไปมาก เกินกว่าที่ควรจะกิน แล้วมันก็จะเกิด
อะไรขึ้น? หมอทั้งหลายก็คงจะบอกได้ดี. หรือเมื่อมันอรรอยจนเป็นโทษของความ
อรรอยแล้ว มันก็จะเห็นแต่แก่ความอรรอย, ไม่นึกถึงความรู้สึกผิดชอบชั่วดี มันก็จะ
ขโมย, หรือมันก็จะทำชั่วอย่างอื่น เพื่อให้มันได้อรรอย.

ขอให้สังเกตดูทุกๆ ไป บางทีก็ **ทำอาชญากรรมอันร้ายแรง เพียงเพื่อ
ความอรรอยเท่านั้น** ; ฉะนั้นก็ต้องถือว่า "อรรอยนั้นคือบาป". ถ้ากินไปตามความ
อรรอยก็คงจะอ้วน แล้วเป็นความดันสูง เป็นอะไรต่างๆ นานา, มันดีที่ตรงไหน.

แต่เมื่อพูดว่า "อรรอยเป็นเรื่องบาป" อย่างนี้ไม่มีใครยอมรับ คนแก่ก็ไม่สอนลูกเด็กๆ ว่าเป็นอย่างนี้, แล้วจะให้ลูกเด็กๆ เขารู้ได้อย่างไร.

ที่นี้ อรรอย ที่ยิ่งไปกว่านั้น, อรรอยเรื่องที่ ๒ ก็คือ **เรื่องของกามารมณ**, กามารมณก็คือเรื่องระหว่างเพศ ก็มีอัสสาทะหรือรสอรรอย ยิ่งไปกว่าข้าวปลาอาหาร. เมื่ออรรอยเป็นบาป แล้วอรรอยยิ่งขึ้นไปอีก มันก็เป็นบาปมากยิ่งขึ้นไปอีก. ควรจะให้เขาารู้ไว้ว่า กามารมณก็เป็นเรื่องของอรรอย แล้ว ก็มีเรื่องของบาป หลายอย่าง หลายประการรวมอยู่ในนั้น.

เด็กๆ ของเรากำลังบูชา **สิ่งที่เรียกว่ากามารมณ** โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในสมัยปัจจุบันนี้ ซึ่งทั้งโลกแห่ละเขาส่งเสริมกามารมณ จนไม่มีศีลธรรมเหลือ. เราก็บอกลูกเด็กๆ ของเราว่า เมื่อพูดกันตามทางภาษาธรรม ก็ต้องพูดอย่างนี้ ว่า "อรรอยนั้นคือบาป", อรรอยอาหารก็บาป, อรรอยกามารมณก็บาป, แล้วยังมีอรรอยอะไรอีก.

อรรอยเรื่องที่ ๓ นี้ก็อยากจะเรียกว่า **มานะและทิฏฐิ** ซึ่งมีใจความกว้างดี; เมื่อได้ถือมานะทิฏฐิได้ตามที่ตัวต้องการแล้ว มันอรรอย ไม่ต้องยอมใคร. อยากจะโกรธคน อยากจะด่าคน ได้ด่าแล้วก็อรรอย, นี้เรียกว่าอรรอยด้วยมานะทิฏฐิ. อย่างนี้ ยิ่งบาปหนักขึ้นไปอีก อรรอยอาหารก็บาปในอัตราหนึ่งแล้ว, อรรอยกามารมณก็บาปหนักขึ้นไปอีก, นี้อรรอยมานะทิฏฐินี้ บาปหนักยิ่งขึ้นไปกว่านั้น.

เยาวชนจะมองเห็นหรือไม่? เมื่อคนแก่ๆ เองก็มองไม่เห็น แล้วจะให้เยาวชนมองเห็นได้อย่างไร? ขอให้ช่วยไปคิดกันดู. อาตมากล่าวเพียงเป็นตัวอย่าง

เพื่อเราจะได้ออกแก่เยาวชนว่า คำกล่าวในทางภาษารวมนั้น มันมีอยู่อีกแผนกหนึ่ง ซึ่งลูกเด็กๆ จะไม่เข้าใจ.

ในขั้นต้นขอให้ฟังไว้ก่อน, แล้วก็ให้สนใจศึกษาภาษารวม ให้มากยิ่งขึ้นกว่าภาษาคน ซึ่งเป็นภาษาง่ายๆ ตื้นๆ กล่าวไปตามความรู้สึกของคนโง่, ว่าอ้ออ้อยก็ดี มีบุญ, ได้อ้ออ้อยทุกอย่าง แล้วก็ยังมีบุญมากยิ่งขึ้นดี. ทำบุญกัน สักหน่อย ก็อุทิศจะให้ได้อ้ออ้อยในสวรรค์ ในเมืองสวรรค์. ก็ลองคิดดูเถอะว่า อะไรมันจะเกิดขึ้น?

ถ้าหากว่า เยาวชนของเราได้รับการศึกษาอบรม เกี่ยวกับภาษารวม ที่แสดงความจริงอันลึกซึ้งอย่างนี้กันมาบ้าง ตั้งแต่อ่อนแต่ออก คือตั้งแต่ยังเล็กๆ เท่าที่เขาจะเข้าใจได้อย่างไร, ก็จะเป็นบุญเป็นกุศลแก่ลูกเด็กๆ เหล่านั้นเป็นอันมากทีเดียว. **อย่าไปผสมโรงให้ลูกเด็กๆ หลงใหลในความเอร็ดอ้ออ้อย จนบูชาความเอร็ดอ้ออ้อย ยิ่งกว่าสิ่งใดในโลกนี้.**

.... ..

ที่นี้ ข้อที่ ๘ อยากจะเรียกว่า การเลิกล้างสิ่งอันไม่พึงปรารถนา.

การเลิกล้างสิ่งอันไม่พึงปรารถนา นี้ก็เป็นสิ่งที่เราจะต้องกระทำ อย่างระมัดระวัง, ต้องกระทำกันอย่างมีศีลธรรม. อย่าใช้กำลังโหมกัน ใส่กัน จนถึงกับเลือดตกยางออก.

เดี๋ยวนี้มีเรื่องที่กำลังตึงเครียด หรือว่าเป็นปัญหาหนักในโลก ก็คือพวกเยาวชนได้รับการอบรม สั่งสอน โฆษณาชวนเชื่อ ให้เกลียดความเหลื่อมล้ำต่ำสูง;

แล้วก็จะไปยังนายทุน ว่าลัทธินายทุน ไม่ควรจะมีอยู่ในโลก, ควรจะทำลายให้หมดไปเสียจากโลก. นี่เขาวชนของเราโดยมาก ก็เป็นคนจน มันก็ยอมรับลัทธินี้ได้ง่าย.

คำว่า "นายทุน" ก็เป็นคู่กันกับ "ชนกรรมาชีพ" ทั้ง ๒ คำนี้ก็ล้วนแต่ไม่น่าฟังด้วยกันทั้งนั้น, เมื่อเราไม่อยากจะให้คำว่านายทุน หรือคำว่าชนกรรมาชีพมีอยู่ในโลก เราก็ควรจะทำในทางที่ให้มันราบรื่นไม่ใช่ด้วยการฆ่ากัน.

เรา **ควรจะทำให้นายทุนนี้ เปลี่ยนไปเป็นเศรษฐีใจบุญ ; แล้วก็ทำให้ชนกรรมาชีพ คนรับจ้างนี้ เปลี่ยนเป็นคนที่ยั่งยืนแข็งแรง ประพฤติธรรมะ** จนไม่ต้องเลี้ยงชีวิตด้วยการรับจ้างวันหนึ่งๆ อีกต่อไป นี่สามารถจะให้คำว่า "นายทุน" หรือคำว่า "ชนกรรมาชีพ" **หายไปจากโลก โดยวิธีของศีลธรรม.**

ทำไมจะต้องมาผจญผลันใช้วิธีการซึ่งมันเป็นการฆ่ากัน อย่างที่กำลังคอยจ้องกันอยู่ที่นั่น ทีนี้ ในประเทศนั้น ในประเทศนี้ ดูเหมือนจะเต็มไปด้วยหวัระแหง ในโลกที่เดียว. ที่ทำยังไม่สำเร็จก็คอยจ้องกันอยู่, แม้ในประเทศที่ใหญ่ เป็นอภิมหาอำนาจ เป็นอะไรก็ตามเถอะ มันก็ยังมีลัทธิที่เป็นปฏิปักษ์ต่อกัน และกัน คอยจ้องจะทำลายล้างกันด้วยการฆ่า, **ไม่ได้พยายามที่จะเลิกล้างสิ่งนี้ด้วยศีลธรรม, ไม่ใช่อำนาจของพระธรรม, ไม่ใช่อำนาจของพระเป็นเจ้า, มาแก้ไขปัญหานี้ หรือเลิกล้างลัทธิที่ไม่พึงปรารถนาเหล่านี้.**

เราอยากให้เขาวชนของเราไม่หลงไปตามเขา, มามองดูอย่างผู้มีสติปัญญา **มีสัมมาทิฏฐิ** หรือว่า **เป็นพุทธบริษัท** จะเลิกล้างสิ่งที่ไม่พึงปรารถนาได้

ด้วยอำนาจของศีลธรรม; โลกนี้ก็จะไม่ต้องเปื้อนเลือด, ใช้คำว่าอย่างนี้ ก็คงจะเข้าใจกันได้ง่าย.

ทำไมจะไปผจญผลันเปลี่ยนโลกนี้ ด้วยการฆ่าฟันกันอย่างไม่ต้องดูอะไร; จะฆ่าฟันกันอย่างไรที่เรียกว่ามีคดียุติ อย่างนี้ก็เอานี้. เขามีความเห็นผิดถึงขนาดนี้ว่าจะฆ่าฟันกันอย่างไม่ต้องดูอะไรกันแล้วก็ตาม, เพื่อจะเปลี่ยนโลกนี้ให้มันเป็นอย่างอื่น.

ที่จริงก็ไม่มีเหตุผล ที่จะต้องเปลี่ยนโลกนี้ให้เป็นอย่างอื่น เพราะมันแก้ไขได้, และถ้าจะเปลี่ยนให้เป็นอย่างอื่น มันก็ต้องโดยวิธีอื่น ซึ่งไม่ต้องมีการฆ่ากัน.

สิ่งที่เรียกว่า **"มนุษยธรรม"** คือ **ธรรมะสำหรับมนุษย์นั้น** ไม่เกี่ยวกับการฆ่า, แม้ว่ามนุษย์จำเป็นจะต้องทำสงคราม ก็ต้องทำเพื่อรักษาศีลธรรม ไม่ใช่เพื่อฆ่าคน ไม่มีเจตนาแห่งการฆ่า. เราควรจะระบุมนุษยธรรมไปยังคำว่า **"อหิงสา"** คือ **ไม่เบียดเบียน ไม่กระทบกระทั่งผู้อื่น** แม้ให้ระคายคนสักเส้นหนึ่ง, นั่นคือความหมายของคำว่า "อหิงสา" อันสมบูรณ์ที่สุด. เดียวนี้เราจะล้างชีวิตเขา แล้วมนุษยธรรมมันจะเหลืออยู่ที่ตรงไหน มันก็คือทำโลกนี้ให้หมดมนุษย์ ให้ไม่มีมนุษย์เหลือ.

ทำไมเขาไม่ถอยหลังเข้าคลอง? คือไม่ยอมมองดูไปข้างหลังว่า มันเคยรอดกันมาได้ได้อย่างไร? บรรพบุรุษของเรารอดมาได้ได้อย่างไร? มีศาสนาคุ้มครองอย่างไร? ถ้าเข้าใจในเรื่องนี้ ก็จะเลิกความคิดที่จะใช้ศาสตราวุธสำหรับแก้ปัญหา; แต่จะ **ใช้ธรรมอาวุธ - อาวุธคือธรรมะ** อันได้แก่ **ศีลธรรม** นั่นเอง เพื่อจะแก้ปัญหาในโลกที่สวองามของเรา.

.....

ข้อที่ ๙ อยากจะให้เยาวชนของเรา รู้จักสิ่งที่เรียกกันว่า เทคโนโลยี หรือ เทคโนโลยีที่ควรจะรู้จัก.

เดี๋ยวนี้ในโลก ทั้งโลก บุกาเทคโนโลยียิ่งกว่าพระเจ้า, ที่พูดอย่างนี้ ไม่ใช่คำด่า ไม่ใช่เจตนาจะด่า แต่พูดไปตามที่มองเห็นอยู่แท้ๆ . ไม่ต้องสังเกตพิจารณาพิถีพิถันอะไร ก็มองเห็นอยู่แท้ๆ ว่า เขากำลังบุกาเทคโนโลยี, เป็นทาสของเทคโนโลยี, ระดมอะไรทุกอย่าง อย่างเพื่อเทคโนโลยี, ตามแขนงของวิชาการ หรือการงานนั้นๆ ใช้วิชาเทคโนโลยีสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ ขึ้นอย่างมหาศาล อย่างรวดเร็ว.

นี่เราอยากจะทำบอกให้เยาวชนของเราทราบ ว่า เทคโนโลยีของมหาภัยักษ์ อย่างนี้ มันจะทำโลกให้เป็นสวรรค์ของปีศาจ; มันจะทำโลกนี้ให้เป็นสวรรค์ก็ได้ แต่เป็นสวรรค์ของปีศาจ คือความเข้มข้นของกิเลส ที่มีอยู่ในจิตใจของคนนั่นเอง. เพราะว่าเทคโนโลยีทั้งหลาย จะสร้างแต่สิ่งทีอำนาจความสะดวกสบาย สนุกสนาน เอร็ด อร่อย งดงาม แข่งกันกับเทวดา, ในบางสิ่งบางอย่าง เขาสร้างได้ล้ำหน้าพวกเทวดา ที่เราเคยอ่านมาในพระคัมภีร์ด้วยซ้ำไป.

นี่เราเรียกว่า เทคโนโลยีอย่างมหาภัยักษ์ เพราะว่ามันมีอำนาจมากเหลือเกิน. วิชาความรู้ก้าวหน้าในทางวิทยาศาสตร์อย่างเดี๋ยวนี้ มันยิ่งไปกว่ามหาภัยักษ์เสียอีก; แล้วมันก็ช่วยกันทำโลกนี้ให้เป็นสวรรค์ของมหาภัยักษ์ คือกิเลสที่มันมากยิ่งขึ้น; อย่างสมกันทีเดียว, อย่างสมสัดสมส่วนกันทีเดียว.

สวรรค์ชนิดนี้ มันก็ เป็นสวรรค์ของปีศาจ คือกิเลส; แล้วก็ส่งเสริมกิเลสยิ่งๆขึ้นไป. ยิ่งทำขึ้นเท่าไร ก็ยิ่งทำคนให้ไกลไปจากธรรมชาติ, ให้เกลียด

ธรรมชาติ, ให้เกลียดธรรมชาติอันสงบ, ไม่อยากจะเป็นอยู่อย่างสงบ แล้วก็เกลียดธรรมชาติ, ให้เกลียดพระเจ้าในที่สุด. มันไกลไปจากธรรมชาติ ก็คือ **ไกลไปจากพระเจ้า** นั่นเอง, แล้วมัน ก็เพิ่มอาชญากรรมขึ้นมาในโลก.

ขอให้คิดดูให้ดี ว่า**อาชญากรรมเพิ่มขึ้นมาเพราะเหตุใด?** ผู้มีปัญญาทั้งหลาย เขาลงความเห็นกันว่า เพราะ**ว่าเศรษฐกิจไม่ดี** อาชญากรรมในประเทศนี้หรือในโลกนี้ มันก็เพิ่มมากขึ้น . อตมาเห็นว่ามันหลับตาพูด ที่จริง **อาชญากรรมมันเกิดขึ้น** เพราะ**ว่าเศรษฐกิจมันดีเกินไปอย่างนี้**; ไม่ใช่เศรษฐกิจมันไม่ดี.

เศรษฐกิจมันดีเกินไปจำเป็น คนก็มีจิตใจผิดปกติ. ก็ดูซิ, ที่ว่าเขามีเงินใช้ อะไรเหลือเพื่อนั้น เขาหยุดทำอาชญากรรมหรือเปล่า? ที่แท้คนที่เศรษฐกิจดี มันยิ่งประกอบอาชญากรรมอันเลวร้ายยิ่งไปกว่าคนที่ยากจน. อาชญากรรมของคนมั่งมี ก็คือคอร์รัปชัน นี่เพราะว่าเศรษฐกิจมันดีเกินไป, ยิ่งเทคโนโลยีเข้ามาช่วย เรื่องความสุข สนุกสนาน เวิร์ดอรรอย ทางเนื้อทางหนังเข้าด้วยกันแล้ว อาชญากรรมและคอร์รัปชันมันก็เพิ่มมากขึ้น.

นี่ขอให้สังเกตกันดูสักอย่างหนึ่งว่า **อาชญากรรมมันเพิ่มขึ้น** เพราะ**เศรษฐกิจมันดีเกินไปสำหรับกิเลส**; นอกไปกว่านี้ คนเราก็เป็นโรคจิตโรคประสาทกันมากขึ้น.

การที่ **คนสมัยนี้เป็นโรคจิต** หรือ **โรคประสาทมากขึ้น** นั้น **เพราะมีความหลงไหลไปตามกระแสแห่งความเจริญก้าวหน้าของโลก ที่บูชาเทคโนโลยี**: ตัวเองก็หลงไหล, แล้วก็อยากให้ลูกหลานเหลนหลงไหล ในความดีอย่างโลก ๆ ในความ

มีหน้ามีตา ความร่ำรวย ความอะไรต่างๆ อย่างโลกๆ ซึ่งเป็นผลของเทคโนโลยีแห่งยุคปัจจุบัน.

ยิ่งหลงเท่าไร มันก็ ยิ่งเพิ่มค่าใช้จ่าย มากขึ้นเท่านั้น, เดี่ยวนี้เขาจะประชุมอะไรกันสักหน่อย เช่นประชุมนักเรียนเก่านี้ เขาก็ต้องเอาโรงแรมที่หรูหรามากที่สุด แล้วก็ในห้องที่สวยที่สุด. จะพิจารณาแก้ปัญหาความยากจนคนแค้นของชาวนานี้ เขาก็ประชุมกันที่โรงแรมที่หรูหรายอดเยี่ยมที่สุด เหมือนกับเมืองสวรรค์, อย่าออกชื่อเลยว่าที่ไหน. ทุกคนคงจะทราบดีอยู่แล้วว่า ที่ไหนบ้าง ที่เขานัดประชุมกัน เพื่อแก้ปัญหาความยากจนของชาวนา, ไม่ได้มานั่งในโคลนในนา แล้วพิจารณาแก้ปัญหาของชาวนากับชาวนา กับโคลน กับวัว กับควาย อย่างนี้.

นี่มันเป็นทาสของวัตถุนิยม หรือเทคโนโลยี มากถึงขนาดนี้, นี่มนุษยธรรมมันก็มีไม่ได้ เพราะมันไม่สมศักดิ์ ไม่สมส่วน ไม่สมดุลย์ ไม่ตรงตามเรื่องของมัน.

ที่นี้เราจะดูอีกมุมหนึ่ง ก็พบว่า **เทคโนโลยีนี้ มันทำลายทรัพยากรของธรรมชาติ เร็วเกินไป และเกินจำเป็นด้วย.** ความก้าวหน้าในทางเทคโนโลยีในโลกเวลานี้ รุนแรงมาก, แล้วก็เปลี่ยนแปลงธรรมชาตินี้ ให้มาเป็นผลิตผลนานาประการ จนจดจำกันไม่ไหว . หรือว่าจะสังเกตกันไม่ไหว. **ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในดิน ใต้พื้นดินนี้ ถูกขุดขึ้นมาทำ ใช้ ในสิ่งที่ไม่จำเป็น** คือเกินจำเป็น ที่เราจะต้องอยู่กันอย่างนั้น จะต้องกินกันอย่างนั้น จะต้องไปมากันอย่างนั้น ซึ่งมันล้นแต่ไม่จำเป็น. มันยังมีปัญญามาก ก็ยิ่งขุดขึ้นมาถลุง คือทำให้หมดไปโดยเร็ว , แล้วไม่เท่าไรมันก็จะหมด แล้วก็ไม่ได้ทำให้มนุษยมีความสุขยิ่งขึ้น, ทำให้มนุษยมีปัญหามากขึ้น พร้อมกับที่ทำลาย ทรัพย์สมบัติของพระเป็นเจ้าในแผ่นดินนี้ให้หมดไป.

นี่เราอยากจะให้เยาวชนของเรา รู้จักเทคโนโลยีมหาอำนาจอันร้ายกาจนี้ ในลักษณะอย่างนี้. อย่าให้ไปหลงเทคโนโลยีกันนักเลย, เทคโนโลยีนั้น ยิ่งไปหลงกับมันเข้า มันก็ยิ่งค้นพบ วิธีที่จะทำลายโลกนี้ให้วินาศเร็วเข้า. ส่วนที่จำเป็นจะต้องทำนั้นนะ มันมีน้อยมาก, ส่วนที่ไม่จำเป็นจะต้องทำมันกลับมีมาก มันก็เสียไปเปล่าๆ.

คำว่า "เทคโนโลยี" ในที่นี้ เป็นเรื่องวัตถุนิยมทั้งนั้น ไม่มีเรื่องทางจิตใจเลย; ถ้าเขาเปลี่ยนเทคโนโลยีมาเป็นทางจิตใจเสียบ้าง ก็จะได้จะดีกว่านี้ แต่เขาไม่ต้องการ แล้วเขาคงจะให้เอาเขาด้วย, เมื่อเราบอกว่า เปลี่ยนเทคโนโลยีมาเป็นเรื่องทางจิตใจกันเสียบ้าง อย่าเป็นเรื่องทางวัตถุโดยส่วนตัวเลย. นี่เป็นเรื่องเทคโนโลยี เกี่ยวกับเยาวชน.

ที่นี้ ข้อที่ ๑๐ อยากจะเรียกชื่อว่า เรื่องอันเกี่ยวกับรัฐบาล.

ในโลกนี้มีหลายประเทศ แต่ละประเทศมีรัฐบาล, ฉะนั้นในประเทศนั้นก็ยังมีรัฐบาล และมีประชาชน. เดี่ยวนี้มีความคิดที่เกิดขึ้น แล้วก็ยึดถือกันอยู่เป็นหลัก โดยรู้ตัวก็มี, ไม่รู้ตัวก็มี, โดยเจตนาก็มี, โดยไม่เจตนา ก็มี, ว่า "รัฐบาลนั้นเป็นปฏิปักษ์กับประชาชน".

ลองคิดดูเถอะ, สังเกตดูเถอะ, ว่าในโลกนี้ มีประเทศไหนบ้าง ที่รัฐบาลกับประชาชนมีความรู้สึกว่าเป็นสิ่งเดียวกัน; ว่ารัฐบาลก็คือเขา เขาก็คือ

รัฐบาล. ในประเทศที่ใหญ่ยิ่ง เป็นอธิปไตยประเทศ แล้วยิ่งพบงายที่สุด เด่นที่สุด คือ การต่อสู้ระหว่างประชาชนกับรัฐบาล ในลักษณะที่เป็นฝ่ายตรงกันข้าม.

ถึงแม้ในประเทศเล็กๆ อย่างประเทศไทยเรานี้ก็เหมือนกัน เคยพบที่ไหนบ้าง? ที่ประชาชนรู้สึกว่ เราเป็นอันเดียวกัน หรือสิ่งเดียวกันกับรัฐบาล, หรือรัฐบาลเป็นสิ่งเดียวกันกับเรา. ความรู้สึกอันนี้รุนแรงยิ่งขึ้นทุกที คือมีความรู้สึกในทางที่เป็นปฏิปักษ์ต่อกัน ยิ่งขึ้นทุกที.

ในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราช เสียอีก ยังจะพอมองเห็นว่า ประชาชนมีความรู้สึกว่รัฐบาลของเรา หรือเราเป็นอันเดียวกันกับรัฐบาล, อย่างน้อยก็รู้สึกทำนองนั้น มากพอสมควร. ครั้นมาถึง สมัยประชาธิปไตย เสรีประชาธิปไตย ความคิดก็เดินแยกทางกันไป เราก็เรา รัฐบาลก็รัฐบาล . อยากรจะเรียกความคิดอันนี้ว่า มันเป็นความคิดที่วิปลาสอย่างยิ่ง ; ไม่ตรงกับข้อเท็จจริง ไม่เป็นไปตามความมุ่งหมาย ในการที่ประเทศประเทศหนึ่งจะมีรัฐบาล.

ฉะนั้นอยากจะเรียกว่า มัน เป็นความคิดที่โง่งม บ้าบอที่สุด ที่รู้สึกว่ รัฐบาลกับประชาชนนั้น เป็นปฏิปักษ์ต่อกันเสมอไป. ไม่มีใครพยายามสร้างศีลธรรมขึ้นมา ในลักษณะที่ว่ รัฐบาลคือประชาชน. ประชาชนคือรัฐบาล.

ตามที่เป็นจริงนั้น ประชาชนเป็นเจ้าของประเทศ, แล้วก็มากเกินไป แล้วก็ส่วนใหญ่ หรือส่วนมากที่สุดก็ไร้การศึกษา พุดไม่กลัวโกธ ก็ว่าโง่, ส่วนมากมัน ยังมีแต่คนโง่ ฉะนั้น จึงปกครองประเทศไม่ได้ จึงต้องตั้งรัฐบาล คือคนฉลาดให้เป็นคณะสำหรับปกครองประเทศ. พอตั้งขึ้นแล้ว ก็กลายเป็นปฏิปักษ์,

ปฏิบัติ นี้แปลว่า **ฝ่ายที่ตรงกันข้าม**, กลายเป็นฝ่ายที่ตรงกันข้ามต่อกันและกัน ก็ต่อสู้กัน ก็คิดจะทำลายล้างกัน ไม่มีเวลาสิ้นสุด. **มันผิดกฎของธรรมชาติ อยู่โดยอัตโนมัติ** : เจ้าของประเทศ สมมติหรือแต่งตั้งคนขึ้นปกครองประเทศ แล้วก็เป็นปฏิบัติต่อกัน.

นี่คือความไม่มีศีลธรรมอย่างยิ่งในหมู่มนุษย์, ไม่มีสัมมาทิฐิ ในหมู่มนุษย์นี้ มันจึงเกิดผลร้ายขึ้นมา อย่างสาสมกันทีเดียว, ประชาชนก็หาว่า รัฐบาลเป็นนายทุน, รัฐบาลเป็นศักดินา, รัฐบาลเป็นขุนศึก, แล้วก็ยุยงส่งเสริมปลุกปั่นกัน ให้มีความเข้าใจอย่างนี้.

ขอให้เราลองพิจารณาดูว่าศีลธรรมมันจะมีที่ตั้งที่ตรงไหน? ความสมควรสมานสามัคคีหรืออะไร มันจะมีได้อย่างไร? คือถ้าหากว่ามันมี **ศีลธรรมเข้ามา มันจะเกิดอะไรขึ้น?** จึงพูดอย่างกำปั้นทุบดินได้เลยว่า ถ้ามัน **มีศีลธรรมเต็มเปี่ยมแล้ว** ก็จะไม่มีการที่ **รัฐบาลที่เป็นนายทุน, รัฐบาลศักดินา, รัฐบาลขุนศึก.** ขุนศึกทั้งหลายก็ประจบนายทุน ตั้งอยู่ได้ด้วยนายทุน, มาเป็นรัฐบาล ก็เป็นรัฐบาลขุนศึกชนิดที่เนื่องกันอยู่กับนายทุน, มันก็ไม่มีทางที่จะเห็นใจคนยากจน.

ถ้าศีลธรรมเข้ามาแล้ว มันก็มีแต่คนที่ **มีธรรมะ** ทำหน้าที่ของตนตามหน้าที่ที่จะต้องทำ , มันก็เป็นเหมือนกับว่า เป็นเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน, "เป็นเพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกัน" ทำหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมายให้ทำ ตามที่ควรจะทำตามความสามารถของตน เพื่อทุกคนจะได้มีความสุขมีสันติสุขร่วมกัน อย่างนี้.

ถ้าเราชี้แจง ให้เยาวชนของเรา **มีความเข้าใจถูกต้อง** อย่างนี้, ในอนาคตข้างหน้า เขาก็ไม่ต้องมีรัฐบาลที่เป็นปฏิปักษ์กับประชาชน, ไม่ต้องมีประชาชน

ที่เป็นปฏิปักษ์กับรัฐบาล ซึ่งจะต้องใช้คำว่า "เขา" ว่า "เรา" กันอยู่เสมอ, โกรธขึ้นมา ก็ว่ามึงว่ากู มันไม่มีทางที่จะเป็นคนเดียวกันได้. อันนี้เอาตามาคิดว่า มันเป็นศีลธรรม ข้อสำคัญข้อหนึ่ง, เป็นศีลธรรมเกี่ยวกับความมั่นคงของชาติไทย ที่เยาวยชน ควรจะรู้จัก จึงเอามาพูด.

.... ..

ที่นี้ ข้อที่ ๑๑ อยากจะเรียกชื่อว่า เรื่องของประเทศไทย; เรียกสั้น ๆ ว่า เรื่องของประเทศไทย, คือเรื่องต่างๆ ของประเทศไทย ที่ไม่เหมือนใคร ที่เรา จะต้องรู้. อย่างน้อยที่สุดก็ควรจะต้องรู้ ว่า ประเทศเราควรจะมีอะไร อย่างไร ที่เหมาะสม กับความเป็นไทย.

ข้อแรก ก็อยากจะพูดว่า ประเทศไทยเราอย่างที่เป็นอยู่นี้ ไม่ต้อง ไปหวัง ที่จะเป็นประเทศอภิมหาอำนาจ. แต่ลูกเด็ก ๆ ของเรา ก็อยากจะให้ ประเทศไทยเป็นประเทศอภิมหาอำนาจ เอากับเขาสิ, เขาก็พยายามทุกอย่าง อย่างไม่ ดูหน้าดูหลัง ไม่ดูอะไรหมด ที่จะให้มีระบบการเมืองอย่างกับประเทศมหาอำนาจ หรือ อภิมหาอำนาจ กับเขาบ้าง. มันก็กลายเป็นเรื่องบ้าหลัง, หมายความว่า ไม่มีทางที่จะเป็นไปได้ แล้วมันก็บ้าเปล่าๆ.

ประเทศไทยมีวัฒนธรรมอย่างนี้ มีขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างนี้ ทั้งหมดนั้นล้วนแต่ออกมาจากพระพุทธศาสนา ใฝ่หาสันติสุข; ไม่ต้องการ จะล่าเมืองขึ้น. ทำไมจะต้องไปนิยมระบบการเมือง อย่างอภิมหาอำนาจ.

ข้อที่สองประเทศที่มีประชาชนยึดมั่นในทางศีลธรรมนี้ ต้องไม่มีระบบหลังเลียด จะไปหวังระบบหลังเลียด มันก็ไม่มีประเทศอย่างนี้. ประเทศไทยเรา ยังมีความเหมาะสมที่จะแก้ปัญหาต่างๆ ด้วยศีลธรรม, ไม่มีเหตุผล ไม่มี ความเหมาะสมใดๆ ที่จะแก้ปัญหามาของประเทศด้วยศาสตราวุธ หรือด้วยการหลังเลียด. แต่ว่าเยาวชนไทยของเรา ก็กำลังเปลี่ยนความคิดเห็น, มีเลียดที่ร้อนระอุยิ่งขึ้น ทุกที จนถึงกับเป็นคนบ้าเลียดกับเขาด้วยเหมือนกัน.

นี่ขอให้เยาวชนของเรา **รู้จักประเทศของตัวเองให้ถูกต้อง แล้วศีลธรรมก็จะมีมา และจะคุ้มครองประเทศได้.**

ที่นี้ข้อที่ ๑๒ ซึ่งเนื่องต่อกันไปอีกว่า **ศีลธรรมกับโลกในสภาพปัจจุบัน จะปรักกันเข้าได้หรือไม่?** โลกในสภาพปัจจุบันเป็นอย่างไร? ทำนองทั้งหลายก็พอจะทราบกันอยู่บ้าง หรือมองเห็นกันอยู่ ว่ามันเป็นอยู่อย่างไร. และโลกในลักษณะเช่นนี้ มันจะปรับเข้าได้ไหม กับสิ่งที่เรียกว่า "ศีลธรรม"? อาตมาเคย ได้ยินเยาวชนหลายคน, เยาวชนที่เป็นนักศึกษา, **เขาพูดว่าระบบศีลธรรมนั้นใช้กันไม่ได้เสียแล้วกับโลกในภาวะปัจจุบัน.**

เขาประณามหรือขีดฆ่าออกไปเลย ว่าสิ่งที่เรียกว่า ศีลธรรม นั้น **ใช้ไม่ได้กันเสียแล้วกับโลกนี้ในสภาพปัจจุบัน,** คงเหลือใช้ได้อยู่ก็แต่อำนาจ อำนาจอาวุธ อำนาจการเมือง อำนาจอะไรก็ตามที่เรียกว่าอำนาจก็แล้วกัน ศีลธรรม นั้นพ้นสมัย ที่จะเอามาใช้กับโลกในสภาพปัจจุบัน.

นี่เราก็มี ปัญหาขึ้นมาทันทีว่า ศีลธรรมกับโลกในปัจจุบันนี้ มันยัง จะไปกันได้หรือเปล่า? เราไม่มีความคิดอย่างนั้น , เพราะเรามีความยึดมั่นใน พระธรรม หรือในศีลธรรมแน่นแฟ้นเกินไป จนถึงยืนยงอยู่อย่างเดียวว่า **ธรรมะนี้ เป็นสิ่งที่สามารถแก้ปัญหาได้ทั่วไป ได้เรื่อยไป ตลอดกาลนิรันดร.** โลกใน สภาพปัจจุบันจะเลวทรามอย่างไร ก็ยังจะต้องแก้ไข ด้วยสิ่งที่เรียกว่า "ศีลธรรม" อยู่นั่นเอง.

แต่ถ้าเมื่อเรามองดูภาวะการณ์ต่างๆ แล้ว ก็รู้สึกสลดใจ, จวนจะเห็นคล้ายไป ตามทางที่เยาวชนรุ่นใหม่เขาว่า. เขามีเหตุผลว่า การเมืองรอบด้าน เนื่องด้วยประเทศ ทั้งหลาย ทั่วโลกของประเทศเราเนี่ย มันไม่อำนวยให้เราสามารถใช้ศีลธรรมอยู่ได้, ก็จะต้อง ใช้อาวุธ อาวุธร้อนหรืออาวุธเย็นก็ตาม; คือใช้การเมืองกับการใช้อาวุธ ปืนผา เหล่านี้ เพื่อจะแก้ปัญหาต่างๆ . ถ้าเยาวชนในโลกนี้มีความคิดอย่างนี้กัน หมดแล้ว ก็เป็นอันว่า ศีลธรรมก็หมดไปจากโลก แล้วก็คือ มิคสัญญีจะต้อง เกิดขึ้น.

ที่นี้ ในฐานะที่ว่าเป็นพุทธบริษัท ในสายโลหิตสืบกันมาช้านาน เรายัง คงยึดมั่นในสิ่งที่เรียกว่า "ศีลธรรม" อยู่. **โลกนี้เขาไปจากแนวของศีลธรรม ก็ดึง กลับมาสู่นวของศีลธรรม,** เพราะถ้าดันทุรังไปเท่าไร มันก็ยิ่งไปหาความวินาศ หรือจุดสิ้น จุดจบกันเท่านั้นเอง เพราะว่าต่างฝ่าย หรือแต่ละประเทศนั้นนะ เขาก็มี ความมูทะลุจุดันด้วยอำนาจของกิเลส อยู่ด้วยกันทั้งนั้น, เมื่อ ทุกฝ่ายยึดถืออธรรม, คือไม่ถือเอาธรรมเป็นหลักแล้ว มัน ก็จะต้องกระทำตอบต่อกันและกัน ใน ลักษณะที่นำมาซึ่งความวินาศ.

นี่เขาก็ยังแย้งว่า "เราจะมัดศีลธรรมอยู่คนเดียว เราก็ตาย". เขาก็บอก
ว่าแม้เราจะดันทุรังไป โดย **ไม่มีศีลธรรม**; เขาก็ตายยิ่งกว่านั้น คือ **ตายเร็วยิ่ง
กว่านั้น**. ถ้าอยู่ในศีลธรรมนี้ มันยังมีทางที่จะตายดี, ถ้าดันทุรังไปโดยไม่มี
ศีลธรรมนี้ มันก็ได้ตายแล้ว. ก็ไปเลือกดูเอาเองก็แล้วกันว่า ควรจะเอาอย่างไร?

เมื่อพูดถึงโลกในสภาพปัจจุบันนี้ ก็อยากจะทำความเข้าใจกันอีกสักชนิดหนึ่งว่า
โลกในสภาพปัจจุบันนั้น เป็นโลกแห่งวัตถุนิยม; และโลกแห่งวัตถุนิยมนั้น
มีใจความสำคัญอยู่ตรงที่ว่า จะ **ไม่บังคับความรู้สึก**. ความรู้สึกในที่นี้ ก็หมายถึง
ถึงความรู้สึกของกิเลส ที่ตกอยู่ใต้อำนาจสร้อยของวัตถุ.

**เราประดิษฐ์สร้างสรรค์วัตถุขึ้น ให้มีสร้อยสำหรับมอมตัวเอง
ให้มันเมา**; แล้วก็หลงอยู่ในวัตถุนั้น, แล้วก็ไม่อยากจะบังคับความรู้สึกใดๆ
ทั้งสิ้น คือจะปล่อยให้มันไปตามอำนาจของความรู้สึกให้มันได้รับรสที่เขาเรียกกันว่า
ความอร่อย, แล้วก็ในลักษณะที่เรียกว่า ถึงจิตถึงใจ ถึงอกถึงใจ ลักษณะอย่างนี้
รวมเรียกว่า **ไม่บังคับความรู้สึก**.

เดี๋ยวนี้ **โลกเขาก็ไม่บังคับความรู้สึกกันยิ่งขึ้น** ทำอะไรตามใจกิเลส
ยิ่งขึ้น, มันก็เท่ากับว่า ใส่ปุ๋ยให้กิเลสเรื่อยไป กิเลสก็งอกงาม เหมือนกับต้นไม้
ที่มันได้ปุ๋ยดี ได้ดินดี . จิตใจของคนเหล่านั้น ก็ไม่มีวันที่จะพบกับแสงสว่าง.
เดี๋ยวนี้โลกมันมีวัฒนธรรมวัตถุนิยม อย่างนี้ ก็มีปัญหาในการที่จะมีศีลธรรม
หรือจะกลับไปสู่ศีลธรรม.

เราจะทะเลาะกับเยาวชนลูกเด็กๆ ของเรา ในเรื่องนี้นักอย่างไรดี? **เขาจะ
ส่งเสริมมัน; เราจะให้ถอยหลัง** ออกมาเสีย. เราบอกให้เขาถอยมาหาความ

ปลอดภัย, แต่เขากลับเห็นว่า เขาจะออกไปสู้ชัยชนะ. ขอให้คนแก่ ๆ ทั้งหลาย
ช่วยคิดดูว่าจะพบกับลูกเด็กๆ ที่เป็นลูกเป็นหลาน ในครอบครัวของเราอย่างไร?
ซึ่งสรุปความว่า **ทำอย่างไรศีลธรรมจึงจะมีอยู่ในครอบครัวของเรา? นี่คือ
ปัญหา** ที่เรียกว่า ศีลธรรมกับโลกในสภาพปัจจุบัน จะไปกันได้หรือไม่?

....

ที่นี้ **ข้อที่ ๑๓** อยากจะพูดซ้ำโดยไม่กลัวผู้ฟังเบื่อ จะเรียกชื่อมันว่า
ประชาธิปไตยแห่งศีลธรรม, ประชาธิปไตยแห่งศีลธรรม ช่วยฟังด้วย แล้วก็
ช่วยจำด้วย.

เราไม่มีประชาธิปไตยแห่งศีลธรรม หรืออย่างศีลธรรม. **เรากำลังมี
ประชาธิปไตยที่สร้างปัญหาไม่รู้สิ้นสุด**. และเรามีความเป็นพุทธบริษัท มีความ
เป็นสัตบุรุษ เป็นผู้ที่รักความเป็นมนุษย์ มีมนุษยธรรมเราจึงใคร่ครวญในข้อนี้.
เราจะมีประชาธิปไตยแห่งศีลธรรม ไม่ใช่ประชาธิปไตยอย่างที่เขากำลังมีอยู่.

ที่นี้ **จำกัดความประชาธิปไตยแห่งศีลธรรม** ไว้ว่า **"ประชาธิปไตยนั้น
คือลัทธิที่เห็นแก่ประโยชน์ของประชาชนเป็นใหญ่"**. ถ้าพูดให้สั้นที่สุด ก็พูดว่า
"ประโยชน์ของประชาชนเป็นใหญ่", จะไม่พูดว่าประชาชนเป็นใหญ่. เมื่อพูดว่า
"ประชาชนเป็นใหญ่" มันจะกลายเป็นเรื่องบ้าหลัง บ้าบอขึ้นมาทันที .ประชาชน
เป็นใหญ่ มันก็จะแย้งกันได้ ยื้อแย้งกันได้ หลายรูปแบบของการปกครอง.

แต่ถ้าเรามีหลักว่า **ประโยชน์ของประชาชนเป็นใหญ่** ให้เกิดองค์
การที่ทรงอำนาจขึ้นมา จัดให้ประโยชน์ของประชาชนเป็นใหญ่, แล้วอย่างนี้ก็เรียกว่า
ประชาธิปไตยแห่งศีลธรรม หรือถูกต้อง.

เดี๋ยวนี้เรายังไม่พบระบบการปกครอง ที่พูดว่าประโยชน์ของประชาชนเป็นใหญ่, เราพบแต่ระบบที่ว่า ประชาชนเป็นใหญ่ เพื่อประชาชน โดยประชาชน ของประชาชน อะไรก็ประชาชน. แต่แล้วเรื่องมันไม่ไปจบลงที่ว่า "ประโยชน์ของประชาชนเป็นใหญ่" มันประโยชน์ของบุคคลหมู่หนึ่งคณะหนึ่ง เสียเรื่อยไป.

เพราะฉะนั้น อาตมามีความเห็นที่ เรา จงช่วยกันชี้แจง อบรมสั่งสอน ลูกเด็กๆของเรา ให้รู้จักประชาธิปไตยแห่งศีลธรรม คือประชาธิปไตยที่ความหมายว่า ประโยชน์ของประชาชนเป็นใหญ่ก็แล้วกัน, จะให้หมู่คณะช่วยจัดก็ได้, จะให้พระเจ้าแผ่นดินที่เป็นสมบูรณาญาสิทธิราช แต่ประกอบด้วยทศพิธราชธรรม มาช่วยจัดให้ก็ได้, ขอแต่ให้เป็นว่า ประโยชน์ของประชาชนเป็นใหญ่ก็แล้วกัน.

เราฉะนั้น การปกครองในระบบที่เรียกว่า บิดาปกครองบุตร อย่างที่ชนชาติไทยเคยใช้ระบบนี้มา คู่กันกับชนชาติไทยนั้นแหละ เป็นประชาธิปไตยกว่า, กว่าประชาธิปไตยสมัยนี้ ซึ่งเป็นเพียงประชาชนยื้อแย่งกัน แสวงหาประโยชน์ส่วนตน, หรือถ้าตั้งรัฐบาลขึ้นมา ก็กลายเป็นข้าศึกกับประชาชน เติลิดเปิดเปิงไปอีก.

พุทธบริษัทมีประชาธิปไตยตามแบบของตน คือมีธรรมะเป็นหลัก ให้ผู้ที่มีความสามารถ จัดให้ประโยชน์ของประชาชนเป็นใหญ่ อย่างบริสุทธิ์ อย่างบริบูรณ์ มันก็พอแล้ว.

ขอให้เยาวชนลูกเด็กๆของเรา มีความเข้าใจในเรื่องนี้ แล้วก็ หวังว่า ในอนาคตเขาก็คงจะสร้างประชาธิปไตยที่แท้จริงขึ้นมาได้.

.....

ที่นี้ ข้อที่ ๑๔ ซึ่งเป็นข้อสุดท้าย อยากจะให้หัวข้อว่า **เยาวยชนควรยินดีรับการอบรม.**

ถ้าจะพูดให้ชัดกว่านี้ก็ต้องพูดว่า **เยาวยชนควรยินดีรับการชูดเกล้า** หมายความว่า เยาวยชนของเรา กำลังเลอะเทอะเปอะเปื้อนไปด้วยโคลน ด้วยเหี่ยวโคลน ด้วยอะไรก็แล้วแต่จะเรียกเถอะ เปอะหนาไปหมดแล้ว, ควรจะได้รับการชูดเกล้า. คำว่า "ชูดเกล้า" นี้ เป็นภาษาศาสนา คือ **อบรม สั่งสอน ตูต้า ว่ากล่าว เขียนตี;** โดยวิธีใดก็ตามเถอะ **ที่ให้ของสกปรกนั้น มันออกไปให้ได้ก็แล้วกัน.**

ที่นี้เยาวยชนเขารู้สึกว่า มันมันสูญเสีเสีภาพ เขาไม่ยอม, **เขาไม่ยอมให้ใครมาชูดเกล้าเขา** หรือว่าถ้าเขาจะยอมรับระบบการชูดเกล้า เขาก็เห็นเป็นการเสีเสีภาพ ผิดหลักประชาธิปไตย สูญเสีสิทธิมนุษยชน สูญเสีอะไรต่าง ๆ หมดเลยพูดกันไม่รู้เรื่อง.

เยาวยชนที่เป็นชาวพุทธ ที่มีบิดามารดาเป็นชาวพุทธ **ควรจะอยู่ในขอบเขตอันนี้** คือ ให้ยอมรับการชูดเกล้า. ขนบธรรมเนียมอันแท้จริงของคนไทยเรา ก็อยู่ในระบบที่ยอมรับการชูดเกล้า ให้**บิดามารดาครูบาอาจารย์ ว่ากล่าว เขียนตี สั่งสอนอบรมได้ตามพอใจ.**

เดี๋ยวนีเกิดมาบ้าไปตามกันพวกตะวันตก, ครูบาอาจารย์บิดามารดานี้ จะเขียนตีลูกหรือศิษย์ไม่ได้ เพราะมันเสีเสีภาพ, หรือว่าจำกัดความคิดสติปัญญาของเด็ก ๆ, หรือมันเป็นป่าเถื่อนพันสมัยแล้ว. แล้วเยาวยชนของเราจะเป็นอย่างไร? มันก็เป็นคนที่ไม่รู้ว่าจะได้ดีได้ทางไหน? จะดีได้อย่างไร? ปล่อยให้มันทำไปตามลำพัง มันก็ตายเร็วเข้าเท่านั้นเอง. ถ้าจะดึงมาทางนี้มันก็ไม่ยอม มันว่าเสีเสีภาพ.

ฉะนั้นคนแก่ๆ มาตั้งหน้าตั้งตา พยายามอบรมลูกหลานกันเสียใหม่ ว่า **เด็กๆ ควรยินดีรับการชูดเกล้า**. เยาวชนที่เป็นชาวพุทธ ก็คงจะเรียกว่ามีสติ ปัญญา สมกับชื่อว่าเป็นชาวพุทธ, ดังนั้นเขาไม่ควรจะหลงเสรีภาพบ้าง บอๆ อย่าง ที่กล่าวมาแล้วนี้.

โดยที่แท้จริง เยาวชนทุกคน ควรจะพยายามทำตน ให้เป็นลูกของ **พระธรรม** ที่เรียกว่า "ธรรมบุตร" นี้ไปก่อน หรือถ้านับถือศาสนาอื่น ก็ควร ทำตนให้เป็นลูกของพระเจ้า พระเจ้าบนสวรรค์ หรือพระเจ้าที่ไหนก็ได้. ขอให้ เป็นพระเจ้าที่แท้จริงก็แล้วกัน ให้เยาวชนของเราทำตนเป็นลูกของพระเจ้าไปก่อน, อย่า เพื่อดื้อดั่งเลย . พระเจ้าท่านสอนอย่างไร, ต้องการอย่างไร, ก็ต้องยอมทำไปก่อน สักระยะหนึ่ง จนกว่าจะฟื้นซึด หรือฟื้นเขตของความเป็นเยาวชน. การศึกษาอบรม ตลอดเวลานั้น มันก็จะทำให้เขาเป็นตัวเองได้ในที่สุด.

ความเป็นตัวเองนี้สำคัญมาก มีค่ามาก ทุกคนควรมี. ควรจะ รู้จักเป็นตัวเอง, ถ้าจะเป็นตัวเองไปตั้งแต่เด็กๆ นั้นนะ มันบ้า . เรื่องมันก็มีอยู่ เท่านั้น, มันง่าย ๆ อย่างนี้ . ฉะนั้น เขาจะต้องเป็นลูกของพระเจ้า, ลูกของ **พระธรรม**, หรือลูกของพ่อแม่ที่เป็นสัมมาทิฏฐินี้ไปก่อน, เรื่อยๆ ไปก่อน. แล้ววันหนึ่งเขาก็จะเป็นตัวเอง ที่เขาจะภาคภูมิใจที่สุด, เพราะว่ามันไม่มีเรื่องร้าย ไม่มีเรื่องเสียหาย, มีแต่เรื่องของความเจริญก้าวหน้า และประสบความสำเร็จได้จริง.

เดี๋ยวนี้ **เยาวชนไม่ยอมรับการชูดเกล้า** มาบวชเป็นพระเป็นเณร ก็ไม่เห็นยินดี พอใจในการที่รับการชูดเกล้า, กลับสงวนไว้ซึ่งสิทธิเสรีภาพ สิทธิมนุษยชน บ้างๆ บอๆ อะไรของเขาก็ไม่รู้. ไม่เคยเชื่อฟังบิดามารดาที่บ้าน มาอย่างไร,

ก็ไม่เชื่อฟังครูบาอาจารย์ที่วัด เหมือนอย่างนั้น, นี่มันระบาคกว้างขวางอย่างนี้. เรา จึงพูดกันเสียใหม่ว่า **ขอให้ศีลธรรมข้อนี้มีแก่เขาวงกต คือยินดีรับการชูดเกล้า;** ในที่สุด ก็จะเป็นเขาวงกตอภิชาติบุตรที่สามารถดำเนินกิจการต่างๆ ของประเทศชาติ ให้มั่นคง เจริญออกงามได้ เป็นแน่นอน.

....

เรามีความเขลาที่มีแต่การบอกกล่าว ไม่มีการอบรมให้สั่งเวช.

ทั้งหมด ๑๔ ข้อพอเป็นตัวอย่าง สำหรับท่านสาธุชนทั้งหลาย จะได้ไปคิด นี้กดู. แล้วก็อยากจะสรุปความ ในตอนท้ายของการบรรยายนี้ ว่า**เรามีความเขลา โดยที่ไม่รู้ว่าจะให้ใครรับผิดชอบ** อยู่อย่างหนึ่ง คือ เรามัวหลงกระทำ แต่ใน ลักษณะที่เป็นการสั่งสอน **ไม่มีการกระทำ ที่เป็นการอบรมหรือการชูดเกล้า.**

พ่อแม่สมัยนี้ เรียกว่าไม่กล้าที่จะอบรมลูก หรือว่าตีลูก, ก็หวังแต่การ สั่งสอน แล้วก็โยนหน้าที่นี้ ไปให้ครูบาอาจารย์ที่โรงเรียน. **เด็ก ๆ ของเราไม่ได้ รับการอบรม;** แล้วเราก็ไม่รู้จัก ว่าการสั่งสอนกับการอบรมนั้น มันต่างกันอย่างไร.

การสั่งสอน นี้ก็เป็น **เรื่องบอกกล่าว** ให้จดจำกันได้ , นานๆ มันก็ลืม, หรือไม่เท่าไร มันก็ลืม, มันไม่มีการกระทำที่ซึ่งลงไปถึงจิตใจ จนเกิดการเปลี่ยนแปลงในทางจิตใจ. ถ้าเป็นเรื่องของ **การอบรม** **จะต้องมีการกระทำหลายอย่าง;**

ไม่เพียงแต่ว่าสั่งสอนอย่างเดียว คือต้องแวดล้อมกันมารอบด้าน จนให้เกิดความรู้สึกในทางจิตใจ แล้วก็มี การเปลี่ยนแปลงในทางจิตใจ.

มีเครื่องสังเกตสำคัญอยู่อย่างหนึ่ง ก็คือ "ความสลดสังเวช", **ถ้าไม่ทำให้เกิดความสลดสังเวช จิตใจจะยังไม่เปลี่ยน, จะไม่มีการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ.** ในการที่จะบรรลุ มรรค ผล นิพพานนั้นก็เหมือนกัน ถ้าไม่มีความสลดสังเวช ก็จะไม่มีการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ.

ที่นี้ **เยาวชนของเรา** ก็ไม่เคยมีอะไร มาทำให้เขาเกิดความสลดสังเวช. เขากำลังฟุ้งเพื่อเห่อเหิม ทะนงตัวไปตามแบบของเขา; **ไม่มีโอกาสแห่งความสลดสังเวช** เพราะเขาไม่รู้อะไรจะสังเวชอะไร. **ไม่รู้ว่าความผิดนี้** กำลังท่วมทับอยู่แล้ว หรืออันตรายกำลังมาอยู่รอบด้าน หรือว่ากำลังเป็นอันตรายอยู่ก็ไม่รู้สึก, เขาก็ไม่มีความสลดสังเวช, ฉะนั้นเขาจึงไม่สามารถที่จะมีการเปลี่ยนแปลงในทางจิตใจ.

อย่างจะให้ลูกเด็กๆ รู้จักบุญคุณของบิดามารดา, แม้แต่พูดสอนกันอยู่ อย่างนี้ มันก็ยังไม่ได้รับผล จนกว่าจะมีอะไรมาทำให้เกิดความสลดสังเวช. จะเป็นเรื่องอะไรก็ตาม แวดล้อมเข้ามาจากภายนอกก็ได้ เกิดขึ้นมาในภายในก็ได้ **เขารู้สึกอย่างที่เราเรียกว่าสลดสังเวช** หดเหี่ยวอยู่ในใจ ในข้อที่ทำผิดต่อบิดามารดา, อย่างนี้เรียกว่าเป็นการอบรม. มันมีวิธีการมาก มีรายละเอียดมาก ขอให้พยายามตั้งหน้าสังเกตศึกษาค้นคว้ากันต่อไป.

เดี๋ยวนี้เรามัวแต่สอนกันอย่างเดียว ตั้งแต่โรงเรียนประถม มัธยม วิทยาลัย มหาวิทยาลัย; หรือถ้าจะมีบรมมหาวิทยาลัย, อาตมาก็ยังเชื่อว่า ไม่มีการอบรม ชนิดที่

ให้เกิดความสลดสังเวช เขาสอนเป็นนักปราชญ์ เป็นมหาปราชญ์ เป็นอะไรไป
ไม่รู้ว่าจะไปกันถึงไหน วิเศษสุดแล้ว , มันก็ยังไม่เกิดความสลดสังเวช. **เด็ก ๆ**
ของเรา ก็ไม่มีการเปลี่ยนแปลงในทางจิตใจ. นี้ขอให้ช่วยกันสนใจในเรื่อง
นี้ให้มาก.

เราจะบอกลูกเด็กๆ ให้รู้ว่า **ศัตรูอันร้ายกาจ** ของเรานั้น ก็คือ สิ่งที่เรา
กันว่า **กิน กาม เกียรติ** ที่กำลังบูชากันนัก. ลูกเด็กๆ คนไหนก็บูชาเรื่องกิน
เรื่องกาม เรื่องเกียรติ, ก็บอกให้เขารู้ว่า นั่นแหละระวังให้ดี มันจะกลายเป็นศัตรู
ที่ร้ายกาจสูงสุด ไม่มีอะไรยิ่งกว่า ฉะนั้นจงรู้จักควบคุมเรื่องกิน เรื่องกาม เรื่องเกียรติ
นี้ให้ดี ๆ .

จะชี้ให้เห็น ในบางกรณีที่ ถ้ามันได้เกิดขึ้นแล้วจริงๆ คือ มีอันตรายเกิดขึ้น.
เพราะเรื่องนี้ อย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว, เขาจะสลดสังเวช ก็จะไม่หลงในเรื่องกิน
เรื่องกาม เรื่องเกียรติ , ให้รู้สึกว่ เรา **เกิดมานี้ ไม่ใช่อยู่ด้วยความเอร็ดอร่อย**
จนตลอดชีวิต แล้วก็ตายเนาเข้าโลงไป.

เยาวชนของเรา กำลังมีความคิดอย่างนั้นอยู่ก็ได้. อาตมาเชื่อเหลือเกินว่า
เขามีความคิดว่า เกิดมาแล้วก็ได้เอร็ดอร่อยทุกอย่าง ทุกทาง ทุกประการ จนกว่า
จะตายเนาเข้าโลงไป, อุตส่าห์เรียนอุตส่าห์ทำงานหาเงินนี้ ก็เพื่อให้ได้เอร็ดอร่อย
ทุกอย่างทุกประการ จนกว่าจะตายเนาเข้าโลงไป. เขาไม่มีความรู้จะไรมากไปกว่านั้น;
ไม่รู้เรื่องอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ของสิ่งเหล่านั้นเลย.

ช่วยกันทำให้เขารู้จัก เรื่องนี้กันเสียที ว่า อร่อยนั้นคือบาป ; แล้วอำนาจของอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา นั้น ครอบงำอยู่ทั่วไป. ใครอย่าไปโง่ไปหลงว่า มันจะได้ตามความต้องการของเขาไปเสียทุกอย่าง.

นี่สรุปความว่า เยาวชนที่ได้รับการอบรมอย่างนี้แล้ว เขาจะทำความมั่นคง ให้แก่ความเป็นชนชาติไทยได้ เพราะอำนาจของศีลธรรมนั้น ๆ ; เป็นศีลธรรมโดยตรงก็มี, โดยอ้อมก็มี, เป็นวัตถุอุปกรณ์ของศีลธรรมอื่นก็มี. นี่การบรรยายเป็นครั้งที่ ๑๒ นี้ สิ้นสุดลงอย่างนี้.

สรุปการบรรยายทั้งหมด

ที่นี้ขอสรุปการบรรยายทั้งหมด แห่งภาคมาฆบูชา นี้ ที่เราได้เริ่มต้นกันมาตั้งแต่เดือนมกราคม เป็นการบรรยายถึง ๑๒ ครั้ง โดยหัวข้อว่า เยาวชนกับศีลธรรม. ปัญหาทั่วไปเกี่ยวกับเยาวชน ก็เอามาพูดกันจนหมดสิ้น, หวังจะมีเยาวชนอภิชาติบุตร เราจึงคิดที่จะสร้างมันขึ้นมา ด้วยคุณธรรมต่างๆ จึงบอกมนต์ให้แก่เยาวชน ในฐานะเป็นศาสตร์ คืออาวุธที่มีคม จะตัดปัญหาต่างๆ ได้. รวมเรียกว่า ไตรรัตนศาสตร์-สากลของพุทธบริษัท, แล้วยังแยกให้เป็น พุทธศาสตร์ ธรรมศาสตร์ สังฆศาสตร์ อย่างละเอียดลออ.

ให้รู้จักใช้ศาสตร์ทั้งหลายเหล่านี้ เพื่อความตั้งอยู่ได้แห่งประเทศชาติ ศาสนา มหากษัตริย์ ซึ่งเราได้ให้ชื่อเสียใหม่ว่า "ไทยตรียางคธรรม" คือธรรมอันประกอบด้วยองค์ ๓ ประการ สำหรับความเป็นไทย.

นี่เรา **บอกวิธีการต่อสู้แก่เยาวชน** ว่า จงใช้วิธีการต่อสู้เพื่อให้สำเร็จตามนั้น ตามวิธีของพุทธบริษัท คือใช้ศีลธรรมแห่งการต่อสู้ อย่าใช้การต่อสู้ที่ปราศจากศีลธรรม.

และบอกถึง **ทางเขวของเยาวชนที่กำลังมีอยู่** ให้เขารู้จักทางตรง และวันนี้ก็ได้บอกกันเป็นเรื่องพิเศษ เฉพาะ**ศีลธรรมสำหรับความดำรงอยู่แห่งชนชาติไทย.**

อาตมารู้สึกว่า ควรจะถือว่าเป็นการพูดอย่างครบครัน ทุกแง่ทุกมุมแล้ว สำหรับเยาวชนไทย เพื่อความเป็นอยู่ของชนชาติไทย. หวังว่าเยาวชนอภิชาติบุตรจะเกิดขึ้น ในโลก, แม้ไม่ทั้งไปทั้งโลก ก็ขอให้เกิดขึ้นในโลกของประเทศไทย เป็นอย่างน้อย. ถ้าเกิดขึ้นได้ทั้งโลก ก็เป็นบุญกุศลของสัตว์โลก ของโลกทั้งหมด.

เมื่อเขาไม่ยอมรับฟังในเวลา นี้ ก็ฝากไว้เป็นของฝากสำหรับกาลอนาคต. เมื่อบิดามารดามีความเข้าใจ ครูบาอาจารย์มีความเข้าใจ ผู้ใหญ่มีความเข้าใจ สามารถทำให้เยาวชนเข้าใจ; ก็ดูเหมือนว่ามันถึงที่สุดแล้ว ในการทำหน้าที่ของเรา คือเราได้ทำดีถึงที่สุดแล้ว เท่าที่เราจะทำได้.

ถ้าจะถือเป็นการกุศล ก็ไม่มีการกุศลอะไรจะยิ่งไปกว่า, และความเสียสละของเรา ก็ได้สุดความสามารถที่จะทำได้แล้ว, เราก็ไม่มีทางที่จะต้องรับบาปใดๆในข้อที่ว่า ไม่ได้ทำหน้าที่ของตน. อาตมาก็พอใจ ในการบรรยายเรื่องต่างๆ

อันเกี่ยวกับเยาวชนนี้ อย่างน้อยก็ ๔ ชุด ของการบรรยาย, แต่ละชุดไม่น้อยกว่า ๑๒ ครั้ง. ฉะนั้นจึงคิดว่า **จะหยุดการบรรยายเรื่องอันเกี่ยวกับยุวชน** ที่ท่านทั้งหลายบางคน อาจจะทำค้างอยู่แล้วในเวลานี้ ก็น่าเสียดาย.

นี่เป็นอันว่า **ปิดการบรรยายอันเกี่ยวกับเยาวชนไว้ทีก่อน** พูดเรื่องอื่นกันต่อไป ในภาควิชาอื่นๆ อันจะมาถึงข้างหน้า.

การบรรยายในวันนี้ **สมควรแก่เวลาแล้ว** อาตมาขอยุติการบรรยาย เพื่อพระคุณเจ้าทั้งหลาย จะได้สวดคณสาธยาย เพื่อส่งเสริมกำลังจิต ในการปฏิบัติหน้าที่ของตนๆ สืบต่อไป ในกาลบัดนี้.
